

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

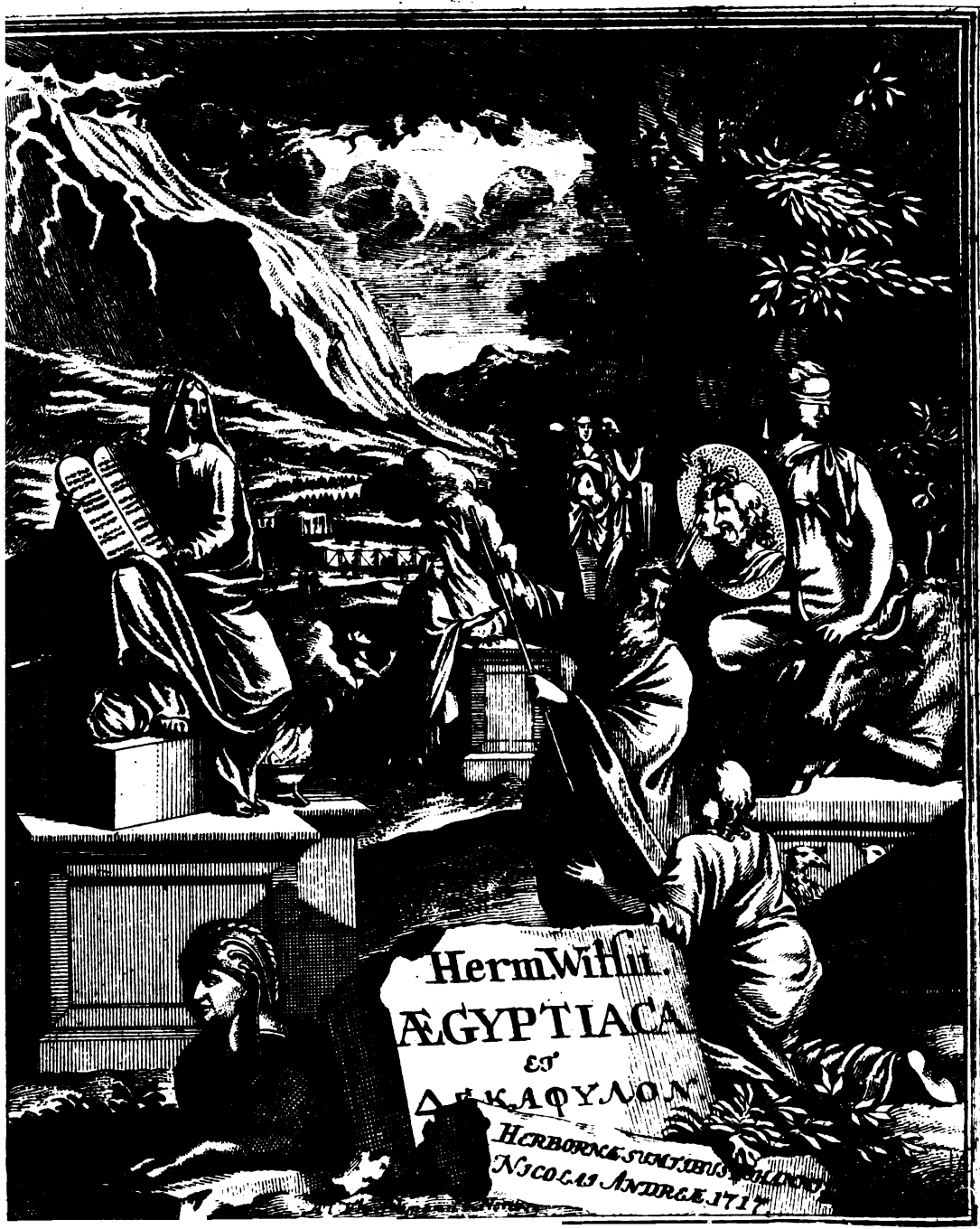

25. Q. 44.

100

100

HERMANNI WITSII,

THEOL. DOCTORIS, HUIUSQUE IN ACADEMIA OLIM
FRANEQUERANA, ET TRAJECTINA, NOVISSIME AUTEM
LUGDUNENSI, PROFESSORIS CLARISSIMI,

ÆGYPTIACA,

ET

ΔΕΚΑΦΥΛΟΝ.

SIVE,

DE ÆGYPTIACORUM SACRORUM

Cum HEBRAICIS collatione

LIBRI TRES.

ET DE DECEM TRIBUBUS ISRAELIS

LIBER SINGULARIS.

Accessit DIATRIBE

DE LEGIONE FULMINATRICE
CHRISTIANORUM,

SUB IMPERATORE

MARCO AURELIO ANTONINO.

EDITIO TERTIA, Cum Indice Locorum S. Scripturae, rerumq. præcipuarum.

HERBORNÆ NASSAVIORUM

Sumptibus, JOHANNIS NICOLAI ANDREÆ.

ANNO M. DCC. XVII.

ILLUSTRIBUS. AC. PRÆPOTEN-
TIBUS. PROVINCIAE. ULTRA-
JECTINÆ. ORDINIBUS. PA-
TRIAE. PATRIBUS.

Uod pace Vestra fiat , ILLUSTRES
PROCERES, interpellatum gravissi-
mas occupationes Vestras venio.
Neque profecto ulla res eam mi-
hi confidentiam conciliare po-
tuisset, nisi accederem causam Dei apud Vos &
Religionis acturus ; qua nulla gravior, nulla Ve-
stra cognitione ac defensione dignior est. Ita au-
tem dicturus sum, ut non mea me quærere, sed
quæ Dei Christique sunt, palam faciam. Nec me-
tuendum mihi arbitror, ne id Vobis minus gratum
sit, quam si conquisitis verborum lenociniis fucum
Vobis aut palpum obtrudere conarer: quod neque
ego didici, neque Vos, qua estis prudentia, in mei

DEDICATIO.

ordinis homine ferendum Vobis existimaretis. Is demum Theologi meretur nomen, qui quavis data, imo & quæsitâ occasione, apud plebem, apud Magistratus, Deum ex Deo & ad Dei gloriam loquitur. Id nunc mihi apud Vos, ILLUSTRES PROCERES, aliquantisper liceat. Uti Christiano pectori nihil antiquius sanctiusve est iis voluminibus, quæ Divini Spiritus instinctu dictata, a sapientissimis integerrimisque olim hominibus conscripta, longo seculorum tractu ad nos pervenerunt; ita humani generis, idemque Divinæ gloriæ hostis infensissimus, omnia ea sibi armorum genere impugnanda, sternenda, ruenda, modo potis esset, existimavit. Pii quidem homines, quorum mentibus sublimioris doctrinæ radii affulserunt, non sine sacro quodam horrore incomparabile hoc cœli depositum suscipiunt. Atque uti incredibilem numinis bonitatem suo eos alloquio erudire dignantis grati exosculantur, ita dici non potest quanta cum voluptate inæstimabiles sapientiæ thesauros ex divite illa arcanorum voluminum vena colligant. Juvat hinc rerum primordia; gentium origines; artium initia; Regnorum Imperiorumque natales; migrationes diffusionesque populorum,

D E D I C A T I O.

rum, quibus repletus paullatim orbis terrarum est; rudimenta legum, non tabulis, non ære, sed mentibus inscripta, aut familiaribus patefacta oraculis; & quod rei caput est, antiquissima religionis instituta, quibus prisca mortales præsens sibi numen pie coluerunt; & quidquid denique ignotum sibi ac caliginosa fabularum nocte pressum exotica fatetur sapientia, quasi ex tabella discere. Juvat hinc perspicere singularem Dei erga Abrahamum, Isaacum hujusque ex Jacobo nepotes benevolentiam; quos a reliquis totius orbis nationibus secretos, & manu valida, tremendisque portentis, ex Ægyptiaca assertos servitute sibi vindicavit; quos per vastas Arabum solitudines totis quadraginta annis palantes insolito prorsus modo pavit, duxit, rexit; quibus leges suas e medio tonitruum ac fulgetrorum, a trepidante, fumantē, æstuante, nec præsentiam Dei ferente montis Sinai cacumine, promulgavit; quibus per Moysen necessarium suum & interioris admissionis ministrum, totam cultus sui speciem præformavit, operosam quidem illam atque mirabilem, attamen prorsus sapientissimam, neque populi solummodo genio attemperatam, verum & arcanis foetam signifi-

DEDICATIO.

nificationibus ; quamque propterea suspicere tenebantur , uti gymnasium aliquod rerum maximarum, quæ de promisso sibi Messia cognoscendæ, credendæ, sperandæ erant. Juvat & altius evehi, ad meditationem nimirum æterni illius consilii quo generis humanifata, pro suæ potestatis arbitrio, Deus, Optimus ille & Maximus, disposuit ; quo divitias gloriosæ gratiæ in interminabili suorum vita atque salute conspicuas facere decrevit ; quo Unigenitum suum Filium perditis cæteroquin mortalibus Sospitatorem constituit, qui humana induendus carne, jus omne legis, pro iis quorum susceperat personam ac causam, executurus erat. Juvat eadem pagina magistra cognoscere, quibus primum verborum ambagibus , & typorum figurarumque involucris, dein diserto magis ac perspicuo sermone , in quo priscorum ænigmatum clavem deprehendas , consilium istud suum multis vicibus, multisque modis, electo populo exposuerit : qua dispensationum varietate grande illud quod moliebatur opus tandem patraverit, misso in terram Filio, qui & vitæ exactissima sanctitate, & morte pro peccatis obita, Divinæ satisfecit justitiæ, stupendisque prodigiis, per se, per suos factis, &

DEDICATIO.

&, quod potissimum est, corporis sui ex mortuis suscitatione, & supra omnes coelos evectione, spiritusque mirifici in Apostolos effusione, rebellium denique Judæorum justissima excidione, gentiumque in eorum locum gratiosa atque efficaci vocatione, servatorem se generis humani esse palam demonstravit. Juvat & officiorum omnium rationes, castissimæque virtutis tam præcepta quam exempla contemplari, uti sacris depicta tabulis, sine fūco, sine phaleris, legentium se oculis ingerunt, quæ eadem puritate, sanctitate, efficacia nusquam alibi reperiās. Hæc dum ex sacratis utriusque foederis instrumentis legunt, cognoscunt, meditantur homines pii, videntur sibi versari in montibus stillantibus mustum, & collibus diffluentibus lacte, aut innatare torrentibus rivis mellis ac butyri; parumque abest quin exclament, quod Bohemorum Martyrum aliquem Evangeliorum codici inscripsisse accepimus, ECCE PARADISUS NOSTER. Solvuntur in laudes Dei, cujus immensæ adversus eos bonitati tam solidæ, excelsæ ac beatificæ sapientiæ magistras paginas, uti debent, ita & accepto ferunt; ac bona sua omnia, vitamque ipsam, aut si quid

***

vita

D E D I C A T I O.

vita possit esse charius, deprecisci mallent, quam coelestis illius depositi jacturam facere. Existimantes quippe id quod res est, non posse sibi vel sapientiam, vel sanctimoniam, vel animi in Deo exultantis lætitiā, imo ne salutem quidem ipsam deesse; si Divinos illos libros non in manibus solum & oculis, sed in imis pectorum recessibus habeant. Fieri autem omnino non potest, quin is qui Deo suam gloriam, mortalibus salutem invidet, iisdem his libris, quos ad regni sui perniciem comparatos novit, in furorem actus ringatur. Quamobrem nihil reliqui facit, quo minus eos, quāvis, quā astu, mortalium manibus excutiat. Olim tyrannos incitavit, ut undique conquistos flammis exurerent: fuitque quum partem sibi victoriam, deletamque Christi religionem, sed falso ac stulte, gratularetur. Hæreticis etiam, & projectæ audaciæ ac prostituti pudoris hominibus usus est, qui sceleratas manus sacratissimis tabulis injicerent: vel ipsam vitiantes scripturam, vel, ubi id non poterant, genuinam illius mentem venenatis suis glossis corrumpentes. Sed potissimum hoc seculo furit; majore tamen quam unquam vassritie. Quum post renatas patrum nostrorum

me-

D E D I C A T I O:

memoriâ bonas literas, plurimi se passim impenderint linguis eruditis addiscendis, antiquitatis omnibus recessibus perreptandis, iis denique universim artibus excolendis, quibus animi ad humanitatem formari ac poliri censentur; nonnulli quidem pio studio ad Divinorum Instrumentorum elucidationem, quidquid congeisserant, contulere, quorum memoria sacra semper & venerabilis Ecclesiæ erit; alii vero omni suo ingenio nefarie abusi sunt, ut Divinorum librorum fidem atque auctoritatem, ac clam & per cuniculos, everterent; quorum sacrilegas artes ad æternam ipsorum confusionem detegi, rei Christianæ interest; Vestræ quoque, ILLUSTRES PROCERES, ut, qua præditi estis sapientia atque potestate, eas animarum pestes compescatis. Nimirum postquam recepto publice Christianismo palam ubique agnita Sacrarum literarum Divina auctoritas est, prima se impii oris apertione intestabilem faceret, qui nulla circuitione usus eam se impugnatum venire profiteretur. Alius quærendus fuit callidis hominibus prætextus. Quum pulsa scholarum barbarie melioris Philosophiæ atque eruditioris Criticæ exorsa nuper lux sit, dolendum esse ajunt, ni quæ cæ-

D E D I C A T I O.

teris scientiis artibusque inde accenduntur faces ,
 eæ etiam in Scripturarum inferrentur adyta. Cur
 enim Divinis literis præclara ista invideretur felicitas ,
 quæ aliis præstantissimorum virorum monumentis contigit,
 nova hac arte plurimum emaculatis, ornatis, illustratis?
 Hoc fundamento posito, solvendæ mentes inani formidine sunt,
 quasi non idem injuria temporum, & incuria aut malitia
 etiam hominum , Sacris nostris libris evenire potuerit,
 quod aliis omnibus scriptis , ut medica indigeant manu.
 Exuendi etiam animi iis præjudiciis, quibus sacros aliquos libros
 non suis auctoribus, nimiumque vetustis seculis, rudis ac credula
 attribuit antiquitas. Non intercedimus, inquit,
 quo minus credatis Deo Auctori deberi Pentateuchi
 Mosaici originem : at scitisne , quo modo ?
 Minerval parate, quotquot secretioris esse vultis
 consulti sapientiæ ; minerval , inquam, parate
 Reginæ scientiarum, Divæ Criticæ , quæ propitio magis
 quam unquam vultu nostrum hoc seculum, nostras has terras
 adspicere dignata est. Illa docebit , quod ab antiquo
 populi propemodum omnes , ii certe qui præ cæteris
 moratiores erant, publicos suos habuerint actuarios,
 qui quæ
 fin-

DEDICATIO.

singulis memorabilia contingebant temporibus ,
ea magnâ diligentia , ac fide quidem optimâ ,
scripto consignarent , in Regni Archivis repo-
nenda , asservanda. Ægyptii imprimis, sapien-
tissima natio , huic operi admoverunt Sacerdo-
tes suos atque Hierophantas. Id ab iis Moses di-
dicit , in Ægyptiorum disciplina probe eruditus ;
ideoque jam à primis Israëliticæ Reipublicæ initiis,
viros aliquos prudentes , ac magna Divini Spiri-
tus mensura præditos, selegit, quibus cura Sacræ
Historiæ scribendæ demandata est. Quo offi-
cio quum illi fideliter ac prolixè defuncti essent,
atque elephantinos propemodum libros reliquis-
sent , factum est labente tempore, nescio quan-
do , fortasse post solutam captivitatem Babylo-
nicam, ut alii, nescio qui, attamen, ne succensea-
tis , Divini afflatus non exsortes , inde hoc quod
nos habemus , & ut venerabilem Mosis penta-
teuchum exosculamur, compilaverint. Porro
compilatores hi quum varii fuerint , ac singuli
suum habuerint institutum , mirandum non est
si historiæ aliquando male junctæ sint, & repeti-
tiones occurrant crebræ, otiosæ aliquando atque
odiosæ, quas probabile non est ab una, eaque sa-
pienti,

D E D I C A T I O.

pienti, manu esse. Sed & aliud accessit incom-
 modum, cui frustra aliunde remedium quam a
 Sacra Critice petatis: scilicet quum voluminibus
 sua inscripserint veteres, quorum partes nullo aut
 glutine aut consutione junctæ, circa cylindros
 volutæ, atque, ubi usus erat, evolutæ fuerint;
 hinc facile fieri potuit, factumque revera est, ut,
 turbatis voluminum partibus, neque suo repositi-
 tis loco, pericoparum etiam ordo mire aliquan-
 do misereque turbatus sit; acri quadam ingenii
 solertia, ubi res postulaverit, suo restituendus ni-
 tori. Quod, Divæ Critices entusiasmo corre-
 pti viri quidam eruditissimi, quibus hoc speciali
 indultum favore est, bonis avibus aggressi esse,
 & supra quam dici potest feliciter perfecisse per-
 hibentur. Ubi luxata & hiantia sacrae orationis
 membra, neque Grammatices aut Rhetorices, aut
 Dialectices, quas pueri didicerant, legibus satis
 respondentia,prehendere sibi visi sunt, suæ ex-
 istimarunt esse pietatis, ea quantumvis dolentia,
 renitentia, reclamantia, primum exartuare, mox
 reponere, ubi commodius locata fore ea dicat
 ars, quam omni exceptione majorem par est a-
 gnoscere. Idque tantâ fecerunt peritiâ, ut majore
re

DEDICATIO.

re non potuerint, si ipsa vidissent autographa, & columellas, lineas, literas omnes in numero habuissent; tantâ artis fiducia, ut haut minora moti sint circa Mosis aut Jobi sacrata volumina, quam audacissimus quisque ex profanorum Criticorum gente circa Aristophanem aliquem aut Plautum. Hæc, quæ exempli duntaxat causa dicta sunt, aliaque id genus quam plurima, quæ referre pudet pigetque, uti magno cum apparatu jactantur, ita non sine reconditoris quasi eruditionis admiratione ab incautis audiuntur; qui paullatim, nihil tale ab initio suspicantes, in eam se delapsos mirantur sententiam, quam cum Divina librorum sacrorum auctoritate conciliari vix, aut fortasse ne vix quidem, posse, facile deprehendunt. Hæc seculi, sed nefariæ, scelestæ, ac prorsus Diabolicæ artes sunt, quibus dici non potest quam multi decipiantur, qui rarioris, liberæ, ac generosæ cujusquam sapientiæ nomen affectant. Sed neque admodum idoneum videtur fovendæ ac firmandæ opinionî quam de Institutorum Moisaicorum Divina origine atq; arcanis significationibus ab ineunte ætate imbibimus; si tota ea res in Politicum schema transformetur, ubi dominandi astus

DEDICATIO.

actus principem locum obtinet. Atque id mihi nunc imprimis exponendum Vobis venit, ILLUSTRES PROCERES: quippe quod operi ad pedes mox Vestros deponendo originem dedit. Neque, opinor, aut ingratum Vobis, aut publicæ rei inutile erit, cognoscere, quibus ratiocinationum ambagibus huc demum Viri quidam Doctissimi devenierint. Ponunt, ab antiquissima post Universale Diluvium antiquitate, invaluisse religionem ex operosis & mysticis quibusdam cærimoniis, & ritibus ad solos digitos pertinentibus, conflata; quæ simplicem, facilem & animo tinctum veterum Patriarcharum cultum obscuraverit prius, tandem penitus eliminaverit. In ritibus huiusmodi fingendis, formandis, adeoque multiplicandis ut ipsam propemodum Arithmeticam fatigent, facile primas Ægyptustenuit, illustris illa superstitionis schola. Ibi Hebræorum natio, tam crasso & vili facta luto, ut a brutorum sorte atque indole exiguo distaret intervallo, multis annis hæsit. Fieri que vix aliter potuit, quin qui primum in Ægypto hauserant spiritum, tantis necessitudinibus cum Ægyptiis juncti, tot etiam infortuniis in Ægypto vexati atque fracti, a vitæ religionis reliqui-

D E D I C A T I O.

quias, folius Cabbalæ ope acceptas servatasque, sensim oblivioni traderent, earumque loco, fatali superstitionis Ægyptiacæ lue tacti, tetricas dominorum suorum nœnias deperirent. Insulsa autem ista plebecula inter lateres ac idola nata, post tot annorum usum mores, quasi in primas animarum texturas traditos, repente exuere non norat. Quamobrem periculosa plenum opus alcæ aggressus fuisset, quisquis Hebræorum infantiam ab istis Ægypti seculique ritibus e vestigio studuisset ablactare. Si enim ad tempora præterita oculos referamus, mutationes quasvis repentinas, circa ritus quibus longa dies & religionis opinio summam apud plebem gratiam & reverentiam fecerunt, motus & turbas perniciosissimas concitasse, facile observabimus. Arte ergo opus fuit, ut intractabilis ille Israëliticus populus ad meliorem vocaretur frugem, & stupidæ iste pertinaciæ dæmon, qui gentem a prima tenuit infantia, blando sed efficaci exorcismi carmine ejiceretur. Introducendus quidem fuit cultus vere novus; sed, ad turbas evitandas, sub specie veteri. Nova enim omnia, nisi veterum speciem aliquam induant, animo feruntur iniquiore. Ideoque qui novis re-

***

bus

DEDICATIO.

bus in regno quoque revera student, qui leges veteres refigunt, & fusque deque miscent omnia, vetera tamen officiorum nomina, & alia minora, olim in usu, ad captandum populum inviolata solent relinquere. Unde Taciti illud: **ARCANUM NOVI STATUS, IMAGO ANTIQUI.** Hoc itaque prudentissimo factum est consilio, ut veteris cultus objectum potius & circumstantiæ aliquot mutatae sint, quam integra materia: ritusque non pauci, ex Ægypto oriundi, qui ineptiæ quidem erant, at tolerabiles, paululum emendati, in sacrorum album transcripti sint. Hinc Tabernaculi Templique magnificentia: hinc sacerdotum ordo, splendidusque apparatus, imprimis & Pontificis decoræ vestes, inque iis **Urim**, (quod fingitur idolum aut simulacrum parvulum fuisse ad humanam similitudinem formatum, quo mediante Deus, aut Angelus, illius vice ac nomine, ad Pontificis interrogata respondit) ac **Thummim**, ad similitudinem Bullæ illius fabrefactum quam a collo suspensam gestabat Pontifex Ægyptius: hinc feriæ ac festa, ipseque hebdomaticus dierum orbis, ex intimo Ægyptiacæ antiquitatis penu depromptus, & hebdomatici Sabbathi religio: hinc
pe-

D E D I C A T I O.

pecudum sexusque in sacrificiis discrimen, & hyssopi usus, & Vaccæ rufæ, & Hirci emissarii cærimonia: hinc lucernarum accensio, & Frontalia Ægyptiorum phallis substituta, & serpentis ænei amylectum, quo pestis nigris inserta medullis excantata fuit: hinc suis odium, exterorum aversio, lotiones crebræ, &, quod mireris, ipsa adeo Circumcisio: omnia ex Ægyptiacis sacris, ea qua dictum est mente, in Mosaicum transumpta cultum. Hæc mihi quidem, **ILLUSTRES PROCERES**, si quod sentio candide eloqui liceat, quantum vis acute excogitata, speciose proposita, erudite defensa, gravissimis laborare videntur sequelis, quæ in Deum Deique populum, atque in sanctissima numinis instituta, perquam sint injuriosæ. Neque interdicti homini pio debet quo minus vereatur, eo comparata esse omnia, ut, omisso mysteriorum sub involucris istis latentium scrutinio, frigidis ineptientium Ægyptiorum Antiquitatibus, si modo Antiquitatibus, defixæ studiosorum hominum mentes hæreant: totaque Israëlitarum Religio Politici magis alicujus vaframenti speciem habere videatur, quo sive Deus sive Moses regnum sibi in eo populo firmavit: quam umbrarum suarum indigita-

DEDICATIO.

mentis ad Christum ducere. Hæc autem quum Christianis pectoribus merito incurrant horrorem, existimavi ab officio meo nequaquam esse alienum, si, quam parum solidis superstruantur fundamentis, quam incertis nitantur conjecturis, & indignis sæpe hariolationibus, quam ab omni demonstrationis specie sint remota, quam denique adversa indubitatae fidei monumentis, & contraria Divinae menti ac gloriae, ostendere anniterer. Ideoque quidquid temporis laboriosissimæ subducere licuit functioni, id pervolvendis eorum libris, qui antiquas Ægyptiorum res narrarunt, colligendisque iis quæ pridem mihi fuerant observata, magna animi contentione impendi: donec hic mihi natus est commentarius, quem Vobis nunc, **ILLUSTRES PROCERES**, ea qua par est devoti animi observantia, antiqua formula, **DO, DICO, CONSEURO.** Vestrae post Deum sollicitudini ac curæ debemus, quod foecundo frui liceat otio; cujus idcirco, ut Deo, ita & Vobis, reddendas esse arbitror rationes. Et quamvis quæ meæ hic sunt operæ nemini magis exigua videri possint quam mihi ipsi: tantum tamen

D E D I C A T I O.

men causſæ quam tractandam ſuſcepi mōmentum eſt , ut dignam eam eſſe Veſtris auribus , dignam Veſtra etiam tutela , pronunciare non dubitem. Hoc enim nunc agitur quomodo Deo ſua gloria , religioni Iſraëliticæ ſua ſanctitas, cærimoniis ſuum myſterium , Moſi ſua fides & integritas conſtet. Neque proſecto illuſtrior alia Chriſtiani Magiſtratus laus eſt , quam quod Dei Chriſtiq̃ue ejus ſe agnoſcens vicarium, ejus gloriæ aſſerendæ , ejus regno amplificando, ejus veritati tuendæ , ejus cultui promovendo, quidquid accepit poteſtatis , diligenter, ſapienter, fideliter impendat. Ea Vos laude macti eſtote , **ILLUSTRES PROCERES** , ut ſub Veſtro pio ac felici regimine non ſua ſolum Reipublicæ tranquillitas , ſuus urbibus ſplendor, ſuus commerciis vigor , ſuum literis decus, ſua civibus incolumitas , conſervetur , augeatur : verum etiam Religio floreat , Pietas germinet, Veritas ſe diffundat , montes populo pacem proferant , & colles juſtitiam , uti quum deſcendit pluvia ſuper herbam ſectam , quum imbres, irrigatio terræ. Ut Reipublicæ Veſtræ ab omni-

*** }

bus

DE D I C A T I O.

bus salutem Dei amantibus occinatur : BENE-
DICAT TIBI JEHOVA , O HABITA-
CULUM JUSTITIÆ , MONS SANCTI-
TATIS , BEATUS ILLE POPULUS CUI
ITA EST , BEATUS ILLE POPULUS CU-
JUS DEUS EST JEHOVA. Ita calidis su-
spiriiis voveo,

ILLUSTRES AC PRÆPOTENTES
ORDINES ,

Vester obsequiosus in Domino Client ,

HERMANNUS WITSIUS.

LECTO-

LECTORIS.

Quandoquidem operis hujus occasionem atque argumentum, primo capite; rei autem momentum, in Dedicatione ad Illustres Ordines exposui: non nisi paucula quadam superesse videntur qua monere te amplius habeam, Lector Benevole. In quibus principem sibi locum hoc poscit: biennio post primam libri istius editionem anno nimirum versentis seculi LXXXV, Cantabrigia in dias luminis oras prodisse JOHANNIS SPENCERI, SS. Theol. D. de Legibus Hebræorum Ritualibus & earum Rationibus Libros Tres. Ingens opus, multa confectum cura, plurimæque eruditione exornatum: quo prolixissime id exsecutus est doctissimus auctor, quod olim in Dissertatione de Urim & Thummim moliebatur. Nescio tamen, an tanta variarum congerie materiarum eam, quam nos examinandam nobis duximus, sententiam, probabiliorem aequo, & Antiquitatum Hebraicarum non incallido, lectori reddideris. Quo enim plura sibi expedienda sumsis, eo majori sæpe firmiterum argumentorum penuria laborare propemodum necesse fuit. Et fallor, nisi ad cujuslibet fere capitis inspectionem peritus rerum censor facile deprehendat, pro rationibus convincentibus obtrudi qua ne speciem quidem demonstrationis habent. Nihil utique mihi ipse vindico: nec quidquam ingeniosissimi hominis judicio cupio esse detractum. At præfiscine dixerim in proclivi mihi esse, multis id quod affirmo evidentibusque exemplis comprobatum dare; si quidem in istum nunc campum exspatiari liberet. Verum & Præfationis modum Disputatio ea excederet, & prolixitatis me dudum tadet. Prospectimine esse possunt ea qua in Miscellaneis meis de Tabernaculo, Arca, Cherubinis meditate disserui. Atque alia aliquamul-

LECTORI S.

ta alii doctissimi homines sua subjecerunt excussioni. Quod itaque novus ex magno Clarissimi Spencersi volumine observationibus Egyptiaca hac mea non grandiverim, non ex eo factum est, quod difficilis ea res opera foret: sed partim quod alii eam nunc translationem occupavissent, partim ne plurimum membrorum accessione, aliorumve vesano incremento, operis mei symmetria turbaretur. Iterata igitur hac editio non multum a priore recedit: nisi quod aliquibus in locis aliquanto sit emendatior. Repeto quod olim significaveram, paginarum Marshami numerum me citavisse non ad Londinense Exemplar in Folio, ut vocant, (cujus mihi, dum hac scribebam, nulla fuit copia) sed ad Germanicum in Quarto, editum Lipsiæ Anno MDCLXXVI. Vitia quæ irrepperunt Typographica tam exigua pleraque sunt, ut enotare vix fuerit opera pretium. Id unum caveo; non posse me ubique numeros Librorum, Capitum aut Paginarum, ex quibus aliquid citatum est, præstare: etiamsi quanta potui accurate attenderrim. In indicibus concinnandis egregiam mihi operam præstitit Amicus quidam meus, Vir Doctus ac solers. Vale, Benevole Lector, ac studia mea precibus tuis Deo commendato.

ÆGY-

ÆGYPTIACORUM SACRORUM

CUM

HEBRAICIS COLLATIO.

LIB. I. CAP. I.

Operis Occasio, Argumentum, Scopus.

I. In Marshami Canone Chronico, quid laudandum, quid desiderandum videatur. II. Atque id quidem notandum, quod antiquissimos Hebraeorum ritus ab Ægyptiis arceffat. III. In qua eadem opinione etiam Spencers est. IV. Contendens, Deum eos Ægyptiorum ritus quos ineptias magis tolerabiles norat, paululum emendatos, in sacrorum suorum album transcripsisse. V. Inque ea re Politica usum sapientia. VI. Nostri super ea sententia Examinis modus. VII. Ac scopus.

I.

Nomnium nunc fere eruditorum manibus versatur Nobilissimi Viri JOHANNIS MARSHAMI, Angli, Equitis Aurati, CANON CHRONICUS, ÆGYPTIACUS, EBRAICUS, GRÆCUS. Opus quantivis pretii; quod uti auctori suo multa lectione, accurata meditatione, plurimisque lucubrationibus stetit, ita lectori per salebrosos obscurissimæ antiquitaris recessus viam non paullo faciliorem expeditioremque effecit. Sed ut in humanis rebus nihil omni ex parte beatum esse solet, ita nec pulcherrimo huic corpori suos deesse naves videas. Id sibi Nobilissi-

A

lissi-

lissimus auctor suo quodam jure sumsit, ut, relicta aliquoties frequenti regiaque via, per devios tramites, veluti animi caussa, exspatiaretur: ubi contingit in eas ipsum opiniones incidere, quæ, ut ut eruditæ videantur, non tamen æque piæ sunt, neque ad sacratissimæ religionis nostræ decus honoremque admodum comparatæ.

II. Cætera silentio hoc tempore transmittere liceat: hoc unum nunc notare lubet, quod Hebræorum ritus sacrasque cærimonias, eas etiam quæ Mose antiquiores sunt, quas a Deo non sine typica Christi adumbratione institutas esse universus credit Christianismus, ex profanis *Ægyptiorum* moribus, seculique usu derivet. *ÆGYPTII*, inquit, ut *πλιτεία*, ITA ET RELIGIONE GENTES CÆTERAS PRÆCESSERUNT; EORUM RITUS AD ALIOS POPULOS TRANSLATI ETIAM AB EBRÆIS (NON SINE EMENDATIONE FORSAN) USURPATI SUNT. Quibus verbis quot quantasque res complectatur, ea quæ modo dicturi sumus manifestum facient.

Cap. IV.
sect. VII.

III. Eandem sententiam magno nuper animo atque apparatu tuitus est JOHANNES SPENCERUS, Theologus itidem Anglicus, in *Dissertatione de URIM & THUMMIM*. Ubi ita Vir Doctissimus instituit: Israëlita, inquit, qui in Ægypto primum hauserunt spiritum, omnes Dei rerumque Divinarum notitias, per sacram tantum *Cabbalam* acceptas, oblivioni sensim tradiderunt: & vix ultra lateres & allium Ægypti jam sapientes, in Dominorum suorum mores & ingenium toti transierunt, ritibus eorum ac superstitionibus facile susceptis. Ab istis *Ægypti* seculique ritibus, qui *Hebræorum* infantiam e vestigio ablactare studeret, næ ille difficile & pene desperatum opus moveret. Non eo solum nomine, quod consuetudo religiosa tam potente fascino animos incantare solet, sed & quia natura populum illum, præ aliis terræ incolis, ingenio moroso, difficili, & propofiti tenacissimo finxisse videtur.

Præpar. Ev.
ang. lib. VII.
cap. VIII.

IV. Quoniam itaque Deo negotium erat cum rudi populo, a suis seculique moribus cito facileque nulla machina dimovendo; eorum ritus non paucos, quos cum primo lacte imbibuerunt, paululum castigatos leni animo tulit, & congruentem, quod *Eusebini*, ait, *audientium moribus legem promulgavit*. Deus enim, quum prima reformationis *Judaica* fundamenta poneret, & homines a superstitione *Ægyptiaca* ad frugem vocare studeret, hanc sibi rationem ineun-

ineundam habuit : Idolorum cultu sub capitis pœna populo suo interdixit , & ritum quemlibet antiquum qui peccati exemplum vel occasio exstitit , tanquam membrum corruptissimum , a cultus antiqui corpore , legis suæ ense amputavit. *Alios autem non paucos, Quos INNEPTIAS NORAT MAGIS TOLERABILES, & ad mysterium aliquod adumbrandum aptiores, in sacrorum album, PAULULUM EMENDATOS, transcripsit.* Atque inde natum, quod tot *inanes baptismorum ritus, neomeniarum festa* in lunæ olim renascentis honorem (ni *Maimonidi* vana fides) celebrata , *morem choreas inter sacrificandum ducendi, festorum solennia, vestis candida, & musica instrumentalis*, dum rem Divinam facerent, *usum*, & ejusdem conditionis alia, ad cultum & sacrorum suorum familiam transtulerit.

Mor. Nev.
Part. III.
cap. XLVI.

V. Et hac quidem in re præclara *Sapientia & Bonitatis* suæ exempla edidit Deus O. M. *Sapientia* : nulla enim arte tam facile obtusioris ille nasi populus ad *cultum vere novum* ; quam per *umbratiles* aliquas *veteris reliquias*, allici potuisset. Nam nova omnia, nisi veterum speciem aliquam induant, animo iniquiore ferre solet infusior populus. Unde illud *Taciti* : *Arcanum novi status, imago antiqui.* Sed nec minora *Benignitatis* suæ documenta præbuit summus legislator : quum enim illi reformationem moliri visum esset, non protinus quidquid ex usu vetere tolli potuit (more hominum ingenii præservidi) sublatum ivit ; sed quidquid commode tolerari potuit, ad *καὶ πὲρ* usque *διορθώσις* toleravit. Quo pacto ad hominum infirmorum mensuras sese attemperavit, & per *ritus istos veteris, paulo emendatiores*, tanquam per *prima & leviora obedientia rudimenta*, ad *pietatem virilem & severam* populi infantiam sensim ac leniter erudiit.

VI. Multa a Viris Doctissimis congesta sunt, quibus huic suæ assertioni fidem faciant. Ea autem quum plurimum reconditæ contineant eruditionis, non videntur Clarissimi Auctores sua laude, uti nec studiosi Lectores jucunditate, atque utilitate quæ exinde percipi potest, defraudandi esse. Nostra etiam interest ut candide omnia referantur, quo examen super iis accuratius institui, & judicium prudentius atque sincerius formari queat. Hanc unam mihi libertatem a Viris æquissimis deponco, ut quæ ipsi sparsim, & prout argumenti sui ratio exigebat, hic illic, in commentariis suis scripta

reliquerunt, ea ego in unum collecta, neque inconcinno, ut arbitror, ordine disposita, uno veluti obtutu Lectori meditanda exhibeam; in-
persis quandoque & aliis quæ mea mihi lectio suppeditavit, & suis singula auctoribus attribuentur.

VII. Ita autem commodissime me processurum existimo, si *primo* longa exemplorum inductione, ex Doctissimorum virorum mente; & eorum plerumque verbis, demonstravero, *magnam atque admirandam plane convenientiam in religionis negotio veteres inter Egyptios atque Hebræos esse.* Quæ quum *fortuita* esse non possit, necesse est ut vel *Egyptii* sua ab *Hebræis*, vel ex adverso *Hebræi* sua ab *Egyptiis* habeant. Dein eas *rationes* proferam, quibus inductos se testantur viri eruditissimi, ut *ex Egyptiorum fontibus Hebræorum plerosque rivulos derivatos esse* credant. Super omnibus denique *Theses* meam subjungam, eo argumentorum robore quod suscepti negotii ratio patitur firmandam. Nequaquam ea mente ut Doctissimorum Virorum laboribus detrahā; sed ut me & Lectores meos in investiganda veritate exercēam, si forte detur curva corrigere, & *Egregio inpersos abstergere corpore navos*,

C A P. II.

Ægyptiorum atque Hebræorum de Via Felicitatis & supremo Numine consentiens fides.

- I. *Antiquissimorum rituum apud diversas gentes convenientia* II. *Tria totius religionis summa capita.* III. *Ægyptii, secundum Apollinem, primi viam ad Felicitatem monstrarunt.* IV. *Cultum ægyptianum detestati sunt.* V. *Theologiam eorum ab ineptiis & superstitione excusat Plutarchus.* VI. *Unius Dei potestatem in variis Symbolis venerati sunt.* VII. *Knephi, monstri serpentis, symbolica explicatio.* VIII. *Confirmata ex antiquis.* IX. *Sigalionis Harpocrasis mysterium.*

I.

In Levit. I.
v. 9.

ANTIQUISSIMOS sacrorum ritus, apud gentes diversas, non admodum diversos fuisse, nemo humanioribus literis vel mediocriter tinctus ignorare potest. *Mirum est quam vetustissima sacra inter se congruant*, ait Grosius. Porro, si, levato antiquita-

quitatis obscurioris velo, genium omnium ritus oculis vigilantibus intueamur, *Aegyptios & Hebraeos*, præ omnibus aliis, moribus simillimos fuisse comperiemus. Neque hoc *Kircherum* fefellit, cujus hæc sunt Propyl. A. verba : *Hebraei tantam habent ad ritus, sacrificia, caerimonias, (a. gonif. c. II. cras disciplinae Hebraeorum affinitatem, ut vel Aegyptios Hebraizantes, vel Hebraeos Aegyptizantes fuisse plane mihi persuadeam.* Nec absimile veri est, affinitatem hanc in causa fuisse, quod apud Romanos *simul* Ann. lib. II. actum de sacris Aegyptiis Judaicisque pellendis: referente *Tacito*. *Suetonius* similiter in *Tiberio*. *Externas caerimonias, Aegyptios Judaicosque ritus compefcens.* cap. XXVI.

II. Sed quid verbis opus est? In rem præsentem veniamus. Tribus potissimum partibus Religio pleraque comprehenditur. I. DOGMATIBUS RERUM CREDENDARUM. II. PRÆCEPTIS RERUM FACIENDARUM. III. RITIBUS QUIBUSDAM ET CÆRIMONIIS SACRIS. In singulis autem hisce miram esse animorum inter *Aegyptios & Hebraeos* consensionem ita evincitur.

III. CREDENDARUM RERUM DOGMATA quod attiner, constat nique hunc totius esse finem Religionis, ut hominem deducat ad felicitatem quæ creatura rationali digna sit. Quid enim aliud est Religio, nisi *Philosophia quadam Divina, viam ad beatitudinem demonstrans?* Ea autem ex *Aegyptiorum* schola prodiit, saltem si *Apollinis* oraculo fides sit. Ità enim ille apud *Eusebium*.

Marf. p. 155.
Præpar. Ev.
lib. IX. c. X.

Ἀπεινὸν γὰρ ὁδὸς μακάρων, τευχεῖα τε πολλὰ,

Καλῶδέτοις τὰ πρῶτα διοισμοῦν πυλεῦσιν

Ἀτρεπτοὶ δ' ἔασιν ἀθέσφατοι ἐγγεγῶναι,

Ἄς πρῶτοι μετέπειτα ἐπ' ἀπείρονα πρῆξιν ἴφωνα

Οἱ π' καλὸν πίνοντες ὕδωρ Νηλωτίδ' αἰῆς.

Ardua, & innumeris Divum est via cōspica saxis.

Ac primum e valvis rigido stridentibus ære

Panduntur: hinc cæci ambiguo discrimine calles,

Quos fructu immenso primum docuit nepotes

Niliaco undantes potant qui gurgite lymphas.

Ἡ μακάρον ὁδὸς, *vía Felicitum, vel ad Felicitatem ducens;* *Porphyrio* oraculum explicanti dicitur ἡ αἰεὶ θεὸς ὁδὸς, *Via ad Deos, sive Deorum via.* Porro hæc ipsa *Hebraica* religionis summa est, non si rem modo, sed & verba attendas. Abraham præcepit filiis suis, Gen. XVIII. v. 19.

ut custodiant viam Domini, & faciant iustitiam. Et in Evangelio non semel occurrit ἡ ὁδὸς τοῦ Θεοῦ, *Via Dei*. Marc. XII. vers. 14. Luc. XX. vers. 21.

Marsh. p.
161.

IV. In opinione quam de summo numine fovere decet immensa quidem *Ægyptiorum* atque *Hebraeorum* videtur esse discrepantia, quum *Hebraei* insociabilem Divinæ Majestatis unitatem suscipiant, *Ægyptii* autem Deos Medioximos adhibuerint: (quos Θεοὶ μεσότης dixit Chrysippus, in *Libro de Antro Mithra*, & de quibus prolixè agit Kircherus Oedip. *Ægypt. Syntag* XVII. cap. III.) in eo tamen est consensus, quod sicuti *Hebraei* nihil sceleratius visum est quam id quod *עבודה זרה* cultum extraneum nuncupant; ita & *Ægyptii* eodem nomine detestari videntur quidquid οἱ γονεῖς ἡ παρέδειξαν parentes non commonstrarunt.

pag. 51.

De Iside p.
153. c.

V. Neque tam inepta cenferi debet *Ægyptiorum* Theologia quam primâ fronte videatur. Plutarchus enim *Charonensis*, scriptor πολυμαθὴς, & rituum *Ægyptiorum* non imperitus, de religiosis eorum institutis asserit, in sacris eorum operationibus nihil esse ἀλογον, ἰδὲ μυθώδες, ἰδὲ ἐπὶ δεισιδαιμονίας, à ratione alienum, nihil fabulosum, nihil a superstitione profectum (ut nonnulli censent) sed alia habere morales utileque causas; alia vero expertia non esse elegantia cujusdam, aut Historica, aut Naturalis.

Marsh. p.
161.

De Abstin.
l. IV. c. IX.

VI. In πολυθείᾳ sua hæcenus excusari; & cum sana ratione in concordiam quodammodo revocari possent, quod immensam unius Dei potestatem in variis symbolis adumbraverint ac venerati sunt. Ita enim Porphyrius: *Ægyptii* τὸν Θεὸν πάντα δυνάμιν Θεὸν δὲ τὸ δυνάμει ζώον, ὡς ἕκαστος τὸ Θεῶν παρέχειν, ἡγεγνευσαν, per Nomorum suorum animalia venerabantur Dei in res omnes potestatem, quam singuli Deorum declararent.

VII. Exemplo uno atque altero ea quæ dicta sunt claremus. Ei qui *Ægyptiorum* sacra non satis curioso lustravit oculo, neque attempta perpenderit mente, absurdum oppido videri queat, quod in tanta iis veneratione fuerit monstrosus serpens, cui caput adjunxerunt accipitris, quem *Kneph* sua lingua nuncupant. Magisque indignabitur quum intelliget, cum *Knephum* ipsis esse Θεὸν ἀφ' ἡμῶν καὶ ἀφ' αὐτῶν Deum generationis & mortis expertem, uti cum Plutarchus in *Libello de Iside* describit; & τὸ λόγον τὸ δημιουργόν, *Rationem mundi effectricam*, uti post pauca ex *Ensebio* audiemus. Cæterum indi-

indignationem fortassis eam ex parte non contemnenda deponet , qui sibi persuaderi patitur *Naturam Divinam* cum suis operationibus atque effectis , non inepte ejusmodi *serpentis* emblemate notatam esse. *Sciendum enim est* (ita *Asbanasius* instituit *Kircherus*) *AEgyptios* , uti curiosos *natura omnium fere animantium AEgypto* propriarum investigatores , ita & *serpentis fuisse*. *Quum enim viderent* , serpentem nullo manuum pedumque ministerio , solo oblongo corporis tractu procedere ; nullo praeterea membro praeter os constare ; animal igneo spiritu plenum , vivax , senectutem quotannis , deposito veteri exuvio , in juventutem restaurare ; fieri non posse crediderunt , quin aliquid magnum , excellens & prorsus *Divinum* sub iis lateret. *Accedebat hisce* , quod undulato illo plicatilis corporis motu omnes prope figuras exprimeret , dum videlicet nunc caudam capiti admovent in circulum contortum , *AEternitatem* , jam in spiras convolutum , *sphaerarum caelestium volumina praefert*. Confer. *Vos. de Idol. lib. IX. cap. XI.*

VIII. Ac ne quis existimet haec recentiorum duntaxat otiosa quaedam commenta esse ; sciat *Sanchuniatonem* eadem, iisdemque promodum verbis , ex *Taanto* scripta reliquisse , quae videri possunt apud *Eusebium*. Ubi additur ex *Epee* , qui dictus fuit *Aegyptiorum* *μῦθος ἱεροφάντης καὶ ἱερογλυμματικός* summus sacrorum interpret ac Scriba ; *Unum omnium maxime Divinum habitum fuisse eum serpentem* , qui *Accipitris* formam praese ferebat , eundemque adpositum fuisse jucundissimum. *Quippe enim* , ubi oculos aperuisset , continuo *primogenia* sua regionis loca omnia luce replebat : *sin autem conniveret* , ilico *tenebrae succedebant*.

IX. Addamus aliud. Iidem *Aegyptii* Deum repraesentarunt sub emblemate *Sigalionis Harpocratis* , quem exprimebant ut *puerum nudum* , digito labris impresso *silentia suadentem* ; *cornu copia* sinistra tenentem ; sub pedibus autem habentem *baculum Upupa capite insignitum* , cum *lituo & gnomone*. Quarum rerum haec est explicatio : *Puer nudus* pingitur ; quia *Deus ab omni materia* contagione longe remotissimus in perpetuo *juventutis* flore permanet *inalterabilis*. Cum *silentii* signo ; quia *silentio* potius *colendus* , quam multis verborum ampullis describendus est. *Cornu copia* , notat *bonorum omnium* quam in se continet *ubertatem*. *Baculus* cum ceteris insignibus , docet eum totius varietatis , *harmoniae & ordinis mundani auctorem* esse. Ex qui-

Sphin. My-
stago. de
Mumiis.
Part. III.
cap. III.

Prepar.
Evan. lib. I.
cap. X. pro-
pe fin.

Kirch. Oed.
Gymn. Hie.
rog. claf.
XII. c. XII.

Deside.

quibus inferre licet, non tam absurda Ægyptiorum sacra propius attendentibus esse, quam primo obtutu videbantur. *Symbolica* enim sunt omnia. Idque, ut judiciose a *Plutarcho* observatum est, declarant ipsi; *Sphinges* plerumque ante templa collocantes, quod eorum Theologia *anigmaticam* sapientiam contineret.

C A P. III.

Deus Triunus, secundum Kircherum, Ægyptiis non incognitus.

I. *Trismegistus antiquam Patriarcharum Theosophiam Ægyptios docuisse dicitur.* II. *Et quidem Triunum rerum omnium Principium.* III. *Mentem nimirum, Lucem, & Spiritum.* IV. *Et, quod prope modum incredibile, Filium Sermonem dixit Patri consubstantialem.* V. *Per quem Pater mundum condiderit.* VI. *Trinitas adumbrata, per circulum alatum, & serpente factum.* VII. *Quomodo ad tam abstrusa rei cognitionem Trismegistus pervenerit.* VIII. *Illius Libri quam certa Auctoritas.*

I.

Sphin.
Myr. de
Mumiis.
Pist. II. cap.
III. &
Gymn. Hie-
rogl. claf.
XII. cap. III.

SED videamus quousque Ægyptiorum Theologia in Divini numinis cognitione pertinuerit. Non paullo ulterius *Marshamo Athanasius Kircherus* progreditur, qui non solum *Divina Essentia Unitatem*, sed & *Personarum Divinarum Trinitatem*, a vetustissimis *Ægyptiis*, magnis quidem verborum involucris, attamen traditam esse contendit. *Trismegistus*, inquit, *Mercurius*, quem *Thot*, a primo mense *Thot*, ejus honori inscripto, vocabant, conclamatas *Idolatriæ confusionem* misertus, diviniorem primorum *Patriarcharum*, *Sem*, *Cham*, *Japhet*, filiorumque, quibuscum vivebat, dogmata edoctus (erat enim, teste *Chronico Alexandrino*, peringeniosus, & ad Divina mysteria cognoscenda promptissimus) novam de Deo Uno, Verbo, de Angelorum Dæmonumque dispositione & ordine, *Theosophiam* exorsus, studio ad id excogitatis, pro ingenti sui sublimitate & præeminentia, argumentis rerum usu conspicuis, cognitam artem, solis sacerdotibus & sapientibus viris ad regnum spem habentibus revelatam, idiotis vero & superstiosis plebi inaccessam & prorsus imperviam, saxo, contra omnem temporis injuriam, insculpsit.

II. In

II. Interjectis nonnullis ita pergit : *Aegyptios Triunum rerum omnium principium credidisse, quod & Triforme numen vocant, ex Suida passim ostendimus; quod & Globo Alato serpente facto ὁμοφυκῶς exprimebant.* Porro quomodo *Triunum* in *Uno* cognoverint, ex *Hermeticis* fragmentis ita aperit. Laudat primo *Hermes* illud : ἡ ὃς μονὰς πάντων ἀρχή, ἡ ρίζα, ἐν πάσι ἴσι, *Est enim Monas omnium principium, & radix in omnibus existens.* Unde concludit : *Monas ergo quum principium sit, omnem numerum generat, a nullo genita.* Porro : dicitur ab *Hermete*, Μονὰς πατρίνη ΜΟΝΑΣ ΠΑΤΕΡΝΑ. Si *Paterna* est, ergo generat. At quid ? Id nimirum quod post ipsam primum est natura, *Duo* videlicet. *Duo* ergo ante omnia generat *Monas*. Τὰν αἱ ἴσι Μονὰς, ἡ δύο γεννᾷ, *praesensa est Monas qua duo generat, inquit Zoroaster; quam & Dyadem nominat, apud Patrem sedentem.* *Monas* itaque *Dyads* juncta *Tryadem* constituit, quam ubique fulgere docet : παντὶ ὃ ἐν κόσμῳ λάμπει τελείας, ἡς μονὰς ἀρχή, *Toto enim mundo Trias fulget, cuius Monas princeps est.*

III. Hinc *Monadem* illam saepe *Patrem* vocat, & primum principium, secundum vero vocat πατερικὸν νόον, αὐτογενέδιον, *Paternam mentem, se ipsa genitam.* Tertium vero principium *Mentem* secundam vocat, πάντα ὃ διετέλειτο πατρί, ἡ νῦν παρέδωκε δευτέρῳ, *omnia enim perfecit Pater ac Mentis tradidit secundam.* Sic & *Trimegistus* πάντων τὸν κύριον, ἡ Θεόν, ἡ πηγὴν, ἡ δύναμιν, ἡ νόον, ἡ πνεῦμα, vocat, & in *Unitate* *Trinum* his verbis asserit : *Una sola Luce fuit Intellectualis ante Lucem Intellectualem; & fuit semper Mens Mentis Lucida, & nihil aliud fuit huius unio quam Spiritum omnium connectens. semper in se existens, αἰεὶ τῷ αὐτῷ ὡς ἡ φωνὴ ἡ πνεύματι πάντα ἐκείχων, semper sua Mente, & Luce & Spiritu cuncta continens.* Ubi sane per *Mentem, Lucem, Spiritum*, nihil aliud intelligere videtur quam *Patrem, Filium & Spiritum Sanctum.*

IV. Et hoc ita cum sentire expresse docet loco citato. *Ex Mente, inquit, Prima lucidum VERBUM FILIUS DEI, idem cum PATRE, ἢ ὃ δίδασκεν ἅπ ἀλλήλων, ἐν αἰσῇ ὃ τῶν αἱ βίωσις, neque enim distant a se invicem, sed unio eorum est vita.* Et alibi quoque eam τῷ δημιουργῷ ὁμοούσιον, *Patri rerum omnium opifici* *CONSUBSTANTIALEM* dixit. Quæ verba profecto memorabiliora sunt, quam ut ipsa non exhibeantur. Ἐπειδὴ ἐν τῷ ἐκ τῷ πατοφύ-
των

των στοιχείων ὁ τῷ Θεῷ Λόγος, εἰς τὸ καθαρόν τῆς φύσεως δημιουργήμα, καὶ ἠνέθη τῷ Δημιουργῷ, Ο' ΜΟΟΎΣΙΟΣ ᾧ ἦ, *Exiit statim ex deorsum latis elementis Dei VERBUM, in purum Dei opificium, & unis se Opifici Menti, CONSUBSTANTIALIS enim erat.*

V. Id denique notabile, ut quod maxime: Τὸν πάντα κόσμον ἐποίησεν ὁ δημιουργὸς ὁ πατήρ, καὶ χεῖρσιν ἄλλὰ λόγῳ; *Universum fecit mundum conditor Pater, non manibus, sed Verbo.* Postquam hæc, aliæque nonnulla, memorasset *Kircherus*, in hæc verba concludit: *Atque hæc sunt vetustissima omnium sacra Theologia dogmata, a Zoroastre & Hermete mundo primavo propalata, ut proinde hanc doctrinam non immerito Proclus Θεοπαράδοτον, ἢ Θεῖδον a Deo traditam & datam asserat.*

VI. Quid de *Hieroglyphico Trinitatis Symbolo* dixit, id ita sese habet. Pinxit *Hermes circulum Alatum, & serpente fatum*; ut patet ex *Obelisco Pamphilio*, & ex *Mensa Isiaca*, ubi nulli non simulacro superpositus spectatur. Per *circulum*, puram *Divinitatis formam*, *Numen Aeternum, Immensum*; & ab omni materia illuvie *abstractum* signavit, Per *serpentem, secundam Divinitatis formam* (est enim serpens animal vivacissimum; & nullo membro, teste *Horo*, præter os constans) *sem Verbum Dei, & secundam mentem*, apposite notavit. Per *alas globo affixas, Tertiam Divinitatis formam*, *Spiritum* omnia pervadentem, apte significavit. Atque hoc pacto per *totum ex tribus coalitum*, per modum potius cujuscumque consideratum, *Divinam naturam, tribus distinctis potestatibus constantem*, expressit. Quorum omnium uberio- rem expositionem, innumeris auctoritatibus stabilitam, in *Obelisco Pamphilio*, Lectori curioso expendendam *Kircherus* noster præbet.

Libr. II. n.
fol. 400.

VII. Mirum merito cuiquam videri posset, quo modo primi isti Theosophi ad eam ingenii illustrationem proveci fuerint. Sed non patitur Doctissimus *Kircherus* lectores suos ista difficultate teneri. Supponit, *Hermetem e Cananaea stirpe, & Abrahamo σύγγεγονον* fuisse; quod passim se demonstrasse testatur: atque hinc infert, fieri non potuisse quin multa curiosum atque omniscium ingenium, ab iis de vera & recta Theologia, quam ore tenus a protoplasto profectam & continua successione usque ad Noënum derivatam habebant (inter quæ Divinæ revelationis sacramenta non ultimum erat Trinitatis mysterium) expiscatum fuerit: quæ deinde variis symbolorum involucris vestita posteris tradiderit.

VIII. Por-

VIII. Porro librum illum, ex quo hæc desumpta sunt, tanquam genuinam Trismegisti sobolem Kircherus fide & affectu perpenissimmo amplectitur atque exosculatur, eorumque insolentem & intolerabilem ostentationem, ingenium arrogans & temerarium mordaci castigat satyra, qui Auctoris istius canitiem negligunt, & libro ei, tanquam ab impostore aliquo edito, fidem omnem abrogant.

Obelis.
Pamphl.
I b. l. cap.
III

C A P. IV.

Ægyptiorum cum Hebræis consensus in fide de Mundi conditu, Primi hominis creatione, Animæ immortalitate, & post hanc vitam statu.

- I. *Ægyptii Rationem Mundi effectricem sub emblemate Cnephi ovum ore effundentis adumbrant.* II. *Neque seriem creationis prorsus ignorasse videntur.* III. *Hominem ad Dei Exemplar formatum esse, ex Pythagora disciplina Euryus tradit.* IV. *Hebræi de anima immortalitate, & statu post mortem minus solliciti.* V. *Ægyptii utrumque primum tradidisse dicuntur.* VI. *Idem metempsychosios auctores.* VII. *Amenthen dicunt quod Græci Haden.* VIII. *Sepultura Ægyptiaca ritus fidem ipsorum de diverso post vitam hanc animarum statu testatur.* IX. *Hebræorum Scheol respondet Amenthi Ægyptiorum.* X. *De Metempsychosi familia Ægyptiis Hebræi nugantur.* XI. *Adami animam in Davidem migrasse, inde migraturam in Messiam.* XII. *Impiorum animas per impura volui animantia.* XIII. *Sepultura etiam cura persimilis.* XIV. *Erudita Petiti de Gehenna observatio.* XV. *Hebræi quoque pie defunctis fausta omnia precantur.* XVI. *Et Israëlitas omnes pro nobilibus habent.*

3.

QUAS DE MUNDI CONDITU sacras traditiones Hebræi habent, omnibus notum est. Non multum ab iis abludit Ægyptiorum Symbolica Theologia, quam ex Porphyrio Ense- Ægyptiorum Symbolica Theologia, quam ex Porphyrio Ense- bius exhibet. Τὸν ἀμυνεργὸν Effectricem illam Rationem, quæ ab ipsis Cneph appellari solet, humana specie configurant, colore caruleo, eoque nigricante, cingulum ac sceptrum manu teneantem. Huic in capite Regius ex penna galericulus est: ὅτι λόγος δουλεύει, ὃ κεκεύμε-

B 2

κεκεύμε-

ακρυμνῶν, καὶ ἡ φωνὴ, καὶ οἱ ζωοποιὸς, καὶ οἱ βασιλεῖς, καὶ οἱ νεκροὶ καὶ τὰ, quod ejusmodi Ratio abdita fere obscuraque lateat, summoque inveniri labore vix possit, eademque vita fons ac regina quum sit, tum vero intelligente quodam ac spiritali motu cietur, quem maxime penna illa in capite sita referat. Hunc porro Deum ex ore Ovum effudisse narrant. Ovum autem illud mundum interpretantur. Quod non Egyptii solum faciunt; sed & ex iis alii. Ovum enim Mundi simulacrum Macrobio est. Et ἀρχὴ γένεως, initium generationis in Orphicis, memorante Plutarcho. Et conferri potest Mosaiica phrasis. Gen. I. 1. וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֵף, & Spiritu Dei incubabat, veluti columba ovo. Talmudista in Chagiga: כִּינָה מְרַחֵף עַל בְּנֵיהּ וְכִינָה מְנַעַת instar columbae quae incubat pullis suis (potius ovo) neque tangendo ladit. Similia habet Jarchius. Porro quod ovum illud ex ore Rationis effectricis prodire fingunt; quid aliud ea re significatum voluere præter id quod Moses quoque tradidit, Dei verbo totam hanc mundi molem fabricatam esse?

Satur. I. vii.
cap. xvi.
Sympol. ii.
c. llii.

Cap. ii.
fol. 15.

II. Sed neque ORDINEM eum ignorarunt, quem in mundi creatione a Deo observatum esse Moyses memorat. Ita enim sententiam eorum Diodorus Siculus explicat. Quum primum res univ^{ersa} Lib. i. init. versa existere cœperant, unius vultus fuisse cælum ac terram permixtae æorae natura. Posteaquam discessissent a se ista corpora, Mundo contigisse eum quem nunc videmus ordinem; aërem autem perpetui motus factum compotem. Hujus quod maxime erat igneum ad sublimia loca evehctum, quippe quum sursum tendat ob levitatem talis natura: eademque de causa solem & ceteram siderum multitudinem mansisse in perenni vertigine: quod vero cœnosum ac turbidum, cum humida concrezione uno subsedisse in loco, ut gravitatis. Sed quoque quum volutaretur in se, versareturque continuo, ex humidis mare, ex solidioribus edidisse terram, sed lutescam mollemque valde. Hanc vero, ut primum qui soli adest ignis colluere cœpit, coaluisse: tum vero, quum fermentaretur summa facies, intumuisse plurimis in locis humentia, inque iis putredines exstitisse, tenuibus pelliculis circumdatas. Quod etiam nunc in stagnis, locisque uliginosis fieri conspicitur, ubi post refrigeratum solum subito incalcescit aer, non autem paulatim immutatur. Quumque ad eum modum ex calore facta & impleta essent quae madebant, in fortibus advenisse alimentum noctibus ex circumfusa nebula, diebus vero eos ab æstu solidatos. Postremo quum ad sui plenitudi-

nitudinem venissent ii factus, perustaque atque ita rupta essent membranarum involucria, enatas apparuisse omnimodas animantium formas. Horum alia plurimum sortita caloribus ad loca supera abuisse, facta volucrina. At quæ terrestri crassitie essent pradita, ea in reptilium & aliorum humi viventium posita classe. At quæ de humenitæ naturæ traherent plurimum, ea quoque ad locum perlata cognatum sibi, dicique natantia. At tellurem, quum ab æstu solis & a ventis magis magisque induruisse, ad postremum non suffecisse gignendis majoribus animantium, sed ea ex mutuo coitu cœpisse gigni. Hæcenus Diodorus: cujus verba, licet prolixiora, appingere non piguit, ut constaret quantopere Ægyptiorum philosophemata cum Hebræorum traditionibus consentiant. Consimilia de Ægyptiis ex Diogene Laertio & Macrobio profert Grotius.

De Ver. Relig. in not. ad lib. I. §. xv.

III. De HOMINIS PRIMI creatione quid sapientiores Ægyptiis senserint ex Euryso Pythagoræ discipulo non improbabiler colligitur. Quum enim discipulum eam ex magistro hausisse credibile sit; Pythagoram autem sua ex Ægyptiis didicisse omnes consentiant, iis non immerito acceptum feretur, quod in Pythagoræ scriptis est eximium. Is ergo Euryso in Libro de Fortuna, in hæc verba fatatur: το σκῆμα τοῖς λοιποῖς ὅμοιον, ὁ ἀρχηγὸς ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης. ἐπὶ τελευτῇ δὲ ὑργασμῶν λαβὼν, ὃς ἐτεχνίτευσεν αὐτὸν ἀρχετύπῳ χρυσοῦ ἐαυτοῦ. Hominem corpore similem reliquis, quippe ex eadem constantem materia: sed ab optimo effictum artifice, qui in eo faciendo semetipsum habuit exemplar. Quis non videt quam similia hæc Moïsaicis sint, de homine ad Dei imaginem condito?

IV. De ANIMÆ IMMORTALITATE plura scivisse videntur. Ægyptiis quam Hebræorum multi. Hebræorum veterum sapientia in sui juris prudentia posita erat. De statu post mortem illi minus erant solliciti. Ea de re, V. Cl. Hugonis Grotii verbis uti liceat: Moses in religionis Judaica institutione, si diserta legis pæla respicimus, nihil promissit supra hujus vitæ bona, terram uberem, penum copiosam, victoriam de hostibus, longam & valentem senectutem, posteros cum bona spe superstites. Nam si quid est ultra, id umbra obsegitur, aut sapienti ac difficili ratiocinatione colligendum est: quæ causâ fuit, cur multi, qui regem Moïsi sequi se profiterentur, ut Sadducei, spem omnem de bonis post hanc vitam adipiscendis projicerent.

Marsh. p. 225.

De Ver. Relig. Chr. lib. II. §. 2.

V. Ægyptiorum autem nobilissimum inventum fuit immortalitas

Herod. lib.
II. c. 123.

Marsh. p.
269.

Herod. ibi.

anima ; ita ut de vita spem aliquam haberent , etiam post hujus vitæ interitum. Πρῶτοι τὸν ὃ τὸν λόγον Ἀιγύπτιοι ἴσιν ἐκόντες , ὡς ἀνθρώπων ψυχὴ ἀθάνατος ἐστὶ , *Ægyptiæ primi fuerunt qui dicerent animam hominis esse immortalem*. Animas neque genitas , neque interituras ; sed *amenshen* eas nascentibus præbere , a morientibus recipere existimabant.

VI. Τὴ σῶμα ὃ δὲ καλεῖσθαι ὀνομάζονται , ἐκ ἄλλου ζῶον αἰετὶ ἐσδύεται. ἐπειὶ δὲ περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαία , καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ πετεινά , αὐτὴ ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐσδύειν. *Corpore autem moriente , Anima in aliud quod nascitur animal continuo migrat. Ubi vero per omnia terrestria , marina , volucra circumierit , rursus in humanum quod nascitur corpus introire.* τῇ περιελθῇ δὲ αὐτῇ γενέσθαι ὡς τρισεχίδισιν ἔτει , *Circuitum autem hunc ab anima fieri intra tria annorum millia.* Sanctorum vero animas credebant descendere in animalia sancta ; reproborum autem in reprobis & abominanda , veluti in *Crocodilos , Asinos , Hippopotamos , Psces* , uti de *Typhone & Ocho* narrant , pro merito uniuscujusque. Videri de hac re potest *Kircherus in Sphinge Myssagoga de Mumiis Part. I. cap. I.* ubi lepidis ex *Philostrato & Centi Arabis* fabellis hanc *Ægyptiorum* fidem illustrat.

VII. Porro *Amenshen* , cujus modo mentionem fecimus , *Ægyptiis* dicitur quod *Græcis* ἄδης. Docente *Plutarcho* : Τὸν ὑποχθόνιον τόπον εἰς ὃν ὁ ἵεται τὰς ψυχὰς ἀπὸ τελευτῆς , μετὰ τὴν πελευτὴν Ἀμφίθην καλεῖσι. σημαίνει δὲ τὴν ὀνομασίαν , τὸν λαμβάνοντα καὶ δίδοντα , *Locum subterraneum , in quem putant animas ferri post mortem , vocant Amenshen ; quod nomen significat Accipientem & Dantem.*

VIII. Quam communis autem & passiva hæc de animæ immortalitate apud *Ægyptios* sententia sit , docet receptus iis *sepultura* mos , quem accurate prodidit *Diodorus Siculus*. Quam corpus sepeliendum est , consanguinei iudicibus , cognatis & amicis defuncti , diem funeris indicunt , & nominatim prædicant , illum transiturum esse Lacum. Tunc iudices plures quam XL. in hemicyclo quodam juxta Lacum parato confident ; & cymba prius instructa attrahitur , quam præteta gubernat , quem *Ægyptii* sua lingua *Charontem* vocant. Navigio in lacum deducto , priusquam mortui loculus in eum deponatur , cuilibet permissum est accusationem suscipere. Si quis probaverit eum male vixisse , iudices , sententiam ferunt ;

ferunt ; & cadaver ab usitata sepultura arceatur. Calumniosus autem aoculator magnæ pœnæ obnoxius est. Quando acculator aut nullus est aut falsus , cognati deposito luctu mortuum laudant : de *Genere* , ut solent Græci , nihil memorant ; quia censent *omnes in Aegypto aequè nobiles esse* ; sed puëritiæ institutionem , virilis ætatis pietatem & justitiam , itemque continentiam , aliasque ejus virtutes recensent ; & ὡς ἀγαλλῶσι τὴν κάτω θεῶν συνοικον δέξασθαι τοῖς ποσειδῶν , ac Deos infernos rogant , ut *in piorum contubernium recipiantur*. Multitudo applaudit , & defuncti laudes simul prædicat , ὡς τὸν διῶνα Διῶτρίβειν μέλλοντα καθ' ὅδου μὴ τῶν ποσειδῶν , ut *qui avum sempiternum transacturum sit cum piis in Inferis*.

IX. Tota hæc *AEgyptiorum* , de animæ immortalitate & post hanc vitam statu, qualiscunque Theologia, & quidquid ea tam veri quam falsi continet, ad *Hebræos* transiisse videtur. Multi enim ex iis, quos secuti postmodum *Pharisæi* sunt, *animas credunt esse immortales, & sub terris earum judicia fieri : tum præmia cuique contingere ex virtutis aut malitiæ merito , & has perpetuis damnari carceribus, illis facilem esse ad vitam reditum*. *Egyptiorum Amenthi* *Hebræorum* responderet *Scheol*, quī, uti *Amenthis* a recipiendo & dando, ita a *quærendo & petendo* nomen habet.

X. Neque alieni fuerunt ab animarum μεταβάσει aut μεταστροφῇ, quam נפשות נלכדן revolutionem animarum sua lingua nuncupant : pro quo Herodotus ἐπέλεικεν dixit. *Pharisæi* crediderunt, ψυχὴν πᾶσαν μὲν ἀθάνατον, μεταβαίνειν ὃ εἰς ἕτερον σῶμα, τὴν δ' ἀγαθῶν μόνην, τὴν δ' ἡ φάουλων αἰδίῳ τιμωρίᾳ καλᾶσθαι. *Animam omnem quidem incorruptam esse, transire autem in alia corpora solas bonorum, improborum vero æterno supplicio cruciari*.

XI. Ex hac opinione fluxisse a quibusdam creditur, quod *Jesus Christum*, alii *Johannem Baptistam*, alii autem *Eliam*, alii vero *Jeremiam*, aut unum ex Prophetis esse, in Evangelica historia perhibuerint. Matth. XVI. v. 14. Certe *Cabbalistarum* opinio est, animam primi hominis volvendo pervenisse in corpus *Davidis Regis* , & ex *Davide* volvendam in corpus *Messia* : idque significari per literas quæ sunt in voce משיח, quorum unaquæque integram dictionem constituent, א Adam, ד David, מ Messias.

XII. Sic quoque dixerunt, quod animæ hominum prævaricatorum

runx

rum migrent in corpora animalium; uniuscujusque anima secundum id quod peccavit. Exempli gratia qui rem habuit cum masculo, anima ejus migrat in leporem; quia is scilicet in coitu modo marem agit, modo femellam. Qui vero rem habuerit cum alterius uxore, anima ejus in gamelum migrat. Quo putide & profane torquent Davidis illud est Ps. XIII. vers. ult. *Cantabo Domino* עָלֵי נֶמֶל כִּי Quod explicant, *confitebor tibi, quod abstulisti peccatum meum, & liberaisti animam meam de Gamelo.*

Tac. Hist.
lib. V.

Maimo.
Hilc. San-
hed. cap.
XIV. §. 9.

Lecl. Vari.
lib. I. c. 1.

De bello
Jud. I. v. c. 1.

Sepultura etiam cura per similes. Corpora cedere, quam cremare more Ægyptio, eademque cura, & de inferis persuasio. At non omnibus honesta sepulturæ decus concessum est. Interfecti a domo judicii band quaquam sepeliuntur in majorum suorum monumentis; verum duo sepulcra a domo judicii ordinata sunt pre iisdem, unum pro lapidatis & combustis; alterum pro decapitatis atque strangulatis; id quod institutum per traditionem ad nos devenit.

XIV. Atque id quidem commune jus fuit: sed, si *Petito* credimus, *insepultis abjectis fuere illi in quos gravius sedit ire iudices vellent.* In quam rem adducit minas Domini adversus Jehojacimum Josiæ filium, Jer. XXII. v. 19. *Sepultura asini sepelietur: tractus & projectus ultra portas Hierosolymorum.* Et exemplum *Peraia Nigri*, de quo Josephus: *Ductum vero extra portas, desperata jam salute, ne sepultura careret supplicabat. Illi autem, prius interminati quod humum ei quam desiderabas concessuri non essent, mox etiam mortem intulere.* Porro conjectat *Petitus*, huic projectioni cadaverum insepultorum destinatum fuisse *vallē Hinnonis* apud Hierosolyma: ubi, putrefactis cadaveribus, illorum ossa igne combusta fuerunt, qui huic fini perpetuo ardebat. Et ab hoc quidem igne perpetuo *vallis Hinnonis* factura putat, ut *Gebenna* dicatur infernus, in quo perpetuus ignis est. Atque hinc exponit dictum Christi Matth. V. v. 22. Εἷς ὁ ἐστὶν εἰς τὴν γέενναν ὁ πυρρς. id est, *debet damnari eis τὴν γέενναν*, quemadmodum dicitur apud Græcos scriptores, *eis χέεννας*, apud Latinos, ad *Gemonias* scalas, & si quæ sunt hujusmodi. *Debet insepultus projici in Gebennam, sive valem Hinnonis, quod est longe omnium gravissimum, & ignominiosissimum.*

XV. Denique quemadmodum *Ægyptii* vita probe ac pudice acta defunctis faulta omnia precabantur; ita & *Hebraei*. *Maimonides*

nides apud Gejerum: sepeliunt mortuum in arca lignea, & comitantes De Luctu
ipsum dicunt, vade in pace; eo quod dictum est Gen. XV. v. 15. & venies Hebræ. cap.
ad patres tuos in pace. Et quid in eorum votis circa defunctos frequen- VI. §. 38.
tius, quam illud נָדָו עָרֵן, requies ipsius sit Paradisus?

XVI. Pene omiseram, quia leviculume est (sed tanti tamen est
vel in minutissimis opinionum consensionem animadvertere) quod He- Bava Kama.
brai non minus quam AEgyptii suos omnes pro nobilibus habeant. Sic c. VIII. §. 6.
enim Rabbi Aquiba: אֵפֶרֶן עֲנִיִּים שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל רַחֲמֵי אֱלֹהִים כְּאֵין רַחֲמֵי הֵם בְּנֵי חֵרִין
Etiam pauperes in Israele spectantur ut nobiles, quum
sint filii Abrahami, Isaaci, & Jacobi.

C A P. V.

Ægyptiorum cum Hebræis consensus in Præ- ceptis rerum faciendarum.

I. Symbolum vite Moralis ex Ægyptiorum funebri Apologia. II. Cum
qua conferuntur VII. Noachidarum praecepta. III. In cultu numi-
nis fatendum est magnam esse AEgyptios inter & Hebraeos discrepan-
tiam. IV. Sed in edicto de Blasphemia & Perjurio consentiunt. V.
Es de Homicidio. VI. Neutris fas fuit infantes exponere. VII. A-
spersa AEgyptiorum Leges circa Mulierum delicta. VIII. Jus Leviri
in AEgyptio. IX. Apud eosdem, ut apud Hebraeos, sacerdotis summi
Monogamia. X. Furti clandestini, & doli mali poena. XI. Præse-
ctura Juridica antiquiores apud AEgyptios quam Hebraeos. XII. Il-
lorum circa parentes, tam vivos quam mortuos, pietas.

I.

ADOGMATIS RERUM CREDENDARUM ad PRÆ-
CEPTA RERUM FACIENDARUM transeamus. Eorum quæ Marf. p. 156.
apud AEgyptios disciplina fuerit satis testatur illud Moralis
vite Symbolum, quod in funeribus illi exhibere soliti sunt. Quum
condiunt, inquit Porphyrius, nobiles defunctos, alvum privatim exi- De Abstin.
munt, & in arca reponunt: deinde, inter alia qua in mortui gra- lib. IV. §. 10.
tiam faciunt, arcam ad Solem attolentes eum invocant, uno ex Libi-
tinaris ejusmodi orationem habente pro defuncto, quam Euphantus ex
lingua AEgyptiaca transtulit: Domine Sol, Disque omnes qui vitam
homi-

hominibus largimini, Me accipite, Et Deis ædificis σωζουσι æternis con-
ubernalem tradite. Ἐγὼ γὰρ τὸς Θεὸς, ὡς οἱ γονεῖς μοι παρέτεζαν, ἐ-
σθῆναι διατίλην ὅσον χρόνον ἐν τῇ ἐκείνῃ αἰῶνι τὸ βίον εἶχον, Ego enim Deos,
quos mihi parentes commonstrarunt, pie colui quam diu in hoc secu-
lo vixi.

Τὸς τε τὸ σῶμα μὲ ἀνήσωντας ἐτίμων ἀεὶ

Et illos qui corpus meum genuerunt semper honoravi.

Τῶντε ἄλλων ὥς (τίνα) ἀπέκτενα;

Neque aliorum hominum occidi quosquam;

Οὐτε ἐξοκαταθήκην ἀπεσέρησα;

Neque eos deposito fraudavi;

Οὐτε ἄλλο ἔδδεν ἀνήμερον διεπερξάμην.

Nec aliud quippiam inexpiabile malum admisi.

Si vero dum viverem peccavi, valedendo vel bibendo aliquid quod fas non
erat, non per me peccavi, sed per ista. (ostendens arcam in qua erat ven-
ter) Atque hac locutus in fluvium eam conjicit; reliquum autem corpus
tanquam purum condit.

II. Talis erat funebriis *Ægyptiorum Apologia*; quæ quidem
 non est prorsus dissona ab istis, quæ in *secunda Decalogi tabula* præcep-
 tit Moles; aut ab istis quæ a Magistris Talmudicis *Noachidarum*
præcepta vocantur; & juxta eorum traditionem ad hanc ætatem per-
 tinent, In *Gemara* enim *Babylonia* legitur: *Decem præcepta acce-*
perunt Israelita in Mara: VII, quæ Noachidarum fuerunt; jam vero
adjuncta sunt Judicia, Sabbathum, & Parentum honos. Statio
 ista, in Mara fuit intra mensem ab exitu: & dies circiter XL. ante
 promulgationem Decalogi. *Noachidas* vocant Magistri Gentes
 omnes præter Hebræos; qui *Abrahamida*, vel potius *Israelita* vo-
 cari amant. Septem autem *Noachidarum* præcepta nunquam non
 obtinuisse perhibent; & pro *jure Naturali*, omniumque homi-
 num *Communi* sumunt. Ea dicto *Gemara* loco ita enumerantur:
De judiciis, de Maledictione Numinis, de Cultu Extraneo, de Re-
velatione turpitudinum, de Sanguinis effusione, de Rapina seu Fur-
to, de Membro animalis viventis. Quamvis alii Magistrorum paul-
 lo aliter. Ex præceptis his duo sunt, quæ ad *cultum Divinum*; qua-
 tuor quæ ad *munia hominum officia* pertinent: accedit *unum, Ciba-*
rium. Quid in omnibus hisce cum Hebræis *Ægyptii* sentiant, singula-
 rim inquiramus, ab iis quæ ad *Divinum cultum* pertinent exorfi.

III. Sicut

Tit. San-
hed. cap.
VII. §. 5.

III. Sicut *Hebrai* omnem sibi *Cultum Extraneum* interdictum esse existimant, ita & *Aegyptios* detestatos esse quidquid parentes non *commonstrarunt*, supra quoque a nobis animadversum est. De cætero fatendum est immanem hic esse institutorum discrepantiam; quam & *Tacitus* annotavit. *Aegyptii* pleraque animalia, effigiesque Hist. l.v. compositas venerantur; *Judai* mente sola, unumque numen intelligunt; profanos, qui Deum imagines mortalibus materiis in species hominum effingunt; summum illud & æternum, neque mutabile, neque interiturum. Quin imo ita comparata sunt *Hebræorum* præcepta, ut *Aegyptiorum* institutis in διαμετρῶν adversentur; & quæ ab his colebantur omni genum Deum monstra diserte perstringant.

IV. Sed edictum de *Blasphemia* *Aegyptios* docuisse verisimile est: Marsh. p. 165. *Hermippus* enim, in *vita Pythagora*, cujus doctrinæ ex *Agypto* acceptæ sunt, scitis quibusdam istius sectæ hoc adjicit: *πάσης ἀπίχειν βλασφημίας*, AB OMNI ABSTINERE BLASPHEMIA. Pertinet huc interdictum de *perjurio*, quod *Aegyptiis* capitale erat: quippe in quo concurrebant δύο τὰ μέγιστα ἀνομήματα, θεὸς τε ἀσεβούντων καὶ τὴν μέγιστην ἢ κατ' ἀνθρώποις πίσιν ἀναπερνούντων, duo maxima scelera, impietas in Deos, & subversio illius fidei qua maxima est inter homines.

V. Ex præceptis quæ ad *mutua hominum officia* pertinent primo illud de *Homicidio* expendamus: de quo ad *Noachidem* dictum est; *Gen. ix. 5. Requiram sanguinem vestrum de animabus vestris.* In morali autem *Aegyptiorum* disciplina *Homicidii* quoque interdictum fuisse, ex *Libitinarii* confessione supra a nobis laudata manifestum est: *Aliorum hominum neminem occidi.* Sed *Diodorus Siculus* de *Aegyptiorum* circa hanc rem legibus loquentem audiamus. *Si quis Aegyptiorum sponte aut liberum aut servum occidisset*, Lib. i. *eum morte damnare Leges jubeant*; qua non fortuna conditionem, sed consilium facti pendentes, homines a sceleribus deterrebant; & simul vindicata servi morte reddebantur liberi securiores. *Si quis iter faciens, aut hominem a latronibus cadi, aut quamlibet injuriam perpeti compererit, neque, si potuisset, subvenisset auxilio, mortis erat reus.* *Si auxilium ferre non posset, denunciare latrones tenebatur, & injuriam accusatione prosequi; qui ea negligebat plagis ad certum numerum plectebatur, triduoque carebat cibo.* Quæ quam affinia sint *Hebræorum* Legibus, res ipsa loquitur.

Philo de
leg. spec.
præ. VI. &
VII.

Hist. l. v.

Lib. I.

VI. Referri huc potest interdictum de *exponendis infantibus* : quæ infantum expositio quamvis ἡ ἐκ πολλοῦ τῷ ἄλλῳ ἰδίῳ, ἕνεκα τῆς φυσικῆς ἀνθρωπότητος, χειρότης ἀσέβημα γένοιτο, apud multas gentes, propter nativam inhumanitatem, vulgaris est impietas ; Hebræis tamen & Ægyptiis juxta nefas & vetita fuit. De illis, Tacitus : *Angenda multitudini consulitur : nam & necare quemquam ex genitis nefas*. De his, Diodorus Siculus : τὰ γυνώμενα πάντα τρέφουσιν ἐξ ἀνάγκης ἕνεκα τῆς πολυανθρωπίας, *Necesse habent natos cunctos alere, ut suppetant hominum multitudo ; qua ad Patria felicitatem quam plurimum conducit*.

Diodor. lib.
I.

VII. Succedit præceptum, de *Revelatione Turpitudinum*, sive de concubitu illicito. In qua re multa præcepit Moses quæ Ægyptiorum consuetudinibus quam maxime adversantur. Quod & ipsa legis præfatio indicat. Levit. XVIII. v. 3. *Non facietis juxta factum* (consuetudinem, & τὰ ἑθνηθένεματα, secundum instituta) *terra Ægypti, in qua habitasti*. Attamen asperæ quoque pænæ Ægyptiorum legibus circa mulierum delicta statuta erant. Nam ei qui mulierem liberam violasset, virilia exsecabantur, quoniam uno crimine tria band parva scelera complexus esset. In adulterio spontaneo deprehensus virgō cadebatur ad mille plagas ; mulier naso mutilabatur, quo dedecore vultus maculatus, ea multaretur parte, qua maxime facies exornantur.

Marsh. p.
173.

Selde. Uxor
Hebr. lib. I.
cap. XIII.

Justini
Cod. lib. V.
Tit. V. leg.
VIII.

VIII. Sed præter hæc quæ magis sunt generalia, specialiora duo remanserunt apud Hebræos, quæ Ægyptiacæ videntur esse originis. Mos erat vetustissimus ducendi conjugem fratris, sive liberis defuncti. Patet id *Onani* exemplo. Genes. XXXVIII. vers. 8. Jus illud fratriam ducendi lege singulari confirmavit Moses. Deut. XXV. vers. 5. *Magistrorum aliqui causam & mysterium conjugii hujus Fratria & Leviri, ex Metempsychosis nescio qua opinione petendam contendunt*. Origo autem ista in Ægypto nata est. Etiam apud Ægyptios Leviri jus illud ex priscis illorum legibus ad usque Zenonis Augusti tempora derivatum est. Ægyptii, inquit Zeno, idcirco mortuorum fratrum sibi conjuges copularunt, quod post illorum mortem mansisse virgines dicebantur ; arbitrati scilicet, quod certis legum conditoribus placuit, quum corpore non convenerint, Nuptias non videri contractas.

IX. Sed & aliud est. Γαμήσι δὲ παρ' Ἀιγυπτίων οἱ μὴ ἐπὶ τῷ μίαν.

μίας , ἢ δ' ἄλλων ὅσας ἂν ἐκας θεοῦ παραίτηται. *Ægyptiorum sacerdotes* Diodo. Sic.
unam uxorem ducunt ; alii quot quis velit. lib. I.
 Israhēlites pariter existi-
 marunt sibi fas esse quoruncunque uxores ducere , *etiam centum* , in-
 quit *Masmonides* , *sive simul omnes , sive alteram post alteram.* Sed de Halac.
 Sacerdote summo dictum est : Levit. XXI. vers. 13. *Uxorem ducet* Ischur. cap.
Virginem : quod quum singulariter dicatur , ex eo unicam illi ducen- XIV.
 dam designant Magistri. *Josephus* : Μίαν δ' αὐτὸς δίδωκε γαμῶν παρθένον ,
 ἢ ταύτην φυλάττει *Unicam ei ducere concessit , Virginem : atque eam* Antiq. lib.
servare. III. c. 5.

X. Præcepto de *Furto* ac *rapina* prohibetur tum *rei aliena sur-
 reptio* , tum *damni* (citra cædem) qualiscunque *illatio* , contra jus
 fidemque Ægyptios autem hoc quoque interdicto teneri , liquet ex Marsh. p.
 funebri eorum apologia , in qua , *Neque quemquam deposito fraudan-* 177.
vi. Et *clandestinum* sane *furtum* illicitum apud eos fuisse , apparet
 exemplo furis , qui Rhamsinī Regis ærarium expilavit , & laqueo
 captus caput sibi amputari maluit , quam detegi. Apud Ægyptios Herod. lib.
 etiam *dolus malus* non minus debitas pœnas dabat , quam apud He- II. c. XXII.
 bræzos. *Lex jussit utramque manum præcidi illis qui monetam adulte-* Diodor.
rarent , aut nova pondera substituerent , aut sigilla simularent , etiam Sic lib. I.
scribis qui falsas tabulas exararent , aut ementissas syngraphas obtru-
derent. Ut scilicet quisque ea corporis parte pœnam lueret qua in *Le-*
gem peccasset , & damno irreparabili commonefactos alios ab ejusmodi fa-
 cinore detereretur.

XI. Præceptum de *Judiciis* ordinem statuit Regimini Forensi ,
 & obedientiæ Civili. Ea de re Lex Hebræorum ita jussit : Deut.
 XVI. vers. 18. *Judices & Magistros constituas in omnibus portis tuis* ,
per singulas tribus tuas. Neque liquet Patriarcharum quenquam ante Marsh. p.
 Mosem *jurisdictionem forensē* exercuisse , nedum *Præfecturas juri-* 122.
dicas per *Urbes & pagos* constituisse. Ex autem apud Ægyptios ab
 omni retro antiquitate fuerunt. Ante Pastorum incursionem , in Pag. 315.
 capitalibus cujusque regni urbibus , *Memphi* olim , *Heliopoli* , at-
 que *Thebis* , præfecturas Juridicas constitutas fuisse verisimile est.
 Jam vero post expulsos Pastores , quum Ægyptus omnis unius im-
 perio subjecta fuit , unum fuit totius Ægypti Tribunal ; servata
 nihilominus privilegii veteris ratione. Judices enim tam ex *Mem-*
phi , atque *Heliopoli* , quam ex *Thebis* , ad magnam *Thebanorum*
Consistorium electi sunt. Teste Diodoro : *Et nobilissimis Civitati-* Lib. I.
bue

bus viros optimos iudiciis præfecerunt. Nam ex Heliopoli & Thebis & Memphi (denos) iudices elegerunt. Quod Syndrium neque Atheniensium Areopagitis, neque Lacedæmoniorum Senatui postponendum videtur. Congressi hi xxx viri unum ex se ipsis, qui Optimus, Summum Judicem constituunt; in cuius locum Urbs alium Judicem substituit.

XII. Ad præceptum de *membro animalis vivi non comedendo* ex Ægyptiorum disciplina nihil adnotatum invenio. Sed quod eo multo potius est, præceptum de *Pietate erga parentes* religiose admodum ab Ægyptiis est observatum. Etenim in loco post cultum Divinum proximo collocatur hoc de parentibus honorandis præceptum in Ægyptiorum aliquoties nunc laudata Apologia: *Illos semper honoravi qui corpus meum genuerunt.* Cum Apologia Ægyptiaca bene convenit *schola Pythagorica*, cujus disciplina in Ægypto nata est. Nam in *aureo carmine* post cultum Deorum sequitur *τὸς δὲ γονεῖς ἴλια, Ἐς honora Parentes.* Prorsus ut in lege Mosaica. Et quis dubitet quin parentes vivos summo honore profecti sint; quum illos etiam mortuos pie venerarentur? *Σεμνότατα δὲ θεῖα καὶ παρὰ Ἀιγυπτίους τὸ γονεῖς ἢ τοῖς προγόνους Φαῦλαι περισσότερο ἱερουργήσας ἢς τὴν αἰώνιον οἰκὴν μεταστέλλας.* Sanctissime receptum est inter Ægyptios, ut appareant parentes aut majores ad aeternam habitationem translatos, impensius honorasse.

Diodor. Sic.
lib. i.

C A P. VI.

Consensus Ægyptiorum cum Hebræis circa sacra Tempora, Loca, Personas.

- I. *Qua ad sacrorum rituum intelligentiam pertineant.* II. *Thebani Anni Mensiumque rationem primi invenisse dicuntur.* III. *Quorum tamen intercalationem Sacerdotes Egyptii non admisserunt.* IV. *Hinc duplex anni modus.* V. *Propemodum ut apud Hebræos annus Sacer & Civilis.* VI. *Ægyptiorum dies festi Hebræis vetustiores.* VII. *Septenarius dierum cyclus, ipsaque Sabbathi religio ex intimo Ægyptiaca antiquitatis penu deprompta.* VIII. *Delubra Ægyptiorum vetustissima, eaque, sine statua, saltem humana.* IX. *Eorum structura respondet Mosis ac Salomonis Sanctuarium.* X. *Chry-*

X. *Corysotomi memorabilis super eam rem discursus.* XI. *Ab Aegyptiis Hebraisque Sacerdotibus eadem affectata mundities.* XII. *Utrorumque similis fere ordo atque successio.* XIII. *Summus Aegyptiorum Sacerdos e collo gestabat imaginem ex Sapphiro, cui nomen Veritas.* XIV. *Ei respondet Hebraei Pontificis Thummin.* XV. *Eiusdem campanula ex cultus Aegyptiaci pompa.*

I.

AD RITUS Sacros nunc pergamus. Ad quorum uberiores intelligentiam distincte considerari possunt Sacra TEMPO-RA, LOCA, PERSONÆ, ACTIONES & INSTRUMENTA quædam Divini cultus.

II. A TEMPORIBUS incipiamus. *Herodotus* dixit, *Aegyptios primos omnium hominum invenisse ANNUM, eique XII. Lib. II. c. IV.* tempora distribuisse, atque hac ex astris comperisse. *Thebani* vero memorandum hoc inventum sibi vendicant. *Illi*, inquit, *Diodorus*, dicunt se ipsos esse omnium hominum antiquissimos; & ab ipsis *Lib. I.* Philosophiam & exactiorem astrologiam fuisse inventam, adjuvante eos terra situ ad illustrius cognoscendum ortus & occasus siderum. *Peculiari* autem modo *Menses* & *Annos* apud se ordinatos esse. Nam dies non ad Luna, sed ad Solis motum exigentes, tricenos quidem dies *Mensibus* attribuunt, sed post duodecimum quemque mensem & dies cum Quadrante intercalant; eoque modo circulum annum absolunt.

III. Verumtamen *Sacerdotes*, licet sciebant Quadrantem Solis rationibus convenire, illum tamen non intercalabant, aut sextum *Marsh. p.* diem singulo Quadriennio adsciscebant. Religio in causa fuit, ^{247.} quod intercalationem, tanquam ominosam, detestati sunt. *Sendo-* bant enim non iisdem temporibus *Deorum* sacra representare; sed ea *Gemini* omnes anni tempestates peragere volebant; ut idem festum æstivum sit, *Iliago. Edis.* & hybernum, & autumnale, & denique vernum. Ob eam causam *Petavii* ^{p. 11.} Quadrantem non inferunt, ut solemnia retrocedant.

IV. Duplex itaque fuit anni modus inter Aegyptios; Alter, *Sacer*, constans ex diebus CCCXLV, absque aliqua horarum adjectione, qui Aegyptiacus dicitur, & *Sethiacus*, vel *Canicularis* dici potest, quia ad *Canicula* cursum constituitur. Alter *Naturalis* est, & diebus CCCXLV quartam diei partem addit: qui *Thebanus* appellari potest, & *Heliacus*, quia ad cursum Solis formatur.

V. He-

Marsh. p.
190.

V. Hebræorum similiter duplex, ab *Exodi* tempore, annus fuit; alius *Civilis*, alius *Sacer. Civilis*, quo in contractibus, pactis, nuptiis, & id genus aliis, usi sunt, æquabilis fuit, & plenos habuit dierum triginta menses; neque in eo Luna locum habuit: ejus initium a *Tisri*, qui Ægyptiis *Thot*, id est ab *Autumno*, fuit. Annus *Sacer*, quo in festis utebantur sacrisque solennitatibus, incipiebat a mense *Nisan*, qui *Æquinoctio verno* proximus est: & originem sui debet Divinæ institutioni *Exod. XII. vers. 2.* Is *Lunaris* fuit, & admodum inæqualis. Et quum uterque hic annus a periodo solari plurimum discrepet, adeo vagus fuit & incertus, ut nisi adhibita fuisset intercalatio, Pascha, quum semper vernum esse debeat, nunc æstivum futurum fuerit, nunc autumnale, nunc hybernum. De modo autem istius intercalationis necesse non est ut prolixè nunc agamus.

De Dea Syria, Initio.

VI. Ab *Anno* transeamus ad *DIES* sacros. Neminem fallit, Lege *Mosaica*, tres anniversarias *πανηγυρίας* constitutas esse, *Paschas* videlicet, *Pentecostis*, & *Scenopegias*. Sed antiquiora fuisse videntur Ægyptiorum festa. *Lucianus*, Assyriacæ scrutator antiquitatis: *πρῶτοι ἀνδράπων Ἀιγύπτιοι λήγοντες Θεῶν πέντε μὲν λαβεῖν, καὶ ἑκατὲ εἰσπαύειν, καὶ περὶ αὐτῆς ἡ πανηγυρίας ἀποδείξαι*, *Primi hominum Ægyptii dicuntur & Deorum notitiam percepisse, & templa constituisse, & delubra, conventusque solennes edidisse.* Primi ergo fuere qui dies *ἑορτασίμους* celebrarunt. *Melampus*, qui ex Ægypto ad Græcos transtulit, *Mose* quidem fuit paullo junior: hic enim diem obiit regnante Athenis *Pandione*, ille vero floruit sub *Erichtheo Pandionis* filio. Attamen quum solennitates *Ægyptiaca antiqua*, *Græca autem recentia* *Herodoto* dicantur; festa Ægyptiorum temporibus *Mosaicis* vetustiora fuisse merito videri possunt.

Marsh. p.
193.
Herod. lib.
II. c. XLIX.

Lib. II. cap.
LVIII.

VII. Est autem celeberrimus, & rem quam tractamus maxime spectat, *Septenarius dierum Cyclus*, sive dies septimus in hebdomadicis dierum periodis perpetuo recurrens: qualis est Hebræorum *SABBATHUM*. Ægyptii, vetustissimi temporum artifices, Orbem dierum *Hebdomadicum* a *Planetarum numero* derivasse, illamque temporum rationem, una cum *Astrologica* sua disciplina propagasse feruntur. *Herodotus*, de inventis Ægyptiorum: *Ἄλλα ἐτι ἀπὸ Ἀἰγυπτίων ἐκείνη ἐκείνη ἡμέρη ἐκείνη Θεῶν ὅταν ἐσὶ, quis mensis, & quis dies cujusque sit Deorum.* Dies autem *Deorum*,

Marsh. p.
196.

Lib. II. cap.
LXXXII.

De Absti-
nent.lib.IV.
C. VII.

Strab. lib.

Marsh. p.
210.

constructum. Ubi observare licet *Atrium* non unum, dein *Sanctum*, denique *Sanctum Sanctorum*; suis singula velis distincta. Ezechiel etiam in sui templi descriptione memorat *pavimentum stratum lapide*, (id est λιθόστρωτον) *Atrii exterioris*. XLII. ψ. 3.,

Tom. v.
scdm. XXXI.
p. 471. Edit.
Paris.

X. Memorabilis admodum *Chrysostomi* observatio est. Ὅτι Ἀιγυπτιακῶν θορύβων καὶ τῆς τῷ Βασιλεὺς τυραννίδος τὸν ἦ Ἐβραίων δῆμον ἀπῆλλαξεν ὁ Θεός, ὁρῶν αὐτοὺς ἐπὶ λείψανα ἀσεβείας ἔχοντας, καὶ πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἐπισημῶντες, καὶ μετέδωκε καὶ κατὰ νῶτον θαυμάσιους, ἐκέλευσεν αὐτοῖς ἐκποδομῆθῃναι πᾶν &c. Quo tempore ab *Egyptiacis* turbis, & *Barbara* Pharaonis tyrannide, *Hebræorum* populum Deus liberavit; videns eos impietatis adhuc reliquias secum habere, rebusque omnibus sub sensum cadentibus ad insaniam usque addictos, templorumque magnitudinis & pulchritudinis admiratione duci; Templum ab ipsis edificari precepit, quod materia magnificentia, artis elegantia, & structura forma, cetera omnia per orbem terrarum facile superavit; ὥστε αὐτοὺς μηδέποτε εἰς Περσίδα καὶ Ἀιγυπτίαν, ἢ τῶν παρ' Ἀιγυπτίους ἐλθεῖν, ne unquam postea *Egyptiorum*, aut eorum quæ apud *Egyptios* experti erant cupiditate tangerentur.

Marsh. p.
215.

Lib. II. c.
XXXVII.

De Circum-
cisione.

Herod. lib.

XI. Nunc de PERSONIS videamus, quæ festis temporibus, in locis sacris, ministerio fungebantur. Hic autem se maxima *Hebræorum* cum *Ægyptiis* prodit convenientia. Utrorumque *Sacerdotes* nihil antiquius aut religiosius habuerunt *munditie*. Hinc utrisque adhibita fuit I. CIRCUMCISIO. De *Ægyptiis* *Herodotus*: Virilia circumcidunt, munditie causa, plures facientes se mundos esse quam decoros. *Judaica* autem *Circumcisionis* hanc inter alias causam *Philo* *Judæus* exhibet: τὴν δὲ ἔλα τὸ σῶμα καὶ καθαρίτητα, πρὸς τὴν ἀρμοσίαν τάξεως ἱερῆς, at totum corpus sit purum, & sacerdotalibus officiis congruens. II. TONSURA. *Ægyptii* *Sacerdotes* tertio quoque die totum corpus eradunt, ne pediculus aut alia sordes Deo colentibus creentur. Consimiliter lex *Mosaica* jussit, ut, ad initiamentum, *Levita* radant omnes pilos carnis sue. Num. VIII. ψ. 7. Et interdictum fuit, ne *Sacerdotes*, aut *Pontifices* comam nutrent. Lev. X. ψ. 6. XXI. ψ. 10. Ita enim τὸ ὕψος *Hebræorum* exponit *Chaldaica Paraphrasis*; rectius quam *Græca* & *Vulgata*. Magistri sane statuunt, comam *Sacerdotis* ultra XXX. dies nutritam illum functioni imparem facere. *Sacerdos* summus, cujus functio assidua, qualibet *Sabbathi* vespera circumquaque tundebatur. III. LAVA-

TIO

TIO QUOTIDIANA. Sacerdotes Aegyptii *quotidie lavantur frigida, bis interdum, bis noctu* : Mosi etiam a Deo Dictum est : *Facies Lavacrum animum ad lavandum : & missa aqua lavabunt in ea Aaron & filii ejus manus suas ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum.* Exod. XXX. v. 18. **IV. VESTES LINEÆ.** Sacerdotes Aegyptii *vestem tantummodo lineam gestant, & calceos biblynos* : Herod. ib. *neque illis fas est aliam vestem aut alios calceos induere.* De Hebraicis Lex est : Exod. XXVIII. v. 40. 42. *Filiis Aaron parabis tunicas lineas, & baltheos & tiaras. Et facies femoralia linea.* Conf. Lev. XVI. v. 4. **V. VICTUS TENUIS & VINI ABSTINENTIA.** De Aegyptiis Cheramon apud Porphyrium : *Victus tenuis est, & simplex. Vinum alii omnino non bibunt, alii parcissime degustant. Dominus similiter Aaroni* : Lev. X. v. 8. *Vinum, & omne quod inebriare potest, non bibetis tu & filii tui, quando intratis in tabernaculum.* **VI. PURIFICATIONES.** Sacerdotes Aegyptii, quando *sacrum aliquem cultum erant celebraturi, per septimanas aliquot sefe præparabant, & præter ablutiones quotidianas, Animalibus omnibus abstinent, & ab omni olera & legumine, sed præcipue a mulierum consuetudine.* Ad purificationem itaque tria pertinebant, *Lavare, jejunare, & in Casto esse.* Cum his Hebræa conferantur. Moses Decalogum a Deo accepturus, *sanctificavit populum; quumque lavissent, dixit ad eos: Estote parati, & ne appropinquetis uxoribus vestris.* Exod. XIX. v. 14. Ipse in monte jejunavit diebus XL. Exod. XXXIV. v. 28. Ad purificationem etiam pertinet, quod ii *ἐν σπύγμῳ καὶ ἐν ἐνέγκῳ*, si forte in somnis eruptione seminis polluerentur, statim se lavacro purgarent Aegyptii. Cui plane geminum illud Mosi. Lev. XV. v. 16. Deut. XXIII. v. 10.

XII. Sed & in ordine & successione Sacerdotum multa sunt familia. Apud Aegyptios *nulla mulier Dei Deave sacerdos est, sed viri tam Dearum quam Deorum.* Neque unicus est sacerdos singulis Deorum, sed multi quorum unus est summus sacerdos. Ubi quis sacerdotum defunctus est, ejus filius surrogatur. Multæ etiam erant sacerdotum τάξεις, ordines. Unicuique autem symbolum erat, insigne ejus ordinis quem sortitus est. Recensentur *θεοφῆται, ἱεροσολισαί, ἱερογραμματοῖς, ἀρολῖγοι, πασοφόροι, νεοκῶροι*, aliique Deorum ministri. Sacram eorum processionem prolixè describit Clemens Alexandrinus. In qua primas tenet Ὠδὴς, Cantor, ex Musicæ symbolis

Maish. 24.

bolis unum aliquod gestans. Post Cantorem procedit *Horoscopus*, in manu habens *horologium* & *palam*, Astrologiæ symbola. Deinceps progreditur *Scriba Sacrorum*, *pennam* habens in capite, & in manibus *librum* ac *regulam*, in qua est *atramentum*, & *juncus* quo scribunt. Hunc sequitur *Stolistes*, *cubitus iustitiæ* tenens, & *calicem* ad libandum. Post omnes prodit *Propheta*, *hydriam* aperte gerens in sinu. Non dissimilis fuit Sacerdotum apud Hebræos ordo. *Aaronica* familiæ commissum est Dei Opt. Max. sacerdotium, *Levitis* cæteris ministerium sacrum, perpetua *successionis* serie. *Aaron* ipse *Sacerdotum princeps* erat. A binis Aaronis filiis, binæ fuerunt familiæ sacerdotales, *Eleazaridarum* & *Ishamaridarum*. Moyses singulas in IV. *Classes*, vel ut alii tradunt in VIII, divisisse dicitur: David certe constituit *classes* in universum XXIV. 1. Chr. XXIV. v. 4. Ab eodem instituti sunt *Levite* ἐργασματοῦ, in ministerium domus Domini, Γραμματεῖς ἃ Κριταὶ, *Scriba* & *judices*, *janitores*, & *Psalta* canentes *Domino in Organis*. 1. Chr. XXIII. v. 4.

Hist. Var.
lib. xiv. c.
xxxiv.

XIII. Non posset hic sine piaculo omitti SUMMI SACERDOTIS SYMBOLICUS ORNATUS. De quo in hunc modum *Ælianus*: Apud *Ægyptios* a prima antiquitate qui iudicabant *Sacerdotes* erant. Eorum princeps fuit qui ceteros ætate anteibat. Ille in omnes ius dicebat. Eum autem esse oportebat omnium iustissimum & parcentem nemini. Gerebat autem de collo imaginem ex *Sapphiro*; eaque imago ΑΛΗΘΕΙΑ VERITAS dicebatur. Qualis vero imago ista fuerit, luculentius exponit *Diodorus Siculus*: Summus iudex gestabat in collo ex aurea catena pendens e lapillis pretiosis simulacrum, cui VERITAS nomen. Hoc autem Veritatis simulacrum iudiciorum principi aptatum, causas cognoscendi auspiciis fuit.

Lib. 7.

Spencer. Des-
tituta conveni-
entiam habeant.
In more positum
erat *Ægyptiis*
Pontificem suum
titulis pluribus
disceptandis
præficere: Hebræi
etiam more & lege
consimili teneban-
tur. Loci & per-
sonæ suæ digni-
tatem in conspectu
populi ornatu
splendido &
eleganti adferebant
Ægyptii: nec
Hebræi pietati &
prudentiæ simili
defuere. Bullam,
splendore & titulo
mystico Ἀληθείας
celebrem, ei in
muneris sui
tesseram decreverunt
Ægyptii: Hebræorum
etiam Pontifex
bullam, mystico
THUMMIM titulo,
(pro quo *Ægyptii*
Interpretes Ἀλή-

Ἀλήθειαν dixerunt) & formæ decore insignem, in ornamentis habuit. *Gemma plurima* Pontificis Ægyptii vestes pectusque illuminabant: Pontificis etiam Hebraici vestes ac pectus tota auro lucebant, & lapillis pretiosis. Antistes Ægyptius muneris sui tesseram *aurea catena* de cervice pendentem gestare solitus est: & ut Hebræorum Pontifex bullam suam e *catena aurea* solenniter suspensam gereret, Legis præscriptum postulavit. Exod. XXVIII. v. 22. *Facies in Rationali* (cui *Thummim* inerat) *catenas sibi invicem coherentes ex auro purissimo, & duos annulos aureos sibi invicem coherentes*: & quæ sequuntur.

XV. Credibile est etiam Sacerdotis summi *campanulas* a recepta ^{Spencer. cap. iv. sect. xii.} cultus Ægyptiæ pompa, tanquam primo exemplari principia petiisse. Nam apud Ægyptios aliosque ita instituto vetustissimo comparatum erat, ut omnia sistris & crepitaculis, dum sacra fierent, late personarent. Hinc *Martiali* Isidis sacerdotes *sistrata turba* vocantur. Ipsaque Ægyptus, terra כנפים צלצל cymbali orarum. ^{Phaleg. lib. i v. cap. 11.} *Jes. XVIII. v. 1. Cymbalum autem orarum*, nisi fallat *Bocharti* observatio, phrasi Hebræa cymbalum est cujus in lateribus sunt oræ & margines, id est *sistrum*. Nempe sistrum est cymbali species. Et merito vocantur צלצל, id est *tinnulum instrumentum*. Nam צלצל tinnire est. Et sistrum non minus erat tinnulum quam vulgare cymbalum. Hinc *Ovidius*:

Memor. lib. xi.

ꝑatantem Pharia tinnula sistra manu.

Per terram ergo *Cymbali orarum* significatur Ægyptus ἀνιγματοδῶς more Prophetico.

C A P. VII.

Consensus Ægyptiorum cum Hebræis in Initiationibus & Sacrificiis.

I. *Circumcisio apud Ægyptios antiquissima.* II. *Hinc, aliorum non circumcisorum scrupulosa fuga.* III. *Baptismus, tam Israelitarum, quam Profelytorum, ex Ægyptiorum exemplo.* IV. *Ut & poculorum ablutiones.* V. *Sacrificia vel ex hominibus, vel ex pecudibus.* VI. *Illa, Abrahami exploratione vetustiora.* VII. *Etiam apud Ægyptios, fuisse videntur.* VIII. *In brutis sacrificiis pec-*

D 3

dum

dum sexumque discrimen post Exodum ex Ægypto in religionem Hebraicam transiit. IX. In Mundarum immundarumque animantium discriminatione par Ægyptiis atque Hebrais cura. X. Utrique suum ex equo detestantur. XI. Vacca Rufa carimonia, ex Typhonis sacris illustrata. XII. Et Hyssopi usum, ex Ægypto. XIII. Hirci emissarii ritus. XIV. XV. Cui pleraque in Expiatoriis Ægyptiorum sacris similia.

I.

IN ACTIONIBUS sacris, ad quas nunc nobis devenum est, initium ab iis sumendum est *carimoniis* quibus *Initiatio* constabat. Ubi primo occurrit CIRCUMCISIO, de qua operæ pretium est viri Nobilissimi cogitata audire. Apud Ægyptios, inquit, circumcidendi ritus vetustissimus fuit, & ἀπ' ἀρχῆς, ab ipso initio institutus. Illi nullorum aliorum hominum institutis uti volunt. Alii virilia relinquunt qualia natura sunt, præter eos qui ab istis didicerunt, Ægyptii autem circumcidunt. Ab Ægyptiis ad Phœnices & Syros in Palæstina habitantes hunc ritum devenisse ex ipsorummet confessione Herodotus arguit. Μῦθοι πάντων ἀνθρώπων Κολχοὶ καὶ Ἀιγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περὶ τέμνοντα ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῖν. Φοίνικες καὶ Σύροι ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, καὶ αὐτοὶ ὁμολογεῖσσι παρ' Ἀγυπτίων μεμαθηκέναι. Soli omnium hominum Colchi & Ægyptii & Æthiopes A PRINCIPIO pudenda circumcidunt. Phœnices enim & Syri in Palæstina consentunt ipsi se hoc ab Ægyptiis dedicisse. Notatu dignum est, quod Iosephus ad citatum Herodoti locum, hoc solum adjiciat, τῶν δὲ τὴν Παλαιστίνην κατοικούντων μόνοι τὸ τοιοῦτον Ἰουδαῖοι, Eorum qui Palæstinam habitant soli circumciduntur Judæi. De ritus origine nihil objicit. Herodoto suffragatur Diodorus Siculus, qui hoc ipso circumcisionis argumento Colchos & Judæos ex Ægypto deductos adstruit: διὰ καὶ πᾶσι τοῖς γένεσι τοῖς ἐν παλαιῇ ἀναδεδοσμένῃ τὸ περὶ τέμνειν τὰς γενναμύνους παῖδας, ἐξ Ἀιγύπτου μετηνεγμῆναι τὸ νομίζουσι, Ideoque gentibus istis in usum esse per antiquam traditionem, ut circumcidant pueros apud se natos, ritum ab Ægyptiis derivato. Celsus similiter Origeni de circumcisione objecit, Judæos eam ab Ægyptiis mutatos esse. Respondet quidem Origenes, Moysen dixisse, πρῶτον ἐν ἀνθρώποις περὶ τέμνειν Ἀβραάμ, Abrahamum primum mortalium.

Marsh. p. 74.

Herod. lib.
II. C. XCJ.
cap. XXXVI.

Cap. c. 1 v.

Contra
Apion.

Lib. I.

Lib. I.

talium circumcisum fuisse. Id tamen, inquit Nobilissimus *Marshallus*, in libri Geneseos cap. XVII. non legitur.

II. Consequens *Circumcisionis*, aliorum non circumcisorum ^{Marsh. p. 216.} FUGA fuit: non in *Hebraeis* solum, quod omnibus notum est, sed & *Aegyptiis*. De quibus *Herodotus*: *Nemo Aegyptius Aegyptiae viri Lib. II. cap. XL.* *Græci aut os suaviatur, aut cultro, aut veru, aut olla illius utitur; aut pura bovis carne cultro Græco incisa vescitur.* Hinc *Pythagoras*, ut cum *Aegyptiorum* Prophetis congregi posset, per eos *circumcisus* ^{Clem. Strom. lib. I. p. 302.} fuit. *Herodoto* attestatur *Charemon* apud *Porphyrum*: *Τῶν ἑσολικῶν ὁπρὸς τοὺς ἑβραίων οὐκ ἔστιν, Nemini cultus extraneus convivebans.* *Quin* ^{De Abstin. lib. IV. §. 6. ib. §. 8.} etiam ex *Aegypto* navigare pro re impiissima habuerant, caventes sibi a luxu & moribus exterorum. Nimirum ista *ἡ τὴν βίαν ἰδιότης*, propria vivendi ratio, & a nationibus exteris abstinencia, quam *Judeis* attribuit *Josephus*, etiam apud *Aegyptios* in more fuit.

III. Initiationi etiam infervit BAPTISMUS, aliquis, tam *Israelitarum*, quam *Profelytorum*. *Israelita* quum disciplinis *Mosaicis* initiandi essent, descendit ad populum *Moses*, & sanctificavit eos, & *lavarunt vestimenta sua.* *Exod. XIX. v. 14.* Qua vestimentorum ablutione eorum etiam qui vestiebantur lotionem comprehendendi, constans Magistrorum traditio est: secundum illud *Levit. XV. v. 10. 11.* *Lavabit vestimenta & lavabit corpus aqua.* Hinc *Judæi* Baptismi sui deducunt originem. Item *Baptismi Profelytorum*. Quos per *Circumcisionem*, *Baptismum*, *Oblationem*, *Israeliticæ* olim *Ecclesiæ* initiatos esse, nemo nunc vulgariter eruditus ignorat. Et hunc *Hebraeorum* Baptismum ab exemplo forsan *Aegyptiorum* fuisse, ^{Marsh. p. 200.} Vir Nobilissimus hariolatur. Lavacrum sane, in sacrorum initiationis, solenne fuisse, docet *Apulejus*, ipse *Isidi* initiandus. *Sacerdos*, inquit, *stipatum me religiosa cohorte deducit ad proximas balneas; & prius sucto lavacro traditum, præsatus Deum veniam, purissime circumforans abluat.* ^{Metamor. phos. lib. IX.} Neque dubium, quin id veteri more factum fuerit. De his aliisque *Tertullianus*: *Nationis sacris quibusdam per lavacrum initiantur Isidis alicuius aut Mithra.* ^{De Baptif. cap. V.} Illud *Aegyptiaca* *Deæ*, hoc summi apud *Persas* numinis nomen est.

IV. Occasione Baptismi, de *Βαπτισμῶν τοῦ ἁγίου*, LOTIONIBUS POCULORUM aliquid addamus. Illæ quam religiose a *Judeis* observatæ sint, docemur *Mar. VII. v. 5.* *Aforo, nisi baptizentur, non comedunt: & alia multa sunt qua tradita sunt illis servare;*

Lib. II. cap.
XXVII.

re; ut βασιλεὺς πολέμων, καὶ ξιστῶν, ἡ χαλκίων, ἡ κλιῶν, ἡ-
tiones poculorum, & urceorum, & vasorum aneorum, atque leſtorum.
De Ægyptiis Herodotus: Ἐκ χαλκίων πολέμων πίνασι, διασμίαντες
ἀπὸ πᾶσαν ἡμέτην. ἔχ' ὁ μὲν, ὁ δ' ὁ, ἀλλὰ πάντες, Ex poculis athenes po-
tant singulis diebus ea abstergentes: non eorum aliquot, aliquot vero
non, sed universi.

V. Post initiationem non fuit antiquitus cultus aliquis frequen-
tior, quam SACRIFICIORUM, quæ vel ex HOMINIBUS de-
fumi potuere, vel ex PECUDIBUS.

Marsh. p.
72.

VI. Abrahamum, ad Fideli suæ & Obedientiæ experimentum,
a Deo jussu fuisse filium suum unigenitum, ipsisque oculis suis
chariorem, Isaacum, mactare, & in holocaustum numini offerre,
ex sacra historia notissimum est. Non tamen novum & Abrahamo
inauditum fuit hujusmodi sacrificium. Philo Judæus in Libro de
Abrahamo, ex aliorum sententia: quid attinet, inquit, illum lau-
dare ὡς ἐγχειρήσιν κακωνεργημάτων πρᾶξις, tanquam novi facinoris
auctorem, quod & privati, & reges, & gentes integræ ex occasio-
ne faciunt? Feralis ille sacrificandi ritus Abrahami temporibus
erat vetustior. Philo Biblius, ex Sanchuniatone, ad ipsum Satur-
num refert, qui, grassante fame & pestilentia, filium suum uni-
cum Cælo Patri in holocaustum obtulerit. Saturni exemplo inva-
luit religio. Philo Judæus, loco citato, vetustam banc fuisse Bar-
baricarum gentium superstitionem agnoscit. Phœnices nefandum il-
lud sacrificium jamdudum fecisse apparet, ex primo Libro Philonis
de Phœnicum historia, apud Eusebium. Apud veteres mos fuit in
magnis periculis, ut reges urbium aut populorum filium maxime dile-
ctum pro calamitate publica mactandum darent, ad placandam Deo-
rum iram. Qui sic devoti sunt caremonia mystica jugulantur. Enim-
vero Saturnus ὃν οἱ Φοίνικες ἰλ πρῶτα φέρουσι, quem Phœnices illum nomi-
nant (ita Eusebii exemplaria corrigit Marshamius, in quibus pro Il con-
stanter legitur Israel) qui etiam post mortem in Saturni sidus consecratus
est, quum in illo tractu regnaret, & ex Anobret. Nympha indigena, susce-
pisset filium unicum, quem propterea nominavit JEUD (qua vox etiam nunc
apud Phœnices unigenam significat) quumque maximum ex bello peri-
culum immineret, filium cultu regio ornatum, ad aram a se constru-
ctam immolavit. Ex quibus colligas, non fuisse hanc Abrahami
tentationem novum aliquod facinus, non recens excogitatam, sed

Præp. lib.
IV. cap. XVI.

sed ex veterrimis circumjacentium populorum institutis transsumtam. De Phœnicibus nihil amplius dicam, cum quorum coloniis nefaria τῆς ἀνθρωποθυσίας religio in insulas, in Europam, in Africam late propagata est.

VII. *Ægyptiorum* mores nostræ nunc considerationis sunt: penes quos quando ritus hic primum inoleverit, haut facile dixeris. Marsh. p. 79. Lib. 1. sane antiquissimus fuit. *Diodorus Siculus*: Dicunt homines ejusdem coloris quem habuit Typhon (is rufus erat) a Regibus antiquitus mælatos esse ad sepulorum Osiridis. Quam vero pauci *Ægyptiorum* inveniantur rufi, sed peregrinorum complures; inde apud Græcos invaluit fabula πρὸς τῆς Βουλῆς Ἐννοχίου de Busiridis adventus obernantis savitia. Non quod rex aliquis vocatus sit Busiris, sed tumulus Osiridis lingua vernacula id nominis habuit. Apud Plu. lib. 1. c. 14. Manetho similia tradit: Homines Typhonios combusserunt vivos, & cinerem eorum ventilando dissiparunt, atque aboleverunt: quod palam factum est, & serio tempore, diebus canicularibus.

VIII. Sacrificia ex *Pecudibus*, uti vulgatissima, ita vetustissima sunt. Non Moses primus sacrificia instituit, sed sacrificandi modum præscripsit. *Pecudum*, sexusque discrimen, post exodum ex *Ægypto* in religionem Hebraicam receptum est. Marsh. p. 201. Hebræorum victimæ ex *Bobus*, *Ovibus* aut *Capris* maximam partem constiterunt. Etiam si autem *Memphita* *Bovem* colerent, *Mendesi* *Hircum*, *Thebani* *Arietem*; nihilominus tres istæ victimarum species etiam ab *Ægyptiis* diversis in locis immolabantur. *Thebani* ab ovibus abstinentes *Capras* immolant. *Mendesi* dum capris parcunt *oves* immolant: *Ægyptii* autem universi immolant *boves mares*, eosque Herod. lib. 11. c. XLII. mundos & vitulos.

IX. Apud *Hebræos* nefas fuit aræ admoveere animantia polluta, aut vitio aliquo turpata. *Deut. XVII. 1.* *Levit. XXI. 21. 22. 23. 24.* Et tanta quidem, *Philone* teste, cautela fuit, tam offerentium victimas, quam sacrificiorum, ut sacerdotum peritissimi ab extremis pedibus solvi fuerint scrutari sam partes omnes conspiciant quam qua ventre feminibusque celantur, ne vel minima labecula lateat. Eadem *Ægyptios* cura sollicitavit: qui *boves mares* *Ébaphi* esse censent. (Apis autem est Græca lingua *Ébaphus*) ideoque *bovem* explorant: ac si pilum in eo nigrum vel unum viderint, nequaquam mundum censent. Herod. l. II. c. XXXVII. Exquiris autem sacerdos ad id constitutus, pecude quum stante,

stante, tum resupinata; lingua etiam exerta: inspicit & cauda pilos: si sis omnino mundus, notat eum byble cornibus alligato; dein terra sigillari applicata, annulum imprimit, & sic abducitur víctima. Qui non signatum immolat morte puniuntur. Sacerdotes huic negotio destinati σφραγιστὰι Sigillatores dicebantur; de quorum arte & infinitis propemodum observationibus integros libros conscriptos esse, Chavemon apud Porphyrium auctor est.

De Hæde.
Lib. x. c.
xvi.

Liv. xi. c.
xli.

Marsh. p.
212.

Plutar. de
Hæde.

Mose. Nebo
part. iii.
cap. XLVII.

X. In impurarum censu animantium præ cæteris omnibus non ab Hebræis solum sed & Ægyptiis SUS censetur; quam suo vix nomine aut vocare aut audire illi sustinent. Super Judaico suis odio multa conjectavit Plutarchus in Sympotiacis: sed mirum est in mentem ibi non venisse quod alibi de sacerdotibus Ægyptiacis memorat: Suem animal impurum esse affirmant: plerumque enim corne videtur quum luna decrescit. Aliam rationem Alianus addit: Sus præ voracitate nec propriis fœtibus parcit; & quum in humanum corpus incidit, non abstinere, sed illud mandis. Proinde Ægyptii hoc animal oderunt, ut μισοῦν καὶ σφραγιστὰς, ut pollutum, & omnivorum. Herodotus ante alios. Τὸν Ἀγυπτιοὺς μισοῦν ὕψιστον. Duplex εἶναι, Ægyptiis suem immundam bestiam esse arbitrantur, quam si quis vel transfuso contigerit, abis immersum se flumini cum ipsis vestimentis. Eoque subulci soli indigenarum Ægyptiorum in templum nullum ingrediuntur. Nemo filiam ei nuptum dat, aut eorum filiam ducit: sed subulci inter se filias dant accipiuntque.

XI. In sacrificiorum negotio multa alia jubet Lex, multa vetat, quorum causas non tradidit Moses. Sumamus exempli causa illud de VACCA RUFA, cujus cineri miscebatur aqua lustralis. Num. xix. Hebræorum Magistri dicunt, ne Salomoni quidem patuisse, cur Rasa potius esse debuerit, quam alterius coloris. An igitur dicemus, ex incerta Dei voluntate? an ejus potius permissione, ortum habuisse, dum id concessit suis Deus, quod pridem viderant apud Ægyptios? Ægyptiis enim, quia Typhonem colore raso fuisse censent, Bonum quoque non nisi rufos immolans, & explorationem adeo accuratam adhibent, ut si vel unum pilum nigrum aut album habeat, non immolandum judicent.

XII. Cur Vacca rufa, cur Purificationi Lepra, cur adspersioni sanguinis Paschalis addita Hyssopus est? Fatetur Maimonides nullam se invenisse rationem cui inniti posset. At nonne & id ex

Ægy-

Ægypto? Ægyptiū enim vim mundatricem hyssopo attribuebant. Unde Sacerdotes panem non nisi cum hyssopo concisum comedeant. Hyssopum enim nimiam panis virtutem purgare aiebant. Uti apud Porphyrium Charemon tradit.

De Abhi-
nen. lib. iv.
cap. vi.

XIII. Sed & totus ille apparatus ΗΙΡCΙ 'Αποκαίει ex Ægyptiorum Sacris transfusus esse videtur. Sacro expiationis die summus Hebræorum sacerdos, non pontificali exornatus pompa, sed, velut in mœnore, *lineis* indutus vestimentis, qualia & gregarii gerebant sacerdotes, duos *hircos* ad ostium tabernaculi adducebat coram Domino; super quibus sorte missa alter Domino cedebat, alter *Azazel*. Hujus capiti ambas imponebat manus, & cum iis omnes iniquitates filiorum Israël, ab hircō, in desertum, sub ductu hominis alicujus ad id parati, dimittendo, deportandas in *terram separationis*. Quibus rebus peractis, multisque præterea aliis, neque Pontifici fas erat reverti in Tabernaculum nisi carne sua probe prius loca, neque ei qui ducem se capro emissario præbuerat, in castra cedere, nisi corpore pariter cum vestimentis abluto. Levit. xvi.

XIV. Nihil horum omnium est cui non gemina germana inve-
niantur in Ægyptiorum expiatoriis sacris. Sacerdotes eorum *line*
vestitos fuisse, supra jam monuimus. Et confirmat id in *Apologia*
sua *Apulejus*. *Lana*, ait, *Orphei & Pythagoræ scitis, profanus*
vestitus est: sed mundissima Lini seges induci & amictui sanctissimi
Ægyptiorum sacerdotibus usurpatur. Unde *Anubis* Sacerdotes gre-
gem *linigerum* *Juvenalis*; & Sacerdotes *Isidis*, *linigeros calvos*.
Martialis nuncupat. Vox *Azazel* ipsis ignota Judæis est. Alii
Montis, alii ipsius *Capri*, alii *Damonis* nomen esse volunt. *Bo-*
chartus vocabulum *Arabicum* esse contendit. Quum vero sit ἀνερ-
μήνους, quid obstat quin hariolemur esse *Ægyptiacum*? lxx.
vers. 8. vertit τῷ 'Αποκαίει. Ita autem, *Snida* teste, θεοὶ πρὸς ἐνα-
λῦθο, καὶ ἀποπομπὴ ἀπὸ τοῦ ἀποκαίει, *Dii quidam vocantur, &*
ἀποπομπὴ sumitur pro averfione malorum. Dii autem isti, inter-
prete *Polluce*, sunt λύκοι, φύξιοι, uno verbo, *averrunci*. Quos
placare conabantur, ne nocerent. Duum enim generum Deos esse
existimabant Veteres: alteros bonorum, malorum auctores alteros.
Quidquid autem *Zoroastres Magnus* & *Persa* de *Oromaze Deo Lucido*,
& *Archimano Tenebricofo*; quidquid *Chaldae* de *Planetis*, diis
Beneficiis & *Maleficiis*; quidquid *Græci* de *bona sorte Jovis Olympii*,

Marf. p. 206.

Plutar. de
Iside.

& mala Diis Averrunci; quidquid Philosophi de Principiis contrariis; quidquid ejusmodi commenti sunt alii; id quidem omne a vetustissima Ægyptiorum Theologia ortum habuit. Tradunt illi Osirin bonum esse Genium, Typhonem, malum, cujus labefactatam fratramque potestatem sacrificiis quibusdam placant ac deleniunt. Ita quidem ut in caput victima exsecrati, illud amputatum antiquitus in flumen abjecerint. Seriori ævo id dederunt peregrinis.

Lib. II. cap.
XXXIX.

XV. Quæ Nobilissimi Marshami observationes eo, nisi fallor, tendunt, ut persuadeat, ad similitudinem aliquam Typhonicorum sacrorum, quamvis sanctiori instituto, ea de Hirco Azazelus Israëlitis præscripta a Deo esse. Magistri tradunt, sacerdotem in capite hirci emissarii ligasse frustum panni cocco tincti, ad formam linguæ; adduntque nonnulli; eum de summa rube fuisse præcipitatum. Quæ si vera sunt, Capitis repræsentant quibusdam suis festis Asinum rufum præcipitem dejicientes, quia Typhon rufus erat, & asinini coloris. Id certius est, imprecationem in caput victima ritus fuisse

Porphyr.
lib. II. §. 44.

Ægyptiaci. Capiti illius, inquit Herodotus, multa imprecati adsporant id in forum, si sint Græci quibus vendant; sin minus in flumen abijciunt. Capita autem exsecrantur hac formula: SI QUID MALI AUT IPSIS IMMOLANTIBUS AUT TOTI ÆGYPTO FUTURUM SIT ID IN HOC CAPUT CONVERTATUR. Uti & de eo inter omnes antiquos Theologos convenit, in sacrificiis averrunciis nihil esse degustandum; sed & lustrationem adhibendam. Ajunt enim nemini licere in urbem aut suam domum ire, nisi pedibus & corpore prius flumine aut fonte mundatis.

C A P. VIII.

Convenientia antiquorum Teraphim cum Hebræorum Urim.

- I. Urim angustissimum Religionis Israëlitis Sacramentum fuit. II. Uti Theraphim, antiquorum sacratissima imaguncula. III. Quorum usum ab Ægyptiis in Abrahami familiam derivat Kircherus. IV. Certe antiquius apud Ægyptios fuit receptissimus. V. Eorum loco Deus Israelitis Urim dedisse dicitur, ejusdem quippe cum Theraphim.

raphim, muneris & figura. VI. Ut pervicaci populo gratificaretur. VII. Cui rei probande afferitur *Hof. III. 4.* VIII. Ubi de *Ephode*, non vulgari, sed Pontificio agitur. IX. Et per *Theraphim*, non idola, sed ipsissimum *Urim* intelligitur. X. Nam & *Græci* hic *δῖλα*, vel *Quinquæ* verunt. XI. Eodem pertinere creditur *Jud. XVII. 4. 5.* XII. Omnia enim fecisse *Micha* videtur secundum formam *Tabernaculi* & cultus *Mosæ*: XIII. Non idololatria, sed vera religionis zelo, minus forsitan oculato, ductus; XIV. Ut difficilioribus temporibus religionis stator esset. XV. Cui etiam oraculo ex *Theraphim* edito testimonium præbuit *Deus*. XVI. Non ab simili consilio *Gideon* suum *Ephod* fecit. XVII. *Priscus* *Hebræorum* erga *Theraphim* affectus. XVIII. *Theraphim* & *Urim* ejusdem significationis vocæ. XIX. Ita vocata imaguncula ista ob *Angelos* per eas loquentes. XX. Summa est, pro *Ægyptiorum* *Theraphim* data *Israhælitis* *Urim*.

I.

NUNC denique de INSTRUMENTIS quibusdam Divini cultus ut dicamus superest. Eorum omnium longe augustissimum & celeberrimum est URIM, per quod *Deus* voluntatem suam, de rebus arcanis tam illustri modo *Israhæli* patefecit. Quod quid fuerit, & quemadmodum ex *Ægyptiorum* institutis transsumtum sit, ex Doctissimi *Spenceri* mente nunc nobis exponendum est. Id ut commode fiat, res est repetenda altius, & præmonendum aliquid de conditione antiquorum THERAPHIM, de quibus tam frequens in sacris sermo.

II. *Theraphim* ergo erant simulacra quadam parvula, seculis antiquissimis frequenter in usu, in sacris primum adiculis seposita; quæ spiritibus cujusdam, sapientis impuri, presentia animata, oracula fundere solebant: larium instar & penatum domesticorum. Quæ descriptio colligi potest ex *Gen. xxxi: 19.* & seq. *Ezech. xxi: 21.* *Zach. x: 2.* 2 Reg. *xxiii: 24.* Cap. IV. scilicet II.

III. Primam harum imaguncularum originem *Kircherus* quidem *Mercurio Trismegisto*, Venerabili illi ob summam antiquitatem & sapientiam apud *Ægyptios* capiti, tribuendam vult: licet alii a *Nachor* & *Zerug*, alii a *Zoroastre Chamo* eam repetant. Quidquid sit, hunc *Theraphim* cultum ab *Ægyptiis* primo ad *Hebræos* dimanasse, *Oedip. tom. I. Syntag. IV. cap. III.* pro certo habet. Quæ autem id ratione factum sit, hoc fere modo

exponit. Quum idolomania statuuncularum, quas Ægyptiaca lingua antiquissimi *Apes* & *Serapes* nominabant, in Ægypto vigeret, ob annonæ charitatem e terra Canaan eo commigravit *Abrahamus*. Domestici ergo ipsius Ægyptiis commisti, tum multa alia, tum maxime *Serapides* hosce, queis mira Ægyptios patrare videbant, admirati sunt, & suspexerunt. Si quidem, dæmone eos animante, varia consulentibus & interrogantibus responsa dabant, felicitatemque eorum cultoribus in omnibus spondebant actionibus. Curiositate itaque ac felicitatis participandæ desiderio instigati *Hebraei Abra vernaculi*, subito ad hos Ægyptiorum cultus animum adjecerunt. Abrahamo vero in patriam redeunte, servi, comparatis idolis & imaginibus dictis, reduces in patriam facti, conceptos in Ægypto errores paullatim disseminantes, apud *Chaldaeos* seu *Arphaxadaeos Babyloniosque*, mox ingentem execrabilium Deorum sobolem pepererunt. Chaldaeis vero nihil facilius fuit quam alienæ huic servituti sese submittere: quam, superstitionem addentes superstitioni, continuo ita propagarunt, ut ab illo tempore ad *Davidis* usque regnum apud *Hebraeos* posteros nunquam hic *Theraphim* aut *Serapum* cultus desierit.

IV. Magno quidem animo hæc a *Kirchero* distantur: attamen Clarissimus *Spencernus*, quo est candore, profitetur, se iudice, minus a vero distare sententiam, tot doctorum suffragiis sancitam, quæ imagines istas oracula fundentes antiquissimæ memoriæ populis, *Amorrhæis*, *Chaldaeis*, aut *Syris*, inventas refert. Id utique certum est, apud Ægyptios imaguncularum illiusmodi usum antiquitus receptissimum fuisse. Quod conceptissimis verbis testatur *Abonephins* apud *Kircherum*. Erant Ægyptiis simulacra quadam puerili forma; Ægyptiace dicta *Serapes*, quæ adorabant, de futuris & absconditis interrogantes. Passim in celebrioribus urbium locis collocabantur; solebantque ante ea adolere, eaque contra mala eventa secum portare. Similia his *Theraphim* erant, quæ colebant *Isrælitæ*, quæque *Laban* in *Scripturis* adorasse memoratur.

V. Hæc quomodo tandem ad *Urim* pertineant, operæ pretium est intelligere. *Isrælitæ*, ad quos missus erat *Moses*, huiusce moris idololatrici peste afflatus fuisse, non sine consilio credit Clarissimus *Spencernus*. Eos enim in Ægypto per plurima annorum curricula idola coluisse, sacræ literæ nos certos faciunt. *Jos. xxiv: 2.*

Ad.

AD. VII: 43. adeoque ab idolis, juxta seculi & loci consuetudinem, eos *responsa petisse* minime dubitandum est: præsertim quum *Philo*, auctor ille *Bibl. Antiq.* diserte referat, eos olim *interrogasse, Amorrhæorum more, idolorum damones, & imprimis Nymphas illas aureas, quæ invocata per singulas horas offendebant facienda aut fugienda.* Quum itaque tot annorum consuetudo (ipsa rudioris plebeculæ religio & natura) vulgi studia hisce *Theraphim* tanquam carmine quodam magico devincta teneret; facile in eam sententiam Vir Doctissimus venit, veterem a *Theraphim* oracula petendi ritum Deum in pectoralis *Urim* pene invariaturum Israëlitis reservasse; ADEOQUE JUDEORUM URIM EJUSDEM CUM THERAPHIM MUNERIS ET FIGURÆ FUISSE, SUB DIVERSO TAMEN NOMINE, IMAGUNCULAM.

VI. Ita enim, ne id nesciamus, *Urim* Clarissimo Viro describitur. *Urim*, inquit, *instrumentum concavum decore fabricatum (simulacrum forsan parvulum ad humanam similitudinem formatum) Theraphim antiquitus appellatum fuisse videtur; quod reconditum gestavit Sacerdos inter concavas Rationalis plicaturas, quo mediante Deus, aut Angelus illum vice & nomine, ad Pontificis interrogata respondit, eumque quid ex usu esset agere, quid præsens, quid futurum, voce formata docuit.* Id autem Divina indulgentia, Israëlitis, qui *Theraphim* adsueverant, & ne minores hac parte Egyptiis essent, clementer concessisse creditur. Quum enim Deo res esset cum hominibus qui *לִבְּךָ רָבִירִי* *robusti corde*, difficili & pervicaci ingenio fuerant, quique ex longo usu in seculi mores pene toti immigrarant, nisi genio proprio & moribus antiquis, paululum tamen in melius mutatis, uti licuisset, a Dei cultu & sacris, tanquam novis & exoticis, penitus proculdubio abhorruissent. Plurima itaque veteris usu recepta, ob cordis sui duritiem, populo illi (quem semper leniter habuit) indulgit optimum numen.

VII. Ne vero ægroti veteris somnia narrare videretur, sententiæ hujus suæ veritatem plurimis *argumentis* firmandam sibi esse, Vir Doctissimus merito existimavit. Eorum præcipua saltem breviter referre non pigebit. *Princeps* itaque causæ suæ præsidium in illo Hoseæ varicinio invenit, quod exstat cap. I. I. com. 4. ubi prædicitur fore ut Israëlitis *sedeant dies multos absque sacrificio, & absque ara, & absque Ephod & Theraphim.*

VIII.

VIII. Cætera præteriri possunt, ut minus ad præsentem causam pertinentia; id quod de *Ephode & Theraphim* dicitur consideratione sua dignum est. Sciendum autem duplex *Ephodis* genus in sacris memorari; alterum *Vulgare*, quo intelligitur vestis ex lino solo confecta, ordinaria sacerdotibus, tantum, quum templi ministeriis vacarent, induenda; alterum *Pontificium*, quod erat indumentum multæ artis & ingenii, auro, gemmis, & coloribus distinctum ac variegatum, quod Pontifici uni quum sacra celebraret gestare concessum fuit. Hujusce autem *Ephodis* partes duæ erant: *superhumeralis*, quod ab humeris ad zonam usque pertinebat, rotum completens pectus; & *Pectorale*, tam firmis ac religiosis vinculis *superhumerali* conjunctum, ut non nisi multo cum negotio ab invicem divelli potuerint. Ex hac necessitudine quæ *Pectorali* cum *Ephode* intercessit, factum est ut *Ephodis* nomine non semel in sacro codice & *Pectorale* (individuum illius comes) intelligendum veniat. 1. Sam. xxx. 7. & alibi. Jam vero textus Hoseæ quem præ manibus habemus, non est de *Ephode vulgari* interpretandus, (quippe quod, observante *Moncao*, Judæis omni tempore, quantumcunque malo, ac vel in captivitate etiam media, habere & circumferre fas fuit) sed de *Pontificio*, cui insertum fuit *Urim*.

De Aur.
Vit. lib. 1.
c. xix.

IX. Per *Theraphim* hoc in loco non gentium *idola* intelligenda sunt, sed *sacra illa icuncula*; consiliorum Divinorum, Angelo animante; nuncia, in *Ephode* vel adjuncto *Pectorali* ex præscripto Divino includenda: id est ipsissimum *Urim*. Rationi enim minime consentaneum est, Prophetam, cui id negotii datum ut flebilem populi Israëlitiçi sortem prædiceret, inter mala futura id quoque numerasse, quod carituri essent idolis. Rem bonam & licitam oportet esse quam Deus per Prophetam minatur se ablaturum Israëlitis, ut vindictam de eorum peccatis sumeret: alioquin illud auferre, non pœnæ, sed beneficii loco illis fuisset. De quam autem re bona & licita, ulla cum verispecie, *Theraphim* eo loci interpretari possumus, nisi de *Urim* Dei, tam sancto nexu *Ephodi* cohærente? Unde etiam factum est ut *Ephod & Theraphim* conjuncta, & quasi uno perpetuo spiritu legenda proponantur; quum cætera omnia in textus memorata, tanquam res diversæ plane familiæ, vocabulo disjunctivo *et absque* identidem repetito, a se invicem separentur.

X. Accedit quod *lxx* hoc uno in loco *Theraphim* voce *דִּינִים*, vel

vel ut aliqua exemplaria habent, *ἡλίσκος*, transferre consultius habere: iis vero vocabulis *Urim* aliis in locis solent exponere. Lev. viii. 8. Num. xxviii. 21. 1 Sam. xxviii. 6. Exod. xxviii. 26. *Aquila* etiam & *Theodotion Theraphim* per *φωτισμός* hoc loco transtulerunt: quo nomine & *Urim* vertunt Levit. viii. 8. Vulgatus Interpres pro *Theraphim*, manifestationes posuit; quo titulo *Urim* notare solet. *Hieronymus* etiam *Ephod* & *Theraphim* de instrumentis quibundam habitus sacerdotalis interpretatur. Ut alios omitam, qui vel eadem prorsus vel valde affinia super hoc loco commentati sunt.

XI. Principi huic argumento succenturiatur alterum ex Jud. xvii. 4. 5. Ubi narratur, matrem *Micha*, viri alicujus Israelitæ habitantis in monte *Ephraimi*, argenteos aliquot nummos voto consecrasse Jehovæ: cujus voti religione ut sese exfolveret, ducentos siclos tradidit argentario, ut exinde faceret *sculptile* & *conflatile*. *Micha* autem fecit sibi בית אלהים *Adiculam Dei*, itemque *Ephod* & *Theraphim*, atque aliquem primo ex filiis suis, deinde *Levitam*, qui forte in ipsum inciderat, sacerdotem sibi fecit. Super hac historia ita instituit Doctissimus *Spencerus*, ut exponat primo, quid fecerit *Micha*, dein quo consilio ea fecerit. Sect. I. cap. 17.

XII. In iis quæ fecit tria dissimilis naturæ instrumenta, omnia tamen in usum religiosum comparata, observat. I. Simulacra duo, *sculptile* & *conflatile*, quibus verisimile est ipsum *Cherubinarum* formas atque numerum similitudine perfecta expressisse. Horum unum ex ligno elaborato, (prout *Templi Cherubim*) & argenteis laminis circumducto; alterum ex argenteo solido factum fuisse, par est credi. Reposita autem sunt in sacra *Michæ adicula*, secundum formam *Tabernaculi* & cultus *Mosaici* adornata. II. *Ephod*, id est vestem ambiciosam & splendidam, qua sacerdos suus indutus rebus Divinis decore operam daret. Nam vestem illam nihil ab *Ephodis Pontificis* forma declinasse, facile credit *Spencerus*; nisi lapides forsam tribuum nomine inscripti defuerint; quum *Levita* ille non publice neque totius Israelis nomine sacerdotio fungeretur. III. *Theraphim*; quæ uti apud *Hoseam*, ita & in tota hac *Michæ* historia, ceu indivisi *Ephodis* comixes, voce nulla unquam interposita, quodam quasi sacramento consociantur. Quod argumento est, *Michæ Theraphim* locum sibi *Urim*, quod *Ephodis* fœdere & lege perpetua devinctum fuit, in illius sacris obtinuisse.

F

XIII.

XIII. *Consilium* autem Michæ Vir Doctissimus in hunc modum expedit. Non eo, inquit, animo ædiculam suam Micha instrumentis his sacro usui destinatis instruxit, quasi a Veri numinis fide & cultu secessum meditaretur. Nam uti mater argenteos suos *Jehova* consecraverat, in ejus nempe cultum & honorem; ita & ipse egregia studii sui in Deum ac legem Divinam documenta dedit, quod *Sacerdotem* e gente *Levitica* oriundum, quum primum illius sibi facta est copia, quantivis conducere satius habuerit, ut *nova Legi Divine* satisfaceret; quam *filium* suum *primogenitum*, *mores majorum sancto & religiose consecratum*, in officio isthoc retinere. Ideoque credibile est Micham, *culini Mosaici zelo*, *minus forsan oculato*, ductum, religionis suæ ritus ad illius exemplar adornare statuisse.

XIV. Nimirum eo tempore *Rex*, id est *Judex*, nullus populo præfuit; idcirco, ut sit, latronibus ac sicariis infesta itinera; suis forsan partibus deerant quoque Sacerdotes; publica religionis exercitia non nisi summo capitis discrimine adiri poterant; denique fusque deque versa erant omnia. Quum itaque ea esset deformis Ecclesiæ facies, Micha exemplum suum seculo illi in mala omnia ruenti opposuit, religionis quasi *stator* fuit, Deumque, si minus ut voluit, ut potuit certe, colere decrevit. Ideoque tenuem saltem cultus Mosaici imaginem, in ædícula illa quam *Jehovæ* dicaverat, imitando expressit.

XV. In quam sententiam eo magis propenso faciliq; animo veniendum videtur, quoniam Sacrosanctum Numen & Michæ & sacris ipsius testimoniam tam illustre, *oraculo ex Theraphim dato*, exhibuit. Nam Danitæ, quos dubius itineris sui eventus anxios tenuit, Michæ Levitam, *Theraphim* suis instructum, adiere, rogantes ut Deum loco suo consuleret. Jud. xviii. 5. Ab eo autem hoc responsi tulerunt; *Ita in pace, coram Domino via est quam iniuri essis*. De cujus responsi *origine cælesti* quis dubitandi relictus est locus? Nam Danitas, animos a læto illo omine sumentes, fidem ei certissimam dedisse constat; neque Levitæ religio patitur, ut illum, nullo pretio conductum, oraculum Divinum tam perfricta fronte simulasse crederemus. Sed & ipse rerum eventus oraculi istius cælitus emissi fidem satis impleisse videtur. At quis corde adeo omni vacuus est, ut sentiat Danitas a Michæ *Theraphim* responsa Divina exspe-

expectare, vel Deum inde reddere voluisse; si Micha ea Ethnicismi studio, vel a Sancto Dei *Urim* plane diversa; data opera fabricasset?

XVI. Eiusdem instituti & consilii arbitratur fuisse *Gideonis* factum. Jud. viii. 27. qui *Ephod* sibi fecisse, idque in civitate sua *Ophra* statuisse narratur. Quod *Ephod* utique non solum fuisse credibile est, sed cum suis *Theraphim*, atque simulacris *Cberabinorum* figuras & pompam æmulantibus. Nam occurrunt nonnunquam in scriptis Divinis *Urim* & *Thummim* nulla mentione facta tū *Ephod* & *Coschem*; aliquando *Ephod* sine mentione tū *Urim*. 1 Sam. xxi. 9. quoniam hæc omnia connubio & fœdere fidelissimo conjungebantur. Quidni itaque *Ephod* hic sensu complexo accipiamus; & eadem fiducia, *Theraphim* vocis illius ambitu hoc in textu, qua *Urim* in alio, contineri asseramus? Sed in *probabilium* duntaxat classe ipse Vir Doctissimus hoc argumentum collocat.

XVII. Uti & alterum ei suppar, quod *Hebrai*, boni juxta & mali, quovis seculo, summo tū *Theraphim* affectu atque admiratione dicti fuerint: quod non *Micha* solum exemplo confirmatur, quem animi valde dis cruciatum & religiosis quibusdam intemperitiis agitatum legimus, quum Danitæ *Theraphim* ejus manu armata surripuissent, sed & *Rachelis*, quæ patri suo *Labani* sua suffurata *Theraphim* est, non sane ut patris studia ab idololatria avocarer, vel ne eorum inspectione cognosceret ille quonam iter institueret *Jacobus*: id enim si egisset *Rachel* potuisset eos multo minore negotio ac discrimine vel in via defodere, vel in Euphratis profluentem abjicere. Verum affectu religioso, vel, si mavis, *superstitioso*, icunculas illas prosecuta, id præprimis operam dedit, ut ex omnibus quæ familiæ suæ charissima erant ejus potissimum *Theraphim* possideret. Neque ipsum *Jacobum* *Theraphim* nullius æstimasse, probat hæc ejus ad *Labanem* oratio. Gen. xxxi. 32. *Apud quemcumque ea invenieris, capitis poenam ab eo exigas.* Quasi credidisset tanti sacrilegii maculam, non nisi sacro furis capite expiari posse. Quum ergo constet, *Rachelem*, & fortassis etiam *Jacobum*, unde genus ducunt *Israëlitarum*, *Theraphim* in summo pretio & honore habuisse; quis neget filios ipsorum usum & amorem tū *Theraphim* cum ipso lacte & primis parentum monitis hausisse? In quo mire confirmati sunt quum viderent *Chaldaeis*, *Syris*, *Aegyptiisque* a profundissima antiquitatis memoria sua fuisse *Theraphim*. Idcirco credi non potest, rudiores

Hebræorum plebeculam repentina ab iis divortia æquo animo ferre potuisse. Sed suadent Mosaici sæculi mores, ut existimemus, Deum antiquissimum τὴν *Theraphim* usum, paullo emendatum, in *Pectoralis Urim* Israëlitis conservasse.

Cap. IV.
sect. IV.

XVIII. Alia, quæ minoris esse momenti ne quidem ipse diffitebitur Clarissimus Auctor, haut gravate prætermitto; hoc unum si lere non possum quod pro sua eximia eruditione acute observavit, voces *Urim* & *Theraphim*, quantumvis *sono* discrepent, *re ipsa* tamen pene synonymas esse, & sub maximæ discrepantiæ larva summam significationis similitudinem tueri. *Urim* enim germana nominis notione non *lumina* proprie & primario significat, sed *ignes*. Nec *ignes quosvis*: non illos sane qui in cineribus aut carbone aliquo inertes jacent, & morti proximi; sed *flammas*, & splendorem latiore projicientes. Quod *Mercurius* quoque & *Schindlerus* annotarunt. Unde differt a vocabulo שֵׁרָפִים, quod *ignem* notat *simpliciter* spectatum: ipsis Dei verbis discrimen hoc ratum facientibus. Jcl. L. II. *Ambulate אֲנִי אֶשׁ בְּאֵשׁ in flamma ignis vestri*. Optime itaque *Arias Montanus*: *Haurim inflammationes & illuminationes reddere possumus*. *Theraphim* autem vocabulum vel *Hebraicum* vel *Chaldaicum* est, & pro *Seraphim* (levissima & sapius usitata mutatione ש in ט) apud Orientalium nonnullos olim usurpatum. *Seraphim* vero *Urentes* vel *Inflammanes* sonare, nec Magistros fugit, nec Magistrorum pueros. Unde & *Ægyptii* antiquissimi *ignes* sub nomine *Seraphim* coluere; auctore *Stuckio*. Eiusdem ergo utraque vox tam *Urim* quam *Theraphim* sive *Seraphim* significationis est; ideoque non est mirum alteram pro altera indiscriminatim usurpari; & quod *Moses Urim* dixit, id *Micham*, & alios fortassis *Isrælitæ*, cultum suum ad *Mosaici* ideam fingentes, *Theraphim* nuncupasse, vocabulum a sæculo receptum retinentes.

De Sacrif.
Gentil. p.
101.

XIX. Si quis roget, quam tandem ob causam icunculæ illæ, sive *Urim* sive *Theraphim*, *Flamma* & *Urentes* dictæ sint; respondet Clarissimus *Spencerus*, rationem obviam esse, & vel oscitanti seingere. Ita nimirum dictas esse imagunculas illas cum respectu ad veros Dei *Seraphim*, id est *Angelos*, quorum *signa* & *symbola*, nonnunquam etiam *habituacula* & *parvula*, primitus fuisse videantur. Nam verisimile admodum est, *Seraphim* nomen *Angelorum* fuisse, a prima fere temporum memoria crebris Orientalium sermonibus

usur-

usurpatum : quum sub ipsis mundi primordis ignem flammantem Angelicæ præsentia symbolum divinitus institutum legamus. Gen. 111. vers. ult. Sed & illud probabile est, homines statuas vel columnellas tanquam symbola ad Angelorum memoriam celebrandam, vel eorum præsentiam significandam, in locis præsertim religioni inscriptis, more antiquissimo, posuisse. Imo nec hoc vero dissonum, Angelos præsentia suæ testimonia circa Theraphim dedisse, atque inde veri numinis cultores seculis antiquissimis quandoque allocutos esse. Quod ex Rachelis, Michæ & Danitarum circa Theraphim studio; sed imprimis ex oraculo per Theraphim Danitis edito, haut improbabiler colligas. Deum enim Angelo aliquo in consiliis suis patefaciendis frequenter usum esse, pro certo omnes habemus. Denique & illud in probabilium classem referendum est, quod simulacra hæc in Angelorum, quorum symbola & quasi tripodes erant, titulos tandem successerint, & a Syris aliisque Chaldaismo tinctis Theraphim, loco Seraphim vulgo appellata sunt. Quas observationes suas Clarissimus *Spencerus* auctoritate *Cornelii a Lapide* ac *Ludovici de Dieu* e recentioribus, *Hieronymi* autem & *Cedrenii* e vetustioribus, comprobat.

XX. Horum omnium summa huc redit : ut persuadeamur amorem τῶν Theraphim, a majoribus traditum, in Israëlitarum animis per Ægyptiorum convictum reviguisse : Deum ergo, quum pro immensa sua sapientia animadverteret populum pervicacem difficulter ab iis avulsam iri, ad eorum similitudinem dedisse Israëliti *Urim*, quod propter convenientiam tam forma quam usus, & successione quasi jure, eodem Theraphim nomine, quippe ejusdem quoque significationis, insigniatur. In hac autem materia enucleanda aliquanto fuimus prolixiores, quia nobilior cæteris est, & diligentiore examine digna.

C A P. IX.

Consensus Ægyptiorum cum Hebræis in aliis quibusdam religionis Instrumentis.

- I. Collatio Cherubinorum cum quadriformibus Geniis, quos Hemptia numinis Sispatores Ægyptii faciebant. II. Ex Amyctis Ægyptiorum.

tiorum, Hebraorum frontalibus. III. Totaphot, secundum Petitionem, pudenda notant e luto formata. IV. Et Tephillin sunt τὰ χεῖρα. V. Lucernarum in Sacris accensio, ab Ægyptiis. VI. Serpens Æneus, secundum Marshamum, Amyletum fuit, quo excausata est Israhelitarum pestis.

I.

Kirch. Sph.
Myst. de
Mumiis.
Part. II.
C. LV.

COGITARI etiam posset, an non CHERUBINI, qui ARCE ornatus fuerunt, ad similitudinem sacrorum quorundam apud Ægyptios emblematum, formati fuerint. Supremo Numini *Hempea*, pro quo Plutarchus *Emet* dicit, varios in mundana Oeconomia administranda assecras attribuunt; atque ex hisce hos quatuor præcipuos veluti consiliarios, quos Græci *Genios*, Ægyptii *Hempehai* numinis stipatores, & ad mandata ejus exsequenda promptissimos *Nuncios* vocant. Quorum *primus*, *Horus*, sub *Pueri* forma, mundi sensibilis *Geniale Numen* notat. *Secundus* signatur *Κυνωπεύου*, *Canina facie* conspicuus, & vigilantissimum *Ambica* seu *Hermetica Oeconomia* præsidem refert. *Tertius* sub vultu *Accipitrino*, quem *Thansum* vocant, cornu pariter *Hammonis* insignitus, *Solarem* calorem, & in mundo inferiori fecunditatem notabat. *Quartus* *Leonino* vultu formidabilis, *Mompbia*, id est, *Hylai mundi*, sive totius humidæ naturæ, Præsidem significabat. An non ad eundem ferme modum, supremo Numini, qui est מלך *NON*, *Deus Emet* sive *Veritatis*, in propitiatorio operculo Arcæ fœderis Thronum suum habenti, adjunguntur Angeli adfites, fidique jussuum suorum in mundo Universo administri, sub *Cherubinorum* Emblemate. Qui quid aliud erant nisi monstrosarum animantium figuræ, repræsentantes *quatuor* diversas facies; *Hominis*, *Leoni*, *Bovis*, *Aquila*? Uti colligere est ex Ezech. i. 10. Pro facie *Canina*, *Bovinam*; pro *Accipitrina*, *Aquilinam* elegit Deus, ut honestiores. Cætera ferme eadem. Sed non memini hæc a quoquam esse observata. Quia tamen reliquis non absimilia, lubuit hic adpingere, occasionem fortassis haur inuilibus meditationibus datura.

II. Non minus dignum notatu est, quod & Kircheri & Spenser. scilicet. probatur: nimirum Ægyptiorum AMYLETA Hebræorum FRONTALIBUS originem dedisse. De qua re ita apud Kircherum Abenephim, Arabs Auctor, sed religione Judæus: Erat, inquit, frequens in Ægypto usus Phylacteriorum, variis imaginibus in-

Agnitorum, quæ se fortunatos esse futuros credebant: quæ adjuge- 1 Synt. IV.
bant stannuculas quasdam, quas avertentes nuncupabant; quas nunc cap. I.
collo, pectore, manibus portare, nunc in angulis domuum, aliisque
locis, veluti custodes eorum, collocare solebant. Quos usus omnes Lex
in Thephillim, Mezuzot, & Totaphot convertit: quæ quidem ni-
hil aliud erant quam coria ex mundo animali, in quibus verba Dei,
legis servanda continuam memoriam suadentis & precipientis, scribe-
bantur, ponebanturque super frontem & brachia & postea portarum.

III. Ipsa vox *תופות* Totaphot eo nos ducere videtur, quam Il-
 lustris Scaliger putat *Egyptiacam* esse, quæ *amuleti* significet.
 De qua quemadmodum *Samuel Petitus* philosophetur, quum ad hanc
 rem maxime pertineat, memoratu dignum est. *Ceremonio*, inquit, Var. Lect. cap. xx.
est, atque indubitatum apud veteres, in amuleti fuisse præcipue *χελῶνα*
τῆς, atque inter ea maxime pudenda, quæ, variis e rebus efforma-
ta, appensa gestabant in ἱερῶν ἀντιπροπῆ: unde factum est ut fasci-
um de pudendis dicatur. Hujusmodi gentium φυλακτήριοι, voluit Deus
suos Israelitas uti; quod adsueverant facere, ut videtur, dum inquis-
itioni in Ægypto servirent, & Ægyptiorum superstitionis amuleti fron-
tem muniebant: sed potius vult ut Decalogum in membranulis descri-
psum in frontibus gesserent; sitque illis vice Ægyptiacorum amuletorum,
תופות, iis φυλακτήρια. Totaphot, meo judicio, vox est composita
ex טות, unde טוט, quod lutum, limum, significat; & תופ, id est
turpitudine, pudendum. Est igitur תופות pudenda e luto efformata:
quia autem in amuleti erant ista maxime, factum est ut Totaphot ge-
neraliter significet quodvis amuleti, sive φυλακτήριον.

IV. Hoc ipsum adstruit etymologia nominis *תפלה*, quæ *Judæi*
תופות, & Syrii apud Mattheum, τὰ φυλακτήρια interpretantur:
nempe deducitur a תפס, & תפלה sunt τὰ χελῶνα. Quod, ab aliis
non ita observatum, docuit Joh. Christophorus Wagenselius, Vir
harum literarum callentissimus, in Notis ad Codicem Sota p. 497.
ubi vocem תפלה de re Venerea usurpari contra Buxtorffii cæspitation-
es probat. (Liceat hoc propter viam Petiti observationibus adde-
re.) Eodem refert τὰ ἀσάλευτα, quo modo vulgo scribitur in LXX
interpretum versione. Quod emendandum putat ἀζάλευτα, voce
composita, quæ derivatur ἀπὸ τῆς ἀζῆ, καὶ τῷ ἀλεύω. Signifi-
catur autem ἀζῆ, ut ex Hesychio constat, Κένιν. Κένιν significare vide-
tur pudenda. Ἀλεύω, eodem Hesychio teste, idem est quod φυλά-
σσω.

ασυ. *Quare* (ita pergit Petitus) τὰ ἀζάλευλα sunt appensa αἰδοῖα ἐπὶ ἀποσίονῃ. *Qua* in voce habet significationem vocis Τοιᾶρτος, & præerea horum pudendorum appensorum asunt, nempe ut φυλακτικὰ, ἀμύλητα essent.

Marsh. p.
211.

V. LUCERNARUM in Sacris accensio partem etiam aliquam religionis Hebraicæ fecit. Candelabri usus ad illustrandum tabernaculum necessarius videtur. Neque enim de fenestris legimus. Apud Judæos mos erat vetustus, quemlibet Patrem familias sabbathi vespera lucernas in sequentem noctem accendere.

Mishn. Tit.
sabbat. cap.
11.

Contr. Ap^{li}

Quin samesi ob paupertatem deesset quod comederet, ostiatim mendicandum erat ut oleum sibi ad hanc rem compararet; quoniam pars hac erat laticia sabbathica. Josephus quidem λύχων ἀνακαύσεις, *Lumina accensa*, inter ea numerat quæ gentes ab Hebræis didicerunt.

Strom. lib.
1.

Lib. II. cap.
LXII.

Cle- mens autem Alexandrinus, Ἀγύπτιος inquit, λύχους καίεν πρῶτος κατὰδεῖξαν, *Lucernas accendere primi docuerunt Ægyptii.* De iis

certe in hæc verba Herodotus: *Ubi in urbem Sain sacrificatum conveniunt, noctem universi lucernas plurimas accendant circummoirca domos sub dio. Lucerna autem sunt vasa sale & oleo plena, quibus superflans incumbit elychnium, quod tota nocte ardet. Festi nomen est Λυχνολαίη, Lucernarum accensio. Qui ad conventum non ierint, noctem sacrificii observantes, Lucernas accendant: ita lucerna non in Sai modo, sed & per totam Ægyptum accenduntur.* Antiqua admodum histo-

Lib. II. cap.
LXXIX.

ria *Menchera*, sive, ut Herodotus eum vocat, *Mycerini* est (fuit is XII Memphitarum Rex) qui defunctam filiam, quam habuit unicam, in bovis lignæ atque inauratæ utero sepelivit, & in conclavi exornato posuit, ut ei odores omnifarii quotidie adolerentur, & lucerna singulis noctibus incenderetur. Conferri possunt ea quæ de Ægyptiorum lucernis operose congeffit Kircherus *Oedip. Ægypte. Tom. III. Syntag. xx.*

VI. Denique, de SERPENTE ÆNEO, quem Moses, Dei iussu, adversus venenatos serpentium morsus, in præsentaneum, sed miraculosum, remedium, erexit, ita Nobilissimus *Marshallus* loquitur, ut opinari aliter non possimus, quin eum credat ad instar Ægyptiacarum præstigiarum, sed sanctiore quadam arte, formarum esse. Verum ipsa Viri verba exhibeamus: *Fecit, inquit, p. 148. 149. Moses serpentem aneum & posuit eum super pernicem; quem quando percussi adspicerent sanabantur. Sic*

pestis

—pestis nigra inserta metallis.

Excantata fuit.

Ægyptiis imprimis μαγεία τῶν ἐπιχρύλων ob serpentum incantationem celebrantur. Apud Hebræos etiam serpentes excantandi ratio viguisse videtur, quam David, Salomon, & Jeremias serpentum meminerint qui incantari nollent. Ps. LVIII. v. 5. Eccl. X. v. 8, Jer. VIII. v. 7. Moses autem, serpente aneo persica imposito, non tam serpentes igneos, incantabat, ne nocerent, quam eorum venenum exstinguebat, & morsus arte levabat. Erat τὸ πύροπον ἀλξήτειον τῆς τοσαύτης πληγῆς. Amyletum ignem istius calamitatis.

C A P. X.

Hebræos, ea in quibus consensus est, ab Ægyptiis accepisse; non Ægyptios ab Hebræis.

- I. *Ægyptios primos invenisse quæ ad Religionem pertinent, Gentiles Historici passim testantur.* II. *Atque is fuit eorum genius, ut aliarum gentium mores ritusque despicerent.* III. *Quo nomine false eos ridet Anexandrides.* IV. *Hebræos autem comprimis odio atque contemptui habuere.* V. *Hi ab Ægyptiis plurimum indole diversi.* VI. *In aliorum se mores facile induerunt.* VII. *Et sacra potissimum peregrina.* VIII. *Quibus communicandis inservierunt, tam reproba Chami progenies, quam Salomonis pellices.* IX. *Et prætexit fuit, magna Ægyptiorum per sua sacra prosperitas.* X. *Sua vero sacra cum aliis communicare neque voluerunt Hebræi, XI. Neque, si voluissent, potuerunt.* XII. *Statuta non bona Ezech. XX. sunt Leges rituales; ita dicta, quia sæculi moribus ortum debent.* XIII. *Mores quos tulisse Deus dicitur A&. XIII. v. 18. sunt consuetudines Veteres extra culpam posita.* XIV. *Quarum veniam Israëlitis fecit Deus, ne per eas Damoni cultum deferrent, si minus Deo licuisset.* XV. *Egregius in hanc rem Maimonidis locus.* XVI. *Sed & gentilibus ita consultum, quo facilius ad Judæismum allicerentur.* XVII. *Adstipulantur Cyrillus Alexandrinus. XVIII. Chrysostomus. XIX. Alii.*

I.

ATQUE hæc sunt, quæ, ex suis singula Auctoribus collecta, in hunc ordinem digessimus, ut exinde patesceret quantum Hebræorum sacra instituta cum Ægyptiis affinitatem habeant.

G

Quæ

Quæ ex Doctissimorum Virorum mente non ita referre potuimus, quin multa simul intercurrerent, apta, ut quidem illi existimant, ad faciendum fidem, *Hebræos* ea quæ cum *Ægyptiis* communia habent ab *Ægyptiis* hausisse, non contra *Ægyptios* ab *Hebræis*. *Ægyptios* enim omnium primos invenisse ea quæ ad religionem pertinent: cæterasque vicinas gentes, &, temporis tractu, remotiores etiam, hæc ab iis esse mutuatas; frequentibus antiquissimorum gravissimorumque Auctorum testimoniis confirmatum jam audivimus. Illi sunt quibus inventam primitus τῆς μακάριον ἰδὸν, *viam ad beatorum sedes*, vetustum Apollinis oraculum attribuit. Illi sunt, quibus omnium primis agnitam adsertamque *anima immortalitatem*, repertam *astrologia ad sacros usus accommodata rationem*, *mensium*, *septimanarum*, *dierumque discrimina*, *Templorum fabricam*, *circumcisionis usum*, aliaque id genus multa, citatis suo loco testimoniis, *Herodotus*, *Diodorus Siculus*, *Strabo*, *Plutarchus*, *Lucianus*, alii, vindicant. Atque horum quidem gravissimorum scriptorum Auctoritas *primum argumentum* sit, quo ad sententiæ suæ firmamen pugnare viris eruditissimis libuit.

II. Accedit alterum, ab *Gentis Ægyptiaca* genio moribusque petitum. Nimirum *Ægyptiis* ea antiquitatis, sapientiæ, & religionis suæ opinione intumescere, ut gentes alias, quasi mera hominum nomina & umbras, ingenti cum fastidio despicerent, *Herodotus*: *Ἐλληνικοῖσι δὲ νομαίοισι Φεῦγεσι χρεῖσθαι τὸ δὲ σύμπαν ἐπεῖν, μὴδ' ἄλλων μηδαμᾶ μηδαμῶν ἀνθρώπων νομαίοισι*, *Græcicis institutis uti recusant, & (ut semel dicam) nullorum hominum aliorum institutis uti volunt*. Imo vero absurdum aliorum omnium fastidium gentem illam ita tandem transversam egerat, ut exterum aliquem communi secum mensa accipere, aut ulla morum rituumque societate generi humano conjungi, nomine & natalibus suis indignum duxerint. Fanaticum illud *Ægyptiorum* ingenium notavit olim *Pomponius Mela*: *Swis*, inquit, *literis perverse utuntur. Latum inter manus, farinam calcibus subigunt. Forum ac negotia sæmina, viri pensa ac domos curant: onera illa humeris, hi capitibus accipiunt. Parentes quum egent, illis necesse, his liberum est alere. Cibos palam & extra sua tecta capiunt: obscæna intimis adium reddant*.

III. Hujusce vanitatis gratia sale comico adsparguntur ab *Anaxandride* apud *Athenas*; qui ad *Ægyptios* oratione conversa eos sic alloquitur:

Ὀυκ

Spene. cap.
iv. sect. xii.

Lib. ii. cap.
xciii.

De Sit. Orb.
Lib. i. cap.
ix.

Deino. op.
Lib. vii. cap.
xiii.

'Οὐκ ἂν δυναίμην συμμαχεῖν ὑμῖν ἐγώ.
 'Οὐθ' οἱ τρέπομαι γὰρ ὁμοροῦσ' ἔθ' οἱ νόμοι,
 'Ημῶν, ἀπ' ἀλλήλων δὲ διέχουσι πολὺ.
 Εὖν προσκυνοῦσι; Ἐγὼ δὲ δύω τοῖς Θεοῖς.
 Τὸν ἐγχίλυν μέγισον ἡγῇ δαίμονα.
 'Ημῶς δὲ τῶν μέγιστον πᾶσι πολὺ.
 'Οὐκ ἐθέλεις ὕνα' ἐγὼ δὲ γ' ἡδομαι
 Μάλισα τέτοισι. Κῦνα σίσεις, τύπῳ δ' ἐγώ
 Τ' οὐψον κατεδίδεσαν ἡνικ' ἂν λάβω.
Vobiscum ego militare nequeo:
Nec concordēs mores nostri sunt,
Nec leges, sed ab invicem dissident plurimum.
Tu bovem adoras: ego illum Diis sacrifico.
Maximum esse numen anguillam putas,
Obsonium vero nos multo lautissimum:
A snilla tu abstines, ego vero precipue
Illam appeto. Canem veneraris, ego verbero
Sicubi offendam vorantem obsonium.

Qui tam diversos a cæteris gentibus mores, tam contraria iis instituta habere amarunt, eos ne credibile est animum induxisse, ut tantam religionis suæ partem ab *Hebrais* mutuarentur?

IV. Ab *Hebrais*? inquam. In quos *Ægyptii* omnes, præ aliis mundi incolis, odio capitali & hæreditario exarserunt: quos ut mancipia præidem suæ, omniumque malorum, quibus tantum non funditus periere, unicam causam detestati sunt. Id ipse testatur *Iosephus*:
 φαίνονται γὰρ καὶ δὴ μάλιστα πρὸς ἡμᾶς δυσμύως διατεδίντες κοινῇ μὲν
 ἅπαντες Ἀιγύπτιοι, *Videntur maxime erga nos iniqui in communi omnes* Contr. Apion. lib.
Ægyptii. Quin & odii atque invidiæ istius causas prudenter edidderit,
 quas multas, inquit, pariter habuerunt. Principio quidem, quia in
 eorum regione nostri progenitores potentes effecti sunt: unde regressi ad
 propria denuo fuere felices. Deinde sacrorum diversitas multas inter
 eos fecit inimicitias; in tantum prestantiore nostra pietate quam solem-
 nitates ipsorum, quantum Dei natura animalibus irrationalibus sine dubi-
 tatione prestat. Unde concludit, propterea eos nequaquam imitari
Hebræorum honestatem de Divina ratione potuisse. Ita enim nati su-
 mus mortales omnes, ut ab eorum moribus longe recedamus, quos vel
 contemptim habemus, vel quibuscum graviores inimicitias exercemus.

V. Additur argumentum *tertium*, ex conditione & moribus populi *Hebraici* desumptum : qui uti *facilis* fuit in *alienarum nationum* recipiendis *institutiis*, ita vix est ut *voluerit* ; vel etiam si voluisset, ut *potuerit*, *sua dogmata cum aliis nationibus communicare*.

Spencer.
cap. IV. sec.
219.

VI. Hanc fuisse *Israëliticæ* gentis *indolem*, ut in *alienarum se facile mores indueret*, infinita sunt quæ docent. Eodem fastidio mores patrios, quo *Ægyptii* peregrinos, repudiarunt. In mores autem splendidiore, & cultum omnem sive corporis sive animi, apud gentes exteras, *Ægyptios præsertim* invalescentes, impetu bruto & freni impatiente semper ferebantur. Ideo effrenatum eos *Regis* desiderium tenuit : non quod eo opus haberent ; sed ut gentium vicinarum more viris glorioso *Regis* nomine illustribus gauderent. 1. Sam. VIII. v. 5. *Salomonem* ipsum hæc gentis vanitas occupasse videtur, quæ uxores septingentas & concubinas trecentas, ut *Regum* vicinorum mores & pompam imitaretur aut excederet, comparasse sibi legitur. 1. Reg. XI. v. 3. Ex ea peregrina omnia æmulandi *purigine* natum est, quod vestes peregrinæ, id est ad *luxus ethnici* formam & ingenium concinnatæ, *Judæis* adeo in pretio ac deliciis essent : & quod mulieres peregrinas tam perditæ semper & insane deperierint, ut præ iis alias omnes ex animo delerent formas.

VII. Neque impetu languidiore in sacra peregrina ruebant *Hebræorum* animi ; quod tot idololatrici cultus imitamenta, toties aculeatis *Prophetarum* sermonibus perstricta, abunde comprobant. Sed præcipue rituum *Ægyptiacorum* pompa perstricti, veluti *aviculæ vitri* fulgore, ad stolidum eorum amorem pellecti sunt. Unde a viris eruditissimis observatum est, eorum idola pene omnia, & ritus vetitos in scriptura memoratos, ab *Ægypto* tanquam perenni superstitionis fonte, primum profluxisse. Quum ergo *Israëlitæ* eo animi impetu in *Ægypti* idola moresque perpetuo ruerint, facile colligimus, eos plurimum commercii cum illis olim habuisse, eaque intimis suis sensibus dilexisse : prout faces quæ citissime flammam concipiunt, paulo ante extinctas fuisse non temere concludimus.

Oedip. tom.
1. Syntag.
IV. cap. 1.

VIII. Notat autem *Kircherus*, duo fuisse *hominum genera*, quorum studio & machinatione idololatria *Ægyptiorum* ad *Hebræos* devenit. *Primi generis* fuit improba illa *Chami* progenies, qui primi omnis superstitionis & idololatricæ impietatis existere aucto-

scs.

res, quorum improbis moribus pravisque disciplinis instituti *Ægyptii*, successu temporum, quum alias sibi vicinas gentes, tum maxime *Hebræos*, qui iiscum ducentis fere annis morabantur, instituti sui habuere sectatores. *Secundi generis* fuerunt *Salomonis pellicæ*, mulieres alienigenæ, maxime *Ægyptiæ*, quarum blanditiis & dolo amore sacræ literæ ajunt irretitum Salomonem, fana, aras, lucos extruxisse; & idola queis adolerent erexisse. Cujus pravo exemplo seducti cæteri successores ejus Reges *Israël*, si paucos exceperis, omnes huic improbo cultui adhæresere.

IX. Neque speciosa pravæ hujus æmulationis *caussa, prætexta* saltem, deesse videbatur. Probabile enim fuit carnali populo, ac sensuum voluptatibus immerso, ea amplexari dogmata, quorum ope ad totius felicitatis apicem se perventuros sperabant. Ad quam persuasione ingenerandam tranquilla illa, pacifica, ac denique fortunatissima *Ægyptiorum* vita, quam indefesso idolorum cultui, sacrificiis aliisque impiis artibus, ceu unicæ causæ, accepto ferebant, in animis hominum male feriatorum magnum pondus habuit. Quod vel ex hoc unico manifestum esse potest: quum *Ægyptiaca* hac felicitate ac fama rerum memorabilium exciti non *Hebræi* tantum, sed & *Persæ*, *Arabes*, *Phænices*, *Syræ*, *Babylonii*, *Græci*, eo animo in *Ægyptum* sese contulerint, ut mirifica illa disciplinarum Sacerdotium cognitione imbuti, eorumque ope arcanorum *Isaacorum* facti participes, eam quoque quam *Ægyptii* felicitatem consequerentur. Omnia hæc fidem faciunt *Israëlitas* pronis animis multa *Ægyptiorum* sacra amplexos esse.

X. Sed non fuit iis eadem voluntas sacra sua cum aliis communicandi. Gloriabantur legem esse hereditatem ac peculium *Ecclesiæ* *Isa-* *Marsh. p. 151.*
cob. Deut. XXXIII. v. 4. adeoque sibi propriam, neque gentibus aliis, per versionem aliquam in profanam sermonem, communicandam. Miranti *Ptolomæo Philadelpho* cur legum *Mosaicarum* nec *Histori-* *Joseph. An- tiq. lib. XII. cap. II. in*
corum nec *Poëtarum* quisquam meminisset, respondit *Demetrius* *Divinitus dedisse penas quosdam qui eas sollicitassent: Theopompum* *ente*, *Theodesten* visu orbatum fuisse. Accedit quod *Judæis* nulla admodum cum exteris consuetudo intercesserit; neque visabant eos, neque ab iis visabantur. Nos, inquit *Josephus*, neque terram habi- *Contr. Apion. lib.*
tamus maritimam, neque negotiationibus gaudemus, neque earum caus-
sa cum aliis consuetudinem habemus; sed urbes nostra procul sunt a ma-

ri ; nos autem terram fertilem incolentes in ejus cultura laboramus. Præterea quum sit nobis propria vivendi ratio , nihil nobis fuit antiquis temporibus quod nobis conversationem faceret cum Græcis. Sane Judæi ex decreto sapientum gentiles omnes pro immundis habebant , adeo ut ex eorum contactu contraheretur immundities. Iis qui moribus erant , non id certe dederunt operam ut instituta sua in alias gentes propagarent.

XI. At dato quam maxime id eos voluisse , non est ramen ut effectum dare potuerint. Adeo abjecti & contemptibiles aliorum erant judicio populorum. Quamvis Dei fuerint peculium , gentium tamen *sordes & rejeſtamenta* habiti fuere. Qui usque adeo eorum personas & sacra nihili habuerunt , ut plurimum laboret annalium Ethnicorum fides ut Israëlitarum vel fuisse credantur. Judæorum personæ & amores anomali jocis & cachinnis apud gentes ansam præbuerunt : quasi populum illum pro *cote tantum ingenii publici* habuissent. Unde conficit Doctissimus *Spencerus* , vero prorsus dissimile esse , quod Ægyptii , illa gloriæ animalia , sese ad Judæorum mores componere voluerint , quos *simiarum instar* , ad risum tantum movendum natos , gentes crediderunt.

XII. Quarto loco ipsa sacrarum auctoritate literarum , veluti decretoriis armis , Viri eruditissimi pugnant. Nusquam quidem Scriptura disertis verbis asserit , plurimos Israëlitarum ritus a seculi moribus paululum immutatis fluxisse (*quid enim de re* , inquiunt , *qua neminem tunc temporis latuit ut ita loqueretur?*) Attamen non male id colligi ex Ezechielis vigesimo capite , hoc fere modo arguunt. Ibi , inquiunt , Deus populo in memoriam revocat idololatriam illam qua in Ægypto vitam trahentes sese olim polluerunt , com. 4. 7. 8. Deinde jura illa moralia , quæ Israëlitis Ægypto nuper egressis dedit fuisse memorat. vers. 10. 11. 12. & quod interea loci statuta sua despicatui habuerint ; & ad ritus gentium (naturam & consuetudinem exuere nescii) redierint. com. 13. 14. Quum itaque , statuta , inquit , mea , *δικαια* illa *δικαια* , vitam observantibus datura , post terga rejecissent , Sabbata mea polluisent , & oculos in Patrum idola sæpius misissent , tandem , quasi populi protervi moribus fractus & fatigatus , ipse dedi iis *statuta non bona* , & *judicia per qua non viverent*. Ubi per *statuta non bona* , viderint docti an non *leges rituales* intelligendæ sint. Nam iis titulus ille apprimè convenit :

ratiōne

Spenc. cap.
iv. sect. xiv.

Spenc. cap.
iv. sect. vii.

ratione materia, utpote nihil per se eligibile & naturæ humanæ perfectivum præcipientibus; *ratione effectus*, nam mortem quidem violentibus attulere, non autem vitam obtemperantibus; præcipue vero *ratione originis*; quia statuta illa *seculi moribus* ortum debueret, utpote sancita ut eorum nonnullos, vitio aliquo notatos, e medio tollerent; alios autem, summa cum cautela, tolerarent. Necesse enim erat ut bruto populo, in curvas terræ semitas aliter ruituro, frenum injiceret Deus; ritus autem aliquos nullius criminis manifestos observandos relinqueret, ut per leviora illa religionis exercitia, in Dei honorem, & ex præscripto ejus præstanda, ad magis severa, & per se grata, obedientiæ exempla habiles & initiati evaderent. Et certe nisi Deus, per *statuta illa non bona*, populo illi, veterum omnium pertinaciter studio, morem gessisset, metuum foret ne a sacris suis, in quibus nullos antiquitatis & consuetudinis receptæ characteresprehendere potuerant, penitus abhorrerent.

XIII. Sed & in subsidium vocantur Pauli illa verba, quæ exstant Act. XIII. v. 18. Ubi de Israëlitis in deserto agentibus differens, *Deus*, inquit, *per annos quadraginta ἐτραποφόνησε, mores eorum tulit*. Per mores illos veteres, consuetudines extra culpam positas, & in rituum suorum numerum assumptas, intelligendas esse, ex eo probatur: quia abesse a nobis debet, ut optimum Numen morem aliquem in æternæ justitiæ leges peccantem impune dimittere voluisse censeamus. Imo vero tam longe aberat ut idololatriam, effrenem libidinem, vel hujusmodi mores notis nigerrimis inustos, leni animo toleraret; ut singuli ex Ægypto egressi, hisce moribus infames, criminum suorum pœnas præmatura morte pependerint.

XIV. *Quinto* succedit, ratio quam justa sanctaque *sapientia* Divinæ æstimatio suggerit; partim qua *Judeos*, partim qua *Gentiles* spectat. *Judeos* quod attinet, minime probabile est, Deum, per tot imbelles & corporeos ritus, nec sibi gratos, nec veris suis cultoribus per annos bis mille cognitos, cultum suum onerare & legis Moralæ præcepta pene obumbrare voluisse; nisi quod populus Israëliticus, vanitatum veterum zelo raptus, Dæmoni per eos cultum deferre voluisset, si minus Deo licuisset.

XV. Eleganter hoc argumentum executus *Maimonides* est. Neque periisse censefi debet opera si excursus ejus, utut prolixior, in

Mot. Novo.
Part. III.
cap. XXXII.

in medium proferamus. *Quia*, inquit, *quum nascuntur animalia sunt tenerrima, neque sicco cibo ali possunt, ideo Deus adaptavit illis aëra ad lac ingenerandum: uti humido ejusmodi cibo, temperamento membrorum ipsorum convenienti, nutriantur, donec ordine & gradatim exsiccantur, & confortentur. Ac similem plane gubernationis Dei Optimi Maximi modum observare licet in rebus multis in Lege nostra, quia non licet subito & momento quasi transire a contrario uno ad alterum; & per consequens secundum naturam hominis fieri non potest, ut momento relinquat id cui longo temporis spatio est adsuetus. Quum itaque misit Deus Moſen, Doctorem nostrum pia memoria, ut nos faceret regale Sacerdotium, gentem sanctam, primo in cognitione Dei, deinde in cultu: & usitata tum in mundo consuetudo erat, cui omnes adſueti, & cultus universalis in quo omnes erant educati, ut varia animalium species, in templis illis in quibus imagines collocabant, offerrentur, coram illis procumberetur, & adoleretur; certi insuper quidam essent cultores sequeſtrati quasi & ad cultum illum destinati, qui in templis in honorem Solis Lune reliquarumque stellarum extru-ctis exercebatur; ideo noluit Sapientia & Providentia Dei, qua in omnibus ejus creaturis lucet, mandare ut cultus illi omnes derelinquantur aut aboleantur. Hujusmodi enim rei cor humanum, quod perpetuo ad id inclinat cui est adsuetum, naturaliter non fuisset capax. --- Propter hanc causſam retinuit Deus adhuc hos cultus, eosque a rebus creatis & phantasmatis, que nullam veritatem habent, ad nomen suum tranſtulit, & praecepit ut ipsi adificaremus Tempſa, ut altare nomini suo sit consecratum, ut sacrificia ipsi offerantur, ut nos incurvemus & suffragium faciamus coram Ipſo. Sic sacerdotes ad cultum sanctuarii se- paravit, &c.*

XVI. Deinde non populi tantum *Israëlitici*, sed & *Gentilium* ruditas (nam eorum etiam curam Divina gessit clementia) mores aliquos veteres in cultum & Legem Dei transcriptos postulasſe videtur. Quum enim iis salutis spes nulla nisi ex Ecclesia Judaica adfulgeret; hic rituum aliquis consensus aptus natus erat propensa Gentilium in Judæos eorumque religionem studia fovere; & ea quantacunque sacrorum communio eorum animos Judæorum cultui & communioni facilius blandiusque adjungebat, ac devinctos detinebat. A quibus forſan tanquam novitatis exosæ studiosis, & generis humani contemptoribus, penitus abhorruissent, si *ἑνὶ νότῳ* tantum

tantum, ritus exóticos, ſælique Judææ notos, in cultu Divino deprehendiſſent.

XVII. Denique ad ſententiæ hujus ſuæ confirmationem integram & inſtructiſſimam *teſtum*, tam *antiquiorum*, quam *recentiorum*, phalangem inſeclant : qui non ſolummodo Hebræos ſua ab Ægyptiis mutuatos eſſe prædicant ; verum etiam Deum ipſum, ob rationes ſæpe nunc laudatas, ritus plurimos e ſeculi moribus in ſacrorum ſuorum numerum adſciſiſſe fidentes aſſerunt. Inter *antiquiores* ſic partes illas tutatur *Cyrillus Alexandrinus* : *Gentilium dementiſſima natio*, ^{Lib. xvi. de Adorat.} ſuas conſuetudines ſecuti, & more mutarum pecudum viventes, promittebant comam, Dæmoniis eam nutrire profeſſi. Atque alius quidem *Nymphis*, quas *Orcadas* appellabant, alius *ſunio*, quum viſum eſſet, offerebant, atque religionis loco rei ea habebatur. Sapienſiſſimus itaque *Moſes*, imo per *Moſem* Deum, quum intelligeret, non facile Hebræos, quos in Ægypto mores imbibiſſent, deponere poſſe, ſimiles ritus inſtituere decrevit, ſenſim eos a priſcis erroribus diſjungens : quibus ritibus non dæmones ultra, ſed Deum Omnipotentem, quaſi ſub umbra & figura, colerent. Ob eam rationem legem de ſacrificiis tulit, illasque cruentas viſtimas haud admodum libenter accipiebat. Cujus optimi Viri ſententiam eo libentius amplectitur præſtantiſſimus *Spencerus*, quod nulla ipſi alia occurrat ratio, cur Deus capillos in devoti ſibi capitis ſignum eligeret, & fœtida capitis incrementa in hoſtiis & muneribus ſibi gratis numerari pateretur.

XVIII. Suffragatur *Chryſoſtomus* : Μη τίνων ἀνάξιον εἶναι νομίσεις Homil. vi. de ſtella
τῷ Θεῷ τὸ δι' ἀστέρος αὐλὴς καλέσαι ἐπὶ ἑαυτοῦ, καὶ τὰ Ἰσραηλικά πάντα ^{de ſtella}
διαβαλεῖς, καὶ τὰς θυσίας, καὶ τοὺς καταρμύς, καὶ τὰς ιερομηνίας, καὶ ^{quam vide-}
τὴν Κιβωτὸν, καὶ τὸν ναὸν δὲ αὐτὸν. Καὶ γὰρ ἐξ Ἑλληνικῆς ταῦτα πα- ^{tunt Magi.}
χυτήτι ἐλαβε τὴν ἀρχήν. Ἀλλ' ἴμως ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἧ πλανηθέντων
σωτηρίαν ἠνέχετο. Ne opineris Deo indignum quod *Magi* per ſtellam
vocentur : hoc enim modo OMNES Judæorum carimonias, omnes-
que ritus, & ſacrificia, & purificationes, neomenias, & Arcam,
Templumque ipſum reprobas. Siquidem HÆC OMNIA ORIGINEM
A GENTIUM RUDITATE TRAXERUNT. Deus enim, ob eo-
rum qui decepti erant ſalutem, ſe coli paſſus eſt per ea per qua illi an-
tea dæmones coluerunt ; aliquantulum illa in melius inſeclens, ut eos
paſſatim a conſuetudine ſua reduceret, & ad Philoſophiam altiore
perduceret. In eandem mentem multa alia oris illius aurei dicta lau-
dantur,

dantur, quæ hic adscribere prolixum esset. In quibus tamen, præfato tanti nominis honore, id modeste reprehendit *Spencerus*, quod de prima rituum *plane omnium* apud Judæos vetustissimis temporibus obtinentium origine sententiam tam decretoriam tulerit: quippe qui modestiæ & veritati melius forsan consultum ivisset, si ritus eos solummodo quorum sanctio in rationem aliquam peculiarem lege traditam resolvi nequit, veteri alicui seculi Mosaici consuetudini acceptos tulisset.

XIX. Similia habere dicitur *Justinus Martyr*, in *Tryphon*. p. 183. 237. 240. *Origenes* in *Num.* XXIV. *Homil.* XVII. *sub fin.* *Hieronymus* in *Jes.* 1. & *Ezech.* XX. v. 25. *Tertullianus* *adversus Marcionem* lib. II. cap. XVIII. *Theodoretus* de *Curat. Grac. aff.* *Sermo.* VII. atque alibi. *Isidorus Pelusiota*. lib. I. *Epist.* CLXXVI. Ex recentioribus tanquam εὐόητοι laudantur *Polydorus Virgilius* de *Invent. rerum* lib. IV. cap. VII. & VIII. *Pineda* in *Job.* IX. v. 30. *Hugo Grotius* in *Levit.* I. v. 9. & XI. v. 3. *Hospinianus* de *origine Templorum* in *Dedicatione*. Et ex *Judais* *Maimonides More Nevachim*. Part. III. cap. XLV.

L I B. I I.

C A P. I.

Summa eorum quæ dicenda sunt.

- I. *Transitus ad inchoandam Tractationem.* II. *Sententia nostra distincta expositio, septem comprehensa positionibus.*

I.

ATQUE ita hætenus ea quæ de hac materia a Viris eruditissimis observata deprehendimus, ex multis collecta tam antiquioribus quam novioribus scriptorum monumentis, non sine aliquo nostro labore, fide certe optima, hoc ordine digessimus; quem & naturæ rerum convenientissimum, & intellectui atque memoriæ facillimum esse existimavimus; additis etiam iis argumentorum firmaminibus, quæ Achillea doctissimis Viris visa sunt. Nunc quid in omnibus hisce veritati consonum, quid dissonum arbitremur, ad summi Numinis gloriam, ad Institutorum ejus decus atque

que honorem, ad populi Israëlitiçi vindicias, ad multorum in sacris locorum elucidationem, denique ad sacro-sanctæ veritatis tutelam, candide exponere, firmare, defendere jus nobis ac fas esto.

II. Labet autem sententiam nostram certis quibusdam Thesis comprehendere, quas mox clarandas confirmandasque suscipiemus. In hunc ergo modum statuimus:

III. I. *Ex pravis Egyptiorum moribus*, superstitione atque idololatria, multa quidem *Isrâelita* transsumserunt: sed & similia *ab aliis vicinis populis* mutuati sunt; neque ab *Ægyptiis ea omnia* quæ nonnulli iis uti *primis inventoribus* adscripserunt.

IV. II. In *Dogmatibus, Institutis, Ritibus, a Deo approbatis*, non est *santa* inter *Ægyptios & Hebræos convenientia*, quantam Viri eruditi prædicant, non *caute* semper, quandoque nec *caste* fatis, aut *sanctis*

V. III. Ubi *conveniunt Ægyptii* atque *Hebræi* ea cum aliis *moratoribus populis communia* habuerunt, hausta ex *communi fonte* vel *Rationis* vel *Traditionis*: quarum utraque apud *Hebræos purior* atque *incorruptior* fuit.

VI. IV. Quæ a *jure Natura remotiora Ægyptiis* tamen atque *Hebræis communia* fuerunt, ea probari non potest apud *Ægyptios* quam apud *Hebræos antiquiora* fuisse; quum illi qui laudantur *scriptores omnes Mose* non paullo *recentiores* sint.

VII. V. Ex adverso probabile est, *Ægyptios ab Abrahamo, Josepho, Mose, Salomone* multa accepisse.

VIII. VI. Ex eodem fonte *Græci* hauserunt, sive *ἀπὸ τῶν* sive *ἀπὸ μὲν*.

IX. VII. Nequaquam fuit ea *Dei mens* in *institutis carimonialibus* quam Viri Docti fingunt; ut nimirum *pervicaci populi ingenio sese attemperaret*, ea in cultum suum transsumendo, sed paululum purgata, quibus peregrinas superstitiones æmulando prave adfuerant: sed potius. I. Ut *laboriosis istis exercitiis*, veluti *jugo difficillimo*, indomitam *populi ferociam subigeret*. II. Ut, veluti *pariete intergerino*, a cæteris *gentibus*, & potissimum *Ægyptiis*, a quibus, & *Cananaeis*, ad quos veniebant, sejungeret. III. Et maxime, ut *rerum spiritualium figura atque umbra essent*.

CAP. II.

Hebræos idololatriam & superstitiones pudendas ab Ægyptiis vicinisque populis traxisse.

- I. *Ægyptiorum idololatriam tam in Ægypto quam post exitum amulati Israelita sunt.* II. *Hinc Aaronis Vitulus aureus.* III. *Decimus origine nonnulli falsa,* IV. *Alii incerta tradiderunt.* V. *Verius est eum factum ad Apidis similitudinem.* VI. *Argumenta id probantia.* VII. *Ægyptii ante Israelitarum exitum Boves coluerunt.* VIII. *Et bouum simulacra.* IX. *Eaque aurea, In lacu Osiridis.* X. *Qui Osiris cum Apide idem est numen.* XI. *Ægyptiorum hac in parte emulationem exprobrat Israelitis Stephanus.* XII. *Et ipsa superstitionum similitudo arguit.* XIII. *Jeroboami vituli ejusdem sunt originis.* XIV. *In Thammuso Judæi coluerunt Adonin;* XV *Phœnicium, sed ex Ægypto, numen, idemque cum Osiride.* XVI. *Quod hieroglyphice significabat solem.* XVII. XVIII. *Illius cultus quando & quomodo ex Ægypto ad Judæos venerit.* XIX. *Sed & aliarum gentium propudia imitati Israelita sunt, in deserto primum, XX. Dein & in terra sua.*

I.

UT a primo incipiamus, id utique certum est, *Hebræos Ægyptiorum idololatriam, dum in Ægypto serviebant, amulatos esse.* In quam rem diserte Josua cap. XXIV. v. 14. *Auferite Deos quibus servierunt Patres Vestri in Mesopotamia & Ægypto.* Postquam autem liberali Dei manu asserti & vindicati erant, ac Jehovæ, tam prodigiosis eos beneficiis sibi devincenti, solemnem se fœdere obtrinxerant, *Ægyptiorum tamen non tam Diis quam monstris servire non desierunt.* De qua re Deus conqueritur apud Ezechielem. cap. XX. v. 7. 8. *Edixeram eis, quisque res detestandas oculis suis abjiceret, & stercoreis diis Ægypti ne pollutatis vos. Rebellantes contra me noluerunt auscultare mihi. quisque res detestandas oculis suis non abjecerunt, & stercoreos Deos Ægypti non reliquerunt.* Et cap. XXIII. v. 3. *Scortantes in Ægypto in pueritia sua scortabantur. & com. 8. Scortationes suas delatas ab Ægypto non dereliquit. & com. 19. Multiplicat*

placat scortationes suas, recordando dies pueritiae suae quibus scortata fuerat in terra Aegyptiorum.

II. Cujus rei, ut alia praeteream; evidentia argumenta sunt VITULI illi AUREI, primum ab *Aarone* ad ἰδωλολατρίαν popelli ^{o, vita} jussa, dein a *Jeroboamo* conflati. De priori *Philo* Judaeus: *Quum* ^{Mof. lib. III.} *Moses* ascendisset in montem, quidam absentiam ejus verterunt in impietatis occasionem, ἡ ἐκλαδίμῃ τοῦ πῶς τὸ ὄν ὁσιότητι, ζηλωταὶ τῶν Αἰγυπτιακῶν γίνονται πλασμάτων, obliiti pietatis in ENS priuim, amulatores facti sunt figmentorum Aegyptiacorum: οἷα χρυσὸν ταύρον κατασκευασάμενοι, μίμημα τῷ κατὰ τὴν χώραν ἱερῶν ζώον δοκεῖν αἰτῶν, φάλο μινεκο αὐτοῦ, ad imitationem animalis ejus regionis, ut existimabant, sacratissimi. Similia habent, *Lactantius*, *Hieronymus*, *Augustinus*, *Basilus Selenciensis*, & ex recentioribus sine numero.

III. Et recte quidem: quod enim nonnulli disputant, Aaronem voluisse Deum sub tama ridiculo schemate populo exhibere, ut sic illum ab idololatria auerteret, verisimile non est. Omnes enim textus circumstantiae docent Aaronem serio egisse. Neque propior vero *Monca* sententia est, Aaronem hunc bovem finxisse ad exemplum *Cherubi*, cui insidentem Deum viderat quum apparuit senioribus. Exod. XXIV. v. 10. Ibi enim visum quidem Deum esse legimus, habentem sub pedibus tanquam opus lapidis sapphirini, aut tanquam caelum quum serenum est; a *Cherubo* fuisse veclum, eoque vituli specie non legimus. Quin diserte negat Deus, *Israëli* tunc apparuisse ullius animalis speciem. Deut. IV. v. 15.

IV. Non aequè falsi manifestum est, quod *Auctor Scriptura Mirabilium* sub *Augustini* nomine ad *Josephum* hæc referat, juxta cujus ^{Lib. I. cap. xv.} sepulcrum bovis simulacrum ab Aegyptiis constitutum adferit, eo quod *bos* viro in Agricultura cooperatur. Qua etiam causa, ita persequitur, filii *Israël*, quum in deserto idolum adorare vellent, non aliam aliquam statuam quam vitulum, id est bovem fecerunt: hac vel maxime causa, quod ipse in Aegypto juxta sepulcrum *Joseph* adoraretur. Attamen & hoc incertis solummodo conjecturis nititur.

V. Id certius *Apidem* & *Mneum*, sacros boves a *Memphitis* & *Heliopolitis*, pro Diis cultos fuisse. Strabo: Τρίφειαι θ' ἄλεια βεῖ ^{L. b. xvii.} ἰερὰ καὶ ἅπτερ ὁ Ἄπις ἐν Μέμφει. ἐν ἡλίῳ δὲ πόλει ὁ Μνεῦις. ἔτοι μὲν ἐν Θεοῖς νεμίζονται. Sacram ibi vaccam alunt: ut *Apis* quidem *Memphi*,

De Nat.
Deor. lib. 1.

Lib. VIII.
cap. XLVI.
Lib. I. cap.
IX.

Heliopoli autem Mneutis nutriuntur. Atque illi quidem Dis putantur. Cicero in persona Cotta Epicureum alloquens: Quid censes, inquit, Apim illum, Sanctum Egyptiorum bovem, nonne Deum videri Egyptiis? Plinius; Bos in Ægypto etiam numinis vice colitur, Apim vocant. Mela: Apis populorum omnium numen est; bos niger, certis maculis insignis, & cauda linguaue dissimilis aliorum. Raro nascitur, nec coitu pecoris, ut ajunt, sed Divinitus, & cœlesti igne conceptus, dieque quo gignitur genti maxime festus est. Nihil simplicius est quam ut existimemus, ad hujus superstitionis similitudinem ab Aarone Vitulum hunc aureum conflatum esse. Liceat id Pererii verbis exponere: Viderat, inquit, supersticiosa gens Hebræa Egyptiorum in Bovis cultu solemnitates, dum in Ægypto commorans us adhuc commiseretur, vidit & causam tanti cultus, nimirum bonorum terrenorum inde redundantiam: quare dum duriora in deserto subirent, eos sibi subito Deos, qui inopia remediari possent, quales ipsi cum Egyptiis Apides existimabant, adscivera.

VI. Quod verissimum esse, tum, nisi fallor, patebit, si tria hæc demonstraverimus. I. Brutorum, & quidem Bonum cultum, adeo apud Egyptios antiquum fuisse ut Israelitarum ex Ægypto exitum antecesserit. II. Egyptios non viva solum animalia, sed eorum imagines coluisse. III. Israelitis etiam in hac ipsa re Egyptiorum κακογλίαν exprobari.

VII. Id quod primo loco adstruximus, ex responso illo colligitur quod Moyses & Aaron Pharaoni regefferunt, dicenti, *Ite, sacrificate Deo vestro in hac terra: Non convenit*, inquebant, *ita facere, quia abominationem Egyptiorum sacrificaremus Domino Deo nostro. Ecce, si sacrificaremus abominationem Egyptiorum ante eorum oculos, nonne lapidarent nos?* Exod. VIII. & 25, 26. Animalia ab Israelitis sacrificata fuerunt Oves & Boves. De His vide Exod. XXIV. & 5. Illa dicuntur Egyptiorum abominatio; vel quia Egyptii animalibus illis ad horrendam idololatriam abutebantur; Gentium enim idola abominationes a Sacris Scriptoribus passim appellantur: vel quia sacrificia talia abominationi erant Egyptiis, non passuris ut ea immolarentur, quæ ipsi adorabant: In hanc mentem Chaldeus: *אורי בעירא דמצראי רחלין ליה מניה אנחנו נסבין לדבחה*, quoniam animal quod Egyptii colunt nos accepturi sumus ut sacrificemus. Et Syrus: *Si sacrificamus לעיניהן דמצראי רחלתה דעס דעס Egyptio-*

Ægyptiorum in oculis eorum. Eodem pertinet *Anaxandridis* jocus, supra a nobis memoratus :

Tu bovem adoras : ego enim Deis sacrifico.

Utrovīs accipias modo , quid clarius illo Mosis testimonio dici potuit, quo apotheosis Boum adstrueretur fuisse illo ævo, & sub exitu ? Eodem quoque multi referunt, quod *Ægyptii pastores averfabantur.* Gen. XXXVI. v. 34. qui nimirum pecora non solum pascere sed & mactare solent ; לפי שהן לרין ללוחות, qua *Ægyptiis numinum loco sunt*, inquit *Rabbi Salomo.*

VIII. Quod secundo loco de sacris *sacrorum animantium imaginibus* diximus, quas in pretio & veneratione *Ægyptii* habuerint, non ex profanis modo historiis, sed & *sacris literis* doceri potest. Ne enim illud nunc repetam, quod ex *Strabone* antea produximus, in antiquis *Ægyptiorum* templis simulacrum quidem nullum fuisse ad hominis similitudinem effectum, fuisse tamen alia effecta ad similitudinem *bestiarum* ; impressis verbis *Mela* : Colunt effigies multarum animalium, Lib. I. cap. IX. atque ipsa magis animalia. Ad *Ægyptiorum* idololatriam respexisse *Mosen* Deut. IV. v. 16. 17. 18. evincit enumeratio eorum animalium quæ religiose ab *Ægyptiis* culta esse omnes norunt. Eorum autem quum ne simulacra quidem ab *Israëlitis* fieri velit, eo quod eduxerit eos *Jebova* e catino ferri ex *Ægypto*, com. 20. nihil proclivius est quam ut colligamus, *Ægyptios* ejus generis sculprilia finxisse. Atque illud quidem quod interdixit, de non facienda forma maris aut femina, ad Boum imprimis sexus a Viris Doctissimis trahitur. Boves enim colebant *marces Osiridi*, feminas, *Isidi* dicatas.

IX. Certe in *Osiridis* luctu, seu Ὁφανσμός & Ἐνέζην, fuit *Bos auratus*, pulla veste & byssina amictus, & ab Hierophantis, uti Numinis imago, quatuor diebus continuis palam & solemniter ostendi solitus. Ne quis dubitet, ipsa *Plutarchi* verba dabimus : Ὁ δὲ ἱερεὺς ἀπαύτως δρῶσι σκυθρωπά, καὶ βὺν διάχυτον ἱματίῳ μέλανι ἐνδοσίῳ ὡς ἑσπέρου, ἐπὶ πένθι τῆς Θεᾶς δεικνύουσι. Βὺν γὰρ Ὁσίριδος εἰκόνα νομίζουσι. Tunc sacerdotes quum alios ætlicos ritus exercent, tum BOVEM AURATUM nigro byssino amictu ostentant in luctu Dea. Bovem enim *Osiridis* ducunt imaginem.

X. *Apis* autem & *Osiris* idem erat numen, cujus symbolum *Bos*, sive vivus, sive factus. Quod iterum nos docet *Plutarchus* : Ἐν μορφῇ εἰκόνα καὶ νομίζουσι τῆς Ὁσίριδος ψυχῆς τὸν Ἄπιν. *Apis* censendus

sendus est anima Osiridis pulcra esse imago. Diodorus : τὸς ταύρος τὸς ἱερεῖς, τὸν ἰε ὀνομαζόμενον Ἄπιν, ἃ τὸν Μηνῖν Ὀσίριδι καθιερωθῆναι, Sacros Taurōs tam Apin quam Mnenin Osiridi esse consecratos. Et Strabo de urbe Memphi : ἔχει δὲ ἱερά, τότε τῷ Ἀπιδῷ, ὃς ἐστὶν ὁ αὐτὸς ἢ Ὀσίρις, ὅπως ὁ Βῆς Ἄπιδος ἐν σηκῷ τινι τρέφεται, Habet etiam templa, Apidis nimirum, qui idem est Osiris, ubi bos Apis in delubro quodam alicur. Quum ergo Osiridi, non vivus solum bos, sed & illius simulacrum, & quidem inauratum, sacrum fuerit, Osiridis autem & Apidis idem numen sit, consequens est ut Apin quoque Bovis simulacro cultum esse credamus. Quæ tamen non eo velimus trahi, quasi integra illa Isis, Osiridis & Typhonis fabula, prout eam Plutarchus narrat, Mosaiscis temporibus antiquior sit. Multis enim eam commentis interpolatam esse, quæ ex Mosi historia desumpta videri queant, infra suo loco docebimus. Nunc solum observasse sufficiat, ab antiquo in veneratione Egyptiis Bovem inauratum fuisse. Quod ex Apidis ritibus probari uti non invidet Nobilissimus Marsbamus, ita nec mihi fraudi id esse velim, viris Doctissimis nunc credenti, antiquiorem Mose Apin sive Osirin fuisse.

XI. Denique *exprobrari id Hebrais, quod ad Egyptiorum exemplum vitulum in deserto fufum adorarint, vel illa Stephani protomartyris verba arguunt. Act. VII. v. 39. 40. 41. Aversi sunt cordibus suis in Egyptum, dicentes Aarōni, fac nobis Deos qui praeant nobis, & vitulum fecerunt per illos dies, obtuleruntque sacrificium idolo.*

XII. Sane omnia in *Hebraorum* hoc fædo crimine *Egyptiorum* Lib. III. cap. superstitionibus perquam fuere similia. Nomen ipsum *ἄπιν*, pro quo Græci *μῆχ* habent; convenit cum illo *Herodoti* : ὁ Μῆχ ὁ Ἄπιδος καλεῖται, *Vitulus qui appellatur Apis. Consentit Ensebius illud : Μῆχ θεοποιουμένης Ἄπιδος ἐκλήθη, Vitulus in Deorum nume- rum relatus dictus Apis est. Alias plerumque Taurus aut Bos dicitur, quemadmodum & Psalti *פִּלְטִי פִּלְטִי* Pl. CVI. 25. Mutarunt honorem suum in formam Bovis comedentis herbam. Disquiri etiam posset, nunquid ad *Apidis* notas pertineat id quod dicitur Exod. XXXII. v. 12. *וַיַּצַּר אוֹתוֹ בַּחֶרֶט*, quod pleræque versiones in hunc sensum exponunt, & formavit illud stilo, vel graphio figuravit. LXX. Ἐπλασεν ἐν τῇ γραφίᾳ. Multum sudad Incomparabilis Bochartus quid stilo illo sive cælo Aaron effecerit, eorumque non injuria sententiam redarguit, quicælo usum Aaronem volunt ad vitulum fusione jam formatum*

Hierozo.
Part. I. lib.
II. cap.
XXIV.

matum expoliendum tantum, & levigandum; quod profecto non stilo aut cælo, sed lima aut scalpro fieri solet. At mirum est non cogitasse Virum longe doctissimum, quod tamen *Seldenus* jam ante observaverat, *graphio* isto *notas Apidis*, aut simile quid insculpi potuisse. Dicuntur enim *Ægyptii Apim*, qui lunæ imaginem ferebat, & quem proinde lunaribus radiis conceptum nugabantur, finxisse & pinxisse colore atro, quadrato in fronte candore, macula dextero lateri ingenta, & corniculantis luna imaginem referente. Si tamen hoc subtilius videatur, in eo sane *Ægyptios æmulati* *Isrælitæ* sunt, quod die qui vitulo huic sacer erat, *commessiones* & *cheros* instituerint. Invento enim *Apide*, dum solemnī pompa *Memphim* *Ægyptiorum* regiam deducebatur a Sacerdotibus, pueri in sacro illo comitatu carmen honori numinis gregatim præcinebant. Multoque & publico-ob natum & repertum Deum gaudio *παιδαγῳγία* sive lætissimum agitabatur convivium, ut scribit *Suidas*. Unde *Philo* de *Isræ-*
In voce
De Diis Sy-
tis Synt. i.
cap. iv.
De Vita
Mos. lib. iiii.
Plutar. de
Isid.

litis: *παιδαγῳγοί τοῦτον χρυσοῦν Ἀγνῆτακῶ μίμημα τῆς φε, χρῶς ἄπης. ἰσάου*, *Fabricato juvenco aureo, ad exemplar Typhi Ægyptiaci, chereas agitabant*. Recte, modo pro *Typho*, aut *Typhone*, *Osrin* dixisset. Hic enim perpetuus *Philonis* error est, quem erudite correxit *Bocharius*, quod *Typhoni* tribuat quæ *Osridis* erant propria. *Typhon* ab *Ægyptiis* non tam pro Deo habitus est, quam pro *Cacodamone*. Eique non *Bovem* attribuunt, sed *cicurum animalium* *stupidissimum*, *Asinum* nempe; & *ferorum* *savissima*, *Crocodilum* & *Hippopotamum*.

XIII. Ejusdem originis sunt *Vituli* a *Jeroboamo* erecti *Dane* & *Bethelo*. Is enim quum multos annos in *Ægypto* transegisset *Sesaco* Regi familiaris atque necessarius, 1. Reg. xi. v. 40. vitulis *Ægyptiacis* aduetus, eosdem in *Isræuitarum* sacra transferre animum induxit. Idque facilius ab iis impetrasse videtur, quod majores eorum eandem olim insaniam insanivissent. Certe de suis vitulis iisdem verbis locutus est *Jeroboam* 1. Reg. xii. v. 28. quibus *Isrælitæ* de vitulo *Aaronis*: Exod. xxxii. v. 4. *Hi sunt Diis tui, Isræel, qui eduxerunt te e terra Ægypti*. Atque hæc est ratio, cur *Ahola*; id est *Isræli*, vitio vertat Deus, quod *scortationes* suas delatas ab *Ægypto* non dereliquerit. Ezech. xxi. v. 8. Sed de hac re alibi a nobis pluribus actum est.

XIV. Pariliter ex *Ægyptiorum* superstitione est idolum *THAM-*
I
MUZ,

muz, & infanarum muliercularum super eo planctus, quem Ezechiel in spiritu monstrabat Deus. Ezech. VIII. v. 14. *Thammuzum Adonidem* esse recte observabit *Auctor Chronici Alexandrini*. Et *Hieronymus*: *Quem nos Adonidem interpretati sumus, & Hebraus & Syrus sermo, נדון vocat. Unde quia juxta gentilem fabulam in mense Junio, Amasius Veneris, & pulcherrimus juvenis occisus & deinceps revixisse narratur: eundem Junium mensē eodem nomine appellant, & anniversariam ei celebrant solemnitatem, in qua plangitur a mulieribus quasi moriens, & postea reviviscens canitur atque laudatur.* Confirmant hanc observationem communes *Thammuzo & Adonidi* in utriusque solemnitatibus cærimoniarum, communis mensis utriusque sacer, idem denique utriusque planctus.

XV. *Adonis* autem *Phœnicium* numen erat. Nomen ipsum a *Syrorum* dialecto est, quibus *Adon* Dominum notat. *Hesychius* Ἀδωνίς, δεισιπλὴς πρὸ Φοινίκων. *Phœnices* ab *Ægyptiis* habebant. *Adonis* enim idem est qui *Osiris*. Et toto hæc luctus scena in *Osiridis ἀφαιεμῶ* ab *Ægyptiis* primum instructa fuit. *Ægyptii* cum vicinis communicarunt. *Alexandrini* eo ipso die, quo festum planctus sive Ἀδωνιασμὸς apud *Byblienses* in *Phœnicia* est celebratum, quotannis epistolam olla seu vase junceo aut papyraceo inclusam, peractis rite cærimoniis, in mare mittebant, quæ sponte *Byblum* ferebatur & repertum *Adonim* nunciabat. *Lucianus* vas illud seu ollam Βυβλίην κεφαλὴν. caput papyraceum vocat, eamque septem diebus ex *Ægypto* *Byblum* delatam esse, mari ac vento divinitus præparatis. Nuncium hunc quam primum acceperint *Byblienses* mulieres, summa eum aviditate expectantes, planctus ac lamenta sua in plausus ac sacra mutabant gaudia, miraue lætitia quod reliquum erat festi, ob repertum nunc amissum olim *Adonim*, exigebant. Ab hoc *Ægyptiorum* more de *listeris junco inclusis*, & per mare *Byblum* transmissis interpretatur *Procopius* illud *Jesaiæ*. cap. XVIII. v. 1. *Missiones per mare legatos, & in vasis junceis per superficiem aquarum.* Ubi LXX habent ἐπιολὰς Βυβλίνας. At veram superstitionis hujus originem suo loco e sacris nostris ostendemus. Quidquid sit, quod *Phœnicibus* & *Syris* est *Adonis*, ab *Apro* occisus, a *Venere* & *Proserpina* deploratus, & ab inferis revocatus, id *Ægyptiis* est *Osiris*, a *Typhone*, quem ob immanitatem & ferociam *Aprum* vocaverunt, interfectus, ab *Iside* & sodalibus ejus deploratus; idem *Judais* fuit

Tham-

De Dea Syria.

Thammuz, cujus nomen an a mense ad numen, an a numine ad mensē translatus sit, in obscuro est.

XVI. Hoc clarum, antiquos *Adonim* pro *Sole* summisſe, & finxisse illum ab *Apro*, *hirsuta* & *aspera* fera, ictum, quod *aspera* sit & *hirsuta hiems* per quam solis vires paulatim deficiunt. Hinc festum *Adonidis* mense *Thammuz*, is est *Junius*, circa solstitium videlicet æstivum, quo sol Boreales partes relinquendo ad Australes com meat, celebrantes, nihil aliud voluerunt ii qui primo has nēnias instituerunt, quam solis accessum & recessum denotare, quem ut amissum nunc lugebant, & renatum lātis excipiebant auspiciis. Vide *Macrob. lib. I. Saturn. cap. XXI.*

XVII. Non est mirum Judæos, ad idololatriam & superstitiones quantumvis absurdas promissimam gentem, a vicinis hoc traxisse, & nomen in *Thammuz* mutasse; maxime quum solemnis etiam idem in *Ægypto* ritus fuerit, plurimique in Judæa sub id tempus *Ægypti*. Hic enim cum *Seldeno* subsistere malim, quam cum *Kircher*o ad antiquissimam retro antiquitatem adscendere. Operæ tamen pretium est audire quæ ille ex *Abenephio* profert. Est is Judæus religione, qui Arabico idiomate librum *de servitute Ægyptiaca* scriptum reliquit. In eo libro præter alia memorabilia hoc quoque narrat: *Eo tempore*, inquit, *quo Israelita in terra Ægypti commorabantur, quidam e Regibus qui rerum tunc temporis in Ægypto potiebantur nomine Thammuz fuit. Is autem primus fuit qui ritus & caerimoniae in luctuosa illa Osiridis festivitate usurpari solitas instituit, quotannis repetendas. Hebraei vero Ægyptiis mixti opera eorum didicerunt. Inque libertatem vindicati, ac terra patribus promissa redditi, profana sacrificia quibus initiati erant quotannis eo planctu & luctu quo in Ægypto solebant celebrari. Mensē autem quo hac celebrari consueverunt, a primo eorum auctore Thammuzo, Thammuz appellarunt. Hactenus Abenephio. Mihi tamen, ut verum fatear, probabile non videtur, tantam esse idololatricæ illius superstitionis apud Hebræos vetustatem: quum a nemine hactenus Prophetarum exprobrata iis fuerit.*

XVIII. Dissimulandum tamen non est, consentanea *Abenephio Philastrium* differuisse. *Thammuz*, inquit, *filius fuit Regis gentium, cujus Judæa mulieres simulacrum adorant cum fletibus. Tham*us enim *Pharao* dicebatur, qui sub beato *Mose* præsidebat *Ægyptiis*.

Quaest. Bi-
blic. lib. II.
cap. XV.

CORINT. APO.
lib. 2.
SICUT. lib. 1.
p. 370.

Quod *Johanni Henrico Ursino* occasionem dedit ea commentandi quæ *Abenephianis* haut paullo sapientiora sunt. Putat ille non deesse sibi argumenta probabilia, quibus asserere posset, ex publico illo luctu & planctu Ægyptiorum, de quo S. Scriptura testatur, *talem neque antea fuisse, neque post futurum*, Exod. XI. v. 6. & XII. v. 3. ortam primo superstitionem. Postea, quod annuus hic planctus in Dei Israël gloriâ vergeret, fabulis novis excogitatis Diaboli astu rem obscuratam, & tandem ad naturales rationes relatum. Convenit, quod quo tempore ex Ægypto egressi sunt Israëlita, regnarit ibi *Themosis*, ut *Josephus* habet, vel *Amosis*, ut *Ptolomæus Mendesium* apud *Clementem Alexandrinum*. Neque alium existimat fuisse *Thammusum* totius Ægypti regem, ad quem venerit *Thems*, sive *Mercurius*, artes a se inventas, numerosque & literas asserens. Nam quod *Seldenus* objicit, *Themosin aliquot seculis Mose priorem fuisse, volunt Chronologi accuratius putantes*, id *Ursinus* nihil esse dicit. *Nullus enim*, inquit, *Chronologorum repertus est unquam, neque reperietur deinceps, qui mendacia Ægyptiorum immania, meram arenam sine calce, ad temporum & calculi rationem redegeris*. Quæ quidem nobis retulisse suffecerit, & committere æqui arbitrio lectoris. Si quis plura de *Thammuzo* desideret, adeat *Vossius de idolo*, lib. II. cap. IV. & lib. IX. cap. X. *Seldenus de Diis Syris Syntag.* II. cap. X. & *Kircheri Oedipum Tom.* I. *Syntag.* IV. cap. IX. ubi inveniet quo sitim expleat.

XIX. Plura enarrari possent in quibus se *Ægyptiorum* simias male sani *Israelita* præbuerunt. Verum ea gentis ad superstitionem atque idololatriam omnigenam proclivitas fuit, nulla ut fere gens vicina ullove Israëlitis commercio juncta existerit, cujus Deos non fuerint venerati. Adeo ut nihil hac in parte eximium *Ægypti* habuerint. Quum adhuc ex Ægypto recens esset Israël, nondumque cicatrix obducta esset plagæ propter *moxyontia* inflictæ, turpissimis *Baal Peoris* sacerrimisque sacris initiari se passus est, inductus lascivis Moabitarum mulierculis. Num. XXV. v. 1. 2. Erat autem *Baal Peor Ammonitarum* & *Moabitarum* Deaster, cujus impurissimum cultum exponere ipsa propemodum erubescit lascivia.

XX. In *Cananaum* introducti coluerunt *Baalimos* & *Astharotas*, Deosque *Syria* & Deos *Zidonis*, & Deos *Moabitarum*, Deosque *Ammonitarum*, & Deos *Palæstinorum*. Jud. X. v. 6. Quidquid in *Asthar-*

ta

sa aut *Dagonis* cultu ineptum, quidquid in *Baalzebubi* sacris absurdum, quidquid in *Molochi* sacrificiis crudele atque inhumanum, quidquid in *Priapi* sive *Miphletzer*, quod idolum *Maacha* *Afæ* Regis mater coluit, veneratione fœdum & turpe fuit, id se *Sidonius*, *Ammonitis*, *Moabitis*, *Palestinis*, *Accaronitis*, *Phœnicibus*, debere *Israël* non abnuat. Atque hinc est quod Deus populum illum compareret mulieri propudiosum in modum libidinosa, quæ a quibusvis sine discrimine amasiis, non modo comprimi se patiatur, sed & ultro se offerat, prætereuntibus adhinniat, divaricatisque sedens cruribus improbe improbos alliciat. Jer. III. v. 2. *Attolle oculos tuos ad culmina, & vide; ubi non compressa es? Ad vias sedisti ipsis, ut Arabs in deserto.* Ezech. XVI. v. 15. *Effudisti scortationem tuam in omnem transeuntem, qui potitus est.* com. 25. *Ad omne caput via exadificasti celsum tuum, & fecisti abominabilem pulcritudinem tuam, & divaricasti pedes tuos omni transeunti, & multiplicasti fornicationem tuam.* com. 28. 29. *Et scortata es cum filiis Assur, eo quod non esses satiata. Et amplificasti fornicationem tuam erga terram Canaan, usque in Chaldaam, atque etiam in hoc non es satiata.*

CAP. III.

Theraphim non Ægypto, sed Syriæ ortum suum debere.

- I. Transitus ad Theraphim. II. Qua domestica ac detestata Deo idola fuerunt. III. Ea per Abrahami vernaculos ex Ægypto in Syriam deducta absurde pugnat Kircherus. IV. Abenephio opponitur Maimonides. V. A Maimonide & ratio stat & scriptura. VI. Theraphim a Serapis derivat Kircherus. VII. Sed perperam: nam neque lingua genium id suadet. VIII. Neque magna τῶν Theraphim cum Serapide convenientia est. IX. Nec denique Serapidis apud ipsos Ægyptios tanta antiquitas. X. Quod ex Tacito inferitur. XI. Cuius periscopa vitiosa offertur medela. XII. Probabilis etymologia vocis Theraphim ex Ludovico de Dieu.

I.

SED & male nonnulla Ægyptiis imputata sunt, quæ aliunde ad Hebræos devenisse longe verius est. Uti verbi gratia supersticiosus

tiosus ille & idololatricus τῶν THERAPHIM usus, quem quanto opere ab *Ægyptiis* ad *Abrahami* domesticos, ab his, cum Abrahamo in patriam redeuntibus, ad *Chaldaeos Syrosque*, ab illis iterum ad *Jacobi* familiam serosque nepotes derivaverit *Kircherus*, nuper vidimus; sed, nisi me fallit animus, prorsus præter omnem rationem.

II. Suppono nunc, *Theraphim domestica quadam idola fuisse*, quorum usus Deo displicuerit. Cujus rei multa Scripturæ testimonia fidem faciunt, quibus eos in nefandarum abominationum censum relegari videas. Ita enim Samuel Sauli. 1 Sam. XV. v. 23. *Quia sicut peccatum divinationis est rebellio, וְחַתָּן וְתַרְפִּים הַפֶּצֶר & sicut superstitio & THERAPHIM est repugnantia.* Et 2. Reg. XXIII. v. 24. *Josias Rex una cum pythionibus & ariolis, & diis stercoreis, caterisque abominationibus τῶν THERAPHIM sustulisse* narratur. Zacharias non omnem quidem iis sermonis usum adimit, sed arguit mendacium, Zach. X. v. 2. *Theraphim loquuntur vanitatem.* Non disquiro nunc, an Deus id genus imagunculas, a superstitione repurgatas, suo cultui adhibere voluerit. De eo postmodum erit dicendi locus. Haud aliter nunc eas considero, quam uti superstitioni atque idololatriæ inservierunt, quomodo easdem mecum considerat *Kircherus*. Dicoque, eas non ab *Ægyptiis* primum, sed a *Syris*, sive *Chaldaeis*, in Hebræorum familiam delatas esse.

III. Id certum, *Labanem Syrum* eas *Jacobi* tempore pro diis suis habuisse; Gen. XXXI. v. 30. quos furto sibi a *Jacobi* domesticis ablatis conquirerit. *Labanem* autem illiusve parentes ab *Abrahami* vernaculis ex *Ægypto* redeuntibus superstitionem illam didicisse, ab omni veri similitudine perquam remotum est. Quæ enim reditus illius *Abrahami* in *Mesopotamiam*, postquam Dei jussu evocatus inde exiverat, argumenta & indicia *Kircherus* habet? Præsertim quum nos Apostolum auctorem habeamus, *hanc defuisse quidem illi tempus ad revertendum, sed non fuisse memorem patriæ illius ex qua exiverat*; adeoque defuisse revertendi animum. Heb. XI. v. 15. Indicio est jusjurandum illud, quo ministrum suum obstrinxit, ne, ob ullam quamcunque causam, filium suum in *Syriam* reduceret: adeo ut, si opus foret, carere eum uxore consanguinea maluerit, quam illius ad cognatos idololatrias profectiois adire periculum. Gen. XXIV. v. 5. 6. Sed fac rediisse in *Syriam* Abrahamum, neque id semel, si ita velis, sed aliquoties; credibile ne est, *Abrahami* domesticos, *Abrahami*, inquam, de quo

quo Deus dixit, Gen. XVIII. 19. *Nam agnovi eum, ut quum præceperit filiis suis & familia sua post se, etiam observent viam Jehova exercendo justitiam & jus, & domesticos Abrahami*, præceptis sacris tam solícite imbutos, ut eo nomine ejus **הַנִּיבִים**, id est, *rebus Divinis sub eo iniciatim* dicantur. Gen. XIV. v. 14. illos dico *Abrahami domesticos* quis crediderit, idololatricis superstitionibus tantopere fuisse fascinosos, ut earum Magistri *Chaldaei* ipsis exstiterint?

IV. Et quis tandem *Kirchero* dixit, tam pii domini servos, tam diligentis discipulos magistri, relictis limpidissimis vivarum aquarum fluentis, quorum tanta ipsis domi suppetebat copia, ima *Aegyptiacæ* superstitionis pessimæque idolomaniaæ fæce sese ingurgitare maluisse? ut e domo Patris fidelium pestis illa in Syriam vicinasque gentes se diffuderit? *Abenephium* quidem auctorem *Kircherus* laudat. Sed quis ille denique *Abenephius* est, ut unius illius testimonio tot rationum momenta cedant? Scriptor eruditus. esto. Bonæ fidei. non repugno. Antiquitatum Orientalium callentissimus. detur. At recens tamen, qui de rebus ante tot secula gestis non nisi incertas conjecturas aut subleste fidei traditiones habere potuit. Nec deest nobis quem opponamus *Abenephio*; de quo nihil tam præclare dici potest, quod non multo potiori jure nostro huic applicatum eamus. Is est *Moses Maimonides*, qui non *Aegyptius*, sed *Zabii* loquacium istarum imaginum inventionem vindicat, & contra eos acriter *Abrahamum* super hac re disputasse memorat. *Zabii*, Mor. Nevo. Part. III. cap. XLIX. inquit, *erexerunt stellis imagines, Soli quidem aureas, Luna vero argenteas*. Deinde *Sacella* adificarunt, *imaginesque in illis collocarunt, in quas vires stellarum influere arbitrabantur, easque intelligendi virtutem habere, hominibus prophetia donum largiri, ac denique, quæ ipsis utilia sunt ac salutaria indicare*. Quibus verbis *Theraphim* describi, quis non videt? In hac *Zabiorum* religione ac fide educatum fuisse *Abrahamum* testatur. Sed postquam, inquit, *egressus est columna illa mundi*, (quo elogio *Abrahamum* designat) & didicit Deum esse abstractum atque incorporeum, vanitatumque istarum quas ab infantia imbiberat falsitatem deprehendit; cepit sententias illas ac dogmata refutare, & publice se illis opponere. Si recentiorum auctoritate standum, vix puto quemquam fore qui *Abenephium Maimonio* anteponat. Imprimis quum ea tradat *Maimonius* quæ & *Rationi rectæ* & *Scriptura* ipsi multo magis sunt consentanea.

V. Abra-

V. Abrahami vernaculos tantillo quo in Ægypto versati sunt tempore tanta Ægyptiacarum imaguncularum religione fuisse imbutos, ut cum ipso in patriam reduces, Chaldæam omnem cum vicinis regionibus brevi eadem superstitione impleverint, tam immane dictu est, ut ipso propemodum sono horrorem audienti incutiat. Nam neque cognitum id temporis Ægyptiis τῶν Theraphim nomen fuisse ullo argumento probatur. Neque Abrahami domesticos qui pietatem Domini tam immensis opibus augeri cernebant, ob prosperas Ægyptiorum res ipsorum superstitiones amplexos esse credibile est. Et Abrahamum unquam ad Chaldæos rediisse, gratis sumitur. At Abrahami popularibus & consanguineis, e quorum medio egressus est, τῶν Theraphim in veneratione fuisse, id enimvero Scriptura edisserit. Abrahamum ipsum Deastros illos abominatum, neque in domesticorum suorum suppellectile perpersum esse, insignis viri pietas jubet ut credamus. Tantum tamen efficere non potuit ut ex animo & ædibus fratris sui Nachoris eos exturbaret; unde Laban Nachoris nepos, avi sui Deos Deo Abrahami opponit. Gen. xxxi. v. 53. Atque hic est ille Laban, qui surreptos sibi Theraphim Deorum suorum nomine salutatur; & ex cujus ædibus per Rachelem filiam in Jacobi familiam translati sunt. Sed invito viro antiquæ pietatis: qui Bethelæ sacra Deo Sospitatori suo factururus, removeri primum Deos alienos jussit, absconditque eos sub quercu quæ prope Sichemum est. Gen. xxxv. v. 2. 4. Quænam in toto hoc negotio Ægyptiis relictæ partes sunt?

VI. Urget quidem Kirchnerus originationem vocis Theraphim, quam Ægyptiacam, idemque quod Serapis esse, magno nisu contendit; quum familiare Chaldæis sit ש, aut ש, vel ש, in ת, vel ש mutare. Unde hanc elicit conclusionem: Quum itaque Hebræo-Chaldæi in Ægypto Serapidis cultum imbuti, Serapis nomen frequenter ingeminari audirent, & ipsi idola ejus una cum nomine in Chaldæam adducentes, id sibi proprium fecerunt, eas imagines quas Ægyptii Serapes illi תרפים Theraphis appellarunt, quæ vox postmodum penitus juris Hebraici facta, ש finali ob similitudinem in ש mutato, pro Theraphis Theraphim dicta, tandem inter reliquas Hebræorum voces adnumerata est. Sic ille.

VII. Sed multa sunt quæ arguant in tam confidenti assertione nihil

hil esse solidi & certi. Primo enim quot ambagibus opus est, ut ex *Serapis* (ita quippe pronunciabant Ægyptii) *Serapis*, inde a Chaldaeo-Hebræis *Theraphis*, denique *Theraphim* cudatur? Etiam si *Chaldaus* familiare fuerit *Schin* aut *Tsade* vel *Samech* in *Tau* mutare; non tamen *Hebræis*, quorum sermo in *Abrahami* familia viguit. Sed fac Chaldaice locutos esse eos *Abrahami* domesticos quos *Theraphim* ex Ægypto in Chaldaeam invexisse fingit; quam tandem causam dicet, cur *Hebræi* suæ civitatis jure vocem eam donantes Barbarum illud *Chaldaorum* *Thau*, non iterum in *Schin* mutaverint, quum suæ non minus quam *Ægyptiaca* linguæ genius id postulare videretur. Præsertim quando *Samech* finale, cujus pronuntiatio dura iis aut gravis nequaquam erat, in *Mem* sine ulla necessitate transformabant.

VIII. Deinde, si soni aliquam similitudinem demas, quid *τοῦ* *Theraphim* cum *Serapide* admodum commune est? *Serapis*, auctore *Nymphodoro*, & suffragante *Kircherio*, *cistam bovis* significat. *Σὺς* *Syntag.* III. *cistam*, ἄν *bovem* Ægyptiis notat. Unde non displicet ipsi *Varro* ^{cap. V.} *nis*, *Plutarchi*, *Læziani*, aliorumque opinio, qui *Serapidem* ab *Arca Bovinam speciem* referente, in quam *Osiris* post mortem conjectus, & ab *Iside* cultus sit, sic appellatum volunt. Quid hæc ad *Theraphim*, quales *Labanus* & *Israëlitæ* habuerunt? Porro qualiscunque apud Ægyptios *Serapidis* fuerit figura, num *Theraphim* in *Serapidis* honorem cultos a *Chaldais* *Hebræisque* fuisse ulla rationis specie probare *Kircherus* potest?

IX. Sed quidquid hujus argumenti est plane concidit, si ne apud ipsos quidem Ægyptios tanta *Serapidis antiquitas* certa atque explorata sit. Sane *Herodotus*, cui de Ægyptiorum diis tam multa debemus, *Serapidis* ne nomen quidem habet; neque quisquam alius ante *Alexandri* tempora. Imaginem ejus a *Sinopensibus* pro munere missam esse ad *Ptolomeum Philadelphum*, qui eos fame laborantes, misso ex Ægypto frumento, demeritus est, aliorum fide *Clemens Alexandrinus* narrat. Quæ si vera sunt, ante ea tempora ignotus ^{Protrept. P. 31.} Ægyptiis *Serapis* fuit. *Tacitus* ad antiquiorem *Philadelpho Ptolomeum Lagum* refert. Digna sunt judiciosissimi Historicorum verba ^{Hist. lib. IV.} quæ hic exhibeantur. *Origo Dei*, inquit, *nondum nostris auctoribus celebrata. Ægyptiorum antistites sic memorant. Ptolomæo regi, qui Macedonum primus Ægypti opes firmavit, quum Alexandria recens* *condi-*

condita mœnia, templaque & religiones adderet, oblatum per quietem decore eximio & majore quam humana specie juvenem, qui moneret ut fidissimis amicorum in Pontum missis, effigiem suam acciret: latum id regno, magnamque & inclitam sedem fore qua exceperet. Simul visum eundem juvenem in cœlum igne plurimo attolli. Ptolomæus omine & miraculo excitus, sacerdotibus Ægyptiorum, quibus mos talia intelligere, nocturnos visus aperit. Atque illis Ponti & externorum parum gnaris, Timotheum Atheniensem e gente Eunolpidarum, quem ut anassitem carimoniarum Eleni exciverat, quamam illa superstitio, quod numen interrogat. Timotheum quæsitum qui in Pontum meassent, cognoscit urbem illic Sinopen, nec procul templum vetere inter accolæ fama Jovis Ditis. Cætera Taciti prolixiora sunt, neque ad nostrum valde institutum. Summa huc redit: Ptolomæus iterata denunciatione excitatus legatos & dona Scydrthemidi regi (qui tunc Sinopensibus imperabat) expediri jubet. Is minis adversantis populi territus contatur. Atque interim triennio exacto, Ptolomæus non studium, non preces omittere. Tum minax facies Scydrthemidi offertur, ne destinata Deo ultra moraretur. Vulgus tamen adversari regem, invidere Ægypto, sibi metuere, templumque circumfedere. Major hinc fama tradidit, Deum ipsum appulsas litori navis sponte conscendisse. Mirum inde dictum, tertio die tantum maris emensi Alexandriam appellantur. Templum pro magnitudine urbis exstructum, loco cui nomen Racotis. Fuerat illic sacellum Serapidi atque Iſidi antiquitus sacratum. Hac de origine & adveſtu Dei celeberrima.

X. In quam Taciti narrationem hæc observo. I. Eam non celeberrimam duntaxat, sed & ab ipsis Ægyptiorum antistitibus esse perfectam, quos tamen antiquitatum suarum magnificos fuisse ostentatores, in confesso est. II. Serapin non fuisse Ægyptiorum Deum patrium, sed ut Attici dicunt *ἐμίδετον*, live *inquilinum*, Ponto accitum. III. Idque tam recens, ut tempore Ptolomæi Lagide ignotum ipsis Ægyptiorum sacerdotibus fuerit *Serapidis* & numen & nomen; quippe qui se *Ponti & externorum parum gnaros* regi fatebantur: quum tamen mos iis esset talia intelligere. IV. Tam obscuram ejus numinis famam fuisse apud vicinas gentes, etiam curiosissimas, ut qui eruditionis nomine incliti *carimoniarumque antistites erant*, qualis *Timotheus* ille *Atheniensis*, nihil de eo resciverint, nisi quæsitis demum iis qui in Pontum meassent. Quæ invictum suppedant

ditant argumentum, non posse illos toto oriente celebratissimos & veterrimos *Theraphim*, ab ignobilibus & recentibus *Ægyptiis Serapidibus* deduci.

XI. Non dissimulo, ultima *Taciti* verba, modo a nobis laudata, id præ se ferre, quasi priusquam Deus ille *Sinope* adveheretur, jam *Alexandria* sacellum fuerit *Serapidi* atque *Isidi* ANTIQUITUS *sacratum*: unde colligit Magnus *Vossius*, non debere *Alexandrinis Sinopensibus* suum *Serapidem*. Sed recte attendenti palam est in mendo cubare istam pericopam: nisi quis animum inducat tam inepte atque absurde acutissimum scriptorem in brevi historiola sibi ipsi obloqui. Si enim antiquitus ibi *Serapidis* sacellum fuerit, qui pote est ut *Ægyptii* sacerdotes quale numen *Serapis* esset ignoraverint? Unde conjicio pro *Serapidis*, *Apidis* vocem substituentdam esse. Emendationi huic favet id quod *Horus* apud *Macrobius* disputat: *Ægyptii*, inquit, neque Saturnum, nec ipsum Serapin receperant in arcana templorum, neque ad *Alexandri Macedonis* occasum. Post quem tyrannide *Ptolomaorum* pressi, hos quoque Deos in cultum recipere *Alexandrinorum* more, apud quos præcipue colebantur, coacti sunt. Ita tamen imperio paruerunt, ut non omnino religionis suæ observata confunderent -- Et post alia. Nullum itaque *Ægypti* oppidum intra muros suos aut *Saturni* aut *Serapis* fanum recepit.

De Idol.
Libr. I. cap.
XXIX.

Satur. lib. 2.
cap. VII.

XII. Sed quidquid de *Serapide* sit, sive ille recens & adventitius, quod *Bochartus* contendit, sive antiquus & patrius *Ægyptiis* Deus sit, quod *Vossius* pugnat; longe credibilis est, *Theraphim Chaldaum* uti numen ita & nomen esse quam *Ægyptiacum*. Neque grave nobis esse debet si post tot seculorum decursum peregrinae vocis originem ignoremus. Mihi certe tanti non est ut ob eam vadimonium deferere velim. Si conjecturis standum, non video cui cedere debeat illa Doctissimi Viri *Ludovici de Dieu*. Constat, inquit, ex *Gen.* XXXI. v. 19. imagines תרפים e *Syria* ortum ducere. Videntur autem ex hoc loco; & ex *1. Sam.* XIX. v. 13. fuisse Dii Penates, qui ad tuendam amplificandamque rem domesticam colerentur. Hoc sensu referri posset ad Arabicum תרף uberem & affluentem reddidit. Quam significationem in lingua *Æthiopica* habet, ubi significat restare; reliquum esse, *Matth.* XIV. v. 20. inde תרף לב, abundantia cordis. *Mat.* XII. v. 34. Hinc forte תרפים, Dii qui rem familiarem abundare

faciunt. Hæc *Ludovicus de Dien.* Quæ ita intelligenda esse arbitror, ut crediderit Vir Doctissimus in *Syriaca* olim lingua fuisse vocem *Arabica* illi non sono tantum sed & significatione respondentem, quæ tamen significatio *Arabica* & vulgatio & diuturnior fuerit. Sed fortasse de *Origine τῶν Theraphim* plus satis.

C A P. IV.

In Doctrina de Via salutis ac summo Numine pugnam potius quam convenientiam Ægyptios inter & Hebræos esse: totamque Ægyptiorum Theologiam meris constare ineptiis.

- I. In Ægyptiorum Hebræorumque dogmatibus multa ut similia laudari qua pugnantia sint. II. Viam ad veram Felicitatem Ægyptiis prorsus ignorarunt, nedum ut primi sciverint. III. Phrasin autem istam Græci non minus quam Ægyptiis usurparunt. IV. Imo & Romani. V. Omnis Ægyptiorum de Beatitudine philosophatio, secundum Augustinum, Mose recentior est. VI. Ne species quidem convenientia inter Ægyptiorum Hebræorumque doctrinam de summo Numine est. VII. Dii Medioximi apud Romanos alii sunt atque Mœtati Græcorum. VIII. Ægyptiis, prorsus ut ceteri Gentiles, geminos Deos habuerunt, alios Cœlestes & Immortales, alios Terrestris & Mortales. IX. Interdicta Ægyptiorum & Hebræorum de cultu extraneo præter voces nihil habent simile. X. Patriam religionem tueri & Græci jufferunt. XI. Et Romani. XII. Gentisque etiam Barbaræ. XIII. Plusarcho Ægyptiorum religiosa scita laudanti adversatur gentium fere omnium præjudicium. XIV. Ipse Plutarchus fatetur, fecisse eos religionem suam ridiculam, & ad Atheismum suadendum comparatam. XV. Quæ non solius plebis, sed publica populi vesania fuit. XVI. Fœda & pudenda superstitionum. XVII. Imprimis circa hircum Mendesium. XVIII. Quæ nullo Symbolorum aut Ænigmatum colore excusæ. XIX. Hoc enim recentius commentum est. XX. Neque altius exsurgunt ista Symbola quam ad rerum naturalium elucidationem. XXI. In qua re a Græcorum fabulis

bulis plurimum superantur. XXII. Plutarchus Aegyptios non ex vero, sed ex suo ingenio representat. XXIII. Ipsum Knephi Hieroglyphicum Mundi hujus figura est.

I.

AD ALTERUM nunc tractationis susceptæ CAPUT transeamus, ostensuri in dogmatibus, institutis ac ritibus a Deo approbatis tantam re ipsa convenientiam non esse, quanta est ex doctissimorum istorum virorum opinione; multaue ut similia prædicari, quæ vel dissimilia admodum, vel adversis etiam frontibus pugnantia sint.

II. Atque ut ab eo ordiamur quod in religione omni præcipuum est, nimirum VIÆ illius demonstratio qua AD VERAM FELICITATEM numinisque beatum commercium contendatur; non video profecto quid simile hic Aegyptiorum doctrina cum Hebraeorum fide habeat. Si enim generale illud felicitatis consequendæ studium spectatur, nulla unquam existit tam absurda superstitio quæ non id fuerit professa. Sin vera felicitatis definitionem intelligas, demonstrationemque viæ qua ea obtineatur; nemo Christianæ affecula fidei dubitare potest quin mentitus sit Apollo, quum priscis eam Aegyptiis cognitam agnitamque asseruit. Certe via qua ad felicitatem grassari Israelita jussi sunt, Aegyptiorum viis directe opponitur. Lev. XVIII. v. 3. Ezech. XX. v. 7. XXIII. v. 27. Confer. lib. 1. cap. II.

III. Suspicio allubuisse Nobilissimo Marshamo observationem eam Criticam, quod ἡ τῶν μακάρων ὁδός, ejus inventæ laudem Aegyptiis adscribit Apollo, phrasi saltem cum nostrorum instrumentorum sermone conveniat, ubi viam Domini frequentissime dici audias. Cæterum nec illud tanti est ut memorari debuerit. Apollo enim, si modo Apollinis, & non otiosi alicujus Graculi id carmen est, non Aegyptiacam sectatus est loquendi consuetudinem, sed Gracam potius. Certe Græci non minus quam Aegyptii rationem potiendæ beatitudinis viam ad superos vocaverunt. Noti sunt Diphibi versus.

Καὶ γὰρ καθ' ἁρμόνιον δὺς ἑπὶ τοῖς νομίζουσιν,

Μίαν δικάσιον. χαῖπραν ἀπεῖν ὁδόν.

Prorsusque mihi videtur Apollinis illud oraculum ad Ascræi carminis instar confictum esse.

— μακρὸς δὲ καὶ ὄρεσις δὲ μὲν ἐπ' αὐτὴν,
 Καὶ τεχνὺς τὸ πρῶτον ἐπὶ δ' εἰς αἶνον ἱκίαι,
 ῥηιδίη δ' ἤπειτα πάλαι χαλεπὴ πὲρ εὐχα.

Hesiodum Silius imitatus est, qui Prodicus exemplo Virtutem ita loquentem introducit:

*Ardua saxoso perducit semita clivo,
 Aspera principio (nec enim mihi fallere mos est.)
 Prosequitur: labor ad utendum intrare volenti.*

Academ.
 Quæst. lib.
 V.

IV. Confimilis est Ciceronis ῥῆσις. Summo enim bono ac fine constituto, omnia constituta sunt: inventa est via vitæ, & ratio omnium officiorum. Quum ergo Græcis pariter Romanisque vulgatissima ephrasis fuerit, in re autem ipsa rite constituenda vix ulli Ægyptiis stultius aberraverint, quid tandem meruerunt Ægyptii ob quam rem in definienda felicitatis ratione & via cum Hebræis confligerentur?

De Civi.
 Dei. lib.
 XVIII. cap.
 XXXIX.

V. Adde quod omnis ea Ægyptiorum de summo Bono philosophatio, Patriarcharum, atque adeo ipsius Moſis ævo recentior sit. Certe si Augustino standum, cujus commentationem, non tam ob commentantis auctoritatem quam disputantis argumenta, libet adscribere. Ita ergo ille: Nulla igitur gens de antiquitate sapientia super Patriarchas & Prophetas nostros, quibus inerat Divina sapientia, ulla se vanitate iniqua iactaverit: quando nec Ægyptus invenitur, QUÆ SOLET FALSO ET INANITER DE SUARUM DOCTRINARUM ANTIQUITATE GLORIARI, qualicunque sapientia sua Patriarcharum nostrorum tempore prævenisse sapientiam. Neque enim quisquam dicere audebit mirabilium disciplinarum eos peritissimos fuisse, antequam literas nossent, id est antequam Isis eo venisset, easque ibi docuisset. Isis porro (quod ad illustrationem addo ex cap. XXVII.) Inachi filia fuisse proditur, qui primus regnare cepit Argivis, quando Abraham jam nepotes reperimur exorti. Post pauca ita pergit Augustinus: Nam quod attinet ad Philosophiam, qua se docere aliquid profitetur UNDE FIANT HOMINES BEATI, circa tempora Mercurii quem Trismegistum vocaverunt, in illis terris ejusmodi studia clauerunt: longe quidem ante sapientes & philosophos Græcia, sed tamen post Abraham, & Isaac & Jacob, & Joseph,

nisi-

nimirum etiam post ipsum Moysen. Eo quippe tempore quo Moyses natus est, fuisse reperitur Atlas ille magnus Astrologus Promethæi frater, maternus avus Mercurii Majoris, cuius nepos fuit Trismegistus ille Mercurius.

VI. Haut minus alienum est quod in tam immensa opinionum de summo numine discrepantia quæ Hebræis cum Ægyptiis intercedit Confer. l. 1. cap. 11. §. 4. aliquam convenientiæ speciem rursus Nobilissimus *Marshamus* sit. Scilicet Ægyptii multos illos Deos suos ut *Medioxumos* adhibuerunt, quibus ad summum illum quasi deducerentur. Illius *Unius* potestatem variis Symbolis adumbraverunt. Et sicut *Israëlitæ* abominantur omnem cultum extraneum עבודה זרה, ita & Ægyptii quidquid parentes non commonstrant. Denique excusavit eorum religionem πλουμαθισαί Plutarchus ab imputatis illi absurditatibus atque ineptiis.

VII. Non libet nunc exagitare quod Deos quos *Μεσίοι* Græci dixerunt, *Medioxumos Marshamus* appellaverit; nescio an ex usu Romano. Illi enim *Medioxumorum Deorum* nomine intellexerunt, qui *Superos* inter & *Inferos* potestate ac dignitate *Medii* censebantur. *Plantus* in *Cistellaria*.

A. 1. 11.
Scen. 1.

Atque ita me *Di Deaque*, *superi atque Inferi* & *Medioxumi*.
Paulo post:

Dei me omnes, *magni*, *minutique* & *patellarii*.

id est lares, ac si qui iis similes, qui patellis colebantur, non patetis. *Gyraldus de Divis gentium* ex *Martiano*, *Lib. 111. De nuptiis* Syntag. XV. *Mercurii & Philolo*. hac habet: *Latini Medioximos vocitant, qui quidem omnes minus lucida splendideque naturæ, quam illi cælestes, sunt: nec tamen ita sunt corpulenti, ut hominum capiantur obitu. Servius aliquanto illuminatius? Herculem communem Deum dixit Poëta, inter Deum atque homines: unde Medius Fidius dictus. Aut utriusque naturæ medium, inter mortalitatem & Divinitatem. Sunt enim numina aliqua tantum cælestia, aliqua tantum terrestria, aliqua media, quos Appulejus Medioxumos vocat, hoc est, qui ex hominibus Dii fiunt. Ex quibus palam est, quod non officia, sed naturæ & dignitatis intuitu, Medioxumi vocitati sint. Non nescio equidem, ex Appuleji mente quasdam divinas medias potestates, inter mortales cælicolasque hinc precum inde donorum vestros esse creditas: sed nego ob eam rem Medioxumos Deos dictos*

In VIII. A.
ncl. p. 519.

ctos fuisse, & iis qui ita dicebantur id officii fuisse proprium. Cæterum tantillæ rei Critica hæc observatiuncula est, ut ejus, quantumlibet innocuæ, nunc me propemodum pigeat pœniteatque.

VIII. At majoris est momenti, quod distinctione isthac propudiosam Ægyptiorum idololatriam quodammodo saltem excusare nobilissimus *Marshamus* annisus sit. Quod si obtineat, nihil est in Paganismo tam absurdum, cui patrocinari Gentilium Sapientiores ea ratione non potuerint. Commune enim id omnium fuit κρησφύγετον, quo toties a Christianæ religionis proceribus excussi sunt. Neque quidquam in suis de numine opinionibus sanius cæteris Ægyptiis habuere. Duplices iis, ut Gentibus pene omnibus, Dii. Alii *cælestes* & *æterni*; alii *terrestres* & *mortales*, a morte autem in Deorum numerum relati. De utrisque agit *Diodorus*. Prius de *Cælestibus*, *Sole*, *Luna*, *Spiritu*, *Igne*, *Terra*, *Oceano*, *Ære*. Iis expositis ad *terrestres* accedit, his verbis. Περὶ μὲν ὧν τῶν ἐν ὑρανὶ Θεῶν καὶ γένεσιν αἰδίοις ἐσχηκότων, τοσούτη λέγουσιν Ἀιγύπτιοι. Ἄλλως δ' ἐκ τούτων ἐπιγεῖναι γενέσθαι φασι. ὑπάρξαντας μὲν θνητοὺς, διὰ δὲ συνεσιῶν καὶ κοινῇ ἀνθρώπων ἐνεργείαν τετυχηκότας τῇ ἀθανασίας, ὧν ἱεῖς καὶ βασιλεῖς γενέσθαι κατὰ τὴν Ἀιγύπτου. De Diis igitur cælestibus & sempiternum genus sortitis, ista discunt Ægyptii. At præter eos ajunt alios esse terrestres, natura quidem mortales, sed propter animi solertiam, & beneficentiam erga homines universos immortalitatem adeptas. Atque horum etiam aliquos fuisse Reges Ægypti. Hæccine cum Hebræorum Theologia conciliari ullo modo queunt?

IX. Et quid tandem commune habet *Hebræorum* interdictum de cultu extraneo, cum interdicto Ægyptiorum de cultu quem majores non tradiderant, nisi aliquam vocum similitudinem, in significatione tamen diversissima, quin contraria? Nam quem cultum Ægyptii a majoribus traditum habebant, is Hebræis ut qui maxime pro extraneo censebatur. Et quem Hebræi ut sibi a summo cœli numine traditum suspiciebant, is Ægyptiis abominationi erat. Adeo ut mutuis interdictis istis utrinque religionis commercium & mixtura valide prohibeatur, institutorum autem similitudo neutiquam probetur.

X. Nisi fortassis generale illud urgeas de tuenda religione patria. At nihil hic eximii Ægyptum habuit. Idem apud Græcos Romanosque, atque omnes propemodum gentes, ne Barbaris quidem exceptis,

ceptis, sanctissimis legibus cautum fuit. De Atheniensibus & Romanis Servius Maurus, ad illud Virgilii :

— Hanc tanti numinis aram

Vana superstitio, veterumque ignara Deorum,
Imposuit.

Ancid. lib.
viii.

Cautum fuerat apud Athenienses & Romanos, ne qui novas religiones introduceret : ideo Socrates damnatus est Athenis, & Chaldei & Judaei Urbe expulsi sunt. De utrisque ex vero. In Atticis Legibus prout eas digessit Petitus, hæc ordine secunda est. Θεμεις αἰνέει τοῖς Ἀθηναίοις καὶ τοῖς Ῥωμαίοις τὸν ἀπαντὰ χρόνον. Θεὸς τιμᾷ καὶ ἡ μάστιγι καὶ ἡ τιμωρίᾳ ἐν κοινῷ, ἱερονομίᾳ νόμοις παλαιοῖς. LEX ESTO ANTIQUISSIMA AETERNÆQUE AVCTORITATIS IN ATTICA, VENERANDOS ESSE DEOS ATQUE HEROAS PATRIOS ET INDIGENAS PUBLICE SECUNDUM PATRIAS SANCTIONES. Et talis quidem Atheniensium hic calor, ὥστε (Josephi verba sunt) καὶ τὰς ^{L. b. m.} ῥήματα μόνον ἀλλὰ καὶ τὰς ἐκείνων νόμους φεγγαμύχῃ ἀπὸ τοῦ ἀπαγαγεῖν ^{cont. ap. pton.} τὰς πόλιν, ut eos qui verbulum modo effarentur prater leges de Diis receptas sine ulla venia punirent.

XI. Romanis par cura, & severitas. Egregie enim id caverunt, jam ab ipso urbis natali, e *Legge Romuli*. Ex eoque fonte hausit Cicero eam quam rogat Legem. SEPARATIM NEMO HABESSIT DE-^{De Leg. lib. ii.} OS, NEVE NOVOS : SED NE ADVENAS, NISI PUBLICE ADSCITOS, PRIVATIM COLUNTO. Pulcre apud Livium Posthumium ^{Lib. xxxix.} consul, oratione qua Bacchanalium turpitudines exponit. Quoties hoc patrum avorumque astate negotium est magistratibus datum ut sacra externa fieri vetarent ? sacrificulos vatesque foro, circo, urbe prohiberent ? vaticinos libros conquirerent, comburerentque ? omnem disciplinam sacrificandi, praterquam more Romano, abolerent ? Judicabant enim prudentissimi viri omnis divini humanique juris, nihil atque dissolvenda religionis esse, quam ubi non patrio, sed externo ritu sacrificaretur. Observatum etiam a Dionysio Halicarnasseo est, quod, licet innumeræ gentes in urbem venerint, quibus omnino necesse fuit colere Deos patrios ritu domestico, nulla tamen peregrina sacra hac civitas amulata sit, ita ut publice ea fuerint recepta. Sed etiam si qua sacra, oraculis ita jubentibus, in rempublicam aliquando introducta sint, suis tamen ritibus cives ea coluere, rejectis

L

omni-

Dio Cass.
lib. LII.

omnibus fabulosis superstitionibus. Exstat præclarum *Mecenatis* ad *Augustum* monitum. Τὸ μὲν Θεῶν πάντη πάντως αὐτὸς τείβεσθαι κατὰ πάτρια, καὶ τὰς ἄλλας τιμᾶν ἀνάγκη. τὸ δὲ ζετιζοῦναι τι περὶ αὐτὸ καὶ μίση καὶ κίλαζε, μὴ μόνον τῷ Θεῶν ἕνεκα, ὧν καλαφρονέας ἔχουσιν ἀλλ' αὖ τιν' ἐπισημαίνειν ἀλλ' ὅτι καινὰ τινα δαίμνια οἱ τούτοις ἀντισφίροντες πολλὰς ἀναπέδουσι ἁλλοτριονομεῖν. Καὶ τούτῳ καὶ συνωμοταί καὶ συστάσεις ἱταυραὶ τε γίγνεται, ὥστε καὶ μοναρχία συνφύγει. Divinum illud numen omni modo, omni tempore, ipse cole juxta leges patrias, & ut alii colant effice. Peregrinarum vero religionum auctores odio & suppliciis prosequere: nec Deum modo gratia, quæ qui contemnit, haud dubie nihil aliud quoque magni faciet; sed propterea etiam quod qui nova numina introducunt, multos ad usum peregrinarum legum pellicunt: inde conjurationes, coitiones, & conciliabula existunt, res minime unius principatus commoda. Paruit Augustus. Nam peregrinarum caerimoniarum, sicut veteres ac præceptas reverentissime coluit, ita ceteras contemni habuit.

Sueton.
Aug. cap.
xciii.

Rheto. ad
Alex.

XII. Et cui non genti idem ferme studium? τὰ πάτρια ἴδου, inquit *Aristoteles*, καὶ πᾶσι ἐξελάνειν ἀδίκον ἐστὶ, patrios ritus migrare aut violare ubique gentium nefarium habetur. Quin apud *Sinenses* etiam lex est: ne qua religio admittatur sine scito Regis, & iuræ consilii: qui aliter fecerit, capitale cist. Quæ quum ita sint, palam est frustra in eo quod omnium fere populorum legibus sancitum comperimus notabilem aliquam *Ægyptiorum* cum *Hebrais* convenientiam quærî.

Confer. lib.
I. cap. II,
§. 5.

XIII. Magnificis quidem elogiis religiosa *Ægyptiorum* scita *Plutarchus* prædicat, quasi nihil a ratione alienum, aut fabulosum, aut a superstitione profectum contineant. Sed nec sibi ipse satis constat, dum *Horodoto* exprobrat, quod gravitatem & castitatem *Græcorum* sacrorum superbia & fabulis *Ægyptiorum* corruperis: τῶν Ἀιγυπτίων ἀλαζονείαις καὶ μυθολογίαις τὰ σεμνότερα καὶ ἀγιότατα τῶν Ἑλληνικῶν ἱερῶν ἀνατρέπων. & adversatur ei gentium omnium præjudicium, quibus nihil unquam dementius *Ægyptiorum* superstitionibus visum est. Quæ non *Pœtæ* solum deridiculo fuisse, sed & *Philosophis* atque *Theologis* antiquis. *Antiphanes* in *Lycone*,

Kal

Καὶ τὰ ἄλλα θένους φασὶ τὴν Αἰγυπλίαν.

Εἶναι, τὸ νομίζω τ' ἰσθῆεν τὴν ἑγχέλιν.

Πολὺ τῶν θείων γὰρ ἐστὶ τιμιώτερα.

Τῶν μὲν γὰρ, ἐν ἑξαμύριοις ἰδ' ἡμῖν τυχεῖν.

Τύτων δ' δραχμαὶς τετράχισον δάδατα,

Ἡ πλέον ἀναλώσασιν ὁσφραῖναι μένον

“Οὕτως ἰδ' ἄγιον τελεῖς τὸ θηρίον.

Cetera prudentes esse ac intelligentes aiunt

Ægyptios, quod Diis parem anguillam existiment;

Multo namque magis est Diis honoranda,

Precibus enim solis ac votis propitiatus Deos

Ac anguillas drachmīs cum minimum duodecim

Vel pluribus impensis adorari vix licet

Adco sancta prorsus est hæc bestia.

Infamiam hanc *Thespesioni Gymnosophistarum* principi apud *Philostatum* exprobrat *Apollonius*, de statuis, & imaginibus agens, *lib. VI. cap. IX.* Περὶ θεῶν (inquit) ὑμᾶς ἐπηρωτήσομαι πρώτον. τί μαθόντες, ἄτοκα, καὶ γελοῖα θεῶν ἱδὴ παραδεδωκάτε τοῖς δευρο ἀνθρώποις πλὴν ἰλίγων, ἀ σοφῶς, καὶ θεοειδῶς ἱδρυται. τὰ λοιπὰ δ' ὑμῶν ἱερὰ ζῶν ἀλόγων, καὶ ἀδόξων, τιμαὶ, μᾶλλον ἢ θεῶν, φαίνονται. De Diis primum interrogabo, quamnam ratione impulsī tam absurdas ridiculasque deorum imagines præter admodum paucas vestris hominibus colendas prabueritis: pauca namque, admodum pauca, deorum forma conspiciuntur, qua sapientia divinitatisque nullum præ se ferunt vestigium; in cæteris vero templis, irrationalium animalium atque infamium potius quam deorum effigies coluntur. Non ingrata erunt Lectori quæ regerit *Thespeson*, si dictum Authoris locum consule-re velit. Apparet autem ex eodem *Philostrato* *Ægyptios* nullam omnino cultus infani rationem reddere potuisse; utcunque *Kircherus* post elapsas tot annorum centurias, totius Christianismi mysteria in istis deorum monstris se deprehendisse fingat. *Gracilis* olim suis exprobravit *Comicus*. “Αἰγυπτιοὶ αὐτῶν τὴν πόλιν πεποιήκασι αὐτ' Ἀθηναίαν. *Ægyptum urbem suam pro Athenis fecerunt.* Nota est *Juvenalis* *Satyra*:

Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens

Ægyptus portenta colat?

Lib. I.

Præluferat ei Cicero, ubi de natura Deorum serio & scite suo modo differit: Cum Poëtarum autem errore conjungere licet portentia Magorum, ÆGYPTIORUMQUE IN EODEM GENERE DEMENTIAM. Unde factum est ut Romani non nisi sero, & cum indignatione sapientiorum, Ægyptiaca Sacra in urbem inferri passi sint. Servius ad Virgilii illud,

Omnigenumque Deum monstra.

Monstra dixit, quia necdum sub Augusto Ægyptiaca sacra Romani receperant. Et Varro Alexandrinos Deos Roma coli indignatur. Au-

Cap. xxi.

gusto certe, quod Suetonius testatur, tanti non fuit Apis, ut in peragrandam Ægypto ad eum visendum paululum de via desisteres: ad-

Lib. LL.

data hac quam Dio memorat ratione, Θεὸς αἰν' ὑπερὶ βόων ἐκείνων ἐκείνων, Deos se, non boves adorare consuevisse. Isidem in urbem re-

L. b. II. Eleg.

ceptam esse Persius conqueritur.

MXXIII.

An tibi non satis est fuscis Ægyptus alumnis?

Cur tibi tam longa Roma peissa via est?

Domitian.

Cap. L.

Ejusdem sacrificulos salte perstringit Suetonius. Mane Isiaci celatini habitum, inter sacrificulos vana superstitionis. Lampridius non sine stomacho ac risu de Commodio: Sacra Isidis coluit, ut & caput raderet, & Anubim portaret. Sed & ipse ea sacra Commodus, ut meruere, deridiculo habuit. Nam inter portandum capita Isiacorum graviter obumdebat ore simulacri. Severioribus autem exola adeo hæc sacra fuere, ut aliquoties urbe exacta sint. Tertullianus:

Cap. IX.

Scrapidem, Isidem, & Harpocratem cum suo Cynocephalo, Capitolio prohibitos, id est, curia Deorum pulsos, Piso & Gabinus cos's. non atique Christiani, everfis etiam aris eorum, abdicaverunt; turpium & otiosarum superstitionum vitia cohibentes. De Tiberio Suetonius: Externas carimonias, Ægyptiosque ritus compescuit: coactis qui superstitione ea tenebantur religiosas vestes cum instrumento omni comburere.

Apolog.

Cap. VI.

cap. xxi. Quid multis? Plutarchus ipse, cujus auctoritati tantum tribuit Marshamus; ipse inquam, ille Plutarchus non dissimulat; Ægyptios religionem suam ridiculam fecisse, eamque ita comparasse ut aliis in superstitionem foedam atque indignam inducendis, vel omni pietati radicitus extirpandæ apta sit. Ἀγνοῦντι δ' οἱ πολλοὶ διεγερτοὶ αὐτὰ τὰ ζῶα, καὶ ἀεικλῆες οἱ θεοί, καὶ γέλνεται μὴ

De Iside
p. 179.

107

von εἰς ἡλευασμὸν καταπεπλήμασι τὰς ἱερὰς. ἀλλὰ τῶν τ' ἀβελπείας ἐλαχίστον ἐστὶ κακόν. δόξα δ' ἐμφύστω δεινῇ, τὴν μὲν ἀθανάτων ἀπάκτας εἰς ἀπερὶτον ὑπερέδουσα τὴν διδιδαιμονίαν, τοῖς δ' ὀρμητύροις καὶ θεοτύποις εἰς ἀθέως ἐμπίπυσσα καὶ θηρωδὲς λογισμῶν. Sed *Aegyptiorum plerique colentes ipsa animalia, & tractantes tanquam Deos, non sanis modo & irrisioni totam pene sacrorum objecerunt rationem (hoc enim a stultitia illa malum provenit minimum) sed & vehemens ingeneratur animis opinio, qua infirmis atque simplicibus meram inducis superstitionem; vehementiores autem atque audaciosiores ad negandum Deos belluinasque cogitationes propellit.*

XV. Ne quis vero existimet solius hanc fuisse plebecula infamiam, populos universos occasione comesti piscis aut occisi canis, infestis armis concurrisse ab eodem traditum Plutarcho est: *Nostra adeo tempestate, inquit, quum Cynopolita piscem Oxyrinchum ederent, Oxyrinchita canes comprehensos ac mactatos victima in morem comederant: eaque de causa conflato bello, quum ipsa gravibus sese invicem damnis affecerunt urbes, tum affecta a Romanis poenam iis insipientibus fuerant.* Cui consona Diodori Siculi narratio est: *Adeo, inquit, animis hominum ista animalium religio est impressa, & tam obstinatum ad ea venerandum quisque affectum gerit; ut etiam quo tempore Ptolemaeus Rex nondum a Romanis amicus esset renunciatus, & plebs omne huc studium conferebat, ut ex Italia eo profectos obsequiose coleret, utque nullam eis criminis aut belli ansam praberet ob metum contenderet: Fele tamen a Romano quodam interfecta, populi quoque ad ades ejus concursu facto, neque procures a Rege ad deprecandum missi, neque communis Roma terror, hominem poena eximere valuerit, quamvis citra voluntatem facinus peregisset.* Id quod non auditu perceptum se referre, sed in peregrinatione ad Aegyptum coram vidisse, Diodorus testatur. Aliud addens, quod fide majus & fabulis simillimum videri possit. *Quum enim famas aliquando Aegyptum premeret, multos ad mutuum inter se carnis humana depastionem coactos ferunt; sed nemo quisquam de sacrosanctis animalibus vel degustasse aliquid incensatus est.* Hæc qui perpenderit, is ne animum inducet, Aegyptios Nomorum suorum animalia solummodo pro Symbolis Divina in res omnes potestatis habuisse?

XVI. At quo tandem colore Plutarchus, & si cui ab eo stare

L 3

libeat,

libeat, non dicam nunc a *superstitione*, *errore*, aut *absurditate* aliqua, sed ab *amentia*, *insania*, *furore*, purgabit, quod non solummodo turpissimas bestiarum ac pecudum figuras colerent, *Canicipitu*, *Serpenticipites*, *Afinicipites*, *felicipites*, *accipitricipites*, aliaque sexcenta id genus monstra, quæ in hunc diem ut, Gentilis velanix testes intuemur, sed & alia quædam pudenda dictu, tanquam Deos, adorent? *Quod*, ut eleganter iis *Minutius Felix* exprobrat, non *Isidem* magis quam *ceparum* acrimonias metuant? *Nec Serapidem* magis, quam *strepitus* per pudenda corporis expressos contremiscant? Cujus stultæ eos olidæque religionis præter *Minutium* reos peragunt *Origenes*, *Hieronymus*, *Casarius*, *Clemens*, alique.

P. 380.

XVII. Et quid circuitione utimur? Potuitne quidquam monstruosius fingi infamia *Mendefiorum*? qui *Hircum* pro numine celerentes excellentissima forma mulieres illius libidini substernere soliti, atque ut prurigæ boni, cessantem lege naturæ bestiam, proh fidem hominum! contra naturam instigare. Nota res est ex *Herodoto*, qui propalam id suo tempore factum tradit, *Pindaro*, *Strabone* *Plutarchi Gryllo*, *Æliano*, *Aristide Rhetore*, aliis. Quorum si quis verba delideret, adeat *Bochartum*, *Harrozo*, part. I. lib. II. cap. LIII. Hanc suorum irreligiosam religionem defendens *Asclepiades*, in libris *Θεολογικῶν*, non usque adeo miram videri debere illam ἀθέμιτον μίξιν dicebat, quum ex tali concubitu ortos maximos viros historix testentur. Vide sis *Casaubonum ad Sueton. August. cap. XCIV.* Quæ tandem tam propudiosa infamix moralis utilisque causa? quæ in ea elegantia aut *Historica* aut *Naturalis* assignari potest? Dignamne tam insanam religionem existimabimus, quæ a Viro gravi, qualis *Plutarchus* cluet, tam prolixè laudetur? Aut ab homine Christiano & erudito, qualis Nobilissimus *Marshallus* est, cum casta illa, sancta & sapiente Veterum *Hebræorum* disciplina contendatur? Quanto melius *Eusebium*? Τοιαύτη ἡ περὶ τῶν θεῶν ἀσχημὴν ἀθεότης μάλλον ἢ θεολογία, πρὸς τὴν εὐσεβεῖαν ἀνίσταται. Hac est illa *Ægyptiorum* Divinitatis omnis ejectio potius quam *Theologia*, eo usque infamis certe quidem, ut vel eam argumentis impugnare turpe videatur.

Lib. II. cap. XLVI.

P. 380. lib. II. cap. I.

XVIII. At, inquis, *Symbolica* atque *enigmatica* *Ægyptiorum* sacra sunt, & arcanis significatibus cæta; quæ quum plerique non intelli-

intelligerent, hinc factum ut sequius de iis arbitrati sint. Nimirum ^{Marsh. p. 58.} *vulgi oculis iudicat: speculationes arcana negligit.* Figendus hic nobis aliquantisper pes est; & quanti *Ænigmatica* ista *Theologia* facienda sit, paulo diligentius perpendendum. Et primo quidem id mihi ab non iniquis rerum æstimatoribus datum iri spero, non omnia in ænigmata & arcanæ scientiæ symbola verti posse; non certe sæda ista, non nefanda ad quorum memoriam animus exhortescir. Aut si ea quoque in rerum Divinarum species conformata sint, qui potest insignitior numini injuria fieri, quam quòd tam nefariis ostentationibus ea notentur, quæ non nisi sanctissime castissimeque haberi par erat?

XIX. Deinde, id quoque notandum, *primam* quam habemus *Ægyptiorum Theologiam* mere *historicam* fuisse, fabulis interpolatam, quarum quum puderet posteros sensim cœperunt *mysticos* iis significatus affingere. Scite hoc argumentum exsecutus *Eusebius* est. Observat ille *Ossirin*, *Isin*, aliosque quos præcipua veneratione dignati sunt, homines fuisse bene de republica meritos, quos ingrati animi testificationem inulere cœlo. Non dissimulavit id *Philo Biblius*, Græcus ille *Sanchuniatonis* interpret. *Barbarorum antiquissimi*, Phœnices *imprimis* & *Ægyptii*, Θεὸς ἐνόμιζον μεγίστος τῶν τὰ πρὸς τὴν βιωτικὴν χρῆσιν ἐνόντων, ἢ καὶ κατὰ τι ἐν ποιήσασθαι τὰ ἱδὴν ἐνεργίαις τε τῶν καὶ πολλῶν αἰτίαις ἀγαθῶν ἡγούμενοι, οἱς Θεὸς προσεκύνην, ἐν *maximorum Deorum* loco eos omnes habuerunt, quibus *ad vitam agendam necessarias* invenissent, quique *beneficium aliquod in genus humanum contulissent.* Eos nimirum, quos sibi plurimorum auctores bonorum esse persuaderent, diviniis affecerunt honoribus. Neque multa hic argumentatione opus est. ὅτι τοι ἀληθὲς λόγος. Ὡς καὶ κέραια, μόνον ἔχει φωνὴν ἀφ' ἑαυτῆς, θηήδης ἀνδρῶν μαρτυρῶν γεγενῆσθαι τῆς ἀληθείας; *Veritas per se ipsa loquitur*, ac prope magna voce clamans, eos de quibus agimus viros quosdam mortales fuisse testatur. Quin etiam *Plutarchus* in illo opere quod de *Iside* *Ægyptiis*que Numinibus scriptum reliquit, ultro dataque opera singulorum propriam corporis figuram coloremque declarat, his verbis. Ἰσοῦσαι γὰρ Ἀιγύπτιοι τὸν μὲν Ἑρμῆν τῷ ζώματι γινέσθαι γαλιᾶσκονα, τὸν δὲ Τυφῶνα τῇ χροίᾳ πυρρὸν, λευκόντε τὸν Ἄρη, καὶ μετὰ γὰρ τὸν Ὀὐρανόν, οἱ τῇ φύσει γεγενῆσθαι αἰθρώπους. *Narrant*, inquit, *Ægyptii*

Præpar. lib. 1.
cap. ix.

Lib. III.
c. p. III.

eos qui ab *Ægyptiis* inducuntur ipso disputationum suarum initio ponant; nec alios agnoscunt Deos quam qui vulgo errantia sidera nominantur, quaque Zodiacum implent; adeoque quosque in eorum vicinia orinuntur. Unde consequitur, ne arcanam quidem ipsam *Ægyptiorum* Theologiam præter naturæ corpora ullos in Deorum numero collocasse, nedum ut ad supremæ alicujus atque incorporeæ mentis reconditas proprietates & perfectiones significandas symbola sua adhibuerint.

XXI. Et in his quoque *naturalibus* adumbrandis figurandisque infra *Græcarum* solertiam fabularum longissime omnis *Ægyptiorum* Hieroglyphica sapientia subsidet. Unum e multis exemplum demus, unde colligi possit, quam crassa atque inficeta sint cætera. *Isidis* simulacrum cornutum erat: quia videlicet symbolum erat *Luna*, quæ corniculata apparet, unde & *Bos Fœmina* ei sacra fuit. Caput Dæ, tanquam regio diademate, coronabant *aspidis* genere quod *Thermuthim* vocant: quod, quia *presentissimum* aspirat *venenum*, ingentem Dæ *potentiam* arguebat. Fingebatur *navigio* vehi, quia *Luna* sit corniculata, & quando talis est, *navigii* habeat figuram: tum item, quia *Luna* in *aquas* habeat potestatem: *navigio* autem per *aquas* vehamur: quam ob rem & *navigationi* *Isis* præfecta. Piger cætera prosequi. Quis enim non catharrum sibi fluere sentiat tam frigidis næniis?

XXII. Non nescio *Plutarchum* paullo sapientiores representasse *Ægyptios*, quam hætenus a nobis in scenam producti sunt. Sed nos eos nativa specie exhibemus. Ille, non nisi personatos, & *Græcanica* exornatos industria. Quam ejus sive laudem sive fraudem egregie detexit *Vossius*. Scilicet *Ægyptii* Sacerdotes per *Osiridem* intelligebant, tum *Solem*, tum *Lunam*, tum *Nilum*: per *Typhonem*, tum *Solem*, tum *Mare*: per *Isidem*, tum *Lunam*, tum *Terram*. Ea interpretatio quum non satisfaceret *Plutarcho*, contendenti nihil corporeum & sensus expers pro numine coli posse; operam dedit ut vulgatiorem *Ægyptiorum* de Diis suis opinionem redderet meliorem. Quare per *Isidem* quidem intelligere jubet *Mundum*; per *Osiridem* autem ac *Typhonem*, *Deos* aut *Damones* magnos, quorum virtute rerum natura gubernetur. Cæterum tota ista *Plutarchi* philosophatio *Græcum* potius quam *Ægyptiacum*

De Idol.
L. br. I.
cap. v.

M

tiacum

tiacum ingenium redolet. Idem de reliquis iudicium esto. Vix enim quicquam de Ægyptiorum sacris novimus nisi quod per Græcorum ad nos devenit manus, qui quum egregii fuerint fingendi & exornandi artifices suis cuncta fucata coloribus in conspectu dant.

Confer. lib.
I. cap. II.
§. 7.

XXIII. Ne ea quidem quæ de *Knepho*, per *serpentem*, cum *Accipitris capite* repræsentato, olim nobis memorata sunt, ulterius tendere videntur, quam ut *Genium* aliquem, quem ut *Mundi Spiritum* aut animam concipiunt, quæ crassioribus partibus juncta unum iiscum totum constituat, figuraverit. Sane quæ *Eusebius* de *Taanito ex Sachuniatone Philonis Byblii* tradit, non cogunt nos sublimiora cogitare. Atque hinc factum esse videtur, ut *visibilem* quoque *mundum*, *serpentis* imagine expresserint: cujus *squamæ stellæ*, quibus cælum interstinctum est; *gravitas terram*; *levitas ac lubricitas, aquam*; *pellis annua exutio, annum vertentem* notet. Exstant ea apud *Hornum Hieroglyphico* II. in hæc verba: Κόσμον βυλόμενοι γράψαι, ὅφιν ζωογραφεῖσι τὴν ἐαυτοῦ ἐθελόγητα ἔραν, ἐσιγμένον φοιλεῖσι ποικίλαις. διὰ μὲν τῶν φοιλίδων ἀντιπρόκειται τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἀστέρας. Βαρύτατον δὲ τὸ ζῶον, καθάπερ καὶ ἡ γῆ. Λειότατον δὲ, ὥσπερ ὕδωρ. καθ' ἑκάστον δὲ ἐνταυτοῦ τὸ γῆρας ἀφ' ἑαυτοῦ ἀποδύεται. Καθ' ὃ δὲ ἐν τῷ κόσμῳ ἐνταυτοῦ χρεόν ἐσθλα γῆν ποιεῖμεν, νεάζει. Τὸ δὲ ὡς τρυφῇ χρεῖσθαι τῷ ἐαυτοῦ σώματι, σημαίνει, τὸ πάντα ὅσα ἐκ τῆς θείας προνοίας ἐν τῷ κόσμῳ γεννᾶται, ταῦτα πάλιν καὶ τὴν μείωσιν εἰς αὐτὸν λαμβάνειν. *Mundum scribere volentes, serpentem pingunt, suam ipsius candam devorantem, variis interpretantur per quas mundi astra obscure innuunt. Et gravissimum quidem hoc animal est, quemadmodum terra: Et quemadmodum aqua, lubricum quam maxime. Quotannis etiam ut serpens pellem cum senio exuit; haud aliter annum tempus mutationem faciens juvenescit, Quod vero tanquam cibo suo utatur corpore, significat quacunque Divina Providentia in mundo gignuntur, ea denno diminutione facta in eundem resolutum iri.* Quicquid sit, adeo perplexa, obscura, atque incerta sunt, sæpe etiam inepta, Ægyptiacæ Theologiæ ænigmata; nihil ut inde solidi, & in quo operæ pretium sit, extundi queat. Nam quæ magno molimine in *Oedipo suo Kirchero* congestis, ea prudentiores inania plerumque commenta esse hominis ingenio atque otio suo abutentis, vident, & ridet.

C A P.

CAP. V.

Personarum in Una Deitate Trinitatem Antiquis
Ægyptiis cognitam fuisse, male ex Mercurio
Trismegisto arguitur.

B. *Supra Fidem a Kircherō laudatur Mercurius Trismegistus, II. Utī & a Francisco Candalla, & Hannibale Rosselo. III. Nam quæ Mercurio isti attribuuntur scripta supposititia sunt. IV. Primus Mercurius, qui Mose antiquior a quibusdam fertur, nullos libros scripsit. V. Secundi volumina diversissimi ab iis quæ nunc laudantur argumenti sunt. VI. Hodierni libri Mercuriales videntur manifesti. VII. Trinitas, in Ægyptiorum Theologumenis, non Dei, sed Mundi est VIII. Eodemque pertinet Hieroglyphicum circuli alati ac serpente facti.*

I.

FIDEM autem omnem superant, quæ de TRINITATIS in Una Deitate mysterio priscis Ægyptiis cognito idem Kircherus Confer. lib. I. cap. III. *scilicet Mercurius aliquis, qui quod de Trinitate locutus sit, ob eam rem, Suida teste Τριμύσιος, sive Ter Maximus dictus est, Abrahami οὐρανός, ab antiquissimis, quibuscum vixit, Patriarchis edoctus, libros complures de Divinarum rerum contemplatione literis Hieroglyphicis descripsit. Ex iis in Græcam linguam translati quos hodiernum habemus Poimander & Adlocuta ad Asclepium: in quibus priscæ religionis ruinam, novæ fidei ortum, adventum Christi, universale judicium, resurrectionem in fine seculi, beatorum gloriam, &, de quo nunc agimus, Personarum in individua Deitatis Unitate Trinitatem, apertis verbis ostenderit, Ægyptiisque tradiderit.*

II. Mirum est quantopere hæc extollat *Franciscus Flusius Candalla*, qui *Poimandram* Anno MDLXXIV. Græce ac Latine edidit, & Imperatori *Maximiliano IV.* dedicavit. In ea Dedicatione *Mercurium* suum Prophetis cæteris ipsique *Mosi* anteposit. Si exigua sint hæc, ita fatur, & antiquos Divini nuntii nuntios nibilo antecellens, addiderunt quam plura, quæ a *Mose, Prophetis,*

phetis, & quibusvis Christi patefactionem precedentibus, silentio prætermiffa sunt, Mercurio huic Termaximo patefacta. Qualia sunt, de Troade summa Uno Deo sermo: Divinum insuper Verbum, Patris Filium: ac a Patre & Verbo Spiritum ignis, & Spiritus Deum, prolatum, cunctorum operatorem fuisse: Verbum autem unum hominem, Divino nutu regenerandorum hominum insipiam existisse: ab hoc insuper regenerandi solo effectum salutem pendere. Cratere item Spiritu Sancto referto sacrosanctum aperit Baptisma, &c. In eundem Poimandram prolixis voluminibus commentatus Hannibal Rossellus est, in quæ volumina totam Doctrinam Christianam de Deo & Trinitate fusissime congeffit, & quidquid præterea Scholasticorum habet περὶ ἀγίας. Opus illud Rosselli editum est Cracovia Anno MDLXXXV. Deinde iterum Colonia Agrippina Anno MDCXXX. Quod pro summa sua humanitate mecum communicavit Clarissimus Vir, MELCHIOR LEIDECKERUS, Collega conjunctissimus.

III. Sed explosa pridem cordatioribus insubida ejusmodi commenta sunt: misumque est in tanta defæcationis eruditionis ubertate mortales reperiri, tam lentis edentes maxillis, ut insulsiſſimæ id genus deliciæ iis allubescant. Non vacat nobis, neque prolubium est *Iliada* post *Homerum* scribere: ea solummodo pro instituti nostri ratione breviter annotanda sunt, quæ *Hermetica* illius doctrinæ placita ὑποβολιμαία esse evincant.

IV. Et primo quidem illud a Doctissimis Viris observatum est, Antiquissimum illum *Mercurium*, qui in Africani Dynastia Ἀδούτης dicitur, filius Menios primi Egyptiorum Regis, quemque Egyptii vocant Θωδ, Alexandrini Θωδ, Græci Ἐρμῆν, nullos libros scripsisse, sed stelas solum aliquas, sive columnas, exarasse sacra dialecto: quæ, Pausania teste, in antris conditæ sunt subterraneis apud Thebas, trans Nilum, non procul a sonante Memnonis statua: in loco quem τὰς Σύνγυς nuncupant. Sunt autem Synges, interprete Ammiano Marcellino, subterranei quidam & fluxuosi secessus; quos, ut fertur, periti rituum veterum (adventare diluvium præcisi, metuentesque ne caerimoniarum obliteraretur memoria) penitus operosis digestos fodinis per loca diversa struxerunt: & exiſtis parietibus, volucrum ferarumque genera multa sculperunt, & anima-

Lib. I. p. 78.

lib. XII.

animalium species innumeras, quas Hieroglyphicas literas appellarunt. Ex iis secundus Mercurius, Mose recentior, libros suos confarcinasse dicitur. Manethos, apud Syncellum, ad Ptolomæum Philadelphum scripsisse fertur *Ἐν τῇ ἐρμῇ τῶν τοῦ δευτέρου Ἑρμῆ βιβλίων*, de Interpretatione librorum Mercurii secundi. Ex stellis, inquit, *ποσὶς ἐν τῇ Σηραδινῇ γῇ*, pro quo Valesius legi mavult, *Συεργιστῇ γῇ*, & exaratis sacra dialecto. & Hierographicis literis a Toth, qui est Mercurius Primus, Secundus Mercurius, Agathodæmonis filius, Tati pater, libros traduxit, quos in templorum Egypti adytis reposuit. Ex iis sua Sanchuniaton in linguam Phœniciam; Manethos sua in Græcam transtulit. Unde clarum est, quum nullos unquam libros primus Mercurius scripsisse tradatur, eos quos nos habemus perperam illi attribui.

V. Imo ne secundis quidem Mercurii sunt. Sicut enim primus Mercurius stelas Deorum stemmata præcepit continere, & Deorum regna ad modum magnæ *Συνατάστασις* excogitavit: ita eadem iisque similia *ἐν τοῖς Γενικοῖς Ἑρμῇ ἐν libroῖς Genealogicis Mercurii Secundi*, *καὶ τὰς Κρυπτὰς βιβλίας φέρουσι*, & in Cyranicis libris feruntur. Est autem ἡ κρυπτὰ βιβλία, Salmasio interprete, Liber collectaneus. Breviter Libri Mercuriales Medicinam, Astrologiam, & Ritum Egyptiorum sacros, id est vanissimæ superstitionis choragium docebant: in quibus nihil affine est iis quæ tanta verborum pompa odiose Kircherus prædicat. Et quæ Clementis Alexandrini tempore ab Egyptiorum Sacerdotibus Mercurio adscripta sunt *Ἱερατικὰ βιβλία*, Sacerdotales libri, numero XLII. ea quæque diversi plane argumenti fuere. Eorum enim XXXVI. omnem Egyptiorum philosophiam continebant, Hieroglyphica, Cosmographiam, Geographiam, ordinem Solis, Luna, & quinque planetarum, Chorographiam Egypti, ac descriptionem Nili, & omnis sacri apparatus, locorumque sacrorum cum sua dimensione, & quidquid in sacris utile. Reliqui VI. Libri de Medicina erant, quibus agebatur de fabrica corporis humani, de morbis, de medicamentis, ac particulatim de oculorum Medicina, deque morbis mulierum. Quis eos libros ex quorum præscripto sacrificuli omnem idololatriæ suæ apparatus concinnabant, ab eo profectos esse credet, qui conclamatam, ut Kircherus ait, idololatria confusionem miserum, & Diviniora dogmata

M 3

mata a Patriarchis edoctus, ea sacerdotibus ac sapientibus viris tradidit? Adeone frontem aut iudicium de rebus perussit, ut quis *stercora* ejusmodi (ita sacræ nostræ literæ loquuntur) aut aliquid iis involutum, pro nova ac meliori Theosophia venditare ausit?

VI. Denique *nullius Mercurii* ea sunt, ex quibus sua de *Unitate & Trinitate* descripsit *Kircherus*. Genuini enim libri *Mercuriales*, si qui fuerunt unquam, dudum perierunt; dudum etiam obtrusi hominibus supposititii sunt. Quum omnes scientiæ atque disciplinæ ab inventione *Mercurii Egyptii* crederentur protectæ, certatim omnes fere scriptores cunctarum scientiarum, aut gloriam illius celebrarunt, aut de nomine illius suis scriptis gratiam & gloriam quæriverunt. Qui *Galen*i temporibus de re Medica *Mercurii* nomine circumferebantur libri, de iis hoc exstat sapientissimi Viri iudicium: *ἔνδεχον ὅτι λήρος ἐστὶ καὶ πλάσματα ἢ συνθέντα*, manifestum est *nugas* esse, & *figmenta* ejus qui librum composuit. Et profecto *Poimander* ille tam evidentia *voce* indicia habet, ut pro genuino agnosci non possit, nisi ab eo qui data opere falli vult, aut fallere. Præsertim postquam *Casaubonus* *λευκοῖς ἐλέγχοις candidis redargutionibus* ostendit, non *Ægyptiorum* eo libro doctrinam contineri, sed partim *Græcam*, ex *Platonis & Platoniconum* libris, & quidem persæpe ipsis eorum verbis, depromptam; partim *Christianam*, e libris sacris petitam. Num credere fas est, cascum illum *Ægyptium*, *Mose* antiquiorem, agnovisse *λόγον ὑπὸν Θεῷ*, eamque phrasin *Johanni* nostro dictasse? Neque ignoravisse, quam sacræ literæ ignorant, *ΟΜΟΟΥΣΙΟΥ* vocem? Et *Baptismi* meminisse, & *παλιγγενεσίας*, multarumque formularum, quæ Christianis cœtibus propriæ sunt? Piget plura referre, quibus impostor ille, velut forex, suo se prodit indicio. Videatur ipse *Casaubonus*. Id unum addam, si novæ fidei ortus, & adventus Christi, futurum iudicium, & mortuorum resurrectio, beatorum gloria, *Ægyptiis* per *Mercurium* tam apertis verbis declarata sunt; quid præcipui præ cæteris gentibus habuerunt *Israhelitæ*, quorum prophetæ non nisi per ænigmata de rebus tam abstrusis locuti sunt? Quid est quod *Paulus* ea nuncupet, *Sapientiam Dei in mysterio*, occultam illam, quam nemo principum hujus seculi cognovit, quam nec oculus vidit, nec audivit auris, nec in

men-

Exerc. II.
Ad Appar.
Num. X.

mentem hominis venit 1. Cor. II. ψ. 7. 8. 9. *mysterium* denique *quod a temporibus secularibus tacitum fuit*? Rom. XVI. ψ. 25. Quum ergo quæ de *Trinitate* *Ægyptiis* cognita fuisse jactantur ex *Hermeticis* solum desumpta sint libris; *Hermetici* autem illi qui dicuntur libri a quovis alio potius quam ab *Ægyptiaco* illo *Mercurio* conscripti sunt; planum est gratis tam absconditam arcanorum sapientiam maledictæ genti attribui.

VII. Non nego tamen in *Ægyptiorum* Theologumenis *Trinitatis* alicujus mentionem fieri; sed ea mente, quæ confirmet id quod supra jecimus, non aliud ab ipsis Numen fuisse agnatum quam *Mundum* cum suis partibus. *Plutarchum* audiamus eorum sensa exponentem. Ἡ πρελτίων ἢ Θεοτέρων φύσις ἐκ τριῶν ἐστὶ, τῷ Νοητῇ, ἢ τῷ Ὑλῃ, ἢ τῷ ἐκ τούτων ὄν κόσμῳ Ἕλληνες ὀνομάζουσιν, ὁ μὲν ἔν Πλάτων τό μὲν νοητὸν, ἢ ἰδίαν, ἢ παράδειγμα, ἢ πατέρα. τὸν δὲ ὕλην, ἢ μητέρα, ἢ τεθνην, ἔδραν τε καὶ χώραν γενέσεως. τὸ δὲ ἐξ αὐφοῖν, ἐγγονὸν καὶ γένεσιν ὀνομάζουσιν ἰωθεὺς. *Præstantior ac Divinior natura* e tribus *constat*, eo quod mente cernimus, & *Materia*, & *quod ex his compositum* *Mundus dicitur*. *Ac Plato quidem primum illud Ideam*, Exemplar, Patremque nominat: *Materiam* Matris, Nutricis, Sedis, & regionis ortum capacis vocabulo notat; *quod ex utroque constat*, prolem ortumque nominare assolet. Hinc tres eos triangulo comparat *Plutarchus*. *Intelligendum autem est*, *linea ad rectum angulum alteri insistente marem*, *basi fæminam*, *subtendente prolem utriusque representari*: & *Osirin esse principium*, *Isidem receptaculum*, *Ortum effectum*. Hæc est ea Deitatis quam *Ægyptii* cognovere *Trinitas*: digna scilicet quæ cum nostræ fidei mysteriis comparetur.

VIII. Laudat quidem *Kircherus* ut *Hieroglyphicum Trinitatis Symbolum*, *circulum alatum & serpente factum*. Sed symbolum illud longe subtilius quam par est interpretatur. Simplicius multo, & convenientius cum *Ægyptiorum* hypothesibus *Phylo Bybliis* apud *Ensebiū*. Ἐτι μὴν οἱ Ἀιγύπτιοι ὁπὸ τῆς αὐτῆς ἐκείνης τὸν κόσμον ^{εἰς} ^{lib.} γράφοντες, περιφερὴ κύκλον ἀεροσδῆ καὶ πυρρὸν χαράσσει, καὶ ^{lib.} ^{cap. x. sub} ^{fin.} μίσην τελαμένον, καὶ ὄφιν ἱσακόμενον. Καὶ ἐστὶ τὸ πᾶν σχῆμα ὡς τὸ παρ' ἡμῖν Θῆτα. Τὸν μὲν κύκλον κόσμον μηνύοντες, τὸν δὲ μίσην ὄφιν συνεκτικὸν τούτῳ αἰγαθὸν δαίμονα σημαίνοντες. *Ceterum* *Ægyptii*

*gyptii mundum eodem consilio depingentes, rotundum circulum aëreo colore, flammisque sparsum exprimunt; cujus in medio Serpens extensus Accipitris forma collocatur. At tota quidem signa Græco Θ per-
 similis est: ita nimirum ut Circulo mundum exhibeant, Serpente au-
 tem medio illum utrimque conjungente Bonum Demonem significant.
 Quid hoc ad eam quam Christiana profiterur fides personarum in
 Deo Trinitatem? Sed de his fortasse plus satis.*

C A P. VI.

**Fratrum cum sororibus Matrimonia, & Scorta-
 tionem, quæ licita esse Ægyptii dictabant,
 etiam ante legem scriptam illicita fuisse:
 Ægyptiosque de Furto perquam singularia
 instituta habuisse.**

- I. *Nimii præconiis moralem Ægyptiorum disciplinam a Diodoro lau-
 datam esse eleganter ostendit Jacobus Cappellus.* II. *Præter commu-
 nem aliorum hominum consuetudinem fratres sororibus jungunt
 Ægyptii.* III. *Quod merito a Philone reprehensum.* IV. *Mars-
 hamus usque ad legem datam Sororis Germana matrimonium lici-
 tum fuisse contendit.* V. *At perperam.* VI. *Non est certum an
 Sara soror germana Abrahami fuerit.* VII. *Neque tutum est ex
 unico facto elicere jus commune.* VIII. *Moratoribus gentibus ea
 conjugia pro illegitimis habita sunt.* IX. *Ante legem Hebrais in-
 nuptis licitum fuisse corporis sui copiam pro libitu facere Marsha-
 mus pugnat.* X. *Et, cum aliis sua gentis, Maimonides.* XI. *At
 repugnat primæ conjugii institutio.* XII. *Et corporis animique,
 quam semper exegit Deus, Sanctimonia.* XIII. *Natura etiam &
 recta ratio.* XIV. *Quod pro parte vidit Maimonides.* XV. *Ante
 legem propudiosum scortis nomen fuit.* XVI. *Ipsa Jæda ac Thama-
 ris historia huc ducit.* XVII. *Qui nimium hic sibi permiserunt gen-
 tiles, jussu a Deo in reprobum traditi sunt sensum.* XVIII. *Grosius
 laudatus.* XIX. *Furta apud Ægyptios fuisse licita.* XX. *Quin imo
 peculiari lege tantum non approbata.* XXI. *Cujus legis capita di-
 stincte exponuntur.*

AD

I.

AD alia nunc properat animus : atque ea quidem quæ MORALEM ÆGYPTIORUM DISCIPLINAM concernuat. De qua præclara sane *Diodorus Siculus* edisseruit. Attamen quid de iis arbitrarî debeat cordatus veræ antiquitatis æstimator, non tam meis Confer. lib. 1. cap. v. quam *Jacobi Cappelli* verbis exponere lubet, quibus efficaciora atque elegantiora invenire desperavi. Is ergo ad Annum Mundi 1931. ita loquitur : *Cæterum præclara illa leges quas majoribus suis affingunt Ægyptii apud Diodorum, similes sunt Cyropædiæ Xenophontis, qui docet, non qualis fuerit, sed qualis esse debuerit Cyrus; ut talis evaderet Cyrus minor, qualem describebat atavum ejus Cyrum majorem. Videre mihi videor Memphisæ labelum digito comprimentis gravitatem in hac fere verba erumpentem* : Non est, *Diodore*, quod de majoribus nostris ex præsentî rerum statu judicium facias. Quingentesimus fere agitur annus, ex quo nobis imperant alienigenæ, *Macedones, Persæ*. Postquam *Tigris Nilum* influxit, *Ægypti* mores inquinaverunt *Persicæ* deliciae, dein *Græcæ*. Olim, quum suis moribus viveret *Ægyptus*, & ab indigenis regeretur, provinciæ omnium felicitatem multis paratæ præcurrebat. Beatis illis ac verè aureis seculis non regum arbitria pro legibus erant, sed sola legum præscripta regibus placebant. Atque ita *Phoeniciæ* Memphisæ pridem oblivione sepulcorum regum ritus, leges, res gestas pro arbitrio describebat. Et *Diodorus* quidem Bibliothecam suam instructurus ea seligebat, quæ putabat verò similissima. Sed ut *Herodoto*, sic *Diodoro* sæpe os oblitum non est dubium. Enimvero potuit impune *Chemnis* totos viginti annos triginta sex hominum myriadas vexare, ut unum vanitatis vanissima cippum erigeret. Non licuit illi turdum gustare, non leporem, non ullam aliam carnem præter vitulinam aut anserinam : fas illi non fuit, nisi præscripto die & hora uxorem attingere. Ita solent homines præsentia fastidire ; vetera falsis, inutilibus, ineptis præconiis amplificare. Atque hæc a nobis, sic concludit tersissimus scriptor, non carpendi studio notantur, sed ne cui fucum faciant *Ægyptiaca* nania, quæ historia sacra adversantur ; neque memineris tam fallaces esse *Ægyptios*, quam veraces sunt sacri Scriptores.

II. At specialius ea expendamus quæ *Marshamo* annotare libuit.

N

Quo-

Confer. 1.1.
cap. 7. §. 7.

Lib. 1.

Quorum non pauca talia sunt, ut Hebræorum Ægyptiorumque instituta, quantalibet arte ea in gratiam redigere conetur, adversus tamen sibi frontibus incurrant. Hebræorum Leges de ILLICITO CONCUBITU Ægyptiorum consuetudinibus adversissimas fuisse, non fatetur solum *Marshamus*, sed & probat. Et sane res ipsa clamat. Nam seorsim a cæteris gentibus, fere omnibus incestuosa *fratrum* cum *sororibus* tam *Uterinis*, etiam *Gemellis*, quam *Germanis* conjugia, licita sibi, aut laudabilia etiam Ægyptii existimarunt. Non temere dixi, seorsim eos hac in re a cæteris gentibus sensisse: quod & *Diodorus* annotavit. Νομοθετῆσαι δὲ φάσι τοὺς Ἀιγυπτίους, καὶ τὸ κοινὸν ἐῖναι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, γαμῆν ἀδελφᾶς, διὰ τὸ γεγενῆσθαι ἐν τούτοις τῆς ἰσίδου θήλειου γαμοῦ. ταυτὴν γὰρ συνοικήσαν Ὀσιρίδι ἀδελφῷ. Lege etiam Ægyptiis statutum fuit, ut PRÆTER COMMUNEM ALIORUM HOMINUM MOREM cum Sororibus matrimonium ineatur, quod *Isidi* apud ipsos feliciter id successisset. Hac enim *Osiridis* germano nupsit.

III. Exstat pulcherrima *Philonis* *Judæi* super hac re dissertatio, in *Libello de Legibus specialibus* ad sextum & septimum decalogi præceptum; quam hic exhibere lubet, sed Latine tantum, quum paulo sit prolixior. Deinceps præcipitur, inquit, ne Sororem quidem esse ducendam. Honestum sane præceptum, atque aptum continentia. Quamvis *Atheniensis* *Solon* hoc observat in *Uterinis* tantum sororibus, eodem patre prognatis relinquit liberum. Contra *Lacedæmoniorum* legislator *Uterinis* non interdicit connubio, sed solis eodem patre genitis. At Ægyptius ridens utriusque simplicitatem & semiperfecta placita, laxavit libidinem, & auxit in corporibus animisque insanabile malum intemperantia, permissa licentia ducendi sorores, sive per alterutrum parentem, sive per utrumque cognatas, majores pariter & minores aequalæve, ne gemellis quidem exceptis, quas natura ipso natali sejunxit, intemperantia vero societate copulavit insatiabilis, & male comparata junctura. Quas leges abominatus *Moses*, ut alienissimas a bene constituta republica, & incitantes ad omnem turpitudinem, modis omnibus prohibuit congressum cum sororibus, sive utrumque sive alterum tantum parentem communem habentibus.

IV. Quæ quum præclare a *Philone* observata sint, nulla ex parte excusandos arbitror Ægyptios, quasi libertate per jus naturæ concessa

cessa aliquibus saltem sororum matrimoniis uti potuerint, & interdictio sororum *iuris* duntaxat *positivi* fuerit, quod post legem demum Mosaicam invaluerit. Nam, inquit, *etiam post multiplicatum genus humanum, usque ad legem datam, soror Germana, paterni tantum sanguinis, & non Uterina, fratri non erat interdicta. Abraham de Sara, vere, inquit, soror mea est. Est enim filia patris mei, tamen non sit filia matris mea, & facta est mihi in uxorem.* Gen. XX. v. 12.

V. Vetum enimvero multo fatius est, arbitrari, interdictum de fororibus in *jure Natura* fundatum esse. De Uterinis id constanter sciunt Hebræi: qui inter ea quæ homini ex jure naturali interdicta docent, quarto loco numerant coitum *כחיותו מן* *cum sorore ex matre sua.* Neque *Germana* diversam apparet esse rationem: quum idem prorsus sit propinquitatis gradus. Initio quidem necesse fuit ut frater sorori jungeretur, quum aliter multiplicari genus humanum non posset; sed illud *quanto est antiquius compellente necessitate, tanto postea factum est damnabilius, religione prohibente*, ut significanter *Augustinus*. Prohibuit autem religio, non per legem so- De Civ. Dei. lib. XV. cap. XVI. *αιδελφας προς γαμος ηγοντο, αλλα εις ευνομίαν κατιση, κατ' ορεν τῷ Δεσφ. Harec.* *Μουσας ἐγρέψατο νόμον, ὃ ἐξ τὸν σεμνὸν γάμον θεσμός.* De cetero non *amplius in uxores sorores ducebant suas; sed juris vim obtinuit de matrimonio lex etiam ante scriptam a Mose Legem.*

VI. Non ignoro, diversum sentire recentiores juris Hebræorum magistros, quorum mentem *Rabbi Salomo* his verbis expressit: *בן אב מותרת לכן נח שאין נכוח לנה*, *Filia Patris jure con-* ^{Gen. XX. v. 12.} *jungebatur Noachidi, quoniam inter Gentes non habetur ratio consanguinitatis paterna.* Sed quam solide, id ipsi viderint. Nam quod allegatur *Abrahami* exemplum, sufficiens tanti postulati argumentum non est. Etenim neque de *facto* satis constât, neque tutum est in *uno facto commune jus* fundare. Non satis exploratum de *Sara* est, quibus sit orta parentibus. Ex Hebræis qua Veteribus qua Novioribus plurimi magno consensu docent, *Saram* eam ipsam fuisse, quæ Gen. XI. v. 29. vocatur *Isca, Filia Haranis, Fratris Abrahæ.* Ita sane *Josephus*, & *Paraphrasis Uzzielidis*, *Aben Ezra*: *קדמונית אמר: שיסבה היא שדה.* *Antiqui nostri dixerunt Iscam esse Saram.* Potuit-

que nihilominus Abrahamus Saram *sororem* suam vocare, & *filiam* Patris sui, vulgari Hebraismo, quum Patris sui *neptis* esset ex *Harane*, quem potuit *Therach Abrahami* pater habere ex uxore alia. Et sane Scriptura *Saram* vocat כַּלְדָּה *Nurum ejus*, Terachi. Gen. XL v. 39. non *filiam*, quum tamen filia patri propius conjuncta sit, quam nurus. Tuentur sententiam hanc maximi nominis Theologi. Ex Veteribus *Augustinus*, *Hieronymus contra Helvidium*, *Chrysostomus*. Ex Protestantibus, *Junius*, *Rivetius*, *Tarnovius*. Ex Pontificiis, *Lyrannus*, *Tossatus*, *Pererius*, *Delrio*, *A Lapide*, *Bonfrerius*, *Genebrardus*, alii.

VII. Sed pone, quod tamen incertum est, at pone *Saram Abrahamo* sororem fuisse ὁμογάμελον; numquid ex unico isthoc facto elicere est jus commune? Non habebant id ævi Patres legem scriptam: Naturalis autem facile obsolescit, nisi a scripta, adjuvetur. Accessit Patriarcharum zelus, non semper æque prudens, qui ut alienigenarum nuptias evitarent, maluerunt ex sua familia etiam propius conjunctas ducere. Neque urgendum nimis est, quod non legamus a Deo reprehensos esse talis conjugii auctores. Multa enim hujus generis in priscis illis toleravit Divina clementia, quæ non approbavit Divina Sanctitas. Atque huc nos ducit *Targum Uzzielis*, qui comma XVII. cap. XX. in *Levitico* in hanc mentem ὁμογάμελον. Et vir qui concubnerit cum sorore sua, filia patris sui, aut filia matris sue, & contempsit turpitudinem ejus, & ipsa contempsit turpitudinem ipsum, turpitudine est. אָדָם חָסְדָה עִבְרִית עִם קָדְמָי מִן כַּלְדָּה. וְחָסְדָה עָלְמָה מִנָּחָן עַד לֵא אֶתְיָחִיב קִיּוּמָהּ בְּעָלְמָה. Quoniam misericordiam quidem feci cum antecessoribus, ut repletur mundus ex illis, antequam data essent statuta in mundo: sed postquam statuta promulgata sunt, quisquis fecerit his similia exterminabuntur mortalitate, &c. Ubi observandum quod eodem loco habeat sorores ὁμογάμελος & ὁμομήτερος, & matrimonia iiscum dicat tolerata duntaxat per Dei misericordiam, nondum multiplicato satis genere humano, nec publicata lege. Ita enim cum Thalmudistis exponit id quod in Hebræo est חָסְדָה וְחָסְדָה, pro quibus verbis substituant Hellenistæ, ὁμογάμελον & ὁμομήτερος, Vulgata, rem nefariam sunt operasj, Interpretes alii tantundem. Nec necesse fuit ut legem talem priscis datam exleris verbis *Mosa* memoraret: quia satis habuit hoc

hoc tacite indicasse, quum gentes extraneas eo nomine damnat. Lev. XVIII. v. 24. 25. *Ne polluitote vos ullo horum; quia omnibus hisce polluta sunt gentes ista quas ego dimitto a facie vestra. Nam quia polluta est terra, in ipsius iniquitatem animadverto in ea, evomitque terra habitatores suos.* Conferatur id cum versu 9. ubi interdictum exstat de connubio sororum. Multa talia in lege sunt, quæ non temporis ordine, sed ex occasione dicuntur.

VIII. Fuit sane apud gentes moratiores legis hujus & fama & observantia: quemadmodum erudite, pro more suo, notavit *Grotius*. Ex *Diodoro Siculo* modo intelleximus esse nondum ἰσθ' τῶν ἀνθρώπων, communem hominum morem ne fratres jungantur sororibus. *Plato de Legibus Octavo* talia conjugia vocat μηδ' αὖτε οἷα, ἢ θεομυστῆ, nequaquam sancta, sed Deo invisæ. *Seneca* scripsit: *Matrimonia Decorum jungimus, & ne pie quidem, fratrum scilicet & sororum.* Quæ quum ita sint, non puto tuto a nobis dici posse, quod post multiplicatum genus humanum, usque ad Legem datam, matrimonia fratrum cum sororibus non uterinis Divino jure licita fuerint.

IX. Nescio an id quoque prætermittere debeam, quod Nobilissimus *Marshamus*, dum in conferendis Hebræorum Egyptiorumque institutis rotus est, hanc quoque paritatis rationem laudare voluerit. *Ante Legem*, inquit, *Hebræis inuuptis licitum fuit corporis copiam pro lubitu facere.* καὶ ἦ πολλοῖς τῶν Ἀιγυπτίων ἐνκλειδς. *Id* Sext. Emp. *Pyrr. lib. 115. cap. XXIV.* *etiam in honore fuit apud multos ex Egyptiis.*

X. De his largimur; de illis probatum nondum vidimus. Vidimus profecto ea quæ Doctissimus *eldenius* de hac materia collegit in *Commentariis* suis de *jure natura & Gentium juxta disciplinam Hebræorum*; atque inde didicimus in ea mente recentiores Juris Hebraici magistros esse, quam expressit *Marshamius*. Vidimus, neque sine indignatione vidimus, quæ *Maimonidi* commentari libuit in sacram de *Juda & Thamare* historiolum: & *Mor. Nevo. Part. 111. cap. XLIX.* quia refutanda nobis illa philosophatio erit, exhibenda prius est. Sic ergo ille: *Ex facto Juda præstantissimam de moribus virtutem, & justam in actionibus æquitatem observandam possumus addiscere. Dicis, Accipiat sibi, ne forte simus in contemptum.* Ecce mihi hæc hunc. *Gen. XXXVIII. v. 23. Quorum verborum declaratio*

est; quod coitus cum scorto ante legem datam fuerit sicut coitus hominis cum uxore sua: hoc est, quod fuerit opus licitum, neque illud homo ullo pacto fugerit: & quod merces qua meretrici dabatur fuerit sicut dos qua hodie datur uxori quum dimittitur, ad cuius solutionem vir est obligatus. Quod autem ait: Accipiat sibi, ne forte sumus in contemptum; docet nos de actionibus vel negotiis copulationis carnalis, etsiam licita, non posse nos loqui sine pudore; & convinciens esse ut illam, etiam cum facultatum nostrarum iactura reticeamus, & occultemus. - - Hæc est virtus moralis, quam ex historia illa addiscere possumus.

XI. Sed profecto, si usquam alibi, hic certe Maimonidem, & quotquot asseclarum habet, sana fugit ratio. Scortatio enim prima institutioni conjugii, legique de eo Divinæ, directe satis repugnat. Quod ita ostenditur. I. Ut propagatio generis humani rite fieret, non nisi duos Deus junxit. Qui ergo sine discrimine cum pluribus id faciunt quod natura suadet fieri ad humani generis propagationem, illi institutum Dei violant, nec quærunt semen Dei; neque ex ullo legitimo amore, sed prava libidine agunt id quod agunt. Argumentum hoc Malachias supeditat. Cap. II. vers. 15. *An non unum fecit, unum par, ut unius cum una solum conjunctio esset? Quum ipsi superesset Spiritus.* Nunquid hoc per impotentiam fecit Deus? Num Spiritus ipsi deerat ad operandum? Aut non satis animarum creare poterat, quibus informarentur corpora? Nihil minus. Quid ergo? *Et quid unum illud?* Cur Adamo non plures, non mille, dedit scæminas, quarum usu multiplicatio hominum eo citius conficeretur? *Quarebat semen Dei.* Non decuit Deum genus humanum propagare, conjunctione plurium, neque in polygamia, neque in scortatione, tanquam a se institutis atque approbatis. Est sane qui scorto se adjungit, is semen suum, quod a Deo datum est ad propagationem naturæ, & quidem rectæ, offert Diabolo ad propagationem dedecoris & probri perpetui. Nam si qui ex tali conjunctione nascuntur, ii spurii sunt, quos leges civiles neque in familia numerant, neque ad successionem honoresve admittunt; suntque perpetuum parentum suorum dedecus, quos inter liberos suos educare pudet. II. Qui eo junguntur actu quem natu-

natura ad generis nostri propagationem destinavit, ii ex lege Dei *erunt in carnem unam*. Gen. II. v. 24. Hoc est, ita se amabunt, ita conjugabuntur, ut unus sit alterius, & si discessio fiat ac direntio, videatur fieri tanquam unius corporis sectio. Qui ergo se carnali copula jungunt, & non volunt esse *una caro*, eorum copulatio est instituti Divini violatio, & copulatio belluina, sine quaestione seminis Dei. Quod est grande nefas.

XII. Firmat hoc argumentum Divina Pauli Apostoli observatio 1. Cor. VI. v. 13. 15. 16. 18. *Corpus non est fornicationi*, non eum in finem homini concessum, ut ad *impuritatem*, qualis in fornicatione est; Col. III. v. 5. eo abutatur; *sed Domino*, ut ejus sit; & ei ministret, & sistamus membra nostra arma justitiæ. *Et Dominus est corpori*, ut in eo habitet, illiusque actionibus sanctitatem suam demonstret. *An ignoratis corpora vestra esse membra Christi?* quæ sibi acquisivit suo sanguine, univit suo Spiritu; quo & animat ea; & movet, sicut puritatē sua dignum est. *Num igitur ablata membra Christi faciam membra fornicationis?* Nam fornicatio est alienatio corporis a Domino, cujus puritati valde repugnat: & addictio Satanae; qui per libidinem istam regnat. Et fornicator, quantum in se est, & si sequela illius actus attendatur, fornicatio potestatem in corpus suum dat. Quod ab homine pio proboque perquam alienum esse debet. *Abfit. An ignoratis eum qui agglutinatur fornicationi, unum esse corpus cum fornicatione?* Hoc enim sequitur ex carnali copula. *Erunt enim, inquit, duo in carnem unam.* Hæc est Dei institutio, quam violat ac invertit, qui se jungit fœminæ alicui, quam nolit sibi fociare ad perpetuum concubernium. Hinc infert Apostolus: *Fugite fornicationem*, ut rem indignissimam, turpissimamque. *Omne peccatum quod fecerit homo extra corpus est*, per cætera peccata corpus non ita in alterius potestatem traditur. *Sed qui fornicatur in proprium corpus peccat*; surripit id Domino, cujus omni jure est; tradit id alteri, cujus non debebat esse; & cui ipse non vult ut in perpetuum maneat. Uno verbo, immergit illud in cloacam. Nec id ipsi gentiles prius nesciebant. Morem enim habebant a tali concubitu venientes, totos se abluendi. Quod hic notat *Chrysostomus* Observatu dignum est, Apostolum a fornicatione dehortari, non obtem-

temporarium aliquod, & positivum, ut vocant, Dei jussu : sed argumentis ex naturali peccati illius turpitudine deductis, & quia primævæ adversatur institutioni.

XIII. Neque difficile est ostendere quomodo natura & recta ratio scortationem damnet. Nam talis corporum conjunctio natura sua tendit ad procreationem sobolis. Ratio docet, ut quisque parens sobolem suam cognoscat, agnoscat, amet, educet ad Dei gloriam, suumque solamen. Nihil magis naturale est, quam ut parentes ea pietatis officia liberis suis præsentent. Eadem naturalis ratio dicitur, æquum esse ut liberi parentes suos cognoscant, diligant, honorent, ministrent, inque eorum amore delicientur. Omnia hæc officia per scortationem intervertuntur. Nam & patres talium liberorum pudet, & matribus dedecori sunt. Neque possunt ab utroque educari, quum non cohabitent. Ipsi liberi coguntur parentes suos ignorare, vel eosdem reticere, ne spurios se esse fateantur, quam ob causam in legibus ἀπάτης dicuntur. Breviter, qui scortando id agit quo liberos excitare possit, is videtur liberos procreare quos pro suis agnoscere ac diligere nolit, qui etiam parentes suos oderint, & non honorent; & in dehonoratione parentum suorum dehonorent Deum, a quo vitam per parentes, quos dehonorent, acceperunt. Acute celeberrimus Interpres: *Quid magis contra naturam est, quam nolle tuum esse quod generaveris: nolle honorari ab eo quod tuum est? nolle honoris tui consors esse, quod ex te est, & effigies tua est? Facile enim apparet, liberos non esse quærendos, ut negligantur; quemadmodum struthiocamelus negligit ova sua. Job. XXXIX. v. 14, 15, 16. sed ut habeantur tanquam fructus matrimonii, in honore, cum decore, cum gloria Dei, sine pudore: ut nec patrem pudeat factus, nec proles, si patrem nominet patrem, videatur ei convisciari.*

Coccei. in
1. Cor. V.
§. 67.

Mor. Nevo.
Part. III.
cap. XLIX.

XIV. Nonnulla horum viderat quoque Meimoides. Hac de causa, inquit, prohibita sunt scorta, quia per illorum licentiam familia destruntur, & confunduntur, natiq; illorum pro alienis habentur omnibus hominibus, ita ut nullos ipsimet sibi cognatos sciant. neque ex propinquis eorum ullus ipsos velit agnoscere. *Quid vero peris tum ipsis, tum parentibus ipsorum possit accidere? Magna autem ex parte ob hanc quoque rationem scorta sunt prohibita, ut hoc pacto*

passio libido & lascivia cobibeatur. Nam per varietatem prostibulorum illorum non parum accenditur libido. Nunquam etenim tam vehementer homo accenditur corpus illud cui est adfuetus, sicut accenditur erga corpora nova, formis & proprietatibus discrepantia. Quæ rationes quum validæ atque universales sint, efficiunt quoque, ut scortatio, quæ & singulis & societati tantam infert noxam, ipso naturæ jure & semper & ubique illicita fuisse censi debeat.

XV. *Alia, quæ produci hic possent plurima, sicco pede transiens, id non possum non urgere, quod Israëlitarum longe ante datam legem, nomen scorti tanquam propudiosum, abominati sint. Docet id responsum filiorum Jacobi, qui quum vitium sorori suæ Dinæ per Sichemum principem factum scæda strage Sichemitarum omnium ulti essent; hoc se sermone apud patrem excusarunt: וְכִי־נִשְׁכַּחְנוּ אֶת־דִּינָה אִשְׁתִּי בְּחֵיקוֹ הַזֶּה, An tanquam cum scorto ageret cum sorore nostra? Gen. XXXIV. v. 31. Non id solum indigne ferunt, quod vi eam compressisset; sed & illud, quod ad turpitudinem extra matrimonium legitimum ea esset abusus. Hoc enim est cum aliqua tanquam cum scorto agere.*

XVI. *Sed ne longe abeamus, ipsa Judæ & Thamaris historia non contemnenda nobis argumenta suppetit. Non videtur omnino nihil esse quod Thamar theristro seu peplo se obnupserit, dum meretricem simulabat; quasi naturali conscientia distante quod tale vitæ institutum ruborem incutere deberet. Vatablus sane hinc colligit, non fuisse tunc tam effrnam scortandi licentiam, qualis nunc obtinet. Neque abludunt ea quæ ex Chrysippo in Isagoge bonorum & malorum excerpfit Grotius; quibus impudentiæ meretriciæ progressum his verbis describit: Πρῶτον μὲν ἔξω πόλεως, καὶ περὶ τῶν πόλεων ἀπὸ τῶν νόμων μὴ ὀφειλόμενοι εἰσελθεῖν εἰς τὰς πόλεις, ἔξω ἦσαν αὐτῶν, Primo quidem extra urbem larvis velata se prostuebant amasia quibuscumvis. Postea autem larvas neglexerunt & seposuerunt. Et quum legibus urbes ingredi vetarentur, extra eas erant. Nec ignoravit Judas turpe ac pudibundum facinus a se commissum esse dum scorto uteretur; ideoque arrhas suas amittere maluit, quam ut diligentior atque o-*

O

rius

rossior in meretricem inquisitio institueretur. *Retineat sibi*, inquit, *ne forte contemptui simus*. Agnovit igitur id se fecisse, quod, si innotesceret & fabula vulgi fieret, contemtibilem ipsum redderet apud homines, nedum Deum. Incassum laborat *Maimonides*, quum id trahit ad verecundiam illam qua homines modesti ac casti etiam de thoro matrimoniali loquuntur, vel taceri malunt. Non enim erubescit ipse Dei Spiritus, ubi res ita fert, castos conjugum amores & amplexus narrare. Nec fuit ea res cuiquam dedecori. Vid. Gen. XVII. v. 25. XXIX. v. 23. 30. XXX. v. 15. 16. & alibi frequenter.

Ann. II.

XVII. Verum enimvero id omnes verecundiæ leges violat, quod *Maimonides* coitum cum *scorto* ante legem latam non minus honestum fuisse asserat quam *mariti* eum sua *uxore*: quodque *mercedem meretriciam* cum *dote uxori data* conferat. Prudentius Romanorum Jurisconsultus, cujus scitum est, *meretrices turpiter facere quod meretrices essent*: & *Tacitus*: *pœnam esse in ipsa professione flagitii*. Quicumque ex Gentilium sapientibus & Legislatoribus scortationem ut licitam permisere; illi suis aliorumque libidinibus nimis indulgentes, naturæ lumine recte usi non sunt. Fuitque hæc iusta neglecti atque insuper habitu numinis vindicta, *ut traderentur cupiditatibus cordium suorum ad impuritatem, ut sudarent corpora sua inter se*. Rom. I. v. 24. Cujus scditatis pars saltem aliqua scortatio est. Uti colligimus ex 1. Thess. IV. v. 3. 4. 5. *Abstineatis a scortatione. Ut sciat vestrum unusquisque suum vas possidere in sanctificatione & honore. Non in morbo cupiditatis, sicut gentes qua non noverunt Deum*. Quibus verbis scortationem describit uti *morbum cupiditatis*, per se turpem, & repugnantem sanctificationi; in gentilibus ipsis scdum, promanantem ex ignorantia Dei, ἐν τῇ ἁδουκίᾳ καὶ ἔχον ἐν ἀγνοίᾳ; quique propterea tradidit eos in mentem omnis iudicii experientem, ut facerent qua minime conveniunt. Rom. I. v. 28.

XVIII. Lubet pro ἀμύτην adscribere ea quæ Illustris *Grotius* annotavit ad Matth. V. v. 27. *Neque sane debebant*, inquit, *Judæi lege adjuti nescire, quod multos in gentibus sola ratio ac recta institutio docuerat. Job suam non a nuptis tantum sed & innuptis abstinentiam predicat. Epictetus jubet κατὰ φύσιν τῶν ἀφροδισίων περὶ*

πρὶν τὸ γάμει, ab omni re Venerea ante nuptias sancte abstinere. Idemque aliquot argumentis probat Dion Chrysostomus. Sed imprimis praeclara sunt ista Musonii. Ὅσαι συμπλοκαὶ μοιχίαι ἐκτὸς ἔσσαι πρὸς θύλακας εἰσιν, ἐξηρημαίαι δὲ γίνεσθαι κατὰ νόμον, καὶ αὐταὶ πᾶσαι αἰσχραί. Πράττονται γὰρ δι' ἀκλασίας, ὡς μετά γε σοφροσύνης ἢ ἂν ἱταίρα πλησιάζον ὑπομνήσῃ τις. Οὐτ' ἂν ἑλευθέρα γάμει χωρὶς, ἔτε μὴ Δία θεραυπαίνῃ τῇ αὐτῇ. Τὸ γὰρ μὴ νόμιμον μὴ ἐμπρεπὲς τῶν συσσιῶν τέτων, αἰσχρὸν δὲ καὶ ὄνειδον μίγα τοῖς θηραμφοῖς αὐτάς. *Quorum verborum haec mens est* : Quasunque cum foeminis commixtiones, etiam citra adulterium, quae praeter legem fiunt, ipsas quoque omnes turpes esse. Ex intemperantia enim fieri : quum nemo castae mentis servata modestia cum scorto consuefcere sustineat, neque cum libera extra nuptias, & pol ne cum ancilla quidem sua. Nihil enim in ejusmodi consuetudinibus legitimum esse atque decorum : sed summam esse turpitudinem atque opprobrium eorum qui illas venantur. Haud absimilem ῥῆσιν quum ex Porphyrio produxisset, (omnia enim describere longum esset) ita pergit : *Hac naturalis suggestio obstitit quo minus vaga Venus uno impetu, aut etiam sine discrimine pudoris septa perempteretur.* Laudatoque quod supra memoravimus Chrysippi testimonio, id, eo se libentius referre scribit, quia quod dicit Chrysippus antiquitus meretrices non in urbibus, sed in agro (moris cuius vestigia etiam apud ipsos Peruanos & Tartaros reperta sunt) neque aperta sed obteflo vultu prostitisse, verissimum esse ex ipsius Moysi narratione apparet. Gen. XXXVIII. v. 14. Apud Romanos qui virginem ingenuam supraffet poena capitali afficiebatur. Neque meretricia vita permittebatur nisi eam vitam professis, quas leges existimabant, ut inquit Tacitus, satis ipso pudore cruciari. Quare quod ad Judae ac Thamaris historiam Hebraei notant, scorti usum ante legem permissum fuisse, concedi potest si de impunitate est quaestio : non item si de eo agitur quod sine turpitudine fieri potuit. Haecenus Grotius. Atque haec nobis pro prisca sanctitate dicenda fuere, adversus praetensam scortationis ante Mosaicam legem licentiam.

XIX. In FURTI quoque interdicto opponendi potius Hebraei Egyptii quam componendi sunt. Nam etiam si deposito aliquem fraudare, dolo malo uti, inonetam tabulasque adulterare, Confer. lib. i. cap. v. §. 10.

similiaque quæ incolumitati publicæ manifeste adversantur, nefas censuerint : multa tamen furti genera non impunita solum, sed & licita, imo vero tantum non honorata habuere ; hætenus saltem ut scito publico pars bonorum furto ablatorum furi decerneretur. Fidem faciunt *A. Gellius & Diodorus Siculus*. Quorum ille de Ægyptiis ita : *Id etiam memini legere me in libro Aristonis, Iureconsulti, haud quaquam indocti viri : apud Veteres Ægyptios, quod genus hominum constat & in artibus reparendis solertes fuisse, & in cognitione rerum indaganda sagaces, furtim omnia fuisse licita & impunita.*

Lib. I. XX. Hic autem non paullo pressius, atque accuratius. *Ἐπεὶ γὰρ καὶ πρὸς τῶν πλεονῶν νόμου παρ' Αἰγυπτίους ἰδιώταις. ἐκίλενε γὰρ τὸς βυλομένους ἔχειν ταύτην τὴν ἐργασίαν, ἀπογυμνασθῆαι πρὸς τὸν Ἀρχιφῶρα, καὶ τὸ κλαπὲν ὁμολόγως ἀναφέρειν ὡς ἀρχιφῶρα πρὸς ἐκείνους. Fuit autem apud Ægyptios LEX DE FURIBUS PERQUAM SINGULARIS : Iussit enim ut qui furto operam dare vellet nomen suum profiterentur apud Principem furum, sponderentque rem surreptam ad illum precinxis adferre ; ut qui res amiserint isidem ad illum scriberent de re quaque amissa, & de jactura loco, die & hora. Hoc modo rebus facile repertis, qui amisit sua recuperavit, quarta parte pretii soluta. Quum enim fieri nequeat ut omnes a furto abstineant, legislator viam invenit per quam parvo redemptionis pretio tota res servaretur.*

XXI Ex quibus *Diodori* verbis patet. I. Ægyptios circa furtum Legem habuisse a caterarum gentium institutis ac moribus quam maxime abhorrentem, sicque *ἰδιώταις, perquam singularem*. II. Ea lege *sodalitium* aliquod *furum* institutum esse, cujus *ἐργασία* & quasi *opificium* sit furari. III. Integrum cuique fuisse, *βυλομένη*, modo veller, ei se *sodalitio* & *opificio* addicere : ea lege ut *nomen publice daret*. IV. *Sodalitio* isti publica auctoritate prætectum esse *principem*, cui singulorum reddenda foret ratio. V. Furti manifestum non modo nulla poena aut infortunio fuisse mactatum, sed lege iubente *quartam pretii partem*, sibi aut certo *sodalitio* retinuisse ; non nisi tribus partibus iusto possessori, ubi sua reperitum veniebat, redditis. Hæc immanc quantum ab Hebraicarum Legum sanctimonia distare, quum cuius notissimum sit, probare nihil attinet.

C A 2.

CAP. VII.

In Annorum Mensiumque ordinatione nihil
Ægyptiis debere Hebræos.

- I. *Annorum mensiumque distinctio quum ante diluvium obtinuerit, falso Ægyptios auctores habere statuitur.* II. *Astrologiam Ægyptios ab Abrahamo didicisse multi affirmant.* III. *Festa Ægyptiorum omnes anni partes peragunt: Hebræorum suis singula temporibus alligata sunt.* IV. *Ægyptiorum Civilis & Sacer annus, cum utroque Hebræorum anno nihil commune habet.* V. *Anni Saceri apud Hebræos mysterium.* VI. *Quid docere Israelitas id posuerit quod annum sacrum ordiri voluerit Deus ab eo mense qui Abib vel Nisan dicitur.* VII. *Judaica super hac re observationes.*

I.

QUÆ de ANNORUM MENSIVQUE distincta supputa-
 tione tanquam ab Ægyptiis inventa ex *Herodoto & Diodoro* Confer. lib. I. cap. vi.
 ro a *Marshamo* laudantur ea palam falsa sunt; quum *primorum Patriarcharum* ipsiusque adeo *Adami & Evæ* tempora mensibus
 & annis suis Mosaica historia distinguat: & Deus ante diluvium
 certum annorum numerum Noacho præfiniverit, quibus elapsis
 terram undis perditurus erat. Constat etiam annos illos *duodecim*
mensis habuisse, quum *pr. mi, secundi, septimi, decimi* mensis
 exserta fiat mentio. Gen. VII. v. 11. col. cum VIII. v. 4. 5. 13. Ibi
 subsistente Divino calculo: non quod plures anno comprehensi
 non fuerint; sed quod sequentibus mensibus nihil acciderit Mosis
 cum temperis designatione memoratum. Constat itidem *mensis*
triginta diebus fuisse circumscriptos: quum a *septimo decimo* die
secundi mensis, usque ad *septimum decimum mensis septimi*, nume-
 rentur *centum & quinquaginta dies* Gen. VII. v. 11. 24. coll. cum
 VIII. v. 3. 4.

II. Et si Historici in tam abstrusa antiquitate præter scripturam
 audiendi sunt, habemus quos *Herodoto & Diodoro* opponamus.
Berosus, Nicolaus Damascenus, Eusebius, Alexander Polyhistor,

Prepar. lib.
ix. cap. xvi.
xvii. xviii.

Artapanus, quorum fragmenta nobis conservavit *Eusebius*, uno omnes ore *Abrahamum* laudant, ut virum eximium, καὶ τὰ ὑψίστα ἱμπερον, rerum celestium cognitione præditum, quique inter Ægyptios peregrinans magnæ apud ipsos existimationis fuerit, eosque Arithmeticam atque Astrologiam prolixè & liberaliter docuerit: Πρὸ γὰρ τῆς Ἀβραάμης παρουσίας Ἀιγύπτιοι τούτων ἔχον ἀμαθῆς, nam in artibus hisce ante *Abrahami* adventum Ægyptii hospites omnino ac peregrini fuerant. *Polyhistor* autem τὴν ἐνέρεσιν αὐτῶν ἐν Ἑνώχ ἀναπύμπει. καὶ τοῦτον ἐνρηκεῖναι πρῶτον, τὴν ἀστρολογίαν, καὶ Ἀιγυπτίως, principem eorum auctorem *Henochum* fuisse statuit, quippe qui primus omnium *Astrologiam* invenierit, non autem Ægyptii.

III. Sed undecunque Anni sui constitutionem Ægyptii habuerint, id certum est plus dissimilitudinis quam similitudinis inter Ægyptiorum Hebræorumque annos assignari posse: præsertim si festorum anniversionum circulum spectemus, quod ad rem religionis potissimum attinet. Ægyptii enim data opera id agebant, ut festa sua omnes anni partes peragrarent, idemque modo vere, modo æstate, modo autumnno, modo bruma ageretur, ideoque sacerdotes eorum infensissimi hostes intercalationis erant. Id vero ab Hebræorum institutis oppido alienum fuit. Quippe quorum festa, frugum maturitati, messi, & collectioni alligata, eadem semper anni tempestate recurrere debuerunt: ideoque intercalationis fuere studiosissimi. De qua prolixè egit *Moses Maimonides* integro tractatu ad Titulum Talmudicum קידוש החודש, sive de consecratione Calendarum.

IV. Geminus item Ægyptiorum annus cum gemino anno Hebræorum nihil habet commune: Nam *Civilis* & *Sacer* annus apud Ægyptios prorsus idem est, & unica duntaxat diei quadrante a *Naturali* sive *Solari* distinguitur. Hebræorum autem annus *Sacer* atque *Civilis*, *Tempore*, *Usu* atque *Mysterio* plurimum differunt. *Tempore*. *Civilis* enim Anni usus omnium antiquissimus, & mundo fortasse coævus fuit, inciditque illius initium in mensem *Tisri*, qui respondet nostro *Septembri*, incipitque a novilunio *Æquinoctii Autumnalis*. *Sacri* Anni tempora *Moses* Dei jussu descripsit tum quum Israëlitas ex Ægyptiorum servitute sibi vindicaret Dominus:

nus: incipitque ille annus mense *Nisan*, cui respondet noster *Martius*, cum novilunio *Æquinoctii verni*. Exod. XII. v. 2. *Ufus* etiam diversus erat. Nam secundum annum *Civilem* tempora *mundi conditi* supputant, & tempus *anni quietis, annumque jubileum*. Secundum annum *sacrum* putanda erant *festæ*. Neque videtur tota hæc res carere *mysterio*.

V. Hac enim Kalendarum anni mutatione I. Indicavit Deus se Israëlitarum Regem atque πολιτάρχην esse. Sicut ob eandem rationem *Julius Cæsar in Republica*, *Gregorius XIII. in Ecclesia Romana*, anni tempora mutaverunt, ut uterque hoc facto summum sibi imperium asseret. II. Voluit mensem eum quasi natalem Israëlī suo esse, quo eum velut ex civili morte excitatum, atque ex *Ægyptiorum* ergastulo in libertatem assertum sibi vindicavit; ut hominum exemptus servitute serviret Deo vivo; quæ vera animæ vita est. III. Docuit expectandas esse melioris anni Kalendas, in libertate Testamenti Novi, promulganda per Messiam. Jes. LXI. v. 2. IV. Denique colligere hinc potuissent & debuissent Israëlītæ, fœderato Dei populo inchoandam esse novam vitæ rationem, ex quo eum Deus hostium tyrannidi ereptum sibi in peculium vindicavit. Confer 1. Petr. IV. v. 2. 3.

VI. Et quandoquidem primus ille Anni Sacri mensis *Abib* dicitur, Exod. XIII. v. 4. quæ vox Hebræis *spicam recentem* notat, quia est mensis granescentium segetum, quam ob rem Græci quoque eum vocant *μῆνα τῶν νέων*, supple *καρπῶν*: Chaldæus autem *Nisan* nuncupatur, quod Josephus legit *Nisanai*, a נִסָּי *Nissin bellicis signis*, quia vexilla eo mense ad pugnam produci solent, 2. Sam. XI. v. 1. unde & Romanorum *Martius* a *Marte*: pulchro emblemate edocti fuere Israëlītæ, ex quo quis Dei esse incipit, ab eo tempore nova bonorum exercitiorum virtutumque germina ad Dei honorem proferenda esse; & expeditionem animosè sub vexillis Imperatoris nostri cœlestis suscipiendam esse adversus Divinæ gloriæ humanæque salutis impotentissimos hostes.

VII. Aliquid horum vidit cæcus ille cæteroquin Judæus, cujus verba exhibuit nobis *Christophorus Cartwrightus, in Mellificio Hebraico*

lib. I. cap. II. משבחר הקב"ה בעלמו קכע בו ראשי חרשים
ושנים וכבחר בעקב וכנו קכע בו ראש חדש של גאולה שבו
Ex Ele Schemoth Rabba. sect. xv. fol. 170. col. 3.

שבו נצאלו ישראל מסצרים וכו' עתידין לינאל שבו כימי
 Ex quo Sanctus Benedictus
 mundum suum elegit, constituit in eo principia mensium & annorum;
 & quum elegit Jacobum & filios ejus, constituit inter eos principium
 (mensium) mensis redemptionis, quod in eo redempti fuerunt Israelitæ
 ex Ægypto, & in eo postea redimendi sunt; videlicet a Messia, sicuti
 dictum est Mich. VII. 5. 15. secundum diem exitus tui ex Ægypto
 ostendam ei mirabilia. Nota, ex hujus magistri mente, I. Dei crea-
 toris esse, ut menses & annos ordinet. II. Id fecisse Deum, jam inde
 a mundi initio. III. Mensem quem Israël primum esse voluit, fuisse
 ei mensem redemptionis. IV. Eodem mense redimendum fuisse Israëlitem
 per Messiam. Quod & factum est, quum tempore Paschatis sanguine
 suo æternam redemptionem invenit.

C A P. VIII.

Male Serpentis Ænei & Vaccæ Rufæ instituta,
 & Hyssopi in Aspersione Usum, ex
 Ægypto arcessi.

- I. Non prudentia solum, sed & pietas subinde vetat Ægyptiorum
 nugas cum sacratissimis Dei insipientiis comparare. II. Licet Ægyptii
 aliique ad incantationem serpentum figuras Talismanicas adhibue-
 rint; III. Non tamen ad earum prestigiæ exemplar serpens ancus
 a Mose factus est. IV. De quo melius Marshamo Hebraorum ma-
 gistri. V. An ante Moysi tempora Ægyptii Boves rufos in Typhonis
 odum immolaverint, non constat. VI. VII. Et si constaret, non ta-
 men inde Vacca rufa carimonia arcessenda est. VIII. Cujus san-
 ctius mysterium assignatur. IX. In Gaurorum sacris aliquid ei si-
 mile. X. Hyssopo aliter usi Ægyptii, aliter Hebræi sunt. XI. Hys-
 sopi in Aspersione mysterium.

I.

HACTENUS ea excussimus in quibus Viros eruditos non
 omni suo judicio ac prudentia usos arbitramur, dum in præ-
 dicanda Ægyptiacorum & Hebraicorum institutorum simili-
 tudine placuit justo esse liberalioribus. Alia nunc examinemus,
 quæ

quæ ne inter se comparentur ipsa *pietas*, & *religio* a Deo institutæ *sanctitas*, quæque ei a Christiano pectore debetur casta *veneratio*, intercedere deberent. In hunc censum refero collationem *præstigiarum* Egyptiacarum in *incantandis serpentibus*, cum *serpente* a Deo iussu a Mose erecto: & *bovm rufum*, quos in odium *Typhonis*, quem rufum fuisse existimant, immolabant Egyptii, cum *Vacca rufa* cujus cineri miscebatur aqua lustralis, quasi nulla coloris illius ratio assignari possit, præter æmulationem ritus Egyptiaci: & *sacrorum Typhonicorum* cum *hirco Azazelis*, cæterisque sacris cærimoniis expiationis die adhibitis: *Amuletorum* AEgyptiacorum & *Phallorum* turpissimorum cum *Totaphos* sive *Phylacteriis* Israëlitis: & denique *ταῖς Theraphim*, quibus in AEgypto assueverant Israëlita, cum sacratissimo Pontificis apparatu in recipiendis edendisque oraculis, quem *Urim* Divinæ literæ appellant.

II. Ut a SERPENTE ANEO ordiamur, diffitendum non est, *Aegyptios* olim, *Marsos* ac *Psyllos*, aliosque Orientis populos, Confer. lib. 1. cap. IX. fascinandis serpentibus infames fuisse; inque eum finem, ligna, 6. 6. lapides, laminas, & figuras *Talismanicas*, quas vocant, adhibitas fuisse. *Arnobius*: *Adversus illius noxios, & venenatos coluborum morsus remedia saepe conquirimus, & protegimus nos laminis, Marsis Psyllive vendentibus.* De *Emesa* urbe ex *Nubiensi Geographo* refert incomparabilis *Bochartus*, eam ita esse *Talismanizatam*, Hierozo. Part. II. lib. III. cap. VI. id est talibus *ταλίσμανα* instructam, ut nulli eam serpentes aut *scorpiones* ingrediantur, quin, si ad portam civitatis inferantur, statim *expirent*.

III. Nihil tamen in præstigiis illis est quod cum admirabili illo serpente a Thaumaturgo Mose in pertricam Dei iussu erecto configi ullo modo mereatur. Quidquid enim hic factum est, non est factum *excantatione* aliqua, ut Nobilissimo *Marshamo* loqui libuit, quippe qua severissime suis interdixit Deus; sed expresso Dei mandato: non malis Diaboli artibus; sed Divina omnipotentia, piis Mosis precibus in Israëlitarum auxilium sollicitata: non ad exemplum præstigiarum quas viderat Moses in AEgypto; sed in typum Christi, qui sublatus in crucem conspectusque oculis fidei medelam allaturus erat pœnitentibus a lechiferis inferna-

lis serpentis moribus. Quis non indignetur, tantum religionis nostræ sacramentum, tam fœtum mysticis significationibus, tam plenum salutis doctrinæ quam fusiùs alibi exposuimus, cum impiis vanissimæ artis præstigiis quocunque demum modo comparari? Non cœlum ab inferis longius distat, quam hoc Divinæ Bonitatis miraculosum specimen, ab impurissimorum Ægyptiorum μαγεία ἄνθρωπων.

IV. Non male de hac historia Hebræorum magistri differunt: *Mibi*, inquit *Gerundenfis*, *de hoc mysterio ita videtur. De consuetudine Legis Divina est, ut omne opus miraculosum fiat per aliud miraculum, auferendo damnum per eum qui id intulit, & morbum per ejus causam; sicut Rabbini nostri docent, ex eo quod de ligno amaro ad dulces reddendas aquas amaras legitur, & ex aquis lethiferis per Eliseum injecto sale sanatis. Notum est ex medicorum placitis, quod omnes ab animalibus venenatis morfi periclitentur, si vel ea, vel eorum imaginem adspexerint. Quo ergo illustrius esset miraculum, serpentem formari Deus jussit, cujus aspectu curarentur.* Sed digna præ cæteris *Aben Ezra* commentatio est quæ hic ascribatur. ורבים השתבשו ואמרו כי זאת הצורה לקבל בות העליונים רבים השתבשו ואמרו כי זאת הצורה לקבל בות העליונים. *Multis hic (superstitiosam habent opinionem, dicentes, hanc figuram factam esse, ad recipiendam virtutem superiorem. (quales sunt figuræ illæ Talismanicæ.) sed absit, absit ut hoc dicamus. Nam hac res facta fuit ex præcepto Dei. Imo & ea de serpente æneo dixit Paraphrastes Jonathan, quæ si nos Christiani legamur, vix est ut non de Messia nostro cogitemus. Is ad Num. XXI. v.8. ita commentatur: יהיה כל דגבית יתיר חויה יהיה משתכל ביה וחאי אין סכון לכיה לשום מיסרה דיי: Et fiet si quem momorderit serpens, & intutus fuerit eum, ne convalescat, SI DIREXERIT COR SUUM AD NOMEN VERBI DOMINI. Vide Buxtorf. Dissert. de Serp. Aneo. cap V.*

V. Non dispar judicium de VACCA RUFA esto. An quia Hebræorum Magistri, *caci* illi & *fatui*, ut eos nuncupavit Dominus, ne *Salomoni* quidem paruisse asserunt, cur vacca illa *Rufa* potius esse debuerit quam alterius coloris; nobis Christianis, *Salomone* nimirum hac in parte sapientioribus, ad *Typhonica* Ægyptiorum sacra recurrendum est: & quia ex scriptore multo quam

Confer. lib.
1. cap. VII.
§. 11.

ea secula sunt recentiore, discimus, Ægyptios, quia *Typhon* rufi coloris fuisse perhibetur, boum non nisi *rufos* immolasse, cogitandum est, omnem istius præcepti rationem in permissione pristinae alicujus consuetudinis, quam ex Ægypto hauserant Israëlita, fundatam esse? Quis præstabit tantam istius consuetudinis antiquitatem? Quis *Plutarchi* testimonium ad tam immanis postulati probationem sufficere arbitrabitur? An tam novus auctor, tam recondita vetustatis idoneus testis est? Sed ne testis quidem tam antiqui ritus. Quippe qui Ægyptiorum caerimonias suo more referens, ad primam hujus rei originem non ascendit. Fundat quidem eam in opinione quam de rufo *Typhonis* colore conceperunt Ægyptii, sed quando ex ea hypothese hoc de quo agimus *πρόσμα* elicere oceperint, id enim vero ne verbo quidem attingit.

VI. Neque nostra magnopere interest ut laboriose investigemus. Dato enim Ægyptios ab omni retro antiquitate non nisi rufos boves sacrificasse, indene propterea Israëlita hujus caerimoniae arcescenda est ratio? At quæ tandem causa dici potest, cur, quum in cæteris sacrificiis omnibus sine colorum discrimine munda animantia rite offerrentur, solam hanc lustralem vaccam rubram esse necesse fuerit? Excutiantur nunc omnes priscarum consuetudinum foruli, doceaturque ex iis, cur ob Ægyptiorum ineptam insanamque superstitionem non nisi boum rufos immolantium Deus in sola immundorum lustratione vaccam rufam adhiberi ab Israëlitis, non *permiserit*, quod falso dicitur, sed expresse *jusserit*; quum tamen reliqua omnia sacrificia nullam certi coloris habuerint delignationem.

VII. Præterea dubium non est quin vacca rufa hoc modo ex præscripto Domini oblata, mactata, cremata, grata Deo fuerit; quum victimas ejusmodi Deus *cibum* ipse *suum* nuncupet. Attamen Ægyptii rufos boves immolabant, non quod preciosiores eos aut Diis suis gratiores esse existimarent; sed ex odio & contemptu. Dictabant enim *θύσμεν ἡ φίλον εἶναι θεοῖς*, id quod mactatur non esse *Dis charum*.

VIII. Quanto satius, sanctius, & Christiano homine dignius est ad *mysterium* assurgere, & in tota hac lustralis vaccae caerimonia *typum* agnoscere spiritualis nostræ per Christum purificationis?

tionis? *Vacca* nimirum umbra ac figura *Christi* fuit, ratione *ἰονιότητος* ac *fecunditatis*, item *lactis* ac *nutrimenti*. *Rubedo* autem *vaccæ* notare potuit. I. *Communionem sanguinis*, cujus *Christus*, naturam nostram humanam assumendo, factus est particeps. Hebr. II. v. 14. II. *Effusionem sanguinis sui*, quo ipse in Gethsemane, in prætorio, in Golgotha, ad nostræ sceleris expiationem, totus tinctus fuit: & *sanguinis hostium suorum*, quo madefactæ & conspersæ vestes illius sunt. Jes. LXIII. 1. 2. 3. Ap. IX. 13. III. *Susceptionem nostrorum peccatorum*: quæ *rubere* dicuntur ut *coccus* Jes. I. v. 18. quæque ipsi imputari necesse fuit, si nos unquam eorum reatu exsolvendi, vel a labe mundandi essemus. Hæc nos consideratio solidiorem sapientiam docet, quam casca illa de *Ægyptiorum* rubris bobus observatio.

Itiner. part.
I. lib. IV.
cap. VIII.

IX. Si omnino comparisonem instituere libeat sacri hujus ritus cum profanis aliarum gentium cærimoniis, ego me nihil invenisse memini quod affinius ei sit quam *Gaurorum* lustrationes, prout eas edidit *Johannes Baptista Tabernarius*. Sunt autem *Gauri* reliquæ antiquorum *Persarum*, avitæ superstitionis retinentissimi, ideoque expositi recentiorum quos Alcorani deliria dementarunt sævissimis persecutionibus: attamen frequentes adhuc in *Carmania* & *India*. Prophetam, quem ut primum religionis suæ doctorem venerantur, *Ebrahim Zer Atench* nuncupant: quem Divinam suam missionem plurimis stupendisque miraculis comprobasse fabulantur, quorum alia ex *Abrahami*, alia ex *Mosis*, alia ex sociorum *Danielis* historia, sed fabulis, ut fieri solet, interpolata, desumpta dixeris. Id præ cæteris memorant, quod rege incredulo jubente, lubens volensque se consecrerit in balneum argenti liquefacti; unde quam sanus sospesque rediret, cunctos sui admiratione implevit, doctrinæque suæ obsequibiles habuit. Atque hinc vocatus est *Zer Atench*, quod ipsorum lingua significat, *Lotum argento*. Illi itaque *Gauri* in lustrationibus suis nihil habent sacratius *urina Vaccæ*. Ubi quis purgamentum calcavit, aut rem quamcunque immundam attigit, ubi ex sacerdotum ordine aliquis in cadaver incidit atque illud conspexit; hac *vacca urina* purificari eum necesse est. At si quis se piaculo obstrinxerit, urinam *vaccæ* quadriduo asservatam, cortice salicis, aliisque quibusdam herbis mira superstitione miscent,

cent, eaque urina peccatorem, post decem dierum rigidam satis poenitentiam, sacerdos, quem *Cazi* dicunt, septies aspergit; & aliquantulum illi ex ea bibendum porrigit. Tunc demum a crimine suo absolutus censetur. Et hujus quidem ritus primam originem Propheta suo antiquiorem, & protoplasto tantum non coævam fingunt. Sed non est nobis prolubium ex istiusmodi observatiuncularum minutii aliquam eruditionis laudem aucupari.

X. Nec video quid ad rei Theologicæ augmentum faciat, si, quando legimus jussisse Deum, ut ad *asperersionem* in Paschate, & purificatione leprosi, atque alibi, *fasciculus* sive aspergillum adhibeatur ex cedro & *hyssopo*, filo coccineo devinctis confectum, in mentem tunc nobis revocetur, quod Ægyptiorum sacerdotes panem non nisi cum *hyssopo* concisum comederint, *hyssopum enim nimiam panis virtutem purgare*. Scilicet id *Charemon* testatur apud *Porphyrium*; qui quid Ægyptiorum Sacerdotes *Mosis* ævo fecerint, tantumdem sciebat quantum qui hodie nati sunt. Sed fecerint id Ægyptii tempore *Mosis*: quid *pani* cum *aspergillo*?

XI. Longe majoris momenti illa *sapientia* est quam super hac re Deum sibi *in occulto patefecisse* David gloriatur Ps.LI.v.8.9. Habet cærimonia ista mysterium, ad cujus significationem est instituta quanta est. *Lepra* spurcitiam peccati notat, qua misere inficitur anima. *Purificatio* lepræ, *peccati remissionem*, & mentis *sanctificationem*. Materia asperfusionis fuit *sanguis & aqua viva*. Utriusque implementum in Christo est: *qui venit per aquam & sanguinem: non tantum per aquam, sed & per sanguinem*. 1.Joh.V.v.6. Quorum illa Christi *Spiritus*, hic *vim satisfactionis* & meriti significare possunt. *Aspergio* figurat *imputationem justitiæ Christi*, & applicationem meritorum ejus. *Aspergillum* sine dubio significatione sua non caruit. Sunt Viri docti qui tergemina materia ex qua constabat, *cedro*, *hyssopo*, *coccino* sive purpura, adumbratum existimant, voluntate *Patris*, *Filii* & *Spiritus Sancti* dari communionem meriti & mortis Christi ad justitiam & vitam. *Cedri* arbor in altis montibus & in jugo *Libani*, procera, dura, vivacissima, potest, inquit, significare *Patrem*: *Hyssopus*, germen humile, quod nascitur in parietibus, 1.Reg.IV.v.33. *Deum Filium*, Christum hominem, humilem & spretum. *Purpura* sanguinis

nis color est, imo & sanguis. Sanguis vehiculum est Spiritus. Quid impedit ergo quo minus hieroglyphice Spiritum Sanctum significet, qui ut coccus rubet igne charitatis, & amoris Dei atque omnis boni? Si tamen hoc subtilius videatur, quod videri merito potest cogitare licet, toto aspergillo Christum figurari, ita ut lignum cedrinum sua duritie, vivacitate, proceritate, Divina in Christo natura aternitatem atque præstantiam notet, sua fragrantia, manifestationem Spiritus in verbis & in obedientia. Hyssopus, humana natura vilitatem, Filium coccineum, imputationem peccati, & sanguinolentam passionem. Hyssopi vero solius mentionem Psaltes facit, cætera sub intelligens, quia reliqua omnia cum natura Christi humana ad eandem efficaciam conspirant, & quia certitudo omnis illius gratiæ a Christi incarnatione pendet. Hæc ego occasione istius cærimonix meditari malim, quam de Ægyptiorum aliquo pane cogitare quem cum hyssopo, manducaverint eorum popæ.

C A P. IX.

Male item anniversariæ expiationis cærimonias,
& Leges de Frontalibus, ex sacris Ægyptiorum
averruncis, & amyletis phallisve derivari.

- I. Fox non notat Typhonem, vel numen aliquod averruncum. II. Hircum ἀπορρημαίνω Hellenista dixisse videntur, quia dimittebatur. III. Non permisit Deus, nedum ut jasserit, hircum sacrum esse Diabolo. IV, Sacri instituti ratio ex intimis Christianismi penetralibus petenda est. V. Hircus emissarius non fuit precipitatus de rupe. VI. Imprecatio in caput victima peculiaris omnibus propemodum gentibus commune institutum est. VII. Pudenda res est Dei Legem de Frontalibus a pudendis Ægyptiorum phallis arcessere. VIII. Tria loca in quibus τὸν Totaphot sive Frontalium mentio fit. IX. Totaphot Orientalibus fuerunt ornamentum capitis aut brachiorum. X. Nusquam iussit Deus facere Totaphot, sed sua ipse dicta & facta dedit pro Totaphot παρρημωδῶς. XI. Improbabilem illius & affinium vocum notationem edidit Petrus.

L. AB

I.

AB animo etiam meo impetrare non possum quin existimem injuriam fieri sanctissimis EXPIATIONIS anniversariæ cærimoniiis quando illæ ab impuris *Typhonicis* sacris, & ab animantibus illis devotis quas *averruncis* Diis suis Ægyptii offerebant, accessunt. Quid enim tandem est quod in eam nos inducat opinionem? An quia *Hellenisticis* placuit Hebræorum *זְנוּיָהוּ* vertere τῷ ἀπομπαίῳ, vel εἰς τὴν ἀπομπήν, ideo hariolari licet, vocem eam esse *Ægyptiacam*, & *Typhonem*, vel nescio quod aliud *numen averruncum* significare? Num permisit suis Deus, nedum ut jussit, genium aliquem averruncum agnoscere, quem sacratis placarent animantibus, aut quicquam facere abominationibus Ægyptiorum simile?

Confer. lib.
1. cap. VII.
§. 14.

II. Dudum didicimus, Græcis scriptoribus ἀπομπήν esse *depulsionem* malorum per sacrificia & preces: sed non semper ad Græcorum elegantias Hellenistici simplicitas sermonis exigenda est. Non est certum, imo fortassis nec credibile, ad illam Hellenistas significationem attendisse: qui ἀπομπαῖον dicere voluerunt, quem *caprum emissurum Hieronymus* nuncupavit. Docet id *Cyrillus* in *Glaphyris*. Τῶν τεύχων ὠνομασμένων, τὴ μὲν ἐνὸς Κυρίου, τὴ δὲ ἐν ἑτέρῳ Ἀπομπαῖς, διὰ τὸ ἀποπίμπειναι *Hircorum* alter vocabatur nomine Domini, alter ἀπομπαῖς, quia mittebatur. Et *Theodoretus* in *Leviticum*: ἐ τὸ γὰρ ἀπομπαῖς ἐκλήθη, ὡς ἀποπεμπόμενος εἰς τὴν ἔρημον. *Hircus* ἀπομπαῖς nominatus fuit, quasi dicas emissum in desertum. *Symmachus* transtulit τεύχος ἀπερχόμενον. Et *Aquila* τεύχος ἀπολελυμένον εἰς τὴν ἔρημον. Memorabile est, quod, quum *Julianus Apostata* hoc *Mosis* loco abuteretur ut probaret eum scripsisse περὶ τῶν ἀπομπαῖων, de *Diis Averruncis*, prolixè eum & acriter refellere aggressus sit *Cyrillus*, *Libro nono adversus Julianum*. Sed inter ejusdem *Cyrilli* epistolas una exstat bene longa ad *Melitenes* Episcopum *Acacium* περὶ τῶν Ἀπομπαῖς, qua in eos vehementer disputat, qui ex eo quod in versione Græca legerunt in duos hircos jactas fuisse sortes, unam Domino, & alteram τῷ ἀπομπαίῳ, colligebant ex duobus hircis unum quidem Domino ad sacrificium deputari; τὴν μὲν ἔπρον ἀπομπαῖον τινί, καὶ ποιηῶ, καὶ ἀκαθάρτῳ δαίμονι πεμφθῆναι κατὰ

Bochart.
Hieroz. lib.
II. cap. VI.

κατὰ τὴν ἑρμηνεύ, καὶ τὺτο διὰ χαρὸς ἱσπᾶς, καὶ ἐκ νομικῆς ἰστορίας
 τῆς, alterum autem ad averruncam aliquem, malum & impurum
 demonem in desertum fuisse amandatum, idque per sacram manum,
 atque ex decreto legis. Sed & ipse hæc non diffitetur, neque igno-
 ravit Marshamius.

III. Et sane quid fingi potuit absurdius, quam Deum ex duo-
 bus sacratibus hircis, alterum sibi, alterum Diabolo destinasse & sa-
 crum esse iussisse, quum Dæmonibus sacra fieri difertis verbis veter?
 Levit. XVII. v. 7. Uterque ex æquo Domino sacer erat, a Pontifice
 sistendus coram Jehova ad ostium tentorii conventus: differen-
 tia consistebat in solo offerendi modo; quod alter jugulandus
 erat, & cremandus, alter *vivus sistendus coram Jehova ad facien-
 dam expiationem super eum, dimittendusque in desertum.* Lev. XVI.
 v. 7-10. Nolim equidem eorum sententiam improbare, qui per
Azazelum Diabolum figuratum putant; sed ut is Judæis quasi
 genius aliquis malorum averruncator considerandus fuerit, aut ei
 hircus ille fuerit sacer, id credere a pietate ac religione alienum est.
 Non fuit caper emissarius Diabolo oblatas, sed voluntate Dei expo-
 situs vexandus Diabolo.

IV. Estque illius instituti ratio non ex *Typhonicis* petenda sacris,
 aut *Rabbinorum* deliramentis, qui nugantur munus *Sammaeli* (id
 Diaboli nomen est) die propitiationis datum, ne irritam redderet
 eorum oblationem; aut ut illius oculos præstringerent ne ab illo ac-
 cusarentur, quia scilicet scriptum est. Exod. XXIII. v. 8. *Munus
 excecat oculos videntis*: sed ex intimis Christianismi penetralibus.
 Nimirum non *indulset* aliquid hic suis Deus Aegyptiorum scortatio-
 nibus quibus assueverant affine: sed *instituit iussitque* quod sacro-
 sanctum esse veller, & comparatum erat ad docendum mysterium ex-
 piationis peccatorum per Messiam, cujus diversæ *exiis* quomodo
 per geminum hunc hircum figuratæ fuerint, alibi *πρᾶξιματικῶς* expo-
 sumus, quæ hic repetere nihil attinet.

V. Quod Judæi de hircō isto summa rupe præcipitato tradunt,
 quemadmodum *Coptis* in odium *Typhonis* deturbabant *asnum*, id
 ne *Marshamius* ipse pro certo agnoverit, & palam falsum esse asse-
 rit *Bochartus*. Hircum enim a ductore suo *dimissum* scribit *Moses*,
 non in præceps detrusum. Hinc in Græca versione Levit. XVI. v. 16.

secre-

De Orcon.
 Ford. Dei
 lib. IV. cap.
 VI.

segregatus fuisse dicitur in *demissionem*, διασπῆναι ἐς αἶθρην. Quomodo scilicet sacra quædam animalia, quæ Græci ἀφῆται vocabantur, quia in Dei alicujus honorem libera dimittebantur. Cujus rei apud *Platonem*, *Athenæum*, *Synefium*, *Harpocratium*, aliosque varia exstant testimonia, aut exempla; quæ qui vult apud *Bocharium*, ipsumque *Marshamum*, videre potest.

VI. IMPRECATIONEM IN CAPUT VICTIMÆ ritus fuisse Ægyptiaci, ex *Herodoto* constat. Sed an ante Moſen fuerit, id probatum difficile, aut impossibile est. NON EST DUBIUM, inquit *Bocharius*, QUIN INDE AD ÆGYPTIOS MANERIT SIMILIS RITUS. Quem tamen non *Ægyptii* soli, sed & cæteræ pleræque gentes usurparunt: scilicet quia piacula hujusmodi sibi subdebant succedanea; unde & ἀντίψυχα dicta sunt. Natura tantum non dictante, iis idcirco certo ritu imponenda esse peccata, & imprecandas diras, quæ cæteroquin offerentes manebant. Id Græci non solummodo in pecudibus, sed & hominibus ad sacrificia piacularia adhibitis, observarunt. Huc refer *Scholasticus* illa in *Aristophanem*: "Ἐπεὶ γὰρ ἴνας Ἀθηναῖοι λίαν ἀγροῦς καὶ ἀχρεῖς, καὶ ἐς καιρὸν συμφορᾶς ἐν ἐπιθύσσει τῇ πόλει, λοιμῷ λίγῳ, ἢ λοιῷτι ἴνους, ἴθουν ἰλὺς ἔτεκα καθάρθῃναι ἔ μιάσμασιν, ὥς καὶ ἐπὶ νόμαζον καθάρματα. Alebant enim Athenienses quosdam valde ignobiles & inutiles, quos, quævis malum nullum civitati impenderet, pestis scilicet, aut tale quicquam, ad piaculum expiandum immolabant: quos etiam καθάρματα appellabant. Quid autem, & qua formula iis imprecarentur, *Smidas* docet. "Οὕτως ἔλεγον τῷ κατ' ἐλαιὸν συνήχοντι ᾧ κακῶν. Περιψήμα ἡμῶν γένε, ἥτοι σωτηρία καὶ ἀπολύτρωσις. Καὶ ὠρίζων τῷ θαλάσῳ ὥσπερ τῷ Ποσειδῶνι θυσίαν ἀποτίουντες. Ei qui malis averruncandis quotannis destinatus erat, sic imprecabantur: Sic περιψήμα nostrum, hoc est salus & redemptio: Atque ita illum in mare projiciebant, quasi Neptuno sacrum persolventes. Idem fecere *Massilienses*, qui quoties pestilentia laborabant, unus ex pauperibus offerebat, alendus anno integro publicis & prioribus cibis. Hic postea ornatus verbenis & vestibus sacris, circumducebatur per totam civitatem cum exsecrationibus, ut in ipsum reciderent mala totius civitatis: & sic projiciebatur. Receptus ergo diras piaculis imprecandi mos fuit apud gentes quam plurimas. Neque

Ad Equites.

In voce

περίψημα

Servius ad

Æneid. III.

Q

necesse est eum tam signare in *Ægyptiis* annotare, quasi ab iis eum transsumferint *Israëlitæ*.

VII. Sed & illud profecto pudendum est, quod ex *pudendis* *Ægyptiorum amyletis* Legem Dei de Hebræorum **FRONTALIBUS** exponere, animum suum *Samuel Petitus* induxerit. Itane vero, quia Hebræi olim superstitiosis *Ægyptiorum amyletis*, & propudiosis fortasse phallis, certe *γελόις* quibusdam imagunculis, frontem muniverant, hinc Deus sacrationes quasdam membranulas in frontibus eos gestare iussit, quæ tamen vel ipsa sacra lingua *pudendum* illud nomen retinuerint, non a *luso* solum, sed cæ muliebri corporis parte dictæ quæ honeste nominari non potest? Quid non comminiscitur humani vanitas ingenii ut reconditioris eruditionis laudem aucupetur? Sordent nimirum quæ in propatulo sunt. Rarum aliquid ipsoque sono insolens proferendum est, quantumvis *γελόις* pudendumque.

VIII. Nos ea dicamus, quæ sana, sobria, casta, & Deo ac populo Dei digna sunt. Ter omnino in Veteris Instrumenti Libris mentionem invenimus *τῶν Totaphot*. Et primo quidem Exod. XIII. v.16. Ubi quum præceptum dedisset Deus de sacrandis sibi primogenitis tam hominum quam pecudum, jubet ut illius præcepti rationem parentes liberis suis inculcent, dicendo: *Fuit quum durum se prabisset Pharaon in dimittendis nobis; ut occiderit Jehova omne primogenitum in terra Ægypti, tum primogenitum hominum, tum primogenitum jumentorum; idcirco ego macto Jehova ex omni bestia aperiente vulvam masculos, omnem vero primogenitum filiorum meorum redimo. Quod eris* (ita continuatur parentum ad liberos sermo) *pro signo ad manum tuam, והיו לטוטפת בין עיניך* & pro frontalibus inter oculos tuos, quia manu robusta eduxit nos Jehova ex Ægypto. Deinde Deut. VI. v.8. ubi de omnibus præceptis quæ Dei nomine Israëlitæ docebat *Moses*, ita inquit: *Et alligabis ea pro signo manui tua והיו לטוטפת בין עיניך* & erunt pro frontalibus inter oculos tuos. Denique Deut. XI. v.18. *Reponetis hæc verba mea in corde vestro, atque in animo vestro, & alligabitis ea in signa manui vestra. והיו לטוטפת בין עיניכם* & erunt pro frontalibus inter oculos vestros.

IX. Quid autem sunt *Totaphot*, si vocis illius apud Orientales usum

usum spectemus? Sunt *ornamentum capitis*, & Chaldæo pro *Tiara* ea vox usurpatur. Est. VIII. v. 15. וְלַעֲרֹלָהּ סֵן כְּלִילָהּ טוֹטֶפֶן *Et supra coronam erant Tiara*. Ezech. XXIV. v. 17. טוֹטֶפֶת יְהוֹן עָלָיָהּ *Tiara tua erunt supra te*. טוֹטֶפֶתְכֶם בְּרִישֵׁיכֶם *Tiara vestra super capitibus vestris*. Vel etiam pro *armilla* sive ornamento brachiorum. 2 Sam. I. v. 10. רָעִיָה רַעֲלָהּ טוֹטֶפֶתָהּ *Armilla qua erat in brachio ejus*. Ubi in Hebræo est אֶצְעָרָהּ. Erant ergo *ornamenta frontis & manuum*. Non amyleta, non phalli, non superstitionis ejusmodi aut turpia; sed quæ civilem habebant usum, ad honestum ornatum, vel ad memoriam etiam. Quicquid deinde ineptiarum, vel magicæ etiam dementiæ, commentis suis addiderint sequiorum seculorum fabulatores.

X. Observandum autem, nusquam jussisse Deum ut *facerent sibi Totaphot*: aut ut memorabilia facta sua, vel præcepta, schædulis inscripta fronte aut brachiis circumgestarent: sed de ipsis magnalibus suis quæ fecerat, & præceptis quæ Israël dederat, dixisse: hæc erunt vobis pro *Totaphot*, id est, hæc in mente, præ oculis, in memoria semper erunt, horum pia grataque recordatione non minus vos ornatos existimabitis, quam armillis suis aut tiaris omnes φιλόκαλοι. Non dixit Deus, *facite vobis Totaphot; aut Decalogum in membranulis descriptum in frontibus gestate; sitque id vobis vice Egyptiacorum amyletorum*. quomodo Dei jussum Doctissimus Petitus interpretatur: sed, *quæ dixi, quæ feci ego, ea erunt vobis לְטוֹטֶפֶת pro frontalibus*, id est, uti exponitur Exod. XIII. v. 9. לְזִכְרוֹן, *pro memoriali*. Est proverbialis locutio, cui gemina aliquoties in Divinis occurrit parcæmiis. Prov. I. v. 8. 9. *Audi fili mi eruditionem Patris tui, neque deseras doctrinam matris tue: nam, adjectio gratiosa erunt capiti tuo, & torques faucibus tuis*. & cap. III. v. 3. *Benignitas & fides ne derelinquant te: alliga eas faucibus tuis, inscribe eas tabulis cordis tui*. & cap. VI. v. 21. *Alliga ea cordi tuo jugiter, annelle faucibus tuis*. Quæ omnia, aliaque his similia, quum non de Decalogo, ut Petitus opinatur, non de aliis quibusdam Legis particulis, quas ex Judæorum mente Fagius, Camero, alique exhibent, sed de omnibus cœlestis doctrinæ partibus μαρτυροῦν dixerit Deus; non est Divinæ jussionis, sed Judaicæ superstitionis, quod quædam Legis segmenta, certis ritibus suo

Exercit.
XII.9.20.
p.165.

arbitrari fictis conscripta, corioque involuta, pro amuletis in fronte ac brachio circumgestent, quibus incredibilem virtutem pro genio gentis nugaciter attribuant. Vide sis in hanc sententiam prolixè differentem *Ομνεννυμ*, in eruditissimis Prolegomenis, quæ Commentariis suis in eam quæ ad Hebræos scripta exstat Pauli Epistolam præmisit. Neque improbabilis mihi videtur diligentissimi *Pfeiferi* sententia, opinantis, quod phylacteria, ut hodie a Judæis gestantur, non a *Mosis* temporibus usitata fuerint, sed orta videantur post captivitatem demum Babylonicam; quum scilicet legi Divinæ quam plurimæ absurdæ interpretationes ab hypocritis & portentosæ sapientiæ magistris in dies affingerentur, qui κατὰ τὴν ῥήτὴν exponere, quod metaphorice erat capiendum.

XI. Quibus rite perpenſis necesse non erit, ut circa etymologiam vocabulorum טַטְטַן, תַּפְרִין, ἀτάλευτα, multum nos fatigemus. Si cui tanti est, ut doctorum virorum hariolationes super ea re scire desideret; is adeat *Drusium de Trib. sect. Lib. II. Full. Miscel. Lib. V. cap. VII. Cameronem ad Mas. XXIII. v. 5. Buxtorf. in Lexico Talmudico. Pfeiferum in Dabib Vexatis*. Sed quod pace Clarissimi *Petiti* dictum sit, nullam usquam originationem quæ minus scita quam ipsius sit invenisse memini. Adeo tunc plenam βδελυγμαίων & phallorum Ægyptiacorum imaginatione mentem habuisse Vir longe Doctissimus videtur, ut quum ad commentationem hanc accederet importunas illas cogitationes casto pectore exturbare non potuerit. Quid enim? an idcirco טַטְטַן Tot mutandum erit in טַטְטַן Titt, & in voce תַּפְרִין unice urgenda significatio τῶ γελοίου, & contra fidem codicum ἀτάλευτα transformandum in ἀζάλευτα, verbum fictitium, & ex interpretatione *Petiti* spurcum atque obscœnum; ut fingamus Deum Israëlitis dicere, magnalia & præcepta mea erunt in frontibus vestris pro pudendis ex luto factis, & γελοίοις, & αἰδίοις appensis ᾧ ἀποτρῴῃ: vel erunt id vobis quod turpia illa amyleta fuerunt Ægyptiis. Mallem equidem æternum ignorasse Ægyptiorum amyleta & phallos, quam ullam animo comparisonem instituere inter sacratissima numinis mandata & tam nefanda propudia. De quibus quum dissertaturus *Kircherus* esset, ita orditur: *Restat ut aliquid de Phallophoriis Ec. quæcumvis non nisi valde sobrie & jejune, dicamus. Præstat enim enormia*

Oedip.
Tom. I.
Syntag. III.
cap. IV.

enormia illa, non sacra, sed scelerata; non carimonias, sed iniquitates; sacra, inquam, ignominiosissima, veras Diaboli ad animas in omne genus vitiorum precipitandas adinventiones, aeternis tenebris damnare, quam illis recitandis castis antribus efficere.

CAP. X.

Theraphim non nisi superstitionis instrumenta, neque unquam a Deo in suo cultu approbata fuisse.

I. *Urim ejusdem cum Theraphim muneris & figura imagunculam fuisse, immanis est assertio.* II. *Nam Theraphim inservierunt Divinationi.* III. *Atque Idololatria.* IV. *Et Magia.* V. VI. *Certe in loquela iis imagunculis concilianda.* VII. *Hinc invisuere piis.* VIII. *Neque credibile est Deum consimile idolulum arcanorum suorum internuncium fecisse.* IX. *Potius est ut longe diversum Oraculi instrumentum Israelitis dedisse credatur.* X. *Nunquam enim Theraphim ut in ulla cultus sui parte adhibendorum meminit.* XI. *Imo vero interdicit.* XII. *Alia prorsus Cherubinarum ratio est.*

I.

NUNC denique ad considerationem תִּוּ URIM descendamus, dispiciamusque num fuerint *ejusdem cum Theraphim muneris & figura, sub diverso tamen nomine, imaguncula.* Confer. lib. i. cap. VIII. Quæ quum immanis sit assertio, eo diligentius nobis examinanda venit. Et hoc quidem ordine: ut ostendamus. I. *Theraphim mera merissima Divinationis, Idololatria, ac Magia instrumenta fuisse.* II. *Nunquam ea a Deo ut sui cultus instrumenta jussa, laudata aut approbata fuisse; sed vetita, & quidem cum detestatione.* III. *Urim nihil minus fuisse quam loquacem ejusmodi icunculam aut idolulum.*

II. In primæ thesios adstructione non opus est admodum esse prolixis: quum in confesso apud omnes sit, gentium *Theraphim* Deo fuisse abominationi. *Divinationi* per spiritum impurum inservisse, evincit Babylonici Regis exemplum Ezech. XXI. v. 21. qui consiliu inops animique pendulus in capite duarum viarum sterisse

In 2 Reg.
XXIII. 24.

legitur, τὴ μαντιοῦθαι μαντεῖαν, καὶ ἰνερπύτῃσαι כתרפים לַיִס גְּלַשְׁלוּס, prout transtulerunt LXX. Adde Zach.X. v.2. *Theraphim loquuntur vanitatem.* Unde & *Pythoniis* atque *ariolis* eodem spiritu junguntur. 2 Reg. XXIII. v.24. Quemadmodum & supra a nobis est observatum, ac consentiunt quotquot de *Theraphim* scripsere; quorum mentem expressit *R. David Kimchi*: חתרפים Theraphim sunt imagines facta ad cognoscendum ex iis futura. Hinc LXX vertunt ἀποφθελγύμων. Zach.X. v.2.

Oedip. T.,
Synt. IV.
cap. III.

III. Pro Diis autem *Penatibus*, & *Laribus Domestictis*, aut saltem *Idololatria instrumentis*, habitas has imagines esse, *Labani* querela indicat, Gen. XXXI. v.30, *Quare furatus es Deos meos?* Jonathan *Paraphrastes* transtulit רחלתי & צלמי טעתי *Numina mea, & imagines Deorum meorum.* Quæ illustrari possunt ex *Mor Isaaci Maronita Philosophia Syra* cap VI. ex quo excerpti hujus copiam fecit nobis *Kircherus*. *Constituiebant idola varia, variis cerimoniiis ea colentes, & nominibus eorum insignita super columnas sublimes & murorum fastigia collocabant, ea variis modis representantes. His quoque victimas & sacrificia offerebant, incensantes ante ea aromata. Diabolus vero certis temporibus loquens ex singulis eorum presentibus responsa dabat, futura pradicens & abscondita revelans: ea etiam qua in remotis fiebant, mortem quoque & secreta cordium probebant, atque sic quamplurimas decipiebant animas, quas verum novitate in servitio suo misere detinebant.*

In 2 Reg.
XXIII. 24.

IV. Sed & *magicas artes* in iis agnoscunt *Rabbini*. *Salomo Jarchius*: חתרפים צלמים שמכרים על ידי כשפים. *Theraphim* fuerunt imagines qua loquebantur per artes magicas. Qui faciebat eas opus habebat respicere horam certam, & annum certum convenientia ad id. Quod alibi aliquoties repetit. Nota sunt quæ de ferali eorum fabrica in capitulis *Rabbi Eliesari* exstant: confecta nimirum fuisse e capite mastati filii primogeniti, faleque & oleo conditi, cujus ori inserta sit lamina aurea, dæmonis nomine insignis, coram quo ad parietem posito lampadas incendebant ac procumbebant, & responsum ab eo expetebant ac recipiebant. Eadem paraphraseos *Hierosolymitana* auctor habet. Neque improbat *Kircherus*, qui *Serapidis* idola in *Mithriacis sacris* non sine sanguine facta docet. Verum illi dicta sua præstent.

V. No-

V. Nobis suffecerit, quod non nisi *Magicis prastigiis*, loquela imagunculis illis conciliari potuerit. Ne Pseudo-quidem *Mercurio* id dissimulante: Quum enim dixisset, ut est apud *Augustinum de civitate Dei*, majores suos multum errantes, circa *Deorum rationem* Lib. VIII. incredulos, & non animadvertentes ad cultum religionemque *Divi* cap. XXVI. nam, invenisse artem qua efficerent Deos; cui inventa, inquit, adjunxerunt virtutem de mundi natura convenientem, eamque miscntes, quoniam animas facere non poterant, evocantes animas demonum vel angelorum, eas indiderunt imaginibus sanctis Divinisque mysteriis, per quas idola & benefaciendi & malefaciendi vires haberent. Quæ artes quid aliud sunt quam *Magiæ prastigiæ*?

VI. Ad eum *Trismegisti* locum alludit *Marsilius Ficinus*, in Li- Cap. XIII. bello de *Vita cælestis* producenda. *Trismegistus* ait, *Agyptios* ex certis mundi materiis facere consuevisse imagines, & in eas oportune animas demonum inferere solitos, atque animam avi sui *Mercurii*, itemque *Phœbi* cujusdam, & *Isidis Osiridisque*, sic in statuas descendisse profuturas hominibus, vel etiam nocituras. Iterum: *Arabes* & Cap. XX. *Agyptii* tantum statuis & imaginibus attribuunt arte *Astronomicæ* & *Magica* fabricatis, ut *Spiritus stellarum* in eis includi putent. *Spiritus* autem *stellarum* intelligunt alii quidem mirabiles celestium vires, alii vero *Dæmonas* etiam, *stella* hujus illiusve *pedisequas*; & quæ sequuntur. *Jamblicus* quidem id genus icunculas ἀγῶμαλα dixit *Θεῖα μύστωλα ἀνάπλεα* simulacra communicata *Divina* essentia plena. Sed gentiliū istos Deos malos dæmonas fuisse *Paulus* docet. 1 Cor. X. v. 20. Ex vero ergo *Cyprianus*: Hi impuri *Spiritus* sub *De Idolo.* statuis & imaginibus consecratis delitescunt, hi afflatu suo vatum pe- Vanit. ctora aspirant. Et *Mercurius* de *Labani Theraphim* differens, Non est dubium, inquit, quin per ea, ut & in aliis gentium idolis, *Dæmones* responsa darent: nam alioquin organis naturalibus destituta scimus ea loqui non potuisse.

VII. Merito ergo omnibus hisce nominibus invisa iis fuerunt qui verum Dei cultum sectabantur. Unde factum est quod *Hebræi* summo de iis contemptu loquantur. *Zohar in Genesin*: Quid fue- Col. 176. runt *Theraphim*? עבודה זרה. Idolum fuerunt. Quare autem no- Buxt. Lex. minatum fuit תרפים? propter ignominiam. Juxta id quod dicimus, Talm. מקום התורה in locum turpitudinis, vel pudoris aut ignominia. Quod repe-

repetitur in *Tanchuma*. *Quare vocantur Theraphim?* לִפְי שֵׁן מַעֲשֵׂה תוֹמָה חֲרָף וּמַעֲשֵׂה תוֹמָה *quia sunt opus turpissimum, & opus fœditatis.* De Erymologia nihil dicō. Rem noto. Hactenus vera est oratio.

VIII. Magnum ea quæ memoravimus præjudicium animo ingenerant, ne temere credamus, voluisse Deum, ea quæ profanis gentibus tantorum scelerum instrumenta erant; suo non solum dedicare cultui, verum etiam illius partem longe admirabilissimam facere. Id enim revera fuissent *Theraphim*, si Pontificis inditi pectorali Divina Israëlī depromississent oracula. Non ignorabat Deus, quam proclivi ad idololatriam animo novellæ, quam formabat sibi, reipublicæ populus esset. Respublica illa quid nisi *Theocratia* erat? Ubi *alieni* cujuscunque *numinis* cultus, *rebellio*, *perduellio*, & *Majestatis crimen* censi debet. Idcirco nihil magis pensi habuit Reipublicæ rector Deus, quam ut ab idololatria, omnibusque quæ eo ducunt, aut tantillam cum ea affinitatem habent, quantum fieri poterat procul Israëlītæ arcerentur. Quid autem damnatam gentilium *Theraphim* venerationem mentibus efficacius inferere, aut suetos iis pridem animos, & sua quadam sponte eo propensos, validius in superstitione ista confirmare poterat, quam si viderent, Deum ejusdem indolis atque usus imagunculam, & quemadmodum *Alphonsus a Castro* loquitur, *idolulum*, arcanorum suorum internuntium fecisse?

IX. Noluit quidem Deus *Israelitas* suos in ulla re sacrorum minores esse *Chaldeis*, a quibus primam traxerunt originem; aut *Ægyptiis*, quos inter diu nunc habitaverant; aut *Cananeis* denique, ad quorum terram ex munificentia Numinis occupandam jam in procinctu stabant: sed & voluit eos ab omni gentium aliarum, quas vicinas habebant, superstitione revocare, ut ab se unice penderent. Ideoque, quum gentes istæ varias haberent divinandi, vaticinandi, ac futura cognoscendi prædicandique artes, quibus illi, qui nostræ nunc disputationis materia sunt, *Theraphim* inserviebant: eorum omnium loco certiora suis concessit oracula, non solum per Prophetas suo afflatus Spiritu, sed & per *Urim*, quæ, quicquid fuerint, mendacem certe *Theraphim* loquacitatem Divina responsionum suarum certitudine immensum superarunt. Quam ob rem omnino statuendum est, ea alterius plane generis, indolis,

ac

ac formæ fuisse, atque *Theraphim*; ut & sui oraculi præstantiam, præ illis gentilium, tanto illustrius perspectam haberent Israëlita; nullaque iis occasionis vel species daretur ad Diabolicas istas artes declinandi, & a Deo se avertendi. Quorum neutrum tam commode fieri poruisset si pro antiquis *Theraphim* recentes iis reddidisset, *eiusdem muneris & figura, sub nomine duntaxat diverso*. Nec sperandum fuit, ut pervicacis ingenii populus, qui paullo momento ad idololatricas superstitiones impellebatur, facilius ab iis arceretur terentis veteris idololatriæ instrumentis; *paululum modo in melius mutatis*, quam si sublati iis omnibus, feveroque interdicto vetitis, alia a Deo substituerentur, quæ sua præ illis omnimoda excellentia atque utilitate cunctorum animos ad se trahere, cæterarumque ineptiarum oblivionem inducere, aut desiderium extinguere, apta nata erant.

X. At quid nostris hic opus est ratiociniis? Ipsum Optimi Numinis os consulamus; qui quidem totum cultus sui apparatus, ad minimas fere, si ita loqui fas sit, minutias disertim ac distincte exsequitur; *Theraphim* autem tanquam in ulla religionis parte rite adhibendorum nullus uspiam meminit. Quod enim *sub alio* eos *nominis* latitare non nemo asserit, id quum insanum sit postulatum, non dicendum, sed claris ac peremptoriis rationibus probandum erat. Eo magis, quod quum adversus *Gentilium Theraphim* toties ac tam vehementer sacræ literæ declament, & tamen eorum aliquos pios ac sacros fuisse supponatur; pendulos animi Israëlitas hæreere necesse fuerit, qui qualesque *Theraphim* Deo placeant displiceantve, quis eorum usus licitus aut illicitus sit, nisi distinctius de eo edocerentur. Sola quippe nominis mutatio, ad persuadendam ejusdem rei ex idololatricis ac magicis superstitionibus ad Dei cultum translationem, sine ullo numinis mandato, sine legitimi usus Divina designatione, non sufficit animo quem sanctus numinis metus incescit. Aut si quod tale Divinæ Legis præceptum de *Sacris Theraphim* exstet, si quam cælestis doctrina *in Theraphim distinctionem* tradat; monstrent ea rarioris sapientiæ consulti. Nobis necdum invenire datum est. Quæ enim Clarissimus *Spencerus* producit, non præcepta, neque dogmata, sed exempla, atque ea non laudata, sed culpata potius; ad illa non difficulter mox respondebimus.

R

XI. Imo

XI. Imo vero omnem *Theraphim* factionem atque usum secundi Decalogi præcepto clare satis interdixit Deus : לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ כְּסֵל וְכָל תְּמוּנָה כִּמְצֹנָה. פסל LXX. hic habent ἱδῶλον. Scholia autem Græca notant, reliquos interpretes γλυπτὸν habere. Et sane eodem verbo vocem hanc Hebræam plerumque transtulere ipsi LXX. *Sculptilis* vero imago, ut bene observat *Lorinus* Jesuita, distinctius & enixius prohibita est ; quoniam cultus idolorum versabatur potissimum in sculpta imagine, vel statua, qua soliditate partium acque crassitie magis exhibet personam, qua adoranda proponitur ; quam si hac in superficie duntaxat coloribus exprimitur. Ex omnibus porro figuris nullam magis prohibitam fuisse quam humanam communiter docent Hebræi legis interpretes, quorum scita *Seldenus* exposuit. *De Jur. Nat. & Gent. lib. II. cap. VI.* Adeo distincte, ut ne ornatu quidem caussa, etiamsi citra cultus extranei rationem, eas formari jus ac fas duxerint. Ideo scilicet ne errent qui in errorem fuerint proniores, & existiment eas in cultum extraneum factas. Unde fit, ut nec e ligno, nec calce, nec saxo imaginem formarent humanam, nimirum quæ promineret seu exstaret, quemadmodum ornamenta & figuræ in tricliniis poni solitæ, & id genus alia. Et qui ejusmodi formaverat imaginem, verberibus puniebatur. Quum ergo imaginibus omnibus in re religionis interdixerit Deus, maxime sculptilibus, atque in his iis potissimum quæ ad humanam effictæ figuram erant ; non possunt non eodem interdicto *Theraphim* comprehendi, in quibus hæc omnia conveniunt. Quippe quæ imagines fuerint, & sculptiles, unde & γλυπτὰ quandoque Græcis dicuntur, & ad hominis effigiem formatæ, ac denique ad religionis negotium adhibitæ.

XII. Si exceperis, non magis generali hoc interdicto *Theraphim* religione exturbari, quam *Cherubim*, quorum tamen sacrum usum in tabernaculo & templo fuisse constat : respondeo diversissimam utrorumque fuisse rationem. Nam primo *Cherubini* typi Hieroglyphici erant, non imagines : nulla enim res sive in cælo sive in terra est, quam figura sua exprimebant. Recte *R. Isaac Mosades* apud *Seldenum*. אֵין מַעֲשֶׂה בְּרוּבִים בְּכֹל שֶׁהָיָה אֵין צִוְּתָם נִמְצָא. Non comprehensa est formatio Cherubinorum in generali

In Act.

xxvii. v. 29.

De Jure
Nat. lib. II.
cap. vii.

generali interdicto; quoniam scilicet eorum figura non reperitur in re aliqua siue superioris siue inferioris mundi partis. Vide sis *Menassén Ben Israël in Conciliatore*. Deinde de *Cherubinis* mentem suam Legislator disertis verbis expressit, docuitque nolle se eos generali interdicto comprehendere. Idem nobis de *Theraphim* eorum patroni monstrent. Liceat huic negotio *Tertulliani* discursum applicare. Si eundem, inquit, Deum observas, habes legem ejus, ne feceris similitudinem. Si & preceptum postea facta similitudinis respicis, scilicet anei serpentis, & tu imitare Moysen, ne facias adversus legem simulacrum aliquod, nisi & tibi Deus jusserit. De Idolol. c. p. v.

CAP. XI.

Nullò ex Sacris exemplo laudabilem fuisse τῶν
Theraphim usum probari potest.

- I. Quæ pro bono τῶν Theraphim usu producit exempla *Spencerus*. II. Ea ipsum non juvant. III. *Rachel* quidem aliquo eorum superstizioso amore capta fuisse videtur. IV. At non probante *Jacobo*. V. *Micha* factum multis laborat vitiis. Quippe cujus origo est impotentis femina superstisio. VI. VII. VIII. Cui etiam a temporis designatione præjudicium creatur. IX. Res ipsa quoque Divino adversatur præcepto. X. Dictatur quidem *Micham* sculptili & fusili suo duos tabernaculi Cherubinos exprimere voluisse: XI. Sed gratis. XII. Non licuit ea quæ cultus publici erant in privatis adibus peragere. XIII. Uti nec *Filio*, aut *Levita* non *Aaronide*, pro Sacerdote uti. XIV. Denique turpem tristemque hac res sequelam habuit. XV. De qua transmigratione agatur *Jud. XVII. vers. 30.* XVI. XVII. XVIII. XIX. XX. XXI. Non patet Deum ullo per *Theraphim* oraculo religioni *Micha* testimonium perhibuisse. XXII. In *Davidis* Historia per *Theraphim* non notatur imago religioni dicata.

I.

PRÆCEPTO aliquo Divino destitutus *Cl. Spencerus* ad exempla confugit Hebræorum, qui boni juxta ac mali, quovis seculo, summo τῶν Theraphim affectu atque admiratione ducti fue-

re. Et primo quidem *Rachelis* exemplo pugnat, Patris *Theraphim* religioso affectu suffurantis, ut ea sibi haberet quæ familiæ suæ charissima erant. Neque ipsum *Jacobum* *Theraphim* nullius fecisse ex eo patere contendit, quod ad capitis pœnam compertum *Labano* sacrilegum furem offerat. Sed *Micha* imprimis exemplum urget, omnia sibi peruisse existimantis, sublati suis *Theraphim*; quos ipse *Deus* suo videtur comprobasse testimonio, dum a *Daniis*, per *Levitam*, *Micha* ministrum, consultus, per *Theraphim* oracula sua edidit. In *Davidis* quoque domo *Theraphim* fuisse, *Michalis* historia docet. Non est autem credibile, viros pios ejuscemodi imagines in ædibus suis habuisse & servasse, si eas idololatricas, Deoque exolas esse vel suspicari potuissent.

H. Sed non multa eruditione atque facundia opus est ad argutias istas retundendas. Ne enim nunc, dicam, majoris momenti rem religionis esse, quam ut *exemplis* tuto stari possit, nisi Divina accesserit *approbatio*; ipsa quæ proferuntur exempla parum ad id quod intenditur efficiendum valida sunt. Ut enim a *Rachele* incipiam, quo illa animo patrios *Theraphim* furata sit, quum sacra historia non exponat, nemo nisi hariolando dixerit. Sunt qui volunt, pio id eam fecisse animo, ut sublati superstitionis instrumentis patrem ab idololatria avocaret. Alii *metui* attribuunt; quasi, verita ne a loquacibus illis imagunculis mariti clandestinum iter proderetur, illas secum sumere quam id discriminis adire maluerit. *Pererio* maxime probatur, quod quia pretiosa fuerint, ex auro, puta aut argento, eas sibi vindicaverit, partim pro *mercede* qua maritum suum *Labanus* avaritiose fraudaverat, partim pro *dote* sibi & sorori suæ debita.

III. Sed candide agamus, demusque *Spencero*, quod non improbabiliter pugnat, *religione* & amore ꝑ *Theraphim* ductam *Rachelem* hæc omnia fuisse molitam. *Labanus* in eorum veneratione consenuerat; vetusta socordia ac superstitione detentus. Filia a teneris unguiculis eadem imbutæ opinione, in ea hætenus regione vixerant, ubi errantium multitudo favebat errori. Probabile est *Jacobum*, melius a patre *Isaaco* institutum, non sine magno animi morore grassantem inter agnatos superstitionem conspexisse; eique se, qua exemplo, qua sanctis monitis, opposuisse. Sed
quum

quum solus esset in terra peregrina, tantum a socero, tantum a mulierculis, quas natura ad superstitionem pronas effinxisse videtur, impetrare non potuit, ut alte infixum errorem prorsus & subito deponerent. Ex illius ergo priscæ superstitionis veteri fermento fuit, non ex zelo secundum scientiam, quod *Theraphim* secum asportare in animum suum *Rachel* induxerit. Neque videtur eam fugisse, valde consilium hoc marito fuisse displiciturum; quem non ignorabat longe aliter ac ipsa erga *Theraphim* animatum esse. Ideoque summa cura non maritum minus quam patrem eam rem clam habuit; justam utriusque reprehensionem verita.

IV. Nam quod *Jacobum* quoque *Theraphim* in summo pretio & honore habuisse suspicatur *Spencerus*, in eo convitium insigni viro dicit. Citius ex pumice aquam elicueris, quam id ex *Jacobi*, quæ laudantur, verbis. Ideo se in veneratione *Theraphim* habere protestatur; quia eorum furem ad necem ac malum rem offert? Nihil profecto minus. Sed indignatus importunam *Labani* suspicionem, suæque sibi innocentiae conscius, ac familiæ suæ sanctitate indignum ratus, quod furti simuletur, & ejus quidem surreptæ rei, quæ uti *Labano* antiquissima, ita sibi suæque familiæ usus non erat, cum impetu quodam animique fervore, *ne vivas*, inquit, *penes quem inveneris Deos tuos*. In quibus verbis est Deorum illorum, qui se ipsos conservare non poterant *ἐξουσιῶς* & contemptus manifestus. Non dicit Deos simpliciter, non nostros Deos, sed *tuos Deos*, quibus opponit *Deum Patris sui*, *Deum Abrahami* & *pavorem Isaaci*, quo custode adversus fraudes ac vim *Labani* tutus manserat. Gen. XXXI. v. 32, 42. Istos autem *Labani* Deos, si ad illud usque tempus superstites in familia sua manserint, una cum reliquis idololatriæ instrumentis, quæ fortasse ex *Sichemi* spoliis, vel aliunde etiam supererant, sollicitè ad quercum prope *Sichemum* defodit. Gen. XXXV. v. 2. 3. 4. Favet huic observationi *Iosephus*: *Jacobum Deus per visum bono animo esse jussit; ac lustrare tentorium imperat. Itaque dum lustrat, incidit in Labani Deos (nescieverat enim Rachelem eos furatam) his apud Sicimam defossis in terram sub quadam quercu &c.* Lib. I. cap. XIX.

V. *Miche* factum quod attinet, plurima in eo sunt, quæ id superstitiosum, idololatricum, adeoque prorsus illaudabile fuisse

arguant: ita ut nullum ex eo τὴν *Theraphim* patrocinium quæri possit. Sive enim illius *originem* atque occasionem spectemus, sive *tempus*, sive *rem* ipsam quam patravit, sive *locum*, sive *ministros* quos sibi adscivit, sive *sequelam*; omnia eo conspirant, ut male omnino, atque inconsulto eum egisse convincamur. *Origo* atque occasio facti fuit impotentis vetulæ superstitioni, cui quum filius *Micha* nescio quo consilio mille & centum siclos argenteos furto surripuisset, illa diris dirissimis furem devoverat, ignara in cuius illæ caput reciderent; tum a filio condocefacta penes se argentum illud esse propter quod execrata fuerat, mutata subito sententia benedictum eum *Jeboas* esse declaravit, dicavitque argentum illud ad faciendum sculptile & fusile. Omnia ex impetu & animi impotentia, nihil deliberato consilio, nihil expensa lege, aut consulto ore Domini, quod in re religionis fieri omnino debebat; ubi nihil audendum nisi ex præscripto. En tibi origo mali, furibunda propemodum mulier. Ut plerasque hæreses à mulieribus vel cœptas vel propagatas esse, observavit *Hieronymus*.

VI. *Temporis* etiam designatio facto præjudicium creat. *Temporibus illis*, dicit sacer textus Jud. XVII. γ. 6. *non erat Rex in Israël: quiquis quod rectum videbatur in oculis suis faciebat*. Quod bifariam exponi potest: vel in hanc mentem; sublata legitimi magistratus auctoritate, fractisque legum repagulis, quibus privatorum in religionis negotio *τολμήματα* coerceri fas erat, quisque, ut in *ἀναρχία* fieri solet, licere sibi existimabat quod libebat, nemine increpante aut inhihente. Vel ita; non erat princeps aliquis aut iudex cui servirent: nemo impediabat a bono, nemo impellebat ad malum; neque exemplo neque vi seducti ac seducentis ducis, ad prava sollicitabantur. Plenus erat libertatis usus; ut cuique ex animi sententia res suas componere liceret. Utrovis interpreteris modo, continent ea verba facti improbationem.

VII. Et frustra profecto est Clarissimus *Spencerus*, qui eum temporis articulum ad *Micha* patrocinium torquet. *Eo*, inquit, *tempore rex*; id est, iudex nullus populo præfuit; ideoque fortassis, ut fit, latronum & sicariorum plena erant omnia, suis forsan partibus deerant sacerdotes, publica non nisi summo capitis discrimine adennenda, susque deque versa erant omnia. Quum itaque tam defor-

mii

mis esset Ecclesia facies, Micha exemplum suum seculo opposuit, religionis quasi stator fuit, Deumque, si minus ut voluit, ut potuit saltem, colere decrevit.

VIII. Sed hæc omnia quam magnifice, tam inconsiderate dicuntur. Nunquam enim invenies eam temporis notationem facto alicui laudabili præpositam; ut bene fecisse censi debeat, qui, quod nullus in Israël rex esset, id quod in oculis suis bonum est fecisse narratur. Sed quod potissimum nunc a *Spencero* observari velim; non erant ea tempora tam latrociniis infesta quam dictat, sed in alta potius pace, quæ securitatis mater, religionis noverca est, vivebant Israëlita, suo singuli animo obsequentes. Quod non ex eo solum colligitur, quod juvenis ille *Levita* nullo sicario-rum metu terram libere permeabat, ubi fors ferret, commodam peregrinationis suæ sedem investigans: sed exinde maxime patet, quod iisdem temporibus *Danica* tribus ad finium suorum amplificationem novis possessionibus quærendis intenta; emissis prius exploratoribus, expeditionem in *Laisaos* susceperit. De finibus autem ampliandis, quasi per otium cogitare, quando domi latro-nibus obfessa cernis omnia, hominum est improvide rebus suis consulendum. Quin potius pestilentissimos sicarios istos patria expellebat robusta *Danitarum* manus, priusquam de novis sibi comparandis sedibus ageret; ut domo dum aberant ipsi, uxoribus liberisque securis turisque degere liceret?

IX. Res ipsa quam fecit Micha, *sculptile* nimirum & *fusile*, e diametro Divino adversatur præcepto, Exod. XX. v. 4. *Non facies tibi sculptile*, & Deuter. IV. v. 15. 16. *Quamobrem cavebitis vobis ipsis valde, ne non corruptatis vos & faciatis vobis sculptile, similitudinem ullius simulacri.* Deut. XXVII. v. 15. *Maledictus vir ille qui fecerit sculptile aut fusile, rem abominandam Jehovæ, opus manuum artificis, qui etiam posuerit in abdito.* Nonne digito quasi Micha noster, cum suo isthoc facto, hoc sermone designari videtur? Et sane ne dubitemus quin violaverit præceptum Dei, fusile illud & sculptile *Deos ipse suos* nuncupat. Jud. XVIII. v. 24. Ut *Laban* olim suos *Theraphim*, Directe contra Domini voluntatem. Exod. XXXIV. v. 17. *Non facies tibi Deos fusiles.* Neque excusat Micham quod in honorem *Jehovæ* totum hunc instruxerit apparatus; non magis quam

quam excusat Israëlitas, quod in ejusdem, ut opinabantur, *Jehova* honorem formaverint sibi vitulum fusilem. Quæ res quantopere abominationi fuerit *Jehova*, cladibus suis ac calamitatibus in deserto experti Israëlita sunt. Non patitur Deus ut *laus sua sculptilibus* detur. Jes. XLII. v. 8.

Spencer, p.
81. & Bur-
mah, in h.

P. 70.

X. Dictant quidem viri eruditissimi Micham *sculptilis* suo & *fusilis* duos Tabernaculi *Cherubinos* exprimere voluisse. Quum enim Deus, jure suo usus, *Cherubinos* duos, *sculptiles* presentia sua tesserat, in tabernaculo suo poni jusserit; imaginem *Micha* numerum, aliæque historia circumstantia suadere videntur, id egisse Micham, ut adicula religioque sua privata, & Tabernaculum cultusque publicum, tanquam facies in aquis faciei, apta similitudine responderent & convenirent. Addunt, arbitrari sese, horum unum ex ligno elaborato, (prout Templi *Cherubim* 1. Reg. VI. v. 23. 28.) & laminis argenteis circumducto, alterum ex argento solido factum fuisse; ut *Cherubim* Tabernaculi ex solido erant auro, Exod. XXV. v. 18. 1. Chr. XXVIII. v. 18.

XI. Cæterum quæ hæc est hariolandi audacia? Ullone sacrarum literarum exemplo didicerunt Viri oppido doctissimi, *Cherubinos* Deo sacros ominoso atque abominabili *sculptilis* aut *fusilis* nomine venire? Aut quia *Michas* binas sibi formavit imagines; hinc geminos eum *Cherubinos* exprimere voluisse colligendum est? Id si in animo habuit, cur non fusilem ex solido argento icunculam fecit utramque; uti ex auro solido uterque in tabernaculo *Cherub*, erat? Quo demum auctore cognoverunt Viri Docti id quod Scriptura sculptile vocat, ex ligno fuisse argenteis laminis obducto? Adeone chartis illinere, aliisque obtrudere fas est, quidquid somnianti in mentem venit? At demus ita fuisse, quod modesti omnes se nobiscum, ni fallor, ignorare fassuri sunt, quid hoc ad *Cherubinos*? An quia post facta aliquot in *Salomonis* templo *Cherubini* ex ligno, quod auro obducebatur, formati fuerunt; idanimo fortasse, nescio cujus spiritus afflatu, prælagiens *Michas* *Cherubinorum* suorum altero præfiguratum voluit? Aut Deus fortasse ad *Micha* exemplum suum deinceps concinnavit sacrarium? Inepta hæc sunt, &c, ut *Plutarchi* verbo dicam, releganda τις τὴν τὴν ἰσίων καὶ θυγατρὶ ἀγοράν. Sed ponamus, quod tamen nulla jubet ratio, *Micham*

Cham, quo tempore imagunculas has formabat, *Cherubinos* in mente habuisse; necdum propterea inventum est idoneum causæ ipsius patrociniū. Quocunque enim animo hæc fecerit *Michas*; consilio certe fecit pessimo. Neque enim privato cuiquam fas erat publici instrumenta sive ornamenta cultus suo sibi fabricare arbitrio. Unum sibi Tabernaculum statui jusserat Deus, quo ad sacra conveniendum toti erat Israël.

XII. Itaque in eo quoque peccavit *Michas*, quod loco non legitimo, in privatis suis ædibus, quæ publici cæteroquin cultus erant peregerit. Ita enim jusserat Deus Lev. XVII. v. 1. 9. Deut. XII. v. 14. 26. 27. & XV. v. 20. *non esse privatim offerenda sacrificia in adibus privatis, aut alio quovis loco quem sibi quisque elegerit, sed adducenda ad sacerdotem, ut ejus ministerio sanctificentur, sanguine ad altare effuso in loco quem sibi elegerit Deus, ut in illo nomen suum habitet.* Cujus loci religionem olim vel bello vindicare decretum erat cæteris tribubus, contra *Rubenitas*, *Gaditas*, & dimidiam tribum *Manassis*, quando illam videbantur violasse, ædificato magno altari ad tumulos Jordanis. Jos. XXII. v. 10. & seq. Pertinent huc Hebræorum illa, quæ ex *Schilse Haggibborim*, & *Isaac Abrahanele*, ac *R. Levi Ben Gerson*, exhibet *Ontramus*. Dum populus in deserto versabatur lege tantum erat, nequis in sacellis montanis immolaret; ita tamen ut lex illa cessaret quum ad *Gilgalem* ventum esset; quippe quo in loco ut nulla erat tentorio sacro certa ac fixa sedes, ita etiam populus universus varias in sedes segregabatur. At posito Schiloitico sanctuario, quod parietibus lapideis exstructum erat, etiamsi anlæis tectum, iterum valebat lex illa qua in desertis servanda erat. Nam in hoc loco arca sacra fixam ac certam sedem habuit. Quo fit ut sanctuarium illud Dei domus passim appelletur. Hæc autem de quibus nos nunc agimus, gesta sunt quum domus Dei esset in *Schilo*; ideoque gesta perperam.

XIII. Sed & in eo contra legis præscriptum fecit *Michas*, quod sacrorum ministrum adhibuerit primo filium suum, dein *Levitam*. Non fuit hoc egregium studii sui in Deum & legem Divinam documentum, quod primogenitum suum more majorum in sacerdotem sancto & religioso, ut *Spencerus* loquitur, consecraverit; ac deinde sacerdotem e gente *Leviticâ* oriundum quantivis conducere in ani-

S

munt

nam induxerit ; sibi que tanquam eo nomine Divini favoris securo impense his verbis gratulatus fuerit ; Nunc scio quod benefaciet mihi *Jeroba* habenti *Levitam* in sacerdotem. Nam quicquid sibi gratulatus fuerit superstitiosus *Michas*, quicquid ei applaudat *Spencerus* ; fuit in utroque facto aperta Divinæ Legis violatio. Etiam si antiquissimis seculis ita comparatum fuerit, ut non *primogeniti* solum, quod multi volunt, sacra rite facerent : sed & in sacris pro se uno factis sibi quisque sacerdos esset ; recentiore tamen lege apud *Israëlitas* *Ægypto* liberatos jus sacra faciendi ad familiam *Aaronicam* adstrictum est. *Hos*, inquit *Moses*, de Sacerdotibus *Aaronicis* loquens Deut. XXI. v. 5. elegit Dominus Deus tuus, ut ministrent ei & benedicant in nomine eius. Adde 1. Chr. XXIII. v. 13. Et tanta quidem severitate reliquos omnes a Sacerdotii functione Deus arcuit, ut temere se ingrentibus capitis pœnam intentaverit. Num. III. v. 10. *Aaronem vero & filios ejus* præsicito ut observent Sacerdotium suum : nam quicumque extraneus accesserit morte plectetur. Extraneus autem censebatur, quicumque ex alia tribu erat quam *Levistica* ; imo etiam si ex *Levistica* esset tribu, quicumque non erat ex familia *Aaronis*. Ex legis ergo rigore mortis pœnam incurrebant tam *Micha* filius quam *Levita*, non *Aaronides*, sacra facientes : tantum abest ut id tanquam egregium studii in Deum & legem Divinam documentum laudari a *Spencero* debuerit.

XIV. Denique turpem admodum tristemque hæc res sequelam habuit. Nam ut nihil se facilius citiusque diffundit quam exemplum malum ; ita brevi factum est, ut vetiti illius cultus lues ex privato domo late serpens integram confestum *Israëlis* tribum inficeret. *Danitis* enim fœda hæc anilis superstitionis nugamenta, *Micha* nequicquam contra tendenti per vim erepta, in urbe tribus suæ cognomine, veluti sacra quædam sacratissima insigni præposteritate diu coluerunt. Eodem nimirum loci, ubi *Jerobeam* postea vitulum aureum constituit, toties indignante Scriptura. Sed & hanc rem nigro *Thesa* Spiritus Dei notavit, & exitio tandem *Danitis* fuit. Jud. XVIII. v. 30. Tum statuerunt sibi filii *Dan* illud sculptile : *Jonathan vero filius Gersomi, filius Menassis*, (hic creditur fuisse *Levita* supra memoratus : pro *Menasse* Latina versio legit *Mosen* ; & *Hebræi* tradunt *Gersomum* hunc filium *Mosis* fuisse,

se, cujus honori ut consuleretur dicunt dictioni מִיכָה superpositum fuisse pendulum, ut filius ille diceretur *Menassis* potius, cui similem se idololatria faciebat quam *Mosis*. Sed hoc Judaici acuminis est.) ipse & filii ejus fuerunt Sacerdotes tribui Danitice, usque ad tempus quo migravit e terra. Et constitutum habuerunt sibi sculptile quod fecerat *Micha* omnibus diebus quibus fuit domus Dei *Silunte*.

XV. Quæ de transmigratione hic narratur cave intelligas de illa quæ facta est tempore *Tiglat Philesar* quando filii *Gad*, & filii *Ruben* abducti sunt in captivitatem; 2. Reg. XV. v. 29. 1. Chr. V. v. 25. 26. aut altera illa quæ facta est per *Salmanasserem*. 2. Reg. XVII. Non est enim probabile *Samuelem* & *Davidem* qui magno zelo profanitates illiusmodi exturbabant, lapidem illum offensionis passuros in terra fuisse. Et quum sculptile hoc *Dani* mansisse narratur illis diebus quibus domus Dei fuit *Silunte*; omnino videtur hoc referendum esse ad tempora quibus arca capta fuit a Philistinis nunquam reducenda *Siluntem*. Cum ea enim populi clade conjuncta fuit quædam גֵּרֵי הָאָרֶץ incolarum terra transmigration: sive deportati fuerint a Philistinis, sive ad eorum vexationes effugiendas alio ipsi concesserint. Judiciose huc refert *Kimchius* verba Pl. LXXVIII. v. 58. & seq. Nam provocavit eum per excelsa, & PER SCULPTILIA SUA ad zelotypiam concitavit eum. Quod audiens Deus excanduit, sprexitque valde Israël. Adeo ut deserens tabernaculum *Siluntis*, tentorium quod collocaverat inter homines, traderet in captivitatem robur suum, & gloriam suam in manum hostis: dederetque gladio populum suum, quia in possessionem suam excanduerat. Ex quo sacro carmine manifeste cernimus, quo loco apud Deum sculptilia ista fuerint, quorum calidum magis quam cautum patrum se *Spencerus* præstitit. Quum ergo totum hoc *Micha* institutum tot nominibus vitiosum fuerit, plerumque superstitionis, & origo atque initium publicæ idololatriæ in Israël, qua ad zelotypiam excitatus Deus in possessionem suam excanduit; frustra omnino est qui ex illa *Micha* historia legitimum sanctumque תָּוֶן *Theraphim* in sacris usum argumentando colligere conatur.

XVI. Omnibus his rationibus nostris unica duntaxat est quæ
S 2 cum

cum specie aliqua obtendi queat. Quod nimirum sacrosanctum nomen religioni *Miche* testimonium tam illustre, *oraculo e Theraphim dato*, perhibere videatur. De ejus enim *responsi origine celesti* nulum dubitandi locum relictum esse *Spencerius* existimat: quum & *Danitas*, animos a læto illo omine lumentes ei fidem certissimam dedisse constet; neque *Levita* religio patiatur, ut eum, nullo pretio conductum, oraculum Divinum tam perfricta fronte simulasse credamus; & ipse denique rerum *eventus* oraculi illius cœlitus emissi fidem satis implevit credi possit.

XVII. Cæterum quod *Spencero* *indubie verum*, id mihi *incertissimum*, ac, ne quid dissimulem, *falsum*, aut certe *falso proximum* esse videtur. Nullo enim verbo asserit sacer textus, *Deum per Theraphim* responsum aliquod edidisse; sed id tantum, *Danitis*, petentibus Deum suo nomine consuli, a *Sacerdote Miche* responsum esse, *ita cum pace, coram Jehova, est iter vestrum quo ituri estis*. Jud. XVIII. v. 5. 6. Quæ *Sacerdotis* verba, qui *Dei* verba esse dicit, & quidem per *Theraphim* prolata, is aliquid scripturæ addit; quod ego quidem non audeo.

XVIII. Et sane non erat hic locus ubi nomen suum habitare fecerat Deus, aut ubi adiri & consuli volebat. Si serio id egissent *Daniti*, ut nisi Deo in consilium adhibito expeditionem hanc non susciperent, adeundus iis *Silvante Pontifex* ex familia *Aaronis* fuerat, qui cum *Urim & Thummim* se eorum nomine coram Deo sisteret. Nunc autem quum sacra hæc propter viam obirent, satisque ostenderent se destinationis jam certos esse; mirum non est si aretalogi alicujus bona verba, tanquam numinis oracula, pro faustis ominibus arripientes, animos sibi inde sumserint.

XIX. Neque alienum id a *Levita* nostri moribus videri debet, ut simulato *Jehova* nomine ea *Danitis* ominaretur quæ grata fore sciebat. Sic solent illi qui auram captant popularem, suisque velificentur commodis. Quem unicum hujus hominis scopum fuisse satis ostendit perfidiosa illa levitas, qua, relicta benefactoris sui familia, *Danitis* se totum addixit, sola avaritia atque ambitione impellente. Quum enim dixissent ei *Danitæ*: *imponere manum tuam ori, & veni nobiscum, & esto nobis in Patrem & Sacerdotem*: utrum molius est te esse sacerdotem domus unius viri, an te esse sacerdotem pri-

tribui & familia in Israël? Tum latatus est animus ipsius sacerdotis, & recepit amiculum ipsum, & imagines, & sculptile, & profectus est in medio illius populi. An incredibile est, tam famelicum doli nummi mancipium, qui invita lege Dei Sacerdotem agebat, sacratissimum numinis nomen commentis suis, ad favorem aucupandum comparatis, prætexuisse?

XX. Neque commentitiæ alicui prædictioni respondens eventus mox ei veri oraculi fidem conciliat. Plena enim exemplorum vetustas, plena seculorum omnium experientia est, ineptissimos fatidicos, qui nullum numen nisi in cerebello habitans unquam consuluerant, hariolando in verum sæpe incidisse. Sed & hic multa concurrebant, quæ *Levita* nostro felicitis vaticinii spem facere poterant. Quum enim Deus singulis tribubus iustas in terra possessiones pollicitus esset, *Danica* autem in eum usque diem non obtrigisset quantum satis erat: omnino videri poterant non absque numine ampliores sibi sedes querere.

XXI. Si quis tamen credere mavelit, nihil *Levitam* finxisse; sed revera sibi id quod narrat per *Theraphim* responsum esse; quid nō potuisset Deus, quod sæpe factum, spiritu mendaci abuti ad præfagienda vera, quo inserviret suæ providentiæ? Nec certius hinc patrociniū pro *Micha Theraphim* invenias, quam pro *Theraphim Nebucadnezaris*, qui superstitiose, impie atque idololatrice ab ipso consulti, Deo dirigente, suadebant obsidionem Hierosolymorum. Ezech. XXI. v. 26. 27.

XXII. Hac arce causæ suæ depulsus *Spencerus* in *Davidis* historia parum admodum reperiet præsidii: ex qua ad summum nihil aliud inferri potest, nisi hoc fortasse quod hic unicus in scriptura locus exstet in quo vox *Theraphim* simpliciter *imaginem* notet, idque indifferenter, neque in bonam, neque in malam partem. Id saltem colligi non potest, in *Davidis* familia fuisse simulacrum aliquod religiosum, Deo approbatum. Meritoque *Rivetus* ^{Ezech.} intolerabilem dicit *Genebrardi* audaciam, quem non puduit scribere ^{xxxiii. 1. in} in Ps. LXXXII. *statuam* hanc fuisse sacram, & tales in sua domo, ^{Genel.} quasi Lares & Penates, *Davidem* habuisse. Longe aliter & rectius *Ribera*: *Quam statuam posuit? Certe non idoli alicujus: neque enim* ^{In Hof. m. Num. xxi.} *idola erant in domo Davidis. Sed nec alterius modi statuæ essent apud*

Davidem : non imaginem astronomicam, ut quidam putant : non imagines factæ ad suscipiendam virtutem superiorum, quod R. Abraham magis huic loco consentaneum esse dixit, quæ omnia Iudei detestabantur. (id est pii omnes ex Judæis) Sed fecit Michal ex variis hinc inde rebus statuam, homini similem, quales tauris obijci solent in circo, aut in hortis poni ad aves terrendas ; vestibus scilicet virilibus aut palea aut ligno aut pannis oppletis, & humani corporis membra simulantibus : aut certe quales tumulis imponi solent, quum absentium funera fiunt : unde addit, pellem pilosam caprarum posuit ad caput ejus, videlicet ut rufos Davidis capillos imitaretur. Atque ita nunc satis nos demonstrasse opinamur, nunquam Theraphim ut religiosa cultus sui instrumenta a Deo jussa, laudata, aut approbata fuisset.

C A P. XII.

Urim nihil minus esse quam Theraphim.

- I. Urim jussa, Theraphim. vetita religionis instrumenta fuerunt. II. Hac tamen Hof. III. §. 4. pro illis venire contendit Spencernus.
- III. IV. Vera illius vaticinii explicatio. V. מצבה generatim statuum quancunque notat, specialius lapidem aut cippum. VI. Qualem rite atque ordine erexit Jacobus : ad memoriam, non ad cultum.
- VII. Quo tamen facto quum abusi fuerint Phœnices in suis Batyliis, VIII. Postmodum Deus omni illiusmodi religiosi signo suis interdixit ; etiamsi suo dicaretur numini. IX. Quod interdictum temporarium fuisse perperam Spencernus pugnât.
- X. XI. XII. Græci, Barbari, Romani mire circa ejusmodi lapides insanierunt.
- XIII. Hebraei autem novissimis regni sui temporibus perquam ab iis alieni fuere. XIV. Maimonides statuas etiam vero Deo rite dicari negat. XV. At Dionysius Kossius recte distinguit inter statuas supersticiosas & memoriales.
- XVI. מצבה Jcf. XIX §. 19. pro memoriali ponitur. XVII. Ablatio idolorum certo aspectu malis annumerari potest. XVIII. Sed carentia statua & Theraphim apud Hoseam in bonum sonat. XIX. Non est incredibile supersticiosos Apostatas pro Urim adhibuisse Theraphim. XX. In Gideonis historia

seria neutrum memoratur. XXI. Theraphim non est idem quod Seraphim. XXII. Conclusio.

I.

TERTIUM nunc restat ut probemus, *Urim* nihil minus fuisse quam *imagunculam* ejusdem cum *Theraphim* figura atque *usq.* Pendet hujus determinatio controversiæ ab antecedenti. Si enim *Urim* pars magna & sacratissima Pontificalis apparatus fuerint, uti fuisse constat, *Theraphim*, vero profana, superstitiosa atque idololatræ simulacra, Deo exosa, uti modo a nobis probatum est; consequens est *Urim* non esse *Theraphim*. Sed rationes audiamus quibus tam insanum magnum *ἰσχυρισμὸν* assertum *Spencerus* venit.

II. Et primo quidem loco ex Hof. III. v. 4. in hunc ferme modum ratiocinatur. Jubet observari, *Ephodis* nomine non *vulgare* sacerdotis amiculum intelligi, sed longe *angustius* Pontificis indumentum. Tum, magnam fuisse *Ephodis* necessitudinem cum *pectorali*, cui inclusum erat *Urim*, adeo ut *Ephodis* nomine non semel & *pectorale* intelligendum in sacris literis veniat. Porro quum *Ephod* & *Theraphim* hic conjuncta & quasi uno spiritu legenda proponantur, quid convenientius est quam ut *Theraphim* interpretemur de *Urim*, tam sancto nexu *Ephodi* cohærente? Præsertim quum & Græci *Senes* pro *Theraphim* voce *δύλων* hic utantur, & Deus inter *mala* numerare non possit, quod Israëlitis populus cariturus esset *idolis*.

III. Omnia tamen recte atque sine præjudicio consideranti solidius satiusque videbitur *Theraphim*, ut alibi in sacris literis, ita & hic exponere de *instrumentis* idololatriæ, si non crassissimæ illius, certe subtilioris, & superstitionis pravæ. Nimirum eo nos ducit Domini sermo, qui quid Israël futurum esset verbis primo figuratis, tum propriis exponit. *Et dixi ad eam, multis diebus sedebis mihi*, innupta manebis, donec commodum tempus fuerit te mihi in uxorem reassumendi. *Non scortaberis*, non te pollues idololatria gentili, ut olim: *אִשָּׁה לֹא תִהְיֶה לְרִנָּה* neque eris viro. *Pagninus* cum aliis, *non eris viri alterius*. Sed, inquit *Rivetius*, melius legitur absolute, *non eris viro*, ut viduitatis statum significet. *Esse viro*, est nubere, *Ezech. XVI. v. 8. וְהָיִיתִי לְרִנָּה לְךָ* & eris mihi, id est, nubes mihi

in uxorem. Prædicit ergo ei diuturni temporis viduitatem, qua & a fornicatione pura, & legitimi thori usu caritura erat, omni commercio viri, tam licito, quam illicito, privanda; ut interea temporis continentiam disceret. Addit tamen aliud quod ad consolationem faceret. Qui enim mulierem jubet expectare se, atque interim sedere quasi viduam, is vicissim novis sibi votis interdicere videtur, cum sponcione expectandi donec tempus reassumptioni illius destinatum elabatur. Quod iis significatum est verbis, *Et ego (desidebo) tibi.*

IV. Parabolicum hunc sermonem luculentiore & proprio porro interpretatur Deus. Et pro eo quod dixerat, *non eris viro*; dicit: *Nam diebus multis sedebunt filii Israël absque Rege & absque Principe, & absque sacrificio, & absque Ephod. Carebunt & Regimine, & Religione & Prophetia*, in quibus tam singulis quam universis mei iiscum fœderis quædam quasi pignora olim habuerunt. Pro eo autem quod dictum erat, *Non fornicaberis*; dicit, *sedebunt sine* מצבה cippo & Theraphim, sive instrumentis idololatriæ, quibus fornicentur cum Deo extraneo. Denique pro eo quod dixerat, *Et ego desidebo tibi*: nunc dicit; *postea reversi Israelitæ quaerent Jehovah Deum suum, & Davidem regem suum*; cui stabili connubio jungentur. Itaque ut sermo simplex parabolico, & סודותי תיפתר, quoad omnia sua membra, exacte respondeat, omnino videtur esse necessarium, ut quædam idololatriæ, quæ spiritualis fornicatio est, inservientia, inter ea quibus Israëlita carituri erant memorentur. Et quid promptius eo referemus quam Theraphim, quæ uti horrenda βδελύγματα invisa numini fuisse multis olim rationibus evicimus.

V. Firmat hanc observationem, quod cum Theraphim מצבה eodem sermone jungatur, quæ quid sit ut diligentius inquiramus operæ pretium est. A מצבה statuit est מצבה statua, aliquid quod certo consilio alicubi constitutum est. Significat autem מצבה lapidem aliquem aut columnam, aut cippum, qui diverso fine poni potuit. Prima illus mentio Gen. XXVIII. v. 18. *Et mane surgens Jacob eodem matutino והניח אתו ויקח אבן* accepit istum lapidem quem disposuerat pro cervicali sibi, וישם אתה מצבה, & posuit eum in cippum, & effudit oleum in summitatem ejus. Unde apparet מצבה nihil

nihil aliud ibi fuisse nisi rudem aliquem lapidem, temere ibi reperi-
tum. Quem erexit *Jacobus* in memoriam Divinae revelationis, quæ
eo loci sibi obtigerat; cum voto lapidem illum sibi fore *Domum Dei*,
com. 22. hoc est, se cultum Dei ibi peracturum, quam primum iis
instructus esset quæ offerri Deo possent, quorum omnium tunc erat
egenus. Uti postea a Deo admonitus fidem liberavit Gen. XXXV.
v. 1. & seq.

VI. Non videtur mihi dubium, quin rite atque ordine hæc fe-
cerit Patriarcha; quum *Titulum* hunc erexerit ad rei memorabilis
memoriam; (quod & alias jussu Dei factum est. Exod. XXIV. v. 4.
Jo. IV. v. 5. XXIV. v. 26.) non ut eum adoraret, vel aliqua reli-
gione prosequeretur. Neque ingratum Deo fuisse cultum a Jacobo
ibi præstitum, disertis verbis testatus est, dum dixit: *ego sum Deus*
Beth-el, ubi unxisti lapidem. Gen. XXXI. v. 13.

VII. Videtur tamen ille lapis petra offendiculi fuisse vicinis Cana-
næis. Phœnices enim *Jacobi* factum prava quadam *κακοζήλῃ* imitati,
primo illum ipsum lapidem coluerunt quem unxerat Patriarcha. Judæi
saltem ita referunt: לפני אף על פי שהיה מצבה אהובה למקום בימי האבות אחרי כן שנחזה ספני שעשה כנעני
לחוק לעבודה זרה *Quamquam ille cippus amatus fuit a Deo tem-
poribus Patriarcharum, postea tamen odit eum, propterea quod Cananæi
deduxerunt illum in ritum Idololatriæ.* Quin & alios lapides eodem
ritu unxerunt, & consecrarunt, quos *Betylia* & *Betylos* nominarunt in
memoriam lapidis *Beth-le*, quod Græci scribunt Βαθύλ, crecti. Eos
αἰθερὶ ἐμψύχους, secundum *Philonis Byblij* versionem id est, *lapides
animatos, Sanchuniathon* vocavit a Deo *Urano* fabricatos. Id sane
gentilismus credidit; Diabolo forte illos movente, & plebis credu-
litati præstigiis suis illudente. *Damascius* scriptor Ethnicus valde su-
perstitiosus *Iustiniani* ævo: ἵδεν τὸν Βατύλον διὰ τῆς αἰθρᾶς κινεῖσθαι, *Apud Pho-*
vidi *Batulum lapidem in aëre motum.* Ibidem dicit *Isidorus Philoso-*
phus, ἦναι τινα δαιμόνα τὸν κινεῖν αὐτὸν, *aliquem esse demonem a quo*
moveatur. Qui plura de his desiderat, aderat *Scaliger. in Euseb. ad*
Num. MMCLI. Vossius de Idolol. lib. VI. cap. XXXIX. Bochart. Ca-
naan lib. II. cap. II.

VIII. A qua superstitione quum remotissimos suos vellent esse
Deus, gentiliū cippos evertere jussit Exod. XXIII. v. 24. XXXIV. v.

¶. 12. Deut. XII. §. 3. vetuitque religiosum ullum illiusmodi signum in terra sua statui. Lev. XXVI. §. 1. *Ne facite vobis idola & sculptilia, וְמַצֵּבָה לֹא תִקְוּ לָכֶם* & cippum non erigetis vobis. Ubi notandum, quod *מצבה* idolis & sculptilibus ut ejusdem indolis annumeretur. Adde Deut. XVI. §. 22. *לֹא תִקְוּ לָךְ מַצֵּבָה*. *Non constituas tibi cippum.* Quod quomodo intellexerint Hebræi ex *Sedeno* discimus. Ex eorum sensu *מצבה* notat *qualecunque opus*, velut etiam altare, seu id genus aliud, *ideo constitutum erectumque* (ultra scilicet, neque ex mandatis de *Tabernaculo* & *Templo* erigendo orlandoque) *ut conventum publicum, ad sacra illis peragenda, qualiacunque, etiam vero Deo, fieret.* Fixo itaque certa sede *Tabernaculo*, multoque magis structo templo, ad religionem cippos erigere, etiam in honorem veri Dei, nefas Israëliti fuit. Adeo quidem ut inter cætera quæ Israëlitis in defectionem imputantur & cippi locum summ inveniant. 1. Reg. XIV. §. 24. *Instruxerunt etiam sibi excelsa & מצבות cippos, & lucos.* Unde clarum est titulos sive cippos istos ad cultum vetitum pertinuisse, & instrumenta fuisse, si non idololatricæ, saltem superstitionis.

De Jure
Nat. lib. 1.
cap. vi.

Cap. IV.
sect. III.

IX. Neque video quid reponi possit, nisi id unicum fortasse quod *Spencero* excipere lubuit : eam de cippis legem *pro tempore* tantum latam, *ob gentes effusius in idololatriam ruentes* : nam sub *novissima* saltem *regni Judaici tempora* statuam *Deo dicatam* erigere culpa omni vacasse, ex illis Prophetæ verbis hanc inepte se colligere existimat, Jes. XIX. §. 19. *In die illo erit מִזְבֵּחַ altare in medio terra Ægypti, וּמַצֵּבָה juxta terminum ejus Domino.* At, inquit, ab omni veri specie penitus abhorret, Prophetam cultum Deo deferendum describere & prædicere voluisse, sub figura rei Deo consecrandæ, cujus conficiendæ potestatem lege diferta & perpetua inhibuisset. *Maimonidem* quidem aliosque e *Synagoga* Doctores in ea versatos fuisse opinione fatetur, quod secula omnia lege ea teneantur : attamen tunc eos legem de statuis solummodo *numini* alicui *filisio* dicatis interpretari, ex *Dionysio Vossio*, se probasse existimat.

X. Cæterum plurimæ, æque ingentes, in non longo hoc *Spenceri* sermone concurrunt hallucinationes. *Primo* enim, si gentium effusus in idololatriam ruentium impetus causa fuerit ob quam *Ju-*
dæis

deis statuas interdixit Deus ; conveniens est ut donec causa durat ipsum quoque interdictum vim suam obtineat ; sed & sub *novissima regni Judaici tempora* , uti *antea* , & *postea* , insana fuit gentiliū circa ejusmodi statuas & immodica superstitio. De *Gracis Clemens* Strom. lib. *Alexandrinus* : Περὶ γ' ἐν ἀκροπόλει τοῖς ᾧ ἀγάλματων σχίσας ^{PAG. 148.} κίονας ἱσάντες οἱ παλαιοὶ, ἴσθον τούτους ὡς ἀφιδρύματα τοῦ Θεοῦ. *Præterea* quæquam accurate perfecteque tenerentur imaginum habitus, veteres columnas erigentes eas colebant tanquam statuas Dei. Ἀφιδρύματα simulacrum notat quod quasi numinis sedes est, atque eleganter respondet voci מַצֵּבָה. Citat autem ex *Phoronide* & *Eutrepia* versiculos aliquos, quibus de columna tali *Argeia Junonis* & *Apollinis Delphici* agitur. Adde *Pausania* illud de *Pharenſibus* : Εἰς ἡμέτερον ἢ ἡμετέραν τὴν ἀγάλματι πετεγγάνοι λίθοι τελευτοῦνται μάλιστα ^{In Achaia.} ἀριθμὸν. τούτους εἴδουσιν οἱ φάροι, ἐκαστὸν Θεῷ πέντε ὄνομα ὀπλίζοντες. τὰ ἢ ἐν παλαιότεραι καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι πᾶσι Θεῶν ἀντὶ ἀγάλματων εἰσὶν ἀργεῖοι λίθοι. Prope simulacrum lapides fere singulos certis *Deorum nominibus* appellantur *Pharenſes* venerantur. Et sane seculis antiquioribus apud *Gracos* universos rudæ lapides pro simulacris Divinos honores habuerunt.

XI. De *Syris* ex *Damascio Photius* : καὶ τὴν Ἡλίαν πάλιν *Sueias* pag. 1047 εἰς ὅρον τὸ τῷ Διῶνι τὸν Ἀσκληπιάδην ἀνελθεῖν Φησὶ , καὶ ἰδὼν ποταμὸν ἢ λογαζόμενον Βαυτυλίον, ἢ Βαυτύλον, πρὸς αὐτὸν μετὰ τιεστολογεῖ, juxta *Heliopolim Syria Asclepiadem in montem Libani ascendisse* & *vidisse multa Betylia* , vel *Batulos* quos vocant , de quibus infinita mirabilia narrat. De *Arabibus Maximus Tyrius* : Ἀρχαῖοι ἢ εἰσέουσιν ὄντινα ^{Dissert.} οὐκ οἶδα. τὸ ἢ ἀγαλμα οἱ εἶδον λίθον ἢ πετεγγάνον. *Arabes columnæ* ^{xxxviii} quem non facile dixerim, simulacrum autem quod vidi lapis erat quadrangularis.

XII. De *Romanis* ex *Livio* notum est, quod *Idæam Matrem* ^{Lib. xxix.} summa religione *Pessinunte* *Romam* advectam in æde *Victoriæ* collocaverint : illa autem facer istiusmodi lapis erat, quem facere describit & ridet *Arnobius*. Si verum loquuntur historia, neque *illas* ^{Lib. viii.} inserunt rerum conscriptionibus falsitates, allatum ex *Phrygia* nihil ^{circa finem.} quidem aliud scribitur missum *Rege ab Attalo*, nisi lapis quidam non magnus, ferri manus hominis sine ulla impressione qui posset, coloris fævi atque atræ, & angulis prominentibus inæqualis : & quem om-

Cap. vi.

nes hodie ipso illo videmus in signo, oris loco positum, indolatum, & asperum, & simulacro faciem minus expressam simulatione præbentem. Vide reliqua. De Heliogabalo Lampridius in ejus vita: *Lapidem qui Divi dicuntur, ex proprio templo Diana Laodicea, & adyto suo, in quo id Orestes posuerat, afferre voluit.* Pro Lapidibus Divis *Vivos* scribi *Salmasius* mavult; quorum crebra apud scriptores mentio est, præcipue Græcos, qui ἱμψύχους λίθους eos vocant; eosdem nimirum qui βαυτύλοι dicebantur, de quibus multa mira fabulosaque narrant Græci nugatores. Ipsumque idolum *Alagabalum*, unde nomen suum mutuatus est hoc de quo agimus hominis

Lib. v. cap. 214.

monstrum, *Herodiano* teste, λίθους τις ἐστὶ μέγιστος, κάτωθεν περιφερεῖς, ἀνωθεν εἰς ἐξύτητα. Κωνοειδὲς αὐτοῦ σχῆμα, μέλαινα τε ἡ χροιά, διαπετῆτε αὐτὸν εἶναι σεμνολογῶσι. Lapis est maximus, ab imo rotundus, & sensim fastigiatus propemodum ad conum figuram. Niger lapidi color, quem etiam jactant cælum decidisse. De se ipso quoque

Lib. I. p. 22.

adhuc Gentili *Arnobius*: *picturatas veternefis in arboribus sanias si quando conspexeram, lubricatum lapidem & ex olivi ungine sordidatum, tanquam inesset vis prasens, adulabar, affabar, & beneficia poscebam nihil sentiente de tranco.* Ex quibus omnibus, nisi fallor, tam clarum est quam solis radii quum sudum est maxime, quod circa novissima etiam regni Judaici tempora, atque adeo longe post ea, vigerit etiamnum Gentilium circa titulos, cippos, columnas, statuas, aut quocunque demum nomine exprimere lubet vocem *עֲצָבִים*, ἱδωλομανία. Quæ si fuerit Israëlitis causa interdicti de conficiendis id genus titulis, interdictum etiam, manente causa, mansisse par est.

XIII. At neque in eo leviter hallucinatus *Clarissimus Spence* est, quod existimet novissimis regni temporibus licitum sibi Deo consecratarum statuarum usum Judæos habuisse; quum nullo unquam tempore magis a statu abhorruerint; & quod fuit olim in *Ægypto* *aliare* atque *simulacrum*, sive *Mastzeba*, id tanquam meram religionis pestem execrati sint. Notior ea res est quam in casum verba profundere libeat.

XIV. Nec minus in eo fugit ipsum ratio, quod *Maimonidem* contendat Legem de statu ad eas solummodo restringere quæ fictitio alicui numini dicatæ sunt: quum conceptis verbis aliter men-

mentem Legis *Maimonides* exponat. Ipsum audiamus ex *Dionysii Vossii*, ad quam *Spencerus* provocat, interpretatione. Sic ergo ille ^{De Idolol. cap. IV. §. VII.} Hebræorum Magister : *Statua nomine in lege prohibita censetur struenda, ad quam sese omnes congregant, quamvis id fiat ad serviendum Deo vero. Talis enim est cultus idolorum. Dictum autem est Deuter. XVI. v. 22. Neque eriges tibi statuam. Quisquis igitur eam erigit, vapulat. Similiter quisquis se incurvat super lapide figurato, de quo Lex loquitur, si vero Deo id praestet, vapulat. Quia dictum: Neque figuratum lapidem ponite in terra vestra, ut vos incurvetis super eo. Lev. XXVI. v. 1. Id enim in idolorum cultu obtinebat, ut lapis poneretur, super quo sese prosternerent. Ac propterea nefas id agere in veri Dei cultu. Potuitne quicquam disertius?*

XV. Atque uti *Maimonidis* mentem pessime accepit *Spencerus*, ita nec *Dionysii Vossii* notas attente satis legit : qui non distinguunt inter statuas vero Deo dicatas, easque quæ falsis sacratæ sunt numinibus, quasi illas licitas, has solas interdictas secundum *Maimonidem* doceat; sed inter *superstitiosas & memoriales*. Verba plana sunt, nec ulli torsioni obnoxia : *Scriptoris nostri hac sententia est, non statuas quasvis, sed superstitiosas duntaxat esse interdictas: non illas iidem, quæ in rei alicujus memoriam ponerentur. Qualis illa Jacobi Gen. XXVIII. v. 22. Item XXXI. v. 52. Itaque verba hac, ne erigas tibi statuam, quam avertatur Jehovah Deus tuus, exponunt Judæi de statua ad superstitionem constituenda, non illa quæ ad memoriam ponitur. Optimo. Sed quid Spencerus hic vel sentit, vel metitur?*

XVI. Ex hac *Dionysii Vossii* observatione lux affulget *Jesaiæ* vaticinio. Quod utique non de materiali aliqua statua in *Ægypto* collocanda in honorem veri numinis, exponendum est : sed de re aliqua *spirituali & mystica*, quæ per statuam, & eam certe licitam, figurari potest. Quum ergo statua, sive cippus aliquis, aut strues lapidum, in memoriam præclarorum Dei facinorum, erecta, licita, Deoque aliquando jubente pia fuerit, consentaneum est ut ad eam alludi arbitremur. Hac mente, ut polliceatur Deus, se fidem in unicum *Messiae* sacrificium & spirituales *Euangelii* cultum designatum per *Altare*, in *Ægypto* stabiliturum esse, atque in propagatione salutis doctrinæ, conversione electorum, sanctifica-

ficatione, consolatione, tutela atque argumento Ecclesiæ, hostium autem vindicta, tam illustria editurum esse exempla, perennatura in æternitate temporum, fama rerum, ut *memorabile* sibi, *cippi* instar, in Ægyptiorum finibus statuuisse videatur. Non me fallunt illa quæ alii subtilius commentati sunt: at ea quæ diximus, plana atque perspicua videntur. Quum ergo מצבת *veriti cultus instrumentum* sit, perinde ac *Theraphim*, eum Israëlitis statum repræsentat *Hoseas*, quo & *jusso olim*, & *vetito semper*, religionis exercitio carituri erant. Hoc autem erat quod probandum nobis sumseramus.

XVII. At, inquires, quomodo Deus *inter mala* numerare potest, quod Israëliticus populus cariturus esset idolis? Sed quibus ita cavillari lubet, ii, si placet, Deum rogent, quid mali in eo sit, quod vitulum *Bethelis* per *Salmanasserem* ablatum iri comminetur. Hof. X. v. 5. 6. *Propter vitulas Beth-avenis formidabunt quisque habitator Samaria; quum lugebit de eo populus ipsius, etiam astrati ejus qui; de eo exsultant, propterea quod gloria ejus migravit ab eo. Etiam ipse in Assyriam deportabitur, munus Regi Jareb.* Nimirum non omne illud bonum & licitum est in se, quod aufertur a Deo in pœnam criminis; sufficit ut bonum videatur, & gratum sit ei qui privatur, isque ex illius rei ablatione detrimentum sentiat. Neque hoc est pro *malo reali* pœnam solummodo *phantasticam* irrogare, ut *Spencerus* cavillari amat. Non enim *phantastica pœna* est in eum deduci statum, ut cum republica id quod tu pro religione habuisti simul pessum eat: hostesque non de bonis solum tuis ac te, sed & de diis tuis triumphent. In quo morem agnoscas veterum ducum. Sic capta *Babylone*, Babyloniorum idola, *Bet & Nebo*, in captivitatem abierunt. Jes. XLVI. v. 1. 2. *Moabitide* item a Chaldeis excisa, *Jeremias* vaticinatur fore ut *Chamos Moabitarum Deus* in transmigrationem abeat, Jer. XLVIII. v. 7. Et de *Ammonitarum Deo Malsam* idem prædici videas, Jerem. XLIX. v. 3. Am. I. v. 15. Quo eodem exemplo *Ptolomæus Energetes*, victo *Seleno Callinico & Syris*, *Deos* eorum captivos ducit in Ægyptum. Dan. XI. v. 8. Quod ipsum & a Romanis sæpe usurpatum. Vide sodes quæ erudite in hanc rem collegit ô πᾶν *Bochartus*, *Hierozoic. Part. I. lib. II. cap. XXXIV.*

XVIII.

XVIII. Caterum non est hæc unica responsio qua obiectiunculæ illi obviam ire valeamus, Id addimus ; nihil esse necesse, ut prædictionem de carentia statuæ & *Theraphim* referamus ad *comminationem*. Ea quippe quæ vaticinio hoc continentur mixti generis sunt ; partim bona, partim mala. Nihil sane mali ominatur Israëlī Deus, quum dicit, *non scortaberis*. Illi autem prædictioni responderet hæc, *sedebis sine statua & Theraphim*. Miseræ tuæ conditioni hoc aderit boni, quod a crassa idololatria, & avita superstitione puram te servabis.

XIX. Quæ supersunt *Spenceri* observatiunculæ, si sua ipsi verba reddere liceat, *pluma & palcarum cassis leviores* sunt : ex quibus, si quicquam, nihil certe amplius conficias, quam pro Divinissimo *Urim* sacramento superstitiosos Apostatas substituisse *Theraphim* ; ut quum ea re destituerentur, per quam oracula fundebat Deus, vicarium aliquid haberent, cui se ad fallaciam & fraudes immiscerent nequam spiritus. Neque inficias imus, quod sicuti in vero Dei cultu *sacerdotium*, & *Altare*, & *Ephod*, & *Urim*, atque hæc quidem quammaxime, certo quodam religionis nexu conjuncta fuisse, ita & in eo cultu qui verum mentiebatur, ad illius instar quodammodo compositus, necessitudo quædam fuerit inter idololatricum *Ephod* & maledicta *Theraphim*. Quæ quum id sibi præstare crederent Idololatræ quod *Urim* olim Israëlitis ; hinc propter istam *μῆνησιν* a LXX. voce *δήλων*, ab *Aquila* & *Theodotione* voce *φωτισμῶν* efferrī hic potuerunt. Quanquam nostra parum interest inquirere, quid interpretes istos moverit, ut secus quam solent nomen *Theraphim* hoc loco interpretarentur. Deum certe per *Theraphim* suum hic *Urim* intellexisse, id ne omnes quidem *Spenceri* fidiculæ ex *Hosea* vaticinio extorserint.

XX. Minus adhuc præsidii in *Gideonis* Historia est. Jud. VIII. v. 27. Ubi *Ephodi* quidem, sed nulla τῶν *Urim*, neque *Theraphim* mentio. Id quidem fateamur admodum esse probabile, non solum ali-quod sacerdotale amiculum a Gideone confectum esse ; quomodo enim *mille & septingenti sili auri*, id est, ex supputatione Viri Docti, *septuaginta plus minus auri libra*, impensæ fuissent uni amiculo ? Credibile itaque est, & alia fuisse addita ad apparatus illum sacrum, quo memoriā Divini beneficii celebrare *Gideon* instituit.

Autamen

Attamen quum quicquid illud fuerit, neque *Urim* neque *Theraphim* dicatur; & nos, ob scripturæ silentium, æternum id ignorare cogamur, qua vel specie argumenti colligi ex ea narratione potest, quod *Theraphim* & *Urim* ejusdem formæ atque usus fuerint?

XXI. Quæ alibi de convenientia *significationis* in vocibus *Urim* & *Theraphim* observat *Spencerus* (*Urim* enim *inflammationes*, *illuminationes* notat, *Theraphim* ex Dialecto Chaldaica pro *Seraphim*, quod antiquum *Angelorum* nomen est, *urentes*, vel *inflammantes*) ea uti non sunt fraudanda eruditionis laude, ita rationis convincentis locum sustinere non possunt. Argumentum enim ab etymologia, præsertim si ea incerta, plurimumque inter eruditos vexata sit, admodum invalidum est. Talis autem ea est quam hic de *Theraphim* præ cæteris commendat *Spencerus*. Non aliam dedimus ex *Ludovico de Dieu*, quæ non minus videatur esse probabilis. Et sane si statuat ad memoriam angelorum celebrandam, vel eorum præsentiam significandam, tanquam symbolum antiquitus structæ, idcirco *Theraphim* dictæ sunt, quia id idem est quod *Seraphim*, quo nomine *flammanes angeli* notantur: quæ dici potest ratio cur & nunquam imagines istas *Seraphim*, & nunquam Angelos *Theraphim* vocatos inveniamus? *Theraphim* Chaldaicæ originis est. Chaldæorum autem תרף & Hebræorum שרף nullam habent significationis convenientiam. Et qui Hebræis *Seraphim* dicuntur, Angeli, eos a Chaldæis, nedum Hebræis, *Theraphim* dici nullo probatum vidi exemplo. Quum ergo scripturâ tam sollicitè semper utramque vocem secernat, nunquam autem tanquam ejusdem significationis alterner; non ausim certe ego eas tanquam synonymas, ejusdemque originis, pro uno habere.

XXII. Arque ita demonstrasse me arbitror, non sine insigni religionis ac pietatis injuria istas Ægyptiorum ineptias ac probra, & quænamadmodum Scripturâ vocat, כשרי *puerenda*, cum sacratissimis Dei institutis comparari posse.

CAP. XIII.

De Cherubinis.

I. Scipatores Hemptei Numinis aut nihil aut parum cum Cherubinis Moisaicis commune habent. II. De Cherubinorum forma quam paucis certo definiri possint. III. Gen. III. 7. 24. Ubi prima Cherubinorum mentio, ibi forma non exponitur. IV. Angeli tamen ita vocantur, quia significati fuerunt per Cherubinos in propitiatorio. V. Is Exod. XXV. describuntur animantia volucra, non ultra. VI. Diversum ab iis alarum ac vultuum situm Salomonici Cherubini habuerunt. VII. Cherubinis in templo Ezechielis signatus duae facies attribuantur: an plures habuerint incertum relinquitur. VIII. Animalia Ezechielis visa, quae tandem Cherubinos esse deprehendit, quatuor faciebus, totidemque alis, & manibus sub alis, praeclata fuerunt. IX. X. At ne sic quidem in forma designata conceptu conveniant interpretes. XI. Propius vero sunt, qui singula animalia quatuor capita aut semicapita habuisse arbitrantur. XII. Attamen a Cherubinis Ezechielis non valet sequela ad Cherubinos Moysi. XIII. Nisi haecenus fortassis, ut concludamus eos ad Eois formam proxime accessisse. XIV. Cui observationi & vocis etymon, variaeque Scripturae phrasae favent. XV. Ex omnibus observatis conficiuntur Cherubinarum descriptio. XVI. Johanni visa animalia. XVII. A nonnullis credita alludere ad Israelitarum in deserto vexilla. XVIII. XIX. XX. XXI. Sed perperam, quum Belluata ejusmodi vexilla Israelitae nunquam habuerint. XXII. Cum Ezechielis potius animantibus conferenda sunt. XXIII. XXIV. XXV. Is quatenus, & cur dissimilia. XXVI. Frigida est horum omnium speculatio, nisi ad mysterium enigmur. XXVII. XXVIII. Mysterium Cherubinorum in Propitiatorio. XXIX. XXX. XXXI. XXXII. XXXIII. Cherubinarum Ezechielis. XXXIV. Etiam Johannis animalia Angelos significarunt. XXXV. Respondetur objectioni. XXXVI. Ad officium fidelium pertinet, Angelorum virtutes, emblematicis istis figuris significatas, imitando exprimere.

I.

Confer lib.
2. cap. ix.
§. 2.

QUAE de *Hemptai* numinis *Stipatoribus Geniis*, quorum unus *Pueri* formam, alter *Caninam* faciem, tertius *Accipitri-*
num vultum, quartus *Leoninum* habebat, eorumque cum *Cherubinis*, quos gloriæ suæ in Arca folium stipare Deus voluit, collatione supra diximus; ea quendam magis ingenii lusum sapiunt, quam ut seria consideratione digna sint. Nihil enim *Ægyptiorum Hempta* cum Deo *יְהוָה Emet*, sive *veritatis*, quem pie coluit *Heberi* posteritas, præter aliquem literarum sonum commune habet. Et quis dixerit, a quo tempore aliquod illius nominis numen coli ab *Ægyptiis* occeperit? *Cherubini* autem Arcæ propitiatorio operculo impositi *Hemptai* illis geniis neque numero pares fuere; quippe *bini* duntaxat: neque *forma*; quum quantumvis incerta atque incognita nobis vera *Cherubinarum* facies sit, id omnes norint, neque *caninum* neque *accipitrinum* eos vultum habuisse. Quandoquidem tamen in hanc nunc materiam incidimus, quæ si quæ alia accuratam meretur commentatione, non puto fructu nobis esse debere, si in tam florido prato liberius aliquanto exspatiemur, & quos colligere licuit flosculos eos æquib; cum Lectoribus nostris communicemus.

II. De *specie Cherubinarum* multa multi conjectando opinati sunt: at neminem me invenire memini qui opinionationes suas idoneis argumentis addiderit. Nos videamus quousque ex Scripturarum meditatione & collatione proficere valeamus; ut appareat, quid certum, quid probabile, & ubi denique subsistendum sit cum confessione non illaudabilis ignorantia.

III. Prima *Cherubinarum* mentio est in historia expulsionis protoplastorum ex Paradiso. Gen. III. v. 24. *Instituit ab Oriente horti Edenis Cherubinos, flammamque gladii sese vibrantis, ad custodiendum viam qua ferebat ad arborem vite.* In confesso apud omnes est, per *Cherubinos* ibi *Angelos* designari; at qua forma apparuerint, & an aliqua forma, item quam ob rem id nomen *Angelis* tribuatur, *Moses* non dicit. De forma igitur aliquid arbitrari, divinantium est: quod nos non audemus. Aliquam tamen formam conspectam esse, non est improbabile; propter id quod additur de *ardentis gladii vibrata lamina*. Quamvis & quid easue-

rit

rit in obscuro est. Multi *speciem gladii* suspicantur visibili forma ab *Angelis* ad horti aditum versati. Qua specie eos, ad judicia Dei exlequenda missos, sæpius apparuisse legimus. *Bileamo*. Num. XXII. *ψ. 22. 23. Iosua*. Cap. V. *ψ. 13. Davidi*. 1. Chr. XXI. *ψ. 16. Grocius* per flammantem gladium, *perpetuos ignis* intelligit, & cavernas bitumine ac sulphure stagnantes, quales in *Babylonia* campis scriptores produnt. Alii denique ista voce improprie *igneam* Dei *legem* qua Deus hominem Paradisi aditu prohibebat, additis legis vindicibus & custodibus angelis, intelligendam sciunt. Et conferri jubent. Deut. XXXIII. *ψ. 2. Iehova ex Sinai venit, a myriadibus sanctis suis, a cuius dextra ignis legis ipsis exstitit*. Nihil improbabile, nihil incertum : attamen incerta omnia.

IV. At ratio nominis non videtur tam obscura quin aliunde probabiliter arcessi possit. Id mihi credo omnes facile daturus esse, haud abludere a veri similitudine quod Genesios historiam una cum reliquis libris in deserto conscripserit *Moses*, post quam tabernaculum cum omni sacro suo apparatu iussus erat facere. Hoc autem contigit mox post legem in Sinai datam. Ejus apparatus pars aliqua erant symbolica istæ imagines quibus *Cherubinorum* nomen inditum est : quas cœlestium *geniorum* emblemata Deus esse voluit. Hinc factum esse videtur, ut *Moses*, primam istorum geniorum facturum mentionem, emblematico isthoc nomine eos designare consultum duxerit ; non ad emblematis speciem attendens, sed ad rem emblemate significatam. Simile exemplum habemus Ps. XVIII. *ψ. 11. & 2. Sam. XXII. ψ. 11. וַיֵּשֶׁב עַל כְּרוּב וַיִּפְּצֵם וַיִּשָּׂא וַיִּפְּצֵם וַיִּשָּׂא וַיִּפְּצֵם* *vestitus est super Cherub, volitatque super alis venti* : ubi non de specie aliqua figurave cogitandum est, sed simpliciter de angelis Deo obsequia sua præstantibus.

V. Porro de Emblematica *figura*, qualis ea fuit in *operculo propitiatorio arca*, duo tradit *Moses* Exod. XXV. *ψ. 18. 19. 20*. Primo quod *passas* habuerint *alas sursum versus*, quodque *alis suis obtexerint propitiatorium* : dein, quod *facies* habuerint *obversas sibi mutuo*, itemque *conversas ad propitiarium*. Unde id certo cunctudi potest, fuisse *animantia volucra* ; at cuius speciei, quotalis, quor faciebus prædita, & quæ reliqui corporis forma fuerit, ejus rei altum apud *Mosen* silentium est. Sive quod res ista eorum tem-

porum Israëlitis satis fuerit nota, sive quæ alia causa sublimior secretiorque subsit. Id satis claret, non fecisse *Mosen Cherubinos* ad exemplar imaginum quas olim in Ægypto viderat, sed ad instar sibi monstratum in sacro monte.

VI. Non eandem plane formam, aut certe non eundem partium situm habuere illi *Cherubini* quos in Templi sui Sanctuario formavit *Salomon*. *Mosaici* enim, ut vidimus, facies suas habebant obversas sibi invicem & versus propitiatorium; & ala sua expansa unus alterius alam expansam ab utroque latere contingebat; veluti si duo homines se invicem adspiciant, manibusque teneant. Qui alarum situs præter volucrum omnium naturam est. *Salomonici* autem non erant sibi obversi, sed laterales, neque faciebus ad se mutuo versis, sed ad orientem, ita ut uterque a tergo occidentem haberet. Expandebantque alas suas a lateribus, per totam latitudinem sancti sanctorum; ita ut unus *Cherub* extremitate dextræ alæ suæ tangeret parietem meridionalem, alter vero extremitate sinistræ suæ alæ tangeret parietem septentrionalem, intermedius duobus alis contingerent se mutuo. Qui situs alarum propius ad naturam accedit. 1. Reg. VI. v. 27. Hactenus nihil certi deprehendere licuit, nisi quod *Cherubini statua* fuerint cum *sagennis* atque *expansis alis*.

VII. Paullo ulterius deducit nos *Ezechiel*, qui sui Templi *Cherubinos* depingens, quot & quas facies habuerint distincte edisserit: *geminas* nimirum, *Humanam* unam, alteram *Leoninam*. Ezech. XLI. v. 20. 21. *Eratque fabrefactum* Cherubinis & *Palmis*. *Palma* inter duos Cherubos; & *bina facies* cuique Cherubo. *Nempe facies Humana* versus *palmam* unam hinc, & *facies juvenis Leonis* versus *palmam* alteram inde. Non tamen quia *bina* tantum *Cherubi* cujusque facies narrantur, inferri certo potest haud plures alibi fuisse. Observant enim eruditi, describi hic *Cherubinos* pro ut in plano pariete sculpti contemplantium apparebant aspectui; per quam rem fieri potuit ut duæ aliæ facies interciperentur ab ipsa parietis planitie. Fuit hæc dimidiata duntaxat sculptura, in qua necesse est multas partes non exstantes latere: quæ in statua separata, & undique aspectui objecta, distincte cernuntur.

VIII. Occasionem huic observationi dederunt monstrosa animalia

masia quatuor, eidem *Ezechieli* visa; quorum unicuique *quatuor* erant *facies*, *ala* totidem, *pedes* recti, *planta* similis, *plantæ* pedis vitulini, sub *alis humana manus* species. *Facies* autem quatuor hæ erant, *Humana*, a parte anteriore, *Leonina* a dextris, *Bovina* a Sinistris, *Aquilina*, a parte posteriore. *Alarum* *sic* tam a *Mosai-* *cis* quam a *Salomonicis* diversus erat: neque enim in *anteriora porre-* *ctas* eas habebant ut *Mosai-* *cis*, neque ad *latera expansas* ut *Salomo-* *nici*; sed alteras *sursum extensas*, alteras ad *corpus regendum addu-* *ctas*. *Ezech.* I. *ψ.* 5. & seq. Apparebat etiam *forma manus hominis* sub *alis* eorum. *Ezech.* X. *ψ.* 8. Posse hæc animantia *Cherubinos* fuisse repetitio frequenter nomine inculcat *Cap. X.* imprimis *vers. 20.* *Ipsum est animal illud quod videram subiectum Deo Israël ad flumen* *Chebaris* & COGNOVI CHERUBINOS EOS ESSE.

IX. At ne sic quidem confecta res est. Nondum enim in hujus speciei conceptu conveniunt interpretes. *Hieronymus Prado, Per-* *rini, Grotius*, aliique, per quatuor *ὄψεις* non *facies* *vultusque* in- telligunt, sed *formas*, *figuras*, *similitudines*, *insignia*. Quemad- modum *Hebræi speciem* aëris, cæli, terræ, eorum *faciem* vo- cant. Erat ergo, secundum ipsos, in animalibus istis *Cherubim* *facies*, id est *forma*, *Hominis* in *vultu* & *toto corpore*: *forma Vituli* in *pedibus*; quia habebant ungulam bifidam qualis est vitulorum: *forma Leonis* in *pectore*, *cervicibus*, *armis*; quia in his erant *juba* instar *Leonum*: *forma Aquila*, scilicet *ala*, in humero. Finge ti- bi *Hominem*, adde illi in *cervice* & *pectore juba* *Leonis*, adde humeris *alas Aquila*, adde *pedes Bovis*; & habebis secundum *Prad-* *onem* instar *Cherubi* qualem vidit *Ezechiel*, qualesque fuerunt in *Ta-* *bernaculo* ac *Templo*.

X. Alii autem cuique *Cherubo quatuor facies* sive *vultus* dant, & consequenter totidem *capita*, aut potius *semicapita*: ita ut *an-* *terior* pars habuerit *caput* & *faciem hominis*, quasi primariam & eminentiorem; cui a *dextris* inferra vel annexa erat *facies* & *caput* *leonis*: a *sinistris*, *facies* & *caput vituli*: a *parte posteriori*, vel, ut illi volunt qui *Vulgatam* versionem sequuntur, *desuper* *facies* & *caput* *Aquila*. Ita ut per quatuor hæc *capita* in unum quasi corpus & *caput* compacta essent quatuor animalia.

XI. Fatendumque omnino est, hanc ideam, ad literæ simplici-
tatem

tatem proxime accedere. Quum enim de Iride, Electro, Firmamento, similibusque rebus quæ proprie *faciem* non habent, Propheta loquitur, attribuit quidem iis **כְּרוּבִים** *visionem* sive *adspectum*, & **רִמּוֹת** *similitudinem*, non item **פָּנִים** *faciem*. Quod argumento est, eum hac voce in strictiori nunc significatione uti. Et sane animalium suorum *facies* ita depingit, ut per eas non *jubas*, non *alas*, non *ungulas*, sed *vultus* se intelligere diserte satis doceat: quum *faciem Bovis a sinistris*, *faciem Leonis a dextris* fuisse asseverat. Hoc enim de júbis & ungulis dici nequit, quæ *Leoni ac Vitulo* tam a dextris quam a sinistris sunt. Accedit quod *alas*, *pedes*, *manus*, a *faciebus*, distincta descriptione, aperte discriminet.

XII. Verum enimvero qualiscunque figuræ monstrosa isthæc animantia fuerint; non tamen quia *Cherubinos* Ezechiel nuncupat, exinde sequitur, *Cherubinos* arca impositos & in *Tabernaculo* ac *Templo* pictos fictosve eandem speciem habuisse. Neque ea fuit *Ezechielis* mens, ut *Mosaicorum Cherubinorum* formam doceret, quum se demum cognovisse restatur quod quæ viderat animantia *Cherubini* essent. Cap. X. v. 20. Imo contrarium potius inde conficias. Quid enim obstat quo minus in prima mox visione *Cherubinorum* formam recognoverit, tam nobilem, tam notabilem, tam notam denique eo tempore, & quam nemo non Judæorum saltem sacerdotum, qualis *Ezechiel* erat, in templi parietibus ac portis quotidie cernebat? Adeone tunc illa ignorabilis erat, ut iterata visione opus fuerit ad ideam illius Prophetæ animo ingenerandam? Qui *facies*, *alas*, *pedes* post primum conspectum tam accurate delineavit, is non potuerit tam insolitæ speciei animantia conferre cum forma quam millies in templo oculis suis usurpaverat? Quid ergo? Non de *figura* differit *Ezechiel*, quum se *Cherubinos* agnovisse narrat; sed de re per *Hieroglyphicum* illud symbolum *significata*. Id scilicet deprehendebat, mirabilia ista animantia, quæ quorsum cum prodigiola sua specie tenderent necdum ita animadverterat, ea, inquam, nunc deprehendebat celestium *Angelorum* esse *emblemata*: idemque per ea significari quod per sacros templi *Cherubinos*. Non autem quæ ejusdem rei symbola sunt, ea quoque inter se exacta similitudine convenire necesse est.

XIII.

XIII. Verumtamen non omnino nihil ex hoc *Ezechielis* vaticinio de forma *Cherubinorum* in sacra Dei æde dicatorem disci posse videtur. Præsertim si attendamus ad capitis X. comma 14. *Quatuor facies erant unicuique : facies unius facies erat CHERUBI : facies alterius facies Hominis : Et tertiæ facies Leonis , quarti facies Aquila.* Clarum est Prophetam sub *facierum* nomine externam hic aliquam visibilemque formam describere : unde fieri non potest ut *Cherubi* nomen de *Angelo* hic exponamus, quum necesse sit speciem intelligere quæ in oculos incurrit, uti species *Hominiæ*, *Leonis*, vel *Aquila*. Quam autem est illa *Cherubi species*? Non sinit nos dubitare *Ezechiel*, qui cap. I. v. 10. ejusdem animantis easdem facies enumerans, pro facie CHERUBI, BOVIS faciem narrat. Porro quæ ratio vel imaginando fingi potest cur *Bovem Cherubi* nomine insigniverit, nisi id constituisset inter Israëlitas, *Cherubinos bovis* præcipue formam præ se tulisse?

XIV. Favet vocis etymon: nam כִּרְבָב, unde *Cherubinorum* nomen deducitur, Chaldaeis, Syris, Arabibus, arare significat; cui rei boves potissimum adhibiti sunt. *Cherub* ergo notat בֵּוֹן אֲנֹנִיָּהּ. Accedit ratio, quod *Cherubo* insidere, *Cherubo vehi* aliquoties Deus dicatur, & quod *Angeli* passim dicantur *vehiculum Dei*, ut Psal. LXVIII. v. 18. רֶכֶב אֱלֹהִים, *currus Dei*. Et Zach. VI. v. 1. & seq. ubi quatuor מְרַכְבִּי *currus sunt quatuor Spiritus Dei missi in universam terram.* Atque adeo in hac ipsa *Ezechielis* visione junguntur cum *rotis*. Quæ omnia jumento alicui, puta *Bovis*, quam cuicunque alteri formæ magis convenire, nemo non videt. Hoc argumento inductus facile assentior Viris eruditissimis, qui *Cherubinos* varias animantium formas ita exhibuisse pugnant, ut ad *Bovis* formam proxime accesserint.

XV. Atque hæc sunt quæ collatis sacrorum monumentorum testimoniis de *Cherubinorum* figura colligere potuimus. Fuisse nimirum *animantia insolita*, *bovini corporis speciem quoad maximam sui partem representantia*, *instructa grandibus alis*, *incertum quot*, & *binis ad minimum faciebuz*, *Leonina atque Humana*. Hic substendum puto. Quis enim, Scriptura tacente, reliqua enarraverit? Nam quæ recentiores magistri tradidere, vaga, incerta, nonnulla & falsa sunt, & putidum Judæorum redolentia ingenium:

nium : talia denique quibus tuto pedem figere non possis. Prædientius modestiæ litavit *Josephus*, ita eos finiens : *ὅσα πτενῶν, μοφῶν ἰδὲν τῶν ὑπὸ ἀνθρώπων ἐνεργημάτων ἀβελήρια, animantia volucris, nulli eorum quæ ab hominibus visa sunt similia, quæ Moses in folio Dei viderat figurata.* Eam ideam sponte nobis suggerunt, *Mosis Tabernaculum & Ezechielis Templum* suum delineantium descriptiones.

XVL Affinia *Ezechielis Cherubinis* sunt animalia ea quæ *Joannes* vidit inter thronum Dei & quæ thronum ambiebant. Erant autem illa numero quatuor, plena oculis ante & retro. Animal autem primum erat simile Leoni, & secundum animal simile Vitulo, & tertium animal habens faciem velut Homo, & quartum animal simile Aquila volanti. Et quatuor animalia singula per se habebant alas senas in circuitu, & intus plena erant oculis. Apoc. IV. v. 6. 7. 8.

XVII. *Josephus Medus* in Clavi sua *Apocalypica*, alique cum ipso Viri eruditi, existimant in ea *Joannis* visione allusionem esse ad castra *Israëuitarum* in deserto, quæ distincta fuere sub vexillis quatuor, singulis sua habentibus signa. Id enim *Moses* ipse memorat. Num. II. Addunt Hebræorum Magistri, picta in vexillis fuisse animalium hic *Joanni* ostensa. In vexillo *Juda*, Leonem: in vexillo *Ephraim*, Bovem: in *Rubenis* vexillo, Hominem: in *Danis*, Aquilam. Cujus rei quam rationem, quæ argumenta habeant, operæ pretium est ex *Aben-Ezra* in dictum *Mosis* locum commentariis audire. Is ita : *וקדמניו אמרו שהיה בדגל ראובן צורת אדם, Antecessores nostri dixerunt fuisse in Rubenis vexillo figuram Hominis, juxta vim symbolicam Mandragorarum: & in vexillo Judæ, figuram Leonis; quod illum Jacobus Leoni comparaverit: Gen. XLIX. v. 9. In vexillo Ephraimi, figuram Bovis; quia de Josepho Ephraimi patre dicitur Deut. XXXIII. v. 17. Primogeniti Bovis illius decor est ei. In Danis denique vexillo figuram Aquilæ, ut similis sit Cherubinis quos vidit Ezechiel Propheta.* Quibus similis habet *Chizkuni* & *Bar Nachman* in Num. III.

XVIII. Neque dubitari potest, quin speciosa sit hæc observatio, modo res ipsa certa atque explorata esset. Sed magis argumentis *Adcap. IV.* probavit *Launani*, doctissimus *Apocalypsis* interpres, & post eum *Bo-*

Boschartus & Heideggerus, id quod de signis animalium in vexillis asseritur, putidum recentiorum magistrorum commentum esse. Quum enim neque *Moses* quicquam huic rei simile habeat, neque scriptura alibi, neque *Iosephus* ubi res Judæorum liberaliori commentario persequitur, neque *Philo* in *Libris de Vita Mosis*, imo ne in ipso quidem *Talmude* a Viris eruditissimis id deprehensum sit; quis tam grande arcanum musteis interpretibus heri aut hodie natis revelavit, annis propemodum ter mille postquam eæ res gestæ sunt?

XIX. Quod quidem huc trahunt ex Psal. LXVIII. *ψ. 11. יְיָ כִדְּוָךְ*, *animalia tua habitaverunt in ea*, quasi de solitudine agatur, in qua per aliquot annos habitavit Israël, quem *animalia Dei* nuncupet Psaltes, propter quatuor animalia in vexillis depicta; id procul ab omni ratione depulsum est. Neque enim de commoratione Israël in deserto, sed de habitatione in hereditate sua, id est terra Canaan, isthic loci agitur. Tamen *יְיָ כִדְּוָךְ* non necesse est exponere *animalia tua*, quum *יְיָ כִדְּוָךְ* etiam *cœtum* sive *congregationem* significet, 1. Sam. XXIII. *ψ. 11. 13.* eaque notatio in hac pericopa perquam commoda sit. Atque ita intelligunt Hebræi ferme omnes: *R. Salomo, Aben Ezra, Kimchius, Pomarius*, & ex nostris interpretum turma, præter *Pagninum & Ariam Montanum*. Favet etiam constructio verbi pluralis cum nomine singulari colectivo. Denique vel si *Dei Animal* aut *Animalia* vocentur *Israélite*, non tamen exinde sequitur alludere vatem ad *Beluata* Judæorum vexilla. Quum Ecclesia passim dicatur *Grege Domini, oves Domini*; quid ni & *Animalia Domini* dicatur, quia a Domino per Spiritum animatur: absque illo ad vexilla respectu?

XX. Quæ autem pro singulorum figuris vexillorum proferuntur rationes, ea quæ de *Juda* signo agit sola aliquam veri speciem habet: cæteræ aut nullæ sunt, aut ridiculæ. Absurdum est *Ephraimitas* figuram *Bovis* in vexillo suo habuisse, propter ultima *Mosis* morientis de *Iosepho* verba. Vexilla enim hæc erecta sunt secundo ab exitu anno. Num. I. *ψ. 10.* & II. *ψ. 2.* annis ante *Mosis* mortem tringinta & octo. Multo absurdius; *Danitis* *Aquilam* attribueretur propter *Ezechielis* visionem, quæ & seculis novem posterior est, & de *Danitis* ne gry quidem habet, uti nec de aliis tribus. Con-

venientius fuisset *Danitas* pro *Aquila Cerassem* in vexillo habere, quia *Jacob* dixerat, *Dan erit Cetasus in via.* Gen. XLIX. v. 17. Sed illud imprimis ridiculum, quod *Rubeni hominis* formam attribuant, eo quod *Dudaim* repererit, id est *Mandragoras*, *Mandragora* autem humanam speciem habeant. Nam neque *Dudaim Mandragoras* esse integro tractatu probavit *Bocharius*; & *Mandragoras* esse ἀνθρωπομορφος, alterum ex eburnea porta somnium est.

Joseph. Ar.
vi. l. xviii.
cap. viii.

XXI. Denique ab omni veri similitudine abhorret ut quod maxime illis ipsis, quos Deus nuper ob cultam *Bovis* imaginem tam male multaverat, *Mosen* mox non *Bovis* solum, sed & aliorum animalium imagines erexisse, & populo ad idololatriam tam proclivi hoc scandalum ultro objecisse. Accedit, quod *Vitellio* in *Arabas* bellum moturo, & e *Ptolomaida* per *Judaam* exercitum ducturo, Viri Judæi primarii occurrentes transitum per regionem deprecati sunt. 'Οὐ γὰρ αὐτοῖς ὅτις πατρίων περιεργὰν ἐνέχει ἐν αὐτῇ φερόμεναι, πολλὰς δ' ὅτις ὀσμῆς ἐπικρατέουσιν, καὶ πατρίων τιμὴν non permittente, ut inferrentur ulla imagines, quas Romana signa pleraque habebant. Vanus profecto & mendax fuisset hic prætextus, neque fefellisset Romanos, si Judæi ipsi in vexillis suis animalium signa habuissent.

XXII. Ex quibus omnibus manifestum est, non esse eam *Johannis* visionem cum Israëlitarum pictis in deserto vexillis conferendam; quippe quæ fictitia sunt; sed potius cum *Ezechieli* factis apparitionibus, quibuscum *Johannis* visâ magnam & alias convenientiam habere contendenti liquebit. Geminum observabile discrimen hic est. Prius quod quæ *Ezechieli* sub unius Animalis Quadrupedis specie ostensa sunt, ea *Johanni* apparuerunt ut quatuor distincta animalia, singula unum habentia caput, quod idcirco distinctius, perfectius & conspectius fuit.

XXIII. Digna memoratu *Grotii* commentatio est. In *Tabernaculo*, inquit, in *Templo Salomonis*, & in viso *Ezechielis*, duo sunt signa parva, composita ex quatuordecim animantium formis; his vero, ut sequentia nos docent, quatuor formæ animantium distinctæ. Quare id? Quia omnia in Novo Testamento distinctius quam in *Petere* nascuntur. Fortean nascuntur: Ingeniose atque argute. Nisi quod plus justo sibi sumere videatur in determinanda specie

Ceterum

Cherubinatorum Tabernaculi & Templi ; qui an quaternorum prædici fuerint animantium formis , uti nos supra ostendimus , in liquido non est : & quod in Viso *Ezechielis* duas tantum figuras statuat ; quum textus diserte *quatuor* animalia numeret *Ezech. I. v. 5.* respondentia *quatuor* rotis , sic ut *rota unaquaque juxta Cherubinatorum unumquemque esset.* *Ezech. X. v. 9.* Profecto si quis religiosus, uti par est, scripturarum interpret es se velit , is ubi textus habet , *Similitudo quatuor animalium* , non audebit pro glossa ponere : *Duorum Cherubinatorum , qui singuli partes habebant quatuor animalium.* Et ubi Spiritus Sanctus dicit : *Quatuor rota juxta Cherubim : rota una juxta Cherub unum , & rota una juxta Cherub unum* , id est , uti bene observavit Vatablus ex simplicis Hebraismi genio , quasi dixisset , *singula rota erant juxta singulos Cherubim : tot erant rota quot Cherubim.* Non est pro commentatione ex temere concepta hypothesi substituendum : *Enallage* est : vult enim dicere de binis rotis qua in binis erant lateribus , utramque tam propinquam fuisse Cherubino ejus lateris , ut ab eo tangeretur . Ceterum quam assignat diversitatis rationem , ea non videtur esse repudianda . Hanc absimilia prodidit Cornelius a Lapido . Causa, inquit, cur Ezechielis animalia quaternas haberint facies, Johannis vero singulas , est, quia Symbola rerum Divinarum, qua in Veteri Testamento convoluta, scissa, & obscura erant, in Novo Testamento divisa, discreta, plana, & explicata exhibentur.

XXIV. Verum alter instituit Præstantissimus Lannæus , qui existimat Johannis animalia non minus quadriformia fuisse quam Ezechielis ; Johannem autem eam solummodo singulorum faciem descripsisse, quæ, ipsi obversa, plena apparebat . Cujus rei hæc fortasse causa sit, quod Johannes animalia cernere in circuitu throni stantia, eundemque semper servantia situm ; Ezechiel autem ea viderit excurrentia, revertentia, & horum vorsum sese moritantia ; unde diversas eorum facies facilius dignoscere potuerit . Sed non videtur id satis solidum . Præterquam enim quod aliquid verbo Dei addatur, quando quatuor ei animali attribuuntur facies , cujus unam tantum Scriptura laudat : non patet Johannis animalia eundem semper servasse situm, quum ipsi ad contemplationem mysteriorum, quatuor primis sigillis contentorum, introducerent.

X 2

XXV.

XXV. Alterum discrimen in eo est, quod *Ezechielis* animalia quatuor duntaxat alis instructa fuerint, *Johannis* autem, sex: quemadmodum & *Seraphini* *Jesaiæ*, cap. VI. v. 2. qui & singularum alarum usum assignat. *Binis tegebant pedes*, cum confessione suæ ad Deum *idervias*; *binis volabant*, quippe in jussis exsequendis velocissimi. Ratio autem diversitatis in alarum numero, ex loco petenda videtur ubi conspecta sunt animalia. Nimirum *Johannes* & *Jesaias* ea videbant ut *cingentia Thronum gloria*, consequenter alis ad obnubendam faciem suam indigentia, non ita tamen obnubendam ut nunquam nullove modo conspici poterit. *Ezechiel* vero sua cernebat *sub expanso, infra Thronum*, ubi non is alarum usus. Ezech. I. v. 22. 23. 26. Nisi præferre malis acutam Doctissimi *Orweni* observationem: *Jesaiæ* visione representari Christum, Joh. XII. v. 41. cum mysterio vocationis gentium, & rejectionis Judæorum; cui introspectando pleneque cognoscendo imparæ olim Angeli fuere: *Ezechieli* autem consilium ac voluntatem Dei in operibus communis Providentia, quam resecta facie contemplantur.

Prolog. ad
Hebr. Exer-
cit. XIII. §.
XVII.

XXVI. Cæterum sterilis admodum nostra hæc futura esset commentatio nisi altius eniteremur. Non sufficit piæ menti de externa *Cherubinarum* forma, aut specie monstroforum animalium quæ servis suis monstravit Deus, quicquam scrutando cognovisse: non sufficit scire, quod non ad *Ægyptiacarum* superstitionum imitamentum sacra hæc emblemata Dei populo data sint. Investigandum porro est, quid per hieroglyphica ista docere nos Divina sapientia voluerit.

XXVII. Ab iis itaque *Cherubinis* incipiamus qui propitiatorium *Arca Federis* inumbrabant. Non videtur dubitandum esse, quin per imagines istas, qualescunque fuerint, sancti *Angeli* significati sint. Illos enim *Cherubinos* vocari, supra a nobis probatum est. *Sinai* fuisse in Sanctuario symbolice adumbrata, quæ revera in monte *Sinai* gesta sunt. Ibi apparuit Dei Filius cum tremendis præsentis Majestatis suæ signis, cinctus myriadibus *Angelorum*, qui quasi instructa eum acie circumstabant, quum sacrum legis carmen in panegyri populi *Israëlitici* promulgaret. Deut. XXXIII.

v. 2.

ψ. 2. Act. VII. ψ. 53. Et hic inter *Cherubinos* confedit Deus, Thronum suum in Arcæ illius summitate collocans, qua legis Tabulæ custodiebantur. Qua re quid aliud notabatur, nisi adstare *Christo* ministros *Angelos*, qui & ante incarnationem sua ipsi passim præstiterunt obsequia, & in ipsum descenderunt dum in terra versabatur, Joh. I. ψ. 54. & suis nunc eum millibus stipant, dum sedet in Throno gloriæ. Jes. VI. ψ. 2. Dan. VII. ψ. 10. & denique comitaturi sunt redeuntem, ut, secundum legem a se latam, peremptoriam in mortales omnes sententiam pronunciet. Matth. XXV. ψ. 31.

XXVIII. Erant autem *Cherubini* isti *Anrei*, ad naturæ & beatitudinis *Angelica* præstantiam, constantiam atque æternitatem significandam: quibus ad Divinam illam Filii Dei excellentiam quam proxime accedunt. Erant *continenti* opere ex *propitiatorio* facti, quia *Christus* propitiatione sua electos ex hominibus in unam cum *Angelis* cœlestem rempublicam facit coalescere. *Accessimus enim* illius beneficio *ad cœlestem Hierusalem* & *myriadas Angelorum*. Hebr. XII. ψ. 22. Expandebant alas suas, *obumbrantes propitiatorium*; non solum quia mysteria gratiæ in *Christo* id temporis multis figurarum atque ænigmatum velamentis ipsis quoque fidelibus oblecta fuerunt, nedum carnalibus Israëlitis. 2. Cor. III. ψ. 14. 15. sed & quod propter *Christi* merita validam iis omnibus protectionem præstent, qui mystici ipsius corporis membra sunt. Eo enim altudine Pf. XXXVI. ψ. 8. *Filiis hominum ad umbram alarum tuarum se recipiant*. Et LXI. ψ. 5. *Commemorabor in tentorio tuo per secula, recipiam me in oculum alarum tuarum maxime*. Porro, pronis faciebus *Cherubini Arcam intuebantur*: *Angeli* etiam desiderant in redemptionis nostræ mysteria *ἀποκάλυψαι*. 1. Petr. I. ψ. 12. *Bini* erant, *facie sibi invicem obversa*, ita tamen ut singuli quoque *Arcam adspiciarent*: quo situ statu credi potest eos adumbrasse officium fidelium tam Veteris quam Novi Testamenti, qua fidei *ισοτιμῶν* & charitatis mutuz oculis se quidem invicem, sed junctim tamen *Christum* intuentur. Frequenter enim *Angeli* fidelibus proponuntur in exemplum.

XXIV. Neque alio pertinuisse arbitror *Ezechiele* animantia, quæ ipse *Cherubinos* nuncupat. Unde *Angelos* per ea significatos esse palam est. *Archangelos*, qui aliis *Angelis* præfecti eorum

cuique pensum suum adsignaverint, cum Clarissimo *Lanæo & Barchario* dicere, non audeo. Quippe qui *unum* solum *Archangelum* in Scripturis inveniam, *Christum Angelorum* omnium principem ac Dominum. Non tamen propterea negandum est, eos aliis quibusdam *Angelis* ordine, dignitate, atque officiorum præstantia superiores fuisse: quum eos Deus adhibuerit ad patranda eximia opera in regimine tam orbis quam Ecclesiæ. *Quatuor* autem erant numero; uti eisdem quadrigæ a *Zacharia* conspectæ sunt: cui roganti quid essent illæ quadrigæ, respondit *Angelus*: *Hi sunt quatuor celi Spiritus, egredientes inde ubi se stiterunt apud Dominum totius terra*, Zach. VI. v. 6. Nimirum quot sunt mundi partes aut cardines, quot in *Templo* describuntur facies, Ezech. XLVIII. v. 30. & seq. quos *Nova Jerusalem* latera tribuit *Iohannes* Ap. XXI. v. 13. tot hic representati sunt *Angeli*, per quos Deo miranda sua opera in mundo atque Ecclesiæ exsequi libuit.

XXX. *Cherubinis* adjunctæ fuerunt, *rota* quatuor, quibus variz mundi revolutiones, & rerum in Ecclesiâ vices, ab *Angelis* gubernandæ, designantur. Aspectus rotarum, & opus earum erat veluti *Tharfis*, hoc est *Sardonychis*: ita enim probabilibus argumentis evicit magnus Interpret. Est autem in *Sardonysche* albor & nisor, sed *rubore* temperatus. Quo notari potest temperamentum Divinæ *philanthropiæ*, & *iustitiæ* cum *sanctitate* quæ in utraque relucet, quas virtutes in Ecclesiæ suæ cura luculenter ostendit Deus. *Oculis* scatebant rotæ, ut sciamus omnes hæc rerum vicissitudines non cæco ferri impetu, sed summa sapientia ac vigilantia gubernari, ac in fines suos certo dirigi. *Altitudo* aspidum terribilis, notat imperscrutabile & inenarrabile illud Divinum consiliorum, ad quæ exclamandum est: *quam magna sunt facta tua Jehova! quam profunda cogitationes tue!* Ps. XCII. v. 6. *Jehova in cælis est benignitas sua: fides sua inque ad superiores nubes: iustitia sua instar montium maximorum: judicia sua instar abyssi magna.* Ps. XXXVI. v. 6. 7. *Rota* in *Rota* significat plenissimum consensum operum Divinorum, quæ ad unum cuncta finem feruntur; eodem patrata *Spiritu*; qui & *Angelos* regit & *Angelorum* operas dispensat.

XXXI. *Formas animalium* quod attinet: per *Hominis* vultum signi-

significatur ratio, humanitas, lenitas, *φιανθρωπία Angelorum*. Per *Leonem*, robur, generositas, & Majestas terribilis. Harum enim rerum *Symbolum Leo* est. Prov. XXX. v. 29, 30. Jes. XXXI. v. 4. 1. Chr. XII. v. 8. Tales sese *Angeli* adversus Ecclesiæ hostes exhibent. Ps. XXXV. v. 5, 6. *Bovis* facies notat constantiam, patientiam, firmitatem, assiduitatem in obeundo sibi munere a Deo demandato, & insignem usum quem præstant hominibus. Prov. XIV. v. 4. Adde fortitudinem ad debellandum hostes. Confer Deut. XXXIII. v. 17. *Aquilinus* denique vultus significat naturæ cælestis vigorem. Conf. Ps. CIII. v. 5. Jes. XL. v. 31. agilitatem summam. Jer. IV. v. 13. perspicacitatem incredibilem : & nifum ad cælestia, aut commorationem in iis. Job XXXIX. v. 30.

XXXII. Neque id omittendum quod a doctissimis Viris observatum est : duo ex his esse fera, *Leonem* & *Aquilam* : duo mansueta, *Hominem* & *Bovem* : illa, ut rebelles terreat ; hæc, ut pii sint solatio. E. feris *Leo* in terra festatur prædam ; *Aquila* etiam in aëre & mediis nubibus : ut hos spiritus sciamus non solum improbos homines aggredi qui humi repunt, sed & τὰ πνευματικά τῶν πονηρῶν ἐν τοῖς ἰσχυροῖς. Eph. VI. v. 12. *Mansueta* duo, *Bos* & *Homo* *terrestria* sunt, quia *Angelorum* protectio dum hic in terris sumus nobis est necessaria : in cælo non item, ubi nulli hostes. nulla mala impendentia. Vide sis *Bocharum*, qui hæc, quum merito pulchra sibi viderentur, ex commentariis *Jona le Bny* ^{hierozo.} ^{Fan. 1. lib.} ^{III. cap. VI.} (is est *Lannus*) in Apocalypsin, enotavit.

XXXIII. Quamvis autem animal quodque haberet *Leonis* vultum, non tamen habebat *Leonis* pedes & ungues ad laniandum factos ; nec aquile ; ne hominis quidem plantam, quæ nimis sæpe vacillans est : sed *plantam pedis recti vitulinam*, ad significandum τὸ μόνιμον, τὸ ἰσχυρὸν, & firmitatem vestigiū. *Bovem* enim fortiter pedem figere, etiam proverbio dicitur. Erant autem pedes *scintillantes instar candentis aris*, aut *Chalybis tersi*. quo sanctitas, & zelus Divinæ gloriæ, & charitas, eaque lucens, & Dei virtutibus proxima significatur. Conf. Dan. X. v. 6. Ap. I. v. 15. *Ala* celeritatem notant : nam *excurrebant & revertebantur in speciem fulguris vehementissimi*. *Manus sub alis*, solertiam cum celeritate conjunctam : quia temeraria velocitas se implicat. Alarum binæ *super-*

superne iungebantur, tanquam sursum tendentium : omnia enim agunt *Angeli* cum adpectu ad Deum illiusque gloriam, utque electos secum sursum evehant. *Binis* aliis *tegebant corpus* suum : modestiæ causa ; & ad docendum naturæ Angelicæ invisibilitatem. *Ibant autem quisque in tractum sacri sui objectum* ; sine retrogradatione aut circumgyratione, *non divertebant eundo*. In viis enim Dei non retroceditur ; non est via curva. Sed omnes *Angelorum* actiones, licet in vario occupati sint opere, directæ sunt ad regulam ; a qua nulla oculorum declinatio nulla animi deflexio est.

XXXIV. Ejusdem significationis, ex nostra quidem mente, fuerunt *animantia Johanni* visa ; quibus, non, quod multi autumant, *cœtum fidelium*, sed eximios quatuor *Angelos* representatos esse existimamus. Non solum quia *Ezechielis* animalibus perquam sunt similia ; verum etiam quia ea eis attribuantur quæ magis *Angelis* quam Ecclesiæ competunt. I. Viginti quatuor senioribus Divinas laudes præeunt. Apoc. IV. v. 9. 10. Quod cœlestibus quidem genii dignum est : ar indigna res foret, si ad Ecclesiæ prævium exemplum *ὡς ἀποστόλοι καὶ ὡς ἡγεῖμαι* sua demum carmina occiperent. II. Quia *Johanni* ad cognitionem Divinorum mysteriorum duces sunt. Apoc. VI. v. 1. 3. 5. 7. Id vero *Angelorum* opus est. Dan. VIII. v. 16. IX. v. 21. X. v. 11. & apud *Zachariam* passim. III. Unum ex quatuor animalibus dedit septem *Angelis* phialas aureas plenas exardescentiæ Dei viventis in secula seculorum. Apoc. XV. v. 7. Quod multo commodius intelligitur de *Angelo* aliquo aliis *Angelis* iussu Dei tradente, quam de Ecclesia.

XXXV. Magna tamen difficultas expositioni huic objicitur, ex Apoc. V. v. 9. 10. ubi quatuor animalibus una cum viginti quatuor Senioribus idem canticum videtur adscribi, quo *se ex omni tribu Deo redemptos esse sanguine Agni* prædicant, quod non de *Angelis*, sed de hominum fidelium Ecclesia verum est. Cæterum sicrite attendamus, videbimus non esse necesse ut ab animalibus sacrum hoc carmen Deo dictum esse statuamus. Fieri enim potest ut pars aliqua hujus pericopæ omnibus subjectis simul ; pars alia quibusdam tantum conveniat. Nimirum pars prior commatis 8. *quatuor Animalia & viginti quatuor seniores præcederunt coram Agno* ; utrisque jun-

Quam competit. Sed quæ sequuntur, *habentes quisque citharas &c. & com. 9. Et canunt canticum novum &c.* non cogimur de aliis quam de viginti quatuor senioribus intelligere. Nam Seniorum sive Præpositorum est, Ecclesiæ in celebrandis Dei laudibus præire, uti olim faciebant Levitæ, citharis aliisque instrumentis musicis instructi. Eorundem est, preces fidelium deferre ad Deum, sicuti sacerdotes olim phialas fustituum plenas mane ac vesperi Domino sistebant. Non enim minus os populi ad Deum, quam Dei ad populum sunt. Neque mirum id cuiquam videri debet, quod quum in orationis initio de pluribus simul sermo sit, quæ in illius progressu dicuntur, non omnibus sed aliquibus solum sint applicanda. Nam quod vulgari dicterio inculcatur, id hic quoque obtinet, prædicari suum monstrare subiectum. Nec desunt similia exempla. Nehemiæ XII. v. 1. 2. dicitur: *inventum est scriptum ut non veniat Hammonita aut Moabita in congregatione Dei, propterea quod non occurrerant Israëlitis pane & aqua, sed conduxerant contra eos Bileamum, &c.* Prius illud, quod non occurrerint Israël, tam Hammonitis quam Moabitis commune est; sed posterius, de condensatione Bileami, solis impropèrari Moabitis potuit; uti constat ex Num. XXII. v. 3. Similiter Jerem. XXI. v. 7. *Tradam Zedechiam Regem Iuda, servosque ejus, & populum ipsam, &c. in manum Nebucadnezaris Regis Babylonia, &c. qui percutiet eos acie gladii.* Quod initio dicitur de traditione Zedechiæ & servorum ejus & populi, verum est de omnibus: sed quod deinceps additur, *qui percutiet eos acie gladii*, de servis & populo Zedechiæ intelligendum est, non de ipso, quippe qui sua & sicca morte periit. Jer. LII. v. 11. Si quis plura id genus exempla desideret, adeat *Jona le Bny commentarium in Apocalypsin*. Manet ergo, per animalia ista, apud *Johannem* non minus quam *Ezechielem*, intelligendos esse *Angelos*. Ad cap. xv. v. 6.

XXXVI. Attamen quum *Angelorum πολιτευμα* hominibus in exemplum proponatur, ad officium fidelium pertinet eas virtutes *Angelicæ*, quæ faciebus, alis, pedibus, cæterisque corporis emblematici partibus significantur, æmulando exprimere, quo ii qui *Angelis* aliquando similes se futuros esse sperant in gloria, iisdem etiam similes sint in sanctimonia. Hæc si quis pius medita-

Y

tio-

tiombus animo sua ingerat , non æquæ profecto operam luserit, ac si de Ægyptiorum nescio quibus monstrosis genijs otiose multa commentetur.

C A P. XIV.

In Doctrina de Creatione nihil scivisse Ægyptios, quod non & aliæ Gentes ex eodem cum ipsis Rationis aut Traditionis fonte hauserint.

I. *Quod in Religione boni habuerunt Ægyptii, id plerumque alia quoque gentes ex eodem hauserunt fonte.* II. *Tam Græci quam Barbari Deum mundi opificem esse professi sunt.* III. *Eum non minus Græci quam Ægyptii Mentem nuncuparunt.* IV. *Et sermonem.* V. VI. *Quem nutu suo omnia fecisse eleganter docuit Maximus Tyrius.* VII. *De ordine etiam creationis multa quæ cum Mosaicis conveniunt prodidere.* VIII. *Eaque non ab Ægyptiis habuere, sed per Phœnices ex Hebræis.* IX. *Ad Chaldaeos sua refert Orpheus.* X. *Unde concluditur nihil singulare his Ægyptios habere.*

I.

AD TERTIUM nunc susceptæ tractationis caput accingimur, quo probandum est, ea vel religionis dogmata, vel ritus etiam atque caerimonias, in quibus cum Hebræis Ægyptii conveniunt, pleraque talia esse ut Ægyptii ea cum cæteris moratioribus populis communia habuerint: orta nimirum ex communi fonte, vel Rationis, vel Traditionis; quarum utraque, hæc certe, apud Hebræos purior atque illimior fuit.

Confer lib.
1. cap. IV.
§. 2.

II. A CREATIONIS Doctrina ordiamur. Quidquid de ea ex Ægyptiorum monumentis ut laudabile profertur, eadem omnia, neque paullo aliquando luculentius in aliorum gentili-um scriptis invenimus. Non Græci solum, sed & Barbari, in eo plerique omnes conspirant, mundi auctorem atque opificem Deum esse. Mundum τῇ ἀληθείᾳ ἀπὸ τῆς ἑοῦς γενέσθαι πρῶτης reuera per Divinam constitutum esse providentiam, non solus Plato dixit, sed

sed & omnes pene gentium sapientes uno Spiritu, ut Lactantius ait, & pari voce testantur, & inter philosophos pene universos convenit. Ne Indis quidem exceptis. sive antiquis, sive recentioribus, ad quos hujus rei fama pervasit. De Antiquis ex Megasthene Strabo: Περί πολλῶν καὶ τοῖς Ἑλλήσιν ἰμοδόξων ὅτι γὰρ γεννητὸς ὁ κόσμος ἔστι φθαρτὸς λόγῳ κακόντι, ἔστι σφαιροειδής. ὅτε διοικῶν αὐτὸν ἔστι ποιῶν Θεός, δι' ὅλη διαπεφοίτηκεν αὐτῷ. ἀρχὰς δὲ τῶν πάντων ἐτίθει, τῆς δὲ κοσμοποιίας τὸ ὕδωρ. De multis eas enim Græci sentire; ne quod mundus ortus sit & interiturus, & figura spherica; quod eum opifex ejus & gubernator Deus universum pervadat; universarum rerum diversa esse primordia, mundi autem facti aquam. Atque ut recentia præcis miscamus, nove Anglia in America Septentrionali incolæ totum orbem & quæ orbe conti-
Vid. Tob.
Fanner,
Syst. Theol.
Gentil. cap.
v. §. II.
neantur, a supremo quodam numine Kishan ipsis appellato, condita credere Richardus Waisbornius memorat. Et loci cujusdam in Regno Peguano Sacerdos, de creatione mundi interrogatus, non aliam naturæ quam jex Dei voluntate originem esse, præsentè Ferdinando Pinto Lusitano respondit.

III. Quemadmodum Egypti laudarunt τὸν ζήμιουργὸν λόγον, ita & Græci τὴν mentem, & αὐτὴν vocem, mundi effectricem. De Anaxagora Laërtius: Πρῶτον τῇ ὅλῃ τῶν ἐπισήσεων, Primus Materia Mentem præstitit. Notumque est illius assertum. Πάντα χρήματα ἦν ὁμῶς, ὅτε νῦν ἐλθὼν αὐτὰ διῆρε ἔστι διενέμεσθαι, ἔστι ἐκ τῆς ἀταξίας εἰς τάξιν ἡγαγε. Omnia simul erant, deinde accessit mens eaque discrevit ornavitque, & qua confusa erant ordinavit. Atque ob id ipsi Anaxagora Mentis inditum nomen, indicante id Timone
In not. ad
Lib. I. De
Ver. Rel.
Chr. §. xx.
Pbilasio: cujus carmen Grotius exhibet.

IV. Ἀυτὴν vero Orphica carmina celebrant, quorum hi versus existant in Admonitione ad Græcos inter opera Jussini:

Ἀυτὴν ἀνιζέω (ὡς Πατὴρ, τὴν φθιγγάντα πρώτην.
 Ἦνικα κόσμον ἀπάντα ἐαίῃ σπρίξατο βυλαῖς.

*Illa mihi testis Vox sit qua prima Parenti
 Edita, quum totum fundavit iussibus orbem.*

Propter poeticam carminis mensuram dixit Ἀυτὴν sive Vocem; quam

quam mensura permittente Λόγον sive *Verbum* nominavit. *Panlo* enim ante dixerat:

Ἐἰς δὲ λόγον Θεὸν βλέψας τὴν πρῶτον
 Ἰδύνων κρηδὴς πορὸν κύτῃ, ὡ δ' ὀπίσσειν
 Ἀτρίτῃ, μῦθον δ' ἔσσοις κίσμοιο τυπῶτῃ
 Ἀθάνατον, παλαιὸς δὲ λόγῃ· οὐδὲ τῷδε φαίνεται
 Ὡς ἐς αὐτοτελὴς.

*In Dei VERBUM afficiens, hinc adfis semper
 Desingens cordis intellectuale vas, recteque infiste
 Transitem, solum autem intueri mundi Formatorem
 Immortalem, quem sermo antiquus declarat
 Quod perfectius est.*

Similia in hanc mentem multa ex *Epicharmo*, *Parmenide*, *Proclo*, *Platone*, *Plethone* *Gemisto*, *Numenio*, *Plotina*, *Jamblicho*, collegit *Elias Schedius de Diis Germanis Syngram.* 1. cap. XII. p. 221. & seq.

Dissert.
 251

V. Sed & hoc præterea sciverunt Græci solo numinis imperio atque *numi* condita esse omnia. Eleganter ea de re disseruit *Maximus Tyrim*; qui postquam facete *Alexandri* risisset amentiam, de rebus nihili *Ammonis* oraculum sciscitantis: *quid si nos*, inquit, *legatos illos imitemur, qui communi gentis alicujus nomine ad oraculum mittuntur, atque ex Jove hoc quaramus*; Quis hominibus bonorum pater est & auctor, quæ principia, qui fontes, unde huc deferantur? *Nisi de his forte similibusque rebus non obtinendus est Deus, præsertim quum causa ipsa appareant, quum oculis occurrat origo rerum, & ipse se nobis fons offerat, quum Patrem horum omnium opificemque videamus. Illum dico qui cæli disposuit ordinem, qui solem lunamque anrigatur, siderum circuitus certosque lapsus, & choreas cursusque voce sua motuque tanquam præceptor aliquis in choro moderatur: qui anni distinguit tempora, ventos gubernas, mare formavis, fabricavis terram, fluvios emittis, fructus educas, animalia gignis: qui Natalicius, Pluvius, Fructifer, Patrius, Nutrius, a nobis dicitur. Cujus MENS SOLIDA & INCORRUPTA nusquam dividitur, sed incredibili velocitate, unico oculis intuitu, quodcumque tangit ornat atque illustrat.* Quo-
 modo

modo autem id fiat mihi nec promissum est dicere. Homerus tamen occulte innuit, quum inquit :

Ἡ καὶ κυανέησιν ἰπῶ' ὀφρύσι τεύσας Κρονίων.
Θμῦ δὲ πῶ' Διὸς νέμασι γῆ ξυνέσῃ καὶ ὅσα γῆς θρήμματα, καὶ θάλατταν
ξυνέσῃ καὶ ὅσα θαλάττης γυνήματα, καὶ αἰὴρ ξυνέσῃ καὶ ὅσα αἰθέρος φορήμα-
τα, καὶ ἔρανος ξυνέσῃ καὶ ὅσα ἐν ἑρῶνι κινήματα. Ταῦτα ἔργα τῶν Διὸς
νευμάτων,

Dixerat hæc, nigrisque oculis Saturnia proles
Annuit.

Una cum NUTU Jovis terra constitit, & quicquid terra educat: mare constitit, & quicquid mare producit: aër constitit, & quicquid aër fert: cælum constitit, & quicquid in cælo movetur. OMNIA HÆC OPERA JOVIS NUTUS PERFECIT.

VI. Multa sunt in hoc discursu perquam egregia. I. Hoc esse dignissimum homine studium ut in fontem auctoremque bonorum omnium inquirat. II. Non aliunde id melius quam ex Dei ipsius ore disci. III. Tantæ tamen evidentiae esse hanc veritatem, quod Deus omnium pater atque opifex sit, ut ipsis propemodum oculis occurrere censei debeat, & vix oraculo ad illius fidem faciendam videatur esse opus. IV. Opificem illum esse mentem solidam & incorruptam. V. Eum non manibus aut machinis, sed nutu fecisse omnia.

VII. Nec de ordine creationis quicquam ex Ægyptiis profertur cum Mosæica narratione conveniens, cui non similia apud Græcos exstare Viri Doctissimi ostenderunt. Ut rerum creationem a cæli terræque confectioe exorditur Mosès; ita & Plato ἐκ τοῦ ἐν γῆς ex igne & terra rerum deducit primordia. Quum terram Τόβη Vabbek Mosès nuncupat; eam Poëtæ chaos, eundem indigestamque molem. Et tenebras lucem præcessisse philosophatus est Thalès, qui seiscitanti cuidam utrum prius esset factum, nox an dies, ἡ νύξ ἢ φη μὲν ἡμέρα πρότερον, Nox, inquit, ἀπὸ πρῶτης die. Ad eundem modum Aristophanes apud Lucianum in Philoprotide:

Χαῖ' ἢ καὶ Νύξ, Ἐρεβός τε μέλαν πρῶτον καὶ Τάρταρος ἰσχυρὸν.
Γῆ δ' ἔσθ' ἑρῶνος ἢν. Ἐρεβός δ' ἐν ἀπείρασι νόλοις.

Υ 3

Τίττα

Τίποτε πρῶτισον ὑπὲρ Νύξ ἢ μελανόπλοσ ὤον.

Ἐξ ἑ περιτελομένης ὥρας ἔβλασεν Ἔρως ὁ ποταμὸς,

Στῆλθον νῶτον περύγοιν χερσαῖν, ἵκως ἀνιμῶδες δίςαι.

Chaos & nox primum erant, atque Erebus nigricans & Tartarus ingens.

*Nec humus, nec cælum erat aut aër : tumo, cum vi Flaminis, ovum
Gremium super infinitum Erebi peperit Nox decolor alis :*

Ex quo bonus emerfit Amor circumvolventibus horis,

Radians tergo aureolis pennis, par magni turbinis aura.

Quam hæc Mosaicis affinia sint, cuius vel leviter insipienti appareat. *Chaos & Erebus* sunt עֲרֻבָּה כְּהוֹת, *Cabot Erebo*, caligo vespertina. *Tartarus* est תְּהוֹם abyssus. *Flamen*, *Amor*, *ovum*, respondent *Spiritus* מְרַחֵם incubanti. Piger cætera prosequi, de quibus vide sis *Grotium* in *notis ad Librum primum de veritate Religionis Christianæ*.

VIII. Hæc omnia, inquis, ab *Ægyptiis* habuerunt *Græci*. At *Ægyptii* unde? Non equidem ex propria sibi quadam ingenii solertia, qua cæteras gentes omnes antecelluerunt. Quantumvis enim eos ingenio polluisse contendas, nunquam *creationis ordinem*, nunquam ea quæ de *Verbo* opifice audivimus, suis invenissent ratiociniis. Necessum itaque est ut ab antiqua promanaverint *traditione*, ab iis primum profecta, quibus plura de se revelare Deo visum fuit, quam quæ natura magistra discuntur. Quid autem obstat, quo minus hæc a suis sibi progenitoribus tradita *Græci* habere potuerint, æque ac *Ægyptii*? Egregie *Plato*? Καὶ εἰ μὲν παλαιοὶ κρείττους ἡμῶν, καὶ ἑγγυτέρω Θεῶν οἰκῶντες, ταύτην φήμην παρίδοσαν. Et antiqui profecto, qui meliores nobis fuerunt. propiusque Deos habitaverunt, hanc tradidere doctrinam. Nisi malimus, quod profecto malumus, tam *Ægyptios* quam *Græcos*, a pia *Sem*i posteritate, quam catecheseos sacræ depositariam Deus fecit, sive magis sive minus immediate, ea de quibus nunc agimus hausisse. Cum *Phœnicibus* vetus *Attica* incolis, lonum antiquissimis, intercessisse commercium *Grotius* docuit. Linum a *Phœnice* venisse tradunt Veteres. Et *Orpheus* sua a *Phœnicibus* hausit. *Phœnices* ab *Hebræis*.

IX. Denique cur non & aliarum gentium sapientes hæc hauserint

rint a *Chaldeis*, quos antiquissimum doctorum genus dixit alicubi *Cicero*; & apud quos nulla hūc gemina, *Zoroastri* deinceps imputata, Græcisque concepta carminibus exstant, invenienda: apud *Thomam Stanleium* in *Historia Philosophia Orientalis*, quam *Johannes Clericus* Strom. lib. v. Præp. lib. xiii cap. xii. Latine edidit, notisque illustravit. Et quid multa? Ad *Chaldaeos*, ex quibus *Abrahamus* est, aperte mysteria isthæc his versibus *Orpheus* refert, apud *Clementem* & *Eusebium*,

Οὐ γὰρ καὶ τῆς ἰδοὶ θνητῶν μετόπισθε κείμενος,

Εἰ μὴ μνησθένης τις ἀπεργάζετο φύλα ἄνωθεν

Χαλδαίων.

Non enim quispiam mortalium videre posset eum qui hominibus imperat,

Nisi UNIGENITUS quidam profectus ab origine antiqua Gentis CHALDÆORUM.

In quæ verba *Clemens*: Ἀυθὶς τε παρὰ τὸ θεῖον, ἀόρατον αὐτὸν λέγων, μόνον γνωσθῆναι ἐπὶ τινὶ φησι τὸ γένος χαλδαίων, ἢ τε τὴν ἀβραάμ λέγων τῷτον. ἢ τε τὸν υἱὸν τὸν αὐτοῦ. *Mox visum Deum attingi non posse affirmans*, uni alicui genere Chaldæo notum eum fuisse testatur, sive *Abrahamum* dicat, sive *filium ejus aliquem*. Neque male id a *Clemente* observatum videtur. Quamvis enim *Abrahamus* unigenitus non fuerit, de eo tamen dixit *Deus* *Jes. LI. v. 2.* יְהוָה קראוּנִי *Unum vocavi eum*: & facilis fuit consilio *Abrahami* cum filio suo *Isaaco*, qui κατ' ἐξοχὴν יְהוָה Unigenitus dictus est. Denique plurima sacræ historiæ *Orpheus* ignoravit. Id suffecerit, quod *Chaldaeis* sublimior ista Theologia attribuitur. *Arta-* Præp. lib. ix. cap. xvi. *panus* apud *Eusebium*, *Mosen* a Græcis *Musæum* dictum, eundemque *Orphei Magistrum* fuisse tradit. Non quasi *Mos* σύγχρονος fuerit *Orpheo*; sed quod, quidquid in *Orphei* Theologia sani est, id *Mosi* debeat. Plura in hanc rem alibi producentur. Unum nunc addo: non absurdam videri quorundam suspicionem, *Mosen* ab *Orpheo* laudatum quum cecinit.

Ὡς λόγος ἀρχαίων, ὡς ὑδογενὴς διέτρεν.

In promptu ratio est, cur ὑδογενὴς *Mosen* dixerit, qui a suis quoque *Moses* dictus fuit, quia *eductus ex aqua*.

X. Quid ergo meruere *Aegyptii*, cur eorum hac in parte Theologia tantopere laudetur, quum nihil hic habeant, quod non & *Chal-*

Chaldaei, Græci & Phœnices : & quicquid habent ex reliquiis priscæ traditionis habeant , quæ sine dubio & antiquior & purior apud Hebræos eorumque majores fuit.

C A P. XV.

De Hominis Creatione, Imagine Dei, Animæ immortalitate & post hanc vitam statu, aliarum Gentium Philosophos non minus quam Ægypti scite disseruisse.

I. Corpus primi hominis e terra conditum, animam a Deo infusam esse, præter Ægyptios multii docuere : inque Adamæ memoriam structam a Syriæ in Ciliciam esse urbem Adanæ, credit *Vossius*, II. In anima sapientia & probitate similitudinem Dei Plato constituit. III. Qui id ex Moysæ potius quam Ægyptiis didicisse videtur. IV. Moyses doctrinam de anima immortalitate e fundo eruit, non Ægyptiis. V. Ea Adamo quoque cognita. VI. A primis parentibus ad populos fere omnes manavit. VII. Uti & traditio de diverso statum animarum post mortem. VIII. Ferendum non est ut quis dicat, Ægyptios ea de re plura scivisse quam Hebræos. IX. Quæ, Origene teste, capitula hæc fidei dogmata cum primo lacte infantibus inculcarunt.

I.

NE C soli Ægyptiis scivere HOMINEM PRIMUM e terra conditum, spiritumque ei a Deo infusum , ut Dei quandam similitudinem præ se ferret. Et Socrates , & Zeno Eleates , & Plato dixerunt , γενεὴν ἀνθρώπων ἐκ γῆς εἶναι , generationem hominum esse ex terra. Atque id esse ἐν τῶν πάλαι λεχθέντων , ex iis quæ ab antiquo memorentur , a progenitoribus tradita , quibus tunc ortis , sermonumque horum testibus ac præconibus , fides quam quidem vulgo homines nunc derogent , omnino habenda sit , Plato in *Politicis* tradidit. Immo ne nomen quidem primi parentis in Asia penitus intercidiſſe ex Adanæ urbe probat *Vossius*. Adanæ , inquit , antiqua Ciliciæ urbs erat condita a Syriæ , inque

De Idolol.
lib. I. cap.
XXXVIII.

memo-

memoriam primi hominis Adam sive Adama appellata. Sed constat Græcos non habuisse voces in u. excurrentes, eoque pro Ἀδὰμ dixeret. Ἀδᾶν, & terminatione addita Ἀδᾶν@ : unde urbs Ἀδᾶνα. Ἀδᾶν@ iste urbis conditor, ut ait Stephanus, Cæli Terraque filius erat. Quod nulli melius convenit quam Adamo. Idem Stephanus ait, aliter dictum Saturnum. Nimirum multa quæ Adami sunt in Saturnum suum transtulerunt gentiles. Quia autem Adana ab omni hominum memoria fuisset, volvere Cilicæ videri esse opus primi hominis, sive Saturni vel Adami. Quicum tamen non bene convenit, quod Adanys & Sarns dicuntur vixisse a Tarsensibus. At quis nescit falsa veris imperite mixta fuisse? Hæc Vossius : quæ tamen mihi, ne quid dissimulem, nunus solida esse videntur. At pergamus. Animam cælicus venisse & inspiratam esse, Epicharmus apud Plutarchum docet: Συνορίθῃ ἔξ' ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ γῆ, πνεῦμα δ' ἀνάλλῃ. De Const. ad Apoll. Concretum fuit, & discretum est, rediitque unde venerat, terra in terram, spiritus sursum. Simile ex Euripide profert Grotius. Sed & Ovidius, non minus diserte quam Enrysus Pythagoras, hominem fidum esse cecinit in effigiem moderantem cuncta Deorum.

II. Eam autem SIMILITUDINEM in anima constituit Plato, De Repub. lib. quam dicitur ζυγῶν τῷ τε Θεῷ ἔξ' ἀθανάτων ἔξ' αἰὲ ὄντι, cognatam Divino & Immortali & Sempiterno. Et quidem in animæ sapientia ac probitate. Finis hominis, inquit est ὁμοίωσις Θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν ὁμοίωσις δὲ δίκαιον ἔξ' ὅσων μετὰ φρονήσεως γινώσκαι. Theat. Similitudo Dei. Similitudo autem Dei est JUSTUM SANCTUM QUE esse cum PRUDENTIA. Quam affinia hæc Evangelicæ doctrinæ sunt? Ea si in Ægyptio aliquo invenissent, quibus non exclamationibus prædicarent viri doctissimi?

III. At fortasse ab Ægyptiis ea Plato hausit. Non sane, si Alexandrino Clementi credimus. Cujus verba in hanc rem notabilia sunt. Πλάτων δὲ ὁ φιλόσοφος ἑβραϊστικῶς τέλει τιθέμενος, ὁμοίωσιν Θεῷ φησὶν αὐτὸ ἵνα κατὰ τὸ δυνατόν. ἢτε καὶ συνδραμεῖται πᾶσι τῷ δόγματι τῷ νόμῳ. εἰ γὰρ μεγάλας φύσεις καὶ γυμναὶ παθῶν ἰνδοχρεῖται πᾶσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ὥς φησὶν ὁ Πυθαγόρειος Φίλων, καὶ Μωσὶς ἐξηγούμενος, ἢτε καὶ πᾶσι τινὲς τότε λογίων ἀναδιδεχθεὶς, ἢτε παθόντων αἰὲ διψῶν. Strom. lib. II. p. 403. Plato autem Philosophus finem ponens beati-

habitudinis, dicit eam esse Deo assimilationem, quoad ejus fieri potest. Sive eam legis, decreta quodammodo concurrunt (magna animi natura & libera ab animi perturbationibus, nescio quomodo feruntur ad scopum veritatis, ut dicit Philo Pythagoreus, Mosés res gestas describens) sive etiam doctus ab aliquibus qua tunc erant Divinitus oraculis, ut qui doctrina sui semper teneretur. Sed & ipse Plato non obscure sententiæ hujus suæ fontem aperit: quum enim monuisset, optimâ quæque & firmissima, ad animæ immortalitatem adstruendam, conquirenda, esse argumenta, subjungit: ἐν μὲν τῇ δυνάμει ἀσφαλιστέρον καὶ ἀκινδυνότερον ὅτι βεβαιότερον ἐχέμεν... ἢ λόγῳ θείῳ τινὸς διαπραγμάτῃαι: nisi quis potest tutiore ac certiore modo, firmiore videlicet vehiculo, id est, divino quodam verbo traduci atque transmitti. Quid hic divinum illud verbum præter id quod sacris est comprehensum literis?

In Phædo.
fol. 85.

Conf. lib. I.
cap. IV. §. 4.

IV. QUUM ANIMARUM IMMORTALITATEM primum Ægyptiarum inventum esse scripsit Herodotus, splendide mentitus est. Mosés eam ex fundo eruit, quum animam Dei imaginem, vel potius ad Dei imaginem factam, hominique secus ac ceteris animantibus Divinitus insufflatam docuit. Eusebius: ὁ μὲν γὰρ Μωσὴς πρῶτος ἀθάνατον ψῆλον εἶναι τὴν ἐν ἀνθρώπῳ ψυχὴν ἀθάλατο, ἐκείνην φησὶ ὑπάρχειν αὐτὴν Θεῷ, Mosés quidem immortalem esse in homine animi substantiam primum tum statuit, quum eam Dei imaginem esse docuit. Approbavit hoc argumentum Plato; & post

Prepar. lib.
XI, cap.
XXVII.

Cap. XXVIII. Platonem Porphyrius apud eundem Eusebium. Ἀντίκα λόγον ἰσχυρόν εἶναι δοκῶντα πρὸς Πλάτωνα εἰς παράστασιν τῆς ψυχῆς ἀθανασίας, τὸν ἐκ τῶ ὁμοίῳ. Εἰ γὰρ ὁμοίᾳ πρὸς Θεῶν, καὶ εὐθανάτων, καὶ ἀνιδείῳ, καὶ ἀσχεδίστῳ, καὶ ἀδιαλύτῳ, καὶ ἐσιωμῶν, καὶ συνεσῶτι ἐν ἀφθαρσίᾳ, πῶς ἂν τὸ γίνεσθαι αὐτὴν ἐν τῇ καὶ τὸ παράδοξον; Ad immortalitatem animi defendendam primum id firmumque argumentum Platoni visum, quod ex rei similis ratione duceretur. Nam si naturæ Divinæ qua & immortalis est, nec videri, aut dissipari, solvique potest, sed in ipsa integritate fixam habet & consistentem essentiam, affinis est animus; quid ni ejus quoque generis ille sit, quod suum illud exemplar imitetur?

V. Hominis autem ad imaginem Dei hoc modo formati historiam uti Mosén Deus docuit, ita nec Adamum illius ignarum esse

esse passus est. Quippe quem eo fine condiderat, ut virtutum operumque suorum testis, præco atque laudator esset: & uti communis generis humani magister, filios nepotesque moneret, quid in hac vita & post eam sperandum metuendumve habeant.

VI. Hæc ergo verissima, antiquissima, & universalissima traditio, a primis, (unde enim alioqui?) parentibus ad populos moratiores pene omnes, non minus quam ad *Aegyptios*, manavit. Ut ex *Homeri* carminibus apparet, & ex *Philosophis* non *Græcorum* solum, sed & *Gallorum* veterum, quos *Druidas* vocant, & *Indorum*, quos *Brachmanes*. De illis *Strabo*: Ἀφάρτης ἡ λί- Lib. IV. γυσι καὶ ἑτοὶ καὶ ἄλλοι τὰς ψυχὰς. Et hi, & cum his alii, interitum expertos dicunt animas. De his, idem. Hanc vitam habendam esse quasi recens concepti fatus statum, mortem vero partum esse ad eam qua vera vita est, planeque beatam, iis scilicet qui sapientiam sectati fuerint. Hodieque ea traditio est apud remotissimas gentes. Ut de *Guineensibus* varii tradidere, item de *Sinensibus*; in his? *Hugo Linschotanus*: de *Pernanis* & *Mexicanis*, *Josephus* Vid. Voell. de a *Costa*: de *Virginia* incolis, *Thomas Avioth* Anglus. Quum de Idol. lib. 6. anima immortalitate loquimur, scribit *Seneca*, non leve momentum cap. 2. apud nos habet consensus hominum, aut timentium inferos, aut co- Sp. XVII. lentium. Uxor hac persuasionem publicam. Quæ quum publica persuasio sit, quam ob rem in singulari *Aegyptiorum* laude ponetur?

VII. METEMPSYCHOSIOS commentum, siquidem tantum est, *Aegyptiis* vindicari facile patior; at quæ de LOCO ANIMABUS post mortem destinato disseruerunt, ea ex antiquissima traditione sunt, cujus neque soli neque primi depositarii *Aegyptiis* fuerunt. Sed vetustissimi mortales ea a *Noacho* hausta suis singuli posteris inculcarunt, quæ paulatim, ut fieri solet, multis fabularum involucribus oblecta, antiquæ tamen simplicitatis notas aliquas retinuerunt. Et vix ulla gens adeo *Barbara*, atque ab omni humanitate tam procul semota est, quæ non aliqua traditionis hujus vestigia ostendet. In *Indorum* sententiis ponit *Strabo* καὶ ἄλλοι καὶ ἑτοὶ, de iudiciis in inferis exerceendis. Authorem est *Richardus* Lib. XV. *Walsbornius* Anglus, nova *Anglia* in *America* incolæ, persuasam sibi habere, post vitam mortem, ut pios a *Kingtane*, supremo Descript. Nov. Angl. p. 1. cap. 17. ipfis

Vide Pfan-
ner cap.
xvi. §. 10.

*ipsis numine, receptum iri in cœlestia regna, ita improbos fores istius Regia pulsantes, hac increpatione a Deo lauros repulsam: ABSCE-
DITE HINC NON ENIM VOBIS VESTRIQUE SIMILIBUS HIC LOCUS DATUR. Atque inde miseros hos perpetuo exilio multatos aternis cum calamitatibus consueturos esse. Atque istis gemina de Guiana populis memorantur. Et Siameses, ut animos hominum immortales credunt, ita bonos sempiterna apud Deum gaudia, impios a Dæmonibus supplicia manere; teste Johanne Scultenio. Mirum itaque non est, si quarum rerum fama apud populos remotissimos post tot seculorum spiramenta adhuc viget, ea fama ad Ægyptios etiam antiquitus pervenerit, quam & ipsi a maioribus suis, sicut & a suis gentes cæteræ, omnes tamen ab uno acceperunt Noacho. Cujus fides atque pietas uti in Semi potissimum progenie suos sectatores habuit; ita & traditiones illius ibi sanctius castiusque quam in maledicta Chami posteritate conservatas esse quis dubitet?*

Vid. Manaf.
de Refur.
Mort. lib. I.
cap. x.

Cap. xxi.
pag. 109.
ex transl.
Voss.

VIII. Neque ferendus est, si quis opinetur, plura Ægyptios de animarum post hanc vitam statu cognovisse, quam Hebræos Mose Magistro. Quem pro temporum istorum œconomia parcius, & sub rerum terrenarum typis de æternis bonis plerumque locutum esse confitemur, sic tamen ut veterum de hac re catechesin historię suæ passim inseruerit, eaque dixerit ex quibus mortuorum resurrectionem *JESUS*, & piorum spem de ecclési patriâ post mortem obtinenda *Paulus*, collegerunt. *Sadduceos*, qui spem omnem de bonis post hanc vitam adipiscendis projecerunt, & *scripturas ignorasse & virtutem Dei* Dominus testatur. Idemque a cæteris Hebræis pro *Hæreticis & Atheis* habiti fuerunt, quibus pars in futuro seculo abjudicata sit. Tantumque abest ut existiment Hebræi dogma istud a Mose non est traditum; ut pro *articulo fundamentalis* habeant non solum *resurrectionem mortuorum*, sed & *eam esse in Lege*. Sic enim *Salomon Jarchini*, apud *Abra-vanelem de Capite fidei*; *Etiam si quis credat propter traditionem aut rationem, futuram esse resurrectionem, sed dicat, non existare in Lege, tamen est Apostata, nec habet partem in futuro seculo. Quid enim nobis cum fide ejus, si non confiteatur eam in lege existare?*

XI. A-

IX. ' Atque hæc infantibus *Judeorum* cum primo lacte inculcata esse, *Origines* contra *Celsum* auctor est. Πηλικον δὲ τὸ σχεδὸν ἅμα γενέσθαι καὶ συμπληρωθῆαι τὸ λόγῳ διδάσκοντων αὐτοὺς τὴν τῆς ψυχῆς ἀθανάσιον, καὶ τὰ ἐπὶ τῇ δικαιοσύνῃ, καὶ ταῖς τιμαῖς τῇ καλῶς βεβιωκότων; Jam illud quale fuit, in crepundis, & simul ac primum verba formarent, discere immortalitatem anima, infernaque tribunalia, eorumque qui bene vixerunt premia? & hac quidem pueris, & puerilia sapientibus, pro eorum capiti, tradebantur sub fabularum involucri; post vero proficientibus, ratio fabularum (ut ita dicam) explicabatur, & retegebatur veritas.

CAP. XVI.

De Blasphemia, Feriis, ac Festis, Lustrationibus, sacrificiis, suis odio, Lucernis sacris, nihil singulare *Ægyptios* præ multis aliis gentibus habuisse.

- I. Egregia *Socratis* ac *Platonis* de Blasphemia. II. Sacra apud gentes quascunque juris jurandi religio. III. Feria ac Festa a religione sejungi vix, aut ne vix quidem, possunt. IV. Dierum apud *Romanos* distinctio. V. Ut statis diebus conventus religiosus fiat, neque cuicquam alteri rei tunc operari liceat, omnium propemodum gentium commune jus est. VI. Specialia festa aut sibi quæque gens formavit, aut a vicinis celebrioribus sumpsit. VII. Baptismus in Lustrationibus a gentibus fere omnibus adhibitus. VIII. A *Græcis*, in sacris *Elenisiis*, de quibus non satis candide agit *Marshamus*. IX. Et in δευτεροπότοις. X. *Persarum* Baptismus in sacris *Mithra*; quæ multa *Christianis* sacris affinitas habent. XI. *Romanorum* Baptismi. XII. Et *Indorum*. XIII. Qui non ab *Ægyptiis*, sed, *Terulliano* auctore, a *Diabolo* sunt, res *Divinorum* sacrorum amulante. XIV. *Ægyptii* seorsim a cæteris gentibus hastias feminas immolare nefas ducebant. XV. Non nisi integra atque eximia Deo offerenda esse, omnes sciunt. XVI. Suis odium apud *Ægyptios* minus fortasse quam

apud alias gentes. XVII. Lucernarum apud Ægyptios festum originem suam debere videtur iis que Moysis tempore gesta sunt. XVIII. Casalis observatio. XIX. Concluditur, que in religione sua laudabilia habuerunt Ægyptii, ea ex Rationis aut Traditionis fonte puriora fuisse apud Hebræos. XX. Inficiendum tamen non est, quin alia gentes multa ab Ægyptiis hanferint.

I.

Conf. lib. 1.
cap. 7. § 4.

BLASPHEMIA abstinendum esse, uti natura Ægyptios docere porruit, ita & alios docuit: qui si & fando aliquid de Mosaico circa hanc rem præcepto audiverint, mox ei tanquam æquissimo assentiri coguntur. Memorabile est Socratis illud apud *In Philob.* *Platonem*: Τὸ δ' ἐμὲν δίδωμι — αἰὲν τὰς τὰς θεῶν ὀνόματα καὶ ἐν *sub princip.* κατ' ἀνθρώπων, ἀλλὰ πλεονεξίᾳ τοῦ μεγίστου φόβου. Reverentia vero mihi semper erga Deorum nomina est, non humana quedam, sed maximum quemque timorem exsuperans. Nec omitti hic debet sanctissimum illud Platonis monitum, quod ex Moysis tabulis propemodum descriptum videtur: Πάντως μὴ δὴ καλὸν θρηνησόμενα, θεῶν ὀνόματα μὴ χρᾶναι παύτως: Aequum profecto est nomina Deorum non facile inquinare, nec ea huc atque illuc devolvere: sed omnia que ad Deos pertinent pure casteque servare. Egregia enimvero laus est, qua *Quæst. Platonis in princip.* Socratem honorat Plutarchus; qui postquam illius dictum aliquod ex Platonis Thæteto attulisset, non joco illud lusuve ab eo prolatum hinc probat, quod nominis in eo Divini meminisset. Οὐ γάρ, inquit, ἱερωνυμίας τε καὶ πεζῶν προσεχρήσατο αὐτῷ ὁ θεῶν ὀνόματι, NEQUE ENIM ADHIBUISSET DEI NOMEN DICTO NON SERIO.

Offic. III.

II. Ex non alio fonte apud gentes quascunque iuris IURANDI religio: quo nullum vinculum ad adstringendam fidem arctius esse, majores, ut Cicero ait, voluerunt: Id indicant Leges XII. Tabula, indicant sacra, indicant fœdera quibus etiam cum hoste devincitur fides: indicant notationes animadversionesque censorum: qui nulla de re diligentius, quam de jure iurando, iudicabant. Leges quidem XII. Tabularum, quoad hanc partem, perierunt. Sed Cicero hanc edit: PER IURII PœNA DIVINA, EXITIUM: HUMANA, DEDECUS, & merito. Quid enim magis impium esse potest quam violare id quod Deo teste promiseris, ejus-

eiusque nominis sanctitate ad alios decipiendos abuti? *Sophocles.* In Hippodam.

*Mens excitari jure jurando solet ;
Ut bina diligenter eviset mala ,
Culpari amicis , & Deos offendere.*

Piget communia ista prosequi de homicidio , adulterio , judiciis , parentum cultu , quæ *jus natura* docet , & de quibus nihil sciverunt aut sanxerunt *Aegyptii* , quin eadem aut meliora etiam apud alias gentes inveniantur. Ad specialiora descendamus.

III. FERIARUM FESTORUMQUE solemnitates adeo cum cultu numinis conjunctæ sunt , ut , ubicunque hunc , ibi & illas inveniamus. Neque quicquam hac in re singulare *Aegyptii* habuerunt. Nimirum quoniam vita humana tota fere in *actione* consistat , actionum vero alia sunt *sacra* ac *religiosa* , alia vero *manuaria* , & ad vitam *animalem* atque *civilem* pertinentes ; actiones autem hæc omnes non sint sine *tempore* : propterea distinxit & accommodavit Deus tempus ad actiones hominis ; & scintillæ illæ cognitionis Dei etiam in ethnicis reliquæ manserunt , ita ut , juxta actiones humanas , alii quidem dies essent sacri , alii vero profani : & hi quidem exercitio religionis externæ , illi vero labori & manualibus artibus inservirent. Atque hinc factum est , ut *tempus* aliquod *fixum religioni* apud immanissimos quosque populos semper fuerit designatum. Conf. lib. I. cap. VII. §. 6. Vid. Hott. Tpm. de Off. Fest. lib. I. cap. I.

IV. Hinc illa dierum distinctio , cujus auctor a *Macrobio Numa* laudatur , in dies *Festos* , *Profestos* , & *Intercisos*. *Festi* fuerunt *Dies* dicati. *Profesti* , *hominibus* , ad administrandam rem privatam publicamque , concessi. *Intercisi* autem *Deorum hominumque* communes sunt. Illorum enim dierum quibusdam horis fas fuit , quibusdam fas non fuit jus dicere. Porro *Feriarum* Romanis genera fuere quatuor. Alia *Stativa* , universo populo communes , certis & constitutis diebus & mensibus , & in fastis annotatæ. Alia *conceptiva* , quæ quotannis a magistratibus & sacerdotibus concipiebantur , in dies vel certos , vel etiam incertos. Alia *Imperativa* , quas consules vel prætores pro arbitrio potestatis indicebant. Alia denique *Nandina* , quæ erant paganorum seu rusticorum , quibus conveniebant negotiis propriis vel mercibus provisorii. Lib. I. Satur. cap. XVI.

V. Id

V. Id scilicet naturalis ratio dicitur, quum homo animal si-
 μιμητικὸν καὶ παλτικόν, non *privatim* solum Deum colendum es-
 se; sed & *publice* atque in cœtu. Ad eam rem necessariam esse
 designationem certorum *locorum*, ubi conventus fiat; & condictio-
 nem *temporis*, quando. Porro qui dies numinis cultui sacrati
 erant, iis hoc esse *agendum*, atque *hunc uni rei*, neque cuiquam
 alteri, *operandum*, & animum appellendum. Nunc enim in *Le-*
gibus Atticis: Ἀπάντων τῶ Ἀθηναίων ἀγόντων ἱερομανίαν, μητ' ἰδίᾳ
 Penit. Leg. Atti. Tit. Leg. xi. μητ' κοινῇ μηδὲν ἄλλως ἀδικεῖν ἐν τούτῳ τὸ χρόνῳ, μηδὲ χρηματίζειν,
 ὃ, τι ἂν μὴ ἐπὶ τῆς ἑστῆς ᾖ. Die populo Atheniensium festo, ne
 cuiquam, siue *privatim*, siue *publice* injuria fiat; neve habeatur
 concio de aliis rebus, quam iis qua ad festorum religionem pertinent.
 Consentiunt Romanorum Leges apud Ciceronem: FERIIIS JUR-
 LIB. II. de Legib. GIA AMOVENDO: EASQUE IN FAMULIS OPERIBUS
 PATRATIS HABENTO. Quod ita explicat: Feriarum festo-
 rumque dierum ratio in liberis requietem habet litium, & iurgiorum;
 Saturn. lib. i. in servis, operum & laborum. Apud Macrobinum sacerdotes affir-
 mant, ferias pollui, quoties, iis indictis conceptisque, opus aliquod
 fieret. Præterea non licebat sacrorum regem & flamines videre
 feriis opus fieri. Atque ideo per præconem denunciabant, nequid tale
 ageretur, & præcepti negligens multabatur. Præter multam vero
 affirmabatur, eum, qui talibus diebus imprudens aliquid egisset, porco
 piaculum dare debere; prudentem expiare non posse, Scævola Ponti-
 fex affirmabat. Habebat tamen illa ægyptus lex suam quandam ex-
 ceptionem: quam dictabat æquitas. Nam, ut apud eundem Ma-
 crobinum est, Umbro negabat eum pollui, qui opus vel AD DEOS
 PERTINENS SACRORUMVE CAUSSA fecisset, vel aliquid
 AD URGENTEM VITÆ UTILITATEM RESPICIENS
 ACTITASSET. Scævola denique, consultus quid feriis agi liceret, re-
 spondit, QUOD PRÆTERMISSUM NOCERET. Si hos in spe-
 cum decidisset enimque pater familias adhibitis operis liberasset, non
 est visus ferias polluisse: nec ille qui trabem tecti fractam fulciendo
 ab imminente vindicavit ruina. Maro omnium disciplinarum periti-
 mus, sciens lavari ovem aut lana purganda aut scabiei curanda gra-
 tia, pronuntiavit tunc ovem per ferias licere mersari, si hoc remedium
 causa fieret.

Balan-

Balantumque gregem fluvio mersare salubri.

Adjiciendo enim salubri, ostendit avertendi morbi gratia tantummodo, non etiam ob lucrum purganda lana causa, fieri concessum. Admodum hæc conveniunt cum *Lege Sabbathi*, illiusque per Dominum nostrum in Euangelio explicatione.

VI. Hactenus gentes propemodum omnes consentiunt. Neque necesse fuit, ut altera alteri ejus rei dux esset; quum ex communi id omnes haurirent fonte rationis. At peculiarem sacrorum temporum distributionem cujuscunque nationis antistites pro suo ingenio, aut malis dæmonum artibus delusi, fecerunt. Ac prout quæque natio ingenio pollebat, & melioribus exulta erat disciplinis, eo etiam ordinatius solemnitates suas distinxit. Neque putem, esse cur *Romani Aegyptiis*, aut alii cuicunque genti, hac in parte cedant. Porro si contingeret, nationem aliquam, regni amplitudine, opibus, auctoritate, atque sapientiæ fama inclytam esse, fieri facile potuit, ut vicinæ gentes eadem reciperent sacra. Et sic fortassis ab *Aegyptiis Græci* nonnulla transsumsere; quorum respublica quum recentior, ac tenuior antiquitus, quam *Aegyptiorum* fuerit; mirum quoque non est, si *solemnitates Aegyptiacæ antiquæ, Græcæ autem recentes ab Herodoto* dicantur. De *Cyclo dierum Septenario, & Sabbatho*, suo loco infra dicemus.

VII. AQUAM in *initiationibus & lustrationibus* adhibere ratio Confer. lib. r. cap. VII. §. 3. propemodum omnes docet. Quid enim puritati promovendæ aptius natura dedit? *Jacobus Patriarcha lotionem* suos lustravit, antequam ei cum *Aegyptiis* necessitudo intercessisset. Gen. XXXV. v. 2. Et vix ulla uspiam gens exstat, sive culta, sive *Barbara*, quin initiationes lustrationesque suas *baptismo* aliquo peragat. *Clemens Alexandrinus*: 'Ουκ ἀπεικόντως ἄρα τὸ παρ' Ἑλλήνων δεχέσθαι τὰ καθ' ἑσθια, καθάπτε τοῖς βαρβάροις λῦτρον, Strom. lib. V. Ab expiatoriis incipiunt *Græcorum mysteria*, sicut *Barbarorum a lavacro*. De *Elenusiniis Atheniensium sacris minoribus*, per quæ ad *majora* transibant, nota res est, ut ad *Ilissum* fluvium, Musis sacrum, baptismo initiarentur. Unde *Ἐλευσίνιος* seu *Agnarius* dictus est ὁ ἀγνιστὴς τῶν Ἐλευσινίων, qui *Elenusiniis sacris quempiam ut sacerdos initiabat*; docente *Hesychio*.

VIII. *Elenusinia* ista sacra ex *Aegypto Athenas* translata esse, quasi

Aa

quasi *Diodoro Siculo* auctore, confidenter affirmat *Marshamus*. Quod an verum, an falsum; an certum, an dubium sit, nostra parum interest. At sciendum, *Diodorum* non sua fide, neque certis argumentis narrationem illam addicere; sed *Ægyptiorum* solummodo jactationes, vanas eas plerasque & futiles, lectori suo, ita ut acceperat, exhibere. Nam & *Babylonios*, *Judaos*, *Arche-nienses*, *Argivos* suas propagines, suasque colonias esse, ex levibus quibusdam conjecturis, eadem arrogantia gloriabantur. Quæ quam dissona vero sint, quis ignorat? Non certe id igno-

P. 259.

ravit *Diodorus*, qui postquam omnia illa de *Eleusiniis* sacris *Ægypto* deductis ex *Ægyptiorum* traditione memorasset, non ut perpetram *Marshamus* ait, *historicam rei fidem facit*, sed ex adverso hanc suam *ἑνικρίαν* disertis verbis adjungit: πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τούτοις παραπλήσια λέγοντες φιλομότερον ἢ περ ἀληθιότερον (ὥς γέ μοι φαίνεται) τῆς ἀμινίας ταύτης ἀμφισβητῆσι διὰ τὴν δόξαν τῆς πόλεως.

Diodor. lib.
1, cap. 29.

His multisque id genus aliis **AMBITIOSE** **MAGIS** (UT MIHI **VIDETUR**) **QUUM** **VERE** *de colonia ista disceptant*; *propter gloriam civitatis & majestatem*. Et post pauca: Ὅτι οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἀποδείξεως φερομένης μηδεμιᾶς ἀξιολόγου, μήτε συγγεφέων νομίμων μαρτυρούντων, ἐκ ἧς ἐκείναι ἐκείναις τὰ λεγόμενα χαρῆς ἀξία. *Quæ quæ nec firmis demonstrationum argumentis, nec idoneorum testimoniiis auctorum subnecantur, relatione amplius non digna judicavimus*. Non possum quin hac occasione lectores moneam, ne temere *Marshami* citationibus fidem suam adstringant; qui ubi *Ægyptios* suos laudandi occasionem aliquam se invenisse putat, nimis sæpe suis indulget affectibus. Si quis ea legat quæ de *Eleusiniis ad seculum* X. commentatur, fieri non potest quin in eam deveniat opinionem, quod *Diodorus* multis argumentis ea ab *Ægyptiis* ad *Græcos* deriver. Attamen si quis ipsum *Diodorum* inspiciat, rem ita se habere deprehendet ut modo demonstravi.

IX. Quinam *δευτερόπωτοι*, seu *ὑπερπώτοι*, *Græci* dicti sint, ex *Hesychio* ipse innotet *Marshamus*. Illi nimirum de quorum morte & sepultura, fama vulgo, sed falso, credita fuerat: quique

Vid. Lomey reduces instar *infantium* recens natorum expiabantur *aquis lustricis*.
de Lustr.
cap. XXVII, Cujus ritus originem ab *Aristino* aliquo auctores arcessiunt. Quum enim

enim Græci, ex veteri superstitione, eos quibus ut defunctis funus ac sepulcrum factum fuerat, profanos haberent, & conventibus suis religiosis atque sacrificiis arcerent; *Aristimus* quidam hac religione obstrictus, *Delphos* misit qui pro se deprecarentur, ut se aliqua, his difficultatibus, quibus legum auctoritate implicitus erat extricaret. Cui a *Pythia* responsum:

Ὅσα περ ἐν λεχέσσι γυνὴ τίκτησα τελεῖται,
 ταῦτα πάλιν τελεῖσθαι θύειν μακάρεσσι θεοῖσι.
Ordine perfectis quacunque puerpera servat
Cœlicolum sacras animalibus imbuat aras.

Aristimus igitur oraculo probe intellecto, quasi renatus mulieribus se lavandum, vinciendum, lactandum præbuit. Hoc reliqui, quos idem casus exceperat, imitati. Alii tamen morem hunc *Aristino* antiquiorem crediderunt. At neminem vidi, qui ab *Egyptiis* arcefferet.

X. Primus etiam in sacrorum *Mithra*, summi apud *Persas* numinis, initiantis, ex octoginta aliis, ritus erat *Baptismus*. Cujus Dei sacra Christianis sacris valde affinia fuisse annotarunt veteres. Nam & *lavacro* tingebant, & signabant in fronte suos, & *speciem* *Eucharistia* habebant, *martyrii* etiam imitationem & *resurrectionis* opinionem. Quæ si in *Egyptiis* invenissent Viri Docti, quos non plausus darent?

XI. *Romanorum* lustrationes ne ii quidem ignorant, qui nondum ære lavantur. Qui hoc sine labra non in templis solum, sed & in foro, & in triviis habebant. Et *aspergilla* ex *laur* faciebant, aut ramo felicitis *oliva*: ut *Hebræ* ex *hyssopo*. Quodque a nobis præteriri hic non debet, nescio ex qua religione, *trina* sæpe numero *aspersione* usi sunt. Ovidius.

Ter caput irrorat, ter tollit ad æthera palmas,

Atque alibi:

Ter se convertit, ter sumtis flumine crinem
Irroravit aquis.

Virgilius:

Ter socios pura circumtulit unda.

Juvenal:

Faß.IV.

Metamorp.
VII.

Æneid.VI.

A a 2

Ter

Satyr. VI.

*Ter matutino Tiberi mergetur, & ipſis
Vorticibus timidum caput abluet.*

Gentilif.
Hodier.
Part. I. cap.
XIV. & VII.

XII. *Brachmanes*, & ſeiſſos, & Deos ſuos, aqua, quam *Thierum* vocant, luſtrare etiamnum ſoliti ſunt. Idem *Calecutani* circa *Deaſtrum* ſuum *Denmo* appellatum agitant: referente *Carolino*. Incolæ etiam inſularum *Atlantico* in Oceano *Mauritania* aſſitarum, quas veteres ob ſoli fœcunditatem *Fortunatas* dixerunt, apud quos *Chriſtianismi* aut *Mahometismi* nulla indicia, *infantes tamen ſuos ſolemni ritu aqua luſtrant.*

Grot. Hiſt.
ſtor. lib.
VIII.

De Orig.
Gent. Americ.
ſtic. lib. I.
cap. V.

XIII. *Coromandelenses* puerperas & pueros a partu recentes immundos eſſe, atque hanc immunditiem aquis ablui rentur. Luſtrici etiam aquis lavantur ad deluendas impuritates & noxas expiandas. De *Cempoalanis Martyr* apud *Hornium*: *Pueros jam anniculos puellasque cum piis carimoniis ſacerdotes in templis aqua in crucem cum urceolo capiti ſuperinjecta baptizare videntur: verba non percipiuntur: actus & murmura licet animadvertere.* Vide ſis, qui plurima in hanc rem collegit, *Huetium*, in *Alnetanis Quaſtionibus*, Lib. II. Cap. XX. §. 11. Iterum hic mihi rogandus *Nobiliffimus Marſhamus* eſt; quid eximii in *Baptismo* ſuis luſtralibus *Ægyptii* habuerint, ob quam rem *Hebraorum Baptiſmum* ab eorum exemplo fuiſſe hariolari ipſi lubuit: quum in aliarum gentium ſacris non pauca inveniamus, *Hebraorum* religioni, hac quoque in parte, multo magis conſentanea. Nimirum generalia illa de luſtrationibus, ex quodam quaſi inſtinctu naturalis rationis habuere; ſpecialiora ex numinis inſtitutis ſacrilege tranſſumta ſibi vindicavit *Satanas*. Quod ex mea mente bene expreſſit *Tertullianus*: *Diaboli, inquit, ſunt partes intervertendi veritatem, qui ipſas quoque res ſacramentorum Divinorum, in idolorum myſteriis amulatur. Tingit & ipſe quosdam utique credentes & fideles ſuos. Expiationem delictorum de lavacro repromittit.*

De Praefr.
cap. XL.

Conſil. lib. I.
cap. VII.
§. 2.

XIV. *MUNDARUM* atque *IMMUNDARUM* diſtinctio *animantium*, quum ipſo antiquior ſit diluvio Gen. VII. v. 2. natales ſuos *Ægyptio* non debet. Neque *Hebraorum* ſacrificiis ſimiliora fuerunt *Ægyptiorum* ſacrificia quam aliarum gentium. Quæ ſua quoque ex antiquiſſima primorum patrum traditione & praxi habent. In eo *Ægyptii* tam ab *Hebrais* quam cæteris gentibus ſeor-

seorsim ivere, quod *foeminas* immolare nefas duxerint. Quas *ta-* vide Bo-
men *Hebraei* admiserunt in sacrificiis *pacificis*. Levit.III.v.1. *Græci* chart.Hie-
& *Romani* in omnibus. Et quædam sacrificia memorat *Moses*, xozoi. Part.
Num.XIX.v.2. Deut.XXI.v.3. in quibus non nisi *vacca* offerebatur, E lib.II.
sed quæ *nondum arasset neque jugum tulisset*. Sic & *Virgilius* de cap. XXIIL
Aristas sacrificio:

Quatuor eximios præstanti corpore tauros
Ducit, & intacta totidem cervice juvenca.

IV. Georgi.

Ovidius:

— *Casa prius ille juvenca*

III. Fasto.

Qua dederat nulli colla premenda iugo.

XV. Si quid autem Deo offerendum est, id *integrum* ut sit perfectumque, & in suo genere præstantissimum, *ratione magistra* omnes facile agnoscunt gentes. *Achilles* apud *Homerum* *Apol- lini* offert,

— ἀνῶν κνίσων, αἰγῶν τε τελείων,

Nidorem agnorum, & caprarum perfectarum. Nempe, ut præ-
clare ibi *Enstathius*: Τοῖς θείοις ὡς τελείοις προσάγειν καὶ τέλεια,
Dis tanquam perfectis perfecta sunt offerenda. Perfecta autem vi-
ctima dicitur, in qua nihil desideratur. Hujusmodi *ιερεῖα* in *Axo-*
nibus ΑΦΕΛΗ dixit *Solon*; teste *Polluce*. Τὰ δὲ προσκαλῖα θύμα- Lib. I. cap. I.
τα, *ιερεῖα*, ἀγρία, ἄτομα, ὀλόκληρα, ὕγιᾳ, ἄπηρα, παμμελῆ,
ἀβημελῆ, μὴ δὲ καλαῖα, μὴ δὲ ἑμπηρα, μὴ δὲ ἠεροληραιοῦναι,
μὴ δὲ διάστροφα. Σόλων δὲ τὰ μὴ ἑμπηρα, καὶ ΑΦΕΛῇ ἀνόμασε.
Itaque apud *Apollonium*, *Jason*, ante discessum *Apollini* sacra fa- Lib. I. Ar-
cturus, servos harum rerum peritos jubet, naut.

— βόας ἀγέληθεν ἑυερίαντας ἐλάσσαι,

Boves e grege, quum bene elegerint, adducere. De *Indis* quoque
prodit *Megasthenes*, *Strabone* atque *Arriano* testibus, nefas eos
habuisse, vitiatam Deo aut mancā victimam offerre. Et *Plinius*
notatum dixit, non *litare visulum claudicantem, neque aliena hostia*
placari Deos. Notatu digna *Macrobii* observatio est: EXIMII Satur. lib.
in sacrificiis vocabulum non *Poëticum* θηήδεον, sed sacerdotale no- III.
men esse. *Veranius* enim in *Pontificalibus* *Questionibus* docet *eximias*
dictas hostias, quæ ad sacrificium destinata eximuntur e grege; vel
quod eximia specie quasi offerenda numinibus eligantur.

A a 3

XVI.

Lib. X. cap.
XVI.

Lib. IV.
Sympe.
Quæst. V.

Ad Ranas
Act. I. Sc.
VII.

Metamorp.
lib. XV.

Hierozo.
Part. I.
lib. II. cap.
LVII.

Conf. lib. I.
cap. IX. §. 5.

Elect. lib. I.
cap. III.

P. 303.

Oedip.
ÆGYP.
Theatr.

XVI. Suis odium apud *Ægyptios* non majus, fortasse & minus fuit, quam apud alias gentes. Soli enim hominum *Ægyptii* suum opera in agrorum cultu usi sunt. *Endoxus* apud *Alianum*: *Postquam sementem fecerunt porcorum inducunt greges, qui frumenti semen procalcant, & in humidam terram propellunt, ut vivum maneat, nec ab avibus absumatur.* Eadem *Plutarchus* tradit. Sed reliquis mortalibus porcus odiosus, tanquam frugibus & vitibus infestum animal. Hinc *Cereri* & *Baccho* suæ immolatæ sunt, *ut ἡ Λυκαίῳ τοῖν Θεοῖν ὑπαγῶντων, ut qua utriusque Dei dona deperdunt*, obfervante *Scholiasæ Aristophanis*. Quin, si veteribus credimus, hæc victimarum omnium fuit antiquissima.

--- prima putatur

*Hostia sus mernisse mori, quia semina pando
Ernerit rostro, spemque interceperit anni.*

Sed & alii multi præter *Ægyptios* populi a suum esu abstinerunt. Quod de *Arabibus*, *Phœnicibus*, *Barcais* mulieribus in *Africa Cyrenaica*, *Æthiopibus* & *Indis*, copiose, pro suo more, probat incomparabilis *Bochartus*. Causam odio dedisse potuit animalis fœditas: quod tunc maxime pinguescere creditur, quum in luto versatur, & volutatur, quæ, quemadmodum *Varro* ait, *est illorum requies, nisi levatio hominum*. Unde & in communi dicterio flagitiosi hominis symbolum est.

XVII. LUCERNARUM in sacris suis & festis, etiam claro die, quam frequens multis gentibus usus fuerit, ex *Lipso* discere est, & copiosius ex *Fortunio Liceto*, in excellentissimo opere *de Lucernis Veterum*. Earum prima ad religionem accensio, utrum *Hebrais* debeatur, an *Ægyptiis*, haut facile dixerò. Fortasse utrisque est antiquior. *Hebrais* suis *Iosephus* attribuit. *Ægyptiis*, *Clemens Alexandrinus*: sed eo sermone quo & alia *Ægyptiis* ut inventoribus adscribuntur quæ certum est ab iis inventa non esse, uti anni in duodecim menses divisio, quam diluvio veteriorem esse olim docuimus. Et profecto si ea recipimus quæ *Manethos* de *Origine festi Lucernarum* apud *Ægyptios* tradit, liquidum est, ea quæ *Mosis* tempore in *Ægypto* gesta sunt occasionem festo dedisse. Lubet hoc *Athanasii Kircheri* verbis exponere. *Quanam vero*, inquit, *sacra ratio, ob quam tantum festum institutum fuerit*, *Manethou*

thou apud Syncellum docet; Typhonem occiso Osiri universam *Ægyptum* tenebris & densa caligine offudisse: quo portento exterriti sacerdotes *Ægyptii* oraculum consulere, quod respondit, caliginem terra offusam non destitutam, nisi Osirin a Typhone occisum frequenti lucernarum fulgore placarent; quod ubi factum fuit caligine mox discussa desiderata lux rediit, atque adeo lucernarum accensionis festum institutum, maximo impoſterum ardore celebratum fuit. Non desunt tamen qui velint, accensionis Lucernarum festum originem suam traxisse a decem plagis *Ægypti*, quibus *Ægyptum* Moſes Divina virtute percussit; inter quas tenebræ prope palpabiles una fuit; quibus non dissensio, præsertim quum passim toto hoc opere ostenderimus, PLERAQUE *ÆGYPTIOS* AB *HEBRÆIS* MUTUATA SUI JURIS FECISSE, tamenſi aliis & aliis fabulis commentisque depravata. Hactenus Kircherus.

XVIII. Paullo aliter, & fortasse non minus apposite, *Johannes Baptista Casalins*, in Libro de Profanis *Ægyptiorum* ritibus. Si, inquit, divinare liceret, de hoc festo Lucernarum ab *Ægyptiis* culto latrymis atque ploratu, dicerem in memoriam illius necis actum, quam Deus ad abducendos filios *Israël*, primogenitis *Ægyptiorum* quorumcunque, tam hominum quam jumentorum, ipse intulit: tunc enim Pharaon Rex sub media nocte, totaque *Ægyptus*, lætu ac lacrymis conspersa, stratis surgentes, accensisque lucernis necatos filios lamentabantur, filiosque *Israël* exire compellebant de terra *Ægypti*; ut est *Exod.* XII. v. 29. 30. Etenim potuit fieri ut is primogenitus Pharaonis qui mortuus est Osiris appellaretur: nam de Osiride *Ægyptio* loquuntur omnes. Et præterea festus hic dies Lucernarum quod in plenilunio celebraretur, testis est *Apulejus*. Quemadmodum & exitum filiorum *Israël* ex *Ægypto*, plenilunii tempore in Martio contigisse, sacra tradidere oracula. Hæc *Casalins*. Quorum observationibus hoc addo: totam illam Typhonis fabulam ex *Mosaica* detortam esse historia; ideoque Typhonicas illas tenebras, quarum *Manethos* meminit, non esse a *Mosaicis* diversas: uti suo loco prolixius probatum dabo.

XIX. Plura id genus recensere in promptu est. At nescio, an tam jucundum atque utile futurum sit lectori quam facilis mihi futura esset scribendi opera. Sufficere hæc pro specimine possunt, quo

quo demonstretur, pleraque eorum quæ *Ægyptii* laudabilia habuerunt & *Hebraorum* consentanea institutis, ex communi fonte vel *Rationis* vel *Traditionis* ad alias quoque gentes dimanasse: adeo ut nihil admodum eximii hic habuerint *Ægyptii*, multum autem eximii præ iis habuerint *Hebrai*, quos Deus antiquissimarum purissimarumque traditionum depositarios facere dignatus est.

XX. Quæ tamen non eo a nobis animo dicuntur, quasi nolimus ab *Ægyptiis* multa ad alias gentes transiisse. Non adeo infanimus, ut negare libeat solem meridie lucere. *Ægyptiaca* sapientiæ fama, accedente regni florentissimi gloria, multos sibi assecclas peperit. Utroque lubentes amplexamur lacerto, quod *Diodorus Siculus* testatus est: multos priscos *Ægyptiorum* mores non tantum ab indigenis probatos fuisse, sed in magnam quoque apud *Græcos* venisse admirationem: ob quam inter doctos celebratissimi quique peregrinationibus in *Ægyptum* operam dedere, ut legum illic & studiorum tanquam rerum magni momenti cognitionem assequerentur. Non tamen ea in *Ægyptum* excursio tam frequens esse potuit antiquissimis temporibus, quando regio aditum hospitibus negaret, quam recentioribus, ex quo *Psammetichus* rebus admotus est, qui primus omnium *Ægypti* Regum liberalem se & benignum circa peregrinos sponte eo commigrantes præbuit.

Lib. I. cap.
79.

L I B.

L I B. III.

C A P. I.

Nullius Historici sufficienti testimonio probari posse, ea quæ in Religione laudabilia sunt, apud Ægyptios, quam apud Hebræos, antiquiora fuisse.

- I. *Antiquitas religionis Ægyptiaca non nisi ex monumentis illi de quo disputatur ævo proximo probanda est.* II. *Catalogus auctorum qui pro testibus laudantur.* III. *Ætas Dionis Cassii.* IV. *Et Luciani, qui de Ægyptiorum antiquitatibus hesitanter loquitur, ac palam falsa asserit.* V. *Plutarchi.* VI. *Sirabonis.* VII. *Diodori Siculi, qui & protestatur se eam de antiquitate sententiam indecisam relinquere, & Ægyptiorum ambitiosam vanitatem ridet.* VIII. *Charemonis ætas, inscitia, mala fides.* IX. *Herodoti ætas, & errores, a Josepho & Diodoro reprehensi.* X. *Concluditur, neminem horum idoneum tanta rei testem esse.* XI. *Manethonis patria, functio, ætas, mendacia.* XII. XIII. XIV. *Sanctiætonis etymologia, fides, antiquitas.* XV. *Mose aliquamultis seculis fuit recentior.* XVI. *Nec ex Phœnicum aut Thoyti commentariis memorabile ac solidum aliquid pro Ægyptiaca religionis antiquitate hausit.* XVII. *Denique Sanctiætonis nihil superest præter miserabilia quadam fragmenta.* XVIII. *Apolinis oraculum prudenter quidem ab Eusebio adversus Gentiles, imprudenter a Marshamo apud Christianos laudatur.*

I.

HÆC quum differenda nobis fuerunt, fieri non potuit quin subinde moneremus, ea quæ in re religionis cum *Hebræis* communia habuerunt *Ægyptii*, plerumque apud *Hebræos* antiquiora fuisse. Cæterum nondum id ex professo egimus. Quum tamen hic quæstionis versetur cardo, nihil diligentæ reliquum nobis

B b

bis

bis faciendum, quin accurate excutiamus, utrum probari possit, *pia & laudabilia Ægyptiorum instituta* Hebræorum *de Religione legibus vetustiora esse*. Id quidem magno imprimis animo asserunt viri eruditi; sed, nisi me fallit iudicium, tenuibus admodum invalidisque rationibus assertum suum addicunt. Est hæc controversia ex earum quæstionum genere quæ quum in factis consistant, non subtili aliqua ratiocinatione, aut audaci hariolatione, sed idoneis testibus, qui vel ipsi ea ætate vixerunt, vel ei proximi fuerunt, aut sua saltem ex talibus sine fabulorum narrationum mixtura hausserunt, comprobari debent. Quumque ea res magni in religione universa momenti sit, vitio nobis verti non debet, si solida animumque convincentia desideremus argumenta, neque leviculis quibusdam conjecturis eam transmitti patiamur. Videamus itaque quos testes laudare viri Doctissimi possint.

II. Quicquid de antiquis *Ægyptiorum* institutis scimus, si ea demas quæ ex sacris nostris edocti sumus monumentis, id fere ex *Dione Cassio*, *Luciano*, *Plutarcho*, *Strabone*, *Diodoro Siculo*, *Charenone*, *Herodoto*, aut *Manethonis & Sanchuniatonis* fragmentis collectum est. Sed nullus horum omnium illius antiquitatis auctoritatisque est, ut, non dicam homini moroso, sed vel mediocriter prudenti, tantæ vetustatis fidem faciat.

III. Et *DIONEM* quidem *CASSIUM* quod attinet, is sero admodum, *Marci Antonini Philosophi* ætate, & sub *Marci filio Commodo*, proximisque imperatoribus vixit, Senatoria tunc gavissus dignitate. Ab *Alexandro Mammea* filio ad consulatum fuit evectus, quem cum ipso Imperatore gessit, anno Urbis Icccccclxxxi. Et ad hunc usque *Alexandrum* historiam suam perduxit. Porro exiguum admodum est quod ex *Dione* pro se viri eruditi proferunt; id nimirum, quod dies singulos planetis assignare *Ægyptiorum* inventum sit. Vid. sup. lib. I. cap. VI. §. VII. De qua re mihi quidem altercari non lubet. Cicum non interduim.

IV. Ejusdem ævi *LUCIANUS* est, & sub *Marco Antonino*, & post eum vixit: quippe qui meminerit belli a *Marco* cum *Marcomannis & Quadis* gesti, & *Marcum Divum* vocet; quod arguit naturæ cessisse ac locatum fuisse cælo. Et quæ de *Ægyptiis* narrat in *Dea Syria* initio, ea neque asseveranter tradit, & aperte falsa sunt.

sunt. Ipsa *Luciani* verba ita habent : Πρώτοι μὲν ὦν ἀνθρώπων, ἃ ἡμεῖς ἰδοῦν, Ἀιγύπτιοι λέγονται Θεῶν ἢ ἐνοίων λαβεῖν, *Primi itaque hominum, quos nos scimus, Aegyptii, dicuntur & Deorum notitiam percepisse &c.* Attende, *Dicuntur*, &, *quos nos scimus*. Si scrutatus esset aut credidisset ea quæ *Moses* prodidit, invenisset, diu ante *Aegyptiorum* rempublicam, numinis notitiam, nominumque sermonumque sacrorum intellectum viguisse. Porro quantum narrationibus illis tribuendum sit, quibus antiquitates suas, ambitiose magis quam ex vero, singulæ propemodum nationes jactare solent, ipse satis ostendit *Lucianus*, dum ita inquit : Ἰσοριόη δὲ μοι ἐτίμων περὶ, ὅκιστα τῶ ἱερῷ ἐστὶ, καὶ τὴν θεῶν αὐτοῖς, ἥ ἵνα δοκίνοει, πολλοὶ λόγοι ἐλέγοντο. ἃ μὲν οἱ ἱεροί, οἱ δὲ ἐμφανέες, οἱ δὲ κάρηα μυθώδεις, καὶ ἄλλοι βάρβαροι, οἱ μὲν τοῖσι Ἕλλησιν ἰμο-λογίζοντες, Ἰὼς ἰγὼ πᾶσι μὲν ἐρίω, διχομαί δὲ ὑδαμῶ. *Inquirenti mihi de annis quamdiu templum hoc durasset, & de Dea, quamnam ipsi esse putarent, multi sermones ferebantur, quorum alii sacri tradebantur, alii aperti ac plani erant, alii contra valde fabulosi: rursum alii Barbari, alii cum Græcis consentientes; quos ego omnes referam, hanc quaquam autem approbo.* An qui ita loquitur solidas censendus est suppeditare rationes, quibus tam infanum postulatum probetur?

V. *PLUTARCHUS* sub *Nerva* ac *Traiano* potissimum floruit; & quæ de *Iside* ac *Osiride* & *Typhone* ex *Aegyptiorum* traditionibus fabulatur, eorum non contemnendam partem ex *Mosis* sacra historia detorta, ineptisque figmentis depravata esse, suo loco a nobis docebitur.

VI. *STRABO* in *Aegypto* fuit, quum ei Provinciæ *Cornelius Gallus* præesset, & Geographiam suam scripsit quarto anno Imperii *Tiberii Caesaris*.

VII. *DIODORUS SICULUS* *Julii Caesaris* & *Augusti* ævo vixit, eaque quæ de *Aegyptiorum* rebus ante bellum *Trojanum* prodit, ne seipsum quidem pro certis habere haut dissimulat: quippe in quibus ἐδὲν πασιπληγὴ μακροχρόνιον, nullam firmitatem fide dignam reperire se fateatur. Prudenterque monet, nationibus plerisque, tam *Græcis*, quam *Barbaris*, hanc esse indolem, ut se omnium hominum primos vitæ commoditates invenisse, & res

Lib. I. cap. 9.

apud se actas, a plurimis inde seculis literarum monumenta promeruisse jactitent. Ideoque eam de antiquitate quæstionem indicifam ipse relinquit. Ἡμεῖς δὲ περὶ τῆς ἐκείνων παλαιότητος ἀκριβέως, καὶ τίνων προτερεῖ τὰ ἔθνη τῶν ἄλλων τοῖς χρόνοις, καὶ πόσους ἔτεσιν, ἢ ἂν διορθώμεθα. Nos equidem de antiquitate singulorum, quæque nationes aliis tempore, & quanto annorum numero, sint priores, certi nihil definimus. Ægyptios vero ob ambitionem antiquitatis suæ jactantiam, præsertim in Theologumenis, nominatim taxat: quippe quos multa φιλοτιμώτερον ἢ περ ἀληθινώτερον MAGIS EX AMBITIONE QUAM VERO sibi attribuisse sciscit.

Lib. I. cap. 29.

De Histor. Græc. lib. II. cap. I.

Lib. XVII.

VIII. CHÆREMON, sæpius a Porphyrio laudatus, quis qualisque fuerit, ex Vossio optime discas. Ægyptius nimirum, qui Hieroglyphica & res Ægyptias literis commisit. Præceptor Dionysii Alexandrini, ejus qui a Nerone usque ad Trajanum docuit. Sed inde imprimis Chæremonis ætatem scimus, quod Ælium Galium, Alexandria navigantem, in Ægyptum fuerit secutus, ut Strabo narrat. Fuit autem homo inscite arrogans; & scriptor vanissimus. Quo nomine non a Josepho solum, sed & ab aliis explosus est. Josephus quidem, primo contra Apionem Libro, inepta aliquot Chæremonis de rebus Judaicis mendacia adducit atque refellit. Strabo autem refert, eum Philosophia & Astronomia peritiam professum, ob insipientiam & arrogantiam ludubrio fuisse. Ex Tæza etiam hominis vanitatem detexit Vossius.

Lib. I. con. II. Apian.

Lib. I. cap. LXX.

IX. HERODOTUS omnium, qui hodie exstant, Græcorum Historicorum vetustissimus est: at Mose multis seculis recentior: quippe qui floruit temporibus Darii Hystaspida, Xerxis, & Artaxerxis qui Μακρίχειρ, sive Longimanus, dictus fuit, circa annum Urbis conditæ trecentisimum. Qua autem fide & judicio res Ægyptias conscripserit, non ex Josepho solum colligas, qui ex Manethonis scriptis arguit, πᾶσι Ἡρόδοτον τῶν Ἀιγυπτιακῶν ὑπ' ἀγνοίας ἐψευσμένων, Herodotum frequenter in Ægyptiacis ignorantie mentitum: sed & ex Diodoro; cujus verba digna sunt quæ hic appingantur. Ita ergo ille: Ὅσα μὲν ἔν' Ἡρόδοτῳ καὶ τινεσὶ τῶν τὰς Ἀιγυπτίων πράξεις συλlezαμένων ἐσχεδιάκασι καὶ συνεγράψαντο, ἐκυσίως προκρίναντες τῆς ἀληθείας το παραδοξολογεῖν, καὶ μύθους πλάτ-

πλάττειν ψυχολογίας ἐνεκα, παρήσημεν, *Nos autem quæ Herodotus, & nonnulli rerum Ægyptiarum scriptores, portenta narrationum pro veritate sponte amplexi, & voluptatis gratia fabulas commenti blaterarunt, missa faciemus.* Harpocratonem quendam *Ælium* librum scripsisse περὶ τῆς καλῆς αὐθιγῆς τὴν Ἡροδότου ἱστορίαν, de mendacii arguenda *Herodoti historia*, auctor *Suidas* est.

X. Quæ quum ita sese habeant, ad eorum omnium appello tribunal quos nullum causæ præjudicium occupavit, num scriptores tam recentes, quorum antiquissimus ab iis de quibus disputamus temporibus tot seculis remotus est; quique a se invicem & ab aliis non semel vanitatis convincuntur; qui, etiam quum omni sua solertia & integritate usi sunt, aliquando se incerta narrare fatentur, & quibus ipsi vix fidem habeant, hausta nimirum ex *Ægyptiis* sacerdotibus, quibus haud quaquam religio fuit ambitiolis mandaciis gloriæ gentis suæ velificari; qui denique *Hebræorum* res vel incognitas prorsus habuerunt, vel sero didicerunt, postquam *Ægyptiorum* fama orbem implevissent: quivis, inquam, cordatus judicet, num scriptores ejusmodi idonei testes sint, ex quibus *Ægyptiacarum* cærimoniarum antiquitatem, *Mosis*, *Josephi*, *Abrahami* ætate vetustiore, solide & valide arguas.

XI. At certiora fortassis *MANETHOS* suppeditaverit, *Ægyptius* ipse, & qui sua ex antiquissimis eruit columnis, librisque sacris. Videamus. Fuit *Manethos* natione *Sebennita*, functione Ἀρχιερεὺς τῶν ἐν Ἀιγύπτῳ ἱδωλῶν, flamen *Ægyptiacorum idolorum*, ut *Eusebius* loquitur, sive ut *Syncellus*; τῶν ἐν Ἀιγύπτῳ μιαιφῶν ἱερῶν ἀρχιερεὺς impurorum in *Ægypto* sacrorum summus Sacerdos. Omnem historiam *Ægyptiacam*, præprieque quæ ad *Theologiam* hujus gentis pertinent, fusa in *Græcam* transtulit linguam, quum in sacro opere quod scripsit, tum in aliis commentariis. Vixit sub *Ptolomæo Philadelpho*, cui historiam suam dedicavit, & *Herodoto* aliquanto fuit recentior. Eruisse se sua dicit partim ex columnis in *Seriadica* terra positis, quibus sacræ notæ, sacra dialecto a *Thant*, sive *Mercurio* insculptæ erant, partim e libris scriptis ab *avo Mercurii Trimegisti*, aliisque qui a sacerdotibus in templorum adytis asservantur. Admodum probabilis Doctissimi *Stillingfli* observatio est, Occasionem hujus *Manethonis* historiæ dedisse *Philadelphum*. Orig. Sacrar
lib. I. cap.
II. §. VIII.

delphi Regis curiositatem, qui quum ex sacris literis, in Græcum nuper sermonem translatis, ea de mundi origine & generis humani propagatione didicisset, quæ *Moses* tradit, *Manethoni* in mandatis dedit, ut quæ ex suis Archivis proferre Ægyptiorum sacerdotes poterant exponeret: quo conferri a Rege cum vetustis Hebræorum annalibus possent. Verum quam anilia deliramenta sub venerandæ antiquitatis nomine ac specie locutus sit, multis apertisque rationibus ostendit *Iosephus*. Idque tum potissimum *Manethoni* contigit, quum eas Ægyptiorum res enarravit, quibus res Hebræorum quodammodo implicite fuerunt. Neque id profecto mirum. Quum enim Ægyptius esset, multas odii atque invidiæ adversus *Judaos* causas se habere est arbitratus: & quum impurissimorum *dæmonum* sacerdos esset, Deo *Israelis* quicquid ad gloriam suam faciebat invidit. Neque aliunde liquidius colligas quam ex ipso hoc *Manethone*, quam vel imperiti veræ antiquitatis, vel malevoli illius dissimulatores, imo vero scelerati corruptores, Ægyptii fuerint; modo ea quæ de *Israelitarum* in Ægyptum adventu & ex Ægypto exitu sacræ literæ prodidere, cum iis confligere libeat quæ nugivendus *Manethos* scriptis consignavit, & erudite confutavit *Iosephus*.

XII. At saltem *Manethone* accuratior, inquis, atque antiquior *SANCHUNIATHON BERYTIUS* est; qui Phœnicum historiam patrio sermone scripsit, multaque illi immiscuit, quibus Ægyptiorum Hebræorumque antiquitates mirum in modum illustrantur. Accurationem viri ipsum illius cognomen contestatur. Nam, ut ex *Porphyrio Theodorus*, Σαγχωνιάθων ὁ κατὰ Φοινίκων διάλεκτον φιλαλήθης. *Sanchoniathon* lingua Phœnicum significat amicum veritatis. Hebraice scripseris סַנְכִינְעֶאֶתוֹ *Sankineatho*, id est, *Legis*, seu doctrinæ verioris amicus: aut si verbum verbo reddideris, *Lex zelus ejus*. סַנְ סַנְ, decurtatum est a סַנְנָא *Sanna*. Id Phœnicibus idem fuit quod Arabibus سَنَا *Sanna*, *Lex*, *Doctrina*. Hinc Phœnicia urbs eadem modo appellatur *Kirjat Sepher*, Jud. I. v. 11. 12. modo *Kirjat Sanna*. Jud. XV. v. 49. Quam etymologiam incomparabili *Bocharto* debemus.

XIII. Excerptisse autem *Sanchuniathon* sua dicitur, partim ex *Theoyti* monumentis, qui princeps literas invenisse, & scribendorum

rum commentariorum auctor fuisse perhibetur : partim ex iis quæ acceperat a *Jerombalo Sacerdote Dei IEUOU* ; ut ex *Porphyrio Eusebio* , pro quo *Theodoretus* legit *IAO* : partim denique ex singularum urbium commentariis , & templorum monumentis , quæ reperta sunt in adytis reposita , *Arcanis Ammonaeorum* literis , quarum notitiam pauci oppido assecuti sunt. Tanta porro diligentia ac fide omnia congestit , ut hoc illius opus *Abibalo Regi Berytiorum* dedicatum , non modo Rex , sed etiam ii apud ipsum , quorum erat de veritate scriptorum cognoscere , omnes comprobarint.

XIV. Mira vero Scriptoris hujus antiquitas est : quippe qui *Trojanis* vetustior proxime ad *Mosis* ætatem accessisse , & *Semiramide* , quam *Iliacis* temporibus vel antiquiorem vel æqualem fuisse memorant , apud *Assyrios* regnante , vixisse a *Porphyrio* perhibetur. Intercedit quidem post *Scaligerum Vossius* , qui , ut probent *Sanchuniathonem* recentiorē esse quam *Phœnicum* annales ferunt , eum meminisse observant temporis quo *Tyrus* condita est , & quidem meminisse ut rei jam antiquæ. Atqui *Tyrus* non quidem anno uno ante *Trojanam* cladem exstructa est , quod *Justinus* libro *Epitomes* suæ duodevigesimo falso tradidit ; attamen ante cladem illam condita est annis non amplius *LXXVI* , ut *Vossius* putat , vel secundum *Ludovici Cappelli* calculum annis *LXV*. Cæterum ad objectionem eam retundendam observari jubet *Bochartus* , nomen *Tyri* in *Phœnice* urbibus multis commune fuisse : quarum illa celeberrima , quæ fuit in insula vicina *Palatyro* , non tamen antiquissima. Ea quippe vetustiorē fuisse *Palatyrum* , vel ex ipso nomine constat. Neque enim aliud *Palatyrum* quam vetus *Tyrus*. Itaque *Palatyr* mentio fit in libro *Iosue* cap. *XIX*. v. 29. Ibi enim *מבצר צור* civitas munita *Tyrus* , *Aferitarum* limes ad mare , non procul a *Sidone* , non potest alia esse quam *Palatyrus*. Porro de *Palatyro* , non de *Tyro* insulari actum esse in illis *Sanchuniathonis* verbis , quibus tota nititur *Scaligeri* & *Vossii* argumentatio , contendit *Bochartus*. At *Bochartum* non contemnendis argumentis refellit Reverendissimus *Stillingfleet Orig. Sacr. Lib. I. Cap. II. §. IV*. In eo vero omnes consentiunt , insignem esse *Porphyr*i parachronismum , quando *Semiramidem* tempore belli *Trojan*i aut paullo

paullo ante vixisse hariolatur: quum constet, eam *Iliaca* tempora annis circiter octingentis antecessisse. Hæc de *Sanchuniatonis* auctoritate atque ætate ex *Porphyrio* & *Philo*ne *Byblis*, *Sanchuniatonis* interprete, habet *Eusebius*, *Prepar. lib. I. cap. IX.*

XV. Sed & hic multa observanda veniunt. I. Qualiscunque fuerit *Sanchuniaton*, & quantæcunque ætatis, omnia arguunt eum *Mose* fuisse recentiorē. *Iosephus* ita calculos ponit, ut putet *Exodum Israelitarum* ex *Ægypto* sub ducatu *Mosis* bellum *Trojanum* annis propemodum mille præcessisse: eamque *Iosephi* computationem Christiani Veteres summo studio admiserunt. Hinc *Iustinus Martyr* collocat *Mosen* *Judaorum* ducem in temporibus *Ogygis* & *Inachis*. *Inachus* autem *Argis* in *Peloponneso* novum regnum formasse creditur anno *Periodi Julianæ* 2357. *Ogyges* paulo post regravit in *Attica*, illiusque ætate *diluvium* accidit, quod ab ipso denominatur, & *Olympiadem* primam mille ac viginti annis antecessisse proditum est ab *Aeusilao*. *Iosephum* secutus est *Theophilus*: *Iustinum Tatianus*, *Tertullianus*, *Africanus*: *Tatianum*, ut solet, *Clemens Alexandrinus*: *Africanum* *Epiphanius*, atque *Georgius Syncellus*. Nec quisquam, ut ipse *Marsham* noster fatetur, repertus est ante *Eusebium*, qui de vetustate *Mosis* detrachere ausus sit. *Eusebius* autem de veteri *Mosaica* ætatis $\pi\rho\phi\epsilon\tau\iota\sigma\mu\alpha$ detraxit annos CCLXXXIV. Eumque sequuntur *Scaliger*, *Petavius*, *Marsham*, & ex recentioribus *Chronologis* multi: jure an injuria, nunc quidem inquirere non libet. At demus, *Mosen* trecentis propemodum annis juniorem fuisse quam *Iosephus*, antiquitatis fortasse quam veritatis in hac re studiosior, contendit: ponamusque eum floruisse ætate *Cecropis* primi *Atheniensium* Regis, *Periodi Julianæ* anno 3156. antecesserit certe *Troja* cladem quatuor fere seculis. Hæc enim, ut ait *Petavius*, certissime incidit in eum annum qui est *Per. Jul.* 3530. Hinc sequitur, si verum est, quod cum *Porphyrio* *Snidas* prodidit, *Sanchuniatonem* tempore *Belli Trojani* fuisse, eum *quadringentis* propemodum annis *Mose* esse juniorem; si *Vossio* & *Scaligero* consciscamus, multo pluribus. Et hic nobis *Sanchuniaton* idoneus earum antiquitatum testis erit, quæ *Mosis* ævum superant?

XVI. At sua, inquiunt, ex antiquissimis monumentis haufit. Cedo,

Cedo, quibus? Ex *singularum*, ais *urbium & templorum commentariis*. At quis eorum fidem præstet? Et præstiterit. Quid ista *Phœnicum* monumenta habent, quo *Ægyptiacarum* præ *Hebraicis* cærimoniæ vetustas adstruatur? Pergis. *Sed alia ex Thoyti arcanis libris mira industria collegit*. At quid de istis *Thoyti* libris sentiendum sit, supra a nobis prolixè est expositum: mox addenda erunt alia.

XVII. Sed undecunque sua habuerit *Sanchuniaton*, quis *Sanchuniatonem* habet? Quidquid ille sua, id est, *Phœnicum* lingua scripsit, illud omne pridem periit. In *Græcum* quidem sermonem *Philo*, non *Judeus* ille *Alexandrinus*, sed *Gentilis* aliquis *Byblius*, *Adriano* εὐχρηστικός, transtulit. At quis dicet, qua peritiâ, qua fide? Sed neque *Philonis* illius quicquam superest nisi ἀποσπασματρία apud *Eusebium* & si quem forte alium, ubi inter multas fabulas vera aliqua quasi per nebulam deprehendas. Et profecto nihil admodum, quod momenti alicujus sit, a viris doctissimis productum memini, quo immane illud assertum de *Hebræorum* religione ex *Ægyptiorum* sacris arcessenda firmatum eant. Atque ita nunc ostendisse arbitror, non esse eos, quorum testimonio potissimum viri doctissimi nituntur, historicos, graves satis atque idoneos tantæ rei auctores.

XVIII. Multo minus ex *APOLLINIS* oraculo, quod cæteris suis observationibus præstruere *Marshamo* libuit, confici poterit philosophiam Divinam, quæ viam ad beatitudinem demonstrat, ex *Ægyptiorum* schola prodiisse. *Eusebius* equidem causas suas, easque graves habuit, cur isthoc testimonio, quod Gentiles pro Divino admittebant oraculo, adversus Gentiles pugnaret. Apud nos autem, qui decantata id genus oracula, vel pro vafro- rum hominum commentis, vel pro fallacibus malorum dæmonum carminibus habemus, imbelles prorsus id telum est. Liceat nobis *Marshamo* responderè *Alexandrini Clementis* verbis, in *Protreptico ad Gentes*: ἀνῆλθει ἡμῶν καὶ τῆς ἀλλης ματαιότης, μάλλον δὲ ματαιὴς ἄχρεστος χρησιμεία, τὸν Κλάριον, τὸν Πύθιον &c. *Narra nobis alius quoque Divinationis, vel insana potius vanitatis oracula, Clarium, Pythium &c.* Ματαιὰ ταῦτα οἷς ἀληθῶς ἀνθρώπων ἀπίστων σοφιστήρια. *Sunt hæc vere insana hominum infidelium commenta.*

CAP. II.

Ex Apollinis Oraculo & Sanchuniatone ostenditur, Hebræorum antiquitates Ægyptiacis anteponendas esse.

- I. *Qui adversus nos producuntur testes, ii pro nobis pugnant.* II. *Apollinis oraculo Hebræi non minus quam Ægyptii, imo supra illos, laudantur.* III. *Marshami cavillum retunditur.* IV. *Thoyt, sive Mercurius Ægyptiorum, ex quo sua habere dicitur Sanchuniaton, secundum Augustinum Mose recentior, secundum Artapanum ipse Moses est.* V. VI. *Magnum utriusque convenientiam edisseruit Huetius.* VII. *Non tamen quicquid Thoyti esse perhibetur Mofi attribuendum est.* VIII. *Jerombalus, ex cujus commentariis quadam transcripsit Sanchuniaton, Gideon esse videtur.* IX. *Multa quæ de rerum primordiis narrat, Mosis historiam respiciunt.*

I.

DEFUNCTI nunc hoc argumento censerī possemus, postquam ostendimus, aut nihil aut parum admodum præsidii *Marshamo* cum ὁμοψήφοις in iis auctoribus ac testimoniis esse quæ causæ suæ validissima existimant propugnacula. Sed non libet nobis sola ictuum declinatione adversarii fatigare lacertos; audaciores in prælio facti, quas nobis obtenderat, eas in ipsum convertimus machinās; & ab oraculis, quibus terrorem nobis incutere conatus est, a *Sanchuniatone*, *Manethone*, *Diodoro*, *Plutarcho*, cæterisque triariis suis, argumenta mutuabimur, quibus evincamus, *Ægyptiorum* etiam antiquissima quæ laudantur Theologumena, *Hebræis* supparia, imo posteriora esse.

II. Ab ORACULO isthoc incipiamus. Quicquid ibi *Apollo* in *Ægyptiis*, idem & in *Hebræis Phœnicibusque* laudat. Ita enim persequitur:

Πολὺς καὶ Φοῖνιξ ὁδὸς μακρὰν ἰδάντων,
 Δουρὺν Δουρίη καὶ Ἑβραίων γένος διδύων.

Plu-

*Plurima quin etiam ad superas via cognita sedes
Phœnici, Assyrio, Lydo, Hebræoque colonis.*

Atque operæ pretium est attendere quid ex Oraculo isto *Porphyrinus* inferat, prout verba illius *Eusebius* exhibet, ex translatione *Francisci Vigerii*. Is ergo ita: Nam qua ad Deos, inquit, via ducit, arceis obstructa vinculis, ardua que simul & aspera est, cuius quum Barbari cales semitæque plurimas invenerint, Græci tamen partim ab ea prorsus aberrarunt, partim eam quum jam tenerent, etiam depravarunt. Ceterum illius inventionem *Ægyptiis*, Phœnicibus, Chaldæis, (*Assyrii enim illi sunt*) *Lydis* & *Hebræis* Deum assignandam esse testatur. Præterea in altero quodam oraculo idem *Apollo* sic facit:

Μένει Χαλδαῖς σοφίαν λάχων, ἡδ' ἀρ' Ἑβραῖν
Ἀυτογινέθλων Ἀνακτα σεβάζεσθαι Θεὸν ἀγνώσκει.
Chaldo Hebræoque unis sapientia cessit,

Qui casto æternum venerantur numen honore.

Idemque consultus, quo sensu cælestes orbes multos esse dicerent, ita respondit:

Unicus in toto curvatur circulus orbe,
At septem zonis astrorum eductus in oras:

Ἄς δ' ἡ Χαλδαῖος καὶ ἀριζήλητος Ἑβραῖος
Οὐρανίας ἐνόησαν, εἰς ἐξδομάδιον δρέμον ἔπειν.

*Has Chaldeus ais, fama que illustris HEBRÆUS,
Nomine cælestes septeno serpere cursu.*

Hactenus Porphyrinus.

III. Hæc nunc cum tuis contende, Nobilissime *Marshame*; ac tum dicito num primas *Ægyptiis* tuis præ *Hebræis* *Apollo* deferat. Imo vero, ais. Nam *Ægyptios* primo, *Hebræos* ultimo loco recenset. Sed tuam fidem! Vir candidissime, hiccine enumerandi ordo ad tam indignum eruditione tua cavillum te compellet? quum *Porphyrio* ipso interprete, *ἑρμῆς* earum rerum non minus *Hebræis* quam *Ægyptiis* assignetur, neque ullo verbulo, quisquis ille fuerit *Apollo*, moneat, illos ab his sua mutuatos esse. Quid interest, quis primo, quis altero, quis tertio ordine numeretur? Quid si *Poeta* id metro suo indulserit? Quid si *Apollinem* gradatione quadam usum existimemus, ut ab *Ægyptiis* orsus, post

multas nationes permeatas, tandem in *Hebrais*, ut omnium laude dignissimis, desinat? Nunquid eo nos ducit Ἀριζυλῆτων *Ilustrium* elogium, quo alio ipsos oraculo insignivit? Denique tantum abest, ut ultimo eos loco haberi velit, ut ex adverso non *primos* eos duntaxat, sed & *soles*, veræ Theosophiæ possessores pronunciet.

IV. Sed & de SANCHUNIATONE videamus. Is id cum *Manethone* commune habere dicitur, quod sua uterque ex antiquissimis quibusdam *Thoyti* sive *Taanti*, quem Ἑρμῆν, *Græci*, *Mercurium* Latini vocant, monumentis hauserit. At quis ille *Mercurius* sit, in tam obscura fabularum nube latet, ut ex ea historiæ veritatem eruere admodum sit difficile. *Augustinus* eum *Mose* recentiorem fuisse docet. *Eo* quippe tempore quo *Moyſes* natus est, fuisse reperitur *Atlas ille magnus Astrologus* *Promethei* frater, *maternus avus* *Mercurii* Majoris, *cujus nepos* fuit *Trismegistus ille* *Mercurius*. *Artapanus*, vetus auctor, *cujus fragmenta* aliquot *Ensebius* nobis reservavit, narrat, *Moyſum* *Judæa* mulieris infantem, sed a filia *Palmanothis* *Ægyptiorum* regis adoptatum, per multa humano generi utilissima tradidisse. Διὰ πᾶντα ἐν τὸν Μωϋσων ὑπὸ τῶν ὀχλῶν ἀγαπηθῆναι, καὶ ὑπὸ τῶν ἱερῶν ἱσοθῆς τιμῆς καταξιαδίᾳ προσαγορευθῆναι Ἑρμῆν, διὰ τὴν τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἱμνησίαν. Quibus rebus non modo populorum sibi amorem conciliaris, verum, etiam parem superis honorem a sacerdotibus, qui Ἑρμῆν ἱllum, hoc est *Mercurium*, sive *Interpretem*, ob sacrarum literarum ἱμνησίαν interpretationem, appellarunt, facile impetravit. Quæ si vera sunt, fabularis ille *Ægyptiorum Theus*, sive *Mercurius*, ipse *Moses* sit.

V. Et sane plurimam utriusque convenientiam prolixè executus *Huetius* est. Nobis insigniora enotasse sufficiat. *Mercurium Thebanum* fuisse, narrat *Clemens Alexandrinus*; *Cicero*, *Nilo* patre natum. *Moses* *Ægyptius* fuit, & infans *Nili* aquis expositus, atque inde a *Pharaonis* filia ejusque famulabus extractus. Quamobrem & *Mercurius* a *Nymphis* in *Tricrenis* lotus fuisse perhibetur. Laudatur *Apollinis* recens nati *venustus*. *Moyſen* scitulum infantem *pulchellumque* fuisse, non nostræ solum literæ prodiderunt; sed & ad exteros ejus rei fama dimanavit. Sic enim de eo ἱμνη-

De Civit.
Dei lib.
XVIII. cap.
XXXIX.

Præp. lib.
IX. cap.
XXVII.

Iustinus : Quem prater paternam scientiam hereditatem , etiam forma Lib. xxxvi.
pulchritudo commendabat. Pastorum Deus *Mercurius* fuit , ipsum-
que oves pavisse ferunt. Pastorem vitam egit *Moses* , focerique
Jethronis oves duxit , & præfuit *Israëlitis* , qui se Pastores ovium
a prima origine fuisse profitebantur. Νόμιον , *Mercurium* veteres
vocarunt : quod nonnulli quidem a pecudum pastu , sed *Phur-* Lib. i. cont.
mintus , apud *Josephum* , commodius a Legum latrone derivat. Et Apion.
hoc appolite in *Mosen* quadrat , qui Legislatorum omnium anti-
quissimus & nobilissimus est. Prestigator fingitur *Mercurius* :
nunquid propter edita a *Mose* per totum vitæ curriculum prodigia?
Decantatus *Mercurii Caduceus* est , virga nimirum , serpenti-
bus intexta , portentorum effectrix : virga scilicet illius *mirifica* instar ,
quæ a *Mose* demissa in terram colubri instar reptavit , veneficorum
Ægyptiorum deglutiit virgas , & mirabilia subinde opera patravit.
Furax habitus fuit *Mercurius* , & furum Deus. *Israëlitis* auctor fuit
Moses , ut vasis aureis atque argenteis , & plurima veste fraudarent
Ægyptios. Unde *Trogus* de *Mose* : Dux exulum facinus , sacra Ægyp-
tiorum furto abstulit.

VI. *Vius* , sive *Semitalis Deus* , ac itinerum præses , existima-
tus ac dictus est *Mercurius*. 'Ηγεμὼν appellari auctor est *Phur-*
mintus. *Moses* *Israëlitis* per quadraginta annos in desertis & avius
locis via se ducem præbuit. Deorum hominumque nuncius ac seque-
ster habitus *Mercurius* , qui iussa Deorum ad homines , hominum
preces ad Deos referret : *Moses* etiam *magister internuncius* Deum
inter & *Israëlitis* fuit , illiusque crebræ itiones , ac diutinæ in
montis *Sinai* fastigio mansione , frequentataque cum numine colloquia ,
& iussa Dei ad homines , & vota promissaque *Israëlitarum*
ad Deum relata , sacris celebrata litis sunt. Rerum omnium ,
& sapientia universæ inventionem *Mercurio* suo attribuerunt *Æ-*
gyptis. *Moses* autem libris suis rerum omnium primordia comple-
xus est , nec mundi solum & naturæ , se & Religionis ac Theo-
logiæ , historiæ quoque generis humani & animalium , Geogra-
phiæ , Politices , castrensium disciplinæ , aliarumque complurium.
Merito ut dixerit *Clemens Alexandrinus* : Ἔστι ἂν ὁ Μωϋσῆς ἡμῶν Σιτρομπλὰ.
προφητικὸς , νομοθετικὸς , τακτικὸς , στρατηγικὸς , πολιτικὸς , φιλόσο-
φος , Est ergo nobis *Moses* præscius futurorum , legum lator , aciei
C c 3 stren-

struenda, exercitus ducendi, Reipublica administranda peritus, & Philosophus. Quum ergo, secundum ingeniosas & eruditās has Illustris Huetii observationes, inter Fabularem Ægyptiorum *Mercurium* nostrumque *Mosē* tanta sit convenientia, quid ni *Artapano* assenti-
amur, *Mosē*, ob præclara in Ægyptios merita, *Mercurii* nomine ab
iis decoratum esse?

VII. Quæ itaque veritati ac pietati consentanea ex *Mercurii* commentariis scriptis suis inseruisse *Sanchuniaton* & *Manethos* narrantur, ea ex *Mosis* fontibus petita haut absurde opinari possumus. Non profecto quod omnia quæ e *Taanti* libris a *Porphyrio* proferuntur, aut quæ *Mercurii* Ægyptii opera recensentur a *Clemente Alexandrino*, & *Cyrillo*, *Mosi* attributa velimus: quamvis & in illis nonnulla *Mosaica* doctrinæ, sed mala manu interpolatæ, & commentis adulteratæ, vestigia deprehendamus, quod & *Cyrillus* annotavit. Sed propter viri antiquitatem & auctoritatem, multa *Mercurio* adscripta sunt a subdolis hominibus, favorem scriptionibus suis & plausum illustris nominis mendacio quærentibus. Atque ita fieri potuit, ut inter plurima *ψευδωνυγισα*, aliqui reperti sint commentarii, in quibus *Mosaica* doctrinæ haut contemnenda essent rudera: sed monstrorum fabularum turpitudine foedata. Tales fuisse credibile est, quos *γενικά τῷ Ἐμῷ* vocat *Manethos*, quod Vir Doctus interpretatur *Mosis Genesin*, quam & ספר תולדות *librum Generationis*, dictum ab *Hebrais* ostendit *Scaliger*.

VIII. Favet conjecturæ, quod, inter alia historię suæ scribendæ subsidia, *Sanchuniaton* habuisse naretur τὰ ὑπομνήματα Ἱερομόδου τῷ Ἰερῷ τῷ Θεῷ Ἰαώ, vel ut *Eusebius* habet Ἰεωῷ, commentaria a *JEROMBALO*, *Sacerdote Dei JAO*. Quis ille *Jao*, nisi *JEHOVA* Deus noster, de quo notum est *Clarus Apollinis* apud *Macrobiū* oraculum:

Θεῶν τὸν πάντων ὑπατοῖ Θεὸν ἔμμεν Ἰαώ.

Maximus ille Deum tibi sit cui nomen JAO.

Quis *Jerombalus*, nisi *Gideon*, qui & *Jernbbaal* dictus? Neque mirum hunc, etiam si *Sacerdos* non esset, imo ne *Levita* quidem, ab *Ethnico* homine, & rerum *Hebraicarum* non admodum perito, pro sacerdote fuisse habitum, quia fortassis fando audiverat eum

EX

ex hostium spoliis *Ephod* in urbe sua constituisse. Nisi *Bocharti* observationi subscribere malimus, quod *Hebraea* phrasi *Judeorum Magnates* כהנים sive *Sacerdotes*, dicantur. Eo ergo exemplo potuit vocari *Sacerdos Iao*, id est, praefectus, ab eo Deo, cujus nomen *Iao* est, populo suo praestitutus. Cur vero commentaria illa quae revera *Mosis* sunt, *Jerubbaalis* sive *Gideonis* commentaria dicantur, explanare difficile est: nisi id statuamus, quod & res ipsa docet, mire profanos istos auctores in confundendis sacris nominibus hallucinatos esse. Sed & fieri potuit ut *Gideoni* foedus aliquod, frequensque commercium cum *Berythiis* fuerit; quo factum est ut *Berythii*, *Gideonis* ope, aliqua de religione didicerint, ut vice versa *Israelita*, mox post mortem *Gideonis*, *Baal Berith* sibi in Deum constituerunt. Jud. VIII. v. 33. Est autem *Baal Berith* idolum *Beryti* urbis e qua oriundus *Sanchuniathon*; qui si *Gideone*, uti credibile est, recentior fuit, sua quaedam ex civium suorum traditione aut commentariis, quos illi ab *Israelitis Gideonis* opera habuerunt, exscribere potuit.

IX. Atque ipsa sane res loquitur, ex *Mosis* historia, sed per multos anfractus, derivata esse quae de mundi primorumque hominum ortu *Sanchuniathon* narrat, quanquam miris torsionibus ac putidis parachronismis omnia involvat fabulosus auctor. Tantum lectori meo a rebus suis otii opto, ut *Sanchuniathonis* λεωτολογία μετα ad eruditum illum *Bocharti* commentarium examinet, qui exstat *Geographia sacra* lib. II. cap. II. Pro specimine haec sumto. In ipso operis exordio legas, statim initio rerum fuisse πνοὴν ἀέρος, ζοφωδὲς, tenebrosi aeris spiritum, quem appellat Χαῖμα ἑσπερία, כְּחוֹרֵי עֶרֶב, *Chant Ereb*, caliginem vespertinam. Res sumta ex verbis *Mosis* Gen. I. v. 2. Et fuit caligo super faciem abyssi. Vox *Erebi* ex versa עֶרֶב וַיְהִי עַל fuit *Ereb*, id est, *vespera*. Ibidem primi homines facti leguntur ἐν τῷ Κολωπῷ ἀνέχον. Ventus ille *Colpia* idem est quod קוֹל פִּי יְהוָה *Col pi Jah*, vox oris Dei, cujus inspiratione & verbo factus est homo. Narrat etiam quendam, licet loco non suo, γῆινον ἀντόχθονα, id est אָדָם *Adamum*, qui solus vere γῆινος & ἀντόχθονος, id est ex ipsa terra natus, quod & *Hebraeo* nomine significatur. Meminit & alicujus Ἐλιὺν τῷ καλεσθῆναι ἑψίσ. *Elium* est עֲלִיזָה, *Elion*, unum ex nominibus Dei, quod &

& *excelsum* notat. Dei *Elion* uxorem fingit esse *Βυρεθ*, hæc *ברית* *Berith* Dea, de qua Jud. VIII. v. 33. Deum autem *Elion* quum cælum genuisse *isogei*, desumptum illud videtur ex Gen. XIV. v. 19. *עליון קונה שמים וארץ* *N. Deus Elion genitor cæli & terra.* Nam *קנה* etiam *generare* est. Gen. IV. v. 1. Prov. VIII. v. 22. Quis non videt hæc, multaque id genus alia, *Hebraicas* magis quam *Ægyptiacas* resipere antiquitates?

CAP. III.

Manethonis de Hebræorum introitu & exitu ex Ægypto stolidæ ineptiæ.

- I. *Antiquissimas Ægyptiorum de rebus Hebraicis commentationes meras nanias esse, ipsa Manethonis historia evincit.* II. III. IV. *Qua de Pastorum extraneorum, qui Hycsos dicti sunt, regno, eorumque expulsionem ex Ægypto, itinere per desertum in Judæam, edificatione Hierosolymæ narrat.* V. *Ea per multos fabularum anfractus ad Hebræos pertinent; qui extranei, pastores, & Phœnices fuerunt, sive ex Canaan appulsi.* VI. *Primo quidem Abraam, cum multis, uti credibile est, Cananæis.* VII. *Hic propter ingentes opes Ægypto potius fingitur, & non quidem causa, attamen occasio fuit illata Ægyptio Regi calamitatis.* VIII. *Qui cum Abrahamo venerunt Cananæis, in Ægypto permanentes, paulatim regnum formare potuerunt Ægyptiis infestum.* IX. *Hycsos, si Pastores captivos notet, optime Israhæitis convenit.* X. *Qui in Joseph totam Ægyptum quodammodo obtinuerunt, ast eo mortuo, veluti captivi, Gessenis inclusi sunt angustiis.* XI. *Quæ porro dissimillima Mosaicis prosequitur Manethos, ea imperitiam vel malitiam hominis arguunt, Hebræos sub fabulis istis hand latere, non arguunt.* XII. *Quod & Grotius docuit.* XIII. XIV. *Et Nicolaus Abramus fuscè exsecutus est.* XV. *Ex cuius observationibus colligitur, sequioris ævi Ægyptios de Hebræorum antiquitatibus nihil intemeratum apud suos invenisse.* XVI. *Id unum recte dixit Manethos, Moysen suis leges de-*

dedisse qua maxime Aegyptiorum consuetudinibus inimica erant.

I.

SED & ex MANETHONE haut difficulter colligas, ea quæ de *Israelitica* gentis stirpe atque origine ipsis nobisque ex *Mose* notissima sunt, præ nimia antiquitate, illorum temporum, quibus *Manethos* vixit, *AEgyptiis*, propemodum incognita fuisse, & in iis ipsis quæ vetustatem mentiebantur commentariis, adeo fabulose, absurde, & confusæ tradita, ut vix umbram veritatis deprehendas. Unde argumentando inferimus, nugatorias esse *AEgyptiorum* commentationes quando de *Mosaicis* temporibus & quæ iis antiquiora sunt garrunt; & nihil denique de istis ætatibus certi existare, in quo pedem tuto figas, nisi in *Mosis* sacra historia. Frustra itaque *Manethonem* laudari quando de *Israelitarum* antiquis ritibus ferenda est sententia. Quid enim ab eo expectes homine, qui neque unde oriundi *Israelita* sint, neque qua occasione in *AEgyptum* venerint, indeve exierint; neque quis *Moses* fuerit, utrum *Hebraus* an *AEgyptius*, exploratum habuit: neque *Davidis* tempora, quibus demum occupata a *Judeis*, & ædificata auctaque *Hierosolyma* est, a tempore exitus ex *AEgypto* distinguere didicit? Hocce demum auctore finiemus, quid sacrorum vel dogmatum vel cærimoniarum *AEgyptiis* ante *Hebraos* habuerint?

II. At ne temere hæc dixisse videar, audiamus quæ *Manethos* de primo *Hebraorum* in *AEgypto* adventu, quæ de exitu, quæ de occupatione terræ *Canaan* fabulatur. Quum vero *Manethonem* ipsum non habeamus, nemo id melius *Iosepho* dixerit. Cujus hæc sunt in primo contra *Apionem* verba. *Is Manethos in secundo AEgyptiacorum hac de nobis scripsit. Ponam vero etiam verba ejus tanquam ipsum illum adducens testem. Fuit nobis (ita Manethos) Rex Timaus nomine. Sub hoc nescio quo modo Deus iratus fuit: & præter spem ex partibus Orientalibus homines, genere ignobiles, adepta fiducia in provincia castra metati sunt. Et facile ac sine ulla eam potenterque ceperunt: & principes ejus alligantes, de cætero civitates crudeliter incenderunt: & Decorum templa everterunt. Erga omnes vero provinciales inimicissime se gesserunt: & alia non*

Dd
pauca,

panca, quibus eorum crudelitatem exaggerat. Deinde Regum quibusdani nominibus interjectis, narrat gentem illam vocatam esse Hycsos, hoc est Reges Pastores. Hyc enim secundum sacram linguam Regem significat; Sos vero pastorem sive Pastores; secundum communem dialectum: & ita compositum invenitur Hycsos. Quidam vero dicunt, eos Arabas esse. Addit Josephus: In aliis autem exemplaribus non Reges significari comperi per appellationem Hyc, sed e diverso captivos declarari pastores. Hyc enim Ægyptiaca lingua, & hac, quando denso sono profertur captivos aperis significat: & hoc potius verisimile mihi videtur, & historia antiqua conveniens.

III. Post alia interjecta pergit Manethos: Sub Rege cui nomen erat Alisfragmutholis viros pastores, & aliam quidem universam Ægyptum perdidisse, inclusos autem in locum habentem mensuram jugerum decem millium: cui loco nomen est Avaris. Filium vero Alisfragmuthoseos Themosin conatum eos vi expugnare cum quadringentis octoginta millibus armatorum eorum muros obsedisse: Quum vero de obsidione successu desperasset pacta cum eis fecisse, ut Ægyptum relinquentes quo vellent innoxii omnes abirent. Illos vero his promissionibus impetratis, cum omni domo & possessionibus, non minus ducenta quadringenta millia numero ex Ægypto per desertum in Syriam iter egisse: & metuentes Assyriorum potentiam (tunc enim illi Aliam obtinebant) in terra qua nunc JUDÆA vocatur civitatem adificavisse, qua tot millibus hominum sufficere posset, eamque HIEROSOLYMA vocitasse. Hæc Manethos.

IV. Qui alibi, uti Josephus arbitrantur, sui oblitus, incredibilia verba de Judæis inferuit, volens iis permiscere plebem Ægyptiorum leproforum, aliorumque languentium, qui, sicuti ait, abominatione ex Ægypto dilapsi sunt. Longa est fabula: sed summa sequar fastigia rerum. Quum Amenophis rerum in Ægypto potiretur, aliquis ei cognominis persuasit regi, fore ut Deos conspicaretur, siquidem provinciam a leprosis aliisque immundis hominibus purgare contenderet. Qua re lætatum regem omnes corpore debiles ex Ægypto congregasse, ad numerum octuaginta millium. Eosque ad lapidicinas in partem Nili orientalem misisse. Quibus quum eruditi quidam, at leprosi, Sacerdotes

dotes interessent, rex, Deorum iram reveritus, ad requiem eorum & tutamen secrevit iis urbem desertam, quæ fuerat Pastorum, nomine *Avarim*. Illi autem locum hunc ad rebellionem opportunissimum nacti, ducem sibi met quendam *Heliopolitanorum* pontificum, *Osarsiphum*, constituerunt, qui mutato dehinc nomine *Moses* vocatus est. Hic eos sacramento primum obstrictos, suisque initiatos sacris, QUÆ MAXIME ÆGYPTIORUM CONSUETUDINIBUS INIMICA ERANT, (ita ad verbum *Manethos*) ad bella contra *Amenophim* se accingere iussit. Pastoque foedere cum pastoribus iis qui videbantur a *Themose* Rege depulsi ad *Hierosolymorum* urbem, multum *Amenophi* negotii successit. *Solymita* enim iis sese adiungentes, *Amenophim* quidem in *Ethiopiam* fugere coegerunt, civitates vero & vicos *Ægypti* incenderunt, Deorum imagines cremaverunt, donec *Amenophe* ex *Ethiopia* cum numerofo exercitu ingentique animo redeunte, leproforum ea hominum pastorumque colluvies fusi fugatique sunt, prosequentibus eos *Ægyptiis* ad usque *Syria* fines.

V. Quæ *Iosephus* & *Iosephum*, secuti Viri Doctissimi, tanquam de *Hebrais* dicta magno consensu accepere: *Maesthoni* quidem vel igrorantiæ vel falsi postulantes, quod multis veritatem figmentis obscuraverit: non ita tamen quin interdum quasi per nebulas radii quidam illius intermicent. Et profecto multa sunt quæ opinionem istam reddunt probabilem. Ait, pastores quosdam extraneos e partibus *Orientalibus* in *Ægyptum* sese contulisse. At *Hebrai extranei* *Ægyptiis* erant, & pastoritiam agebant vitam, jam inde ab *Abrahamo*. Addit quidem, fuisse qui dixerint eos esse *Arabas*, quod *Marshamus* avidè arripit, ne *Hebrai* viderentur: sed non ostendit *Manethos* se in ea fuisse mente. *Africanus*, qui sua ex *Manethone* excerpfit, *Phænices* fuisse testatur. Verba sunt: Πεντακαιδέκτη δυναστία ποιμήνιον. ἦσαν δὲ Φοίνικες ἔθνη, βασιλεῖς ἐξ οἱ Μήμφιν πόλιν. *Decima quinta Dynastia Pastorum. Fuere autem Phænices advena sex reges, qui Memphin ceperunt.* Id ipsa regum nomina palam docere videntur. Quæ de re consuli *Bochartus* potest.

VI. Venerunt ergo in *Ægyptum* *Phænices*; *Abrahamus* nimirum cum familia sua satis numerosa, & uti credibile est, cum

D d 2

Abra-

Pag. 204.

Geogr. Sac.
Part. 12.
lib. 1, cap.
17.

Vide Nicol.
Abra. Pha-
rum. Lib.
VII. cap.
31.

Abrahamo plurimi *Cananei*, eadem evitandæ famis necessitate impulsî. Certe *Iosephus*, Lib. VI. De Bello Jud. cap. XI. infinitam ei propemodum multitudinem tanquam itineris sociam jungit. Quæ quamvis τὰς ῥητόρων λεχέουσιν redoleant, non tamen ita dicenda fuissent, si solus *Abraham* descendisset cum familia. Addit *Polyhistor* ex *Artapano*, ἡ τότε συνελθόντων πολλὰς ἐς Αἴγυπτον καταμῖναι διὰ τὴν ἰσθαίμονίαν τῆς χώρας, *Eorum* qui cum ipso descenderant non paucos, ubertate regionis allectos, in *Aegypto* mansisse.

VII. Pergit *Manethos*, extraneos istos ῥάδιος ἢ ἀμαχῶς facile & sine pugna *Aegypto* positos. Id de *Abrahamo* non ablutur, de intellexeris, dum & in *Saræ* gratiam, ut ait Scriptura, & propter singularem sapientiæ opinionem, quam *Ægyptiis* impertit, ut apud *Ensebinum* *Nicolaus Damascenus*, *Empolemus*, *Artapanus* alique testantur, ad tantas opes evectus est, ut dici potuerit *Ægyptum* quodammodo spoliasse. Factum hoc, inquit *Manethos*, sub *Timao* Rege, cui ὁ Θεὸς ἀντίπευσεν, *Deus* resistit, fuitque contrarius. Quis in *Timao* isto *Pharadnem* non deprehendit, quem flagellavit Dominus plagis maximis, propter *Abrahamum* & *Saram* *Abrahami* uxorem? Gen. XII. v. 17. Persequitur *Manethos*; magnas clades *Ægyptiis* intulerunt. Non tota quidem re, sed facti quibusdam circumstantiis errans. Non enim id aliorum injuriæ; sed *Pharaonis* intemperantiæ referri debuit acceptum. Nec *Abraham* causa fuit; attamen illatæ Divinitus calamitatis occasio. Qualis autem ea fuerit calamitas, scriptura non exprimit. *Iosephus* auctor est, pestem fuisse, & seditionem popularem: *Philostatus*, morbos insolentes, cruciatusque horrendos: *Polyhistor* ex *Empolemo*: Συρίχη δὲ, inquit, φθοίραθαι αὐτὰ τὸν οἶνον καὶ τὸν λαόν. accidit autem, ut & familia *Pharaonis*, & populus interires.

VIII. Porro quum ex *Artapano* viderimus, multos eorum qui ex *Canaane* seu *Phœnicia* cum *Abrahamo* descenderant in *Aegypto* substituisse: hi sane lapsu temporis & propagare sobolem, & in civitatem coire, & regem sibi constituere, & latrociniiis suis *Ægyptum* vexare potuerunt.

IX. Præterea, quod asserit *Manethos*, hanc ipsam gentem, id

est, qui vocitabantur *pastores*, in sacris suorum libris *captivos* cognominatos, id quoque examussum *Israelitis* convenit. Qui, ut bene *Iosephus*, non temere *captivi* ab *Aegyptiis* dicti sunt, quoniam *Ioseph* ad Regem *Aegyptiorum* *captivum* se ipse nuncupavit, & *Israelita* deinceps a *Pharaonibus* ut *captivi* habiti pessimeque accepti sunt. Hæc si ita ad *Abrahami* ætatem referamus, secus atque ab *Ensebio* factum, qui ad *Iosephum* referre maluit, ex quas *Scaliger* movit difficultates circa tempora harum dynastiarum, si non tollantur prorsus, plurimum certe imminuuntur. Neque necessum est ad vivum omnia refecare, quando non nisi inter innumera mendacia rursus venit veritas.

X. Quod autem sub Rege *Alisfragmuthosi* victos pastores aliam quidem universam *Aegyptum* perdidisse narrat, inclusos vero intra loci alicujus angustias ibi ævum agitare; hætenus cum veritate conspirat, quod, quum *Hebræi*, *Iosepho* superstite, totam sub regibus *Aegyptum*, ut ita dicam, obtinerent; eo defuncto, quasi reliqua *Aegypto* pulsi, in terram *Gessen* receptum habuerint, cujus provinciæ, pascuæ quidem & fertilis, sed perangustæ, se limitibus continerent. Vis a *Themosi* ad eos obsidendos, debellandos, excindendos adhibita, responderet injustissimis illis servissimisque afflictionibus, quibus totam extirpare gentem *Pharaonis* annisi sunt. Cætera de *pælo*, cujus virtute cum omnibus suis possessionibus liberi *Aegypto* egressi pastores, de itinere per desertum, de adventu in *Judaam*, de ædificatione *Hierosolymæ* adeo manifeste *Hebræos* designant, et vix ullus dubitationi reliquus locus esse videatur. Quæ de *leprosis* atnectuntur fabulæ, ex quorsum spectent, mox explanabitur.

XI. non fuit *Marshamo* difficile multas colligere disconvenientias, quibus *Manethonis* insubidæ fabulationes ab Historiæ *Mosæica* veritate longissimo intervallo recedunt: haud tamen ex iis, etiamsi multo & plures & majores essent, effectum dabit, non eandem ab utroque rem narrari, quam hic, ut duo parentumque suorum tempore gestam, sine affectu ex vero tradit; ille autem, præ *Mosæ* infans, partim ex antiquitatis ignorantia, partim ex ærugine, multa fabularum & opaca involvit nube.

XII. Sed satius est illustris *Grotii* observationibus, cujus Venerabile

rabile *Marshamo* nomen, neque reformidandum tribunal est, liticulam hanc decidere. Is ergo *Grotius*, quum in *Libro I. De Ver. Chr. Rel. Sect. XVI.* dixisset, *de exitu Israëlitarum ex Ægypto, non pauca ex Ægyptiis Manethone, Lysimacho, Chæremone produci posse*; in *Notis* ita fatur: *Loca sunt apud Josephum contra Apionem plena mendaciis, utpote profecta a gente semper Judæis infestissima; unde & sua hausit Tacitus. Apparet autem ex his omnibus inter se collatis, Hebræos ab Assyriis ortos, parte Ægyptii potitos, ibi pastorem egisse vitam: sed operis postea servilibus pressos, exiisse Ægypto, Ægyptiis etiam quibusdam ipsos comitantibus, Mose duce, perque Arabum terras postremo pervenisse in Syriam Palæstinam, ibique instituta eos secutos Ægyptiorum institutis contraria. Caterum quomodo in his que huius historia aspersere mendaciis scriptores Ægyptii, inter se quidam, & secum singuli, pugnent, quotque illa seculis ab antiquitate Mosis librorum vincantur, egregie ostendit in illo libro eruditissimo Josephus. Hactenus Grotius.*

Phar. it.
viii. cap.
iii.

XIII. Nec minus apposite in rem præsentem *Nicolaus Abramus*, *Mussiponti* Sacrarum Literarum interpres, *Chronologus & Historicus* eruditus, e *Societate Jesu.* Is, nisi prorsus me fallit animus, rem acu tetigit, totiusque fabulæ originem judiciose detexit. *Ægyptii*, inquit, *res Hebræorum, a quibus in suam gentem non mediocris redundabat infamia, si non penitus abolere potuerunt, saltem fabulis & mendaciis obscurare conati sunt. Quoniam igitur sine sua gentis infamia fateri non poterant, Hebræos, quorum majores & Ægyptum fame laborantem ab interitu vindicarant, & ipsos Ægypti reges ad summas opes Josephi sapientia evexerant, a posteris injustissime redactos in servitutem fuisse, totumque adeo nomen Ægyptiorum, ulciscente numine illatam Hebræis injuriam, variis afflictum cladibus, & tantum non interhectione deletum, ne vel inimici Deo, vel a servis vilibusque mancipiis prostigati fuisse crederentur, eam ob causam variis fabularum officiis conati sunt fucum facere tam perspicua veritati. Quare quum inspicari non possent, pastore Syria profectos aliquamdiu regno præfuisse, & ad eandem Syriam postliminio rediisse, nec fateri vellent, Josephum virtute potius & beneficiis quam vi & injuriis vicariam in Ægypto regis ad-*
optum

ptum esse dignitatem, Egyptum a pastoribus quibudam obscurissimis vexatam & occupatam fuisse commenti sunt, eosque tandem, erectis ad recuperandam libertatem Egyptiorum animis, coactos Egypti finibus excedere, in Palæstinam Syriam commigrasse, ibi Hierosolymam condidisse, unde postea a leprosis quibudam Egyptiis & polluitis, ad lapidicinas damnatis, & Mose duce rebellantibus, in auxilium evocati magnis cladibus Egyptum affixerint, tandemque ab Egyptiis expulsi retrocesserint, & Egyptios illos leprosos in suam civitatem admiserint.

XIV. Duas igitur illi profectiões finxerunt, alteram post obitum Josephi, finita pastorum dynastia; quod videlicet eo pene tempore Ephraimitæ, a Josepho propagati, in Cananæam ex Egypto profecti, fines Getthæorum armis invaserant. Occiderunt autem eos, ut dicitur 1. Paralip. VII. §. 21. Viri Geth indigenæ, quia descenderant, ut invaderent possessiones eorum. Ex qua Ephraimitarum excursione color mendacio videtur esse quasitus. Alteram profectiōem non jam pastorum, sed leproforum, quorum dux fuerit Moses, ejectionem esse voluerant. Vastro sane commento. Non solum ut Mosen sibi vendicarent; sed etiam, ut quemadmodum Itali lumen veneream, eo tempore exortam quo Galli Neapolin obtinebant, morbum Gallicum, Galli contra morbum Neapolitanum appellant, ita primam lepræ originem non a se ipsis, unde exorta fuerat, sed ab Hebræis, quorum in gratiam, ulciscense Deo factam ab Egyptiis injuriam, immissa fuerat, accerferent. Auctor est Artapanus, ^{Frapp. lib. ix.} antiquissimus scriptor apud Eusebium, Pharaonem illum a quo Moses ^{cap. xxviii.} ad necem quasitus est, primum omnium mortalium elephantiasi sive lepra correptum, infelicem animam exhalasse. Quod supplicium etiam ad posteros redundavit. Nam ut scribit Plinius: ^{Lib. xvii.} Egypti pecunia ^{cap. i.} re hoc malum; & quum in Reges incidisset, populi funebre. Quippe in balneis solis temperabantur humano sanguine ad medicinam. Hæc Nicolaus ille Abramus.

XV. Quæ quantumvis prolixa hic inferere haut piguit; tum quia egregiam antiquitati lucem fœnerantur, tum quia illam quam agimus causam cum maxime juvant. Eo enim comparata sunt omnia, ut comprobetur, sequioris ævi Egyptios, qui historiarum a se scriptarum monumentis inclaruerunt, de Hebræorum antiquitati-

tatibus nihil intemeratum apud majores suos invenisse, vel certe prodidisse: sed, ex mera invidia, quidquid magnifice ab *Hebrais* gestum fuit vel calumniis obscurasse, vel arroganter suis vindicasse. Adeo quidem ut ipsa calumniatrix invidia antiquorum *Hebraorum* in *Ægypto* auctoritatem atque potentiam vel invita altruat. Quorsum enim tam prodigiosa mendaciorum strues, nisi posterorum animis ægre fuisse ob incluta *Hebraorum* facinora; quæ majores natu, tunc quum fierent, veluti portenta quædam, cum stupore suspexerant?

XVI. Id unum ex *Manethone* tenendum, ea *Mosen*, sive *Osarsiphum*, qui leprosis istis Politiam & leges exhibuit, sensisse ac jussisse, QUÆ MAXIME ÆGYPTIORUM; CONSUETUDINIBUS INIMICA ERANT. Tantum abest ut probari ex *Manethone* possit, *Mosen*, nescio quibus usum politicorum vafframentis, *Ægyptiacorum* pleraque in *Israhæitarum* religionem transfussisse.

C A P. IV.

Typhonis apud Diodorum & Plutarchum fabulam ex Mosaica Historia desumptam
videri.

I. *Typhonica fabula originem ingeniose detexit Rochartus.* II. *Varia Typhonis cum Mose collatio.* III. *Osiris per Taniticum Nili ostium Byblum delatus fingitur, quia Moses in arca Papyracea, & Alga Nilotica prope Tanam latens repertus est.* IV. *Quomodo rursus Typhonia color cum Mosis pulchritudine contiliari possit.* V. *Typhon Osiridem in quatuordecim partes discerpfit: Moses tredecim tribus, cum miscella turba, a regno Ægypti avulsit.* VI. *Typhon, ab inundatione distans, qua deleta Pharaonis copia.* VII. *Deorum sibi a Typhone metuentium fuga, ex Exod XII. v. 12.* VIII. *Typhon ab Ægyptiis cultus, ut Febris a Romanis.* IX. *Concluditur, Ægyptiorum antiquitates redolere Historiam Mosaicam.*

I.

QUÆ vero de *Osiride* ac *Typhone* *Diodorus*, multoque prolixius *Plutarchus* tradidere, quicquid dissimulaverint *Ægyptii*, igno-

ignoraverintque *Græci*, ea magnam partem ex *Mosis* historia desumpta videri possunt : quamvis tot fabulis involuta, ut exsculpi non facile queant. Non quod totam *Osiridis* ac *Typhonis* fabulam *Mose* recentiorum contendere aulam ; quum ex *Osiridis* cultu *Israelitarum* in deserto vitulum deduxerim supra. Sed quod antiquam fabulam multis commentorum accessionibus, ut fieri solet, interpolarent : quarum causas posterius parum cognitæ habuere. Mira solertia & sagacitate incredibili latentem veritatem detexit *Bochartus*, de cuius viri laudibus nunquam tam dixero magnifice quin id etudicio exsuperet ejus. Ne sit dividiæ, si quæ ille fufius persecutus est, nos in compendio demus.

II. *Typhonem*, regis *Osiridis* fratrem, ex eadem matre natum, Microzo. Part. I. lib. II. cap. XXXIV. quamvis ex diverso patre, narrant in regem multa mashinarum adscitis in conjurationem viris LXXII, conatumque adjuvante regina *Æthiopia*, quæ illi adstabat : & post varia facinora tandem *Typhonem* asina vectum fugisse ; elapsūque filios genuisse, *Hierosolymum* & *Judeum*. Sub commentis istis *Moses* lateret. E regia *Typhonem* stirpe deducunt, & ex eadem cum rege matre, quia filia *Pharaonis* *Mosen* infantem adoptaverat, cuius potuit esse filius ille *Pharao*, sub quo jam octogenarius *Moses* tot patravit miracula. Viros LXXII. ideo conjurasse fingunt ; quia *Mosi* & *Aaroni* additi sunt LXX. seniores, qui *Israelitis* præessent. Regina *Æthiopia* illi comes, fuit uxor *Mosis*, quam antiquissimæ Scripturæ versiones, *Æthiopiissam*, & *Judeorum* historiæ, regis *Æthiopia* filiam fuisse asserunt. Fuga *Typhonis*, est *Mosis* ex *Ægypto* excessus. Asino vectum fuisse dicunt ; quomodo describitur *Moses* Exod. IV. v. 20. Et fugisse per septem dies, ut & *Tacitus* de *Judeis* ex *Ægypto* profugis scribit, & *Trogus* de *Mose*. Errore exinde nato, quod lex quieti destinat diem septimum. Imprimis id ridiculum, quod *Typhoni* pro filiis *Hierosolymum* & *Judeum* assignant. Tamen vel hinc colligas, *Typhonis* nomine *Israelitarum* ducem significari, a quo ex *Ægypto* deducti in *Cananae* fines tandem *Hierosolymorum* adeoque *Judææ* torius compotes facti sunt.

III. Sed nihil impudentius, quam quod *Typhoni*, id est *Mosi*, regis sui scelera imputent. Rex edicto jusserrat, ut omnes *Israelitarum* filii in *Nilum* conjicerentur. Huic edicto mater *Mosis* in-

vita obsequens, eum, arca inclusum, in ripa amnis exposuit. Sed in *Plutarcho* contra, tanquam versis rerum vicibus, *Typhon* regem *Osiridem* arca inclusum in *Nilum* conjicit. Atque ut scias mutatis nominibus eandem rem agi, conjectus fuisse *Osiris* dicitur per *Taniticum* *Nili* ostium, atque inde *Byblum* delatus. Nempe *Moses* quoque creditur propè *Tanin* fuisse expositus, ubi tum erat Regia *Pf. LXXXVIII. v. 12.* atque ibi a regis filia repertus. Et arca latuit *הכס* in *Suph. Exod. II. v. 3.* id est in alga *Nilotica*, quæ est *papyrus* vocabulo latius sumto. Quin arca ipsa fuit *מִן הַפַּיִט*, arca *papyracea*. *Josephus* vocat *πλέγμα βύβλινον*. *Suidas*, *κλωτίον ἐν βύβλῃ*. *Clemens Alexandrinus*, *ἐν βύβλῃ τῆς Ἰθιχέλης οὐκ ἔστι*. Ibi enim *ἡ βύβλος*, sive *papyrus*, magna copia provenit. Inde nata fabula, hanc arcam ex ostio *Tanitico* in *Byblum* urbem fuisse delatam, ibique ab *Iside* repertam. Quum revera ἐν τῇ βύβλῃ, id est in *papyrione*, & in *Θίβῃ* ἐν βύβλῃ, in arca *Byblina* sive *papyracea*, ut repositus ita & inventus *Moses* fuerit.

IV. Porro *Typhonem* ajunt colore *rufum* fuisse: fortassis id *Hebraeorum* duci tribuentes, quod scriptura *Idumaorum Patri*, qui a colore *rufo* *Edom* dictus est. *Gen. XXV. v. 35.* Nempe *Idumaos* & *Judeos* quandoque promiscue sumi, nemo est qui nesciat. Sed eo recurrere nihil est opus: si vere apud *Eusebium* *Artapanus* asserit, *Mosen* fuisse *μαυρὸν ὃ παρὰ αὐτῷ, procerum ὃ rufum*. Nec obstat, quod passim tam in sacris quam profanis literis ob eximiam formæ pulcritudinem laudetur. Quamvis enim *rufi* capillitii color inter *malis animi* indicia ab aliis collocetur, a vetustioribus tamen eum probatum esse, ex eo constat quod de *Davide* dicitur, *1. Sam. XVI. v. 12.* *Erat rufus, ὃ pulcher aspectus, decoraque facie.* Quibus hæc *Festi* consona: *Rutilius rufum significat, cujus coloris studiosa etiam antiquæ mulieres fuerunt.*

V. Nec frustra est quod legitur *Typhon* *Osiridem* in quatuordecim partes discerpsisse. *Moses* enim totidem partes, id est, totidem populos a regni corpore avulserat. Nam ex *Jacobi* duodecim filiis natæ sunt tribus *tredecim*, nempe singulæ ex singulis, nisi quod ex *Josepho* duæ ortæ sint, nimirum *Ephraim* & *Manasse*. Hæ *tredecim* tribus sunt partes totidem, ab *Osiridis* corpore avulæ. Quibus accedit *decima quarta*, miscellanea scilicet turba mul-

multa, quæ ascendit cum iis. Exod. XII. v. 38. Hos ad *quadraginta millia* fuisse, & duces habuisse *Jannem & Jambrem, Hebrai ex Tanchuma* probant.

VI. Ad eundem *Typhonem* referunt *animalia mala & noxia*: quia *Mose ranis, pediculis, muscis caninis & locustis* in *Egyptiorum* perniciem usus est. Nec desunt qui *umbram terra* in quam Lunam illapsam deficere existimant, *Typhonis* nomine indigent. Quia scilicet *Mosen* triduanas tenebras in *Egyptum* induxisse succurtebat. Præterea *maro* execrantur sacerdotes *Egyptii*, & salem *Typhonis spumam* vocant, quem in mensa apponi vetant. Memores nempe ad *Mosis* nutum mare refluxum regem & regis copias universas sic obruisse, ut ne unus quidem, cladis nuncius, evaserit. Unde credi possit, *Mosi* *Typhonis* nomen ab *Egyptiis* fuisse inditum. Quia ut *Hebrais* תַּיִפּוֹן *typh*, ita *Syris* תִּפּוּ *Tuph*, inundare est, & תִּפְחָן *Tuphan* tam *Siris* quam *Arabibus* inundationem notat. *Egyptios* igitur, qui ex *Syris & Arabibus* multas voces mutuati sunt, id ipsum vocabulum usurpasse, atque inde *Mosen* appellasse, vero consentaneum est; quia *Rubri maris* exundatione tam Regem & Magnates, quam immensam popularium suorum turbam demerserat.

VII. Neque hic omittendum quod scriptura breviter quidem, sed disertis verbis docet; qua nocte *Israelita* ex *Egypto* excefferunt, Dominum in omnes *Egypti* Deos judicia exercuisse. Exod. XII. v. 12. Num. XXXIII. v. 4. Tamen quale hoc fuerit iudicium non expressit. *Chaldaus Paraphrastes* quatuor enarrat judicia: ut *idola fusilia liquefacta, lapidea confracta, fictilia in frustra concisa, lignea in cinerem redacta sint*, Alii aliter. Suffecerit scire, in commentitia *Egyptii* numina verum Deum *Mosis* ministerio graviter animadvertisse: quum in multas ætates duraverit poenæ tum inflicte memoria, quamvis portentosis fabulis quasi sepulta, & prope obruta. Huc enim pertinet, quod *Typhonis* metu Deos in variis animalium formis aliquamdiu latuisse fabulantur. Qua fabula significati videntur, *Egyptios* idola sua e templis detracta, in pecorum stabulis & sterquiliniis, aut etiam in feratrum lustris & latibulis, *Mosis*, & *Israelitarum* ex *Egypto* turmatim exeuntium metu, abscondisse ut tutius laterent.

VIII. Ut ut sit, *Ægyptii* a *Typhone*, seu *Mose*, tot modis male mulctati, tamen eum fervili metu adacti aliquo modo colebant; sed quomodo *Romani* *Febrim*, & *Graci* *Furias*, ne scilicet nocerent. Atque ita ut in ejus cultu essent varii, & parum sibi constarent. Quandoque enim, ut *Plutarchus* auctor est, sacrificiis eum demulcent atque delinunt, sed vice versa quandoque in festis quibusdam suis eum deprimunt, & contumeliis afficiunt.

IX. Quis neget ingeniose admodum a Viro Doctissimo institutam hanc esse collationem? quæ licet demonstrationis vim apud animum propositi tenaciorem non habeat, multum tamen anteposenda videtur frigidis eorum commentationibus, qui *Israëlisarum* quasdam in suis expiationibus cærimonias a *Typhonicis* arcessunt sacris. Verum ista nobis olim refutata est opinio. Id nunc duntaxat inferre animus fuit, non modo non probari ex *Diodora* & *Plutarcho* posse, quod sua *Hebraei* ab *Ægyptiis* transsumserint sacra; sed ex adverso, quas illi narrant religiosas *Ægyptiorum* antiquitates *Mosaicam* redolere historiam, ac ex genio gentis, & pro more istorum temporum, otiosis odiosisque involutam fabulis.

C A P. V.

Hebræorum antiquitates ex Luciano confirmatæ.

- I. *Dencalionis Fabula ex Noachi historia est.* II. *Uti Dencalion Assyriis religionem tradidisse dicitur, ita Noachus novi mundi incolis.* III. *Affyriorum instituta Mosaicis quam Ægyptiacis similia.* IV. *Jacobus Mycillus laudatus.*

I.

DENIQUE LUCIANI historiola quam de *Dea Syria* contextuit ea complectitur, ex quibus *Hebræorum* potius quam *Ægyptiorum* sacras antiquitates firmes. Narrat a compluribus traditum esse, quod *Dencalion* *Dea Syria* templum consecraverit. *Dencalionem* autem ita describit, ut vix dubium sit quin

co

conomine *Noachus* significetur. Nimirum quum primæ generationis homines contumeliosi admodum nefaria perpetrarent opera, neque jus jurandum observantes, neque hospites recipientes, neque supplicium ulla tacti misericordia : ob eam rem incredibili multati sunt calamitate. Statim enim & tellus multam aquam effudit, & imbres magni fuerunt, & flumina solito majora decurrerunt, & mare eo usque ascendit dum omnia aquis inundarentur, atque omnes perirent. *Deucalion* autem solus hominum relictus fuit, in secundam videlicet generationem, prudentiæ simul & pietatis gratia. Servatus autem fuit hoc pacto : *Arca* quandam magnam quam ipse habebat, impositis in eam & *liberis* & *uxore* sua, conscendit. Cæterum quum ipse ingrederetur, venerunt eodem & *apri*, & *equi*, & *leonum* genera, & *serpentes*, aliaque quæcunque *tellure* pascuntur, *bina* ex unoquoque genere cuncta. Ille autem recepit ad se omnia. Atque ea ipsum haud quaquam lædebant, sed magna inter eos, *Jove* ita dispensante, concordia erat, unaque in arca omnes navigabant quamdiu aqua superabat. Hæc fere ad verbum *Lucianns*. Quis autem tam obesæ naris est, ut *Mosaicam Noachi* historiam hic non olfaciat?

II. Sed & alium sermonem ferri tradit ab iis qui sacram civitatem incolunt, quod in ipsorum videlicet terra hiatus quidam factus fuerit, ac totam illam aquam absorbuerit. *Deucalion* autem, ubi hæc ita facta sunt, & *aras constituit*, & *adem sacram erexit*. Hiatus aliquem sub æde ista, sed admodum exiguum, suo se tempore vidisse testatur *Lucianns*, qui an major antiquitus fuerit, id se enimvero nescire. Signum autem quo indigenæ fidem historiæ huic faciunt, hoc est. Bis unoquoque anno ex mari aqua in ædem defertur. Ferunt autem illam non sacerdotes modo, sed tota *Syria*, & *Arabia*, & qui trans *Euphratem* incolunt; ac primo quidem aquam e mari delatam in æde effundunt, quæ postea in hiatum defluit. Recipitque lacus ille quamvis exiguis immensam vim aquæ. Non est nunc nostrum narrationes istas ad veritatis trutinam cum cura expendere. Neque enim id nunc agitur. Id unum mihi sumo, quod qui ita narrant *Assyrii* nihil minus credant, quam *Aegyptios* primos esse mortaliū, qui & Deorum notitiam perceperint, & templa constituerint. Atque in eo

E e 3

certe

certe cum veritate consentiunt, quod secundæ generationis homines ea quæ ad numinis cultum pertinent a *Deucalione* id est *Noacho*, habeant, cujus traditiones nusquam purius quam in *Semi* posteritate & *Heberi* familia conservatæ sunt.

III. Sed & alia de *Assyriis* inibi *Lucianus* docet, quæ *Mosis* instituta redolent. Præcepit *Moses* Num. XIX. v. 11. qui tetigerit mortuum, quodcunque cadaver hominis, is erit immundus septem dies. Et vers. 13. Quisquis tacto mortuo, cadavere hominis qui mortuus est, non purgaverit se, tabernaculum *Jehova* polluit. Ad eundem modum *Assyrii*, quum mortuum *Gallum*, in suburbanis sepeliverunt, retro domum abeunt. φυλάξαντες ὃ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν θρήνον ἔτω ἡς τὸ ἱερὸν εἰσέρχονται, πρὸς ὃ τυτσίει, ἢν ἐβέλθωσιν ἐκ οἰκῶν πύλαι. Νόμοις δ' ἐς πάντας χρεώνεται τυτσίοις. ἢν μὴ τις αὐτῶν βέκυν ἴδῃται, ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐς ἱερὸν ἐκ ἀπεκνέεται. τῇ ἐπέρῃ δ' ἀβύρας ἑαυτὸν, ἰστέρεται. Observato autem septem dierum numero, exinde in templum ingrediuntur. Nam si antea ac citius ingrediantur, nefas faciunt. Legibus autem adhuc utuntur talibus. Si quis ipsorum cadaver aliquod adspexerit, illo die ad templum non accedit. Postero autem, ubi se ipsum purgando lustravit, ingreditur. Hoc quoque adde quod subjungit *Lucianus*. Immolant autem boves, masculosque & feminas, præterea capras & oves. Sues autem solos pro sceleratis habentes, neque sacrificant, neque manducant. Fidem appello tuam, *Marshame*: *Hebraorumne* an *Ægyptiorum* institutis hæc similia sunt? Constat enim *Ægyptios* in sacrificiis non admisisse sequioris sexus animantia.

IV. Faciunt hæc ut utroque probem pollice ea quæ *Jacobus Micyllus*, historiæ interpret, in illius argumento, his verbis annotavit: Atque in his nonnulla, ut videlicet illa de arca *Noë* (quem *Lucianus*, ut ceteri *Græci* quoque, *Deucalionem* hic vocat) de *Gallorum* & sacerdotum purificatione, de vetito porcorum esu, & id genus alia traduntur, & propemodum credi possit ex *Judæorum* observationibus & sacris pleraque illa transmissa, sed tempore postea usuque adulterata, ac depravata fuisse: siue hoc populi vicinitate atque commercio factum demus, siue *Barbari*, ad eorum exempla quæ a *Judæis*, tunc quum in *Assyria* captivi erant, videbant fieri, suos quoque ritus conformarunt. Eant nunc Viri Eruditi-

tissimi; *Hebraeorumque* antiquitates ex *Manethone*, *Sanchuniatone*, *Diodoro*, *Plutarcho*, *Luciano*, impugnent, ex quibus nos tot pro *Hebrais* contra *Aegyptios* argumenta depromimus.

CAP. VI.

Circumcisionem ab *Aegyptiis* ad *Hebræos*
non pervenisse.

I. *Multa Aegyptiis ut inventoribus attribui, quæ apud Hebræos antiquiora fuerunt.* II. *In iis Circumcisio est; quam neque Abrahamus suo consilio ad Aegyptiorum exemplum suscepit:* III. *Neque Deus ei ut Aegyptiorum superstitionibus addito dedit.* IV. *Sed potius ut omni mundana sapientia convitium faceret.* V. *Posterioresque Abrahami a cæteris mortalibus secerneret.* VI. *Gemina circumcissionis institutio, prout vel domesticum Abrahami familia, vel Catholicum Ecclesia Sacramentum fuit.* VII. *Sacra Historia aspiculatur Theodotus.* VIII. IX. X. *Tria Herodoti circa hanc rem mendacia.* XI. *Ordo propagata per gentes circumcissionis.* XII. *Johannes Pierius Valerianum laudatus.*

I.

HACTENUS non levibus, nisi fallor, rationibus ostendimus; probari non posse, ea quæ in *Hebraorum* sacris carimoniis a Deo præscripta sunt antiquiora penes *Aegyptios* fuisse: tum quod illi qui pro testibus in hac causa laudantur, aliquam multis seculis *Mose* recentiores sunt: tum quod ipsi de antiquitate ista antiquissima nihil se admodum comperti habere aliquoties fateantur: denique quia multa de *Aegyptiorum* antiquitatibus narrant, quæ ex *Mose* desumpta esse, vel mediocriter oculatus facile perspexerit. Sed & nonnulla *Aegyptius* tanquam *inventoribus* attribuunt; quæ manifestum est *Hebræis* prius quam *Aegyptiis* in usu fuisse. In quibus eminet CIRCUMCISIONIS ritus.

II. Mirum non est *Herodotum*, qui de *Hebraorum* rebus nihil scivit, aut *Diodorum*, qui in *Aegyptiis* prædicandis totus est, *circumcisionis* primum usum *Aegyptius* adscribere. Sed homines Christianos, qui neque ignorare possunt, neque diffiteri audent,
cir-

circumcisionem a Deo in fœderis signaculum *Abrahamo* datam esse; *Herodoto* atque *Diodoro* in hac causâ consciscere, id profecto & auditu mirum, neque sine indignatione transmittendum est. Nisi omnis nobis sacrarum literarum periit fides & reverentia, sancte agnoscimus *Abrahamum* non suo sibi consilio, ex *Ægyptiorum* æmulatione, amputasse præputium, suisque ideâ faciendi fuisse auctorem, sed Divino id factum esse jussu.

III. Neque ulla Deo causâ fuit, cur ad *Ægyptiorum exemplum* præscindi servi sui genitalia voluerit. Non tam duræ cervicis erat *Abraham*, nec tam insano *Ægyptiacorum* rituum amore correptus, ut clementiæ ac sapientiæ Divinæ par fuerit hujus ei cærimonix indultu gratificari, ne scilicet, assuetum addictumque talibus, famulum amitteret: qualia de sequioris ævi *Israëlitis* viri Doctissimi commentantur. Sed nonaginta novem annorum senex, postquam solius Dei obsequio religionisque amore omnes necessitudines præ numine sprevisset, non nisi ejusdem numinis mandato compelli potuit, ut posthabito pudore datum sibi a Deo sacramentum susceperet, quum & ætas actioni huic ineptior, & ad curationem incommodior, & persona in speciem gravior fuerit, quam ut coram domesticis se denudari pateretur.

IV. Tantumque abest ut hic fueri alicujus aut decori exoptique ritus illicio ad religionis constantiam devotum sibi famulum obstringere in animum Deus induxerit, quod in aliis factum esse nonnulli opinantur, ut contra toto hoc instituto omni ejusmodi mundanæ insipientiæ sapientiæ convitium fecerit. Enimvero apparet hac in re occulta Dei sapientia, qui ritum adeo erubescendum ac propemodum pudendum gratiæ suæ sigillum esse voluit in Testamento Veteri, sicut in Novo Testamento ejusdem gratiæ fundamentum posuit in re magis adhuc pudenda; nimirum cruce Christi, ut ita omnem carnis sapientiam pudefaceret. Mascule, ut solet, *Calvinus* noster: *Valde absurdum prima specie & ridiculum videri potuit hoc mandatum. Tractatur Jacrum fœdus, quo justitia, salus & felicitas promittitur, quo discernatur semen Abraham a reliquis gentibus, ut sit sanctum & benedictum. Tanti mysterioris insigne statui in pudendis partibus, quis consentaneum esse dicat? Verum ut Abraham stultescere oportuit, quo se obsequentem Deo præberet?*

beret: ita quisque sapiet, sobrie simul & reverenter suscipiet quod stulto mandasse videtur Deus.

V. Nec circumcisionis usu similem *Abrahamum* cum posteritate sua aliis gentibus, *Aegyptiis* puta, *Aethiopibus*, *Colchis*, fieri volebat Deus; sed potius ab aliis omnibus secerni. Erat enim circumcisio signum fœderis, quod cum solo utique *Abrahamo* suaeque familia pangebatur Deus, exclusis nationibus cæteris, & sigillum beneficiorum quæ priva esse *Abramidis* volebat: ideoque ex instituto Divino comparata erat ad distinguendum *Abrahami* semen a nationibus mundi. Unde etiam *Israelis* filii indignum familiae suæ nobilitate existimaverunt sororem suam elocare præputiato. Gen. XXXIV. v. 14. Tacitus: *Circumcidere genitalia instituerunt, ut diversitate noscantur.*

VI. Et profecto nemo certius nobis primam *Circumcisionis* originem docuerit eo qui est ipse veritas. Cujus hæc sunt verba: Joh. VII. v. 22. *Propter hoc Moyses dedit vobis circumcisionem, non quod ex Mose sit, sed ex Patribus.* Geminam ibi assignat Dominus circumcisionis periodum: alteram qua domestica fuit familiae *Abrahami*, alteram qua *Catholica* fuit toti Ecclesiae. Primamque originem non utique ab *Aegyptiis* arcessit, sed a *Patribus*. Scilicet primus qui eam accepit, *Abrahamus* fuit. Anno Mundi secundum *Usserii* calculum 2107. Ante exitum *Israelitarum* ex *Aegypto*, annis 406. Ætatis *Abrahami*, ut diximus, 99.

VII. Sacrae historiae attestatur *Theodotus* apud *Ensebius*: qui *Theodotus* postquam *Sichemi* cum civibus suis circumcisionem ad impetrandas *Dinæ* nuptias enarrasset, ad primam ritus originem ascendens, eam *Abrahamo* imputat, ex numinis instinctu.

Ὅς ποτ' εἰς πάσης ἐξήγαγε δῖον Ἀβραάμ,
 Ἄντ' αὖτ' ἐργάσθην κίλετ' ἀνέγει πᾶσι τὸν οἶκον
 Σαρκ' ὀπισθολήσας πρόσθε δὸπ', καὶ ῥ' ἐπέλεσεν.
 Ἀσεμφὲς ἢ τίτυκται, ἐπεὶ θεὸς αὐτὸς ἔειπε.
 Quis magnæ patriis *Abraamum* eduxit ab oris,
 Cælitus hunc tota iussit cum stirpe recurvo,
 Glande sub extrema, præputia demere ferro.
 Parnis, atque Dei verbis immotus inhaesit.

VIII. Non unum ergo errorem erravit *Herodotus*, quum solos
 Ff omnia

omnium *Colchos* & *Ægyptios* & *Æthiopes* ἀπ' ἀρχῆς , ab antiquo circumcisos fuisse tradit. *Phœnices* autem , & qui in *Palæstina* sunt *Syros* fateri, hunc se morem ab *Ægyptiis* accepisse. Primo in eo hallucinatus est, quod *Colchos* circumfionem ἀπ' ἀρχῆς habuisse fingat. *Colchos* enim eisdem esse quos *Moses* *Castuchoas* vocat, *Ægyptiorum* Σαυῖτες , *Philistæorum* Φελιστινῶν , multis magnisque argumentis addixit *Bochartus*. At *Castuchoas* ex *Ægypto* migrasse certum est ante *Abrahami* tempora: quia ex his orti *Philistæi* jam tum pulsus *Avvæis* *Palæstina* potiebantur: Gen. X. 7. 14. & reges suos habebant, quibuscum fœdera contraxerunt *Abrahamus* & *Isaacus*. Et hoc ipsum quod *Philistæi* non circumcidebantur, uti constat, docet circumcidendi ritum non fuisse in usu inter *Castuchoas* quo tempore ex iis excefferunt *Philistæi*. Sed credibile est, *Colchos*, qui *Ægyptii* generis sese esse non ignorabant, ut expresse habet *Herodotus*, aliquot post migrationem seculis recepisse hunc ritum, ut & hac in parte patrissarent. Quod & *Diodorus* confirmat, exserte tradens, *Colchos*, ut qui *Ægyptii* generis sint, ab iis circumcisionis ritum suscepisse, Ἀγυπτίους ὡς τοὺς αὐτοὺς τοῖς Σαυῖταις, prisco illo more apud colonos manente.

IX. Secundo in eo quoque admodum fallitur *Herodotus*: quod, *Syros* qui in *Palæstina* sunt fateri, dicat, se circumcisionem ab *Ægyptiis* & *Colchis* habere. Eorum qui in *Palæstina* sunt soli *Judæi* circumciduntur, uti recte observavit *Iosephus*. Neque, quos *Marshamus* suspicatur, hoc solum annorando accusationi prævaricatus est. Facilis enim est subsumtio: Atqui *Judæi* nihil minus quam fatentur, se circumcisionem suam *Ægyptiis* acceptam referre: e contra prætendunt *Ægyptios* eam didicisse a *Iosepho*. Vide scriptorem *Lexici Aruch*, quem citat *Drusius*. Unde consequitur, mentitum esse, quum id scriberet, *Herodotum*. Notabile est *Artapani* testimonium: *Æthiopes*, tametsi hostes, tamen propenso tamen in *Moysum* animo fuisse, ut ipsius quoque circumcisionis ritum ab eo acciperent. Idque a sacerdotibus etiam omnibus, *Ægyptiorum* nimirum, præstitum fuerit. Bene dicit: *Sacerdotibus*. Neque enim communi omnibus *Ægyptiis* fuit circumcidi, ut *Judæis*: quod vel *Apionis*, hominis *Ægyptii*, exemplo apud *Iosephum* discas.

X.Ter-

X. Tertius *Herodoti* error est, quod *Phœnices* circumcisionem ab *Ægyptiis* habere asserat. Per *Phœnices*, a *Syris Palestina* incolis distinctos, *Idumaos* intelligit *Ammonius* de verborum differentitiis. Ἰδουμαῖοι δὲ τὸ μὴ ἀγχιθεῖν ἐκ Ἰουδαίου, ἀλλὰ Φοίνικες, *Idumæi* ab origine non *Judæi*, sed *Phœnices*. *Idumæi* vero non utique ab *Ægyptiis*, sed ab *Esauo*, qui & *Edom* dictus, circumcisionem susceperunt.

XI. Si ergo verum amamus dicere, hic circumcisionis processus est. Primus eam a Deo accepit *Abrahamus*. Ab *Abrahamo*, per *Ismaëlem* acceperunt *Arabes*, & *Æthiopes* fortassis: per *Cethura* filios, aliæ quæ ab iis ortæ sunt nationes: Per *Isaacum*, *Edomita*, *Esau* posteritas; & *Israelita*, *Jacobi* nepotes. *Ægyptii* unde habeant, asseverare non dixero. Alii *Arabes* hic laudant; alii de *Israelitis* opinantur. Quod mihi ob rationes suo loco allegandas vero similis videtur. Ab *Ægyptiis* *Colchi* habent. A vetustis *Arabibus* & *Ismaëlitis* idem circumcidendi ritus manavit ad *Saracenos*. A *Saracenis* ad *Turcos*.

XII. Luber coronidis loco adscribere *Johannis Pierii Valeriani* excursus, qui exstat *Hieroglyphicorum Lib.* VI. cap. IX. *Quum* circumcisionis ritum *Ægyptii* suscepissent, animadvertissentque Canicipites hos (est simiarum quoddam genus, quo nullum apud *Ægyptios* sanctius animal) circumcisos nasci, rati, non temere, sed *Divinitus* ei animantium generi id obigisse, majori eos habuere venerationi, unam eandemque cognationem cum illis omnino profitentes. Circumcidere vero antiquissimum fuisse *Ægyptiorum* institutum, ab eisque ritum summis *Judæos*, *Diodorus* fabulatur: quem secuti scriptores quidam alii, proprium hoc, & vetus *Ægyptiorum* arbitrati sunt, quem morem *Colchi*, utpote *Ægyptiorum* coloni, neque non *Hebræi*, apud eos educati, postea tenuerint. SED EORUM HÆC EST FABULA QUI DIVINARUM LITERARUM HISTORIAM, TAM LONGA ANNORUM SERIE APUD POPULOS NATIONESQUE OMNES RECEPTAM, OBSCURARE CONATI SUNT: cui tamen & *Strabo* & *Cornelius Tacitus* subscribunt. qui circumcidere genitalia *Judæorum* institutum esse asseverant. Sed enim qui *Veterum* monumenta studiosius perscrutantur, *Abrahamum* norunt signum populo suo dedisse circumcisionem, qua sui

ab Ægyptiis distinguerentur. Non igitur, diceret Irenæus, ad similitudinem Cynocephali circumcidebant Ægypti, SED AB HEBRÆIS RITUM HUNC ÆGYPTIORUM NATIO MAGNA EX PARTE SUSCEPIT, qua virum illum per annos multos in Ægypto degentem, & de Divinis assidue differentem admirata est, pluribus & veteribus & novis scriptoribus id asserentibus. Sed fac nihil horum inveniri, validius id mihi argumentum est quod ex historia desumitur, mutilandorum genitalium legem antiquis temporibus popularem apud Ægyptios non fuisse, cujus rei Pharaonis filiam testem appello locupletissimum quæ quum in ripa profluentis fluvii Mosen comperisset, e vestigio circumcissum agnovit, & factum gentis Hebraicæ nuncupavit. Quod si circumcidendi mos Ægyptiorum itidem fuisset, quinam ex hoc signo in cognitionem eam devenire potnerit? Ex quo illud etiam suspicari licet, non omnium Ægyptiorum institutum fuisse mutilationem hujusmodi, sed sacerdotum tantum, ut a profanis secernerentur: quod apud Hebræos, semper populariter observatum. Hactenus Pierium: de cujus argumentorum vi prudentiores arbitrentur.

C A P. VII.

Abrahami filium suum Deo offerentis promptitudinem obscurari non posse ullo prævio Ægyptiorum exemplo.

1. *Hominum immolationem noluit Deus populo suo cum Ægyptiis aut Phœnicibus communem esse. II. Non satis ingenue Philonis Hebræi nomine abutitur Marshamius, probaturus nihil novi ab Abrahamo fasciatum. III. IV. Quippe qui sententiam istam validis argumentis calumnias damnat. V. Philo quidem Byblius primam Jædovicæ ad Saturnum refert. VI. VII. Sed per Saturnum fabularum hic ipse designatur Abrahamus. VIII. Nequicquam magnis viris & rationibus obnitente Marshamo. IX. Cujus ratiocinula diluuntur. X. Interfuit Diaboli ut vere mactatus conferetur Isaac, XI. Et Deus affectum pro effectu æstimans, ita quandoque loquitur quasi mactatus esset. XII. Gentilium fabula-*

bulatores in Iephtha historiam transtulerunt, quæ huic propria sunt. XIII. Saturnus historicus, secundum Theophilum, annis duntaxat 322. bello Trojano est antiquior, id est Mosi suppar. XIV. Arnobii eruditus calculus circa Saturni ætatem. XV. Et hic tamen, consensente Schotano, iusto liberalior. XVI. Petavii calculus. XVII. Typhonica sacra ad hanc rem nihil.

I.

NON multum ad eam quam agimus causam momenti habet, utrum ante eam tentationem qua *Abrahami* fidem atque obsequium experiri Deus voluit ἀνθρώποις *hominum immolatio* apud *Phœnicos*, *Ægyptios*, aliosve vicinos populos in usu fuerit, an potius capto ex *Abrahami* historia exemplo, Satanæ illusionibus ad nefanda ejusmodi sacrificia gentes seductæ sint. Quamvis enim Deus famuli sui obedientiam hujus rei jussione periclitatus fuerit, effectum tamen quum impediverit, eo ipso ostendit ingratum sibi esse humani sanguinis libamen: & παιδοκτονίαν *liberorum occisionem* mortis pœnâ populo suo interdixit. Lev. XX. v. 2. Quia tamen *Marshamo* placuit priorem quæstionis hujus partem affirmare determinare, age sequamur eum sua ripa, & quas producit rationes eas ordine examinemus.

II. Primo quidem loco eos memorat quorum mentionem *Philo Judæus* facit, qui nihil ab *Abrahamo* novi factitatum esse contendebant, ipsumque *Philonem* laudat, qui filios immolandi vetustam fatetur apud Barbaros fuisse superstitionem. Sed profecto hoc est ludos lectori facere, quum nihil isthic loci *Philo* habeat quod non ad refutandam *Marshami* opinionem prorsus comparatum sit. Nos rem ex vero, uti ingenuos decet, exhibebimus. *Philo* igitur postquam egregium illud *Abrahami* facinus ornate atque copiose laudasset, conqueritur non deesse φιλαργυρίστους καὶ πάντα διαβάλλοντες, οἱ ψόγοι πρὸς ἑπὶ τὴν τιμὴν ἰδίζοντες, ματαίσιφος *calumniatores, vituperare potius quam laudare solitos*, quibus non tam magnum ac mirificum hoc facinus videatur, quippe ejus varia ubivis existent & ab antiquo extiterint exempla. Hanc eorum criminationem βαρβαρίαν καὶ πικρίαν *invidorum insectationem & amaritudinem*, *Philo* vocat: eamque multis refellit rationibus.

III. Res denique huc redit. Qui liberos olim macularunt, partim id ex *more* fecerunt, ut fertur de nonnullis Barbaris, partim quia magna mala, & adversus humanam opem contumacia, a suis civitatibus aliter *arcere* nequibant. Ex his quidam *inviti* suos exhibuerunt, coacti a potentioribus. Alii compulsi *metu* hominum, alii *cupidine gloriae* famæque. Tum ordine ostendit, omnes has causas procul habuisse *Abrahamum*. Omitto alia, utpote ab instituto nostro aliena : id quod de *more* differit, nostræ nunc considerationis est. Non ex *more* id fecisse *Abrahamum* probat : quia ἡδὲ μὴ ἂν τὸ ἐπὶ παιδεύσει βαβυλῶν καὶ Μεσοποταμία καὶ τὸ Χαλδαίων ἔθνος ἔπαιδεύετο, ἐν οἷς ἐτέρα καὶ ἡ εἰσὶν τὸν πλείονα χρόνον, οἷς τῇ συνεχείᾳ τῇ δρωμένων ἀμεινότεραις ταῖς τῶν δεινῶν φαντασίαις κεκρατηθῆναι δοκεῖν, *nos certe immolandi liberos nec Babylone, nec in Mesopotamia, nec a Chaldaeis receptus est, apud quos educatus magnam vitam partem cum eis exegit, ne quis putet praesuetudine leviores vi-* *sam mali illius imaginationem.*

IV. Paulo post eidem inhærens observationi, ita rem amplificat : Ἐπειτα καὶ ὅντι ἴδμεν ἐν τῇ χώρᾳ καθάπερ ἴσως παρ' ἡμῖν ἔστιν ἀνθρωποθυεῖν, ὃ τῇ συνεχείᾳ ταῖς τῶν δεινῶν φαντασίαις ἰωδεν ἐκλύειν, ἀνὴρ ἐμελλε πρῶτος ἀρχεσθαι κακοτάτης καὶ περιηλαγμῆς παρδείγμα, ὃ μοι δοκεῖ μηδεὶς ἀν' ὑπομείναι, καὶ εἰ σιδήρῳ τὴν ψυχὴν ἢ ἀδάμαντι κατεκένιασε. Deinde quum nulla consuetudo esset in ea regione, sicut fortasse apud quosdam, immolandi liberos, ipse primus auctor futurus erat novi & iniurati exempli, quod mihi videtur nemo laturus fuisse, etiamsi ferreum aut adamantinum haberet animum. Judicet nunc æquus lector, quicquam ne in hoc Philonis *Judei* discursu exister, quod in rem suam rapere *Marshamus* queat, nisi fortassis obrectatorum istorum invidiorumque amarulentam infectionem, quam refutat *Philo* ; quæque per se causæ non admodum probabili haud exiguum creare debet præjudicium.

V. Philoni Hebræo *Philo Byblius* succenturiatur, qui auctore *Sanchuniathone* ad *Saturnum* primam *ὑποθήκην* refert. Ad quantum *Sanchuniathon*, scriptori fabuloso, &, si cum *Abrahami* ætate conferatur, novitio, tribuendum sit, quotiescunque de tam antiquis rebus garrat, supra a nobis fusius expositum est. Et quis demum ille

ille *Saturnus* fuit ? Si omissis fabulæ mendaciis historię veritatem sectemur , aut nullus revera in rerum natura *Saturnus* fuit , aut sub isto nomine *Noë* latet , quod post *Goropium Becanum* , *Vossium* , aliosque innumeros , tot argumentis *Bochartus* docuit , ut *Phal. lib. I. cap. 1.* vix sit dubitandi locus. *Noachum* autem aliquem ex filiis suis Deo immolasse tam est falsum quam quod falsissimum. Quid ergo ? Plures sæpe numero Poëtæ in unum confuderunt : quemadmodum quæ tot *Hercules* gessere , ea perperam uni tribuunt *Thebano*. Hinc factum ut & Patriarcha *Abraham* in *Saturno* cultus fuerit. Certe quæ hic de *Saturno* narrat *Sanchuniathon* , non *Noë* , sed *Abrahamo* conveniunt , & per *Saturnum Abrahamum* hic revera designari , multa evincunt.

VI. Primo , *Saturnus* iste *Sanchuniathonis* , qui τὸν ἱαντὺ μωρογενὲ ὀλοκαυποῖ , filium suum unigenitum in holocaustum offert , καὶ πα δίδοια ἐπατίμνεται , ταυτὲ ποιῶσι καὶ τὺς ἐν αὐτῷ συμμάχους κατὰ νουμάδας , etiam pudenda circumciditur , & commisiones suas eo adigit , ut idem præstent. Deinde *Saturnum* a Phœnicibus *Israëlem* dictum esse , codices *Eusebiani* constanter habent. Confudit autem *Avum* cum *Nepote*. Quemadmodum & supra vidimus in *Orphaicis Abrahamum* vocari μωρογενὴ Unigenitum. Ubi confunduntur *Abraham* & *Isaac* , ut hic *Abraham* & *Jacob*. Aut , si omnino velimus cum *Marshamo* , qui *Vossium* sequitur , pro *Israële illum* De *Idol. lib. I. cap. XXIII.* legere , quia alibi *Sanchuniathon Saturnum illum* dictum fuisse memorat , *Il* , autem est ex *El* , seu *Elohim* , haut absurde de eo cogitabimus quod *Phœnicæ* sive *Cananai Abrahamo* dicebant *Gen. XXIII. v. 6.* אֱלֹהִים אֲתָה בְּתוֹכֵנו Princeps Dei tu es in medio nostrum. Neque mirum est si ex Principe Dei fabulosa posteritas principem Deum fecerit. Tertio , Filius hujus *Saturni* dictus fuit *JEUD* , quod *Phœnicum* lingua unigenitum notat. Nimirum illud est epithetum יְהוּד *JEHID* , quo insignitus *Isaacus* fuit. *Genes. XXII. v. 2.* Quarto , natus hic unigena fuit ex *Nympha* , *Sara* matre , eximie pulchritudinis fœmina , eaque indigena , imo proximo sanguinis vinculo *Abrahamo* juncta ; cui nomen *Anobret* , id est *Hebraice* חַן-עֹפֶרֶת , ex gratia concipiens : quo modo , recte appellatur *Sara* , quæ quum esset sterilis , virentem in conceptionem seminis accepit , etiam præter tempus ætatis , quomodo fidelem credidit esse

enno

eum qui promiserat. Hebr. XI. v. 11. Omnes denique huc tendunt ambages istæ, sicut sub *Saturni* nomine fabulose a *Sanchuniatone* narratur, quod de *Abrahamo* ex vero tradunt sacræ literæ. Atque ita senserunt magnus *Scaliger*, *Seldenus*, *Bochartus*, alii.

VII. Sed & *Grotium* hic audiri operæ pretium est. Is postquam integrum *Sanchuniatonis* sermonem exhibuisset ita prosequitur: *Quibus verbis homo Tyrinus multis modis sacram historiam depravans, quod fere omnibus contigit non Judæis qui res Judaicas tradiderunt, Israëllem pro Abrahamo, hoc est nepotem pro avo, nominavit: eundem dicens esse Saturnum, nimirum quia posteri ejus die Saturni feriabantur.* Ἀνωθετ autem, ni fallor, חַנְנִי, ἐν λεκτῇ, vocavit Saram. Nam 'Ieud pro 'Ieud dialectus magis est quam corruptio vocabuli.

VIII. Intercedit tamen *Marshamus*. *Nimia*, inquit, *est discrepantia*. At quæ sodes, & quanta? Numeremus, & trutinemus. I. *Scribe Israël, quid id ad Abrahamum attinet, qui fuit Israëlitis avus?* II. *Jeud Saturni vere maſtatus est non item Isaacus.* III. *Ejus quidem Epithetum Jehid, sed commune non proprium: unde Aquila non male vertit, Ἀγαπῆτὸν, dilectum.* Sic *Salomon Davidis filius unicus, id est dilectissimus.* 1. Chron. XXIX. v. 1.

IX. Verum enimvero non potest tantilla discrepantia magna videri nisi ei cujus interest ut ita videatur. Nam de nomine *Israëlis* non facimus *Marshamo* controversiam: perinde nobis est sive *Israëlem* sive *Illum* legere præoptet. Et quæ hic videri potest difficultas, eo modo e medio a nobis est sublata. Neque insanum discrimen est inter epithetum commune alicui κατ' ἑξοχὴν attributum, & inter nomen proprium. Quid facilius est, quam ut lapsu temporis, a rerum non admodum peritis, etiam notabili epitheto nomen proprium formetur? Præsertim si epithetum illud ad rem quæ agitur majus afferat momentum, quam usitatum propriumque nomen. Quam ob rem in sacra quoque historia iterum illud iterumque ingeminari videmus Gen. XXII. v. 2. 12. 16. Hebr. XI. v. 17.

X. Denique quam secundo loco movit difficultas, ea pluribus expedienda venit. *Jeud Saturni*, inquit, vere maſtatus est: non item *Isaac*. Responderunt pridem eruditi: vere maſtatum credi voluit Diabolus, ut res cederet in exemplum. Etenim nec hoc
care

caret probabilitate, efferatam homines mactandi consuetudinem innasse ex hoc ipso *vioudetias Abrahamica* principio: diabolo omnibus modis annitente, ut prava facti illius æmulatione gentes seduceret. Nam sicuti *Saturno* consecrarunt feriam septimam, id est diem Sabbathi quæ apud *Judeos* erat sacra; ita & filios ipsi immolarunt, damnabili κακοζήλῳ quod *Abrahamum* imitarentur. Proinde quum Deus, *Abrahami* fidem & obsequium abunde expertus, illum a filii mactatione prohibuerit, *Saturnum* tamen *Sanchyniathon* & *Porphyrus* tradunt filium suum vere mactasse.

XI. Accedit, quod Deus, cui illa *Abrahami* προθυμία impendio placebat, animum pro effectu æstimans, ita de hoc actu in sacris litteris loquatur; quasi revera filium *Abrahamus* immolasset: dicendo, *non subtraxisti filium tuum, unicum tuum, a me* Gen. XXII. v. 12. Quod *Paulus* amplificat Heb. XI. v. 17. *Abrahamus, quum tentaretur, obtulit Isaacum per fidem: unigenitum, inquam, illum obtulit.* Idem & *Philoni* *Judeo* feite observatum est: *ἡ δ' ἢ πρῶτος εἰ καὶ μὴ τὸ τέλος ἐπηκολυθῆσεν, ὁλόκληρος καὶ παιταλὴς, ἢ μόνον ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἡ ἀγαγινούσιν διανοίαις ἀναγραφῇ ἐσηλίσταται.* *Facinus* tamen hoc, quamvis effectum caruit, nihilominus pro integro absolutoque, non modo in sacris refertur voluminibus, sed & in lectorum insculptum est mentibus. Neque minus eleganter *Gregentius Archiepiscopus Tephrensis* Disputatione cum *Herbano* *Judeo*: Τὸν γὰρ Ἰσαὰκ δι' ἀγάπην Θεοῦ προσελαχθεὶς σφαγιάσαι Ἀβραάμ, τῇ προαιρίσει ἱσφαξεν, καὶ ἢ ἱσφαξεν, ἐτελοῖσσι, καὶ ἢ ἐτελοῖσσι ζῶντα γὰρ αὐτὸν ἐν τῇ ἀπροσδοκίᾳ ὑπὲρσπευεν. *Abraamus* enim *Isaacum* filium immolare iussus, pro ea quam erga Deum habuit charitate, voluntate & consilio capio jugulavit, & non jugulavit, consummavit, & non consummavit. Vivum enim ipsum ex inopinati & insperati domum reduxit. In qua re observat mysterium. Nam & sic, inquit, Dominus Deus, pro mundi salute, *Filium suum jugulavit: sed hic tertia die resurgens, tametsi jugulatus fuit; non tamen jugulatus fuit: & si mortuus, non tamen est mortuus.* Nihil ut nunc de *Muhamedanis* dicam, qui *Isaacum* vulgo vocant *אברהם אבינו* sacrificium Deo.

XII. Sed nec illud omittendum; quod, *Joseph* historiam cum

G g

hac

hac *Abrahami* confundentes Gentilium fabulatores, ex hac in illam transfudere quæ huic tamen propria sunt. *Iphigeniam* enim narrant a patre *Agamemnone* *Diana* fuisse oblatam: &, quum *Calchantis* ministerio jam jam esset mactanda, vox quædam, inquit, luctu emissa: *aspernari numen hoc sacrificii genus, & ob id abstinendum a corpore virginis. Itaque curarent, id quod in vicem virginis oblatum animadverterent, immolari.* Interim, deliberantibus cunctis, quidnam, & ubi esset, quod immolari juberetur, cerva, forma corporis admiranda, ante ipsam aram intrepida consistit. Eam prædictam hostiam rati, oblatamque Divinitus, comprehendunt, moxque immolant. Ita *Diælys Cretensis*. Alii aliud animal pro *Iphigenia* mactatum scribunt. Nonnulli & ipsam mactatam asserant; ut *Calchas* apud *Virgilium*:

Sanguine placastis ventos, & Virgine casa.

Sed ibi *Servius*: *Virgine casa, non vere, sed ut videbatur. Et sciendum in sacris simulata pro vera accipi.* Sic *Abrahamica* historię lacinias, sed de more interpolatas, & hanc quidem nominatim historię partem, quod destinatæ humanæ victimæ, numinis jussu, aliud substitutum sit animal, fabulis suis *Græci* immiscuerunt. Nihil ergo obstat quo minus cum eruditissimis seculi nostri auctoribus credamus, fabularem illam *Saturni* *ἱστορίαν* ex *Abrahami* historia derivatam esse, atque hinc, ut *Taciti* id verbis dicam, *Barbari ritus horrenda primordia*: consequenter ex illa *Sanchuniathonis* narratione probari nequaquam posse, ritum illum homines sacrificandi ante *Abrahami* ætatem usitatum in *Phœnicia* fuisse.

XIII. Sed & alio modo imbelliæ convinci hoc argumentum potest. Demus Gentilium Scriptores de *Saturno* differentes, nihil de *Abrahamo* cogitasse. At quo tempore historicus, si unquam fuerit, *Saturnus* secundum eorum computationem vixit? *Theophilus* ad *Antolycum* lib. III. *Καὶ γὰρ Βῆμα ἔ' Ἀσσυρίων βασιλευσάντων καὶ Κρόνος τῷ Τίτῳ θάλλει μέμνηται. φάσκαι τὸν Βῆλον πεπολομηῆναι σὺν τοῖς Τίτῃσι πρὸς τὴν Δίαν, καὶ τὴν οὐρανὴν θεῶν λεγομένην.* *Etenim* *Thallus* *Belum* memorat, qui *Assyriis* imperavit, & *Saturnum* *Titanem*; inquit, *Belum bellum gessisse cum Titanibus adversus Iovem, & qui cum ipso dicebantur. Dii.* Deinde

δε, ἢ τῇ τῷ Θάλλῳ ἱστορίᾳ ἢ Βῆλῳ περιγέγραπται ὅτι Ἰλιάδῃ πολέμου ἔτατο τ' α β. *Secundum Thalli historiam Belus antiquior Bello Trojano annis 322.* Belus autem & Saturnus eodem floruerunt tempore. Sic enim paulo post : Τῷ δὲ Κρόνῳ καὶ Βῆλῳ συνακμαιοῦντων ὁμοῖα. Ergo Saturnus, Abrahamo longe posterior, Moſὶ σύγχρονος, vel etiam recentior fuerit. De eo enim inter eruditos omnes convenit, a Moſis ætate bellum Trojanum plus trecentos annos distare.

XIV. Non possem hic sine piaculo Arnobii calculos omittere, qui Gentium objectionem, nostræ nobis religionis novitatem exproprantium, ita retundit. *Et Dii vestri non fuerunt ante millia annorum duo.* Quibus istud rationibus colligi, aut quibus supputationibus potest? Non difficilibus, non obscuris, sed quas possit videre qui velit, & contrectare, quemadmodum dicitur, manibus. Quis Jovem cum fratribus genuit? genialibus Opis adjunctus Saturnus, ut vos fertis, Cælo atque Hecata procreatur. Quis Picum Fauni patrem atque avum Latini? Saturnus, ut vos iidem vestris scriptis atque auctoribus traditis. Ergo si hac ita sunt, sequitur ut Picus & Jupiter germanitatis sibi sociati sint jure, utpote uno ex sanguine, unoque ex semine procreati. Consentaneum est ita esse quod dicitur. A Jove & Pico quot sunt generis usque ad Latinum gradus? Trini, ut indicat series. Vultis Faunus, Latinus, & Picus, annis vixerint vicenis atque centenis? ultra enim negatur posse hominis vita produci. *Æstimatio iusta & liquida est.* Trecenti ergo sunt pleni, & sexaginta post hos anni. Res ita est, ut indicat supputatio. Cujus focer Latinus fuit? Aneæ. Genitor is Ascanii. Cujus? Albani oppidi conditoris. Quot apud Albam regnatum est annis? Quadringentis & prope bis denis. *Ætatis Urbs Roma cujus esse in Annalibus indicitur?* Annos ducit quinquaginta & mille, aut non multum ab his minus. Ergo ab Jove, qui frater est Pici, quique Pater est minorum & reliquorum Deorum, ad hæc tempora prope millia duo sunt, aut (alii legunt, haud) pleni, ut largiamur ætati.

XV. Eruditum in hanc Arnobii supputationem commentarium exhibet Vir harum rerum callentissimus, Christianus Schotanus, meus olim in Academia Ffisia antecessor. Is in ea Bibliotheca sacra parte qua de peregrinatione Israelitarum agit, postquam hunc Arnobii

locum laudasset, ita infit : *Hant plenos, dicit Arnobius, annos probe millia duo. Colliguntur enim ex illis parvis, quas posuis, mille octingenti triginta. Deinde tribus aetatibus Pici, Fauni, Latini, nimis datur. Si enim centum & viginti annos istorum quemlibet vixisse largiamur, non tamen in extremo vite anno gennisse largiemur. Audiat libelli de origine gentis Romana, Janum primum in Italiam venisse, ab eoque exceptum esse Saturnum, refert pro certo constare. Quod quum ita existimetur, inquit, certum tamen est, priorem Janum, in Italiam devenisse ; ab eoque postea venientem exceptum esse Saturnum. Post Janum & Saturnum regnavit Picus. Post Picum Faunus : quo regnante, ante annos circiter sexaginta quam Aeneas in Italiam deferretur, Euander Arcas simul cum matre eodem venit. Hinc colligemus, non plus quam centum & quinquaginta annis ante bellum Iliacum Saturnum venisse in Italiam, fugientem arma, Jovis, & regnis ademptis exulem.*

Ration.
Tempor.
lib. I. c. XI,

XVI. Sin cum iis rebus gestis, quæ nobis, ex sacris, notiores sunt, & cum Christianorum æra, hæc conferri malis ; ex *Petavio* ira habeto. Jano regnante Saturnus a Jove filio pulsus ad Italiam appulsi ; ibique exceptus hospitio, hant procul Janicolo arcem condidit, quam de suo nomine Saturniam vocavit. Quatuor iis regibus (scilicet Jano, Saturno, Pico & Fauno) annos 150. tribuit Eusebii Chronicon. Ex quo videtur initium Jani in annum convenire qui ante Christum fuit 1330. Indidemque constat, quanta sit vetustas Gentilium Deorum. Nam quum Jano, ut dixi, regnante Saturnus vixerit, post annum Periodi Julianæ 3384. qui est ante Christum 1330. non multo ante nasci Jupiter potuit ; adeoque sub Aod Israëlitarum iudice, ante tria circiter ab hac ætate nostra annorum millia. Videntur quidem Phœnicum historiæ Saturnum multo antiquiorem facere ; at quo fundamento, ipsi viderint. Secundum eos, quos nos non finximus sed invenimus, calculos, haur ejus ætatis Saturnus est, ut illius *visûgia Abrahami* exploratione censeriqueat antiquior.

XVII. Typhonica autem sacra mirum est a Nobilissimo *Mars-hamo* huc allegari. Quid enim ea cum *Abrahami* facto commune habent ? Jubebatur *Abrahamus*, id quod in omnibus pignoribus suis charissimum habebat, unicum ex uxore legitima gnatum, ad prom-

promissimi obsequii demonstrationem, numini sacrificare. *Ægyptii* homines sibi exosos, ejusdem cum *Typhone* coloris, id est, rufos, quales ex *Ægyptiis* pauci, ex peregrinis plures erant, ad *Osiridis* tumultum mactabant. Hæccine conferri merentur? Tum porro, qua ratione evincet *Marshamus*, morem illum in *Ægypto Abrahami* ætate vetustiorum fuisse? Quod postulari quidem potest: probari nullo modo potest. Nos nuper non contemnendis ex *Bocharto* rationibus saltem probabile fecimus, *Typhonis* fabula personatum representari *Mosen*.

C A P. VIII.

Jus Levirationis non esse ex *Ægypto*.

- I. *Primus omnium qui defuncti fratris viduam duxisse narratur Onan est.* II. *Antiquior tamen Onani avo mos ille, vel ex Noachidarum jure, vel ipsius Dei institutione est.* III. *Ex Ægypto illum, at nullo probabile argumento, arcessit Marshamus.* IV. *Nam quam profert Zenonis Augusti legem, ea ab hoc instituto plane aliena est.* V. *Nec quia Hebraei quidam ejus originem ex Metempsychosi deducunt, ideo illius natales Ægypto adscribendi.* VI. *Graviores illius instituti causas scite edisseruit Franciscus Junius.* VII. *Adstipulante Riveto.*

I.

SUBJUNGAMUS hic aliquid de jure LEVIRATIONIS, sive de Conf. lib. 2. cap. v. 6. ducenda fratris sine prole demortui vidua, quam miris rationum viii. ambagibus ex *Ægypto* arcessere *Marshamus* annititur. Prima moris illius mentio in Patriarcharum historia est, acciditque exemplum in familia *Juda*, circa viduam *Eris*, qui quum ob malitiam suam a Deo interfectus esset, dixit *Judas* alteri filio suo *Onano*, *ingredere ad uxorem fratris tui* *וְיָבִיט בְּאִשְׁתִּי*, & leviri jure ducito eam, & suscita semen fratri tuo. Gen. XXXVIII. v. 7. 8. Apparet autem, non tunc primum morem eum introductum, sed antiquitus in Patriarcharum familiis usitatum fuisse. Illius enim jus non *Juda* solum, sed & *Onano* notum fuit: quippe qui sciret, non sibi, sed fratri defuncto, ex tali conjugio filios nascituros.

Gg 3

II. In-

Hist. Patr.
Tom. I.
Exerc. I.
§. XVI.

II.⁷ Inquiritur autem in primam instituti illius *originem*. *Hebraeorum* Magistri ex jure *Noachidarum* deducunt : sed in præceptorum, sive *Majorum*, sive *Minorum*, numerum hoc non admittunt, neque aliud quam *juris civilis* caput, quod *Noachidarum* juri pro gubernantium placito, adjectum sit, hoc in exemplo illo *Onani* sumunt, ut diserte *Aberbanel*. Vide *Seldenum de Jur. Natur. & Gen. Lib. VIII. cap. III.* Nostri ex antiqua sanctorum *Patriarcharum* consuetudine derivant, cujus origo fuerit ex *Divina revelatione*, vel certe ex *שם ברא ריב שר* *consistorio Semi*, ut vocant *Hebraei*, vel ipsius *Adami*. Ita *Clar. Heideggerus*.

III. Interpellat *Marshamus*: *Ex Aegypto*, inquit, *nata est*. Id ut adstrueret duo probanda erant, primo morem illum aliquando viguisse in *Aegypto*, dein fuisse eum in *Aegypto* temporibus *Juda* antiquiorem; & si rigide velimus experiri, addendum esset tertium, eam fuisse *Juda* cum *Aegyptiis* consuetudinem atque familiaritatem, ut *Aegyptiorum* tale institutum in familiam suam recipiendi causas idoneas satis atque graves habuerit. Sed de eo ne cogitaverit quidem *Marshamus*. Nec nobis nunc liber esse tam morosis ut ad vivum omnia refecemus. Videamus modo quo pacto priora illa duo asserta firmet. Obtinuisse in *Aegypto* jus *Levirationis* usque ad *Zenonis Augusti* tempora ex quadam *Zenonis* Lege probat, quæ exstat in Codice *Justiniani Lib. V. Tit. V. Leg. VIII.* Eam hoc modo citat. *Aegyptii*, inquit *Zeno*, *idcirco mortuorum fratrum sibi conjuges matrimonio copularunt, quod post eorum mortem mansisse virgines dicebantur, arbitrati scilicet quod certis legum conditoribus placuit, quum corpore non convenerint, nuptias non videri contractas.*

IV. Sed varia a nobis ad Legem istam observari possunt. Non id nunc urgebo, quod quum ista constitutio valde sit recens, tantam *Aegyptiaci* juris antiquitatem, quanta nunc in controversiam venit, nulla ratione doceat. Sed hoc primum moneo, narrare quidem Imperatorem quid in *Aegypto* aliquando factitatum sit; at non quid ex jure patriove instituto in certo quodam casu fieri debuerit. Dein, ne id quidem dicit, receptum hunc apud *Aegyptios* communemque fuisse morem, ut defunctorum fratrum conjuges matrimonio sibi copularent: sed privatorum quorundam suo

suo arbitrio agentium factum memorat. Ita enim verba Legis incipiunt : *Licet quidam Aegyptiorum idcirco &c.* Tertio , id quaecunque quorundam *Aegyptiorum* institutum tum demum habebat locum , quando mortuorum fratrum conjuges corpore non convenissent , adeo ut post eorum mortem virgines mansisse dicerentur , unde arbitrabantur priores nuptias non videri re esse contractas. Quæ ab *Hebraorum* instituto , & *Onani* conjugio , perquam aliena sunt. Hic enim supponebatur priores nuptias re esse contractas : & frater fratri in ejusdem uxoris communione succedebat , ad suscitandum fratri demortuo semen , & conservandam hæreditatem ejus. Nihil ergo hæcenus probavit *Marshamius* : quum istud quaecunque quorundam *Aegyptiorum* factum toto genere distet a jure *Leviratus* prout inter *Hebraeos* obrinuit.

V. Multoque adhuc minus probat , id quod de *Aegyptiis* *Zeno Augustus* narrat *Juda* ævo antiquius esse. Mirum est ad quas ineptias Vir Doctissimus delabatur. Dixerat *Seldenus* , Magistrorum aliquos causam & mysterium conjugii hujus fratriæ & *Leviri* ex *Metempsychosis* nescio qua opinione petendam contendere. Subsumit *Marshamius* , opinio ista ex *Aegypto* nata est. Unde inferendum videtur : ergo & ipsum jus *Levirorum*.

O rem ridiculam , Cato , & jocosam !

Ideone enim ex *Aegypto* jus *Levirorum* quia exinde fortaassis *Metempsychosios* delirum ? Ideone verum est ex *Metempsychosis* opinione ortam de fratriarum connubio legem , quia Magistris quibusdam , vappis hominum , ita insanire placuit ? Ideone antiquos ita censuisse apparet , quia recentiores , quos cum Spiritu Dei mens ipsa & sanitas destituisse videtur , tam pueriliter delirant ? Ipse ne Tu , *Marshame* , credis , istam *Metempsychosios* opinionem legi huic originem dedisse ? Si non credis , uti te non credere sat scio , cur solidæ eruditionis subactique judicii tui famam tam ineptæ committis argumentationi ?

VI. Quanto inscitis istis commentationibus solidior est *Francisci Junii* super hoc *Onani* facto elegans ac pia dissertatio ? Quam non poterit ingratum esse lectori si hic quoque inveniat. *Hic vero* , inquit , *questio incidit , unde Juda illud hauserit de filii defuncti conjuge filio alteri elocanda , & quo jure fecerit ? Nam hanc legem videtur primo tulisse Dominus in libro Deuteronomii.* Respon-

deo

deo : quam legem Deus in Deuteronomio sancivit de uxore fratris defuncti posteriori fratri elocanda, ea lex tum primum de scripto tradita est ; sed jam ante Divina quadam revelatione apud populum obtinebat. Quapropter lex illa Deuteronomii non recens institutio est, sed antiqua observationis confirmatio, & obsequio. Hujus autem observationis auctor idem qui confirmator ducendus est. Causa vero illius instituenda, fuit benedictionis Divina in familiam continuatio ; secundum quam benedictionem ad primogenitos quoque prerogativa dua pertinebant, una sacerdotii ad cultum Domini, altera vero potentia ad benedictionem terrenam pertinentis. Nam primogeniti & sacerdotes erant in familia universa, & heredes duplicarii. Atque hac res quidem ceremonialis fuit, qua inde a conditu orbis dignitas Christi, qui primogenitus est inter multos fratres, fuit adumbrata. Sed quemadmodum benedictionis illius ratio ceremonialis fuit, ita etiam continuatio illius ; secundum quam factum est primum, ut primogenitus ex primogenito primogenita obtineret ; deinde ut extincto sine liberis primogenito & sine uxore, secundum filium in locum primogeniti divinitus adrogatus esse videretur : postremo, ut si quis primogenitus sine liberis occideret, sed relicta uxore, hanc eandem uxorem sequens frater una cum benedictione a primogenito defuncto transfusa sibi assumeret. Atque hac res aliqui non fuit licita ex lege, sed excepta solum hujus benedictionis gratia. Ita originem & causas hujus instituti pandit Vir Doctissimus ; longe profecto prudentius, quam si ad nescio quam *Ægyptiaca Metempsychosios* opinionem recurramus.

VII. Consciscit Junio Rivetus. Qui, non putarem, inquit, consuetudinem illam apud alias gentes obtinuisse. & ex moribus Chanaanorum aut vicinorum populorum fuisse desumptam : sed peculiari ratione in patriarcharum familiis introductam, ut jus primogenitura maneret, ad significationem ejus qui primogenitus est inter multos fratres, simulque in familiis populi illius hereditas conservaretur, quod postea necessarium fuit, post terra promissa partitionem. Quamvis autem id non fuerit mandatum ante Moysen lege aliqua scripta ; certum est tamen more & consuetudine majorum obtinuisse, quam ex Divina inspiratione primam habuisse originem, non tamen existimari, bene advertit Peterius.

C A P.

C A P. IX.

Septenarium dierum Cyclum, & Sabbathum,
ex Ægypto non esse.

I. Ratio computandi per septimanas omnium est antiquissima. II. Denominatio dierum a planetis fortasse Ægyptiaca superstitionis est, ac septimana observatio vetustioris & sanctioris originis. III. Ægyptios septimum quemque diem festum habuisse non probat Marsham.

I.

AT neque SEPTENARIUS DIERUM CYCLUS ab Ægyptiis Conf. lib. 1.
c. vi. §. vii.
De opif.
Mundi.] primum observatus inde in aliarum gentium mores transit : sed, ut bene Philo, fuit illa observatio πάνδημος ὃ καὶ τὸ κόσμος γενέσθαι, ab omnibus gentibus recepta ac mundo coeva. Ex Georgii Syncelli Chronologia observavit Salmasius, priusquam ratio computandi per menses & annos ab Astrologis inventa fuisset, veteres illos patres spatia distinxisse tantum καθ' ἑβδομάδας, per septimanas. Et in Annalibus Michaëlis Glyca legitur : Georgius tradit, Sethum primum invenisse literas Hebraas, signa cælestia, conversiones annorum, menses, & SEPTIMANAS. Sed melius est ut cum R. Jehuda, in Dialogo Sepher Cozzi dicto, altius ascendamus, ad ipsum Adamum. Adam, inquit ille, pulsus est e Paradiso nocte sabbati, atque inde initium numerationis dierum, qua sex diebus creationis innotuit. Atque ibi incepit Adam nomina diebus imponere. Et quum postea auctis ejus posteris terra habitata est, hominum mos erat numerare dies quomodo disposuerat eos Adam : unde factum est ut non dissentiant homines de septenario Septimana dierum numero. Vide Seld.
de Jure Nat.
lib. 11.
cap. xi.

II. Nolim præfracte negare denominationem dierum a septem planetis Ægyptiorum esse εὐρημα : ipsa tamen septimanæ observatio originem longe sanctiorem atque antiquiorem habet. Pulcre admodum Johannes Philoponus a Photio in Bibliotheca sua laudatus : Ἐκείνο γὰρ μὴ συμπεφάνηται πᾶσιν ἀνθρώποις, ἑπτὰ μόνος εἶναι De Mund.
creat. lib.
vii. c. xiv. ἡμέρας, αἵτινες οἱ ἑαυτοῖς ἀνακυλεύμενοι τὸν ὅλον ποιῶσι χρόνον.

Hh

Tiva

Τίνα ἔν τούτῳ λόγον εἶναι εἰπεῖν ἕτερον , ἢ μόνον ὃν εἶχεν Μωυσῆς ; In illud certe omnes homines consensuerunt , septem solos esse dies , qui in se ipsos revoluti totum tempus constituunt. Cujus rei quam rationem aliam dare possimus , præter illam solam quam Moses assignavit ? Etsi autem septem planetis septem hebdomada dies adscribant Græci , --- primum quidem hoc ipso etiam ipsi agnoscunt , septem duntaxat esse dies ex quibus tempus consistit. Caterum nullam possunt dare rationem , cur dicti dies planetis attributi sint , qui revolvuntur. Ad quid enim non potius duodecim , propter duodecim Zodiaci sectiones , per quas sol delatus annum perficit ? Concludit tandem , verosimile esse , quod quum ab OMNIBUS SEPTEM DIES ESSE CREDANTUR , & planetas hisce numero pares esse contingeret , pro libera sua potestate iisdem hosce dies , vel e contra pro libitu , illos diebus numero aequalibus dedicasse. Quod autem ait , ab omnibus id esse creditum , & omnes homines in eo consensisse , sumendum est , ut id genus locutiones aliæ , pro plurimis. Eadem æquitate interpreteror id quod exstat in libro *Cofri* : *An unquam audivisti de populo aliquo , qui de hebdomada dissentiat , cujus initium sit a die primo , at finis in Sabbatho ?* Vide *Rivet. de Orig. Sabbat. cap. V.* & *Selden. de Jnr. Nat. Lib. II. cap. XIX.*

III. Non lubet nunc quidem de SABBATHI origine disputare , quæ quæstio & olim & nuper Viros Doctissimos prolixè exercuit : id tamen dare *Marshamo* non possum , ex Ægyptiacæ antiquitatis penu Hebdomadici Sabbati festum depromendum esse. Nam neque tempora sua per septimanas numerare ab Ægyptiis , sed à suis pridem majoribus , ex traditione de mundi conditu , didicerunt Hebræi. Neque Ægyptios eo tempore in cyclo dierum septimum , Saturno ab iis dicatum , sacrum habuisse , ullo idoneo argumento probatur. Quod enim ex *Charenone* profertur , illud & recentius longe est quam ut tantæ antiquitatis fidem facere possit ; & nihil commune habet cum septimi diei Sabbatho. Nihil quippe iis verbis docetur , quam septenarii numeri in dierum observatione aliquam ab Ægyptiis habitam fuisse rationem. Quod & pleræque iiscum aliæ gentes fecerunt : uti *Clemens Alexandrinus* , *Ensebius* , aliique copiose docuerunt. Quanto sanctius scripturarum inhæremus simplicitati , quibus erudimur , ad exemplum Dei ,
post

Edit. Buxto.
p. 16.

post absolutum sex diebus creationis opus septimo die quiescentis, inque tantæ rei memoriam, jussos esse homines eum quoque diem sacrum sibi habere, religiosa quiete transigendum?

C A P. X.

Templi fabricam male deduci ex Ægypto.

I. *Prima Templorum origo in obscuro est.* II. *Plerique eam ex sepulcris arcessunt.* III. *Probabilius tamen alii venerationi numinis attribuant, cui magnifica quæque consecrari par est.* IV. *Hallucinatur Chrysostomus, quum Hebraorum Templum structum prodit, ne populus rerum Ægyptiacarum prava cupiditate tangeretur.* V. *Alium enim sibi finem propositum fuisse, & David, & Salomon, & Deus docent.* VI. *Ne quidem in Tabernaculi consecutione attentum fuit ad Ægyptiorum instituta.* VII. *Sed Deus, ut Rex Israël,* VIII. *In Templo, tanquam magnifico aliquo Palatio, habitare voluit: omnibus ad Augusta cujusdam Regie formam comparatis.* IX. *Uti pulcre observatum ab Hebraorum Magistris est.* X. *Sed & alia fuere tam Tabernaculi quam Templi mysteria.* XI. *Tabernaculum non fuit structum ad formam quandam Ægyptiacam, sed ad instar a Deo monstratum.* XII. *Uti & Templum.* XIII. *Fuitque & ea res μυσηϊσμός.* XIV. *Probabilius est Ægyptiorum templa ad imitationem Salomonici constructa esse, quam contra.* XV. *Antiqua Christianorum Tempia non multum ab hac forma ablucebant.* XVI. *Neque vetera Gentilium.* XVII. XVIII. *Ea quæ Vitruvius de forma adium sacrarum ex Dorica disciplina tradit, conferuntur cum Templo Salomonis.* XIX. *Et concluditur, illud omnis artis formas in se complexum esse, quam artem alii, quantum quisque potuit, amulati sunt.*

I.

TEMPLORUM initia Ægyptiis quidem adscribunt *Herodotus* ^{Conf. lib. 2. cap. vi.} & *Lucianus*, sed ipsi hæsitanter, & fundamento plane lubrico. Sedecim & ultra de templorum origine opiniones *Hospinianus* enumerat, ex quibus vix est ut certi aliquid elicias. ^{lib. 1. cap. v.}

Hh 2

Lm;

Lib. III.

Lucianus ipse, qui Aegyptios antea ut primos templorum auctores laudaverat, de suæ tamen Deæ Syriæ templo hæc tradit: Οἱ μὲν ἐν πολλοῖς Δευκαλίωνα τὸν Σὺνθεα τὸ ἱερὸν εἰσαγαγεῖν λέγουσι, τὸν Δευκαλίωνα δὲ τὸ πᾶν ὕδωρ ἰγίνεσθαι. Complures igitur Deucalionem Scythiam templum hoc consecrassse tradunt, cum prout Deucalionem cuius temporibus aquarum diluvium fuit. Quo nomine Noachum designari supra ostendimus. Non abludivit Apollonius, qui refert Deucalionem primum Deorum immortalium templa ædificasse, & civitates extruxisse, & imperium in homines exercuisse, inquires:

Ἰαπέτειοις ἀγαθὸν τέκε Δευκαλίωνα,

Ὃς πρῶτον ποίησε πόλιν καὶ εἰδήματο νῦν

Ἀθανάτῳ, πρῶτον δὲ καὶ ἀνθρώπων βασιλευσέν.

II. Plerosque autem ex sepulcris templa apud Ethnicos originem summissse arbitratos, in Sepulcralibus suis Giralduus his verbis ostendit: *Fuit usque adeo, inquit, sepulcrorum veteribus cura, ut non aliunde templorum & sacrarum adium originem deductam diligentissimi scriptores tradant, Eusebius & Lactantius. Addere potuisset Clementem Alexandrinum. Concinit Prudentius Lib. I. contra Symmachum,*

*Et tot templa Deum Roma, quot in urbe sepulcra
Heroum, numerare licet.*

Præp. lib. I.
cap. IX.

Nec invidenda Aegyptiis ea gloria est, quod primi fortassis, regum suorum memoriam venerantes, eorum sepulcra in templa converterint: quod de iis ac Phœnicibus testatur Philo Byblius apud Eusebium.

III. Mihi autem, nequid dissimulem, potius videtur, homines postquam & numero auctiores, facultatibus opulentiores. & institutis moratiores facti erant, ad cultum numinis publicum ædes paulatim ampliores augustioresque fecisse; partim ut commodius convenire posset populi cætus, partim ut major sacris adderetur majestas. Percommode id dixit Tranquillus, & repetiit Isidorus: *Quum enim primum homines exuta feritate rationem vita habere cœpissent, seque ac Deos suos nosse, cultum modicum ac sermonem necessarium commenti sibi, utriusque magnificentiam ad religionem Deorum suorum excogitaverunt. Igitur ut templa illi domibus pulchriora, & simulacra corporibus ampliora faciebant, ita eloquio etiam*

etiam quasi angustiore honorandos Deos putavere, &c. Quænam autem gens id cœperit; an una sola, an plures simul, adeo in obscuro est, ut nisi divinando nemo dixerit.

IV. Hoc vero fidenter contendere non dubitavero, hallucina-
tum esse illum aurei oris Episcopum, quando disseruit, ea occasio-
ne jussisse Deum immensa magnitudinis templum sibi exstrui. cui ma-
teria magnificentia, artis elegantia, & structura forma, nullum
in toto terrarum orbe par esset, quod populus ab Ægyptio recens, mul-
tas adhuc impietatis reliquias secum haberet, rebuque sub sensum ca-
dentibus ad insaniam usque addictus esset, ne postea eorum qua
ad Ægyptios experti erant cupiditate tangerentur. Id, inquam,
non sine errore aliquo ita disseruit Chrysostomus.¹ Etenim illud
immensæ opulentiae templum non eo structum est tempore, quo
ab Ægyptiacis turbis & barbara Pharaonis tyrannide liberatus nuper
populus multum adhuc Ægyptiacæ fæcis habebat reliquum: sed
aliquot exinde seculis:

V. Et tunc quando ædificatum est, neque David, qui pri-
mum ejus struendi consilium inivit, neque Deus, qui Davidi permis-
sit ut destinatum sibi opus per Salomonem filium consummaret, nec
denique Salomon, qui patris sui consilium, Deique voluntatem execu-
tus est, vel minimam Ægypti, ut quæ huic rei occasionem sup-
peditaverit; mentionem faciunt. David indignum æstimabat Ma-
jestate numinis, indecorumque iis beneficiis quibus se immortalis
Deo obstrictum fatebatur, quod dum ipse in domo cedrina habi-
taret, arca Dei versaretur inter aula: atque ita suæ, quam sibi
Deus dederat, Regiæ intuitu excitatus est ad Ædem magnificam
supremo cœlorum Regi dicendam. 2.Sam.VII. ψ. 2. Neque confide-
ravit id Deus ut Ægyptiaca impietatis reliquias, sed gratum ha-
buit ut pietatis eximie affectum. Tantumque abest ut fieri sibi ta-
lem domum præceperit propter ea quæ in Ægypto templa viderant
Israëlita, ut contra quo tempore Ægyptiacorum templorum me-
moriam majorum animis recens obversabatur, nihil se de tali æde lo-
cutum protestetur. 1. Chron.XVII. ψ. 5. 6. Quum non habitarem in
ade ulla, inde a tempore quo adduxi Israëlẽ usque in diem hunc,
sed essem de tentorio in tentorium itans, etiam extra tabernaculum:
Quocunque itabam in toto Israëlẽ, an quicquam locutus sum ulli judi-

cum Israëlīs. quibus praeceperam ut pascere populum meum, dicendo, quare non edificatis mihi domum cedrinam? Aliæ ergo Deo longæque diversæ rationes fuerunt, ob quas id temporis domum sibi fieri iussit. Salomo autem nihil aliud in animo habuit, nisi ut placito Dei & patris sui hac in parte obsequeretur. 1. Reg. VIII. v. 15-20.

VI. Mox quidem post Israëlitarum Exodum sacrum sibi *Tabernaculum* confieri mandavit Deus; verum neque in illius confectio-
ne ullum ad Ægyptiorum instituta adspæctum fuisse, in sacris doce-
mur. Extra quæ in hisce rebus sapere, est nihil sapere. Nimirum
Templi ac Tentorii sacri, si rei summam spectemus, eadem prorsus
fuit ratio. Utrumque Deus habuit veluti pro *domicilio*, in quo, uti
Hebræorum *Rex*, quasi inter *subditos* suos, habitaret. De Taber-
naculo ipse dixit, Exod. XXV. v. 8. *Facient mihi Sanctuarium, &*
habitabo in medio eorum. De Templo, Salomon 1. Reg. VIII. v. 13.
Edificando edificavi domum in habitaculum tuum firmissimum, so-
limum tuum in sempiternum. Hoc ergo discrimen fuit inter *domici-*
lium illud, & *synagogas* postea conditas, quod Deus in his *colere-*
tur tantum, in illo autem & *coleretur*, & insigni quadam ratione
habitaret.

VII. Enimvero ita se res habet. Moses Rempublicam conditu-
rus, quæ in terris sanctissima foret, summam rerum potestatem
numini detulit. Et quum alii nomina alia, ut res fert, reperiant,
ac *monarchiam* modo *oligarchiamque* & interdum *democratiam* ap-
pellent, nihil ille horum fore pro natura atque indole tanti intelle-
xit imperii. Igitur regiminis quendam modum constituit, quem
persignificanter Flavius adversus Apionem vocari posse ΘΕΟΚΡΑ-
ΤΙΑΝ ait, quasi tu ejusmodi civitatem dixeris, cujus præses re-
ctorque solus Deus sit. Atque hinc est quod idem Flavius Mosen
inducat Hebræis suis in hæc verba præcipientem. Μη λαβοι πῶθ' ὁ
ύμῶν ἄλλης πολιτείας. Ἀλλὰ ταύτην στέγῃς. Τὸς νόμους ἔχοντες
δεσπόται, καὶ αὐτοὺς ἰκασα πρῶτοντες. Ἀρετὴ γὰρ ὁ Θεὸς ἡγεμὼν
εἶται. Non est cur alterius politiæ vos capiat desiderium: sed præstat
ut hac contenti in legum & vestra ipsorum sitis potestate. Satis enim
est Deum habere presidem. Religiose certe id observavit Gideon:
cui quum Israëlitz imperium deferrent, in filium nepotesque trans-
mittendum; non habeo, inquiebat, ego dominium in vos, neque
filius

Antiq. lit. d.
iv. cap. viii.

filii mei habebitis dominium in vos ; Jehova habiturus est dominium in vos. Jud. VIII. v. 33.

VIII. Quum igitur Jehova singulari ratione Israël's *Rex* esset, voluit etiam pro istorum temporum Oeconomia omnia ad pompam magnificentiamque regiam comparata esse. *Hierosolyma* ergo in regni *metropolim* electa est. Pf. XLVIII. v. 3. Matth. V. 35. Ubi etiam sacri siculi dimidium , quasi annui tributi loco, quævis in regno capita quæ vigesimum annum expleverant , regi suo solvere tenebantur. Matth. XVII. v. 25. 26. *Templum palatii Regii* vicem habuit , quod in atria ac receptacula varia distributum , & populo, & regiis ministris , & ipsi denique Regi congrua præbebat conclavia. *Solum gloria, celsitas jam inde a principio, est locus Sanctuarii nostri.* Jer. XVII. v. 12. In atrio, Regi sacra facturus, universus confluebat populus. Propius operabantur cum Levitis Sacerdotes, Regis ministri. *Sanctuarium* vero quasi *presentia Regia* *Cameram* seposuisse videtur: quippe ad quam Sacerdotibus solis , ut pote interioris admissionis famulis , & veluti purpuratis , patebat accessus. At præcipue in *adyto* habitabat Deus, ubi inter Cherubinorum alas , in aureo arcæ fœderis operculo propitiatorio, Thronum gratiæ erexerat ; neminique concedebatur introitus nisi semel quotannis Sacerdotum maximo. Pro *mensa* ipsi erat altare ; pro *cibo* sacrificia & ferta ; pro *potu* libamina ; pro *odoramentis*, suffitus ; pro *musicis*, Levitæ cantores. Tota denique ædis ratio ad quæsitissimæ pompæ & splendoris magnificentissimi ideam composita , potentissimi alicujus Monarchæ superbam Regiam referebat. Hoc erat quod Hiram Tyriorum regi scribebat Salomon. 2. Chr. II, v. 4. 5. *Ecce ego adificaturus sum domum nomini Jehova Dei mei : Domus autem illa quam adificaturus sum magna erit : nam major est Deus noster omnibus Diis.*

IX. Non latuerunt hæc Hebræorum magistros , quorum qui volet testimonia quærat apud *Ontramum* in erudito de sacrificiis opere. Nos ex pluribus unum dabimus. *Rabbi Schem Tob* , qui ad Lib. I, cap. I, *Maimonidis* Doctorem perplexorum commentatus est , hæc inter III. cætera reliquit : *Deus , cui laus , talem sibi domum condi jussit , qualis esse solet domus regia. In domo regia hæc omnia inveniuntur.* Ad Part. III, cap. XLV. *Alii scilicet qui custodiant palatium ejus. Alii qui fungantur officiis ad Regiam dignitatem pertinentibus ; qui epulas instruant , alia-*
que

que faciant regi necessaria. Alii denique qui voce quotidie fidibusque canant. Est etiam in domo regia locus ad cibos apparandos constitutus. Item locus ubi ei odoramenta adolentur. Est etiam mensa in domo ejus, itemque conclave ipsi proprium, quo nemo pervenit, nisi qui ei secundus est, quosque in charissimis habet. Eundem ad modum voluit Deus hac omnia ut in sua domo inessent, ne qua in re terrarum regibus concederet. Est enim ille Rex magnus, ut his quidem rebus non indigeat: verum hinc facile elucet ratio victus familiaris sacerdotibus & Levitis dati, utpote quem rex quisque ministris suis suppeditare solet. חיה כרי שיאמינו ההמון שהמלך יי צבאותו יושב בקרבנו ויהיה מלך גדול נורא על כל העמים. ATQUE HÆC OMNIA EO SPECTABANT, UT INTELLIGERET VULGUS REGEM, NEMPE DOMINUM EXERCITUUM, INTER NOS VERSATUM ESSE. EST ENIM ILLE REX MAGNUS, OMNIBUSQUE GENTIBUS METUENDUS.

X. Suberant & alia tam *Tabernaculo* quam *Templo* mysteria; partim communia utrique, partim singulis propria. Et cum iudicio dixit *Aberbanel*, omnem tabernaculi apparatus esse כספר חכמה עליה וענין נכבד אשר עליו יתישר, *veluti librum sapientie sublimioris, & rei gloriose ad quam ista referuntur.* Sed nostri nunc instituti non est ut singula per partes exsequamur. Satis sit generatim observasse, tam *Templo* quam *Tabernaculo* significata fuisse ea omnia in quibus habitare dignatur Deus: tum sanctam *Christi carnem*, in qua Divinitas, tanquam in templo, apparitura erat. Joh. II. v. 19. tum *cælum*, sedem Divinæ gloriæ, in qua sessura erat caro Christi, Hebr. IX. v. 24. tum denique *Ecclesiam*, in qua Deus pariter præsens est. 1. Cor. III. v. 16. Quod autem primum *portatile* sibi *Tabernaculum* fieri Deus iussit, in quo viliora erant omnia, dein solidioris augustiorisque structuræ *edem*, cujus magnificentia fidem propemodum superat; id *Ecclesia Judaica & Christiana*, vel etiam *milantis ac triumphantis*, discrimen innuit.

XI. Sed & illud a vero perquam alienum est, quod, sive *Tabernaculum Moysi*, sive *Templum Salomonis*, ad earum *Ædium FORMAM* structa sint, quas pridem in *Ægypto* viderant Israëlita. Nihil enim humani consilii intervenire summum numen sivit, neque ideam aliquam ab iis mutuari operibus quæ in sensum hæcenus incur-

currerant. Quum struendum esset *Tabernaculum*, Mosen secum secum in monte esse voluit, omnemque Tabernaculi cum cuncto illius apparatu formam accurate illi præmonstravit; addita distincta jussione, OMNINO-PROUT OSTENDO TIBI STRUCTURAM IPSIUS TABERNACULI, ET STRUCTURAM OMNIUM INSTRUMENTORUM EJUS, SIC ERGO CURATO FIERI. Exod. XXV. v. 9. Iterumque v. 40. VIDE IGTUR ET FAC: EX STRUCTURA ISTORUM QUÆ TIBI EXHIBITA EST IN MONTE. Quod longe aliud est quam si dictum foret; facito secundum ideam eorum quæ vidisti in Ægypto.

XII. Pariliter quum in *Templi* structuram consensisset Deus, noluit Davidem aut Salomonem ex peregrinis operibus, aut Architectorum peritia, suoptove ingenio, instar sibi ac typum formare, sed sua ipse manu delineavit omnia. 2 Chron. XXXVIII. v. 11. 12. *Tunc tradidit David Salomoni filio suo structuram porticus & domiciliorum ejus, -- denique structuram omnium quæ erant penes eum* INFORMATA PER SPIRITUM, *de atriis domus Jehovæ.* *Dixitque com. 19. HÆC OMNIA DE SCRIPTO A MANU JEHOVÆ INCUMBERE MIHI INSTRUXIT ME; OMNIA OPERA HUIUS STRUCTURÆ.*

XIII. Nec caruit ea res mysterio. Etenim quum Deus tanta accuratatione singula tam Mosi quam Davidi præmonstravit quæ in Tabernaculi Templique structura observari volebat, eo ipso ostendit nefas homini esse ut in negotio Divini cultus suo quicquam arbitrio agat, existimctve placere se Deo posse ea re quam ipse non præcepit. Et quum nullius structuræ præexistentis typum in sui domicilii exemplar Israël dederit; eo docuit Israël, non esse componendam religionem secundum aliorum hominum placita; respuique a se quicquid humanæ inventionis est, neque velle se ut Israël in sui cultu peregrina sectetur sacra. Denique quum e cælo omnis hæc sanctuarii delineatio descenderit, edocti sunt Israëlitarum terrestria illa esse *ὑποδείγματα καὶ σκιά τῶν ἰαυγαντων*, *exemplaria & umbram celestium.* Heb. VIII. v. 5.

XIV. Non est diffitendum, intercedere aliquam formæ similitudinem inter *Ægyptiorum templa*, prout a *Sirabone* describuntur,

tur, & *Templum Hierosolymitanum*. Sed propterea illa hujus fuisse exemplar, inferri nullo modo debet. Neque enim ullo argumento constat, ea quæ a *Strabone* in *Ægypto* visa sunt Hierosolymitano antiquiora fuisse. Imo vero quum Hierosolymitani templi fama non in vicinis solum, sed & remotioribus inclyta fuerit gentibus, quod exsertim sacrae tradunt paginae, 1 Reg. VIII. v. 41. 42. quæ invidia est, nolle ut ad pulcherrimam istam formam alias quoque gentes sana sua extruxisse credamus? Nisi probabile non sit, id in exemplum ire quod in suo genere præstantissimum est.

XV. Sane quemedmodum antiqua Christianorum templa Hierosolymitano non fuerunt absimilia, ita nec antiquiora Gentilium absimilia fuere Christianis. Christianorum templa, maxime Græcorum, ad imitationem templi Hierosolymitani divisa olim fuere in partes tres. Prima pars dicebatur *Πρόναος*, *Porticus*; Secunda *Ναὸς*, *Gremium*; Tertia, *Βῆμα*, *Chorus*. *Porticus* sita erat ad portas templi, ubi in *Νάρθηκι*, Latine *Ferula*, consistebant *pœnitentes*, qui intrantium fidelium intercessionem prensabant, itemque *Catechumeni* audientes, antequam *Competentes* fierent, denique *Judai*, *Pagani* atque *Hæretici*, si quando eos lubido incessebat Christianorum sacra procul tuendi. In *Gremio* considebant fideles rem Divinam facturi, seorsim autem viri ac fœminæ, iterumque in his puellæ ab uxoribus & viduis sejunctæ. *Procopius* duplices porticus annotavit, fastigiata testudine & auro splendentes, quarum altera Viros, altera Fœminas orantes exceperit. *Chorus*, *Βῆμα*, *Ἱερατεῖον*, erat pars templi intimior, velis, aulæis & gradibus discreta, & solos ordinarie Clericos admittens. In hac parte erant *Altare*, *Suggestus*, *Episcopi Cathedra*, *Presbyterorum Sedilia*, *Diaconorum Subsellia*, & aliorum Clericorum *Matta*.

De Justin.
Adif. lib. 1.

XVI. Veterum autem Gentilium templa ejusdem propemodum formæ fuisse, docet *Polletus*, in *Historia Fori Romani*. *Constabant enim*, inquit, *Cella Sanctiore, nos Chorum vocamus: quæ Cella Sanctior a Basilica & Porticibus distinguebatur Pluteo, & quasi altero Pronao; nos non male Pulpitum vocamus, quod in morem pulpiti aut Tabulati erectum sit --- Basilica vero est, quam nos Navem aut Carinam vocamus; Deambulationes quæ utrimque sunt, omnino porticus sunt Veterum, quæ sunt veluti fori in Carina. Cella San-*

Sanctior solis rebus sacris destinabatur. Basilica vero, & Porticus, & Pronaon fere usibus profanis exponebantur. Illic enim & nudina mercium, & proxenetica contractuum, prologi nuptiarum, colloquia transactionum, ut hodie apud nos, nimis impie exercebantur. Quid quæso de Ægyptiorum templis in hanc rem Strabo narrat; quod non item de Romanis Polletus?

XVII. At id mihi memorabile præprimis visum est, quod Vitruvius de longitudinis ad latitudinem proportionem, ex Disciplina Lib. IV. Dorica in Sacrarum ædium constructione observanda, ea tradidit, cap. IV. quæ, si paucula demas, cum Templi Salomonici mensura mirabiliter conveniunt. Distribuitur, inquit, longitudo ædis ut latitudo sit longitudinis dimidia partis, ipsaque Cella parte quarta longior sit quam est latitudo cum pariete, qui paries Valvarum habuerit collocationem. Reliquæ tres partes Pronai ad Antas parietum procurrant, quæ Antæ Columnarum crassitudinem habere debent. Proportionis hujus in Templo Salomonico rationem esse habitam, ita ostendit Ludovicus Cappellus in eruditissima Templi Hierosolymitani delineatione. Latitudo Templi Salomonici fuit 46 cubitorum: longitudo autem 92 cubitorum. Jam 46 est dimidium 92. Rursus quarta pars hujus latitudinis sunt cubiti 11½. Addantur illis 46 cubiti latitudinis, fient 57½. Addatur his crassitudo parietis quinque cubitorum, fient 62½ quæ est longitudo Cella (id est loci sancti cum Adyto.) quæ longa fuit 60 cubitis. Quod addit Vitruvius, reliquas tres partes Pronai ad Antas parietum procurrere, non habuit locum in Templo Salomonico, in quo Vestibulum, & spatium hypætrhum ante vestibulum, in quo fuit Ara, fuerunt vice & loco Pronai.

XVIII. Porro ratio latitudinis & altitudinis loci Sancti & Adyti in Templo Salomonico, eodem metiente Cappello, respondet accurate rationi illi quam tradit Vitruvius Lib. VI. cap. V. ubi de Tricliniis & conclavibus. Sic enim ille: Tricliniorum quanta latitudo fuerit, bis tanta longitudo fieri debet (idem tradit de Templi Cella Lib. IV. cap. VII. Cella longitudines duplices sunt ad latitudines.) Altitudines omnium conclavium, quæ oblonga fuerint, sic habere debent rationem uti longitudinis & latitudinis mensura componatur, & ex ea summa dimidium sumatur, & quantum fuerit tantum altitudini detur. Sin autem Exedra aut Occi quadrati fuerint, latitudi-

nis dimidia addita altitudines educantur. Juxta hanc rationem constructum fuit Templum Salomonicum : nam loci Sancti longitudo dupla fuit ad ejus latitudinem. Longus nempe fuit 40 cubitis. Latus 20. Latitudo autem ejus & longitudo composita simul dant 60 cubitos. Cujus dimidium, nempe 30 cubiti faciunt ejus altitudinem. Adytum quadratum fuit, longum nempe & latum 20 cubitos. Dimidia ergo latitudinis pars, nempe 10 cubiti, addita longitudini facit triginta cubitos. Quæ fuit muri ejus altitudo, par altitudini loci Sancti, sed interjecto lacunari ad altitudinem 20 cubitorum, 10 superiores cubiti ad tectum usque intercepti sunt, ita ut introrsum latum, longum & altum fuerit 20 duntaxat cubitos, totum cubicum factum, uti habetur 1 Reg. VI. v. 20.

XIX. Nonne mirabilis est *Dorica* hujus *Architecturæ* cum *Salomonica* consensus? Quid ergo? Dicemusne sumto a Dorum Templis exemplari suum formasse Salomonem, aut, quod multo stultius est, suum mutasse Deum? Absit. Id potius dicamus, incomparabilem Hierosolymitani templi structuram, a sapientissimo numine delineatam, cunctas artis formas in se complexam esse; quam artem peritissimi Ædium apud Gentiles struendarum artifices, prout quisque assequi potuit, æmulari sunt. In hac sane mente *Villalpandus* fuit, egregius seculi nostri Theologus & Mathematicus, qui universam Architecturæ rationem perfectiorem, per *Græcos* in *Romanos*, & demum in *Vitruvii* libros, ab *Hæbraeorum* in Templi Salomonici, aliisque ejus structuris, proportionibus omnino manasse asserit. Vide eum in *Ezech. Tom. II. Part. II. Lib. V. Diss. I. Cap. XIII.* Villalpando astipulatur *Soldanus. De Jure Nat. Lib. I. Cap. II.* Atque hæc de Templo dicta sunt: quod, neque quoad rem ipsam, neque quoad Ædis formam, ex Ægypto Israëlitas habuisse, satis, nisi fallor, a nobis demonstratum est.

C A P. XI.

Thummim Hebræis non esse datum ad exemplar illius Gemmæ quam a collo suspensam gestavit aliquando Ægyptiorum Pontifex.

- I. *Quid Urim ac Thummim fuerint, ex silentio antiquorum Auctorum, sub Templo secundo ignotum fuisse videtur. II. Moses ipse non sine consilio, mira id involvit brevitate. III. Non est improbabile, fuisse aliquid ab ipso Deo immediate confectum. IV. Non satis constat utrum Ægyptiorum Ἀλμειά una gemma, an plures fuerit. V. Certe non convenit cum Hebræorum Thummim, aut vocis significatu & numero. VI. VII. Quicquid frustra se fatiget Spencerus. VIII. Aut denominationis ratione. IX. Aut usu. Ægyptius enim Ἀλμειά gestabat, qua Index; Hebræus, qua Pontifex. X. Fieri quippe poterat, ut Hebræorum Pontifex non esset index. XI. Thummim secundum Spencerum, reconditum erat in duplicatura pectoralis; sed Ἀλμειά in omnium conspectu gestabat Ægyptius. Cujus diversitatis nulla probabilis offertur ratio XII. Nec probari potest istum Ægyptiacæ Bullæ usum Moysi temporibus antiquiorem esse: quum ne Herodotus quidem, & qui cum proxime secuti, illius meminerint. XIII. Quæ pro illius antiquitate Spencerus affert, mera haviolationes sunt. XIV. Concluditur, Thummim Aaroni datum non esse ad Bullæ istius imitationem. XV. Ægyptiæ res Hebræorum imitati sunt: sed ut pueri res Virorum.*

I.

QUID in sacro Pontificis apparatu URIM fuerint ac THUMMIM tam densa involutum est caligine, ut vel oculatissimi id se deprehensuros esse desperaverint. Vix quisquam est interpretum qui non in illius rei investigatione suam fatigaverit industriam; ubi autem insigniores quosque consulueris, incertior multo quam ante redibis. Ne Spencerus quidem omni sua diligentia tenebras discussit: qui *Conjecturis* suis, ut ipse eas sæpenumero vocat, sibi quidem ingenii atque eruditionis famam;

at rei, quam tractandam susceperat, non multum lucis conciliavit. Mea sic est ratio, & sic animum induco meum, operam illos ludere; qui certi aliquid in re tam incerta se inventuros existimant. Recentiores Hebræorum magistri, quotquot judicio atque candore cæteros antecellunt, ingenue fatentur, se quid *Urim & Thummim* fuerint ignorare. *Philo Judæus* ubi de Veste Pontificali & Gemmis Pectoralis agit, quando ad hanc rem devenit, hiantem lectorem destituit, nil nisi verba dans, ex quibus nihil solidi extundas. *Flavius Josephus* aliquoties Pontificalem ornatum describit, inque ea Gemmarum quidem mentionem identidem facit, at *Urim & Thummim* nullam. Unde colligimus, sub secundo Templo eorum notitiam periisse.

De Vir. Mos.
lib. III.

II. Omnia ergo ex Mosis commentariis discenda sunt. At ibi cætera quidem prolixè, distinctè ac perspicue traduntur: sed quæ *Urim* ac *Thummim* spectant mira involvuntur brevitate. Quod non sine consilio factum esse ut credamus, pietas jubet, justaque sapientiæ Dei æstimatio. Nimirum fibulam imponere curiositati nostræ voluit: ut disceremus æquo animo ignorare, quæ patefacere summo magistro haut libuit. Modeste, post alios, *Johannes Prideaux*: *Quis autem vel materiam lapidum illorum in quibus inscriptus erat Decalogus; aut Mannæ naturam, qua ad Solem liqueceret, ad ignem induresceret; aut ignis istius Originem, qui cælis delapsus sacrificia devorabat, commode nobis explicaverit, nisi revelante illo Spiritu, qui ubi vult spirat, & nescimus unde venit, & quo vadit? Sufficit igitur observasse, Urim & Thummim a Deo tradita, a Mose recepta, & inter Rationalis duplicitatem, veluti in Theca quadam fuisse inclusa. Ultra qui temere quid asseruerit; videat ne venditando scientiam, tam imperitis quam sagacioribus debeat ludibrium.*

Orat. de V.
sti, Sacerd.

III. Si tamen quid probabilissime statui posse existimem omnino a me postulet Lector, id dicam, veri similem mihi eorum videri sententiam, qui observant, non fuisse opus humanæ artis ac manus; sed aliquid ab ipso Deo confectum, a Mose intra duplicaturam pectoralis clam impositum, ab Israëlitis cæteris nunquam fortasse conspectum. Erudite hoc exsecutus est *Jacobus Abtingius*, Vir Clarissimus. Nimirum accurate enumeravit Deus quic-

In Orat.
de Ephod.

quicquid *artificum* manu in conficiendo pectorali præstandum ^{& Pectorali Sacerdotis summi.} erat : quod ab ipsis fieri noluit , id *Mosi* peragendum demandavit. Sed & aliquid *sibi* reservasse videtur , nulla humana arte aut manu interveniente. Neque aliter factum. Absolverunt texturam pectoralis delecti opifices , nec non sculpturam gemmarum , harumque in fundas aureas telæ innexas inclusionem , cum suis fasciis & ligamentis : atque sic indutus erat in sui consecratione Aaron. Sed nondum aderant *Urim & Thummim*. De quibus quid præcepit *artificibus* Deus ? Nihil. Quid *Mosi* ? Hoc unum : *Et pones in pectorali tu Urim & Thummim*. At quis efficiet ? Quis nisi ipse Deus ? qui sicuti Legis Tabulas sua manu scriptas *Mosi* tradidit Arcæ includendas , ita etiam quicquid hujus fuit , sua fabrefactum sapienti omnipotentia , eidem *Mosi* dedit in lateribus Pectoralis abscondendum. Quamobrem etiam cum articulo *אֶת הַאֲוִרִים וְאֶת הַתּוּמִּים* ILLA *Urim* & ILLA *Thummim* dicuntur , excellentiæ causâ. *Urim* autem a luce , *Thummim* a *perfectiōne* denominantur. Scilicet hunc habuere usum , ut consultum Sacerdotem *illuminarent* ad intelligentiam rei occultæ , sermonemque ejus ad intellecta rite enunciandum *perficerent* : seu potius , symbola fuerunt Divinæ præsentis & directionis , in dubiis & arcanis Pontificem imbuentis notitia & eloquio , ad eruditionem consulentium. Voces Græcæ *Δηλώσις καὶ Ἀλήθεια* , rei potius quam vocabulorum indices sunt , atque illa *manifestationis* ad *Sacerdotis* , hæc *veritatis* ad *sciscitantium* informationem pertinere videtur.

IV. *Urim* non eandem rem esse cum *Theraphim* , neque *Theraphim* ab Ægyptiis ad Hebræos devenisse supra ostensum est. ^{Conf. lib. I. cap. V. §. XIII.} Sed neque THUMMIM idem esse quod *imaguncula* illa quam a collo summi Ægyptiorum Sacerdotis suspensam olim fuisse *Ælianus* & *Diodorus* prodiderunt , cum inscriptione *ἈΛΗΘΕΙΑΣ* ; multo minus Hebræorum *Thummim* ad illius æmulationem facta esse , ullo adhuc argumento probatum vidimus. Quid tandem illud ornamentum fuerit *ἈΛΗΘΕΙΑΣ* nomine insignitum , quo Ægyptiorum Pontifex distinguebatur , ne ipsi quidem qui laudantur auctores exploratum satis habuisse videntur. Non cōveniunt enim *Diodorus* & *Ælianus*. Hic asserit fuisse *Ἀγαλμα ἐκ Σαπφείας λίθου* ,

λίθου, *simulacrum ex Sapphiro factum*. Ille vero ζάδιον τῶν πολυτελεῶν λίθων, *simulacrum e lapidibus pretiosis*, pluribus nimirum & variis. Niritur quidem *Spencerus* ea conciliare, contendens *Ælianum* pectoris duntaxat, ornamentum respexisse, *Diodorum* vero & gemmas quibus Pontifex Ægyptius fulgebat alias in ejusdem census & tituli communionem vocasse. Sed præterquam quod omnia ista gratis dicantur, si gemmæ istæ ad Ægyptiorum Ἀληθείαν pertinuerunt, pertinebunt etiam Hebræi Pontificis gemmæ ad *Thummim*; quod cum *Spenceri* rationibus nullo modo convenit.

V. Caterum quidquid fuerit Ægyptiorum Ἀληθεία, sive unica gemma, sive variorum pretiosorum lapidum artificiosa congeries, exigua sane inter eam & *Thummim* convenientia est. Nam neque *vocum* idem est significatus, neque *denominationis* eadem ratio, neque idem rei *usum*. Voci Ἀληθεία respondet Hebraicum מֶדֶן, quod *Spencera* fatente, Græcæ vocis vim potestatemque accuratius magisque ad animum exprimit, quam *Thummim*. Quæ ergo causâ dici potest, si Deus ad Ægyptiorum exemplar ornamentum tale suo dedisset Pontifici, cur non & voce quæ Ægyptiacæ exacte responderet expressum id voluerit? Præsertim quum ea virtus quam hoc emblemate significatam volunt, *fides* scilicet incorrupta iudicis, frequenter hoc nomine מֶדֶן, sive *veritatis*, in scriptura veniat? Suffecerit, ex multis, locus ipsi *Spencero* laudatus Exod. XVIII. v. 21. Ubi Jethro Mosi auctor fuit ut מֶדֶן וְשֵׁנִי viros *veritatis*, id est integros animi scelerisque puros, populo iudices poneret.

P. 224.

P. 263.

VI. Pollicetur quidem *Spencerus* se rationes redditurum, cur Deus paululum a nominis Ægyptiaci sensu germano, prout & vocis numero, deflexerit; sed nihil præstat. Priorem enim difficultatem, quæ maxima est, intactam prorsus præterit; ad alteram confidenter satis: *Discriminis*, inquit, *illius levioris rationes in aperto sunt, & eas quæsiæ*. Oedipo nullo in consilium adhibito, expedire possit. At expediantur tandem. *Ortum*, inquit, *habuit, vel quia Veteres Græci nomen plurale Ægyptiorum (cujus memoria jam perijt) in vocem singularem, Ἀληθεία, utpote lingua sua mori magis consonam, commutarint; vel quia Deus nomen alterum plurale*

rale esse voluerit, ut eo magis concinne & eleganter cum comite sua plurali, *Urim*, conjungi posset; vel quod ament Hebraei rem singularem, praesertim eximiam, & summo excellentia gradu positam, voce plurali exprimere.

VII. Nimirum ex arte *Spencerus* agit; ea primum e longinquo ostentans, dein levi tangens manu, aut sicco pede transiens, quae tractata nitescere posse desperat; in aliis, ubi experiri ingenium poterat, luxuriose prolixus. Id primum, *Spencere*, expedi, cur Deus, quum vocem haberet Aegyptiacae exacte respondentem, ab illius germano sensu deflectere voluerit. Hoc si praetiteris, non Oedipus mihi modo, sed & magnus Apollo eris, & de mutato nominis numero verbum non addam. Quum autem id non praestiteris, imo, quod sciam, ne quidem conatus sis, integrum nobis erit & mutati numeri rationes ad examen revocare. Si Aegyptiorum nomen, pro quo Graeci Ἀλήθειαν dixere, pridem periit; quo Magistro tu, *Spencere*, cognovisti plurale illud fuisse? Et si ornamentum istud natura, officio, & usu, ab *Urim* fuerit diversum, cur necesse fuit ut nominis numero ei jungeretur? Denique quum ceterae Pontificii ornatus partes speciesque non minus in suo genere eximiae fuerint, edissere quaelo ob quam rem non earum quoque singulae aut aliqua saltem ex praestantissimis, pluralis numeri nomine exponantur, si is numerus ad hujus praestantiam significandam electe adhibitus est? Viden nunc quem casus istae conjecturae tuae sint, quas pro solidis rationibus vendiras?

VIII. Sed nec *denominationis* ratio eadem. Cur illa, quam *Bullam* vocat *Spencerus*, Aegyptiaci Pontificis sive gemma, sive gemmarum congeries, Ἀλήθεια dicta fuit? Ni vana *Aliano* fides est, quia gemmae isti insculptum hoc nomen erat. Id enim haec ipsius verba innuunt. Ἐγὼ δὲ ἤξιον μὴ λίθου πεποιημένην καὶ ἐκασμένην τὴν ἀλήθειαν περιφέρειν τὸν δικαστὴν, ἀλλ' ὅς αὐτῇ τῇ ψυχῇ ἔχειν αὐτήν. Ergo vero judicem non tam in lapide sculptam aut expressam veritatem circumferre, quam in animo menteque insitam & infixam habere velim. *Thummin* autem sic dicta esse, quia gemmae alicui id nomen insculptum erat, SANCTITAS JEHOVAE, neque Scriptura dicit, neque ratio suadet, neque *Spencerus* velit.

IX. Denique & usu Aegyptiorum Ἀλήθεια ab Hebraeorum *Thummin*

Kk

mm

mim diversa est. Nam Ægyptiorum Pontifex gemmam istam gestabat qua *Judex*, ad illius officii sinceritatem designandam; quod diserte tam *Diodorus* quam *Ælianus* testantur. Verum ex *Judæis* Hebræorum aliquem, qua talem, *Thummin* gestasse, nullo patet indicio. Pontificis hic apparatus fuit, populi personam ad Deum sustinentis, non *Judicis*. Neque quemadmodum apud Ægyptios, secundum *Ælianum*, Sacerdotum Maximus supermi *dicasterii Præses* erat, ita apud Judæos semper. Tantum enim abest ut Pontificatus sui nomine Synedrîi semper Princeps fuerit, ut ne quidem illius pars aliqua foret nisi propter rerum agendarum peritiam adscisceretur. Adscitum eum *Maimonides* testatur *חכם רבני דאון*, si, cordatus & capiendis consiliis non ineptus esset. Alioqui reprobare fas fuit. Non enim suo jure, in senatum ibat: sed admissus suffragiis est. Res est nota eruditissimis; & uti talis supponitur à Seldeno: Pontificem seu sacerdotem summum, quatenus tantum sacra functione insigniebatur cum imperio ex primaria illa institutione non præfuisse: adeo ut non male quis dixerit, ad Pontificem ea qua sunt Ordinis plene attinuisse, qua viro jurisdictionis ad Principes ac Synedria.

Cun. de
Rep. Heb.
lib. l. cap.
xii.

De Success.
in Pontif.
Hebr. cap.
xii.

Selden. de
Synedr. lib.
ii. cap. viii.
& l.

X. Ad Synedria autem nulli aditus præclusus est natalium nomine: adeoque tam *Israëlitis puro sanguine* quibuscunque, quam *Sacerdotibus* aut *Levitæ* apertus fuit. Verum quidem est quod plerumque Synedriorum pars maxima ex Sacerdotibus & Levitis constiterit; sed id non fuit necessarium. Præclare *Maimonides*: *ומצוה להיות בסנהדרין גדולה כהנים ולוים שנאמר וכאת אל הכהנים הלויים* *Etiam in* *ואם לא מצאו אפילו היו כולם ישראל הרי זה מותר* *præcepto habetur ut admittantur ad Synedrium magnum Sacerdotes & Levitæ, secundum id quod legitur* Deut. XVII. 9. *Et accedes ad Sacerdotes & Levitæ (quod ad Synedrium pertinere volunt.) Verum tamen si ex illis nullus ibi fuerit, sed universi collega ex Israëlitis constarent reliquis, id satis legitimum habebatur.* Sequitur enim in textu illo. *ואל השופט, & ad Judicem*, qualemcunque scilicet ex Israëlitis puris. Unde *ואל השופט והוא שמאנו אף על פי שאין בו כהנים ולוים*. *Et ad Judicem: inde est quod dicimus, etiam si deessent ibi Sacerdotes & Levitæ Synedrium fuisse satis legitimum.* Solius ergo Sacerdotii ratione, quod privo jure Leviticæ tribui concessam erat,

erat, non potestatis judicialis respectu, quæ aliis tribubus, concedi, & a sacerdotibus sejungi poterat, de *Levi* cecinit Moyses Deut. XXXIII. §. 8. *Thummim tui & Urim tui pene virum quem beneficio prosequeris*. Hinc & legimus, SACERDOTE *stantem cum Urim & Thummim*. Nehem. VII. §. 65. non item *judicem*. Quum itaque apud Ægyptios Bulla illa quam Ἀλθειαν dixerunt insigne fuerit *summi* *judicis*; Hebræorum autem *Thummim* ad apparatus *summi Pontificis* pertinuerit, quem *judicem* semper esse, nedum *summum judicem*, haud fuit necesse: consequitur Ægyptiorum Ἀλθειαν ab Hebræorum *Thummim* usu fuisse distinctam.

XI. Accedit & alia differitas, quam, ex ipsius etiam *Spenceri* hypothefibus, capitalem merito dixeris. Hebræorum enim *Thummim*, una cum *Urim*, arcano pectoralis duplo *recondita* jacuisse vult, dum *Sapphirus* illa *Ægyptiaca*, ad conciliandam judici auctoritatem, a collo suspensa vulgi oculis *pateret*. Gloriatur, quidem *Spencerus* operis haud adeo molesti sibi esse, discriminis p. 127. hujusce rationes speciosas afferre. Interim nihil omnino dicit, quod ad rem ullo modo pertineat. Multa inaniter de gemmis verba quasi in aërem jactat; quas gemmas non tam *Thummim* quam *Urim* gratia *Pectorali*, *oraculi Divini sedi*, *accessisse* censet; quasque *commodum & consentaneum* fuisse dicit, ut *oculos jubare masculo ferientes pectorale illuminarent*, quo *Oraculum Divinum* non minus *splendore quam Veritate fatidica Ægypti simulacra superaret*. Ad-ditque non *sapphirum tantum*, sed & *gemmas alias Pontifici Ægyptio decus & nitorem addidisse*: ideoque & *Deo* forsan *visum fuisse*, *Pontificis sui pectus*, non tantum *insigni illo Thummim* *appellato*, sed & *gemmis tam angustam speciem offerentibus*, *distinguere & decorare*. At quis in tanta otiosorum verborum pompa vel micam rationis cernit? Cur si ad Ægyptiorum Ἀλθειαν formata Hebræorum *Thummim* sint, hæc Deus in duplicitate pectoralis recondita latere voluerit? quum illa ad ostentationem comparata omnium exposita oculis. Adeone hominem opinionum suarum captum esse amore ut tam aliena fundens speciosas se adferre rationes existimet!

XII. At demus magnam fuisse Ἀλθειαν & τὸν *Thummim* convenientiam, quia Græcis Interpretibus libuit, (ob quas causas, Kk 2 ipsi

ipsi dixerint) Hebræum vocabulum isthoc Græco exponere : quæ ratione conficiet *Spencerus*, tam antiquum fuisse illius ornamenti Pontificalis apud Ægyptios usum, ut *Mosis* superat ætatem? Neque enim vel *Diodorus* vel *Ælianus* quicquam de ea re tradunt. Hic solum dicit τὸ ἄρχαῖον quondam eisdem apud Ægyptios iudices fuisse, qui & Sacerdotes. Non dicit : quo tempore Sacerdotes iudices esse ceperunt, mox eos illud dignitatis insigne usurpasse. Et quod *Mosis* ætate seculis aliquot recentius fuit, id *Æliani* ætate τὸ δῆχαῖον potuit vocari. Veteriores autem, ut *Herodotus*, *Manethos*, *Sanchuniaton*, quantum quidem nobis constar, totam rem silentio prætermittunt. Historiæ silentium, in quæstione facti, meris sarcire conjecturis, nescio an prudentis sit.

P. 220.

XIII. Audet tamen hariolari *Spencerus*, Sapphiri istum symbolicum usum eadem pene cum ipso regno Ægyptiaco æram habuisse. Nam, inquit, e sacro Instrumento manifestum est, Ægyptiis suos fuisse sacerdotes diu ante legem datam, iisque Regem quandoque summis ad vitam necessarios ex publico prænuisse, eorum aliquos principum titulum & dignitatem in Ægypto tenuisse, adeoque iudicum munera nonnunquam exercuisse. Gen. XLVII. v. 22. & XLI. v. 50. Sed & scriptura Ægyptios moribus tam concinnis & limatis, vel *Iosephi* seculo, fuisse refert, quod catenam auream, tanquam loci & dignitatis summa indicium, clarioris nota viris gestandam dederint. Suadet etiam ratio, ut credamus summos in regno viros, splendida aliquo munere & virtutis sua symbolo conspicuos, in populum prodisse. Qui mos apud gentes pene omnes plane barbaras antiquitus inolevit : maxime apud Ægyptios, quibus in morem abiit doctrinas suas non orationis flumine, sed verbi aut symboli alicuius gutta tradere. Hæc quidem prolixè satis Doctissimus *Spencerus* : at quis ex positionibus adeo generalibus hanc tam specialem conclusionem ulla sequelæ probabilitate eliciet, Ergo Ægyptiorum Pontifex jam inde a regni initio Sapphirinam e collo Bullam gestavit inscriptam nomine Veritatis? Istiusmodi illationes vaturn fortasse sunt, philosophorum non sunt.

XIV. Concludimus itaque, quum magna sit inter Ægyptiorum iudicum Sapphirinum insigne & Hebræi Pontificis *Thummim* differentia, convenientia vero vel nulla vel exigua, quumque nullo ullius

ullius historię, siue sacre siue profane, siue accuratioris siue fabulose, testimonio constet, Sapphirinum illud insigne ante Mosis aetatem usurpatum fuisse; temere asseritur, ex Ægyptiorum ritibus in Hebræorum sacra *τὰ Θύμιν* transumpta esse.

XV. Cætera quod attinet in quibus Pontificis Ægyptiaci apparatus cum Sacris Aaronis vestimentis convenisse dicitur, liceat Spencero respondere verbis Cl. Prideauxii: *Non vacat nec libet Ethnicorum hac in parte deidolatrias persequi. Ut fuerunt illi in aliis Ecclesia Simia, ita in ista vestium sacra solemnitate nihil omisisse videntur, quo vel reverentiam personis, vel religionem mysteriis suis, pro ratione loci aut colentium, conciliarent. Quis enim non legerit apud Herodotum, Plinium, Plutarchum, & alios, Ægyptios suas Tunicas lineas & Hyacinthinas, sua Pectoralia, sua etiam listra argentum tinnitu constrepentia in sacris solemnioribus adhibuisse? Lapidibus duobus Onychinis super humeros Aaronis conspicuis, corallia quadam inter Sacerdotes Indicos memorat fuisse analoga Alexander ab Alexandro. Insulæ, Mitre & Tiaræ, quam obvia sunt apud Apulejum & alios profanos auctores vocabula? Femoralia a nullis fuisse neglecta existimat Gulielmus Stuckius in sacrarum gentiliura descriptione: quia in fano aut Templo se nudare nefas erat apud quam plurimos, ut auctor est Plutarchus. Ita dictavit ipsa natura non peragendum esse Divinum cultum absque omni cultu: sed carimonias nonnullas conducere, siue ad rei solemnitatem, siue ad personarum distinctionem, siue ad morum conformationem. Hæc Prideauxius. Brevius, sed emphatice Grotius: IMITATIO HOC SUNT, SED UT PUERI VIRORUM RES IMITANTUR, ÆGYPTII.*

Orat. de
vest. Aaronis.

In not. ad
lib. I. De
Ver. Rel.
Chap. XVII.

C A P. XII.

Ostenditur per quos, & qua via multa Hebræorum scita ad Ægyptios pervenerint.

I. Ægyptiorum hic fuit genius ut magna eos veneratione prosequerentur, quos vel sapientia vel præclaris erga se factis inclytos deprehendebant. II. Teste Clemente. III. Et Diodoro. IV. Atque

Kk 3

ita

ita affecti erant non erga populares modo suos, verum & erga peregrinos. V. Et quid ni erga antiquissimos gentis Hebraica proceres? VI. VII. Abrahamum puta: Venerandum Cananaeis atque Ægyptiis Regibus ac Sophis nomen. VIII. Ac Josephum, sapientia, meritis, connubio Sacerdotali, Ægyptiis Venerabilem. IX. Informandisque Principibus a Rege prefectum. X. Adde Mosem, quem pari superis honore a Sacerdotibus affectum iradunt. XI. Atque etiam tum quum Israëlitiçi populi causam adversus Regem suscepisset, celestis sua legationis fidem inauditis fecit prodigiis. XII. Accedit legum Israëlitarum incredibilis sapientia & sanctitas, quarum famam late diditam sacra litera testantur. XIII. Et portentorum, quibus eos sibi asseruit Deus, diffusus ubique rumor. XIV. Florensque sub Josua ducatu Republica. XV. At florentissima sub Davide & Salomone. Quo tempore ad nomen Jehova magnus fuit extraneorum concursus. XVI. Multum etiam splendoris Judaica religioni addidit Danielis, Nehemia, Mardochei, similiumque Principum Auctoritas. XVII. Adeo ut plurimum fallantur, qui tamen abjectum Judaica religionis nomen fuisse contendunt, ut ceteris omnibus gentibus deridiculo esset. XVIII. Non certe Ægyptiis, quum Regiam filiam sapientissimo Regum Salomoni desponsarunt. XIX. Quae omnia si junganur, facile percipitur est, quomodo aliqua saltem Hebraica religionis scissa ad Ægyptios pervenerint.

I.

MAGNA quidem latere contentione reclamat Doctissimus *Spencerus*, prorsusque incredibile esse contendit, considerato gentis utriusque genio, ut ab Hebraicis Ægyptiis in suam tam multa religionem adsciverint. At quod ipsi incredibile videtur, id mihi, post alios eruditione atque judicio clarissimos, perquam probabile est: ipso Ægyptiorum id suadente genio. In eo quippe praestantissimi auctores consentiunt, solitos fuisse Ægyptios maxima eos existimatione prosequi, quos sapientia atque virtute excellentiores cernerent, & a quibus se ingentibus beneficiis affectos esse meminerant: adeo quidem ut ejusmodi mortales, non defunctos solum, sed & superstitēs, pro Divis haberent.

II. Cle-

II. Clemens Alexandrinus clarum esse dicit, *Barbaros eximie* Strom. lib. i. p. 103.
semper honorasse suos Legumlatores & preceptores, Deos ipsos ap-
pellantes. Bonas enim animas, ut Plato ait, supercœlesti loco relicto
sustinuisse venire in hunc tartarum, & corpore suscepto malorum omni-
um qua & generatione contrahuntur fuisse participes existimant, hu-
mani generis curam gerentes, qua & leges tulerunt, & philosophiam
prædicarunt, qua majus bonum ad hominum genus nunquam venit nec
veniet. Inter Barbaros autem cum maxime id præstiterunt Aegyptii.
 Καὶ τὸ τῶν Ἀιγυπτίων γένος ἰδεολόγησαν ἀκριβῶς τὰ ἐκείων. QUIN
 ETIAM GENUS ÆGYPTIUM DILIGENTISSIME ILLOS
 IN DEOS RETULIT.

III. Assentitur *Diodorus*: Καθόλου δὲ φασὶ τὴν Ἀιγυπτίαν ὑπὲρ Lib. i. p. 85.
 τῆς ἁλυῖς ἀνθρώπων εὐχαρίως διακρίσθαι πρὸς πᾶν τὸ ἐνεργεῖν.
 νομίζοντες μεγίστην ὀφειλὴν εἶναι τῇ βίῃ τὴν αἰμαίνην τῆς πρὸς τὴν
 ἐνέργειαν χάριτος. ÆGYPTIOS DENIQUE | SUPRA CÆTEROS
 MORTALES QUICQUID BENE DE IPSIS MERETUR
 GRATA MENTE PROSEQUI AFFIRMANT. *Siquidem palam*
fit; omnes ad benefaciendum illis propendere maxime, apud quos gra-
tia thesauri quam pulcherrime recondantur.

IV. Neque popularibus modo suis atque indigenis ea grati animi
 indicia præbuerunt, sed & peregrinis, quorum aut virtus illustris,
 aut præclara in ipsos exstabant merita. Facit huc *Darii* Persarum
 regis exemplum, quod *Diodori* iterum verbis exponam. Tandem P. 85.
Darius, Xerxis pater, legibus Aegyptiorum animum appulisse dici-
tur. Detestatus enim, non sine odio, Cambysis, qui in regno præ-
cesserat, impietatem in templa Aegyptiorum, benignitati in homines,
& pietati ergo Deos operam dedit. Nam cum sacerdotibus Aegypti
familiaritatem iniit, & Theologia ipsorum, rerumque in sacris vo-
luminibus annotatarum, particeps factus est. Unde edoctus qua reges
antiqui magnitudine animorum & erga subditos humanitate fuissent,
ad imitationem vitæ ipsorum se attemperavit. Καὶ διὰ τὸ τοιαύ-
της τυχαῖν τιμῆς, ὡς θ' ὑπὸ τῶν Ἀιγυπτίων ζῶντα μὲν θεῖν προσάγα-
ρευθῆναι μόνον τῶν ἄλλων βασιλέων, τελευτήσαντα δὲ τιμῶν τυχαῖν
ἴσων ταῖς τὸ παλαιὸν νομιμότητα βασιλευσάτι κατ' Ἀιγυπτίον.
 Propterea saneque honoris consecutus est, UT SUPERSTES AD-
 MUC DIVI appellationem, quod nulli regum aliorum contigit,
 promeretur.

promeruerit ; & defunctus vitâ , honoribus iustissimos olim Ægypti principes aquipararet.

V. Eo animo præditi quum fuerint Ægyptiî , mirumne aut incredibile est , ipsos *Abrahamum , Josephum , Moſen* , quibus parës sapientia , virtutibus meritisque viros vix ulla ætas , in magna veneratione habuisse , & quæ illi præclara de summo numine , omnibusque tam sacrae quam secularis Philosophiæ partibus , tradebant , hæc ætenuſ saltem imbibisse , ut eorum tinctura quædam posterioribus quoque seculis superfuerit ?

VI. ABRAHAMUS tantis a Deo dotibus instructus , tot opibus facultatibusque auctus , tantaque sapientiæ ac pietatis fama inclutus fuit , ut veluti Princeps aliquis Dei regibus summe venerabilis esset. Etiam Ægyptio Pharaoni , qui multa in eum beneficia , uxoris ipsius pulchritudine captus , cumulavit. Ac sua suorumque experientia cognovit , præ cæteris eum mortalibus insignite Deo charum esse ; quippe qui familiam ipsius Sacrosanctam atque inviolabilem præstiterit. Gen. XII. v. 13. 14. Eo nomine cognitus vicinis , atque exteris etiam scriptoribus celebratus fuit. *Eusebius* apud *Alexandrum Polyhistora* , quem allegat *Eusebius* , cum laudat , ut *εὐγενείᾳ καὶ σοφίᾳ πάντας ὑπερβέβηκότες , ὃν δὲ καὶ Ἀστρολογίαν καὶ Χαλδαϊκὴν ἐνέπων , ἐπὶ τε τὴν ἐνσέβειαν ὁρμήσαντα ἐναρτίσθαι τοῦ Θεοῦ* , qui quum nobilitate atque sapientia omnes anteiverit , tum vero *Astrologiam pariter & Chaldaicam invenerit , & singulari studio pietatis Divinam sibi gratiam conciliarit.* Hunc de Divinis rebus cum Ægyptiorum Rege , magnatibus , Sacerdotibus atque Philosophis disserterisse uti credamus , illustis viri pietas jubet : ut autem cum favore atque admiratione auditum existinemus , tum ea qua polluit sapientiæ fama , tum Ægyptiorum erga homines Theologos reverentia suadent.

Præp. lib. I.
cap. XVII.

Præp. lib. IX.
cap. XVI.

VII. Denique & antiquæ consciscunt historiæ. Ita enim de Abrahamo *Nicolaus Damascenus* , apud *Eusebium* : *Quum Ægyptiorum* , inquit , *eruditissimis familiariter uteretur , novum ipse non ad virtutem modo suam , verum etiam ad nominis existimationem decus ac splendorem adjunxit. Nam quod ÆGYPTII DISCREPANTIBUS MORIBUS DELECTATI , suos ipsimet aliorum aliorumque verbis elevarent , mutuoque propterea odio tenerentur , ille cum singulis*

singulis ita seorsim agebat, ut quicquid suis quique de rebus ac placitis disputarent, id totum ipse respueret, & ab omni veritate vacuum esse demonstraret. Θωμάσθεις δὲ ὑπὸ αὐτῶν ἐν ταῖς συνουσίαις ὡς εὐεντα-
ταίῃ, καὶ θεὸς αὐτῆς, καὶ νοῦν μόνον, αἰνὰ καὶ πείσιν λέγων, πρὸς ὧν ἐν
ἐπιχειρήσει διδάσκων. Quo factum est ut in quotidianis eum mu-
isq̃ue congressibus, tanquam sapientissimum, nec singulari tantum in-
telligendi vi præditum, sed etiam ad persuadendum aliis quicquid pro-
bandum suscepisset potentissimum admirarentur. Nolim quidem ego
in omnibus scriptorum istorum fidem præstare, sed quotiescunque
tam consentanea rationi narrant, postulare ut minus iis fidei tribua-
mus quam *Herotodo* alicui aut *Diodoro*, de vetustis Ægyptiorum re-
bus garrientibus, aut ipsis iis alibi, quotiescunque ex sui sententia
animi loquuntur; næ id hominis est pro ratione auctoritatem suam
prætententis: a qua nos provocamus.

VII. Quanta *JOSEPHI* in Ægyptios merita, quanta aucto-
ritas fuerit, dicere supervacaneum est. Eum autem virum sapien-
tiam suam ac Divinarum rerum peritiam sub modio condidisse,
neque cum Rege Principibusque regni, & quos multis sibi nomi-
nibus obstrinxerat sacerdotibus, communicasse, postquam tam
oportunam Divina virgula occasionem nactus esset, sine tantæ
pietatis contumelia ne cogitari quidem potest. Porro quæ commu-
nicabat, eo pronioribus animis accepta fuisse par est, quo & ipse
regi charior, ac sacerdotibus, eorum per connubium affinitati im-
plicitus, totique populo gratior erat, & quæ dicebat cum ratione
sana, plusquam diversa aliorum omnium scita, convenirent: ac-
cedente etiam abavi sui Abrahami memoria. Quæcunque ergo
Ægyptii cum veterrimis Hebræorum in religione communia habue-
runt, ea ex quo fonte melius quam ex hac *Abrami* ac *Josephi* insti-
tutione derivabimus?

IX. Imo vero faceßere necesse est hæitationes omnes, quum
fallere nescius Dei Spiritus ita per regem Psalter cecinerit. Psal.
CV. v. 20. 21. 22. *Mittens rex (Pharao) expediri iussit eum: Pro-
posuit eum dominum familia sua, dominatorem in totam possessionem
suam; ut vinciret principes ejus ex animo suo, ET SENIORES
EJUS INFORMARET.* Informaret sapientia quidem *Polisica*,
& qua ratione rempublicam administrare deberet tempore famis;

L I

sed

sed non ea sane lege ut nullus de *religione*, immisceretur sermo. Quod fieri potis non est, ut a se animus usque adeo numinis plenus impetret. Verum quidem est, obstinatos in superstitione sua mansisse Ægyptios. Si quid tamen in medio superstitionum veri sanctique fuerit, uti persuasiones istæ de mundi conditæ, animarum immortalitate, diverso defunctorum statu, & quæ id genus plura memorantur, id ipsis a Josepho inculcatum, repetitum confirmatumque esse, ecquis dubitet? Et fortassis ab eo tempore quo ex Sacerdotali Ægyptiorum familia uxorem sibi adscivit Josephus, tam illustri viri exemplo *circumcisionem* susceperere primum affines ejus, tum & Sacerdotum reliqui.

Antiq. lib.
III. cap.
XIII.
contr.
pion.

X. MOSIS etiam, a Regia filia adoptati, in aula ad summas spes educi, ingenio omnium rerum capaci, virtutibusque admirandis præditi, magnam apud Ægyptios auctoritatem fuisse, & res loquitur, & quotquot fere ejus meminerunt scriptores uno ore attestantur. Olim ex *Artapano* audivimus, præclaris eum in rempublicam meritis non populorum modo sibi favorem conciliasse, verum etiam *parem superis honorem a Sacerdotibus esse concessum*. Et Josephus ait, *Mosen ab Ægyptiis ita mirabilem & divinum existimatum fuisse, eum ut sibi vindicaverint, ac Heliopolitem fuisse sinxerint*. Cyrillus etiam virtutem Mosis & mirabilem sapientiam summæ apud Ægyptios admirationi fuisse non semel asseverat: nec Judæos solum, sed & Ægyptiorum aliquos eum Dei nomine affecisse; gnarus fortasse illius quod Deus dixerat: *Ecce dedi te Pharaoni Deum*. Exod. VII. v. 1. Demus inesse aliquam locutionibus hisce hyperbolen. At id, opinor, in controversiam vocari non debet, quin quo tempore nondum regis indignationem incurrerat, eo tempore illustre ipsius ac venerabile Ægyptiis nomen fuerit. Et quis credat, virum tanta pietate tantoque zelo præditum, tam sermonibus quam exemplo suo nihil de religione Ægyptios docuisse? Aut Ægyptios nihil sibi persuadere passus ab eo viro, cui Divinum aliquid inesse, neque ignorare poterant, neque dissimulare volebant: præsertim quum omnes adhuc odiû atque invidiæ causas procul haberent?

XI. Posteaquam vero suscepta, Dei instinctu jussuque, popularium suorum causa, regis Tyrannidi se opposuit, tam stupendis pro-

prodigiis legationem a Deo suam comprobavit, ut universa contremuerit *Aegyptus*. Quæ quidem prodigia, quum conjuncta fuerint cum *Aegyptiorum* clade atque pernicie, præfractos impiorum hominum animos odio adversus *Mosen*, &, cujus ille minister erat, Deum, accendere potuerunt; sed & simul metum incutere, qui religionis quandoque principium est. Quid quod tradit *Susidas*, quendam ex *Hierogrammateis* *Aegypto* regi prædixisse futurum; ut olim nasceretur aliquis inter *Israëlitas*, virtute præstans ac meritis, qui *Aegyptiorum* dominatum ac potentiam esset accisurus & depressurus, res vero *Israëliitarum* ac gloriam valde promoturus: quibus verborum ambagibus *Mosen* designabat. Quæ si vera sunt, nihil sane non augustum atque ingens sentire potuerunt de eo cujus ortum majoribus suis a Deo præsignificatum fuisse acceperant. Prona sane erat ea gens ut religione quadam ea prosequeretur, quæ sibi vel utilia admodum vel damnosa esse senserat. Quorum utrumque in *Mose* concurrir.

XII. Sed & fama earum Legum, quas Deus partim in totius Populi *Israëlitici* panegyri, e medio tonitruum ac fulgettorum, tremendisque prodigiis, sua ipse voce promulgaverat, partim in sacri montis secreto famulo suo *Mosi* tradiderat *Israëli* præscribendas, affitas *Palæstinæ* gentes longe lateque permeavit, implevitque existimatio singularis prudentiæ ac sanctitatis, quibus aliorum instituta populorum longe superabant. Nimirum id ita fore prædixit *Moses*: Deut. IV. v. 6. 8. *Observabitis ergo & facietis: nam hac est sapiencia vestra & prudentia ante oculos populorum: qui audientes omnia statuta ista dicent, tantum gens ista maxima populus sapiens est ac prudens. Nam qua gens maxima exstat, cui sunt statuta & iudicia iusta, sicut est tota hæc lex quam ego propono vobis hodie?*

XIII. Pro exemplo nobis sunt ea quæ *Jerichuntina Rahab* exploratoribus *Israëlitis* dicebat, Josu. II. v. 9. 10. 11. *Novi Jehovam dedisse vobis terram hanc: cum quia irruit terror vestri supra nos, cum quia disfluxerunt omnes habitatores terra istius metu vestri. Audivimus enim quomodo arefecis Jehova aquas maris algosi propter vos, quum exiretis ex Aegypto &c. Quod audientibus nobis liquefactum est cor nostrum; neque constat animo quisquam amplius metum vestri.*

*vestri. Nam Jehovah Deus vester est Deus in cælis supra, & in terra infra. Certe non erant eo tempore Israëlitarum gentium sordes ac reje-
ctamenta : & qui ea de ipsis audiverant non habebant eos pro sola
jocorum cachinnorumque materia, aut cote tantum publici ingenii ;
neque crediderunt eos simiarum instar ad risum solummodo, moven-
dum natos, uti ludere Spencero libuit.*

P. 209

XIV. Quum igitur deturbatis possessione sua veteribus colo-
nis, rebusque in Palæstina compositis, sub ducatu Josuæ repu-
blicam formassent, religionemque ex numinis præscripto ordina-
vissent, & victores per virum ora volirarent ; victorias interim
suas solius numinis auxilio & debentes, & acceptum publice fe-
rentes, adeone incredibile est ex tam florentis tunc populi religio-
ne aliquantillam partem decerpisse, suisque applicuisse sacris, gen-
tes vicinas ?

XV. At nemo inficiabitur, florentissimas Israëlitarum res sub
regno DAVIDIS & SALOMONIS fuisse. Cui Salomoni na-
turæ rerum par, & fatali quadam lege scientiarum omnium capax
ingenium obtigerat. Tunc certe Israëlitarum personæ & mores
anomali non provocabant quicquid est domi cachinnorum. Sed
si fides Judæorum est annalibus, præsens apud Israëlitas numinis
favor, ac religionis Majestas, ingentem proselytorum acciebat nu-
merum. Ipsaque Schebæ Regina audiens famam Salomonis AC
NOMINIS JEHOVÆ Hierosolymam accurrit, aures suas oculos-
que tantis miraculis expletura. 1. Reg. X. v. 1. Structo autem in-
credibilis magnificentiæ templo, uti novum sacris accessit decus, ita
& ad plures didita Judaicæ religionis fama est. Hinc fore collegit
Salomon : ut extraneus veniret e terra longinqua propter nomen Jeho-
va : audient enim, inquit, de nomine tuo magno, & manu tua robu-
sta, & brachio tuo extenso : & advenientes orabunt versus domum
hanc. 1. Reg. VIII. v. 41. 42.

XVI. Neque dubitare fas est, quin DANIEL & focii ejus,
NEHEMIAS etiam & MARDŒCHÆUS, quorum illustris fuit
& sapientiæ & virtus & pietas, quique ad primas potentissimarum
Monarchiarum dignitates evecti fuerunt, religionis suæ, tot
novis prodigiis confirmatæ, decus apud Babylonios, Medos, Per-
sas, aliasque gentes, ad quas cum potestate mittebantur, ampli-
ficave-

ficaverint. Præsertim quum rerum Dominos timendosque tyrannos ei favere cernerent. Quod ex edictis *Nebucadnetzaris*, *Darii Medi*, & *Cyri*, & alterius *Darii* sive *Histaspidis* sive *Nothi*, palam est. Dan. III. ψ. 28. 29. & IV. per totum, & VI. ψ. 26. Ezr. I. ψ. 1. 8. & seq. & VI. ψ. 10. Vide etiam Esth. IX. ψ. 4. X. ψ. 3.

XVII. Falluntur itaque, quotquot religionis Hebraicæ instituta ita angustis Palæstinæ limitibus inclusa fuisse arbitrantur, ut non eorum cognitio ad alias quoque gentes dimanarit: aut qui tam abjectum semper fuisse Judæorum nomen cavillantur ut deridiculo tantum aliis eorum dogmata fuerint. Non fuit sane in ea opinione *Origines*; cujus hæc adversus *Celsum* verba exstant: *Mosis vero scripta etiam multos alienos a Judæorum ritibus ad credendum move-* Lib. r. p. 15.
vunt; nimirum quia, sicut in ipsis continetur literis, primum earum legum lator fuit Deus, hujus mundi conditor, qui eas Mose tradidit. Addit rationem cedro dignam: Καὶ γὰρ ἔπρεπε τὸν ὅλην τῷ κόσμῳ δημιουργόν, νῦν τεθεμελιωθὲν ὅλην τῷ κόσμῳ δύναμιν παρασχέειν τοῖς λόγοις, κρατῆσαι τῶν πανταχῶς δυναμένην. PAR ENIM ERAT UT TOTIUS MUNDI OPIFEX POST LEGES TOTI MUNDO IMPOSITAS VIM EIS ADDERET QUÆ VALERET UBIVIS GENTIUM.

XVIII. Sed de *Ægyptiis* nunc nobis potissimum sermo est: qui certe Israëlitas non ut *mancipia sua* considerarunt, quando Regiam filiam desponsarunt Salomoni. Earum autem nuptiarum occasione factum est, ut crebriora multo quam olim utriusque gentis fuerint commercia. Quid vero & dictu credibilius, & factu facilius est, quam ut crebris gentium commerciis, mutisque regiarum familiarum connubiis, aliqua etiam religionis inter ipsos communicatio fiat? Imprimis, si regum fœderatorum alter, inusitatæ prorsusque incomparabilis sapientiæ nomine celebris, religionis suæ negotia non cordi solummodo habeat, sed & tantum iis decus addiderit, quod cum stupore propinquiores spectent, remotiores audiant?

XIX. Hæc omnia si in compendium redacta unico mentis ob-
tutu contemplemur, repetamusque memoria, eâ fuisse *Ægyptios* indole ut viros sapientia celebres meritisque insignes in magna habuerint veneratione: addamusque, Hebræorum Summates vi-

ros, Abrahamum, Josephum, Moſen, cum magna ſapientiæ virtutiſque exultatione inter eos fuiſſe converſatos; tum, Religionem Hebræorum ſtupendis prodigiis fuiſſe confirmatam, quorum magnam partem ipſi Ægyptii ſenſerint; porro, eum Hebræorum Regem, qui parem ſibi ſapientia ex mortalibus ſhabuit neminem, quique religionem ſuam ad ſupremum majestatis culmen evexit, affinitate regiæ Ægyptiorum familiæ fuiſſe innexum; ſi, inquam, hæc cuncta ſimul expendamus; mirabimur non plura Sacraſſimæ religionis inſtituta ad Ægyptios fuiſſe propagata, & ſtupori eorum atque obſtinationi in errore adſcribemus, quod non niſi tantillam particulam, tenuesque fugientis veluti veritatis pietatiſque umbras, retinuerint. Quibus rite conſideratis ſponte ſua cadunt ratiunculæ illæ ab Ægyptiorum atque Hebræorum indole petiæ, quas tanto apparatu Lectori obtruſit Doctiſſimus *Spencerus*, ut obtineret non Ægyptios ab Hebræis, ſed Hebræos ab Ægyptiis, ea omnia mutuatos eſſe, in quibus utrimque conveniunt.

C A P. XIII.

Græcorum Philoſophos multa ab Hebræis didiciſſe.

- I. *Ipsa quoque Græcia magnam ſapientia ſua partem Hebræis debet.*
- II. *Megaſthenes & Clearchus Judæos inter Barbarica Philoſophia anteſignanos laudant.*
- III. *Eos maximi quique e Græcia diſcendi cauſſa conſuluerunt, nominatim Pythagoras & Plato.*
- IV. *Teſtantiſſibus id non Judæis modo;*
- V. *Sed & Chriſtianiſ Patribus.*
- VI. *Pythagoræ & Platonis ætas.*
- VII. *Quin & ipſi adſtipulantur Gentiles.*
- VIII. *Numenii de Platone teſtimonia.*
- IX. *Clearchi, de Ariſtotele.*
- X. *Hecatai, de Judæis.*
- XI. *Quem Hecataum perperam Scaliger ſiſtitiis accenſet Hiſtoricis.*
- XII. *Lactantii de Pythagoræ error tot probatæ fidei teſtibus, ipſiſque adeo veritatis evidentia præjudicare non debet.*
- XIII. *Quod quidam apud Joſephum dicunt Reipublicæ Judæica conſtitutionem novellam videri, de qua a Græcis nihil ſcriptum ſit, palam falſum eſt.*
- XIV.XV.

XIV. XV. *Cadmus non ex Aegypto, sed Phœnice, sua in Graciam deulit.* XVI. *Communis Gracorum ante Captivitatem Babyloniam incuria Pythagora diligentiam non destruit.* XVII. XVIII. XIX. *Qua de Hebraeorum averso a peregrinis animo obiectantur, neque universaliter vera sunt, & facile in Aegyptios possunt retorqueri.*

I.

NEQVE soli fuere *Aegyptii* qui ex hoc fonte hauserunt, sed ipsa quoque *Gracia*, illa literarum artiumque parens ac communis Europæ Magistra *Gracia*, magnam sapientiæ suæ partem *Hebrais* debet. De qua re & hoc loco dicamus instituti nostri ratio postulat: quamvis ita sit exhausta doctissimorum virorum commentationibus, novis ut observationibus vix quicquam reliqui sit factum. Profecto non pro *Simiis*, ut urbane sibi ludere *Spencerus* visus est, sed pro præclaris *Philosophis* a Græciæ antiquis sapientibus Hebræi habiti sunt, versatique in magna eruditionis existimatione. Cum *Aegyptiis*, *Magis*, aliisque Orientis *Philosophis*, non raro, velut ex primariis, atque *Barbarica Philosophia* antesignanis, recensentur Judæi veteres.

II. *Magasthenes* Historicus, Scriptor vetustissimus, qui cum *Seleno Nicanore* vixit, libro de rebus Indicis tertio, ita scribit. Apud Cle-
me. Strom.
p. 8. & Euseb.
Præp. Eu.
lib. 12. cap. 11.
*Ἀπὸ τῶν μὲν τοῖς παλαιῇ φύσει εἰρημένα καὶ τοῖς ἀρχαίοις, λέγεται
 καὶ τοῖς ἔξω τῆς Ἑλλάδος φιλοσοφῶσι καὶ μὴ καὶ τοῖς Ἰνδοῖς ὑπὸ
 τῶν βαρβαρῶν, τὰ δὲ ἐν Συρίᾳ ὑπὸ τῶν καλεσμένων Ἰουδαίων. Quicquid
 ab antiquis de natura dictum est, eorum etiam qui extra Graciam
 philosophantur, ut Brachmanum apud Indos, & Iudeorum in
 Syria, sermone celebratur. Et Clearchus, e Peripato Philosophus,
 Aristotelem de Iudæis hunc in modum loquentem introducit:
 Οὗτοι ἐστὶν ὁπότεροι τῶν ἐν Ἰνδοῖς φιλοσόφων. Καλῶνται δὲ ὡς
 φασιν, οἱ φιλόσοφοι καὶ τοῖς Ἰνδοῖς κάλαιοι, καὶ δὲ Συροῖς
 Ἰουδαῖοι, τὸν οὖν λαβόντες ὅτι τὸ τέτυκται. Sunt hi philosophorum qui
 apud Indos clarnere propago (sed hic fugit philosophum ratio) Nun-
 cupantur autem, ut fama est, philosophi apud Indos Calani, sed
 apud Syros Judæi, a loco nomen sortiti. Animadvertendum hinc, Apud Eu-
sebi. Præp.
Euang. lib. 12.
cap. 7. 18.
Judæi nomen pro eo quod *Philosophum* signantius sonat ab Aristotele ibi sumi. *Numenius* pariter, philosophus Pythagoricus, Brach-*

Brachmonibus, Magis ac Ægyptiis *Judæos* expressim conjungit, quum celebriorum enumerat per Orientem Philosophorum sectas. Utī & *Porphyrus*.

III. Fecit hæc sapientiæ existimatio, ut qui eruditionis studiosissimi habebantur *Judæos* consulendi atque audiendi gratia adierint. De qua re compluria exstant testimonia; quæ ordinis causa ita dispesci possunt, ut primo *JUDÆORUM* illa, tum *CHRISTIANORUM*, denique ipsorum *GENTILIIUM* producamus.

Apud Eu-
seb. Præp.
lib. ix. cap.
vi.
Lib. x. cont.
Appio.

IV. *Aristobolus*, *JUDÆUS* Ægyptienſis, *Ptolomæi Philometoris* magister, de *PYTHAGORA* expressim: πολλὰ τῶν παρ' ἡμῶν μετένεγκε εἰς τὴν αὐτῆς δογματικὴν, *per multa nostris e! legibus in secta sua præcepta traduxit*. De eodemque *Iosephus*: Non solum ἐγνώκει τὰ παρ' ἡμῶν δηλὸς εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἐξηλωτὴς αὐτῶν. ἐκ πολλῶν γεγενημῆναι, *plane disciplinam nostram noverat, sed etiam ejusdem multa cupide est amplexus*. De *PLATONE* mox laudat.

Apud Eu-
seb. lo. c.

Aristobolus. Καθηκολύθηκε ὃ ὁ Πλάτων τῇ καθ' ἡμᾶς νομοθεσίᾳ, καὶ φανεροῦς ἐστὶ περὶ χειραγωγῆσαι ἑκάστα τῶν ἐν αὐτῇ γενομένων. *Plato ipse quoque Reipublica nostra leges atque instituta sectatus est, a quo partes eorum singulas curiose ac diligenter inspectas & excussas esse constat*. Quin etiam ex *Aristoboli* illius auctoritate dicitur apud

Strom. l. v.

Clementem, *PHILOSOPHIAM PERIPATETICAM*, cujus princeps *Aristoteles*, & sectator ipse *Aristobolus*, ἐκτε εἰς καὶ Μωϋσεῖα νόμους καὶ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων πεποιητῶν, *ex lege Mosaisca atque aliis pendere Prophetia*. Taceo nunc ea quæ ex Hebræorum

De Jur. Nat.
& Gent. lib.
I. cap. II.

sublestæ fidei commentariis profert *Cl. Seldenus*, *Aristotelem* scilicet jam moribundum discipulos suos solum animæ immortalitatem, tum pœnæ ac præmii rationem, veluti a peculiaribus *Semi* posteris, id est, *Judæis*, edoctum docuisse, tum a *Simeone Justo* Pontifice monitum pristinas mutasse sententias, in universis de quibus antea senserat contra legem ac doctrinam Hebræorum, indeque in hominem plane alium migrasse. Utcunque fictis hisce non sit cur credamus, bene tamen hinc infert diligentissimus *Seldenus*, invaluisse apud Hebræos ipsos sententiam de singulari ipsorum atque veterum apud Græcos Philosophorum in disciplinis tradendis accipendisque communione.

V. Consoni *Judæis* *PATRES CHRISTIANI* sunt. *Clemens*
Alexan

Alexandrinus Aristobuli verba de *Pythagora* refert, neque de eorum fide dubitat. Adjicit etiam eum *circumcisum* fuisse; quod & memorat *Theodoretus*. Quamvis alii hæreant. Inclinare tamen in partem agentem videtur *Seldenus*, quia etiam apud *Laërtium* occurrit, quod, dum peregrinabatur, πάσας ἐμνήθη τὰς τε Ἑλληνικάς καὶ τὰς Βαρβαρικάς τελετάς, cunctis tam Barbarorum quam Græcorum mysteriis initiatus sit. Atque *Laërtius* consentit *Jamblichus*: qui cum Phœniciis Sacerdotibus aliisque congressum *Pythagoram* initiatum esse ait omnibus Sacris qua in Byblos urbe & Tyro fuere, & qua per Syriam in usum. In quibus verbis nisi hyperbole sit, par est sane ut & ritu Judaico eum initiatum fuisse existimemus. Sed & de eodem *Ambrosius*: Quum ex populo Judeorum, ut plerique ar-
L. b. III. Epist. xx.
 biterantur, genus *Pythagoras* duxerit, ex ejus disciplina derivavit etiam magisterii precepta. Quod de genere *Pythagoræ* ex Judæis dixit, non est admodum probabile: attamen tanta fuit *Pythagoricorum* dogmatum cum Judaicis consonantia, ut propterea etiam gente Judeus creditus a quibusdam fuerit. Sic & *Platonem* Cle-
Str. 4.
 mens τὸν ἐξ Ἑβραίων φιλόσοφον ex HEBRÆIS PHILOSOPHUM nuncupat. Pluribusque in locis inculcat, Græcorum generatim Philosophos fures fuisse, utpote παρὰ Μωϋσέως ἢ τῶν
Strat. v.
 προφητῶν τὰ κυριότατα τῶν δογμάτων ἐκ ἐναγκῆς ἡληφότες, qui a *Mose* & *Prophetis* precipua sua dogmata satis ingrati acceperint.
Ad Psal. cxviii.
 Astipulatur *Ambrosius*, ubi *Platonem* scribit, eruditionis gratia in *Aegyptum* esse profectum, ut *Mosis* gesta, legis oracula, & *Prophetarum* dicta cognosceret.

VI. Quo tempore autem floruerint tam *Pythagoras* quam *Plato* ex *Augustino* discas. *Samius* *Pythagoras*, inquit, eo tempore quo soluta est Judeorum captivitas cæpit excellere atque cognosci. In quem locum observat *Ludovicus Vives*: *Pythagoram* *Cicero* dicit fuisse suo regnante gentili, hoc est *Servio Tullio*. Quod quum & *Livius* testetur, colligit *Vives* eum haud dubie vixisse temporibus *Cyri Persæ*, & *Tullii Romani* regis, sed ultimis. Floruit enim LX. Olympiade: quæ regnum *Tarquinius Superbi* incurrit. *Eusebius* mortem ejus in LXX. Olympiade locat. Quo tempore jam Hierosolymis Judæi captivitate soluti tranquille degebant. Attamen secundum *Seldenum*, accuratissima Chronologia *Ezechielem* &
De Civ. Dei lib. xviii. c. xxxxi.
Tusc. Quest. lib. 7. cap. xxxviii. Lib. 1. cap. xviii.
 M m *Pythago-*

De Diis Synis
Syn. II.
Cap. I.

Pythagoram, inter L. & LII. Olympiadas, simul floruisse docet. Unde & quorundam ex veteribus opinio est, *Nazaratum*, vel, ut alii scribunt, *Zabratum* Assyrium, *Pythagora* præceptorem, ipsissimum *Ezechielem* esse. Quicquid sit, id palam est, quo tempore in Ægypto versatus est Pythagoras, non defuisse ibi Judæos, & vel vixisse ibi Jeremiam, vel saltem recentem fuisse ejus memoriam: quando autem Babylone egit, sive durante adhuc, sive recens soluta captivitate Babylonica, invenisse ibi plurimos & magni nominis Judæos. In quorum sacra non inquisivisse eum, quem mera discendi cupiditas tot jam annos in peregrinationibus detinebat, quis dixerit? quis dicenti accredat? Vide *Usserium Annal.* l. 1. p. 151. Pergit Augustinus: *Socrates post Ezram in Chronicis invenitur. Non multo post etiam Plato natus est.* Socrates nimirum, ut *Apollodorus* testatur, LXXVII. Olympiadis anno IV. Quadraginta fere annis postquam Judæi a Dario jussi sunt templum & urbem reparare. Plato, Olympiade LXXXVIII. Adeo ut Judæi, quibuscum uterque conversatus in Ægypto fuit, diu ante Ptolomæorum tempora eo se contulerint. Et de Judæis, qui ibi seculis vetustioribus degebant, luculenta sunt in sacris testimonia. Jerem. XLIV. Quod novum nobis suppetit argumentum, non tam nullam fuisse Judæorum cum Ægyptiis communicationem, neque tam invisum abjectumve eorum nomen, uti cum *Marshamo Spence-* *rus* vult. Adde *Tertullianum*: *Quis Poëtarum, quis Sophistarum, qui non omnino de Prophetarum fonte potaverit? Inde igitur Philosophi sitim ingenii sui rigaverunt.*

Apologes.
cap. XLVII.

Apud Jos. p.
con. Apoc.
lib. I.

VII. Sed peremptoria in hanc causam ipsorum testimonia Paganorum sunt. Eos ergo de se loquentes audiamus. *Hermippus*, Vetustissimus & diligentissimus Vitæ *Pythagora* scriptor, homo Paganus, diserte ait, eum ποτὰ τῶν παρὰ Ἰουδαίους νομίζων ἐς τὴν ἑαυτοῦ μετανεγκῆν φιλοσοφίαν, multa eorum quæ Judæis recepta sunt in suam transtulisse philosophiam. Memorat etiam, quædam de Anima, de Immunditie, & interdictum de Blasphemia docuisse, quibus subjungit: ταῦτα δ' ἔπραξε ἡ ἑλγοῦ Ἰουδαίων ἡ Θρακῶν δόξα μιμούμενον ἡ μεταφέρων ἐς ἑαυτὸν, hac autem fecit dixitque, Judæorum & Thracum imitatus disciplinas, quas & sibi assumpsit. Sed & ipse *Hermippus* totam alibi accepto fert Judæis Pytha-

Pythagoræ Philosophiam. *Origines* : λέγεται ὅτι καὶ Ἑρμιππὸς ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τῶν νομοθετῶν ἰσορκεῖναι, Πυθαγόραν τὴν ἑαυτοῦ φιλοσοφίαν ὡς τὸ Ἰουδαίων εἰς Ἑλλήνας ἀγαγεῖν. *Fertur & Hermippus in primo de Legislatoribus prodidisse, Pythagoram suam Philosophiam a Judæis traduxisse in Græciam.* *Malchus* item, qui est ipse *Porphyrius*, eum ait non solum *Arabas & Aegyptios*, sed etiam *Hebraeos & Chaldaeos* discendi causa adiuisse. Atque ἐκ τῆς, inquit, βίβλου ταύτης τῆς ἰσραήλ Πυθαγόρας τὸ πλεῖστον τῆς σοφίας ἐνέσχευε, ex peregrinatione ad hasce gentes *Pythagoras potissimum scientiam partem acquisivit.*

VIII. Notissimum etiam de *Platone* est *Numenii* illud *Pythagorici* : τί γὰρ ἐστὶ Πλάτων ἢ Μωϋσῆς Ἀττικίζων ; Quid enim aliud est *Plato* quam *Moses* *Attica lingua loquens* ? Eundemque hoc nomine a *Numenio* perstrictum legimus, ὡς ἐκ τῶν Μωϋσαϊκῶν βιβλίων τὸ βιβλίον τοῦ Θεοῦ καὶ κόσμου ὡς τοῦ συλλέξαντος, quod ea qua de Deo & mundo tradiderit ex Libris *Mosaicis* velut plagio surripuerit. Sed & de ipso *Numenio* *Origines* : Quanto præstantior *Celfo* vir, ut ex ipsius scriptis apparet, doctissimus, qui multo plura perscrutatus est dogmata, & ex pluribus collegit qua visa sunt, *Pythagoricus Numenius* ? Is in primo libro βίβλου τῆς ἀγαθῆς, ubi enumerat gentes existimantes Deum esse incorporatum, inter eas & *Judeos* recenset : ὡς ἀνέκδοτον ἐν τῇ εὐγενεῖ αὐτῶν χρησάμενος λόγοις περφορητικοῖς, καὶ τροπολογῶν αὐτούς. nec piguit eum suis commentariis verba prophetarum inserere, eorumque interpretari figuras.

IX. Pariliter de *Aristotele Clearchus Solensis*, ejus quondam discipulus, ἰσχυρίζεται τινὰ Ἰουδαίων ὡς Ἀριστοτέλει συνεγένετο, *Judaum* quendam, qui cum *Aristotele* versatus est abs sese visum commemorat. Nimirum dum in maritimis aliquot *Asiæ* regionibus simul cum aliis Philosophiæ studiosis agebat *Aristoteles*, *Judæus* ille studiorum socius & explorator factus est. Atque is cum illis ita familiariter agens, παρέδιδε τὰ μᾶλλον ὧν εἶχε, ut verba sunt *Aristotelis*, referente *Clearcho*, id est, plus aliquanto quam acciperet ipse communicabas.

X. Neque omittenda videntur quæ de *Hecateo* *Origenes* tradidit : καὶ ἑκαταὶ τὴν Ἰσορκεῖν βίβλον βίβλου τοῦ Θεοῦ καὶ κόσμου, ὡς καὶ Ἑρμιππὸς εἰσέβαται μᾶλλον πῶς ὡς σοφῶς τῇ ἰσραήλ τοῦτο, ὡς καὶ Ἑρμιππὸς

φίλωνα, ἐν τῷ πρῶτῳ Ἰουδαίων συγγράμματι, πρῶτον μὲν ἀμφιβάλλειν αὐτὸν Ἰσοραμῶ ἐν τῷ συγγράμματι, δεύτερον δὲ λέγειν ὅτι, ἔπειτα ἐν αὐτῷ, εἰκὸς αὐτὸν συνηπάσκειν ἀπὸ τῆς πρῆς Ἰουδαίῳ πιθανότητος, καὶ συγκαταπιθεῖσθαι αὐτῷ τῷ λόγῳ. *Exstat & Hecatai Historici de Judais liber, in quo adeo probat hujus gentis sapientiam, ut Herennius Philo in suis de Judais commentariis primum dubitet, an hujus Historici id sit scriptum: deinde addat, siquidem ejus est, videri eum correptionem Judaeorum persuasionibus, probasseque illorum placita.* Fuit autem Hecataeus Abderita, *Josepho teste, ἀνὴρ φιλόσοφος, ἀμα τὲ πρῶτῳ πρᾶξις ἱκανότατος, Ἀλεξάνδρῳ τῷ Βασιλεῖ συνακμαῖσαι, καὶ Πτολεμαίῳ δὲ Λάγῳ συγγενόμενος, Vir non modo Philosophus, sed & rebus gerendis aptissimus, qui Alexandri Regis tempore floruit, & Ptolomaeo Lagi filio familiaris fuit.*

Lib. 1. cont.
Apio.

In Annot.
ad Origen.

XI. Mirum profecto est, Scaligerum reposuisse Hecataum hunc inter ἑσπερίων scriptorum monstra, quales sunt *Dares Phrygius & Dictys Cretensis*. Magis mirum, quod ex allegato Origenis loco manifesto colligi existimet, Hecataum ab Hellenistis antiquitus fuisse confictum. Quum nihil minus dicat Origenes: ut verba inspicienti patebit. Non enim id agebat Origenes, ut scriptorem ἑσπερίων in causae Judaicae patrocinium adduceret; sed eam maxime ob rem *Philonis* de Hecatao judicium allegavit, ut incredibilis propemodum Hecatai cum Judaeis consensus eo certius constaret: tantus quippe, ut dubitandum sibi Herennius Philo existimaverit, utrum commentarios hos Hecatao adjudicare deberet. si tamen deberet, uti sane debebat, quum praeter hanc dubitandi causas haberet nullas, eum Judaeorum persuasionibus correptionem pronunciaret. Sed ipse Spencerus merito hoc nomine Scaligerum castigavit.

In lib. IV.
cap. II.

XII. Haec tam clara, tam disertata, tot Judaeorum, Christianorum, Paganorum testimoniis confirmata, eludi non possunt unico Lactantii dicto, qui, ab omnibus hifce dissentiens, miratur, quod quum Pythagoras & Plato, amore indaganda veritatis ad Aegyptios & Magos, & Persas inque penetrassent, ad Judaeos tamen non accesserint, penes quos tam solos fuit sapientia, & quo facilius ire potuissent. Splendide enim quum id scriberet erravisse Lactantium, non solum ea quae produximus testimonia arguunt; sed

sed & res ipsa loquitur, modo *Pythagore* placita cum *Judaorum* dogmatis contendamus. Interdicta *Judæis* sculptilia fuere. Vetuit etiam *Pythagoras* *imaginem Dei annulo inscribi*. Legem de non comedendis *morticinis* in præcepta etiam sua *Pythagoras* transtulit. Idem quum *nudis pedibus sacra fieri* jussisset, nonne mandatum *Mosis* de rubo ardenti editum videtur in mente habuisse? quemadmodum ab *Ambrosio* notatum est. Integrum quoque *Mosis* præceptum repræ-^{Epistol. lib.} sentavit *Pythagoras*, quo *ne frugifera succiderentur arbores*, inter-^{III. Epist.} dixit. Ex historia *Bileami* & *Asina* produsse etiam videtur. *Pythagoricum* illud, *non transcundum illuc ubi asinus procubuerit*. Alia nunc prætermitto, alibi a nobis notata, in quibus manifesta *Pythagoricorum* cum *Judaicis* scitis consonantia est.

XIII. Facilis hinc est responsio ad illas *Marshami* ratiunculas, quibus anomalæ & paradoxa *Lactantii* *pisci* fidem astruere nititur. Etenim quod quidam apud *Josephum* objectant, *Reipublica Judæica constitutionem novellam videri*, quippe de qua a scriptoribus *Græcis* nihil dictum sit, omni modo falsum est. Nullius *Reipublicæ* antiquiores habemus annales: quum omnes fateantur, tempora quæ *Trojanum* bellum antecesserunt, si cæteras gentes spectes, fabulosa esse. Et *Græcorum* multos non meminisse solum *Judæorum*, sed & eorum cum prolixis meminisse laudibus, ea quæ modo protulimus testimonia palam faciunt.

XIV. Si id verum sit, quod *Marshamus* contendit, ante *captivitatem Babyloniam*, sive VII. sapientum ætatem, *Græcos* non solum *Philosophiæ*, sed & rerum suarum, magis exterarum, adeo fuisse incuriosos, ut non eorum quidam commercium cum *Hebræis* habuerint; edisserat mihi qui factum sit, ut incuriosis istis tanta cum *Ægyptiis* intercesserit necessitudo, quantam ille ubique deprædicat. Nam quod *Cadmus* dicas, qui ex *Thebis Ægyptiæ* multa secum *Ægyptiaca* in *Græciam* intulit; erraveris plurimum. Non *Ægyptius* fuit *Cadmus*, sed *Phœnix*; quod & nomen arguit. Nimirum, ut acute, pro more suo, observavit *Bochartus*, ex ^{Canalib. 1.} illis cum *Cadmonais* fuisse credibile est, quos memorat *Moses* ^{cap. xix.} *Gen. XV. v. 19*. Hi porro *Cadmonai* cum *Hevæis* iidem erant. Neque obscura ratio cur *Hevæi Cadmonim*, id est *Orientalis*, dicti sint: quum *Jos. XI. v. 3.* & *Jud. III. v. 3.* legamus eos occupasse

montem *Hermionem*, quæ pars erat terræ Canaan maxime *Orientalis*. *Cadmonem* igitur idem qui *Hermionem*. Atque hinc factum ut *Cadmi* uxor vocetur *Hermionia*, vel *Hermione*, nempe a monte *Hermone*, ex quo erant oriundi.

XV. Neque ex *Ægypto* eum venisse constat; quamvis id multi contendant, sed ex *Phœnice* potius. Et probabilis admodum *Bocharti* sententia est, eum sub *Josia* vixisse; & ducem fuisse eorum qui ut imminenti se eriperent exitio, mari se commiserunt, alias terras quæsituri. Ac *Cadmus* ex *Phœnice* literas in *Græciam* intulisse multi tradiderunt. *Plutarchus*: Mari advexit *Cadmus* ἐκ Φοινίκης γράμματα μνημόσυνα λήθης ex *Phœnice* literas adversus oblivionem remedium. Neque vel ipse eas invenit *Cadmus*, vel ab *Ægyptiis* didicit; sed a *Syris*. *Diodorus*: Σύροι μὲν ἐν ταύτῃ γραμμάτων εἰσι. ὧν δὲ τῶν Φοινίκης μαθόντες τοῖς Ἑλλήσι περὶ δαδῶκασι. ἔτοι δ' εἰσὶν οἱ καὶ Κάδμος πλεύσας τις εἰς τὴν Ἑυρώπην, *Syri* quidem literas invenerunt; ab iis vero edocti *Phœnices* *Græci* tradiderunt; hi nimirum qui cum *Cadmo* navigaverunt in *Europam*. Consentit *Plinius*: Literas semper arbitror *Assyrias* fuisse, sed alii apud *Ægyptios* a *Mercurio*, ut *Gellius*; alii apud *Syros* repertas volunt, *Utrique*, vel ut alii legunt *Utrique*, in *Græciam* intulisse & *Phœnice* *Cadmus*. Certe *Cadmus* non *Ægyptiorum* instituta in *Græciam* intulit, sed *Phœnicum*; ab *Ægyptiacis* diversissima. Quod vel *Bacchi* sacra evincunt, a *Cadmo* tradita, in quibus nihil non *Phœnicum* esse, *Vossius*, *Heinsius*, *Bochartus* luculentissime demonstrarunt.

Lib. de Aquas
& igne.

Lib. v.

Lib. vii.
cap. LVI

XVI. At fuerit tanta *Græcorum* ante captivitatem *Babyloniam* incuria, ut de exterorum sapientia non fuerint admodum solliciti: præterquam quod ex communi gentis ignavia adversus *Pythagoram* alicujus diligentiam argumentum formari non possit, non vixit etiam *Pythagoras* nisi ea ætate in quam captivitas *Babylonica* incidit. Et sane hac ratione non magis *Pythagora* ad *Hebræos* quam ad *Ægyptios* excursionem confutaveris. Post reditum ex *Babylone*, non tam vile *Judæorum* nomen fuit, quin præstantissimis *Orientis* Philosophis accenserentur. Nec convitiis *Taciti*, qui se rerum *Judaicarum* admodum imperitum fuisse ostendit, magis credendum est, quam antiquiorum non emendicatis in *Judæorum* laudem testimoniis.

XVII.

XVII. Porro quod ex *Josepho* obiectat *Marshamus*, non habuisse *Judeos* cum aliis nationibus consuetudinem, & propter propriam sibi vivendi rationem nihil fuisse antiquis temporibus quod conversationem iis faceret cum *Græcis*, id non absolute atque simpliciter est intelligendum, sed comparatione facta cum aliarum gentium crebrioribus ob negotiationes excursionibus. Nam cæteroqui *Salomonem* navibus suis in exteras ac longinquas regiones missis mercaturam exercuisse, proditum sacris literis est. Neque adeo iudicii experts, aut instituti sui oblitus erat *Josephus*, ut quum universa hac adversus *Apionem* disputatione Gentis suæ Antiquitatem, Nobilitatem, Celebritatem, & in vera Sapientia Primatum asserere animo destinasset, unico hoc ipse ictu omnes suas copias sterneret. Multa enim ipse & conferta exterorum, Græcorum etiam, de gentis suæ negotiis testimonia producit.

XVIII. Quod additur de *Judaorum* averso a legis suæ cum aliis nationibus communicatione animo, & fuga commercii cum Gentilibus, facile in *Ægyptios* retorqueri potest. Nam, ut supra ex *Herodoto* audivimus, non modo ab osculo *Ægyptii* *Ægyptiæ* repulsi Græci sunt, sed nec Græcorum quidem veru, aut cultro, aut olla uti, aut pura bovis carne cultro Græco incisa vesci sustinuerunt. Neque minus quam *Judæi* *Charenone* teste, τῶν ἑξωτικῶν τῆς θρησκείας ἑδὲν συνελεῖν, nemini cultus extranei convivabant. Tanta adeo fuit priscorum *Ægyptiorum* inhospitalitas, ut peregrinos in regionem suam ne admitterent quidem. Primus omnium *Psammetichus* fuit; qui ἑνὶ πύλῃ τῶν ἑνῶν τῆς ἑδασιῶς διὰ τὴν Ἀίγυπτον ἐπιδημῶντα, liberalem & benignum se præbuit in peregrinos sponte in *Ægyptum* commigrantes. Primus certe omnium *Ægypti* regum gentibus aliis peregrina regionis emporia patefecit, magnamque navigationibus exterorum securitatem præstitit. Nam rerum ante ipsum potius inaccessam peregrinis *Ægyptum* faciebant; appulso vel servitute multantes. *Busiridis* equidem impietatem inhospitalis gentis tam famosam *Græci* reddidit. Non enim reversa sic accidit, sed immanitas summa fabula commento locum dedit. Regnavit autem *Psammetichus* in *Ægypto*, quo tempore *Manasses* in *Juda*, septem tere seculis ante natum Dominum. Sed & post illa *Ægyptiorum* Sacerdotes *Mysticos* atque incommunicabiles fuisse;

mulloque

Diodor. lib.
1. p. 61.

Lib. XVII.
P. 216.

multoque obsequio vix exoratos, nonnulla saltem cum peregrinis communicasse, alia invidentes, Strabo conqueritur. Ista ergo περί τον ιδιότης propria vivendi ratio, (ut sua *Marshamo* verba reddam) quam Judæis attribuit *Josephus*, etiam apud Ægyptios in more fuit. Quæ si communicationem Ægyptiacorum institutorum non impediverit, cur Judaicam istam ιδιότητα suorum institutorum communicationem impedivisse censebimus?

Antiq. lib.
VIII. Cap.
II.

Præp. Lib.
VIII. Cap.
IX.

XIX. Sed & invidiose nimis objectum aliquoties Judæis est τὸ ἀμικτον καὶ τὸ ἀκοινωνητον, quum ab omni ævo profelytos in fidei suæ atque Ecclesiæ communionem receperint. Nam & *Salomo* in iis precibus quibus templum dedicavit; prædixit fore ut & alienigenæ ibi vota sua nuncuparent, precesque eorum a Deo exaudiri petiit. Apud *Josephum* autem hæc ei tribuitur oratio: Ἡμεῖς ἐκ ἀνθρώπων τὴν φύσιν ἔσμεν, εἰς ἀμοιρίους πρὸς τὴν ἐκ θεοφύλης ἔχομεν: NON SUMUS INHUMANO INGENIO, NEQUE MALE AFFECTI ERGA EXTRANEOS. Et profecto peremptorium est quod idem *Josephus* apud *Eusebium* in hæc verba differit: Opera pretium quoque fuerit videre, qua nos adversus ipsos quoque extraneos aq̄uitate ac facilitate noster hic Legislator esse voluerit. Quivis enim intelligit omnium optime prospectum ab eo ac provisum id fuisse, uti nec patriorum ipsi rituum integritatem labefactemus, nec eorum tamen communionem rerum nostrarum cupidis invadeamus. Quotquot enim legibus nostris vivere optaverint, omnes peramanter excipit; utique non solo genere, sed etiam voluntaria instituti societate, communionem istam contineri ratus. Qui vero non nisi qbiter ad eos, atque aliud agentes accederent, eos in consuetudinem penitus admitti noluit.

C A P. XIV.

Dei in ferendis Legibus Ritualibus intentio ex Scriptura aperitur.

- I. Non recte affecti sunt Dei mentem, qui caerimonias Israëlī datas existimant, ut indulgentia quadam eorum quibus in Ægypto assueverant, & eos sibi devinciret, & Gentes alliceret. II. Non enim

enim indiget Deus, neque utitur, Politicorum hominum vaframentis. III. Sed, ut Majestatem numinis decet, pro omni statutorum ratione suam obtendit voluntatem. IV. Nec in re religionis permisit Israël tolerabiles ineptias, sed quod fieri vellet districte jussit. V. Et expresse quidem vetuit ne se colerent, quemadmodum Deos suos colunt gentes, & nominatim Egyptii. VI. Hinc pleraque in Divinis legibus directe opposita sunt institutis Egyptiorum, Zabiorum, & Cananaeorum. VII. Observante Maimonide. VIII. Et Abenephia. IX. Imo ne Proselytis quidem licuit ritus Idolatrarum amulari, etiamsi idoli cultus procul abesset. X. Eum in finem rituum leges praescripsit Israël Deus, ut ferociam populi edomaret. XI. Hinc redacti dicuntur in servitutem elementorum mundi. XII. Pressique iugo servitutis. XIII. Ac veluti praesidio conclusi. XIV. Deinde, ut carimonius, tanquam pariete intergerino, dirimerentur a caeteris gentibus. XV. Hinc carimonias inimicitiam vocat Apostolus. XVI. Tantum abest ut rituum consensione allicere gentiles in animam induxerit Deus. XVII. Denique in rerum spiritualium ac caelestium umbras data sunt carimonia. XVIII. An Ezech. XX. v. 25. per statuta non bona leges rituales intelligantur, admodum controversum est. XIX. Qui tamen in ea sunt mente, longe sapientiores sanctioresque illius denominationis rationes edunt quam Spencers. XX. XXI. XXII. Non ideo statuta ista non bona dici, quia seculi moribus ortum debent, & Israël praefraete ea capiendi indulta sunt, variis argumentis probatur. XXIII. Israelitarum mores, quos pertulisse in deserto Deus dicitur, non consuetudines sunt in Divinorum rituum numerum assumpta; sed prava populi indoles.

I.

SED nec in consilio Dei steterunt, mentemque ejus recte assecuti sunt viri Doctissimi, dum de rituum Mosaeorum origine & scopo in hunc ferme modum disserunt. Dicant, Deum pro sua Sapientia & Bonitate in eorum jussione rationem habuisse tam Populi Israelitici, quam Gentilium. Israelitas quum sibi vindicare vellet, consultum duxit eorum se ingenio atque indoli accommodare. Rudis autem erat ille populus, duræque cervicis suis seculique moribus assuetus, nec facile ab iis dimovendus.

N n

Suade-

Suadebat itaque *Prudentia*, ut ritus non pauci, quos vicinis gentibus usitatos esse videbant, quosque Deus *ineptias notat magis tolerabiles*, sed immutati paululum, & ad augustiorum significationem mysteriorum traducti, illis relinquerentur, ne nimia eos novitatis species offenderet. Nova quidem instituenda erat Respublica, sed ad eam alliciendi animi per umbratiles aliquas veteris reliquias. Scilicet ex Politices cautissimæ præcepto: *Arcanum novi status, imago antiqui*. Accedit, quod Reformatio, quam moliebarur Deus, nunquam feliciter procedat, quam si instituitur gradatim, non protinus tollendo quicquid ex usu veteri est, sed tolerando quicquid commode tolerari potest. Denique nisi ita instituisset Deus, metus erat, ne populus Israëliticus vanitatum veterum zelo raptus, Dæmoni per eos cultum deferre vellet, si minus Deo licuisset. Sed & *Gentibus* consuluit Deus hac antiquorum rituum retentione: quippe quorum consensus aliquis aptus natus erat propensa Gentilium in Judæos eorumque religionem studia fovere.

II. Verum enimvero quantamcunque hæc civilis Prudentiæ speciem habeant, præter Dei verbum cuncta dicuntur, & humani commenta sunt ingenii, Divini numinis Majestate haut satis digna. Nimirum cauti catique in seculo mortales Deum ex sua metiuntur indole: arcanasque imperandi artes, & vafraimenta Politicorum, quæ vix terra prober, cælo locant. Quasi vero in populo sibi formando firmandoque iis astutiarum ambagibus indigeat is, qui, mortalium corda in manu sua habens, ea quorum vult flectit. Non nego equidem Deum cum hominibus, uti cum creaturis rationalibus, agentem, media adhibere iis persuadendis idonea, inque eorum mediorum delectu sapientiam ostendere prorsus admirabilem. Atramen Dei sanctissima ista sapientia cum Politicorum astibus ac vafritie comparari sine insigni illius contumelia non potest.

III. Uti revera novam moliebatur Rempublicam, ita & novam, qualis erat, videri eam Israëlitis voluit. Quippe cujus forma sive species, non ex rituum ruderibus Cananiticorum aut Ægyptiacorum efficta, sed cœlitus delapsa, Mosi primum in sacro monstrata monte erat, ut ad illud instar cuncta in Israël com-

pone-

ponerentur. Neque permiffum effe populo voluit, ut in religionis negotio vel tantillum fuo ageret arbitratu. Omnia determinavit ipfe, ad minutiffimas ufque circumftantias; quibus ita eos alligavit, ut non fine præfentaneo vitæ difcrimine quicquam vel omittere vel aliter agere potuerint. Adeoque a fuæ eos voluntatis arbitrio dependere iuffit, ut frequenter pro omni ftatutorum ratione folam allegaverit imperantis auctoritatem: *Ego fum Jehovah*. Nec alia eos lege in populum fuum adfcivit, nifi ut conceptis facramenti verbis, omnia quæ præfcribere Deo, veluti Regi fuo, liberet, præftituros fe effe pollicerentur. Exod. XIX. v. 8. XXIV. v. 3. Ita Majeflatem fummi numinis decuit, non tætuofis vafra-mentorū ambagibus, fed via regia, folo Auctoritatis fuæ obtentu, populum fibi fubjicere. eumque ab initio fic affuefacere, ut abnegato omnis carnis ratiocinio, unicam Regis dominique fui voluntatem pro agendorum omnium norma fufciperent.

IV. Nec ulli in religione ritus fuerunt, ab Ifraëliticis olim fine numine ufurpati, quibus propter affuetudinem, quia *ineptia erant tolerabiles*, ut in pofterum quoque uterentur lege lata *permiffit*: fed præfcripta *iuffit*que funt omnia. Et quidem ita diftrictè, ut nec tranfverfum digitum dextrorfum aut finiftrorfum declinare fas fuerit. Deut. V. v. 38. Convitium autem Deo dicit, qui quæ mandatis fuis Deus inferuit, ut ritus in religione obfervandos, ea *ineptias*, ut ut *tolerabiles*, vocare non reformidat.

V. Porro nec *permiffit*, nec *iuffit* Deus, ut eo fe modo Ifraëlitæ colerent, quo modo Deos fuos colebant gentiles; veritus fcilicet, ne per veteres iftas vanitates Dæmoni cultum deferrent, fi minus Deo liciffet. Nam & inanis ille metus erat: quum Deo prope- modum perinde fit, five quis Dæmoni cultum deferat, five per vanitates aliquas veteres Deo cultum deferre præfumat. Et longe aliter Deum inftituiffe Moſes docet. Deut. XII. v. 30. 31. 32. NE EXQUIRAS DE DIIS GENTIUM DICENDO: QUOMODO COLUERUNT GENTES ISTÆ DEOS SUOS? UT SIC FACIAM EGO QUOQUE. NE FACITO SIC JEHOVÆ, DEO TUO: NAM QUICQUID ABOMINATIONI EST JEHOVÆ, QUICQUID ODIT, FECERUNT DIIS SUIS. UNAM-

QUAMQUE REM QUAM EGO PRÆCIPIO VOBIS EAM OBSERVANTES FACITE : NE ADDITO ET, NEQUE DETRAHITO EX EA. Adde Lev. XVIII. v. 2. 3. 4. *Alloquere filios Israël edicens eis : Ego sum Jehova Deus vester.* SECUNDUM OPERA TERRÆ ÆGYPTI, IN QUÀ HABITASTIS, NE FACITOTE : *Similiter secundum opera terra Canaan, in quam duco vos, ne facitote, & in statuta eorum ne ambulato.* *Judicia mea exercetote, & statuta mea observato ambulando in eis.* *Ego sum Jehova Deus vester.* Audin, Spencere, qua ratione ab Ægyptiacis vanitatibus ad suorum observantiam præceptorum Israëlitas Deus avocet ? Eo id facit nomine quod ipse Jehova & Deus ipsorum sit, qui ex Ægypto eos eripiens nihil posthac cum Ægyptiorum vanitatibus commune habere voluit. Hoc profecto non est, id quod tu dicis, allicere eos per umbratiles veterum Ægypti rituum reliquias.

Moſ. No-
voh. part.
III, Cap,
XXIX.
Occon. ſord.
Dei. Lib. IV.
cap. XIV. ſ.
VIII.

VI. Atque hinc factum est, ut plurima Deus legibus suis rituum inferuerit, *Ægyptiorum, Zabiorum, Canaanorum* institutis in *παράκλησι* opposita. Idque non in iis solum quæ *naturalem* aliquam bonitatis aut malitiæ rationem habere videntur, sed & in iis de quibus *Maimonides*, *התורה לה היו רעה כלל*. Si lex non exstaret, ea qua iis adversantur omnino mala non forent: Unde idem fatetur *Maimonides* : *multarum legum rationes sibi innotuisse, ex sola cognitione fidei, cultus, & rituum Zabiorum, quibus directe adversabantur.* Cujus rei varia a nobis exempla alibi allata sunt. Nunc alia addemus.

VII. Interdixit Deus, *ne circumciderent pilos ad latus capitis, neque corrumperent latus barba*, Levit. XIX. v. 27. propterea quod ita se radere & tondere solerent Sacerdotes Idololatrici. Et hæc eadem ratio est præcepti de *non gestando vestimento ex diversis generibus confecto*. Lev. XIX. v. 19. quod videlicet tum temporis sacrificuli idololatrarum ita solerent incedere. Simul enim adhibebant, tum *plantas*, id est *linum*, tum *animalia*, id est *lanam*, ad vestimentum unum. Sic eadem causa subest in eo quod dicitur, *ne mulier induat vestimenta viri*, Deut. XXII. v. 5. Invenies enim in libro *טומטום* præcipi, *ut Vir gestet vestimentum muliebri coloratum, quando stat coram stella Veneris : similiter ut Mulier induat lorica*

loricam & arma bellica quando stat coram stella Martis. Hæc Mor. Nova. Part. III. Cap. XVIII.
Maimonides.

VIII. Cui *Abenephii Arabs* ita consentit, ut, nisi *Kircherum* sua fallat opinio, hujusmodi antiquorum *Ægyptiorum* opiniones ex uno auctore collegisse videantur. At operæ pretium erit ipsa *Abenephii* verba, quatenus nostro serviunt instituto, ex *Kirchero* describere. *Tota Lex*, inquit, *opponitur erroribus antiquorum*. Nam notum est quod *Ægyptii* solebant imagines exstruere, *idola* disponere in montibus excelsis, & ad Orientem convertere ea adorare, maxime vero *Solis simulachrum*. Ideo *Lex* abrogat excelsa, & conversionem versus Orientem: & ideo dicunt *Sapientia*, *Gloria* in Occidente est. Iterum, *Ægyptii* solebant in summa veneratione habere *Boves*, *Arietes*, *Hircos*; & ea animalia occidere gravissimum piaculum arbitrabantur. *Hebræos* vero, ut ab hoc ritu averterentur, *Lex* contrarium docuit; immolationem nempe *Bovum*, *Arietum*, *Hircorum*. Porro, in sacrificiis *Ægyptii* *Sacerdotes* fermento & melle utebantur: *salem* vero, quem *Typhonis* spumam dicebant, abominabantur. Verum *Lex* fermento & melle neglecto in sacrificiis *salem* adhibet. Interjectis aliis concludit tandem: *Vides igitur quo modo ex occasione variorum rituum Ægyptiacorum, qui jam totum Orientem occupabant, Lex eos prohibens resultaverit.* Sed & nostrum est hinc concludere; quod is, qui in minimis quibuscunque, sua instituta *Ægyptiacis* e diametro opposuit, suisque expressim interdixit, ne *Ægyptiorum* opera imitentur; quod is, inquam, non propterea in cultum suum plurima *Ægyptiorum* transduxerit, ut iis assuetum populum facilius sibi devinciret.

IX. Et quid de *Israelitis* dico? Hæc similiaque alia multa, quæ *Idololatriæ* imitamenta vel invitamenta videri poterant, etiam *Profelytis* domicilii interdicta fuisse, *Hebræorum* sapientes sciunt. De qua re postquam multis egisset *Seldenus*, ita tandem se recolligit: *Summa demum est, actus omnimodos, qui vicinorum gentium idololatriam ejusve ritus omnino saperent; aut imitari viderentur, tametsi idoli cultus praeul abesset, ex jure interveniente, non vero Communi seu Naturali, Profelytis domicilii, ut ex Civili Israelitis, interdictos.* Tantum abest ut voluerit *Deus* aliqua rituum

De Jur. nat. & gent. lib. II. Cap. VII.

tuum similitudine Gentiles ad Politiam Israël alligere. Sed de eo mox plenius.

X. Non poterimus fidas has rituum Mosaicorum causas certius refellere, quam assignando veras; quas non temeraria Divinæ sapientiæ æstimatio, aut susceptæ semel hypotheseos amor, sed ipse Dei Spiritus, in fallere nesciis Sacrarum literarum monumentis, dictavit. Id itaque sibi *primum* in rituum iussione propositum habuit Deus, ut laboriosis istis exercitiis *ferociam* populi indomitam, veluti *difficillimo iugo*, *subigeret*. Scilicet ut *insans* aut *puer* Deo obversabatur Israël, qui uti sibi semitam non sapiebat, ita petulans indole, præfractique ingenii, monitoribus asper erat. Non conveniebat isti statui blanda nimis indulgentia; fomes potius proterviæ futura, quam remedium. Hinc legem veluti pædagogum populo dedit, qui ferula atque virga armatus ferocientium affectuum impetus compelleret. Gal. III. v. 23. Et *quamvis* filius esset Israël, *atque hæres omnium*, ita tamen eum excepit Deus, *ut non multum a servo distare* videretur. Patriis exemptum amplexibus atque blanditiis, *sub tutoribus ac curatoribus* esse iussit. Ac *in servitum redegit sub elementis mundi*. Gal. IV. v. 1. 2. 3.

XI. Quod emphatice ab Apostolo dictum est. Nam *elementa*, vocat cærimonias propter earundem ruditatem sive imperfectionem, translatione, sive a natura, sive ab arte petita. Et quidem *Mundi elementa*, vel quia terrestria erant, e mundo sumpta, iisque rebus quas mundani quoque homines cum piis communes habebant, quæque non continent in se benedictionem & bona hæreditatis: vel quia Deus mundum, id est mundi incolas, erudire volens, a tenuibus illis principiis exorsus est, inferiori primum Schola, in uno duntaxat mundi angulo, aperta. Elementis hisce mundi Israëlitarum erant *δουλοῦντο*, *in servitutem redacti*. Data enim erant cum severa interminatione, ne vel negligerentur, vel aliter ac iussum erat usurparentur: & additi fuerunt Principes ac Seniores, potestatem habentes, in Cathedra Moysis sedentes, qui ad observationem rituum eos tenerent atque adigerent: atque ipsa demum observatio servile; quid referebat, quippe in qua erat exprobratio pueritiæ, quum minutulis præceptis ac dogmatis constaret, qualia præscribuntur puerulis: *ne ederis, neque gustaveris, neque attigeris*. Col. II. v. 21.

XII. Fuit

XII. Fuit etiam in immensa illa rituum multitudine, cum tam severa interminatione Israëlī injuncta, *onus grave, & jugum difficile portatum*. Actor. XV. v. 10. quod Apostolus *jugum servitutis* vocat. Gal. V. v. 1. quo juvenex illius indomitæ collum pressum fuit, ut ad obsequium adigeretur. Sive enim *materiam* rituum spectes, quæ *infirmis & egenis mundi elementis* consistebat. Gal. IV. v. 9. quæ non poterant τῷ περὶ ἡμῶν τελειῶσαι. Hebr. X. v. 1. & in quorum observatione per se non erat sanctitas, neque imago Dei, neque cultus rationalis: sive *multitudinem*, qua fatigabantur: sive *observationem*, quæ onerosa ut plurimum erat, & cum susceptione doloris, sumtu ingenti, & scrupulosa minutiarum attentione conjuncta: sive *rigorem*, quo exigebantur cuncta cum intentatione maledictionis, & interminatione excidii: sive denique *partem significationis*, quod cogerentur confessionem edere suæ *impunitatis*, per *lociones*; & *reatus*, per *sacrificia*; ac reatus quidem nondum expiati, per sacrificiorum crebram repetitionem, atque ita *Chirographum* subsignare *sibi ex parte contrarium*: Col. II. v. 14. erat in omnibus hisce onus ac jugum puerili petulantix compescendæ perquam idoneum.

XIII. Neque onus tantum, sed & *perpetui presidium*. Ita enim Apostolus: Gal. III. v. 23. ὡς ἔντες ὑποφύμεθα, συγκαταμένοντες, *sub lege velut presidio custodiebamur, conclusi*. Nimirum elegerat Deus populum Israëliticum ex omnibus gentibus in populum sibi peculiarem. Ideoque eum a cæteris gentibus voluit esse sejunctissimum. Hoc fine legem posuit tanquam *φυλακὴν, custodiam*, sive *carcerem* aliquem, aut *arcem*, qua *conclusi* exercitarentur. Quæ plurimum distant ab ista quam *Spencerus* fingit *indulgentia*, qua cedendo petulantix ac protervix populi, consuetudinum Aegyptiacarum iis veniam dederit Deus.

XIV. Deinde hæc quoque Dei in rituum jussione intentio fuit, ut eorum observantia veluti *pariete intergerino* eos a gentium communione longe semoveret. Iterum Apostolum audiamus. Ephes. II. v. 14, 15. Ipse enim est pax nostra, qui utraque fecit unam, & *intergerini parietis septem solvit: inimicitias, id est lege preceptorum quæ in ritibus posita est, per carnem suam abolitis; ut ex duobus illis conderet in semet ipso unum novum hominem, faciens pacem.*

Quum

Quum septum parietis intergerini dicit, alludere videtur ad duplex Templi septum : quorum exterius, intra quod Judæi, qui mundi erant, religionis causa conveniebant, lorica[m] habebat, in qua paribus intervallis dispositæ erant columellæ, Græcis ac Latinis literis inscriptæ, quibus significabatur, nemini alienigenæ licere, sub capitis pœna, lorica[m] istam ingredi, & irru[m]pere in interius septum. Pariter in *interiori* septo alia fuit isti similis lorica, qua populus a Templi ingressu, & Atrio Sacerdotum arcebat. Quod ex *Iosepho* observavit, & scite huic Apostoli dicto applicuit, *Ludovicus Cappellus*. Cum utroque illo septo, sive lorica, comparari possunt Cærimoniæ : quæ *Gensiles* a *Judæis* submovebant, quo nomine similes erant *prioris* septi loricae ; & *Judæos* ipsos quodammodo a Deo & familiari ad ipsum accessu.

XV. Quum autem Legem præceptorum in ritibus *inimicitias* vocat, hoc inter cætera innuit, fuisse eam symbolum atque instrumentum divisionis atque odii inter Israëllem & Gentes. Judæi enim ritibus a Deo institutis superbi, Gentes, humanis vel Diabolicis etiam superstitionibus mancipatas, contemnebant. Ethnicis vicissim exosæ erant, & absurdæ atque ridiculæ videbantur, multæ Judæorum cærimoniæ. Atque hinc mutua nationum odia ; Lege non quidem jussa, attamen certo modo stabilita. Quamobrem sæpenumero Judæis gentes exprobrarunt insociabilem suam vivendi rationem. *Apollonius Molo* objecit, *non admitti ab iis qui de Deo sentiret alia, nec quicquam ipsis commune esse cum his qui institutis differrent*. Pariliter amici *Antiochi* apud *Diodorum* eos accusant, *πάντας ἰθαῖν ἀκοινωνήτας ἕνα τῶ πρὸς ἄλλο ἰθαῖ ἐπιμιξίας, καὶ πολέμους ὑπολαμβάνειν πάντας* : Solos ex omnibus populis insociabiles extraneis esse, ita ut ceteros pro hostibus ducant. Fluxit id ex rituum contrarietate. *Tacitus* : *Moses*, quo sibi *imposterum* gentem firmaret, novos ritus contrariosque ceteris mortalibus indidit. Profana illis omnia, qua apud nos sacra. Rursum concessa apud illos, qua nobis incesta. Et post aliqua. *Hi ritus quoquo modo induiti, antiquitate defenduntur. Cetera instituta sinistra, fæda pravitate valere*. Deinde ; *Judæorum mos absurdus sordidusque*. Hanc Judæorum Gentiumque inimicitiam pace facta interemit Christus, remoto quo se jungebantur septo, abrogataque

que rituum lege , & sic fecit τὰ ἀμφοτέρω ἐν , unum nempe novum hominem , qui Deo non in antiquitate literæ , sed in novitate Spiritus serviret.

XVI. Unde palam est , toto cœlo errare *Spencerum* , quando contendit ita comparatam fuisse rituum Mosaicorum rationem , ut Gentiles , animadversa aliqua eorum cum suis ritibus consensione , propensiora haberent in Judæorum religionem studia : utque ea quantacunque Sacrorum communio animos eorum Judæorum cultui & communioni facilius blandiusque adjungeret , ac devinctos detineret. Contra docet Apostolus , datam esse Legem ut veluti paries intergerinus Judæos a Gentilibus sejungeret , & occasio esset mutæ inimicitiae , non dirimendæ , nisi Lege ista sublata.

XVII. Denique & hic Cærimoniarum scopus fuit , ut *rerum spiritualium figura* atque *umbra* essent , & existeret in iis artificiosa *pictura Christi* , ac gratiæ per ipsum impetrandæ. Col. II. v. 17. Et profecto fuit hæc insignis Israëlitis felicitas , quod , quo tempore libebat Deo mysteria sua non nisi per ænigmata , parabolas & figuras proponere , has Divinæ bonitatis ac venturi Sosпитatoris picturas continuò ante oculos haberent. Eo magis , quod per Patriarchas , Prophetas , & qui ab iis edocti erant , de mystico earundem significato , pro modulo istorum temporum erudirentur. 1 Pet. I. v. 10. 11. 12. Non est autem probabile , Deum ex impiis Ægyptiorum ac Diabolicis Sacris , ex veteribus vanitatibus , ex tolerabilibus nugis , ex Magicæ artis imitamentis , picturas fecisse rerum spiritualium atque cœlestium. Id certum , multo utiliorem , Deoque gloriosorem operam collocaturos fuisse Viros Eruditissimos , si iussarum a Deo cærimoniarum exactam potius cum rebus significatis , quam cum tetricis quibusdam Ægyptiorum nugis , convenientiam assignare conati essent.

XVIII. Quia tamen aliquid se in sacris reperisse *Spencerus* existimat , quod ad opinionis suæ firmamen adducendum sibi iudicavit ; id quoque nunc breviter excutiamus. Primo igitur id urget quod Deus apud Ezechielem dicit cap. XX. v. 25. *Dedi ipsis statuta non bona , & jura per quæ non viverent.* Unde id sibi sumit , per *statuta non bona , Leges rituales* intelligi : quæ statuta *non bona* dicant-

O o

dicantur, quum ob alias causas, tum præcipue ratione *originis*, quia seculi moribus ortum debueret; sancita quippe ut eorum nonnullos vitio aliquo notatos e medio tollerent, alios autem, summa cum cautela, tolerarent. Sed non potest ignorare *Spencerus*, controversum admodum illius loci sensum esse, & quem ipse elegit, quia videbatur servire hypothese, quamvis timide & hæsitante animo, eum plerisque Interpretibus ob rationes non contemnendas improbari. Quia tamen ex nostratibus etiam Viri Doctissimi sunt quibus ea illius explicatio hætenus allubescit, ut per statuta non bona Leges rituales intelligant, non lubet nunc super ea re altercari. Satiùs pro communi pietatis causa erit, ut ostendamus, ne quidem ea interpretatione data id consequi quod *Spencerus* pugnat.

XIX. Qui præcepta, quæ *dogmata* dicuntur, sive placita, vulgo cærimonialia, *non bona* hic a Deo dici autumant, has illius denominationis producant rationes. Non sunt bona. I. Ut in quibus consistat imago Dei, & vera sanctitas hominis. II. Ut iucunda, quia sunt grave & importabile iugum. III. Ut in quibus vita sit. IV. Quia quamdiu illa præcepta incumbunt, expectatur, *διόθεν τις* live *mutatio in melius*, exclusa est *απὸ τῶν ἐλπίδων*, *melior spes per quam prope accedimus ad Deum*, neque datur hæreditas mundi, & adimitur lætitia illa quæ ex communione gentium cæteroquin oritura erat. Ut autem propterea non bona dicerent, quia ex malis seculi moribus ortum traxerunt, & ex iis, quamvis cum cautela, aliquid admiserunt; alienum a pietate sua ducunt.

XX. Et merito. I. Etenim non solum nullo verbulo monet Deus, se id præfracto populi ingenio dedisse, ut cederet aliquantulum eorum duritiei, indulgendo rituum quorundam usum quibus affueverant. Sed auctoritatem suam Regiam, ac potestatem Herilem identidem inculcat, cui sine exceptione ulla dicto audientes esse debeant. v. 19. *Ego sum Iehova Deus vester, in statutis meis ambulate, & iura mea observate, & facite ipsa.* Ni facerent, *sublata manu iuravis, se effusurum excandescentiam suam super eos in ipso deserto ad consumendum eos.* v. 13. 15.

XXI. II. Tantum abest, ut fateatur Deus se propter populi duri-

duritiem ex Ægyptiorum institutis quædam in sua transcripſiſſe, ut ab Ægyptiorum institutis quantum fieri poteſt procul eos eſſe jubeat. Id patribus dixerat: v.7. *Quinque abominationes oculorum ſuorum projicite, & ſtercoribus Ægypti ne inquinetis vos: Ego ſum Jéhoſua Deus veſter.* Hoc eſt, ut ſuas cogitationes, cupiditates, conſilia, & quicquid ipsis videbatur rectum, tanquam abominabilia abjicerent & abnegarent; omnemque cultum Ægyptiorum & instituta eorum haberent pro ſtercoribus, & in nulla re cum ipsis haberent communionem. Uti bene mentem Domini ^{Coccej. in} exponit Celeberrimus Interpres. Quum autem iſta Domini præcepta neglectim habuiſſent patres, non exiſtimavit aliquantulum ſibi de rigore iſto remittendum eſſe, aut aliquid dandum inveteratis populi moribus: ſed dixit ad filios ipſorum in deſerto; *in ſtatutis patrum veſtrorum ne ambuletis, & judicia ipſorum ne obſervetis, & ſtercoribus ipſorum ne polluamini.* v.18. Qui ita inſtituit, is non docet ſe in gratiam pertinacis populi ritus quosdam Ægyptiacos indulgiſſe.

XXII. III. Accuratiſſe exponendum erat, quo modo ſtatuta iſta ratione originis ſux non bona dicantur. Si enim ex bonis Ægyptiorum moribus orta, iisque conſona ſunt, utique eo ipſo nomine ſunt bona. Nam bonum eſt quicquid cum bono convenit. Si ex malis moribus orta, iisque conſona; bona quidem ſtatuta non erunt, ſed nec Dei ſtatuta. Quippe qui præcipere non poteſt niſi quod bonum eſt, aut præcipiendo bonum facit. Si hætenus ſeculi moribus ortum ſuum iſtituta hæc debuiſſe velit, in quantum iis corrigendis deſtinata ſunt, id quidem dicit *Spencerus* quod verum eſt; ſed neque probat id quod probandum ſuſceperat, neque rationem reddit, ob quam ſtatuta iſta non bona dicantur. Imo eo ipſo bona ſunt, quod ritus vitio aliquo notatos e medio tollant. Secundum verus verbum: *E malis moribus bona leges.* Nihil itaque hic Domini apud Ezechielem ſermo *Spencerum* juvat.

XXIII. Uti nec Pauli illud Act. XIII. v.18. *Ἐπεποφόρησεν αὐτὸς mores eorum pertulit in deſerto.* Hætenus quidem conſentimus *Spencero*, non eſſe ſollicitandam vocem Græcam, aut ungues criticos injiciendos ſacro textui. Eſt enim vox bene Græca, qua & *Cicero* uſus eſt ad *Atticum*: *in hoc τὸν τύπον μὲς πρὸς Θεῶν πλο-* ^{Epist. XLIX.} *ποφόρητος* ^{lib. III.}

πρόθεν. Sed de cætero *Spenceri* interpretationem admittere nullo modo possumus. Si enim per *mores* illos intellexisset Paulus, *consuetudines extra culpam positas*, & in rituum Divinorum numerum assumptas; non erat ea res memorabilis, neque Divinæ clementiæ argumentum, quod mores inculparos, imo vero legibus suis præscriptos, toleraverit. Nec *toleravisse* tales mores dicendus erat, sed approbasse, laudasse, & præmiis profecutus esse. *Sed nec de malis moribus intelligi*, inquit, *potest*. Imo vero, inquam ego, debet. Nam boni præceptique non tolerantur. *At*, ait, *malos illos non toleravit, sed ultius est Deus*. Recte: sed infra meritum ultus, neque in omnibus, neque semper. Ezech. XX. v. 17. *Pepercit tamen oculus meus illis ne perderem illos, neque feci ex eis consummationem in deserto*.

C A P. XV.

Respondetur ad objectas Auctoritates.

- I. *Ad laudata in contrarium testimonia generales quadam observationes.* II. *Prima. Quum Græci Egyptiorum res prius cognitæ haberint quam Hebræorum, & Egyptiæ antiquitatem suam jactantibus crediderint; hinc factum est ut nimis liberaliter multa eis attribuerint.* III. *Idem & in Christianis quibudam observandum, qui secularia studia prius quam sacra tractaverunt.* IV. *Secunda. Ecclesiastici quidam scriptores plus dixerunt, quam Marshamms aut Spencerus vellent.* V. *Tertia. Quum recentes sint, non valet eorum de rebus antiquissimis auctoritas, nisi rationibus suffulta; quæ sæpe ficulnea sunt.* VI. *Et temeraria.* VII. *Quarta. Nonnulla testimonia id tantum dicunt, quod utrimque in confesso est, neque decidunt litem.* VIII. *Quinta. Præcipui eorum qui laudantur a nobis potius, quam a parte adversa stant. Quod ostenditur exemplo.* IX. *Maimonidis.* X. XI. XII. *Origenis.* XIII. XIV. *Et Grossi.* XV. *Operis Epilogus.*

I.

Conf. Lib. I.
cap. X.
§. XVII.

DENIQUE ut NOVITATIS & SINGULARITATIS invidiam amoliantur, instructissimam Auctorum,
in

in eadem omnia , ut ajunt , secum euntium , phalangem produ-
cunt. Nos autem necesse non existimamus ut ad Auctores singu-
los , laudataque eorum testimonia , nimia diligentia respondeamus. Suffecerit generales quasdam observationes exponere , quibus
scrupulos omnes , siqui remanserint , Lectorum animis eximi posse
arbitramur.

II. Et *primo* quidem observari velim : quum *Aegyptiorum* res
apud *Græcos* celebratissimæ fuerint , quo tempore *Hebræorum*
nomen vix erat iis cognitum , omnesque propemodum *Græci*
Scriptores , a quibus eruditio ad alios dimanavit , multo & *prius*
& diligentius *Aegyptiacas* antiquitates quam *Hebraicas* scrutati
sint , hinc facile contigit , ut quæ apud *Aegyptios* antiquitus rece-
pta fuisse intelligebant , ea etiam ab iis inventa esse crederent :
& si quid postea iis quodammodo simile in *Hebræorum* deprehen-
derent institutis , id ab *Aegyptiis* ad eos derivatum esse suspicaren-
tur. In qua suspicione confirmati admodum fuerunt , partim
per superbam *Aegyptiorum jactantiam* , qui sapientiæ opinione
tumidi rerum suarum egregii ostentatores erant , partim per eam
traditionem quæ multorum occupaverat animos , *Hebræos* , ipsum-
que adeo *Mosen* , populi ducem , ab *Aegyptiis* esse oriundos.
Sane *Herodotus* de *Hebræis* nihil omnino scivit : *Diodorus Siculus* ,
Plutarchus alique pauca vel erronea de iis acceperant. *Aegyptiaca*
autem monumenta pridem mentes ipsorum impleverant : ideoque
in iis prædicandis toti , quam ipsi temere susceperant opinionem
eam etiam Lectoribus suis impressere. Qui si id scivissent , quod
nos ex Divinis scimus Scripturis , *Hebræos* ab antiquis prognatos
Patriarchis , & sacra eorum instructos disciplina in *Aegyptum* ve-
nisse , regibus principibusque charos atque venerabiles ; ac dein-
ceps ab ipso Deo rituum suorum systema accepisse , non ea omnia
Aegyptiis uti inventoribus attribuisent , quæ nunc liberaliter nimis iis
attribuerunt.

III. Valetque hæc observatio non solum adversus *Gentiles*
istos , verum etiam adversus *Christianos* quosdam : qui quum
secularia studia gnæviter tractassent , antequam sacre historię
exactam nanciscerentur peritiam ; & sæpenumero non admodum
accurati originum ruspatores ac temporum putatores essent ; pro-

O o ;

fanarum

fanarum antiquitatum præjudiciis occupatum ad sacra animum appellentes, minus aliquando perite de iis censuerunt. Et quod prius didicerant, id etiam antiquius fuisse temere opinati sunt.

IV. Deinde hoc quoque notandum, *Ecclesiasticos* quandoque Scriptores tanta Gentilium antiquitatum præsumptione laborasse, ut de iis non paullo plus dixerint, quam *Marshamius* aut *Spencerus* velint. Ut verbi gratia *Chrysostomus*; quando omnes *Judaorum* *testimonias*, omnesque ritus, & sacrificia, & purificationes, & *neomenias*, & *Arcam*, *Templumque ipsum*, *originem a Gentium* *ruditate traxisse* asserit. Quo asserto neque modestiæ eum, neque veritati, ut par est, litasse, *Spencerus* fatetur. Unde consequitur, non esse ipsis *à Cæsaribus* ac sine rationum examine in talibus substringendam fidem.

V. Tertio id quoque attendendum, quum de rebus sua ætate longe antiquioribus loquantur, non valere hic eorum auctoritatem, nisi clavis speciminibus fidem dictis suis astruant. Quæ autem proferunt specimina, ea vel aliena, vel admodum incerta sunt. Repetamus memoria quod supra perorantem audivimus *Chrysostomum*, qui probaturus Deum multa Judæis quorum desiderio in *Ægypto* correpti erant concessisse, pro exemplo tam magnifici templi structuram memorat, quod quamvis *Marshamo* & *Spencero* non improbatum, perquam tamen alienum esse multis rationibus supra adstruximus. Sicuti & illud admodum incertum est, quod de Gentilium more *comam promittentium*, eamque *Demoniis nutriendum*, aut *Nymphis*, aut *fluvio offerentium* *Cyrillus Alexandrinus* narrat: incertum, inquam, est utrum mos ille tam antiquus fuerit, & apud eas tunc gentes, quibuscum *Israëlitis* intercessit commercium, receptus, ut *Divinis de Naziræatu* legibus originem dare potuerit. Nonne probabilius diceretur oppositas eas fuisse *Zabiorum* consuetudini de qua *Maimonides*: omnia ea qua separantur a corpore, ut pilis, unguis, sanguis, pro immundis habebant; unde confesores omnes iis immundi erant, quia sanguinem & pilos tangunt. Quicumque novaculam super carnem suam transire sinebat, lavare se cogebatur, in aqua fontana, clara, limpida.

VI. Nec quia *Spencero* nulla alia *Divini de Naziræatu* præcepti occur-

Confer. lib.
III. cap. X.

Mor. Nevoe
Part. III.
cap. XLVII.

occurrit ratio, idcirco ista optimi *Cyrilli* amplectenda nobis sententia est. Quid enim tantum nobis permittimus homulli, ut non modo Divinarum Legum omnium rationes exponere nos posulemus; verum etiam, si non nisi una aliqua nobis in mentem fortasse veniat, eaque, quod ne ipsi quidem diffiteri ausimus, satis frigida, præter hanc nullam esse remere asseramus? Si humani juris consulti tantum majoribus natu deferunt, ut multa prudenter ab iis constituta dicent, quorum tamen a posteris reddi non potest ratio; quanto magis ita nos de Divinis Legibus existimare par est, earum sapientissimas semper sanctissimasque Deo constare rationes, etiam si nostri eas ingenii caliginosus stupor non assequatur? Id genus præcepta *δύμωα* sunt, a mero Legislatoris arbitrio pendencia, quibus exercere populi sui obsequium voluit, ut discerent in sola jubentis auctoritate acquiescere; non postulata ratione jussionis. Hoc interim tenendum fide est, quicquid jubetur, justum atque obedienti bonum esse: atque externo isti præcepto arcanum aliquid subesse, cujus complementum in Christo & corpore illius mystico quærendum est. Eam potius operam præstitisset nobis Doctissimus *Spencerus*, ut præcepti de Naziræorum comis, alendis primum, tum cremandis, spirituales significationem, ex Scripturarum collatione, edissereret.

VII. *Quarto*: Nonnulla etiam tanquam suam stabilitatem opinionem *Spencerus* laudat, quæ tamen utrimque concessa, extra eam de qua nunc disputatur quæstionem sunt. Nam & nos nulli ambigimus, quin Deus multa ad externi cultus apparatus facientia, olim in mundo usitata, sed a Deo ipso, aut generalioribus aut specialioribus mandatis, instituta, atque approbata, a gentilibus autem corrupta, de novo Israëlitis præscripserit, ut per ea ad majora, spiritualia, cælestia eos paullatim manuduceret; hætenus se ruditati populi accommodans, qui unico saltu a visibilibus quibus assueverat, ad mere spiritualia, sola mentis meditatione ac sublimi fide apprehendenda, transferri vix poterat. Eam ob causam Paulus cærimonias istas *æγενά mundi elementa vocat*. Referri huc possunt, Sacrificia, Altaria Tempia, Dierum distinctiones, & id genus plura, quæ majoribus natu usurpata, in Israëlitarum quoque religione observari Deus voluit. Sed ea nobis
lis

lis est, utrum propter Israëlitarum cum Ægyptiis consuetudinem, ex Ægyptiorum superstitionibus multa Deus, sed correctæ paululum atque immutata, in suum cultum transcripserit, ne, si id pervicaci populo indultum non fuisset, omnem numinis reverentiam excuteret. Hoc autem non invenimus in prolixo qui allegatur *Maimonidis* discursu. Qui quidem docet, Sacerdotes, Sacrificia, Tempa, Altaria, qualia Gentiles impie Soli, Lunæ, aliisque commentitiis numinibus dicaverant, Divino jussu a rebus creatis & phantasmatibus quæ nullam veritatem habent, ad nomen & numen suum translata esse; sed nequaquam docet, rituum Mosaicorum rationes ex convenientia cum Ægyptiorum ineptiis exponendas esse; aut iis rebus coli voluisse Deum, quas illi ad idololatricum suum cultum improbe commenti erant. Et sic *Maimonidis* illud testimonium nostræ sententiæ non adversatur.

VIII. Addimus *Quinto*: Laudari nonnullos a *Spencero* qui a nobis potius quam ab ipso stent. E multis tria Illustrium virorum exempla proferam, sed qui ob eximiam suam eruditionem, & peritiam harum rerum non vulgarem, omnium instar esse possint. Ii sunt ex Judæis MAIMONIDES, ex Antiquis ORIGENES, ex recentioribus GROTIUS.

IX. MAIMONIDES, ut ab eo nunc ordiamur, quem novissime loquentem audivimus, mentem suam super ea quam præ manibus habemus controversia, conceptis verbis ita exponit, idque eo ipso capite quod pro se allegat *Spencerus*. *Horum omnium*, inquit, *una & eadem est intentio, videlicet, NE COLAMUS IPSUM EO MODO QUO IDOLOLATRÆ FICTITIA SUA NUMINA COLERE SOLEBANT; quam rem generaliter & universaliter prohibuit; dicendo, NE DICAS QUOMODO GENTES ILLÆ COLUNT DEOS SUOS SIC FACIAM ET EGO. Deut. XII. v. 30. Vult dicere, illos non debere ita facere Deo, idque propter causam quam subjungit: QUIA OMNEM ABOMINATIONEM DOMINI QUAM ODIT FECERUNT DIIS SUIS. Id autem multorum exemplorum inductione probat. Communis, inquit, eo tempore superstitio fuit, solem adorare ac pro Deo habere, hinc factum procul dubio ut ad Orientem se converterint adoraturi. Abraham autem convertit se ad Occidentem in monte Moria, ut ter-*
gum

Part. III.
cap. XLV.

gum suum obverteret soli. Iterum, quia Idololatra tum temporis a-
saria sua ex lapidibus casis adificaverunt, ideo interdixit, ne assimilemur
ipsis, & ut omnibus modis id vitemus, praecepit altare fieri ex terra, fi-
cut dicitur Exod. XX. v. 24. Altare terreum facies mihi. Et, siqui-
dem absque lapidibus fieri non possit, ut lapides in forma sua naturali
maneant, neque cadantur, vel dolentur; sicuti etiam prohibuit lapidem
pilum, & plantationem arborum juxta altare. Lev. XXVI. v. 1. Deut.
XVI. v. 21. Plura addit, sed quæ Lector apud ipsum videat. Hæc
certe *Marshami Spencerique* causam non juvant.

X. ORIGENEM etiam laudat *Spencerus*: sed is Judæorum Orig. lib. x. p. 259.
causam tam fortiter adversus *Celsum* tuitus est, ut temperare mihi
non queam, quin quædam saltem ex apologia ista hic exhibeam.
Criminabatur Judæos *Celsus*, quod altioris cujusdam sapientiæ cog-
nitione sibi placerent, ideoque aliorum dedignarentur consuetudi-
nem: quum tamen magnam sacrorum suorum partem cum aliis Gen-
tibus communem haberent. Cum *Persis*, quod utrique in montibus
celsissimis Jovi sacrificent, quo nomine totum hoc cæli convexum in-
telligunt. Cum *Ægyptiis*, & *Colchis*, quod circumcidantur, & por-
cina abstineant. Respondet autem cordate *Origenes*, merito sibi Ju-
dæos altiore sapientiam attribuisse: nam, inquit, si quis erecta men-
te ad contemplandum Legislatoris consilium, examinet collata instituta
ejus gentis cum reliquarum moribus, quibus hodieque utuntur, nullum
hominum genus magis admirabitur: ut quod, repudiatis omnibus re-
bus inutilibus, solas recipit utiles. Et post aliqua. Velit nolite *Cel-
sus*, altiore sapientiam tenent Judæi, non solum quam vulgus, verum
etiam quam hi qui habentur pro philosophis. — — — Et merito hac de
causa sibi placent, aliorum, ut impiorum & impiorum, deviantes con-
suetudinem. Porro docet, in Hebræorum republica habere nos
ἡμεῖς πάλαι ἐννεγίαις, EXEMPLUM CIVITATIS COELE-
STIS, quam *Plato* quidem conatus est effingere, sed *Moses* ceterique
post eum Propheta formarunt, Deo dicatam, pureque educatam, procul
omni superstitione.

XI. Quoniam autem *Celso* libuit sacra Judæorum quibusdam
gentibus communia facere; agendum, inquit, dispiciamus quid sit
hoc quoque. Putas de Cælo dogma nihil differre ab opinione de Deo,
atque *ἡμεῖς πάλαι ἐννεγίαις* τῶν Ἰουδαίων τῶν Πέρσας pariter ac Ju-
dæos

deos Jovi sacra facere in celsissimis montium : non videns quod Judæi , quemadmodum unum Deum sciebant ; ita unicam sanctam precationis domum , unum altare holocaustorum , & sacri suffitus aram unicam , unumque Dei summum sacerdotem. Nihil igitur commune Judæis fuit cum Persis , altissimos montes eosque plures conscendentibus sacrorum causa , LONGE DISSIMILIUM SACRIS MOSAICIS , QUÆ AD QUANDAM SIMILITUDINEM ET UMBRAM CŒLESTIUM PER AGEBANTUR a Sacerdotibus Judæorum , in arcano intellectu legitimorum sacrorum enarrantibus , & quidnam significaretur per ea.

XII. De Circumcisione vero hæc Celfo reponit : *Ceterum circumcisionis causa non eadem est Judæis qua Colchis & Ægyptiis , ac proinde nec eadem circumcisio. Et post pauca. Itaque circumcisionem hanc , qua se jactant Judæi , non patientur sibi communem esse cum Colchis atque Ægyptiis.* Alibi de Circumcisione : *Post hac circumcisionem Judæorum non reprehendens Celsus Judæis nŕitatam , ait eam mutatos ab Ægyptiis , MALENS ÆGYPTIIS CREDERE QUAM MOST , qui refert , primum mortalium circumcisum esse Abrahamum. Qui ita incomparabilem Judæorum sapientiam deprædicat , ut repudiatis omnibus rebus inutilibus solas receperint utiles ; qui in sacra eorum Politia merum cœlestis civitatis exemplum agnoscit ; qui totus in eo est ut Judæorum sacra sacris Gentilium dissimillima fuisse probet , etiam ubi similitudinem ipsi Gentiles urgent ; qui Mosaica sacra ad similitudinem & umbram cœlestium peracta , & arcanorum significationum plena fuisse contendit ; qui denique circumcisionem ab Ægyptiis arcessi non patitur : is an Marshamo & Spencero faveat , judicent cordati.*

XIII. Denique & GROTIUM sibi suffragantem laudat Spencerus. At quo modo , videamus. Is in Levit. l. 7. 9. Postquam de holocaustis multa erudite disseruisset , subjungit. *Sicut autem fines sacrificiorum diversi sunt , quos & apud Arnobium & apud Jamblichum reperias , partim & apud Macrobiū III. Saturnalium , ex Trebatio ; ita & ritus , qui aut ab Hebræis ad gentes alias venire , aut , quod credibilis est , a Syris & Ægyptiis usurpati , correcti sunt ab Hebræis , & ab aliis gentibus sine ea correctione usurpati.* Ubi observandum. I. Nihil ab ipso cum asseveratione determinari.

Aut

Aur illud, inquit, aut, quod credibilis, hoc. II. Judiciose ipsum *Syrorum* facere mentionem, ex quibus quum orti sint Hebræi, mirum non est, si ritus quosdam a majoribus traditos, quos illi a vetustissimis Patriarchis habebant, retinuerint. Quod & nos sæpe inculcavimus. III. Ex eodem fonte consimiles ritus habere potuerunt *Ægyptii*, qui gliscente superstitione corrupti, a Mose correcti sunt.

XIV. Quicquid sit, idem certe *Grotius* alibi manifeste pro nobis est. Qui in *notis ad Lib. I. De veritate religionis Christiana* expresso docet, pleraque eorum quæ ab *Ægyptiis* derivat *Marshamus* ex *Mose* petita esse, & ab *Hebræis* ad *Phænices*, a *Phæniciis* ad *Græcos* pervenisse: qui *Pythagoram* a *Judeis* sua hausisse, multis argumentis adstruit: qui antiquissimas Leges *Atticas*, unde & *Romana* postea desumptæ sunt, ex legibus *Mosis* originem duxisse, variis exemplis probat: qui denique, quod causæ *Spencersana* jugulum petit, de Oraculo quod ex pectorali summi Pontificis effulgebat differens, IMITATI HOC, inquit, SED UT PUERI VIRORUM RES IMITANTUR, *ÆGYPTII*. sec. XV.

XV. Hæc observanda existimavimus ad Auctoritates istas quas pro se *Spencerus* citat. Quum autem hac solum fini eas proferat, ne novitatis in Theologia avidus videatur, satis ipse fatetur contrariam sententiam longe esse receptiorem. Ideoque operam luderem, si qui in alia omnia ab eo, in eadem nobiscum eunt, viros eruditissimos gravissimosque enumerare satagerem. Et quod rei caput est, non tam recentiorum aliquot scriptorum auctoritate, quam rationum argumentorumque evidentia, disceptari hæc controversia, & decidi hæc lis debet. Quæ quum utrimque nunc producta sint, integrum æquo lectori judicium esto. Ego scribendo lassus, & exeuntibus feriis ad alia laboriosæ functionis officia vocatus, manum tollo. Ita finiebam ante diem 7. Kal. Febr. An. *Æræ vulgaris* MDCLXXXIII.

ΔΕΚΑΦΥΛΟΝ.

SIVE

DE

DECIM

TRIBUBUS

ISRAELIS,

LIBER SINGULARIS.

111 A-5 A-11 A

ΔΕΚΑΦΥΛΟΝ.

SIVE

DE

DECEM TRIBVVBVS
ISRAELIS

LIBER SINGULARIS.

Ad Clarissimum Virum ,

D. ADRIANUM PAULI GEDANENSEM,

SS. Theologiæ Doctorem ,

In Ecclesia Patria Fidum Christi Domini

Ministrum.

PROLOGUS.

Æpenumero cum non exigua animi mei voluptate redeo in illius temporis memoriam, ADRIANE PAULI , quo juvenes admodum sub ductu Celeberrimi MARESII Sacris Literis *Groninge* operabamur. Tunc ego in haut contemnenda felicitatis meæ parte collocabam , quod Te ibi invenire , cognoscere ac familiariter frui dabatur.

Suspiciebam enim ingenium Tuum , venerabar Pietatem , exosculabar Modestiam , æmulabar Diligentiam , atque in exemplum mihi proponebam Virtutes cæteras , quibus Juven-

Juventutis Academicæ facile Princeps eras. Denique ex iis omnibus colligebam , in quantum Virum cresceres , & quam præclara sibi Christi Ecclesia de Te polliceri posset. Neque expectationem fefellit eventus. Etenim , emenso studiorum curriculo , in *Hammonensi* primum Gymnasio maxima cum laude Doctoris officio functus , mox in *Gedaniensi* Ecclesia Scribam Te præstitisti , atque etiamnum præstas , vere Evangelicum , exercitatum in mysteriis cœlestis regni , qui ex bono cordis sui thesauro Vetera simul & Nova profert ; vitiorum hostis , errorum domitor , piorum amor , terror improborum , seculi exemplum , Patriæ decus , Christi gloria. Ego interim ruri degens , & vix vicinis notus , commissam mihi à Domino Ecclesiolam , non dicam quo modo , tenero certe pietatis affectu , pascebam. At non diuturna mihi otii illius concessa usura est. Placuit supremo rerum nostrarum arbitro umbraticum hunc hominem e latebris in lucem protrahere ; & post crebras stationum mutationes tandem Theologicæ Cathedræ in non uno admoveere Lyceo. Quam Provinciam quum , præter Ecclesiastici labores Ministerii , non nisi trepidante animo suscepissem , tantæ rerum moli impar ; Divini tamen numinis incredibilem expertus beneficentiam , quæ lasso vires sufficit , jam ostennium sustineo. In illius autem quum versarer primordiis , FRISIIS tunc meis addictus , ibi Tu , Vir Clarissime , voluisti gratissimam Tui refricare memoriam ; & postquam nobis , magna locorum intercapedine sejunctis , a multis jam annis nullum intercesisset commercium , primus me humanissimis literis Tuis salutasti ; aliquoties exinde testatus ; non displicuisse Tibi qualiacunque studiorum meorum specimina. Quam id jucundum mihi accideret , non Tibi modo privatim , sed & publice testari lubet : ac si qua sui reverentia eum quem nunc offero

offero libellum scriptum credet posteritas , simul credet magna me veneratione ADRIANUM PAULI profecutum esse. Sed & aliæ suberant causæ, cur Te in hujus limine Exercitationis compellare debuerim. Excusandum nimirum purgandumque venit , quod post Te de *Decem Tribubus Israël* aliquid commentari ausus fuerim. Quam Tu pridem materiam ita erudite , judiciose , copiose pertractavisti , ut non mediocriter solum eruditos , qualis ego fortassis & mei similes , sed & doctissimos quosque plurima docueris. Successit , quasi in partem laboris tui , Clarissimus Vir , Tuus quondam Collega , meus autem amicus desideratissimus , WILHELMUS WILHELMIVS, eleganti super hoc ipso argumento dissertatione ; in qua varias doctissimorum hominum sententias ad partes vocans , quid in quaque laudandum culpandumve sit , non minus modeste quam prospicienter arbitratus est. Et quis tandem ego sum , qui post tantos viros in circum prodire ausim? *πῶς γὰρ ἄνθρωπος*, Thraz aut secutor rudis & agrestis , & nescio quis Myrmillo aut Andabatarius, post tot palmarum gladiatores. Sed veniam dabis Tu , sat scio , Vir Clarissime , veniam daturus esset , si viveret, *Vilhelmius* noster , postquam professus fuero publice , vestris me plurimum observationibus adjutum , vestra face per obscuras salebras deductum , vestris humeris insidentem , veluti nanum aliquem aut pusionem , aliquo usque fortassis prospectasse. Adeo ut, si quid in hac Exercitatione boni sit , id Vobis , deberi velim ; qui vel eas mihi cogitationes præformastis , vel sane ad eas occasionem aditumque præbuiistis. Neque tamen eadem omnia vobiscum dico : neque eodem modo , aut ordine. Et licet eandem insistam viam , est tamen ubi paullo seorsim abiens in alium declinotramitem. Quam libertatem qui eruditis ademtum ir , is e Senatu illud receptissimum, QUI ALIA OMNIA, & eadem

Qq

opera

opera solem e coelo tollat. Vobis quidem vestri operis atque ordinis constitere rationes. Mihi vero potissimum hoc fuit propositum ut integram decem tribuum Israël historia, in certas partitam periodos, continuaque serie junctam, quantum quidem illius fieri poterat, ad candidam calcem sisterem. Id interim accurans ut quæ de singulis periodis sacratum carmina cecinerunt, ea cum ipso rerum eventu confligerem. Unde plurimæ mihi exponendæ fuerunt prophetiarum pericopæ, partim quidem a vobis attractæ; sed & partim, quia sic forebat instituti vestri ratio, a meâ aliquantulum diversa, certo iudicio omisissæ; partim etiam, quod vestra sit factum pace, paullo aliter expositæ. Quidquid autem hac in causâ a me est præstitum, id Tibi, ADRIANE Clarissime, censendum corrigendumque offero: Te iudicem exposco. Tu arbitraberis

Opera nobis hæc inanis an in usum impensa sit.

Et quam fecisti mihi spem, fore ut iterata cura auctiores nobis de hoc argumento lucubrationes tuas reddas, ea te fide ut quantocius extolvas, eademque opera me ubi aberravero in viam revoces, etiam te atque etiam obtestor. Licet mihi hæc præfatio ipsa nunc rerum capita partitim exponere,

ΔΗΚΑ

ΔΕΚΑΦΥΛΟΝ.

SIVE

DE

DECEM TRIBVVBVS ISRAELIS

LIBER SINGULARIS.

C A P. I

Separatio Decem Tribuum a Domo Dei
& Davidis.

- I. *Historia decem tribuum quatuor habet periodos.* II. *Prima periodi initium a Jeroboamo est, divellente decem tribus a regno Juda.* III. *Quam rerum mutationem Deus olim prädixerat.* IV. *Jeroboamus, ut regnum sibi firmaret, prohibuit suos ne communia cum Judæis in eodem templo sacra haberent.* V. *Non tamen consultum existimavit totam religionis faciem immutare, populo ad aliena numina traducto.* VI. *Sed accommodans se populi ingenio, locum cultui commodum designavit.* VII. *Addito signo visibili quasi presentis numinis.* VIII. *In quem rem elegit vitulos aureos.* IX. *An quia ea figura dicata olim Josepho erat, unde genus traheret Jeroboam?* X. *Quo pertinere creditur nomen Serapis, quasi Bovem Patrem dicas; quia Josephus, Pater Re-*

Qq 2

gni

gni *Aegyptiaci*, fuerit *Symbolo bovis signatus*. XI. *Ceterum id valde incertum est*. XII. *Neque ex Serapidis sive nomine sive nomine quicquam concludi potest*. XIII. *Hucius quomodo in Apide & Serapide Moſen inueniat*. XIV. *Probabilius est Jeroſoamum aliquod religionis ſymbolum in mente habuiſſe; ſive Judaica*, XV. *Sive, quod malim, Aegyptiaca*. XVI. *Ministros Sacrorum ex toto populo, ſine tribus aut familia discrimine, ſumſit Jeroſoam: ut res ad priſtinam ſimplicitatem reducta videretur*. XVII. *Ab extremis populi non eſt idem quod ex infimis*. XVIII. *Tempus etiam cultus immutatum iuit*. XIX. *At hac quantumvis aſtute excogitata, cuncta tamen factū ſeda fuere*. XX. *Nam & Jeroſoamus & populus ingenti ſe ſcelere obligaverunt*. XXI. *Quamobrem & regibus infeliciter ceſſit*; XXII. *Et populo*. XXIII. *Non fuit hac deſectio tam univerſalis, quoniam multi adhaſerint Deo & domui Davidis: ut Simonida*; XXIV. *Levita*. XXV. *Et ingens piorum multitudo ex omnibus tribubus*. XXVI. *Abia quoque & Aſa multas urbes regni Iſraelitici ceperunt*. XXVII. *Pii etiam aliquot in Iſraelitide habitantes ad feſta ſolemnia Hieroſolymam aſcenderunt*.

I.

Q^UONIAM DECEM TRIBUUM ISRAELIS historia QUATUOR quasi *periodis* comprehenditur. PRIMA est à ſui ſub JEROBOAMO ſegregatione, tam *Sacra*, quam *Politica*; tam a domo *Dei*, quam *Davidis*: qua factum, ut ſeparatam non minus *Eccleſiam* quam *Reipublicam* conſtituere cœperint: & decurrit uſque ad DEPORTATIONEM ASSYRIACAM. ALTERA inde orſa ad CAPTIVITATEM JUDÆ BABYLONICAM ſe extendit. TERTIA incipit à REDUCTIONE populi ex *captivitate Babylonica*, duratque ad noviffimum *POLITIÆ ISRAELITIÆ* per Romanos EXCIDIUM. QUARTA dehinc ſuit uſque ad optatam ſperandamque TOTIUS ISRAELIS RESTITUTIONEM.

II. PRIMÆ periodi initium ac ſeries in hunc modum ſe habent. *Jeroſoamus*, vir ſagax, inquietus, & dominandi avidus, at-

atque ab ineunte ætate iis eruditus artibus quibus ingenia ad magnæ fortunæ cultum incitantur, mortuo *Salomone*, suffectoque *Rehabeamo*, quem tantæ moli imparem non vane conjectabat, ipse ingentis spei plenus, res novas moliri cœpit. Fultus igitur optimatum favore, ac studio vulgi, qui sua sponte contumax adversus imperantes, levi momento ad rebellionem impellitur, specioso prætextu, onera pridem populo imposita minui petiit. Non attendebat *Rehabeamus* difficillima esse principatus initia: in quo quum explere omnium desideria nec possis, nec velle debeas, eatamen in delectu observanda est commoditas, & morum comitas, ne quisquam bonus a vultu & sermone principis tristior recessisse conqueratur. Spreto igitur seniorum consilio, quos longa ætas, & negotiorum usus, & sapientissimi *Salomonis* consuetudo, idoneos dandis consiliis fecerant, qui uao suadebant ore, ut unius diei obsequio firmum ac diuturnum mercaretur imperium, ab æqualibus rerumque imperitis instigatus, ferociter respondit: *Minimum suum digitum crassiorem fore lumbis patris: intensurum se gravitatem jugi: Patrem flagellis, se scorpionibus in ipsos animadversurum; atque ita domiturum istam petendi querendique contumaciam.* Non potuit *Jeroboamo*, ad omnia invigilanti, optatior subnasci occasio. Denæ enim ex duodenis tribubus, tam trucibus exasperatæ responsis, secessione a Domo Davidis facta, lubentes se *Jeroboamo*, egregio nimirum libertatis patrono ac vindici, submisere. Hunc finem habuere juvenilia & calida consilia, quæ ut prima specie læta sunt, ita tractatu comperiuntur dura, eventu tristia.

III. Tantam rerum mutationem multo ante Deus, tum *Salomoni*, tum *Jeroboamo* prædixerat. Illum quidem minaci voce compellavit: *eo quod fuit hoc apud te, quod non observasti fœdus meum & statuta mea quæ præcepi tibi; omnino lacerabo hoc regnum a te, & tradam servo tuo.* 1. Reg. XI. vers. 11. Huic autem quum forte in via occurrisset *Ahias Silonites*, prehensio novo quod indutui habebat vestimento in duodecim illud laceravit fragmenta: quorum dena *Jeroboamo* tradidit, addito: *sic ait Jehova Deus Israelis, ecce ego laceraturus sum regnum hoc e manu Salomonis, & daturus tibi decem tribus.* ibid. vers. 29. 30. 31. Frustra fato obluetans *Salomo* de necando *Jeroboamo* consilia inibat.

Q 9 3

gno

gno est. Quippe quæ fato maneat, quamvis significata non vitantur. Ipsa *Rehabeami* stolidi imprudentia consilio Dei intervivit, ut quod accidit, etiam merito accidisse videretur. O Sapia, & *oculus miranda potentia fati*! quæ res omnes ita dirigit & flectit, ut tamen ipsi illuc ivisse videamur; & consiliis factisque nostris gradum nobis struamus ad fatalem illum lapsum sive adscensum.

IV. Proxima nunc *Ieroboamo* cura erat; ut gentem sibi regnumque firmaret. Non enim confidebat promisso Dei per vatem facto, fore ut solum sibi posterisque stabiliretur, modo pia animi inclinatione Deo adhereret. Ad sueta regibus vasaframenta deflexit. Idque imprimis operam dedit, ne populus festis diebus *Hierosolymam* proficisceretur, aut communia dehinc cum Judæis sacra haberet. Hoc enim, quoque sese verteret, periculosa plenum opus alex esse videbatur. Centrum religionis coibat in urbem *Hierosolymam* inessam regibus Judæ. Ejus aditus, nisi permittentibus illis regibus, inaccessus erat. Quare aut deferenda religio, aut suscipiendum obsequium. Si populus quomodocunque iret, vel adesse professionis religiosæ comitem, vel abesse oportuit *Ieroboamum*. Utrobique par periculum. Absens enim; numinis conremtor, omnisque religionis expertus videri poterat: quod ante omnia principi qui populo se placere postulat enixe cavendum est. Nec metus aberat, ne Israëlitarum ab antiquo Rege, ac recens desertis fratribus, sed præcipue a Sacerdotibus & Levitis, ad defectionem sollicitarentur, Templique & regiarum urbis splendore capti, *Davidique* & *Salomonis* memoria instigati ad rerum mutationem, *Ieroboamum* non dignitate solum, sed & vita privarent. Adesse tamen ipsi non licebat. Non enim patebat aditus. Neque, si pateret, tutus erat in hostico. Et si vel tutus foret, non erat e dignitate, Regi Judæ postponi: nec sperandum, ut æquali honore uterque in eadem æde sacra faceret. Non inepte hæc profani, sed astuti hominis, ratiocinia *Talmudista* persecuti sunt. *Didicerant*, inquit, *nemini jus esse in atrio templi sedendi præterquam regibus Juda, qui e domo Davidis sunt.* Si igitur, aiebat apud se *Ieroboam*, sedente *Rehabeamo* me stantem viderint, statuent unum esse regem, alterum servum: aut, si sedeam, me in regem esse rebellem: ac me proinde interfecto, statim illi adharebunt. Verba *Talmudistarum*.

Iarchius & Kimchius in commentariis suis habent. Itaque quum debuisset *Ieroboam* rem totam Deo committere, cui facile erat eum, suo numine ad regnum evectum, inter tot pericula factum tectum conservare; ad malas confugit artes, & pravo dominantium more, religionem ad sua commoda callide detorsit; ut illius obtentu dominationem stabiliret.

V. Posse imprudens admodum ac temerarium facinus commisisset, si conatus fuisset populum ab eo Deo, quem suæ ex *Egypto* liberationis auctorem agnoscebat, ad peregrina numina abducere. Difficulus enim ex animo evellitur quod a patribus traditum altis cum tempore radices fixit. Præsertim in Religionis negotio. Omnes enim (ut *Cicero* ait) *religione moventur, & Deos patrios quos a maioribus acceperunt, colendos sibi diligenter, ac retinendos arbitrantur.* Prudenter ergo *Ieroboamus*, populum ab eo quod avitum erat, & imbibitum, alienare noluit. Locum duntaxat mutavit, RITUSQUE colendi, tum MINISTROS etiam, ac TEMPUS cultus: idque tum astute, ut revocari potius ad omnium antiquissimos mores, quam novitiis initiari institutis, Israëlitarum viderentur.

Orat. X. in Verrem.

VI. Loca cultus ea selegit, quæ se & insigni commoditate, & memoria veterum commendabant. BETH-EL nimirum & DAN. Quarum urbium illa ad *Austrum*, hæc ad *Aquilonem* fuit. Et BETH-EL quidem dudum celebris, quia princeps gentis Jacob, Deo ibi semel iterumque conspecto, aram isthuc loci solemniter dedicaverat. Nomen ipsum, *Domum Dei* designans, & portam cæli, tam præclarum erat, ut augustiori indigitamento nulla terræ pars nuncupari potuerit. DAN autem clara fuit propter idolum Michæ, ibi a Danitis non diu post Josuam erectum, multoque tempore ab accolis religiose cultum. Jud. XVIII. 30. Quare commodissime huc impelli potuerunt hominum animi.

VII. Cæterum e re videbatur mentes Israëlitarum signo aliquo VISIBILI retinere, quod monumentum invisibilis Dei, & instrumentum cultus illius esset. Fecit ergo duos vitulos, sive juvenecos, aureos, de quibus dixit, *sufficit vobis hactenus ascendisse Hierosolymam, Ecce Dii tui ô Israël, qui eduxerunt te ex terra Egypti.* Quasi diceret: non est, Israëlitarum, cur magnis sumptibus, mole-

molestisque itineribus , ter quotannis Hierosolymam vos confortatis : quippe idem ille verus Deus , qui patres vestros ex *Aegypto* eduxit, seque in medio Israël habitaturum pollicitus est, non minus hic quæri vult, aut inveniri potest, quam apud *Hierosolymam*. Ipsum quidem naturæ suæ immensitate ubique locorum esse non ignoratis , Salomone edicente , nec cælis cellissimis Majestatem ejus terminari : & si specialis præsentis symbola requiritis , eccilla in vitulis quos erexi.

VIII. Sed cur *hæc* potius symbola sibi delegit , quam quævis alia ? Ingeniosa admodum *Hugonis Grotii* commentatio est : quam tamen , ut ut a sese expolitam , Hebræis interpretibus debet. *Volabat* , inquit , *Deum coli in ea figura , quæ Josepho Dei ministro , unde ortus erat Jeroboamus , dicata olim fuerat , & quæ in Charnibinis partem faciebat precipuam : ut vel illo adpectu populus retineretur in veneratione posteritatis Josephi , faciliusque crederet eis regnum deberi , qui orti essent ab eo , cujus maxima in omnes Israëlitas fuerant beneficia.* Sic *Julia domus Anea* laudes per omnes Poëtas cani voluit , ut eo lenius ferret populus imperium illud , velut factum datum.

IX. Ad cujus observationis intelligentiam sciendum est, adsummi a *Grotio* eorum sententiam , qui *Josephi* memoriam ab *Aegypto* in *bovis* cultam memorant , totamque fabulam *Apidis & Serapidis* ad hanc originem referunt. Qua de re erudite comprimis & copiose agit *Vossius* , de *Origine & progressu Idololatriæ*. Ac multa sane sunt quæ conjecturam illam faciunt probabilem. Ex *Mosaica* historia cuivis notum est , nullum fuisse honoris genus , quo non rex *Aegypti Josephum* veller ornatum. Porro moris erat *Aegypti*, ut bene meritorum memoriam sacris ad posteros symbolis propagarent. Jam vero nullum beneficiis *Josephi* exprimendis signum magis erat idoneum *bove*. Quum enim interpretatus sit *Pharaonis* somnium de septem *vaccis* pinguibus , quas devoraverant *vaccæ* aliæ totidem adpectu fædæ , ac macie confectæ , in quibus fertilitatis ac sterilitatis erat symbolum ; quumque ob Divinam viri prudentiam rei annonariæ præfectus , tempore famis *Aegypti* optime prospexerit : nullo symbolo convenientius quam illo *bovis* potuit honorari. Annonæ enim ratio magnam partem ab agricultura de-

Lib. I. cap.
XXIX.

pen-

pendet; in qua *bos homini laboris socius* est; idcirco *Cereris minister* Varroni dictus, & *agricultura animal*, Plinio. Hinc etiam apud Romanos *L. Minutius*, Annonæ præfectus, *bove aurato extra portam trigeminam est donatus, ne plebe quidem invita, quia frumentum Melianum, assibus in modios aestimatum, plebi divisit.* Accedit quod Josephus ex multorum sententia Deut. XXXIII. v. 17. *Bos* vocetur secundum codices Hebræos; vel saltem, juxta vulgatum interpretem, bovi comparetur.

X. Nec abludit nomen *Apis*, aut *Serapis*: nam quum Hebræis אֵפֶס, *Ab*, *Patrem*, שֶׁרַפְסָא, *Ser*, bovem, & שָׂרַפְסָא, *Sar*, *Principem* notet; inde Josephus *Apis*, id est *Pater* dici potuit, uti vocatur אֵפֶס *Pater Pharaonis*. Gen. XLV. v. 8. item *Sarapis*, *Princeps Pater*, quum præfuerit toti Ægypto; vel *Sorapis*, *Bos Pater*, hoc est *Pater regni Ægyptiaci* symbolo bovis signatus. Quis negaverit ab eximio *Vossio* acute hæc excogitata esse? Sique tam solida quam ingeniosa sunt, quid obstat quo minus *Grotio* adstipulemur, hanc erectorum a *Jeroboamo* vitulorum causam urgenti, ut eorum intuitu commonefierent *Israelita* de *Josephi* ab *Ægyptiis* tam prolixè ornati præstantia? Ipse autem *Jeroboamus*, non degener tanti viri nepos, eccur imperio quam quisquam e *Davidica* gente indignior censeretur?

XI. Verum enimvero validis rationibus intercedit Doctissimus *Bochartus*, ut fidem tam eruditæ cæteroqui dissertationi adhibere non audeamus. Nam uti *Josephus* vivus non passus fuisset eos sibi honores exhiberi qui a Divinis non procul aberant, quos saltem in idololatriam facile degeneraturos prospiciebat; ita & demortui memoria apud ingratos Ægyptios brevi intercidit. Mox enim *alius surrexit rex qui Josephum non noverat*. Exod. I. v. 8. quique nulla ejus, nec fratrum, aut posterorum ratione habita, gravissimam in eos tyrannidem exercuit. Cui alii, pariter *Israelitis* infesti, succedere.

XII. Accedit quod *Serapidis* apud Ægyptios cultus neque tam vetustus, neque patrius fuit, sed recentior, & ut *Attici* dicunt, ἐνδύτης, sive *inquilinus*. *Herodotus*, qui de Diis Ægyptiorum tam multa scripsit, de *Serapide* ne gry quidem habet. Neque quisquam alius ante *Alexandri* tempora. Et plerique ex *Ponto* in Æ-

R r

gyptum

Hierozoi.
Part. 1.
lib. 12. cap.
XXXIV.

Saturnal.
lib. 1. cap.
XXI.

gyptum adveſtum ſcribunt, ita procurante *Ptolomæo*. Quod argumentum fuſe perſequitur, & adverſus *Voſſii* exceptiones vindicat laudatiſſimus *Bocharius*. Adde, *Apidis* quidem Symbolum *bovem* fuiſſe, *Serapidis* non item. Saltem ſi *Macrobio* ſtandum; qui de *Serapide* ita: *Simulachro ſignum tricipitis animantis adjungunt, quod exprimit medio, eodemque maximo, capite Leonis effigiem. Dextera parte caput Canis exoritur, manſueta ſpecie blandientis; pars vero læva cervicis rapacis Lupa capite finitur: eaſque formas animalium Draco connectit volumine ſuo, capite redente ad Dei dextram qua conſpicitur monſtrum.* Videri poteſt de hac effigie, illiusque myſtica expoſitione *Athanaſius Kircherus*, *Oedipi Aegyptiaci Syntag.* III. cap. V. Contendit autem Aegyptiaca lingua *ⲉⲱⲣ ⲉⲓⲥⲧⲁⲙ*, *ⲁⲡ* *bovem* ſignificare; laudatque *Varronis* & *Nymphodori* obſervationes, qui *Apin* taurum mortuum, in *Soro*, quod Latine *arcam* dicimus, poſitum, *Sorapim* primo, ac deinde *Serapim*, dictum fuiſſe memorant. Quibus admiſſis proſus concidit originatione illa Hebræa ex *שרפ* & *נ*.

Demonſtr.
Euang. lib. 1.
Propoſ. IV.
cap. IV. Ps
reg. IV. &
V.

Præp. E-
uang. lib.
IX.

XIII. Et proſecto, ſi rem dicere amamus, nihil incertius id genus conjecturis eſt; quæ auctoribus ſuis eruditionis & ἀγχιότητος non invidendum laudem facile conciliant; ſed adſenſum judicioſi lectoris vix eſt ut impetrent. Præſtantiſſimus *Hæcilius* non quidem ex quovis ligno *Mercurium*, ſed ex omnibus fabularibus antiquorum Diis *Mofen* facere animum induxit ſuum; atque horſum ſibi famulari omnem eruditionem ſuam juffit. In *Apide* ergo & *Serapide* quoque *Mofen* invenit. Nec deſtituitur ſuis argumentis. Sane apud *Eufebium* narrat *Artapanus*, *Nacherotem Aegyptium*, quum à *Mofe* quæreret ecquid hominibus valde eſſet utile, hunc *bonum* genus reſpondiſſe, qui terram arant: *Cheneſphrem* itaque Aegypti regem, *taurum* nominaviſſe *Apim*, eique templum exſtrui juſſiſſe. Quid promptius hinc fuit poſteris, quam cum *Apide* *Mofen* confundere, cujus dictum in cauſſa fuit quod *Apis* hoc cultu conſecratus ſit? Sed & *Serapidis* aliam etymologiam audi, *Voſſiana* illa non minus probabilem. *Tacitus Hiſtor. lib. IV. cap. LXXXIII. LXXXIV.* refert *Ptolomæo* *Lagida ſecundum quietem Serapidem viſum in cælum igne plurimo attolli.* Hinc origo nominis. Nam *שרפ* eſt *incendere*. Unde & *שרפים* *Seraphim* dicti, id eſt *incenden-*

tes

tes, ardentis. Indidem ergo *Serapis*, quod igne plurimo in cœlum tolleretur. Merito autem appellationem ex igne habuit *Moses*: qui vultu flammeo ad suos de monte reversus est, & inter ignes Legem a Deo accepit. Accedit & aliud: Gemmæ formam exhibet *Pignorus*, in qua sculpta videtur imago *Serapidis*, cornuti & radiati, virgam tricuspidem angue circumplicatam gestantis. Cujus hæc sint symbola, si non *Mosis*? qui radiatus de Horebo descendit, qui cornutus pingitur vulgo, cujus gestamen virga fuit in serpentem non semel mutata. Ita pro *Iosepho* in *Apide* & *Serapide* substitutum videmus *Mosen*, pari ingenio, sed & pari fortassis incertitudine.

XIV. Quicquid hujus rei sit, id utique certum est, vitulos a *Jero-boamo* erectos non *Politica* solum dignitatis in *Iosephi* tribu monumenta, sed potissimum *Religionis* symbola atque instrumenta. fuisse, Sive id fecerit ad imitationem *bovm aneorum* quibus mare æneum in templo Salomonis innitebatur. 1 Reg. VII. v. 25. sive cum respectu ad *Cherubinos*, quos ad vitulorum speciem proxime accessisse alibi prolixè disputavimus. Sive denique vitulis pridem in *Ægypto* assuetus, ubi degerat multos annos, sub Rege *Sesako*, 1 Reg. XI. v. 40. eosdem in Israëlitarum sacra, quorum patres eandem olim insaniam insaniverant, transferre consultum duxerit.

XV. Quod quidem omnium cogitatu dictuque simplicissimum esse videtur. Nam de suis vitulis iisdem verbis locutus est *Jero-boam* 1 Reg. XII. v. 28. quibus *Israélite*, de vitulo *Aaronis*, Exod. XXXII. v. 4. *Hi sunt Dii tui, Israël, qui eduxerunt te e terra Ægypti.* Illi vero superstitionem vitulorum ex *Ægypto* hausierant: Stephano id contestante, Act. VII. v. 39. 40. *Aversi sunt cordibus suis in Ægyptum, dicentes Aaroni, fac nobis Deos qui præcant nobis.* Atque hæc est ratio, cur *Ahola*, id est Israël, exprobraret Deus per *Ezechielem* Cap. XXIII. v. 8. quod *scortationes suas delatas ab Ægypto non dereliquerit*, festans nimirum cultum vitulorum. Accedit quod *Ægyptii* jam inde ab antiquo duos habuerint boves, *Memphiticum* alterum, alterum *Heliopolitanum*. Ad quod geminum numen suis etiam vitulis respexisse *Jero-boamum* probabile est. *Hieronym.* in *Hos.* IV. *Videtur mihi idcirco & populus in similitudine fecisse sibi caput vituli quod coleret, & Hieroboam filius Naboth vitulos aureos fabricatus, ut quod in Ægypto didicerant* *ἄνθρωποι καὶ Μυῦνιρ*, qui sub

figura bonum coluntur, esse Deos: hoc in sua superstitione servarent.

XVI. *Loco modoque cultus ita immutato consequens fuit ut MINISTRARI quoque mutarentur.* Quia enim *Leviticis sacerdotes* noluerunt cultui huic idololatrico sese mancipare, sumsit sibi *Jeroboam Sacerdotes* מִקְצֵי הָעָם *ab extremis populi, qui non erant e filiis Levi,* 1 Reg. XII. v. 31. Uti sic quoque res ad pristinam simplicitatem libertatemque reducta videretur: quippe ante Mosis tempora nulla familia ab altari arcebatur.

XVII. Longe eos falli qui *ab extremis populi*, idem esse putant quod *ex infimis populi*, Vir excellentissimus *Ludovicus de Dieu* ad Ezech. XXXIII. v. 1. erudite observavit. Notum est קֶצֶה proprie notare *finem, extremitatem.* Quia vero extremitas rei est ejus complementum atque universitas, hinc pro universitate rei usurpatur. E multis exemplis tria solum, sed ea evidentissima, proferam. Gen. XIX. v. 4. dicuntur *Sodomita domum Lothi circumdedit* a puero usque ad senem. Deinde additur בְּלִי הָעָם מִקְצֵה *totus populus ab extremitate*, id est, in universum. Gen. XLVII. v. 2. de Josepho dicitur מִקְצֵה אָחֵיו *Et ex universitate fratrum suorum accepit quinque, & constituit eos ante Pharaonem.* Sic & Ezech. XXXIII. v. 1. וְלָקַחְתִּי עִם הָאָרֶץ אִישׁ אֶחָד מִקְצֵיהֶם *Et sumseris populus terra virum aliquem ex universitate sua.* Eodem modo exponendum est id de *Jeroboamo: Fecit Sacerdotes ex extremitatibus populi*, id est, ex universo populo. Non enim culpatur, quod, neglectis *magnatibus*, ex *vulgo* creaverit Sacerdotes: sed quod, quum sola tribus *Levistica* muniis Sacerdotalibus a Deo esset destinata, ex *universo populo* eos desumeret. Uti & Sacerdotium ipse invasit, & Diis a se confectis propria manu sacrificia obtulit. 1 Reg. XIII. v. 1.

XVIII. Sed nec *Tempus* religiosi cultus intemeratum reliquit. Novam instituit solemnitatem, non septimo mense, ut lex jussérat, sed octavo celebrandam: *mense illo quem commentus fuerat animo suo.* 1 Reg. XII. v. 32. 33. Eo consilio omnia, ut substantiam quidem & corpus quasi Religionis commune cum Judæis Israëlitarum retinerent, ne nimia novatione animi turbarentur: in circumstantiis tamen notabilis esset diversitas, quæ utriusque regni populos, quod optandum *Jeroboamo* erat, magis magisque à se invicem alienaret.

XIX. At

XIX. At quantacunque hæc solertia ab homine politico inventa sint, fœda tamen factu, atque exitu infelicia fuere. Profana quippe omnia, profani Dii, profani sacerdotes, profana festa, profana sacrificia. Nam in materia Religionis profanum est, quicquid non habet Deum Auctorem. Itaque hi vituli pro *Diis* vocantur *Diaboli*. 2 Paralip. XI. v. 15. Et horum mystæ pro Sacerdotibus, כַּמְרִים *sacrificiis*. Hof. X. v. 5. Et solemnia pro Dei festis, *Regis dies*. Hof. VII. v. 5. quia a Rege, non a Deo fuerunt instituta. Et locus pro Beth-Ele, *Beth-Aven*. Hof. X. v. 5. id est, pro domo Dei, *domus Idoli*, vel *domus iniquitatis*. Præclare *Petrus Martyr*: Certe injustissimas vices *Jeroboamus* Deo reddidit. Is usque ad regnum illum exulit. Iste vero Deum ipsum usque ad boves dejecit.

XX. Sic ergo tristitia defectionis initia vidimus, qua decem tribus separatim sibi regnum a regno Davidis, & segregem cœtum ab Ecclesia Dei fecerunt. Neque dubitandum est quin magno se scelere tam *Jeroboamus* quam *populus* in hoc negotio obligaverint. Sibi quidem Deus hanc rerum conversionem attribuit. 1 Reg. XII. v. 15. 24. & per Ahiam reginæ conjugii dixit: I, dic *Jeroboamo*, sic ait *Jehova Deus Israelis*, Ego te exuli e medio hujus populi, & imposui te antecessorem populo meo *Israëli*, & laceratum regnum a domo *Davidis* tradidi tibi. 1 Reg. XIV. v. 7. 8. Sed qua in re justissime egit Deus, in eadem re perfide cum populo egit *Jeroboamus*. Adoranda hic nobis sanctissimi numinis providentia est, *Salomonis* peccatum merito punientis, sed altero peccato. Peccavit enim *Jeroboam*, quod, secus ac *David*, promissum sibi a Deo regnum *raperere maluit quam expectare*: & per rebellionem occupatum pessime administravit. Peccavit item *populus*, qui, Dei consilium ignorans, contra legem ejus expressam defecit a domo Davidis; & legitimo successoris substituit alienum. Proinde Deus his verbis eos increpat, Hof. VIII. v. 3. 4. *Deservit Israel bonum, inimicus persequetur eum*. הם חטויכו ולא סמני *Ipsi regem constituerunt, & non ex me: Principem stabiliverunt, & ego non agnovi*: id est, me insulto, nec approbante.

XXI. Quamobrem & *regibus & populo* male cessit. Nam primo defectionis auctori *Jeroboamo* qui successit filius *Nadab*, is tantum regnavit *biennium*: quo exacto *Bahaza* illi bellum intulit,

& cum universa familia interemto, regnum invaluit. 1 Reg. XV. v. 25. Insecuta mox talionis poena est. *Babaza* filius *Ela*, secundo item regni sui anno a *Zimrio* interfectus est. 1 Reg. XVI. v. 8. Sed & hic brevem sceleris sui fructum percepit. Ab *Homrio* enim obsessus; & ad incitas redactus, septimo regni sui die domum regiam atque in ea se cum suis incendit, ac nefario vivicomburio perit rex *ἱερωνύμης*. 1 Reg. XVI. v. 15. — Sed nec *Homrio* regnum contigit nisi post quadriennale cum *Tibnio* æmulo certamen. Quo tandem potitus, hæredem quidem imperii *Achabum* filium habuit; sed & eum prælio cæsum. 1 Reg. XXII. v. 34. Hujus filius *Abaxia*, quum ex cancellis delapsus in lethalem morbum incidisset, mox successorem habuit *Foramum* fratrem. 2 Reg. I. II. v. 17. Atque hic est ille *Foram* quem jugulavit *Jehu* cum *Jezabele* matre, & fratribus LXX. 2 Reg. IX. v. 24. & X. v. 7. Secundum illud quod per *Eliam* *Achabo* comminatus erat Deus: 1 Reg. XXI. v. 22. *Reddam domum tuam sicut domum Jeroboam filii Nebat, & sicut domum Bahasa.* Quæ vero *Jehu* posteros fata urserint, exponemus post pauca. Id certe ex his exemplis claret, vindicem Dei manum impios reges persecutam esse, donec mutuis cædibus attriti scelerata Assyrii colla submiserent.

XXII. Nec sibi eam rerum mutationem gratulatus populus est. 2 Reg. XVII. v. 20. 21. *Projecitque Jehova omne semen Israël, & afflixit eos, & tradidit eos in manum diripientium, donec projiceret eos a facie sua: quia scissus est Israël a domo David, & constituerunt sibi Regem Jeroboam filium Nebat.* Hinc enim Israëlitis prima mali labe, & in religione defectio, & clades prope internecinæ. Prisca eorum sub Aarone *μορσμία* ter millenorum cæde expiata fuit. Exod. XXXII. v. 28. Hoc autem crimen, quingentorum millium unico prælio corruentium. 2 Chron. XIII. v. 17. Qua clade majorem haut temere reperias. Ita desertores sui Deus deserit: nec cadunt solum turpiter, sed & ruunt. Serio hoc populo cogitandum; vix est ut quis impune ferat rebellionem. Discantque hoc exemplo omnes, quod neglecta religio traxerit semper rempublicam secum & trahet.

XXIII. Observandum tamen, non tam universalem fuisse defectionem, quin multi ex illis tribubus fidem Deo & domui Davidis

dis intemeratam servaverint, omnesque res relictas habuerint præ quod Deus iussit. Et primo illi quidem, qui in civitatibus Judæ habitabant. 1 Reg. XXII. v. 17. *Tantum super filios Israël qui habitant inter civitates Judæ, regnavit Rehabeam.* Tales fuerunt SIMEONITÆ magnam partem, quibus porcio sua intra terminos tribus Judæ assignata fuit: juxta Jacobi vaticinium Gen. XLIX. v. 7. *Dispersio eos (Simeonem & Levi) per Jacobum, & dispergo per Israël.* Cujus complementum est Jos. XIX. v. 1. *Deinde prodit fors secunda Simeoni: pro tribu Simeonitarum per familias eorum: fuitque possessio illorum intra possessionem filiorum Judæ.*

XXIV. Deinde, tota LEVITARUM natio ex omnibus Israëlitarum urbibus certatim Hierosolymam confluebat. 2 Chr. XI. v. 33-14. *Sacerdotes quoque & Levite qui erant in toto Israele, stiterunt se ei (Rehabeamo) e toto termino suo. Nam dereliquentes Levite prædia suburbana sua & possessionem suam, abiverunt ad Judam & Hierosolymam*

XXV. Accessit tertio ingens hominum piorum multitudo ex OMNIBUS TRIBUBUS, quibus Jeroboami instituta displicuere, & sincerus veri numinis cultus cordi fuit. 2 Chron. XI. v. 16. 17. *Et sequenti illos ex omnibus tribubus Israël, qui dedebant animum suum ad requirendum Jehovah Deum Israël, venerunt Hierosolymam ad sacrificandum Jehovah Deo majorum suorum. Qui confirmavit Regnum Jehuda.*

XXVI. Multas etiam regni Israëlitici URBES REX ABIA cepit. 2 Chr. XIII. v. 19. *Nam persecutus Abia Jeroboamum cepit ab eo civitates, Beth-Elum cum villis ejus, & Jeschanam cum villis ejus: Hephraim quoque cum villis ejus. Asa quoque, filius ejus, civitates nonnullas cepit de montanis Ephraimi. Et congregavit totum Judam & Benjaminem, & illos qui peregrinabantur apud eos ex EPHRAIMO & MANASSE, etiam ex SIMEONE? nam defecere ad eum Ex ISRAELITIS PLURIMI, quum vidissent Jehovah Deum ejus esse cum eo.* 2 Chr. XV. v. 8. 9.

XXVII. Denique pios aliquot Israëlitis incolas, etiam si domicilii sedem in patria terra retinerent, communionem tamen Religionis cum Juda coluisse, & ad festa solemnia Hierosolymam adscendisse, colligere est ex Tob. V. v. 18. 19. *Novi enim Chananiam* &

Et Jonathanem, filios Semaja illius magni, ut qui iuverimus una Hierosolimam adoraturi. Quæ probe attendenda sunt, ut meminerimus, jam inde ab initio schismatis, præstantissimos ex Israël, eosque maximo numero, multis necessitudinibus regno & Ecclesiæ Judaicæ innoxos mansisse.

C A P. II.

Everfio Regni Israël per Assyrios.

- I. Altera Priodus incipit ab everfione regni X Tribuum. II. Cujus everfionis gradus primus est in cade Jeroboami secundi, aut Zacharia filii ipsius. III. Nam qui Zacharia successerunt, fures potius & latrones quam Reges fuere. IV. Quorum horrenda confusiones ut Reipublica ad finem vergentis præfagia a Jesaia prædicta sunt. Cap. IX. v. 11. V. Pul, qui Israëlitem invasit, secundum Usserium videtur Pater Sardanapali esse, idemque Niniuitarum Rex quem Jonas ad resipiscenciam commovit. VI. De Pul invasione vaticinatur Hoseas. Cap. VII. v. 1. VII. Alter everfionis gradus est in victoria Tiglat Pilefari. VIII. De qua clade iterum vaticinatus Hoseas est. Cap. VII. v. 8. IX. Tertius gradus est in expeditione Salmanassar: qui finem imposuit regno decem tribuum postquam stetisset annis CCXXXV. X. Quæ omnia pridem prædixerat Abia Silonites. I Reg. XIV. v. 14. XI. Et Amosus Cap. V. v. 27. Qui locus conciliatur cum Aët. VII. v. 43. XII. Erudita Petiti observatio. XIII. Jesaia de hujus excidionis tempore difficilis prophetia. Cap. VII. v. 8. XIV. Grotii in textu emendando audacia. XV. Modestius alii computationem ab Amosi vaticinio incipiunt. XVI. At nec sic omnia sunt in liquido. XVII. Coccejus laudatus, qui computationem incipit a morte Jeroboami secundi. XVIII. Hiskia tempore quidam ex X tribubus Hierosolimam venerunt ad Pascha, & cum Judæis egressi in suis quique urbibus destruxerunt instrumenta Idololatriæ. XIX. XX. Quod perperam a Grotio restringitur ad oppida quæ Reges Judæ sibi acquisiverant.

I. AD

I.

AD ALTERAM nunc periodum accedimus. In qua distincte rursus exponenda : I. *Eversio regni decem tribuum.* II. *Status Israelitarum post eversum regnum.*

II. In EVERSIONE Regni, quod *Israeliticum* vel *Samaritanum* appellatur, tres observa gradus. *Primus* est in morte *Jeroboami secundi*, aut *Zacharia* filii ipsius, abnepotis *lehu*, qui postquam sex menses imperasset, a *Sallum*, conjuratione inita, coram toto populo interfectus est. 2 Reg. XV. v. 10. 17. Ita Divinæ promissioni sua constitit veritas, qua Deus addixerat *lehu*, fore ut *abnepotes ipsius sederent in Throno Israelis.* 2 Reg. X. v. 30. *Abolitum autem est regnum domus Israelis*, quum Deus *visitavit sanguines Iizreelis in domum lehu.* Hof. I. v. 4. Multum sanguinis *lehu* in *Iizreele* effuderat, *Achabi* nimirum & *Iezabelis*, *Ahasia* & agnatorum ejus. 2 Reg. IX. v. 25. 26. 27. 30. 36. Fecerat id quidem jussu Dei, sed *animus non integro, non enim ipse recessit a peccatis Jeroboami, quibus ad peccandum induxerat Israel.* 2 Reg. X. v. 31. Ideoque Deus eum sanguinem in noxiam domui *lehu* imputat. Vindictam a posteris exposcens: cujus vindictæ consummatio est in cæde *Zacharia* abnepotis ejus, per conjurationem regno pariter ac vita exuti.

III. Cum eo judicii articulo per *Hoseam* connectitur *abolitio regni decem tribuum.* Non quidem ut statim populus ipse esse destinaret, sed Rex in populo. Nam successores *Zacharia* non tam *reges* fuere, quam *fures*, latrones ac tyranni, augusto regum nomine indigni; qui tyrannidem male partam, neque melius habitam, fæde amiserunt. *Sallum* conjurator post unum mensem occisus est. 2 Reg. XV. v. 14. *Menachem*, parricida, auxilio hostium de rapinis suorum emto; regnum aliquanto diutius tenuit. 2 Reg. XV. v. 19. 20. *Pacachja* filius ejus, duorum tantum annorum rex, a *Pecacho* sede motus & vita privatus est. ibid. vers. 25. *Pecachi* non dispar fatum fuit: quippe quem *Hoseas* interfecit. ib. vers. 30. Is autem beneficio Assyrii vix tandem regium nomen paulisper obtinuit. Adeo fluctuabat sine certo hærede solium in prædam raptoris, vi sive per insidias prævalentis. Tyrannis per mutuas cædes sibi invicem succedentibus, *partaque per gladios regna nocente manu* invadentibus. Ut *Aricina Diana* sacerdotium nemo obtinebat

Strab.lib.v. bat quam *ὁ γερωνδεὶς αὐτίχῃς ἔῃ ἱερυδὺς πρῶτερον*, qui sacerdotem priorem sua manu trucidaverat. Aut quomodo apud Romanos Pompejum sustulit Julius Caesar, Caesarem Brutus & Cassius, hunc Augustus. Aut quomodo Galbam Otho, Othonem Vitellius, Vitellium Vespasianus, & Vespasiano filium Titum Domitianus. Sed horrendæ hæc confusiones & latrocinia reipublicæ ad finem vetgentis omni-nosa erant prælagia.

IV. Et ceu talia a Jesaia prædicta sunt. Cap.IX.v.11.&c. *Nam exardescet improbitas velut ignis, impietas Israël late grassabitur, instar flammæ quæcunque attigerit depopulantis: sentes ac vepres absument; & incendet perplexitates sylva, adeo ut in minutissimum pulverem abeant elato fumo. Sentes & vepres sunt homines plebei & ignobiles, vel etiam infrugiferi, scandalosi, impedimenta ædificationis. Perplexitates sylva notare possunt nobiles & proceres mutuis confœderationibus ac conjurationibus nexos. Pulveratio per elevationem fumi, dissolutionem reipublicæ notat. Excandescentiâ jehova exercituum obscurabitur terra. Crescente Dei indignatione totus Israël involvetur fumo erroris, & tradetur in reprobum sensum. Erisque iste populus quasi pabulum ignis: continuis dissensionibus quasi lento igne atteretur. Nemo in fratrem suum utetur clementia. Et scindet ad dextram & esuriat, & comedet ad sinistram & non satiabuntur: singuli carnem brachii sui comedent.* Tanta erit Israëlitarum tum rabies & crudelitas, tum fames, ut, sicut fera fame pressa inter armenta sævit, & modo a dextris modo a sinistris obvia pecora jugulat, ita & ipsi inter fratres & proximos suos grassaturi sint. Et sicut furiosos homines in manus quandoque ac brachia sua sævire cernimus, ita in eos quoque impetum facient, qui & cognatione sibi proximi sunt, & a quibus in adversis rebus opem sibi præsidiumque polliceri cæteroquin habebant. *Menasses Ephraim, & Ephraim Menassem.* Tribus cætera conjunctissimæ, uno patre Josepho ortæ, odiis flagrant in mutuas ruent cædes. Tantumque abest ut præsidium sibi in regno Judæ quærant, ut potius simul contra Judam futuri sint. Vid. 2 Reg. XV.v.37. Hæc sunt mala excidii omina. *In omnibus his non avertitur ira ejus, sed adhuc manus ejus est extenta.*

V. Et sane sub Menachemo, Pul, Assyriorum rex, invasit terram,

ram, imposito gravi tributo. 2 Reg. XV. v. 19. Dignum memoratu est quod observavit *Usserius*, *Pulum* hunc videri patrem fuisse *Sardanapali*, qui ab eo *Sardan-pul* dictus sit. Consideratisque annis ab *Africano* & *Ensebio Pulo* assignatis, quem ille *Acracarnem*, hic *Ocrasapem* vocat, atque ab initio *Nabonassari*, & (quem cum eo conjunctum fuisse existimat *Usserius*) *Sardanapali* exitu, retro numeratis; hic ille ipse quoque fuisse videri posset, qui prædicatione *Jona* Prophetæ ad resipiscentiam adductus fuerat. Ut hic etiam viri *Ninivita* surrexerint in iudicio cum gente ista: & poenitentem Ethnicum excitaverit iustus Deus, ad poenam de impoente Israël reposcendam. In calculi certitudinem non lubet nunc scrupulosius inquirere. At non potuit non placere pia viri sancti observatio.

VI. De hac invasione *Hoseas* vaticinatur Cap. VII. v. 1. *Quum sanassem Israellem, per Jeroboamum* secundum restituendo Israël terminos, 2 Reg. XIV. v. 25. 27. manifesta est pravitas Ephraimi, quæ est via domus *Achab*; partim enim insistebant viam *Jeroboami*, adolendo, quanquam in nomine veri Dei, extra locum quem Deus elegerat, & non per filios *Aaronis*; partim contesserabant *Achabo*, adorantes Baalem. Hæc pravitas tum maxime manifestata est quum Deus *Israellem* sanasset. Tunc enim eluxit studium mendacii, a quo neque beneficiis neque cladibus dimoveri sese passi sunt. Sequitur poena. *Et fur venit. Sallum*, parricida, qui nullo jure imperium sibi furatus est. *Effundit se exercitus in campis*. Is est exercitus *Pulis Assyrii*, qui monte decurrens velut amnis terram inundavit, acceptoque argento discessit.

VII. Alter eversionis regni gradus est in victoria *Tiglat Pilefarii Assyrii*, qui armis in *Pecachum* versis, totam *Galaaditim*, *Galileam* & *Naphthalitim* pervastat, incolasque in *Assyriam* abducit. 2 Reg. XV. v. 29. 1 Chr. V. v. 25. 26. Sed quum pravaricati essent in Deum majorum suorum, & scortati essent sectando Deos populorum ejus regionis, quos perdidit Deus a facie eorum: suscitavit Deus *Israelis* animum *Pulis* regis *Assyria*, & animum *Tiglat Pilefarii* regis *Assyria*, ut deportaret ipsos *Rubenitas*, & *Gaditas*, ac dimidiam tribum *Manassis*: itaque abduxit eos in *Chelachum*, & *Chaborem*, & *Haram*, & *Nehar Gazanem*, iugue in diem hunc.

VIII. Et hanc quoque cladem Hoseas prædixit. Cap.VII.v.8. *Ephraim populus sese miscet. Israelita cum Syris invenerunt consilium occupandi regnum Judæ, tollendique cultum a Deo institutum. Jes.VII.v.1.2. Hæc est culpa. Succedit pœna, Ephraim factus est ut placenta non conversa: quam prunis impositam ab uno latere ustulari, & carbonem fieri necesse est. Innuitur deportatio partis dimidiæ regni in Assyriam, per Tiglat Pilesearem. Quod confirmatur ex versu undecimo. Et existit Ephraim ut columba stolidus, sine corde. Egyptium vocarunt, in Assyriam abierunt. Id est, quum jam magnam partem abiissent Israelitæ in Assyriam, omnesque facti essent Assyrio obnoxii, stolido consilio Egyptiorum imploraverunt snppetias: quod pessime iis successit, & extremi excidii causa fuit. Historiam habes, 2 Reg.XVII.v.3.4.*

IX. Tertius everfionis gradus est in expeditione Salmanassar, qui pervastata cætera terra, anno nono regis Hosea, sexto Hizkia, post triennem obsidionem Samariam capit, regem vinculis onerat, Israelem omnem reliquum in Assyriam deportat, & Barbararum gentium colonias in Israëlitem immittit. 2 Reg.XVII.v.4. &c. Atque hic finis fuit Reipublicæ X. Tribuum, quæ sub regibus novemdecim, quorum primus Jeroboam filius Nebathi, ultimus Hoseas filius Selæ, juxta computationem viri Eruditi, stetit Annis CCXXXV. Mensibus VII. totidemque diebus. Alii tamen plures ei annos attribuunt.

X. Nihil horum non prædixit Jeroboamo idem ille Abia Silonites, qui primus ipsi spem regni fecerat. 1 Reg.XIV.v.14.15. Itaque suscitabit sibi Iehova regem super Israelem, qui excidet domum Ieroboami eadem die. Quid autem etiam nunc? præterea percutiet Iehova Israelem, quemadmodum agitur arundo in aqua, & convellens Israelem, a terra optima quam dederat majoribus ipsorum disperget eos procul, ultra ipsum flumen: eo quod fecerant lucos suos provocantes Iehovam.

XI. Geminum est Amosi vaticinium. Cap.V.v.27. Et transportabo vos מְהֵרָא לְדַמָּשְׁקַי ultra Damascum, dixit Iehova, cui Deo exercituum nomen est. Stephanus prophetiam illam allegans Actor. VII.v.43. pro ultra Damascum explicationis gratia dicit ultra Babylonem. Hoc sensu: non solum extra patriæ fines dulciumque ar-

vorum

vorum terminos, qualis *Damascus* est terræ sanctæ limes, sed & ultra *Babyloniam* transportabimini, in locos magis diffitos, extra terræ fere vestræ notitiam, ac redeundi spem. Habebat Amosus peculiarem suo tempore rationem, cur *ultra Damascum* diceret. Habebat & suam Stephanus, cur id *ultra Babylonem* interpretaretur. Ante Amosi tempora *Hazaël* Rex *Damasci* magnis cladibus terram X. Tribuum affecerat, nonnullisque interemtis alios, uti credibile est, in *Syriam* captivos abduxerat. 2 Reg. X. v. 32. 33. Pergit itaque Propheta majorem iis calamitatem denunciare: fore ut brevi *ultra Damascum* longius deportentur. Quam autem longe, quum non definiret; definivit illud Stephanus: nimirum *ultra Babylonem*, in fines *Mediae*. Quod & eventus comprobavit. Non est ergo necesse, ut Stephani allegationem in mendo cubare existimemus: quum Stephanus, nihil quidem præter veritatem dicens, sed explicationis ergo *Amosi* vaticinio aliquid superaddens, ex ejusdem Spiritus qui Amosum prophetare fecerat instinctu, illud non corruerit, quod absit! sed luculenter illustraverit.

XII. Nec hoc uno modo Stephani verba cum Amosi mente conciliari possunt. Observavit *Samuel Petitus*, Vir Doctissimus, Amosi vaticinium in hunc sensum posse verti: *Submovebo vos longinquius, quam submota est Damascus*. Nimirum cum *Rezine Syrorum* Rege, cujus metropolis *Damascus* erat, conjuraverat *Israëliitarum* Rex *Pecachus*, ad regnum *Juda*, familiamque Davidis, ex qua nasciturus Messias erat, excindendam. Jes. VII. v. 2. 2 Chr. XXVIII. v. 6. 7. 8. Neuter tantum scelus impune tulit. Uterque eundem sensit vindicem. Nam *Tiglat Pileser* Rex *Affyria*, interfecto *Rezine*, destructo regno *Syrorum*, everfa *Damasco*, populum *Damascenum* deportat. 2 Reg. XVI. v. 9. Dein impetu belli in *Pecachum* verso, partem X. Tribuum captivam abduxit. Sed graviora residuis *Israëlitis* incommoda nunc prædicuntur. Fore scilicet, ut deportentur ulterius quam deportati *Damasceni* sunt. *Damasceni* autem exportati sunt in *Kiram*. 2 Reg. XVI. v. 9. juxta Amosi prophetiam Cap. I. v. 5. live sit ea *Ptolomæ Κυρνα*, interpretibus *Cyrna*, *Mediæ* urbs mediterranea, quod *Bochartus* conjicit; live *Albania* pars ubi *Κύρ* fluvius est, eidem *Ptolomæ* memoratus, quod *Grosius* opinatur: live *Syria* pars *Κύρ* vel *Κυρῖσις*, *Ptolomæ* quoque agnita,

agnita, quod *Coccejus* observat, sive denique *Babylonia* civitas, quæ *Ptolomæo* *Chiriphe* appellatur, quod *Petitus* mavult: id utique constat, bene, & ad mentem *Amosi*, *Stephanum* dixisse, ultra *Babylonem* deportatum esse *Israelem*, quippe in quam, vel etiam ultra deportata sit *Damascus*: cujus *Damasci* deportationem ea *Israëlis* citriorem fore, prophetavit *Amosus*.

XIII. *Jesaias* non ipsum modo excidium prædixit: sed & tempus illius prædefinivit. *Jes. VII. v. 8.* וְבָעוֹר שָׁשָׁם וְחִמָּשׁ שָׁנָה יִהְיֶה אֲפָרִים מְעָם. *Deinde intra sexaginta quinque annos confringetur Ephraim ut non sit populus*: non ut prorsus non sit, sed ut populus non sit, ut republicam non habeat. Cæterum non exigua difficultas est, ut justam horum annorum computationem inveniamus. Id certum ab eo tempore quo *Jesaias* prædicavit ad deportationem *X. Tribuum* non fluxisse ultra annos XXIII. Quod hoc pacto demonstratur. Edita hæc prophetia est temporibus *Achazi. vers. 1.* Excidium *X. Tribuum* incidit in VI. *Hizkia*: qui est IX. *Hosæ* Regis *Israël. 2 Reg. XVII. v. 6. col. cum XVIII. v. 1.* *Achaz* ad summum non nisi XVI. annos regnavit: quibus adde *Hizkiæ VI.* habebis XXIII.

XIV. *Grotius* ergo ut difficultati medeatur, textum sollicitat. Omnino, inquit, videtur error esse in scriptura Hebraica, addito וּמָשָׁךְ ad שָׁשָׁם. Jubet ergo legi וְחִמָּשׁ שָׁשָׁם sex & quinque, id est, undecim. Ex quibus duo, inquit, pertinent ad ultima tempora *Phaceæ* Regis: novem autem ad tempora *Hosæ* isidem regis *X. Tribuum*. Vide 2 Reg. XV. v. 27. & XVI. v. 1. & XVIII. v. 10. videbis hac esse verissima. Verum enimvero hoc non solertia est aliqua medelam facere difficili pericopæ, sed sævis eam stigmatibus inurere, & truculenta manu truncare. Primo enim tam audax mutatio contra codicum omnium, omniumque antiquarum versionum, fidem est. Deinde absonum est Hebraismo, loco undecim, sex & quinque, dicere: cujus locutionis, aut quæ ei similis sit, nullum, opinor, e Scripturis exemplum dabit. Denique nihil est in allegatis locis quo temerarium id suum adfertum fulciat. Nulla enim certitudine, imo ne probabilitate quidem ulla inde conficitur, duobus annis ante finem *Phaceæ*, sive *Pecachi*, hæc *Jesaiæ* dicta esse. Procul a nobis audaces illiusmodi hariolationes sunt.

XV. Restat ergo ut initium hujus computationis ad antiquiora refera-

referamus tempora. At quæ tandem? Post Hebræos, ex Christianis interpretibus quam plurimi conjectant ad Amosi prophetiam respici. Quasi dixisset vates: Ego Jesaias repeto, confirmo, & illustro prophetiam Amosi, qui jam ante annos fere XLV ruinam & exitium denunciavit Israëlitis X Tribuum, Am.IV.23.v.27. atque ipsi etiam Damasco, Am.I. v.3. denunciocque, quod non denunciavit Amosus, intra LXV. annos a vaticinio isto Amosi computandos, paullatim atterendum, tandem conterendum Israëllem esse, ut populus esse desinat. Anni autem isti ita conficiuntur. Prophetavit Amosus anno XXV Regis *Ussia*, biennio ante terræ motum. Am.I. v.1. qui incidit in annum *Ussia* XXVII. Jam si a XXV anno *Ussia* computes, restabunt ex annis *Ussia* (qui LII annis regnavit) anni XXVII. His adde XV annos *Jothami*: & XVI *Achaz*, denique VI *Hiskia*, invenies annos LXV. Ita *Cornelius a Lapide*. Cum quo plerique interpretes faciunt.

XVI. Sed ne sic quidem omnia ad certum liquidumque deducta sunt, nullus ut remanserit scrupulus. Nam ut omittam quod nulla Amosiani vaticinii apud Jesaiam exstet mentio: si ab ejusdem rei prophetia aliqua annorum computatio ordienda sit, quæ causa dici potest cur non potius ab illa *Abia Silonita*, quæ nec diserta minus, & multo antiquior, ad ipsamque regiam conjugem facta est? 2 Reg.XIV.v.15. Deinde & id gratis sumitur, terræ motum factum esse anno XXVII. *Ussia*: consequenter vaticinium Amosi incidere in ejus annum XXV. Id enim sacræ literæ nusquam dicunt, imo potius contrarium. Prophetavit Amos quum *Ussias* Judæ, *Jeroboamus* secundus Israëlitis Rex esset. Amos.I. v.1. *Jeroboamus* autem non regnavit cum *Ussia* nisi annos XIV. Ponamus ergo verbum Domini factum esse ad Amosum anno ultimo *Jeroboami*, terræ motus factus erit XVI. *Ussia*. Qua observatione omnes illas Hebræorum & qui eos sequuntur rationes prorsus turbari clarum est. Vide sis Celeberrimum *Coccejum* in *Amos*.I.v.1.

XVII. Quid ergo? inquires. Omnia ex facili fluunt, si, quod Clarissimus *Coccejus* contendit, computationem incipere liceat a morte *Jeroboami* secundi, in qua abolitum est legitimum regnum Israëlitis. Nam *Zacharias* filius ejus tarde ad gubernacula admotus est, & non nisi sex menses imperio potitus: reliqui fures potius ac prædones fuerunt,

fuerunt, quam reges, uti paragrafo secundo explicuimus. Docet ergo Jefaïas LXV annis post abolitum regnum, populum quoque contractum iri ne sit populus. Non est insolens scripturis ut æram vetustiore a sua consummatione denominent: cujus rei ex libro Judicum varia proferuntur exempla. Certum utique est, non posse huic numero suam constare rationem, si computationem ab eo ordinaris tempore quo hæc a Jefaïa prædicata sunt. Sic enim finirent anni LXV prope in medio regni *Manassis*. Tam diu autem steterit regnum *Israëlis*, aut aliquam tunc in eo publici status faciem fuisse, si quis asserat; is se sacræ historiæ auctoritate destitutum, imo convictum, inveniet. *Asarhaddon Sennacheribi* filius, quum *Manassem*, non diu post regni sui pessima initia, captivum *Babylonem* duxit, nullas regni *Israëlitici* reliquias secum duxisse legitur. Non est igitur nimis urgenda districta significatio particulæ כער *abbinc* quasi initium suum in præsentem isthoc tempore haberet. Sique ad superiora adscendendum est, quod ipsa rei cogit evidentia, quam potius æram eligemus præ illa quæ & notabilis admodum in isto populo fuit, & unde annorum quæsitus numerus facile ac certo subducitur? Porro subductio ista hoc pacto fit. *Ierobeam* moritur anno regni XLI, id est XV *Ussia*. Superfunt ergo anni *Ussia* XXXVII. Nam imperavit in universum LII. *Jothami* vigesimo, id est quarto post mortem ejus, *Hoseas* filius *Ela*, rex *Israëlis* fit 2 Reg. XV. v. 30. Nono *Hosea* capta est Samaria, & deportatus *Israël*.

Adde sic 37. *Ussia*.

19. *Jothami*.

9. *Hosea*.

Summa 65.

Sed nimis fortasse in Chronologicis numeris diligentes fuimus: si modo nimia ea diligentia existimari debeat qua lux aliqua Dei verbis affunditur, aut nos certe in eorum cognitione proficimus, in quibus nihil minutum est, nihil quod impensissima cura nostra dignum non sit. Attamen ad amœniora nunc descedentes cœptam persequamur historiam.

XVIII. Memorabile est quod paullo ante ultimam Tribuum deportationem factum narratur: 2. Chr. XXX. v. 2. &c. non paucos ex *Asere*, *Manasse* & *Zabulone*, *Ephraïmo* & *Isaschare*, invita-

tos

eos ab *Hizkia* stitisse se Hierosolymis, & celebrasse Pascha: quo finito cum Judæis egressi per civitates Judæ, Ephraimi etiam & Manassis, instrumenta idololatriæ, & loca ei dicata, fregerunt, succiderunt, destruxerunt; ad sua deinceps & suas quique urbes reversi. 2. Chr. XXXI. v. 1. Omnia hæc ultimam deportationem præcessisse, hinc colligitur: quod reformatio *Hizkia*; cujus vel pars vel appendix certe celebratio Paschatis illius fuit, facta sit anno regni ejus primo. 2. Chr. XXIX. v. 3. Deportatio autem anno sexto. 2. Reg. XVIII. v. 10.

XIX. Non impetrat adfensum *Grotius*, qui ad ea hæc oppida restringit, quæ Reges Judæ per bella sibi acquisiverant: eo quod extra loca suæ ditionis idola frangendi legem non haberent. Etenim non immerito dubitatur, an eo tempore tales urbes decem Tribuum sub dominio Regum Judæ fuerint. *Joaz* enim Rex Israelis, *Amasia* victor, ipsam Hierosolymam muris, templum autem argentoque orbavit, obsidibus secum sumtis Samariam. 2. Reg. XIV. v. 12. Quis credat eum tunc urbes aliquas suæ ditionis reliquas fecisse Judæis? *Achaz* autem *Hizkia* pater, Judæam tutari non potuit, nedum Israëlitarum fines invadere. Jes. VII. v. 1. Porro *Hizkias*, cujus initio hæc contingebant, nihil adhuc bello egerat. Mirum ergo si quæ loca de X. Tribubus sub imperio ipsius fuerint. Sed & id diserte textus habet, *Hizkia* tabellarios ad redintegrationem sinceri cultus hortantes, ISRAELITIDEM OMNEM A BERSEBA AD DANEM usque percurrisse. 2. Chr. XXX. v. 5. adeo ut ex singulis fere urbibus aliquot collecti pio isti operi manum admoverint, & Judæam repurgatam, nisi postquam in *Ephraime* & *Manasse* absolvisset, non acquieverint.

XX. Tota terra Israëlitis terræ *Jehovæ* erat: quam excelsis arisque aut lucis polluere, nefas. Nihil igitur præter legem fecerunt Israëlitis, quum animante *Hizkia*, suam quoque regionem fœdis istis abominationibus iverunt expurgatum. At, inquires, quomodo hoc fieri potuit in ditione alieni Regis, qui nihil sibi cum *Hizkia* religiola ~~iniquitate~~ commune esse voluit? Respondeo: tempus tunc fere *anagyris* in Israëlidade fuisse, *Hosea* rege in arctum redacta, multisque urbibus *Assyrio* jam parentibus. Denique Divinus iste imperus fuit: qui omni hominum imperio major est, at-

T c

que

que validior. Et hæc quidem de *everfione Regni X. Tribuum* præ-
instituto nostro fufficiant.

C A P. III.

**Status Populi post cladem Affyriacam, quod ad
eos qui in terra remanserunt.**

*I. Geminus Israëlitarum post everfum regnum status. II. Nonnulli
ex plebe ab Affyriis in terra relictæ: prædicente id Iſaia Cap.
XVII. v. 3. & ſ. III. Concinnente Amoſo. Cap III. v. 12. IV. V.
Atteſtante Historia. VI. Reſidui illi neque Divina legis peritia,
neque numinis metu admodum prædiſi fuere. VII. Eorumque multi
Barbaris ſe Cuſaorum matrimoniiſ implicare. VIII. Iſjada
filium qui Sannebalathi Horonita filiam duxit, Neh. XIII. v. 38.
non eſt Manaſſu Iſaddi Pontificis frater. IX. Mixturam ma-
trimoniorum ſecuta mixtura religionis eſt. X. Cui miſcela reli-
gioni firmenda plurimum inſervit Manaſſis ambitio, templum
adificantis & Pontificatum ſibi arrogantis, in monte Garizim. XI.
Hic caput factum eſt ſecta Samaritanorum. XII. Quæ legis quidem
Moſaica ex parte ſtudioſa videri aliquando voluit, ſed Prophetas re-
jecit. XIII. Imo nec Legis ſatis retinens fuit, præſertim in rebus
adverſis. XIV. Nam in rebus proſperis Iudaorum propius ad eorum
ſacra acceſſerunt. XV. Semper tamen manſerunt de templis iur-
gia, ſutilibus ſape argumentis agitata. XVI. Quamvis validiora
fuerint a parte Iudaorum. XVII. Peſſimo auſu Divinam legem cor-
ruperunt Samarita, ut favere inſtantis ſuis videretur. XVIII.
Quæ corruptiones quando facta ſint, in obſcuro eſt. XIX. Admo-
dum exoſi Iſraelitis Samaritani fuere: maxime priſci illi Idololatra.
XX. Nam de poſterioribus, qui legem ſuſceperant, paulo clemen-
tius judicatum eſt. XXI. Illuſtrant hac hſtoriam Evangelicam.
XXII. Dominus Jeſus inconfiderata iſta odia ſermone & exemplo ſuo
damnas. XXIII. Non deſuere ex Iſraelitis in terra ſua a Salma-
naſſere relictis, quæ conſtanter Deo amanſerunt,*

I. POST

I.

POST *eversionem Regni* per Assyrios, *Status* populi considerari potest bifariam ; partim quoad eos QUI IN TERRA REMANSERUNT ; partim quoad DEPORTATOS IN EXTERAS REGIONES.

IL Non enim tam generalis hæc deportatio fuit , quia nonnulli ex viliori plebe RELICTI sint. Prædixerat id accurate Jesaias Cap. XVII. v. 3. 4. 5. 6. *Desinet munus ab Ephraim. Erit autem tempore illo quo attenuabitur gloria Jacobi , & pingue carnis ejus emaciabitur : erit , inquam , periunde ac si colligeret messor segetem , & brachium spicas demeteret : denique erit ut qui legit spicas in convalle Rephaim.* Ita fiet messis populi , ut tollantur quidem ex loco suo , quemadmodum seges per falcem separatur ab humo & radice : non tamen projiciantur conculcandi , aut ut spinæ ac tribuli comburantur , sed brachio messoris , Dei per Assyrios , veluti spicæ inter secandum retineantur , in alium locum transportentur , denique in manipulum colligantur : quemadmodum passim a messoribus fieri solebat in fertili convalle Rephaim , prope Hierosolymam. Exponitur itaque parabola isthac partim ira , partim clementia Dei adversus Israël. Illa in demetendo , & transportando populo : ista in retinendo & recolligendo in armum ac manipulum. Pergit propheta : *Tantum relinquatur in eo racematio , ut quum stringitur olea , dua tresve bacca in vertice summi rami : quatuor aut quinque in ramis ipsius frugifera , dictum Jehovah Dei Israelis.* Pertinet hoc ad residuum populi in terra remanens : quod exiguum futurum erat ac contemptum , non tamen omni prorsus vita ac vigore destitutum.

III. Concinit Amos. III. v. 12. *Sic ait Jehovah ; quemadmodum eripit pastor ex ore leonis duo crura aut particulam auri : ita eripientur Israelita , qui desident Samaria in latere lecti , & in crure sponda.* Israel comparatur ovi dilacerata. Assyrius hostis , Leoni , Deus , Pastori , qui particulas quasdam direptæ pecudis servat. Hæ sunt Israëlitarum residui , sed pauci numero , duo : humiles conditione , non caput , non brachia , non cor , sed crura : & debiles viribus , uti qui in latere lecti , in sibi sine sponda ægri defectique jacent. Talis iis futura erat terra sua. Non , ut olim , sedes lautitiæ ac deliciarum.

T t 2

IV. Pro-

IV. Prophetiæ responderet historia. De *Simeonitis* enim refertur, eos tempore *Hiskia* regis, novas terras occupasse, incolas inter-
 necione devovisse, pascua eorum gregibus suis; sumisse, *ibique*
habuisse usque in eundem diem quo conscripti sunt *Chronicorum* libri.
 1. Chron. IV. v. 24. 38. 41. item *quingentos eorum cecidisse residuum*
quod evaserat Amalecitarum, ibique consimiliter in eundem usque diem
habuisse. Scripti autem sunt *Chronicorum* libri, vel ab ipso *Ezra*,
 ut plerisque creditum est, vel certe ab aliquo qui ei fuit *ἐνχρη-
 στως*; post reduces *Babylone* *Judeos*. Nam & reductionis ex capti-
 vitate *Babylonica* meminerunt 1. Chr. IX. v. 1. 2. 2. Chr. XXXVI. v. 22.
 & posterius *Zerubbabelis*, cujus ductu liberatio illa corporis, enumeran-
 tur Cap. III. v. 19. Alterutrum ergo necesse est, vel gesta hæc esse
 ante annum sextum *Hiskia*, & sic *Simeonitarum* isti *Assyriacæ*
 captivitatem evaserint: vel post, & sic produnt numerum aliquem
 relictorum a *Salmanassere*.

V. Sed nec illud prætereundum quod memoratur 2. Chron.
 XXXIV. v. 6. 9. *Iosiam* nimirum, *Hiskia* pronepotem, multis annis
 post deportatas præcipuas familiarum, urbes *Manassis*, *Simeonis*,
Ephraim, *Nephthalitarum*, maximam partem vastatas, ab instrumen-
 tis idololatriæ repurgasse, & a reliquiis earum tribuum sacrum exegisse
 & reportasse tributum. Pro iisdem etiam Deum consuluisse, ver. 21.
 Superfuere igitur nonnulli.

VI. Residuos hos nec Sacrarum *legum* magna peritia, nec nu-
 minis metu admodum præditos fuisse, ex eo colligere est, quod
Cuthæi, *Avai*, *Hamathæi*, similesque novi coloni, ab *Assyris* in
Israëlisidem transmoti, & ob neglectum religionis, per leones, a
 Deo immisos, castigati ac pessime habiti, ab Rege *Assyria* sacerdo-
 tem petierint, qui *visu Dei istius regionis eos condocesaceret*. 2. Reg.
 XVII. v. 24. Quæ supinam penes *Israëlitæ* superstites religionis igno-
 rantiam ac negligentiam arguunt.

VII. Cum ista *Barbararum* gentium fece, multos qui remanse-
 rant *Israëlitarum*, matrimonii coaluisse, non modo ex genio abje-
 ctioris illius popelli probabile est: sed vel ex eo maxime, quod ne
 quidem reduces *Babylone* *Judei*, imo ex optimatibus ipsis, *Sama-
 ritanorum* sive *Cuthæorum* affinitatem spreverint. Cujus rei turpe
 exemplum præbuit aliquis e filiis *Iojada* filii *Eliashibi* sacerdotis sur-
 mi,

mi, gener factus *Sanneballath Heronita*, quem eo nomine fugavit *Nehemias*. Nehem. XIII. §. 18.

VIII. Non bene a viris quibusdam doctissimis asseritur, eum quem *Nehemias* indigitat *Joadam* filium, *Manassam* fuisse *Jaddi* Pontificis fratrem, qui *Sanneballathi Cuthaorum* Principis filiam uxorem sibi despondit: cujus historiam *Josephus* habet. Nam *Manasse* ille non fuit filius *Joadam*, sed *Jonathanis*, quem *Josephus* *Jobannem* vocat, *Joadam* nepos: illiusque socer *Sanneballathus* non fuit *Heronita* ille, qui sub *Artaxerxe* praefecturam habuit; sed ei cognominis *Cuthani* aliquis, qui *Bagoja* successit, qui satrapa missus in *Samaritiam* fuit a *Dario*, rege ultimo Persarum, quod expressim annotavit *Josephus*. Vid. *Petavi*: de Doctr. Temp. lib. XII. cap. XXV. *Jacob. Cappell. Histo. Sac. & Exot. ad A.* 3366. *Huetii Demonstr. Evang. Propos. IV. De Libris Ezra, Paragr. IV. p. 305 Edit. in Octavo.* Antiq. lib. 24. c. VII. & VIII.

IX. *Mixturam* hanc *matrimoniorum* comitata aut consecuta est: *mixtura Religionis*; quae a germano. ac puro *Judaismo* *Apostasia* quaedam ac defectio fuit. Nam sicuti Samaritani, accepta a Sacerdote lege, Deum quodammodo revereri ac colere coeperunt, ita & praesae suae superstitionis reliquias aliquas Israelitis apud eos commorantibus, iis praecipue quibuscumque affinitate juncti erant, affricuisse credibile est. Vix enim unquam factum esse animadvertimus, ut non gentilia ista ac profana matrimonia insignem morum religionisque corruptionem induxerint. Vide Neh. XIII. §. 26.

X. Maxime autem miscella ista religio stabilita est, postquam: is quem modo dixi *Manassam*, crassiore *Cuthaorum* superstitione aliquid tantum reformata, temerario ausu multa vicissim alia iis obtrusit, quae a recta Divini canonis norma plurimum recedunt. Ad quae foedius eum ambitus impulit. Nam quum ob vetitos hymenaeos aditum sibi Hierosolymis ad honores praclusum esse cerneret, ad *Sanneballathum* socerum profectus, se quidem filiam ejus amare dixit, nolle tamen propter eam sacerdotio privari, qui honor & gentilitius sit ipsi, & apud Judaeos maxima semper in estimatione fuerit. Respondit *Sanneballathus*, se ipsi non sacerdotium solum conservaturum; sed & Pontificatum paraturum, & totius suae provinciae principem facturum, modo filiam suam uxorem retineat.

tineat : templum etiam ædificatum Hierosolymitano suppar in monte *Garizim*, qui imminet *Samaria* reliquis montibus celsior. * Dictum factum. *Alexandro* permittente structum ibi sanctuarium. *Manasses* constitutus Pontifex. Sacerdotes multi, alienigenarum connubiis impliciti, ad *Manassen* defecerunt, *Sanneballasbo* præbente eis & pecuniam, & agros colendos, & domicilia, ac modis omnibus adjutante ambitionem generi. Fuit autem, ut Hebræa Historia loquitur, *sanctuarium illud in lapidem offensionis, & in petram offendiculi* : structum enim erat in æmulationem atque invidiam Hierosolymitani ; sicut olim vituli in *Dan* & *Beth-El*. Neque erraverit profecto, qui templum illud Sichimiticum *azylum* appellaverit *hominum sceleratorum*. Etenim, quod *Josephus* annotavit, *si quis apud Hierosolymitas, aut illiciti cibi sumti, aut violati sabbati, aut similia forte criminis reus ageretur, ad Sichimitas confugiebat, calumniam sese passum dictitans*. Stetit autem templum illud per annos ferme ducentos, donec flamma ferroque *Hyrcani* abolitum est. *Joseph. Antiq. lib. XI. cap. VIII. Zemach. David. p. 26. Juchasin. fol. 14. col. 2.*

XI. Hoc modo *Manasses* caput factus est sectæ SAMARITANORUM. Turbæ miscellæ ex Barbaris Israëlitis colonis, Israëlitis antiquis qui iiscum coaluere, & Judæis aliquot ad eos profugis. Quorum religio uti aliquid ex vero traxit ; ita & plurimis inquinata fuit erroribus. Taceo de Idololatria, & circumcissione in nomine montis *Gerizim*, de imagine *columba* in montis cacumine inventa Templo suo imposita, ac religiose culta, quæ constanter iis a Judæorum magistris exprobrata invenimus. Fortasse enim, ex odio magis quam ex vero, posteris adscripta, quæ male a parentibus patrata fuere. Nimirum non incongrue Samaritæ tempora sub secundo Templo partiaris in *Ethnicismum* cum aliqua tamen & exigua *Judaismi* mixtura, ante conditum Templum *Garizitanum* : & exinde in *Samaritismum*, prout is erat secretus a *Judaismo*, at eum tamen magna parte mentiebatur, ex quo *Manasses*, & cum eo Judæorum multi, se antiquis Samaritis junxerunt. Tunc enim *Samaritica* religio quasi *secta* quædam *Judaica* considerari cœpit : quippe quæ nec mere gentilis, nec vere Israëlítica erat. Non male hæcenus auctor *Juchasin* : *Tunc in partes itum est, Israeli.*

FOL 1 & col.

Part. I. p. 26.

Super Beta-
chot cap.
VIII. 6.

VIII.

Cap

Cap. VII. y
1. ejusdem
tractat.

.....

Adjoh-1w
85°

Joseph. Ann.
t. 9. lib. xii.
Cap. vii.

Cap.VIII.

XIV. Po

Antiq. lib.
xi. cap.
viii.

XIV. Postea tamen, quum, cessante persecutione, florentiores Judæorum res erant, propius iterum ad eorum sacra accesserunt. Nam, ut alibi observatum a Josepho est, *hoc sunt ingenio Samaritæ ut in rebus Judæorum afflictis negent se cognatos: quum vero affligerentur fortunam viderint, confestim in societatem irrunt, attingere ad se affirmando, & a Josepho ejusque filiis & Manasse & Ephremo seriem generis sui deducendo.* Unde etiam in Evangelio Samaritana illa *Jacobum patrem suum nuncupat, fidemque in Messiam, tanquam ad se quoque pertinentem, profiteretur Joh. IV. v. 12. 25.*

Jacob.
Capp. xlii.
Joh. 20.
Lightfoot. in
eund. loc.

sect. xxxii.

Elle Had.
deb. Rabba.
Fol. 192.
col. 2. 3.

XV. Remanserunt interim perpetua de Templo jurgia. Mirum autem dictum est, quam futilibus utrimque argumentis causam suam tam *Judei* quam *Samaritæ* egerint. Eorum specimina quædam ex Rabbinicis scriptis in lucem prædiderunt Viri eruditissimi. Narratur in *Bereschit Rabba. Sect. LXXXI. R. Ismaelem filium Josephi*, quum orandi gratia proficisceretur *Hierosolymam*, transiisse per montem *Garizim*. Videns eum *Samaritanus* aliquis, dixit, *quoniam tu? Et ille, eo precatum Hierosolymis. Cui alter: Nonne præsaret orare in monte hoc benedicto, quam in isto maledicto? At ille: ego dicam, cui rei vos similes sitis, cani scilicet cupido cadaveris. Vos pariter, quum sciatis idola esse sub hoc monte occultata, sicut dicitur Genes. XXXV. v. 4. & Jacob abscondit ea, omni aviditate post ea ferimini.* Sic scilicet pro suo templo pugnabat *Judaus*. Sed & *Samaritanam* audiamus, ex eodem in *Genesisin* commentatio. *R. Jochanan proficiscens Hierosolymam ut oraret, transiit per montem istum. Videns eum Samaritanus quidam dixit ei, quo tendis? Et ille, eo precatum Hierosolymis. Cui alter, nonne præsaret tibi orare in hoc monte benedicto, quam in domo ista maledicta? Unde autem hic mons benedictus? ait ille. Cui Samarita? טף במוך דמכרלן quia non inundatus fuit aquis diluvii. Idem fere repositum est Rabban *Jonathani*; cui interroganti, cur montem istum pro sancto haberent, respondit Samarita: quia non est panitus aquis diluvii. Quumque argumentum posceretur, allegavit *Ezech. XXII. v. 24. Fili hominis dic ei: Tu es terra non mundata, non compluta in die furoris.**

Joseph. An-
tiq. lib. xiii.
cap. vi.

XVI. At credibile est validioribus utrimque rationibus esse pugnatum, quum capitis periculo utriusque templi causa disceptabatur apud *Ptolomæum Philometorem*. Orta enim apud *Alexandriam* seditione

seditione *Judeos* inter & *Samaritas* de utriusque gentis sacris ; dum *Judei* contendunt , juxta *Mosis* præscripta *Hierosolymitanum* templum esse legitimum , *Samarita* vero *Garizitanum* : provocatum est ad Regem & confessum purpuratorum , ea lege , ut utrius partis caussidici succumberent morte multarentur. Patrocinabatur *Samaritis Sabbas* cum *Theodosio*, *Hierosolymitanis Judæis Andronicus Messalami* filius , juraveruntque per Deum & Regem , se ex Lege probationes allaturos esse , rogaveruntque Regem ut necaret eum , qui jus jurandum non servasse deprehenderetur. Itaque Rex , multis amicorum in consilium adhibitis , consedit causam auditurus. Et quum *Sabbas* ac *Theodosius* consensissent *Andronico* ut prior diceret , orsus is est *Hierosolymitani* templi sanctitatem ex lege probare , ostendens per continuas Pontificum successiones Sacerdotii usque in sua tempora propagationem , & ab omnibus *Asiæ* regibus majestatem ejus loci honoratam donariis : *Garizitani* vero , ac si omnino nullum esset , nunquam ab his habitam rationem. His & similibus rationibus persuasit Regi , ut decerneret *Hierosolymitanum* esse ex sententia *Mosis* conditum , *Sabbas* vero & *Theodosium* addiceret supplicio.

XVII. At non est mansum intra disputationis terminos. Ausi sunt *Samarita* sacrilegas manus in ipsam Dei legem injicere , immani eam facinore stuprantes , ut superstitioni suæ patrocinari videretur. Quum dixerit *Israëlitis* Deus : Deut. XXVII. v. 4. *Eritque quum transferitis Jordanem* , ut erigatis lapides istos quos ego precipio vobis hodie כָּהָר עֵיבָר IN MONTE EBAL : impudentissimi mortalium sustinuerunt sacrosancta Domini verba violare , iisque substituere כָּהָר גִּרְזִים IN MONTE GERIZIM. Neque hic substitit audacia. Ipsam *Decalogi* legem aggressi sunt , qua nulla unquam lex post homines natos pluribus se Divinitatis inviolabilisque sanctitatis argumentis mortalium conscientiæ approbavit : decemque illius mandatis undecimum addidere , nempe scelus proprium. Duobus in locis *Decalogus* enarratur , videlicet Exod. XX. ubi primum datus est , & Deut V. ubi solemniter repetitur. Utrobique præceptum illud suum Dei mandatis assuerunt. Verba , prout in *Polyglottis Londnensibus* exstant , ita sese habent. Quum autem introduxerit te Dominus Deus tuus in terram *Canaanorum* ad quam vadis

vadis possidendam, eriges tibi duos lapides magnos, & oblines eos calce, scribesque super lapides istos omnia verba legis huius. Postquam enim transveris Jordanem, statues lapides istos quos ego præcipio vobis hodie in monte Gerizim et ædificabis altare Domino Deo tuo altare lapideum, non levabis super eos ferrum. Ex lapidibus informibus ædificabis altare istud Domino Deo tuo in monte isto, & sacrificabis pacifica, & comedes ibi, & letaberis coram Domino Deo tuo in monte isto, ultra Jordanem, post viam occasus solis, in terra Chanaan habitantis in planitie, e regione Gilgal, juxta quercum More, versus Sichem. Scilicet existimarunt, non tutos se in scelere suo fore, nisi mandatum Dei e monte Horeb obtendere possent; quod quum nusquam gentium inveniretur, nihil se indignum facturos nebulonum impurissimi arbitrati sunt, si id propudiosis ipsi commentis fingerent.

XVIII. Quando tamen scelerata hac additione sacrum textum corruperint, haud temere dixerim. Doctissimus *Owenus* non improbabile existimat, id factum esse dum staret adhuc templum ab ipsis in monte Garizim exstructum, ante *Hircani* Pontificis *Judaici* regnum, qui, ut diximus, templum illud æquavit solo. Sed obstare videtur, quod quum in *Talmude* Rabbini aliquoties iis textus sacri falsificationem objecisse memorentur, minutula solummodo exempla proferant, hanc autem depravationem, quæ omnium est scelestissima, perpetuo silentio transmittant. Quod, pro ingenti quo adversus Samaritanos flagrabant odio, non videntur fuisse facturi, si tanti eos criminis postulare potuissent. Vide sodes *Lightsfooti* observationes, in *Disquisitione Chorographica Johanni præmissa*. Ex hoc specimine judicium fieri potest, quanti æstimandus sit *Pentateuchus Samaritanus*, quam insano quidam molimine Judæorum præferendum esse codicibus nuper contendere cæperunt. Cæterum id propter viam observatum esto.

XIX. Omnibus his nominibus admodum exosi puri sanguinis Israëlitis Samaritani fuere. Exstat antiqua dirarum formula in *Capitulo R. Elisaris*, & in *Tanchum*, quibus *Exra*, *Zorobabel* & *Josua* devovisse dicuntur *Cuthæos*, anathemate domus judicii superioris, sive cælestis, & anathemate curia inferioris, vel terrestri-

Theolog.
lib. IV. Di-
gress. II.
P. 305.

Cap. 4.
III.

Cap.
XXVIII.

Fol. 17.
col. 4.

ne quis unquam ex Israël comedas fructum aut buccellam Cuthæi. Hinc dicunt : quicumque comedit carnem Cuthæi, is vescitur quasi carne porcina. Unde patet, magis Cuthæos Judæis horrore fuisse, quam gentes alias quasunque, quarum edulis vesci licuit, modo immunditiæ abesset suspicio. Imo ne pro gente quidem censeretur eos volunt inter LXX. populos, quibus nugantur Deum post confusionem linguarum orbem terrarum esse partitum. Huc facit illud Syracidis Ecclesiastici L. 5. 27. 28. *Duas gentes odit anima mea : tertia autem non est gens ; Qui sedent in monte Seir, Philistiim, & stultus populus qui habitat in Sichimis*, id est, Sichem urbe Samaritæ.

XX. Cæterum hæc intelligenda videntur de *priscis* illis Samaritanis, qui *Gentiles* atque *idololatra* erant. Nam ex quo Israëlitarum connubiis impliciti religioni eorum facti sunt viciniore, paullo mitius de ipsis judicatum est. Fatentur enim *Talmudistæ*, quod Ta'm. Me-
rof. Arod.
Zarfol. 44.
c. 4. *ארץ כותים טהורה* terra Samaritanorum munda esset, & *fontes mundi*, & *mansiones munda*, & *semita munda*. Disputant etiam victualia ipsorum licita esse, modo non esset immistum eorum vinum atque acutum. Imo & *Azyma Cuthæorum* permissa esse Bab. B'ra-
duf. Fol. 76.
col. 2. censuerunt, posseque Israëlitam rite iis uti in Paschate. Mansit tamen perpetuum odium, omnem propemodum officiorum comitatem excludens. A Samaritis enim mutuo aliquid aut gratis accipere, nefas sibi semper Israëlitis duxerunt.

XXI. Lucem hæc fœnerantur historiæ Euangelicæ : hinc enim videmus, cur & Dominus Jesus Samaritæ meminerit misericordiam spoliato vulneratoque a latronibus viatori præstantis Luc. X. 5. 33. & mulier illa Samaritana Domino dixerit : *quomodo tu Judæus quæsis potum a me poscis, quæ sum mulier Samaritana* : & *γὰρ οὐ γυναικίστα Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις*, non enim utuntur Judæi Samaritis. Joh. IV. 5. 9. Quæ postrema verba dubium est an Samaritis, an Johannis fiat. Nimirum Judæus ex patriis institutis ne frigidam Samaritano dare velit, nec iter monstrare, nec fontem. Hinc memorabile visum est Domino, quod Samaritanum aliquis communia humanitatis officia melius calleret promptiusque præstaret quam Sacerdos aut Levita, seque proximum Judæis probaret, a quibus sua gens tanta excipiebatur inhumanitate. Mirumque videtur fœminæ, quod a se peteret Jesus, quæ Samaritæ frustra Ju-

dæo petiisset : & quæ Judæus, vel oblata a Samaritano, fuisset spre-
turus, nisi fortasse necessitas, quæ durum telum est, cum ad receptio-
nem adegisset. Garrula cornix irridet Jesum, ut Judæum, qui sitiens
non aspernetur ipsius opem, alias superbus, & contemtor Samari-
tanorum.

XXII. At tam sermone quam exemplo suo docuit Jesus, incon-
siderata ejusmodi odia esse, neque pristinorum malefactorum memo-
riam, aut aliquod religionis discrimen, abrogare posse legem chari-
tatis, quæ hominibus omnibus debetur, quia homines sunt; magis
adhuc iis, quibus aliquid de Divina veritate cognoscere datum est. Sic
tamen ut propiores nobis eos censeamus quos arctiori sibi fœdere jun-
xit Deus. Atque hinc factum est, ut ipse quidem Dominus lassus ex
itinere, & ad fontem Sycharis confidens, expectaverit oviculam ali-
quam quam salvet! : quam nactus humanissime ad sui cognitionem de-
duxit, non illam modo, sed & cives ejus cupiens colligere per eam :
Apostolis interim suis interdixit, ne in prima illa expeditione Evan-
gelica abirent in viam gentium, aut in urbem Samaritanorum ingre-
derentur, sed proficiscerentur potius ad oves perditas domus Israelis.
Matth. X. v. 5. 6.

C A P. IV.

Status deportatorum a Salmanassere.

- I. Deportari Israëlitas curarunt Assyrii ut mansuescerent.
- II. Loca in qua primò deportati sunt in Assyria & Media fuerunt.
- III. Nihil admodum transportatio ista promovit eorum conversionem.
- IV. At postquam Judæi quoque in captivitatem abducti sunt communionem aliquam cum Prophetis & populo Dei habere ceperunt.
- V. Maxima Israëlitarum pars in sedibus sibi primum assignatis mansit.
- VI. Apocryphi Ezra de itinere X. Tribunalis narratio.
- VII. VIII. IX. X. XI. XII. Qua multis argumentis convincitur mendacii.
- XIII. Successu tamen temporis fieri potuit ut propagines quædam Israëlitarum in remotissima Orientis loca delata sint.

I.

NUNC DEPORTATORUM conditionem videamus. Il-
li collocati sunt in Assyria, Chalacho, Chabore, Gozane,
&

¶ in civitatibus Media. 2. Reg. XVII. v. 6. Fuit ab antiquo is regibus mos, gentes pro lubricine huc illuc transferre, pecudum in morem, quas pastores nunc in hybernos, nunc in æstivos saltus trahunt. Ita enim ingenia populorum emolliuntur, mutanturque, & qui in suo solo quodlibet audent, placidi quierique in alieno sunt. Sic Romani *Liguras*, montium fiducia sæpius rebellantes, in plana; *Cilicas* piratas, a conspectu maris semotos, in mediterranea loca ablegaverunt. Eodem consilio *Babylonii Judæos*, & nunc *Assyrii Israelitas* e patria exules transvexerunt, ut pro *Jordano Euphratem Tigrimque* biberent.

II. Porro in quo præcise tractu deportatorum Israëlitarum mansiones fuerint, & quibus nominibus aliis e seculo scriptoribus designentur, Geographi certant, & adhuc sub iudice lis est. Non lubet per singula ire, quod uti molestum nobis, ita tædiosum lectori foret. Præ cæteris mihi *Grotii* ac *Bocharti* sententia arridet: Phaleg. lib. II. 1. cap. XIV. cui merito displicet in *Colchidem* & *Iberiam*, vel in *Armeniam* minorem, vel in ultimam *Scythiam* eos relegari, quos scriptura dicit expresse migrasse in *Assyriam* & *Medorum urbes*. Maxime quum in *Assyria*, vel in *Media* parte ei vicina, reperiantur loca nominibus proxime illis accedentia quæ in sacra historia memorantur: nempe *חֲלָח* *Chalach*, *חָבֹר* *Chabor*, *גֹּזָן* *Gozan*. *Chalach* est *Ptolomæi Calachena* ad *Aquilonem Assyria*. *Chabor* ejusdem *Ptolomæi* est ἡ Χαβάρης τὸ ὄρος, *mons Chabaras*, inter *Mediam* & *Assyriam*. A quo monte ad mare *Caspium* euntibus medio fere spatio occurrit *Gauzanis* urbs, id est *Gozan*; inter duos *Cyri* alveos, quam regioni & fluviio proximo nomen dedisse verisimile est, antequam ibi locorum *Perſæ* dominarentur, à quibus *Cyrus* dici cœpit iste amnis, ut vicinus alter *Cambyses*, in gratiam *Cyri* & *Cambysis*. Pro *Media* 1. Chr. V. v. 26. est *Hara*. Nempe *Media*, etiam Græcis alio nomine *Aria*, & *Medi Arii* appellantur, adspiratione neglecta. *Herodotus* in *Polymnia*. Οἱ Μῆδοι ἐπαλειότο παλαιὰ πρὸς πάντων Ἀρίων. *Medi* quondam ab omnibus *Arii* appellabantur.

III. Nihil admodum transportatio ista ad conversionem eorum valuit, nec effectum ea est, ut faciem Dei, quem in terra sua colere neglexerant, in peregrinis regionibus quærent. *Ezech.*

XXXVL. 7. 19. 20. *Dispersi eos in gentes, sparsi sunt per regiones, secundum viam eorum, & secundum actiones eorum judicavi eos. Etiam quum venissent in gentes quo venerunt, similiter profanarunt nomen sanctitatis mea.* Tobias omnes fratres ac gentiles suos in Assyria comedisse cibos gentium conqueritur. Tob. I. 7. 11. Ideoque & deserti a Deo sunt, quem ad eos prophetas misisse, quales ad Judæos misit in captivitate Babylonica, non invenimus.

IV. Deinceps tamen tantum iis captivitas *Juda* profuit, ut ab eo tempore communionem aliquam cum populo Dei & Prophetis ejus habere inceperint. Nam quum iisdem utrique Dominis subessent, mutuo quodam ut calamitatis, ita & fraternæ charitatis & religionis, vinculo colligati fuere. Divina id ita disponente providentia, ut qui contigui fuerant in terra propria, contigui etiam forent in terra aliena: ut quos univerat Deus promissione vocationis suæ olim futuræ, uniti etiam forent in iisdem propemodum sedibus, saltem sub iisdem Dominis, quo una vocarentur. Jeremias jussus est ad pœnitentiam eos invitare, & misericordiam Dei polliceri. Jer. III. 7. 11. 12. Ezechiel quoque de eorum reassuatione vaticinatus est Capitibus XXXVI. & XXXVII. Quarum prophetiarum eos per pios Judæos compotes esse factos, par est credere. Indubium, Daniele ac socios sarapias suas & præfecturas habuisse in iis Assyriæ locis ubi Israëlita degebant, ita saltem ut communicare cum iis ea potuerint, quæ ut communicarent pietas suadebat. Certe Danielem *Josephus* tradit *Ecbatanis* in *Media* vixisse, & Regiam, artificiosissimum ac stupendum plane opus, ædificasse, cujus custodia eo nomine ad sera usque tempora, & ipsius etiamnum *Josephus* ævo, Judæo alicui sacerdoti credebatur.

Antiq. lib.
2. cap. ult. f

V. Fieri quidem potuit ut singuli aliquot, vel pauculæ etiam familiæ Israëlitarum, in ulteriora terrarum paullatim fuerint dilapsi: corpus tamen, ut ita dicam, & universitas populi, in sedibus quas domini assignaverant mansit. 2. Reg. XVII. 7. 23. *Ita demigravit Israël e terra sua in Assyriam, usque in diem hunc.* Itemque 1. Chron. V. 7. 26. *Itaque abduxit eos in Chalachum, & Chaborem, & Haram, & Nebargozanem, usque in diem hunc.* Id est post scriptos Chronicorum libros, & solutam captivitatem Babylonicam.

VI. Expendenda hic venit Apocryphi Ezræ de itinere X. Tribunalium

buum narratio. 4. Ezz. XIII. v. 40. Summa huc redit. Decem tribus ab Assyriis deportatæ, novoque religionis quam in patria male observaverant amore captæ, consilium sibi ceperunt, ut relicta gentium multitudine in ulteriorem regionem, nullis unquam hominibus habitatam, proficiscerentur. Tanto conatui rapidus obstabat Euphrates. Sed favebat ille qui maris fluminumque aquis præsidet. Is venas amnis stitit, dum transirent Israëlitar. Itaque anno uno & dimidio longo molestoque itineri impenso, tandem in desideratam sibi regionem pervenerunt. Dicitur autem illa regio *Harfaret*. Ibi que habitabunt usque ad tempus ultimum, inde reversuri, refluus, ut ante, Euphratis aquis.

VII. Multa a Viris doctissimis observata sunt, quibus insubida fabella vanitatis arguitur. Nos ea in compendium dabimus. 1. Ea quæ falsus Ezras fingit vero manifeste repugnant. Is enim decem tribus suis adhuc temporibus & post Judæorum e Babylonia reditum, in primæ deportationis locis hæsisse, diserte, ut modo audivimus, testatur. Noster autem fabulator, revelationes illas quibus profectionis istius ut pridem factæ meminit, contigisse narrat anno Judaicæ captivitatis XXX. cap. III. v. 1.

VIII. II. Falsum quoque est *Harfaret* regionem esse ab *Assyria* anni unius & dimidii itinere remotam. *Ptolomæus* enim *Araratam* urbem in *Media* collocat, cis *Araxem* amnem, paulo ultra *Caspios* montes. Nec improbabilis est doctissimorum virorum conjectura, ab ipsis Israëlitis eum tractum hoc nomen consecutum esse. Sive cum *Fullero* dictam velis, עיר שאריר, *civitas reliquiarum*, quod satis magna Israëlitarum manus cum *Medis* indigenis ibi habitaret: sive cum *Hottingero* malis, הר שרר, *mons ministerii*, ubi servire liber cæteroquin Israëlitarum populus subigebatur.

IX. III. Nec id speciem veritatis habet, gentem ob ferociam suam recens patriis sedibus expulsam, omnique exutam potestate, inconsultis invitisque qui captivos eos detinebant dominis timendisque tyrannis, suo sibi consilio iter in tam longinquas oras affectasse, & perfecisse. Causa etiam quæ laudatur consilii illius, purioris nimirum religionis amor, vana prorsus est. Quando enim nova eos ista incessit religio, quos non minus inter gentes quam in sua olim terra nomen Dei sui profanasse modo ex Ezechiele audivimus?

vimus ? Si tamen tantus iis religionis amor, quid necesse fuit in loca nullis unquam culta mortalibus, sub alio sole aliisque sideribus sita, excurrere, atque, ut cum Tragædo dicam, supra hyemes positos & canas nives, per longinqua, clausa, abstrusa, diversa, inavia, hominum omnium vestigia vitare ? Quid causæ dici potest, cur non maluerint, cum fratribus suis ex Juda & Beniamine, in patriam reverti, quam Deus Israëlitis in pignus cœli dederat, extra quam templum & altare struere nefas, ubi denique Messias, unicum fidei fundamentum, spei fulcrum, religionis centrum, præstolandus erat ?

X. IV. Res ipsa loquitur, tale iter in earum rerum numero esse, quæ res fieri nequeunt. Quonam enim pedem moverent homines miseri, inermes, duro servitutis iugo pressi, per hostiles terras varie dispersi ac dissipati ? Impossibilis erat reditus : inexplicabilis æque processus. Nam aut revertendo mediæ hostium phalanges inexpugnabiles fuissent perrumpendæ, aut progrediendo ingens ac reterrima totius *Scythiæ* movenda fuisset Camarina, & innumerabiles copiarum ferocissimarum gentium quum lacessendæ tum profligandæ. Breviter, vel nolentibus, vel volentibus *Affyriis* susceptum iter est. Si hoc, quorum miraculosus iste Euphratis transitus, quum ordinaria via pateret ? Non soler Deus miracula citra necessitatem facere. Sin illud, quo pacto jugum excutere potuerunt, quod toti tunc mundo grave erat ? aut armis, animis, duce, omnique præsidio destituti, in libertatem se asserere, quam, hisce omnibus instructi, post patria mœnia rueri non valuerant ? Nisi fortasse Deus *αὐτὸς ἡγούμενος*. Sed hic longe alia iis interminatus est. Lev. XXVI. v. 37. 38. *Non eris vobis consistendis facultas adversus inimicos vestros : sed peribitis in ipsis gentibus. & absument vos terra inimicorum vestrorum.*

XI. V. Porro id expediri mihi velim, si verum sit quod refluæ Euphratis undæ transeuntibus viam tribubus fecerint, quâ fiat ut neque sacræ neque exoticæ Historiæ tam miri mirandi meminerint ? Quâ enim potuisset res tam prodigiosa, in tam clara luce, in celebratissimis gentibus, in cultissima totius terrarum orbis regione facta, si facta, latere, aut silentio prætermitti ? Cur nullus saltem *Iosephum*, tantus rerum gentis suæ buccinator, vel verbulo
eam

eam attingit? Prorsus credibile est, totam hanc scenam instructam esse ad imitationem gemini miraculi, alterius in mari Rubro; alterius in Jordane facti; quum in promissam sibi Cananitidem priscus Israël tenderet. Sed invita omni arte lusit quisquis commentum auctor est.

XII. VI. Nam ipse locorum situs putidum mendacium arguit. Docet enim Scriptura, Israëlitas transmissis *Euphrate*, non in *Affryam* solum, sed & *Mediam*, vicinaque loca, satis ab *Euphrate* remota, abductos esse, versus orientem. Fabulator noster dicit in ulteriorem eos regionem esse profectos, ubi nunquam hominum genus habitavit: id est, nisi fallor, longius ad orientem diffusam; ubi utique Euphratem non a fronte sed a tergo habebant. Priora enim relegere vestigia, & in occidentem remeare, non est ulterius proficisci. Semel autem trajecto Euphrate, quis novus Euphrates ulterius progredientibus iterum trajiciendus restat? Vide sodes quæ ad hujus argumenti vindicias erudite observavit D. WILHELMUS WILHELMIIUS. Concludimus totam illam de decem tribuum per refluxum Euphratem itinere, nil esse nisi.

Dissert. de
X Trib. sect.
IV. §. IX.

Rumores vacuos, verbaque inania.

XIII. Id interim non infitemur, successu temporis, in remotissima Orientis loca delatas esse Israëlitarum propagines, *Hircaniam* nimirum; *Parthiam*, *Persidem*, *Carmaniam*, *Indiam*, *Sinas*; uti & in *Armeniam*, *Calchidem*, *Iberiam*, *Aegyptum* etiam & vicinas regiones; dein *Asiam* minorem, *Graciam*, *Macedoniam*, atque omnes fere orbis angulos. Attamen, quo tempore duæ Tribus ex Babylone in patriam remearunt, maxima gentis pars iis adhuc locis, vicinisque, hæsit, in quibus a victoribus suis Dominis sedes ei assignatæ fuerant. Uti modo ex sacra demonstravimus historia.

C A P. V.

Status eorum ex X Tribubus, qui post solutam captivitatem Babylonicam una cum Judæis in patriam redierunt.

- I. *Soluta captivitate Babylonica, nonnulli ex X Tribubus cum Judæis redierunt; sed alii quam plurimi manserunt in exiliis suis sedibus.* II. — X. *Rediisse aliquos, multis argumentis probatur.* XI. *Fore ut redirent prædictum est Jes. XIV. v. 1.* XII. *Mich. II. v. 12.* XIII. *Jer. III. v. 12.* XIV. *Jer. XXX. v. 3. 4.* Sc. XXXIII. v. 7. Sc. XV. *Qui ex decem tribubus cum reducibus Judæis in terra sua habitarunt, fuere in triplici differentia.* XVI. *Neque ut olim distinctas pro suis quique tribubus & familiis possessiones habuerunt.* XVII. *Qui ex iis tribubus & familiam suam cognoverunt, id habuerunt ex privatis commentariis: publici enim Catalogi cum regno perierunt.* XVIII. *Alii ne sic quidem genealogias suas sciverunt.* XIX. *Multo minus habuerunt sibi Israëlita isti distinctam Rempubicam: sed coaluerunt cum tribu Juda.* XX. *Quod & prædictum est Jes. VIII. v. 14.* XXI. *Et Zach. IX. v. 9. 10.*

I.

Soluta captivitate Babylonicâ, ubi TERTIA incipit periodus, non unus fuit X Tribuum habitus. Nonnulli cum Judæis in terram suam reversi, sed pauci; si vel cum gentiliis suorum universitate, vel cum reducibus ex Juda conferantur: attamen Divina benedictione immensum postea multiplicati. Alii novam patriam antiquæ prætulerunt, in exsiliis suis sedibus remanentes. Quæ singulatim nunc claranda, & probanda.

II. *Rediisse aliquos, ita ostenditur. Ediçtum Cyri omnibus qui de populo Dei erant, per totum regnum suum facultatem dedit redeundi.* 2 Chr. XXXVI. v. 22. 23. Ezr. I. v. 1. 2. 3. 4. *Excitavit Jehova spiritum Cyri, regis Persidis, ut promulgaret per totum regnum suum, idque etiam scripto, dicendo: .... Quis inter vos DE TOTO POPU-*

LO EJUS EST? *Iehova Deus ejus sit cum eo, & ascendito .... Et quisquis residuus fuerit ex omnibus locis ubi peregrinatur, sublevante eum homines loci illius argento & auro. Per totum autem populum Dei, non duæ saltem tribus Iuda ac Benjaminis cum innexis sibi Levitis, aut illis etiam Israelitarum qui pridem eorum se politice adfociaverant, intelligendæ sunt, sed universus Israël. Id quod colligimus ex consimili edicto Artaxerxis. EZE.VII.V.13. a me constituitur Lex, ut quicumque sponte se obtulerit in regno meo e POPULO ISRAELIS, ... ad proficiscendum Hierosolymam tecum proficiatur. Quæ si conferantur, facile perspiciemus, populum Dei, & populum Israël ejusdem esse extensionis.*

III. Ex potestate ista sibi facta *adscederunt viri populi Israël. EZE.II.V.2. & לְיִשְׂרָאֵל הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם* *Primores patrum familiarum Israël. cap.IV. v.3.* Quod sane ad solam Judæ tribum restringere nulla jubet ratio. Nam quod quidam dicunt, *Israelitas* vocari, ut vel a *Samaritanis*, vel a *Levitis* ac sacerdotibus distinguantur, plumbeum aut vitreum est. Quid enim attinebat *Israelitas* a *Samaritanis* distingui, quorum nulla prorsus facta erat mentio, quosque cum *Zorobabele* in terram non venisse, etiam Ezra tacente, res ipsa loquebatur. Cæteri autem a *Levitis* non tam commode distinguuntur nomine *Israelis*, quod toti populo commune est, quam nominibus *Juda* aut *Benjaminis*, quippe discretivis tribuum.

IV. Firmat hoc argumentum doctissimi *Lightfooti* observatio. Numeratur populus e Babylone redux, Ez.II. computaturque summa totalis v.64. *quadrages bis mille trecentorum sexaginta.* Et tamen non adsurgit numerus familiarum illic singulatim enumeratarum, ultra *trices mille*: unde non improbabiler colligas, cætera *duodena millia*, quæ intra summam totalem comprehenduntur, & tamen familiatim non enumerantur, e decem Tribubus fuisse, quorum stemmatographia, ut mox docebimus, tam accurate assignari non potuit. Ita ante *Lightfootum Seder Olam Rabba cap.XXIX.*

V. Adde, reduces illos *habuisse quemque in civitate sua. EZE.I. v.1.* Constat autem non solum civitates *Iuda*, strictè sic dictæ, sed & cæteras *Israelis*, ad regnum olim *Samarie* pertinentes, oc-

CAP. V.

Status eorum ex X Tribubus, qui post solutam captivitatem Babylonicam una cum Judæis in patriam redierunt.

- I. *Soluta captivitate Babylonica, nonnulli ex X Tribubus cum Judæis redierunt; sed alii quam plurimi manserunt in exiliis suis sedibus.* II. — X. *Rediisse aliquos, multis argumentis probatur.* XI. *Fore ut redirent prædictum est Jes. XIV. v. 1.* XII. *Mich. II. v. 12.* XIII. *Jer. III. v. 12.* XIV. *Jer. XXX. v. 3. 4.* &c. XXXIII. v. 7. &c. XV. *Qui ex decem tribubus cum reducibus Judæis in terra sua habitaverunt, fuere in triplici differentia.* XVI. *Neque ut olim distinctas pro suis quisque tribubus & familiis possessiones habuerunt.* XVII. *Qui ex iis tribum & familiam suam conservaverunt, id habuerunt ex privatis commentariis: publicos vero Catalogi cum regno perierunt.* XVIII. *Alii ne sic quidem genealogias suas sciverunt.* XIX. *Multo minus habuerunt sibi præstita isti distinctam Rempublicam: sed coaluerunt cum tribubus.* XX. *Quod & prædictum est Jes. VIII. v. 14.* XXI. *Es. XLVI. v. 9. 10.*

I.

Soluta captivitate Babylonicâ, ubi TERTIA incipit, non unus fuit X Tribuum habitus. Nonnulli cum Iudæis patriam suam reversi, sed pauci; si vel cum pensilam, vel cum versitate, vel cum reducibus ex Juda, vel cum benedictione immensum posteritatem antiquæ prætulerunt, in exilium nunc claranda, & prout

II. *Rediisse aliquos de populo Dei erant deundi. 2 Chr. XX. spiritum Cyri, re idque etiam sc*

TRIBUBUS ISRAELIS. CAP. I

LO EJUS EST? Iehova Deus ejus sit cum eo, & ad
 quisque residens fuerit ex omnibus locis ubi peregrinatus
 eum homines loci illius argento & auro. Per totum
 Dei, non duæ saltem tribus Iuda ac Benjamin cum
 Levitis, aut illis etiam Israelitarum qui pridem eorum
 adsociaverant, intelligendæ sunt, sed universas. Id quod
 colligimus ex consimili edicto Artaxerxis. Ezr. VII. 12. & in
 stituitur Lex, ut quicumque sponte se obtulerit in regem suum & Per-
 LO ISRAELIS, ... ad proficiscendum Hierosolymam
 sur. Quæ si conferantur, facile perspiciemus, populum Dei, & po-
 lum Israelis ejusdem esse extensionis.

III. Ex potestate ista sibi facta ascendemus
 Ezr. II. v. 2. & חֲמִשָּׁה עָשָׂר מִלְּחֵימָה
 miliarum Israelis. cap. IV. v. 3. Quod sine ad solum Jek
 restringere nulla jubet ratio. Nam quod quidem dicitur, fructus
 vocat, & v. 2. Samaritanæ; v. 2. Erubis ac fructibus distin-
 tur, plumbeum aut vitreum est. Quid enim simile fructus & de-
 marisante distingui, quorum nulla propterea distinctio, pro-
 que cum Zerobabel in terram suam venisset, cum Ezr. diceret
 res solo in portibus. Cuiusmodi autem Levitis in eis non
 dicitur, non nomine Israelis, sed totum populum
 quodammodo claudat, aut videtur, per dicitur.

x X
 o Dei
 a Ne-
 indultæ,
 mia XII.
 qui attin-
 raëlis : ecce
 uda convellero
 rursus misereat
 onem suam, &

ras acceptis regiis Antiq. lib.
 pulo Dei facta suis, XI. cap. V.
 onem degobant, &
 exemplar vero ejus in

S HOMINES, trans-
 e, & erga Ezram bene-
 multi vero ex eis, adsum-
 runt, cupientes reverti Hie-

extant in hanc rem vaticinia;
 Jesaias postquam Babylo-nici Im-
 edixisset; subjungit Cap. XIV. v. 1.

X x 3

Mi-

cupatas habitatasque fuisse. *Samaritaniam* quidem ipsam, aliasque nonnullas urbes tenebat ea Barbararum gentium colluvies, quam *Assyrii* invexerant: at *Galileam Decapolim*, plurimosque imperii Israëliti tractus populo Dei infessos fuisse, novi Testamenti historia abunde docet. Quos autem e populo Dei incolas habuere? *Judeos* fortasse ac *Benjaminitas*? At illi, initio saltem, pauciores numero fuere. quam ut suam replere terram potuerint. Tum etiam, quemque in civitate sua habitasse, non alienas occupasse, Ezras auctor est. *Galilea* autem prisca incolæ fuerunt *Isascharita*, *Zabulonita*, *Nephtalita*, *Ascherita*, partim etiam *Danita*. Idcirco Christi quoque tempore regio ea *terra Zabulonis & terra Nephtali* vocatur. Matth. IV. v. 15.

VI. Dubium autem omne tollitur 1 Chr. IX. v. 2. ubi Ezras, la-terculum eorum qui ex Babylónica captivitate redierunt orsurus, ista inquit: *Et habitatores primi qui venerunt in possessionem suam, per urbes suas, fuerunt ISRAELITÆ, Sacerdotes, Levita & Nethinai.* Hi primi avitas sedes cur occupaverint, in mundo ratio est. Quia videlicet horum omnium certa erat possessio, nec jus iis habitandi in urbibus tribuum, *Jude & Benjamin*: inter quarum tribuum familias ex tabulis genealogicis nova possessionum distributio facienda erat.

VII. Postmodum Ezras, novo comiteatu ab Artaxerxe impetrato, præter *Sacerdotes, Levitas, & Nethinaios*, alios quoque ISRAELITAS in patriam reduxit. Ezr. VII. v. 7. Quumque relicta jam Babylone ad flumen quod Ahavam alluit venisset, lustratoque populo Levitas decesse deprehendisset, misit ad Iddonem primarium in loco *Casiphia* dicto, ut adducerent inde ministros pro domo Dei. Ezr. VIII. v. 15. 17. *Casiphia* autem *Caspiorum* terra esse videtur, ubi X Tribuum sedes. Nam & nomen apprime convenit, & res attestatur. Quia enim in *Babylonia* vel *Persia*, unde veniebat Ezras, ubi Judæi commorati fuerant, non inveniebat sufficientem numerum ministrorum pro domo Dei; ex qua eos terra petere potuit, si illam excipias ubi Israëliti tunc debebant?

VIII. Sed & illud validum nobis argumentum suppeditat, quod Ezr. VI. v. 16. 17. memoratur: ISRAELITAS, sacerdotes, ac Levitas, & reliquos REDUCES DEPORTATIONIS, dedicationem

nem domus Dei cum gaudio celebrasse, & præter multas alias hostias in dedicatione sacrae Aedis obtulisse *duodecim hircos lactentes in peccata* PRO TOTO ISRAELE, PRO NUMERO TRIBUBUM ISRAELIS. Quod repetitur cap. VIII. v. 35. *Qui venerant a captivitate redutes deportationis obtulerunt holocausta Deo Israël,* *juvencos DUODECIM PRO TOTO ISRAELE.* Dubium non est quin hæc facta sint ad exemplum dedicationis Tabernaculi per Moysen, & Templi prioris per Salomonem factæ. Uti ergo ea sacrificia pro iis oblata fuerunt, qui tabernaculum templumque frequentaturi erant: ita & hic. Unde conficitur, totum Israël, omnesque duodecim tribus, id est ex singulis aliquos, templi consortes fuisse, partemque suam in illius dedicatione habuisse.

IX. Denique, quid ni in terram suam redierint Israëlitarum X Tribuum, quum etiam vicini Judæorum, qui tamen de populo Dei non erant, ut *Moabita, Ammonita, Idumai, Philistai*, alique a *Nebucadnezare* deportati, occasione libertatis populo Dei indultæ, ad sedes suas paullatim remigrarint? Juxta illud Jeremiæ XII. v. 14. 15. *Sic ait Jehovah de omnibus vicinis meis malis, qui attingunt possessionem quam possidendam tradidi populo meo Israël: ecce ego convulsurus sum eos e terra sua, quum domum Jebuda convellero e medio ipsorum. Eritque postquam convulsero eos, ut rursus misceat me istorum, & reducam ipsorum quemque in possessionem suam, & quemque in terram suam.*

X. Sacrae Historiæ consentit *Josephus*. *Ezras* acceptis regiis Antiq. lib. XI. cap. V. litteris, quibus in patriam redeundi potestas populo Dei facta fuit, advocata Judæorum concione qui apud Babylonem degebant, & perlecta epistola, ipsam quidem retinuit: exemplar vero ejus in MEDIAM, AD OMNES SUÆ GENTIS HOMINES, transmisit. Qui cognita regis erga Deum pietate, & erga Ezram benevolentia, omnes vehementer sunt lacati: multi vero ex eis, adsumtis suis facultatibus, Babylonem venerunt, cupientes reverti Hierosolyma.

XI. Multa quoque & prælustria exstant in hanc rem vaticinia; ex quibus nunc pauca dabimus. Jesaias postquam Babylonici Imperii per Medos everfionem prædixisset; subjungit Cap. XIV. v. 1.

Miserabitur Iehova Iacobi, & eliget rursus ISRAELITAS, quos exponat in terra ipsorum, adjungetque se advena ipsi, & associabunt se domui Iacobi. Nota. I. Promissionem hanc fieri, Iacobo & Israël, quæ generalia totius gentis nomina sunt, neque uni alicui tribui citra necessitatem adstringenda. II. Promitti Israël rehabitationem terræ: & nequis id in longe post futura tempora rejiciat, uti *consequens excidii Babelis*. Populus vero reduci videtur in terram suam, quando illi qui politiam formare possunt reducuntur, data cæteris libertate se iis aggregandi. III. Reductioni in terram adjungi *accessionem profelytorum & adfectionum domui Iacobi*: quod impletum est in Moabitibus & Idumæis qui victi & sacra Israëlitarum suscipere coacti sunt. (Confer Num. XXIV. v. 17. 18. 19. ubi *confractio laterum Moabi, & hereditatio Edom, & montis Seir*, ponuntur ut connexum antecedens dominationis Messiae) sed præcipue in vocatione gentium quando τὰ ἔθνη facta sunt συγκληρονόμα - καὶ σύνσωμα, καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας. Eph. III. v. 6. & *Zioni dictum est, hic & ille genitus est in ea.* Ps. LXXXVII. v. 5.

XII. Jesaiæ οὐγγεον. Michas in eandem mentem prophetauit. Cap. II. v. 12. *Colligendo colligam te, Iacob. TE TOTUM: congregabo reliquias Israël.* Agit de tempore revelationem Messiae antecedente, de qua vers. 13. Prædicatque reductionem captivorum in terram Canaan, non Iuda solum, sed & *reliquiarum Israël & Iacobi totius*, ut nulla tribus desit: non quasi nulli ex tribubus in terris exilii mansuri essent; nam & Judæorum multi manserunt in Babylone: sed quod omnibus daturus esset occasionem redeundi, si vellent; & ex omnibus actu reducturus quos ad hoc delegerat. Verum plura mox de hoc vaticinio dicenda erunt.

XIII. At omnium clarissime Jeremias Cap. III. v. 12. *Abi ne proclames verba hac versus Aquilonem, dicens, revertere AVERSA ISRAEL, dictum Iehova: non faciam cadere faciem meam erga vos, nam benignus sum, dictum Iehova, non adservo iram in seculum.* Quandoquidem tetriora erant crimina Iuda delictis X Tribuum, jubetur Jeremias se *aquilonem* versus convertere; ut compelleret *Israhelitas* abductos jam in *Mediam*, aliaque loca remota ad septentrionem:

trionem : eosque invitaret ad resipiscentiam , cum oblatione Divinæ gratiæ , quam cumulatissime iis præstiturus erat , quum aliis multis beneficiis , tum etiam reductione in terram suam. Ita enim vers.14. *Revertimini Filii avertentes, dictum Jehova, כי אנכי בעלתי בכם* quia ego conjugio junctus sum vobis , vel ut alii , *dominium exercui in vos* , id est , severius vos habui , regnum meum in vos retinui quidem , sed brachio extenso , & ira effusa. *Et recipiam vos , unum ex civitate , binos ex familia* , paucos e multis. Etiam si in integra aliqua civitate vel unus modo , ex integra tribu bini saltem mihi auscultarent , non tamen eos despiciam , & adducam vos Zionem.

XIV. Concinit & illud Jer.XXX.v.3. *Ecce dies venturi sunt, dictum Jehova, quum reducam captivam multitudinem populi mei, ISRAELIS & JUDÆ, ait Jehova : & me reducete eos in terram, quam dederam majoribus ipsorum, possidebunt eam.* Iterumque commate.4. *Hac sunt verba qua locutus est Jehova de ISRAELE & de JUDA. & 10. Tu ergo ne timeto, serve mi Jacob, dictum Jehova, neque consternator Israël: nam ecce ego servaturus sum te a longinquo, & semen tuum e terra captivitatis sue: ut reversus Jacob quiescat & tranquillus sit.* & 18. *Sic ait Jehova, ecce ego reduco captivam urbem tentoriorum Jacobi, & tabernaculorum ejus miserebor.* Nota I. Distinctam hinc mentionem fieri *Israëlis* & *Juda* , qui deinceps uno *Jacobi* nomine junctim veniunt. II. Toti *Jacobo* , id est *Israëli* & *Juda* , promitti reductionem e terra captivitatis suæ in terram patribus olim suis possessam. III. Quod reductio ista antecedit *Ἐμφύλιαν ἱεραρον* Messia , de qua com.21. & turbinem indefinenter hospitaturum super caput improborum : qua similitudine indigitatur conditio *Israëlis* rejeeti & indurati post spretum Messiam. com.23.24. Adde Cap.XXXIII. v.7. *Reducam captivam multitudinem JUDÆ, captivamque multitudinem ISRAELIS, & edificabo eos ut antea. 13. In civitatibus montanis, in civitatibus humilis loci, & in civitatibus australis plage, & in terra Benjaminis, ac in locis circumjacentibus Hierosolyma, denique in civitatibus Juda, adhuc transibunt greges, opera numerantis, ait Jehova. 14. Ecce dies venturi sunt, dictum Jehova, quum prestabo verbum istud optimum quod prolocutus sum* erga

erga domum ISRAELIS, & erga domum JUDÆ. Iterum designatur tempus antecedens & comitans nativitatem Christi, de qua com. 15.

XV. Quicumque cum Judæis e Babylone reducibus in terra habitaverunt e cæteris tribubus Israël *ii triplicis* omnino ordinis fuisse videntur. Vel *ex illis* orti, quos reliquerant *Assyrii*: vel eorum propago, qui religionis amore dudum sibi res cum *Judæa gente communes habere voluerunt*, iiscum abducti, reduci que: vel denique illis *prognati*, quos in *Assyriam Mediamque deportatos* sæpe audivimus. Omnes tamen *exiguum* fecere numerum, sive cum cæteris eos contribulibus suis, sive cum Judæ reducibus contendas. Id quod Jeremias prædixerat, & historia omnis fidem facit.

XVI. Idcirco non *ut olim distinctas* pro suis quique *tribubus*, ac *familiis*, urbium, vicorum, villarumque *possessions* habuere. Fuit quidem sub templo secundo vulgata terræ partitio in GALILÆAM & JUDÆAM, quas SAMARIA determinabat. Et sicut *hæc Cuthæorum* posteris plurimum infesta, *istæ Judæis* stricte sic dictis inhabitata, ita & *illam Israëlitas* aliarum tribuum habuisse, ad veritatis similitudinem propensum est. Adeo quidem ut quos constabat *Zabulonitas* esse in antiqua *Zabulonitide*, *Nephthalita* pariter in sua provincia vixerint: & sic de cæteris. Attamen nequaquam tam accuratâ facta est possessionum inter eos distributio, atque olim. Nec potuit fieri: partim ob exiguum eorum qui redierunt numerum, partim quia *Cuthæi* non contemnendam *Israëlitis* portionem occupabant: sed vel maxime, quia stemmatographiam suam *Israëlita* amiserant, secus ac *Judæi*, quorum indices genealogici, ad reditum in terram & ultra producti, apud Ezram, Nehemiam, & in primo Chronicorum existant.

XVII. Postulat hæc observatio aliquam *ἐπιμνην*. Scivere quidem Israëlitarum multi ex privatis commentariis, cujus tribus essent. Ita *Annam* Prophetissam de tribu *Aser*, *Paulum* Apostolum de tribu *Benjamin* fuisse constat. Nequiverunt tamen gentilium suorum non interruptum indicem ex *publicis* catalogis edere. Non potuit, verbi gratia, *Anna* prophetissa ostendere, qua filiorum nepotumque recta linea ab *Aser*, stirpe suæ tribus, descendisset. Et

Et hoc Hebraei interpretes existimant ab Ezra innui 1 Chr. IX. v. 1. *Et omnes Israelita* *הַיִּשְׂרָאֵלִי*, recensiti sunt in genealogiis, & ecce scripti sunt in libro Regum Israelis: Judaei autem deportati sunt in Babel propter praevaricationem suam. Quorum verborum ex mente Salomonis Iarchii, & Davidis Kimchii, hæc est *παράφρασις*: Habuere & Israelitæ decem tribuum suas genealogicas recensiones, quæ in annales regum relatæ in Archivis asservabantur: sed istæ cum eversione regni abolitæ perierunt: quam ob causam ego Ezras successionem illarum tribuum ulterius non deduco. At Judaei in Babyloniam ob peccata sua deportati, stemmatographiam suam, cujus partem hic exhibeo, eò detulerunt, inde retulerunt.

XVIII. Non defuere etiam quibus ne *tribus* quidem suae memoria superesset. Quales illi de quibus Nehem. VII. v. 6. *Hi sunt qui ascenderunt ex Telmolach, Telcharsa, Cherub, Addam, Immer* (quæ videntur nomina regionum esse aut urbium, in Assyria vel Media sitarum) neque potuerunt indicare familiam majorum suorum, & semen eorum, utrum ex Israelitis essent. Qui tamen, Iosepho & re teste, Israelitas se esse profitebantur: sed, amissis tabulis genealogicis, ne quidem memoriam nominis reservaverunt quod tribui suae proprium erat. Vide sis Iacobi Atingii Schilo. Lib. IV. Cap. XII.

XIX. Qui non habuere *distinctas* pro tribuum ratione in nova Republica *possessiones*, eos multo minus *distinctum* sibi principatum regnumque habuisse æquum & verum est. Sed coaluerunt in unum Reipublicae corpus cum tribu *Juda*, eique accensiti, atque *Iudeorum* nomine nuncupati sunt. Partim quia reducibus ex tribu Judae nequaquam pares erant, *ὅτι ἐν ἀίῳ*, ut ille ait, *ὅτι ἐν ἀριθμῷ*. Partim quia post captivitatem Babyloniam summa rerum penes *Judeos* fuit, aut penes sacerdotes *Levitas*, jam inde a schismate Jeroboami tribui Judae innexos. Quomodo, uti erudite hæc comparat Doctissimus WILHELMIUS, *Romani Albanis & Sabinis*, licet in urbem adscitis, non tamen hunc honorem deferre voluerunt ut ab iis simul populus denominaretur.

XX. Neque hæc *coalitio Israelitarum cum Juda regno* indicta Prophetarum carminibus est. Jesaias quum dicit; *Lehovam in sanctuarium* quidem fore, sed & simul *in lapidem offendiculi* DUABUS

Y y

DOMI-

DOMIBUS ISRAELIS, Jes. VIII. v. 14. subinnuit, duas has domos, & duo regna prius reunienda, ut fiant unus populus atque una Respublica, antequam Jehova fiat in sanctuarium, & offendiculum ambabus illis domibus, non distinctis temporibus vicibusque, sed simul. Et apud Jeremiam Israël inclamatur, *Accipiam vos, & adducam vos Zionem.* Jer. III. v. 14. Vos quoque in Zione, ubi regni Metropolis, & Templum, religionis centrum est, partem vestram, fortemque habebitis, non ut olim sacris regnove secreti.

XXI. Nec omittendum Zachariæ illud Cap. IX. v. 9. 10. Ubi palam est Messiae regnum describi. Additur autem tanquam nota temporis istius. *Et excindam currum ab Ephraim & equum ab Hierosolyma.* Quibus verbis tria significantur. I. Ephraim & Judam, quæ duæ olim principes tribus erant, fore combinatas: ut unius senatus gubernationi subsint. II. Habituras eas aliquando *currum & equum*, ita ut altera currum, altera equum conferat: id est, junctis viribus decus bellicum magnis triumphis asserturas. Quod factum in bellis *Asmonæarum*, item contra *Moabitas & Edomæos*. III. Potestatem belligerandi iis ademptum iri, circa adventum Christi: quod factum per *Pompejum & Augustum*, dein per *Vespasianum*. Summa huc redit: *Ephraimo & Juda* communes res omnes fore, tam prosperas, quam adversas, quippe una junctis Republica.

C A P. VI.

Beneficia eximia a Deo collata in Israëlitas reduces.

- I. *Reducunt Israelitarum magnum incrementum predixit Iesaias* Cap. IX. v. 2. II. III. IV. V. *Michas* Cap. II. v. 13. *cujus vaticinium, quia multa continet, fusius exponitur.* VI. VII. VIII. *Obadias.* v. 17. & seq. IX. *Sepharad non est Hispania.* X. *Amplificationem Israelitarum comitatur Messia adventus.* XI. *Consentit Ieremias.* Cap. III. v. 16. XXX. v. 18. 19. XII. *Et Zacharias* Cap. VIII. v. 11. XIII. *Nec prophetiam frustravit even-*
tus.

ius. XIV. Incredibilis multitudo civium in urbe Ioppe. XV. Israelitis X Tribuum obtigit prima Evangelii predicatio. XVI. XVII. Atque id quoque secundum Prophetiam. Gen. XLIX. v. 21. XVIII. Qui primi ad Apostolatum vocati sunt ex X Tribubus fuerunt. XIX. Quinam sint Notzerim in monte Ephraimi. Jer. XXXI. v. 6.

I.

ISRAELITÆ, qui primum *exiguo* in terram suam numero redierant, Divina postmodum benedictione in immensum numerum excrevere. Et id quoque juxta prophetias, quæ constanter reducis populi incrementa promittunt. *Jes. IX. v. 2. Amplificasti gentem: totum Israël: & eam nominatim Israël partem, cui olim in tenebris ambulanti primum oborta est magna Evangelii lux. Quod factum in sedibus decem tribuum, uti mox videbimus. Non magnificasti latissiam.* Non tamen ea populi amplificatio sufficere potuit ad magnum illud gaudium toti genti promissum. Considerandum adhuc iis aliquantisper erit in tenebris & umbra mortis. Et quicquid hactenus gavisi sunt, nihil est ad exuberantissimam hanc lætitiā quæ iis imminet. Nam *lacabuntur* aliquando *coram te*; quando tu te facie ad faciem videndum præbebis, pro typica præsentia in propitiatorio veram exhibebis. Hæc est illa *χαρά μεγάλη*, de qua Angelus Luc. II. v. 10. Agitur ergo de eo tempore quod Messia *ἐμφανίαι* antecedit. Sicut etiam Cap. XXVI. v. 15. *Addidisti ad gentem, Iehova, addidisti ad gentem: & glorificatus es, exhibitione Messia.*

II. In eandem, nisi fallor, sententiam *Michas* Cap. II. v. 12. 13. quod vaticinium, supra à nobis breviter laudatum, fusius nunc exponere animus est; ut omnes, quantum fieri potest, lectorum animis scrupulos eximamus. *קָהַן יִסְתַּחֲפֶהָ יַעֲקֹב כָּל־ךְ, Congregando congregabo te JACOB, TE TOTUM, omnino congregabo reliquias Israel: simul disponam eos ut oves Botzra, ut grex in medio ovilis sui, perstreperet præ multitudine hominum. Ascendet הַפָּרָץ effractor in conspectu eorum, percurrunt & transeunt portam, & exennt per eam: transitque rex eorum ante ipsos, & Iehova, in principiis illorum.* Non desunt ex interpretibus, qua Judæis, qua Christianis, qui contendunt, Deum hæc peri-

Y y 2

copa

copa minas suas adversus Israëllem persequi, & de violenta eorum coarctatione in munitis locis metu hostium agere: quasi dixisset: Efficiam ut cogente hoste congregemini in urbibus vestris munitis, quas ille obsessurus est: imprimis ut oblideamini intra *Samaritam* & *Hierosolimam*: nam par fors utrique populo prædicitur. Per *Iacobum* intelligi possunt *decem tribus*; per *reliquias Israël*, duæ tribus reliquæ. De illis dicit Deus, cogam vos in unum deportandos, non ex parte, ut per *Tiglaspilearem*; sed omnes, per *Salmanassarem*. De his, in unum conducam, idque per *Nebucadnetzarem*. Ibi pariter ponentur ut *grex in Botzra*, quemadmodum *Botzrana* oves intra septa coguntur. Confer *Jes. XXXIV. v. 6. Quoniam victima Domino est in Botzra*. At Græci alia puncta legerunt: & ב sumfere pro præpositione, צרה autem pro *angustia*. Nam transtulerunt ας πρὸς τὰ ἐν θλίψει. Ibiq; confertim erunt ac *tumultuabuntur*, in angustis illis ob prementem multitudinem strepitum tumultuosum edituri. Et sic *effractor* notaret militem Assyrium & Babylonium, oppugnantem & expugnantem urbes illas. Ita fere *Pater Davidis Kimchii*, *Theodoretus*, *Vatablus*, *Iunius*, *Drusius*, *Grotius*, alii, qui, quantumvis quoad singula hujus vaticinii membra in diversa eant, in eo tamen omnes conspirant, quod פורענות, sive *iudicii denunciationem*, prophetia hac contineri pugnent.

III. At nos cum *Chaldao* & *Veteribus Hebrais*, ac *Rabbi Salomone*, & Christianorum præstantissimis, in alia omnia lubentes concedimus, Deique verba de insigni potius promissione interpretamur, quibus Messiae adventus, & temporis istius characteres, luculente describantur. Nimirum ita solet Deus, ut dirissimas minas dulcissimis temperet promissis ac consolationibus. Cujus rei tam frequentia sunt apud sacros vates exempla, ut neminem id fugere queat qui animum suum ad prophetiarum commentationem appellere statuit. Ex innumeris aliis consideretur nunc modo apud ipsum Micham nostrum tertii capitis cum quarto nexus. Hæc autem verba talia sunt, ut de comminationibus nunquam ea usurpata inveniamus. *Congregare reliquias Israël*, quantum quidem nobis scire datum est, in alia atque benedictionis ac gratiæ significatione nusquam ponitur. Vide *Mich. IV. v. 6. 7.* & *V. v. 6. 7.* *Jes. X. v. 20.*

21. 22. Jerem. XXIII. v. 3. Facere ovium similes, & quidem ovium *Botzra*, quæ pecorosa *Moabitidis* urbs nobilis erat, ubi læta pascua, ovesque optimæ; & similes gregis in caula, qui nusquam tutius & placidius quiescit, non est obsidendos, aut patria pellendos, intra mœnia coarctare. Ne cætera nunc persequar.

IV. A tristibus ergo ad læta transit Deus. Atque hic verborum nexus est, quem acute observavit *Castalis*: si quis ventosus & vanus homo esset, qui mentiretur & multum vini promitteret, huic quantumvis mentienti crederetis potius quam alteri vera dicenti, hoc solo nomine quod læta prædiceret. Sed & ego bona prædicam, & quidem de re omnium maxima, quæ est hujusmodi: postquam vos in exilium, ut supra minatus sum, relegavero, inde colligam. Observandum hic, quibus promittat, tum quid. Promittit aliquid congregationi *Jacobi*, & quidem toti, tam decem tribubus, quam *Juda*; tam populo *Samaria*, quam *Hierosolyma*. Super utrisque enim Propheta verbum *Jehovæ* viderat; utrisque excidium prædixerat. Cap. I. v. 1. 6. 9. Utrosque nunc consolatur.

V. Utrisque ergo promittit, I. *Reductionem ex captivitate* sua in terram *Canaan*, ita ut nulla tribus desit. Non quali singuli actu reducendi essent. Cerrum enim est *Israelitarum* plerosque non rediisse, & *Judaorum* magnam partem mansisse *Babylone*. Sed quod omnibus, ut supra ostendimus, aperienda fuerit porta, & danda redeundi libertas. II. *Conjunctionem reliquiarum de decem tribubus* cum *Juda* in unam *Politiā* & communionem religionis in uno templo; à quibus rebus sejuncti olim fuerant per schisma *Jeroboami*. Hoc significari videtur iis verbis, congregando congregabo reliquias *Israelis*, associando eas inter se & cum *Juda*, ut simul constituent totam congregationem *Jacobi*. III. *Amplificationem Israelis*, tam numero, quam rerum omnium affluentia. Quæ eleganter significatur emblemate ovium *Botzra*, & gregis in ovili suo recubantis, perstreptentisque præ multitudine. Confer *Zach. II. v. 4.* IV. *Exaltationem Israelis ex omnibus angustis*, quibus post reditum ex captivitate *Babylonica* exercendi erant, potissimum per *Syriæ Reges*. Prædicatur ergo fore, ut, potentia Dei *Macchabæos* aliosque strenuos populi duces animante; qui *Perfractoris* instar iis præituri erant, angustias illas omnes perrum-

pant, terram subigant, urbes occupent, easque retineant, & ex iis prodeant, atque ubi lubitum fuerit in easdem redeant. V. *Dationem Messia*, qui futurus esset & *Rex eorum ante ipsos*, & *Iehova in principis illorum*. Hæc enim prophetiarum series ad Judæorum convictionem probe attendenda est. *Assyriaca Israelis captivitas*, tum *Babylonica Iuda*. Reductio populi. Ejusdem multiplicatio, angustia, liberatio. Occupatio terræ totius, & vicinarum regionum. Tum adventus Messia. Quas temporum notas, ut alibi passim, ita & hic cernimus.

VI. Copiosus quoque in hanc rem Obadias est, qui postquam procaci petulantique *Efavo*, id est *Idumæis*, tristitia sua fata cecinisset, inde a versu 17 lætiora multo *Israelis* pollicetur. *In monte Zionis*, secus ac in monte *Sair*, ubi nemo elabetur, in monte, inquam, *Zionis*, erit *עֲרֵב פְּלִיטָה* *evadentium multitudo*, eo e terris captivitatis suæ sese recipientium. *וְהָיָה קֹדֶשׁ* *Eritque sanctuarium*, reædificabitur ibi templum. *Et hereditario jure possidebunt domus JACOBI*, sine ullius tribus exclusione, *hereditarias possessiones suas*. *Eritque domus JACOBI*, tota *Israëlitarum* *Reipublica*, velut ignis, & *domus JOSEPHI*, quæ principatum olim decem tribuum obtinuit, nunc tribui *Iuda* associata, erit *flamma*, undique hostes suos devorans. *Domus autem Efavi in stipulam, ut accensi in hos consumant ipsos*. Quemadmodum stipula ignem facile concipit, & cito absumitur ab eo, ita *Idumæi* & facile & cito ab *Israëlitis* debellabuntur. *Neque erit superstes domui Efavi*, qui nocere *Israëli* queat, aut judicia Dei avertere: *Iehova eloquitur*. Cujus consilia ut cassa, cujus dicta ut inania sint, fieri nullo modo potest.

VII. *וְיָרְשׁוּ הַנֶּגֶב אֶת הָרַע וְהַשְׂפֵּלָה אֶת פְּלִשְׁתִּים* *Et hereditario jure possidebunt australes montem Efavi, & humilis regio Philistæos, & hereditario jure possidebunt agrum Ephraim & agrum Samaria: & Benjamin Gileaditidem*. Id ut intelligatur faciendum est, Judæam olim, Josuæ XV, in quinque partes divisam fuisse: ex quibus una ibi vers. 21. *נֶגֶב*, id est *Australis*, prope *Idumæam*, altera *שְׂפֵלָה*, id est *humilis*, dicebatur vers. 33. vicina *Philistæis*. Docetur ergo, *Israëlitas* non solum pristinam hæreditatem suam cum sua iusta magnitudine & plena integritate obten-

obtenturos, tam quod longitudinem, quam quod latitudinem attinet; sed etiam eandem amplificaturos. *Australem* enim Judææ regionem *Idumææ* conterminæ, *humilemque* adjacentis *Palæstina* adjectione, & *Benjaminem Gileaditide* auctum fore: adeo ut habitationem suam ultra *Jordanem* extendere præ maxima multitudine cogatur.

VIII. Quod sequitur comma vigesimum, verti potest bifariam: vel in hanc mentem, *Et deportata copia ista Israëlitarum, qui sunt Cananai*, id est inter *Cananaos* dispersi, *Sareptam usque*, quæ *Sidoni* vicina fuit, & *deportati Hierosolymorum qui sunt in Sepharad*, *hereditario jure possidebunt civitates australes*; id est habebunt jus & accessum ad urbes illas Judææ, commercio & religione iis juncti. Ita *Chaldaei*, R. *Salomo*, & *Kimchi*, *Pagninus*, *Vatablus*; *Coccejus*, alii. Vel in hanc mentem, *Et deportata copia ista Israëlitarum, quod sunt Cananaorum Sareptam usque*, scilicet possidebunt, quod *anō 5 xavū* repetendum est, *Et deportati Hierosolymorum id quod est in Sepharad possidebunt cum civitatibus australibus*.

IX. Nugas agunt Judæi qui per *Sepharad Hispaniam* intelligunt, audentque tam fanatica expositione eorum regnorum possessionem sibi spondere. De *Sarphat* quidem constat, fuisse eam urbem *Sidoniorum*. 1 Reg. XVII. v. 10. *Sarepta*, inquit, *Iosephus*, est notum oppidum in finibus *Cananaorum* medio inter *Tyrum* & *Sidonem* intervallo. *Antiq lib. VIII. cap VII.* De *Sepharad* nihil alibi legitur, itaque itum est in varias sententias. Aliis locum *Babylonia*, aliis *Bosphorum*, aliis *Hispaniam* intelligentibus; aliis vertentibus, *finis dominatus ipsorum*; quasi derivanda vox esset a כף *finis* & דרר *dominatus est*. In tanta caligine facilius quid fugias dignoscitur, quam quid sequaris. Et fortasse prudentissime omnium agit, qui ignorantiam falsus nihil asserit. Non est improbabile fuisse locum in *Babylonia*, tunc notum. Nobis suffecerit, præmitti insignem Israëlitarum amplificationem.

X. Quam consequetur aut comitabitur Messiae adventus. Ita enim pergit Propheta. *Et ascendent servatores in monte Sionis, ad judicandum montem Esavi.* Quod vel de *Politicis Servatoribus* intelligi potest, quales *Hyrcanus* ac successores ejus, qui *Hierosolymis* agentes jus dixerunt *Idumæis*; vel de *Ecclesiasticis* & *Spiritua-*

ritualibus, quales *Apostoli*, *Evangelista*, cæterique verbi Divini præcones, qui unici illius Sospitatoris Jesu asseclæ & ministri, per ipsius præconium & fidem, tam se ipsos servarunt, quam alios. 1 Tim. IV. v. 16. Jac. V. v. 20. Et illi *judicarunt montem Esavi*, judicia Dei in hostes & hypocritas pronunciando. *Regnum autem fiet jehova*. Qui in Christo regnum cælorum, toties promissum, Ecclesiæ exhibuit. Iterum hic eandem rerum συνάφαιαν videmus.

XI. Consentit Jeremias Cap. III. v. 16. *Et fiet quum multiplicabimini, & fructificabitis in terra, in diebus illis, ait jehova, non dicent amplius arca fœderis jehova*, &c. Eos dies describit, quibus *Israelita* fideles Messîæ præsentia fruenter, non gravate carituri erant arca fœderis, quæ utut olim egregium exhibendi Messîæ symbolum esset, testimonium tamen erat nondum exhibitum. Illorum dierum signum antecedens & concomitans constituit, multiplicationem & fructificationem populi in terra. Et quod notandum, id dicere jubetur *aversa Israël*, cum Juda redituræ. Cui itaque hæc promissio multiplicationis speciatim competit. Adde Cap. XXX. v. 18. 19. *Sic ait jehova: ecce ego reducam captivam turbam* TENTORIORUM JACOBI, *& tabernaculorum ejus miserebor. Et prodibit ex eis vox gratiarum actionis*, ob publicas & privatas benedictiones, *& vox ridendum*, ut in victoria, & pace: *multiplicabo eos, & non minuentur: amplificatione eos & non exigui fient*. Iterum nota, toti hoc Jacobo promitti, & ut signum temporis, quo exhibendus est Messîas: de quo vers. 21.

XII. Non abludit Zacharias Cap. VIII. v. 11. & seq. ubi reduces ex captivitate in hæc verba affatur: *Nunc vero non sum ut diebus illis prioribus ego reliquiis populi hujus, dictum jehova exercituum. Nam sementis pacis est; vitis edit fructum suum, & terra edit proventum suum, cœlique edunt rorem suum, denique facio ut possideant reliquia populi hujus omnia ista. Eritque ut quemadmodum fuistis maledictioni in gentibus, O DOMUS JUDÆ ET DOMUS ISRAELIS, ita servem vos, & sitis benedictioni, ne timetote, confirmantor manus vestre*. Et quæ sequuntur.

XIII. Nec prophetiam frustravit eventus. In tantam enim populus

pulus numerositatem excrevit, ut non suam modo terram frequentissimis urbibus stiparit, quæ eximie etiam in Galilæa fuere, sed & maximas quasi colonias per *Asiam* totam, majorem & minorem, *Aegyptum*, *Africam*, *Græciam*, *Italiam*, *Hispaniam*, duxerit: gentes etiam circumvicinas subegerit, ut *Moabitas* atque *Idumeos*, oppida etiam quam plurima *Palæstinorum* possederit.

XIV. Quam vero partem in isto totius populi incremento Israëlitarum habuerint; una docebit *Ἰσὺς*, oppidum maritimum in ditione X. Tribuum: de qua *Strabo lib. XVI.* καὶ δὲ καὶ ἐνὶ ὁρίσιν αὐτῶν ὁ τόπος, ὡς ἐκ τῆς πλησίον κώμης Ἰαμυνίας, καὶ τῶν κατοικούντων πύκνω τίτλας μυριάδας ἐπιλίξασθαι. *Atque locus hic adeo hominibus abundavit, ut ex Iamnia proximo vico, & circumvicinis habitationibus, quadraginta hominum millia armarentur.*

XV. Hoc quoque de Israëlitis X. Tribuum memorabile, quod prima iis *Evangelii* prædicatio obtigerit. Nam Christus in *Galilæa* primum prædicavit in *Capernaumo urbe maritima*, in finibus *Zabulon* & *Nephthalim*. *Matth. IV. v. 13.* Et aliquoties in *Evangelio* missum se dicit ad *perditas oves Israelis*. *Matth. XV. v. 24.* ad quas etiam mittit Apostolos. *Matth. X. v. 6.*

XVI. Et hoc factum est secundum prophetias. Illam taceo quam *Matthæus* allegat ex *Jes. VIII. v. 23*, & *IX. v. 1*. Labet altius ascendere, ad *Jacobæum* oraculum. *Gen. XLIX. v. 21.* נפתלי ארור שפר יהודה הנחם. Quod ita verri posse Celeberrimus *Interpres* observavit: *Nephthali est cervus emissus ejus qui dat verba decoris.* *Hieronymus* vidit optimum fore, si ad doctrinam *Servatoris cuncta referamus*, quod in portione *Nephthali maxime docuerit*. Utinam prævisset nobis viam qua pateat verba eo commode referri! Nos id conabimur. Id suppono, nulli iustius hoc elogium attribui posse quod *dei verba decoris*, quam Christo Domino, in *cujus labia effusa est gratia*. *Pl. XLV. v. 3.* *cujus palatium mera dulcedo est.* *Cant. V. v. 16.* Cujus λόγοι & χάρις in stuporem auditores dabant. *Luc. IV. v. 22.* Porro insolens *Spiritus Sancto* non est fideles *cervis* comparare. *Cant. II. v. 7.* *Jes. XXXV. v. 6.* *Haba. III. v. 19.* *Pl. XLII. v. 2.* Et *cervus emissus* cujus rei convenientius emblema est, quam tutæ alicujus maxima animi alacritate eo accurrentis, ubi fontes aquæ vivæ ad restringendam diuturnam sitim invenit? Quum er-

go Naphtali *cerva emissa* dicitur *ejus qui dat verba decoris*, quid propius est quam ut iis verbis intelligamus Christum in Naphtalide prædicaturum Evangelium regni & pacis : ac Naphtalitas perruptis mundanarum occupationum retibus, ad Dominum Jesum alacriter accursuros ? Nam & verba ei rei significandæ idonea sunt : & res ipsa consonat. Docuit enim Christus primo in *Capernaum*, quæ urbs sita est in finibus *Zabulon & Naphtalin*, id est in ea regione *Naphtalitica* quæ contermina est *Zabylonitidi*. In iis oris plurima turba, sedibus suis excita, ad Christum audiendum summa alacritate confluit. Matth. IV. v. 25.

XVII. Non dissimulo esse aliquid quod versioni nostræ obstare videatur, nimirum verba Hebræa אֵילָה שְׁלֹחַה posita esse in statu absoluto, ideoque juxta analogiam Grammatices non regere genitivum rei diversæ, ut exponas, *cerva dantis* ; sed potius vocem *cerva*, ut substantivam, jungendam esse cum adjectiva *dans*, ut interpreteris, *cerva dans*. Cæterum illud aliquid prorsus nihil est. Quomodocunque enim verba construas, non effugies anomaliam. Si componas אֵילָה הַנּוֹתֵן *cerva dans* : substantivum feminini generis, adjectivum masculini erit : & præter anomaliam dictionis in anomaliam rei incidet. *Cerva* enim non est *plucre loqui*. Deinde frequenter in Hebræo sermone statum absolutum pro constructo poni, pueri ex *Buxtorfio* norunt. Si cui tamen alia explicatio magis allubescat, per me quidem ea fruatur. Non est nostrum altercari.

XVIII. Illud utique evidens est, Jer. III. v. 15. *Aversa olim Israeli promitti pastores secundum cor Dei, ad pascendum eos scienter & considerate*. Nec prætereundum, eos qui primi ad *Apostolatam* vocati sunt, *Petrus, Andreas* frater ejus, & *Philippus*, fuisse ex *Israelitide* ; omnes enim nati erant *Beſſaida*, urbe Galilææ, in tribu Zabulon. Joh. I. v. 45.

XIX. Consentit Jer. XXXI. v. 6. *Nam dies est futurus quo clamabunt נֹצְרִים NOTZERIM, custodes, sive retinentes, in monte EPHRAIMI, surgite & adscendamus ad Zionem, ad Jehovaham Deum nostrum*. Quos hic per *Notzerim* melius intelligemus, quam Discipulos & Apostolos Christi Domini, qui fuerunt *retinentes* fœderis, & studuerunt *conservare* fratres suos, & ut fi-

di *custodes* ac *vigiles* inclamarant aliis, surgendum esse ex somno & morte; qui denique fuerunt *principes sectæ Nazarenorum* Act. XXIV. v. 5. discipuli & amici *ישוע הנצרי* JESU NAZARENI, illius ipsius quem Jobus profitebatur *נצור האדם* NOSTER HADAM, *custodem hominum*; Job. VII. v. 20. & qui occasione commorationis suæ in Nazaret, oppido ad decem tribuum ditionem pertinente, NAZARENI nomen consecutus est. Matth. II. v. 23. Illi audiendi erant in *monte Ephraim*: emissi a Christo ad *obeundum urbes Israelis*. Matth. X. v. 23. & ut *testes ipsius essent in tota Judæa & SAMARIA* Act. I. v. 8. ubi, ut & in *Galilæa*, florescentes formarunt Ecclesias. Act. IX. v. 31.

C A P. VII.

Historia eorum ex Israele, qui soluta Captivitate Babylonica in terris dispersionis suæ manserunt.

- I. *Longe maxima pars X. Tribuum mansit in terris dispersionis suæ.* II. *Quod & sacra historia docet.* III. *Et Josephus.* IV. *Et prædixerat Hoseas Cap. I. v. 6. 7.* V. *Eorum nonnulli profanis gentibus mixti, inque iis absorpti sunt.* VI. *Alii avita religionis retinentiores, communionem cum fratribus suis Judæis coluerunt.* VII. *Quod Hamanis convitium arguit.* Esth. III. v. 8. VIII. *Judeorum nomen post captivitatem Babylonica non Tribum, sed populum, vel etiam religionem notat.* IX. X. XI. *Evangelica quoque Historia firmat dispersorum Israelitarum cum Judæis commercium.* XII. *Lichtfooti ingeniosa observatio.*

I.

LONGE maximam multitudinem, & corpus atque universitatem X. Tribuum, mansisse in terris dispersionis suæ, neque cum tribu Juda ac Benjaminis in patriam revertisse, tam sacrorum quam exoticorum scriptorum auctoritate comprobari potest.

II. *Primo.* Peremptorium est quod supra adduximus ex 1. Chr. V. v. 26. *Adduxit eos in Chelachum, & Chaborem, & Haram,*

Z z 2

& Ne-

Et *Nabar Gozanem*, USQUE IN DIEM HUNC, id est post scriptos Chronicorum libros, in quibus solutæ captivitatis non semel mentio est. Deinde. *Ezras* ipse profectionem reducum Cap. I. v. 5. describens, præter principes ex *Juda* & *Benjamin*, cum sacerdotibus & *Levitis*, duces alios hujus expeditionis commemorat nullos. Non autem credibile est, si insigni aliquo numero ex singulis tribubus *Israelita* se adjunxissent, eos aut ducibus suis caruisse, aut si duces habuissent, silentio eos ab *Ezra* transmittendos fuisse. Tercio, *Ezr.* II. v. 1. *Neh.* VII. v. 6. impressè dicitur, reversos fuisse ex iis, aut eorum posteris, quos *Nebucadnezar Rex Babylonis* abduxerat. Quod *Judæis*, & *Benjaminitis*, non decem tribubus, longe ante a *Salmanassere* deportatis, competit.

Antiq. lib.
II. cap. v.

III. Suffragatur *Josephus*: Reliqua *Israelitarum* multitudo asuetum jam domicilium noluit relinquere: quapropter duæ tantum tribus per *Asiam* & *Europam* sub Romano degunt imperio. Decem autem tribus nunc quoque ultra *Euphratem* sunt, infinita hominum milia, qua vix est numero comprehendere.

IV. Non incommode hic a nonnullis referri videtur *Hosæ* vaticinium. Cap. I. v. 6. 7. Ubi distinctione inter *Israelitas* & *Judæos* facta, ita infit: Et concepit iterum & peperit filiam, & dixit ipsi; Voca nomen ejus *Lo Ruchama* (hoc est, non adepta miserationem) quia non pergam amplius misereri domui *Israelis*, כִּי נָשָׂא אֶשְׁמָהּ לֹהֶם: quod *Jurinus* vertit, ut nullo pacto condonem illis: *Belga*, sed omnino deportabo eos: *Coccejus*, sed ferendo perferam in ipsos, scilicet sententiam, (omisso & subintellecto conjugato נָשָׂא, quemadmodum etiam 2. Reg. IX. v. 25:) sed domus *Jehuda* miserebor. Proles ea secunda sexu femineo repræsentat ætatem *Israelis* non emendatam magnis istis plagis, quæ vers. 4. 5. prædictæ erant, sed æque scortatricem, quamvis imbecilliorẽ præcedenti. Nomen proli Divino jussu inditum, excludit eam a participatione Divina misericordia. Quæ exclusio in eo collocatur, quod omnino deportandi sint *Israelita*, ex peremptoria Dei sententia, sublata spe veniæ: secus ac *Judæi* qui similiter quidem ob peccata sua deportandi, attamen post breve tempus reducendi erant. Sensus est: Deum multa gratiæ suæ beneficia, quibus hactenus *Israelitas*

litas una cum tribu *Juda* dignatus erat, illi ætati, & eorum posteris, quoad maximam partem, reliquiis quibusdam exceptis, de quibus nuper diximus, denegaturum esse, eosque à terra sua, quæ sedes gratiæ, typus gloriæ erat, abjecturum; neque cum tribu *Juda*, cui salus illa adstringitur, reducturum. Quo tamen dicto polteris eorum non omnis ipes communionis cum Christo ac sacramentis gratiæ, aut salutis, æternum præscinditur. Nam quod signata aliqua temporis periodo factum non est, id futurum prædicatur deinceps, quando *congregabuntur filii Juda, & filii Israel una, & ponent sibi caput unum & ascendent ex terra*, mutato nomine *Lo Ruchama* in *Ruchama*, id est *Dilectam*. vers. 11. 12.

V. Qui remanserant in terra captivitatis suæ, illorum nonnulli impiis sacris polluti, profanisque *gentibus mixti*, veluti pauculæ aliquot guttulæ in magno mari sunt *absorpti*, juxta vaticinium Deut. XXVIII. v. 64. *Disperget te Jehova in omnes populos, ab extremitate terra una, usque ad alteram extremitatem ejus: ubi servias Diis alienis quos non noveras, in aut majores tui, lignis & lapidibus*. Levit. XXVI. v. 38. 39. *Sed peribitis in ipsis gentibus, & absument vos terra inimicorum vestrorum. Qui autem reliqui fuerint a vobis, tabescent propter iniquitatem suam in regionibus inimicorum vestrorum: etiamque propter iniquitatem patrum suorum cum ipsis tabescent*. Quod in parte saltem populi verificari debuit.

VI. Consulto consilio dico, in parte: nam de cæteris ita Dominus: Ezech. XX. v. 32. *Ideoque quod ascendit in spiritum vestrum, minime omnium futurum est, quod vos dicitis, erimus ut ista gentes, ut nationes istarum regionum, ministrando ligno & lapidi*. Quod cum Mosis vaticiniis non eo conciliandum est pacto, quasi illa de *Israelitis*, hoc de *Judaïs* prædictum sit. Utrobique enim sermo ad universitatem totius populi istius dirigitur, quicum Deus fœdus pepigerat in deserto. Atque Ezechielis illud de parte aliqua decem tribuum intelligendum esse, ex eo claret, quod Dominus desperatas eas cogitationes de universali veri cultus sublatione resellens vers. 45. promittat, *totam Domum Israelis, QUANTA QUANTA ERIT*, sc. aliquando culturam esse in monte celsitudi-

nis & sanctitatis suæ. De aliquibus ergo verum est, quod vicinorum gentilium idololâtricis cultibus, commerciis, matrimoniis impliciti, nomen speciemque populi Dei amiserint: alii vero avitæ religionis tenaciores, a profana ista commixtione sibi caverunt, communionem cum fratribus suis Judæis colentes, tam illis qui in voluntario secum vivebant exilio, quam reducibus in terram Canaan.

VII. Præclarum hujus rei argumentum exstat in ea *Hamani* delatione, quæ memoratur *Esth.* III. v. 8. *Dixerat enim Haman regi Assuero; est populus quidam dispersus ac dissipatus inter populos, in omnibus provinciis regni tui: quorum jura diversa sunt a jure omnium populorum.* Quod non de solis reliquiis tribus *Juda*, sed de toto populo *Israelitico*, per amplissimam *Assueri* ditionem longe lateque diffuso, exponendum esse res ipsa loquitur. *Decem* enim *tribus*, *Juda* cum *Beniamine* reversis, maximam populi per provincias dispersi partem faciebant. Hi omnes, quantumlibet dissipati, in eo conveniebant, quod discretos, a cæteris gentibus ritus moresque haberent. Eos nimirum quos a Mose didicerunt, toti populo traditos. *Tacitus: Moses, quo sibi impofterum gentem firmaret, novos ritus, contrariosque cæteris mortalibus indidit. Profana illis omnia, quæ apud nos sacra. Rursum concessa apud illos, quæ nobis incesta. Israelita cum Judæorum residuis in provinciis vasti istius imperii eodem sacrarum cærimoniarum vinculo juncti fuere.*

VIII. Neque obstat quod populus ille passim *Judæorum* nomine veniat: quippe quod ab eo tempore *Israelitis* omnibus dabatur, & non *tribus* alicujus, sed *populi*, imo vero *religionis* vocabulum erat. Certe *Judæice loqui*, apud *Nehemiam* Cap. XIII. v. 24. est ita loqui ut populus Dei integer loquebatur, cui locutioni opponitur *Assodice loqui*. Et quod *Esth.* VIII. v. 17. dicitur, *multi ex populis terra מתיירדים Judæi fiebant*, non potest alium sensum habere, quam quod, ut in vulgata est, *secta eorum religione & cærimonius jungebantur*. Ita etiam *Ἰουδαϊσμός religionem* notat 2. *Maccab.* VIII. v. 1. XIV. v. 38. *Gal.* I. v. 14. Religionem, inquam, non *tribui Juda* peculiarem, sed toti *Ἰουδαϊσμός* communem. *Act.* XXVI. v. 7. *Jonas* rogatus quis esset, respondet, *Hebraeus ego sum.*

sum. Jon. I. 9. Ubi *Aben Ezra* observat dici שָׁהם עַל אֲמוֹנָה, *qui sunt in fide Heberi*. At *Chaldæus* Jonam respondentem indicit אֲנִי יְהוּדָה נָא *Judeus ego sum*. De *Idumæis* *Josephus* sub *Hyracano* circumcisis, ὡς ἦναι τὸ λοιπὸν Ἰουδαίαις, adeo ut deinde essent ipsi *Judæi*. Antiq. lib. XVII. cap.
Et *Dio Cassius* de *Judæi* nomine, quo patriam denotat locutus, φέρεται, inquit, καὶ ἐπὶ τῆς αἰῶνος ἀνθρώπων, ἔσοι τὰ νόμιμα αὐτῶν καὶ ὡς ἑλλοιοῦνται οὕτως ζῆλασι : *pertinet etiam ad alios homines quotquot eorum insistentia amplebantur, etiam si alienigena sint*. Si ergo alienigenis id nomen attributum, multo magis *Israelitis* nativis, ob ejusdem communionem religionis, cujus in regno *Juda* jam a longo tempore præcipua sedes & veluti arx fuerat. Pulcre ad institutum nostrum *Elias* in *Thsbi*. ידוע כי כל ישראל נקראים יהודים אכל לא נמצא במקרא שנקראים יהודים רק מזמן גלות עשרת השבטים ונשאר מלכות בית יהודה מזו נקרא יהודים ולשונם לשון יהודית ולא קודם לכן וגם שבט בנימין עמם שנאמר במדבר אש יהודי וגו' והוא אש ימיני : *Notum est, OMNES ISRAELITAS vocari JUDEOS : non tamen hoc Judeorum nomen ipsis in sacris literis attributum legitur, nisi ex illo tempore quo decem tribus in captivitatem abductæ sunt, & superstes mansit regnum domus Juda. Post illa vocati sunt Judæi, & lingua eorum, lingua Judaica : non antea. Imo & tribus Benjamin cum illis. Dicitur quippe de Mardocheo, Vir Judæus Esth. II. 5. quum tamen fuerit feminæ. Concludimus, Judaicum illum populum, quem Haman criminabatur uti privato suo jure utentem, totam gentem Israeliticam designare, quæ religionis suæ, etiam in medijs gentilibus, cumque eorum invidia, erat retinens. In cujus rei demonstratione prolixiores fuimus, quia Vir aliquis Doctissimus serio autumat, nunquam duodecim tribus Hebræas de nomine Judæorum appellatas esse.*

IX. Præterea ex non uno Novi testamenti loco id quod diximus firmari potest. Act. II. 5. 6. Sanctus Lucas memorat viros religiosos ex omni natione eorum qui sub cælo sunt, nominatim *Parthos*; *Medos*, atque *Elamitas*, Hierosolymis se ad cultum numinis stitisse. Hos si non maximam, aliquam saltem partem, ex decem tribuum reliquiis fuisse, qui una fortasse cum *Judæis* stricte sic dictis, & in medio eorum habitantibus, adscenderint, prop-
terea

terea verisimile est, quod in *Media* vicinisque regionibus dispersorum Israëlitarum sedes fuerint. Neque iterum mihi obijci velim, universam istam multitudinem *Judæorum* nomine designari. Omnes enim circumstantiæ clamant, non *tribum*, sed *religionem* eo significari: uti frequenter *Judæi Græcis* hoc sensu opponuntur, ceu adoratores veri Dei simulacricolis. Nam qui vers. 5. *Judæi* vocantur, iidem vers. 11. dispescuntur in *Judæos*, qui tam gente quam religione tales erant, & *Proselytos*, qui religione Judæi erant, non gente. Et Petrus quos com. 14. *viros Judæos* dixerat, eosdem com. 22. *viros Israelitas* nuncupat: commate autem 36. *totam domum Israelis* compellat. Quo innuitur ex omnibus tribubus aliquos tunc fuisse præsentēs.

X. Adde Act. XXVI. v. 7. Ubi Paulus testatur, DUODECIM TRIBUS ISRAELIS Deum die ac nocte assidue colere, sperareque deventuras se ad spem promissionis quæ patribus a Deo facta est. Quod ad solos *Israelitidis* incolas arctare, neque pati ut extendatur ad quam plurimos Dei timentes ex omni posteritate Israëlitis ubicunque locorum degerent, hominis est nimium sibi in limitando augusto Pauli sermone permittentis. Quod nos profecto non audemus. Quum enim Paulus falso postulatus esset seditionis a se motæ omnibus *Judæis per orbem terrarum*. Act. XXIV. v. 5. sapienter provocat ad communem gentis universæ fidem, in quacunque demum orbis parte ævum agitent.

XI. Et sane Jacobus ac Petrus de *dispersis tribubus* vel invitos cogitare subigunt. Ille enim DUODECIM TRIBUBUS DISPERSIS scribit, quarum tribuum homines *fratres suos* vocat, & *fidei* ipsorum egregium perhibet testimonium. Jac. I. v. 1. 2. 3. Hic autem epistolas suas inscripsit *advenis dispersionis*, per *Pontum*, *Galatiam*, *Cappadociam*, *Asiam*, *Bithyniam*: qui in longinquas illas ab *Israelitide* regiones plus una *διασπορά* avecti fuerant, per *Assyrios*, nimirum, *Babylonios*, *Antiochum Epiphanem*, aliosque: atque ibi Deum colentes, & Christum ejus agnoscences, sanctificationis per Spiritum, & *ισότης ἡμῶν πίστεως* participes erant. 1. Pet. I. v. 1. 2. 2. Pet. I. v. 1.

Id Addendis
ad 1. ad Cor.
17.

XII. Ingeniosa Doctissimi *Lighfooti* observatio est. Qui notat universum terrarum orbem dividi in ISRAELITAS & GENTILES: Israëlitas iterum in DECIM TRIBUS & JUDÆOS,

Ju-

Judæos rursus in HEBRÆOS & HELLENISTAS : Hebræos denique in eos qui INTRA TERRAM ISRAELITICAM habitarunt, & qui EXTRA. Hic lux aliqua affulget historiæ Evangelicæ atque Apostolicæ. Evangelistas enim quod attinet, videtur MATTHÆUS Evangelium suum prinitus scripsisse pro HEBRÆIS INTRA TERRAM ISRAELITICAM, eique conterminam SYRIAM. MARCUS, pro HEBRÆIS EXTRA TERRAM, in BABYLONIA & ASSYRIA, ubi etiam X. TRIBUS. JOHANNES, pro HELLENISTIS. LUCAS pro GENTILIBUS. Deinde quum celebrentur tres *Apostoli circumcissionis*, *Jacobus, Petrus ac Johannes*. Gal. II. §. 9. hinc Diœcesin unicuique hoc modo distribuas : *Palæstinam*, &, quæ ei connumerata, *Syriam, Jacobo* ; *Babyloniam & Assyriam*, *Petro* ; *Hellenistas, Asianos* præsertim ulterioresque, *Johanni*. Quicquid hujus sit, id saltem demonstravimus, gentem Israëliticam X. Tribuum, communia cum fratribus suis Judæis sacra habuisse, usque ad Christi Domini *ἐπιφάνειαν*. Ab eo tempore Evangelium iis quoque prædicatum per Apostolos in terris dispersionis suæ.

C A P. VIII.

Historia X. Tribuum, in excidio Politicæ Judaicæ.

- I. Decem tribuum in Israëlitis homines, ob contemptum Evangelium sibi primo prædicatum, primi etiam Romanorum, arma sensere.
- II. Quod multis exemplis docetur. III. Deleta Judæorum Republica confusa paulatim omnes tribus sunt. IV. Is Israëlitarum qui in Assyria vicinisque locis subsisterant, cum Judæis ibidem commorantibus mixti sunt. Nullamque uspiam rem publicam habent.
- V. Secundum Hosea vaticinium Cap. IX. §. 17. VI. Adeo quidem ut distincta eorum memoria ex hominibus cesset. VII. Summa totius historia. VIII. Aliarum nugaces de Israëlitis narrationes. IX. Aut docti errores. X. Nuperus Judæus ex Jesa.

XXVII. *†. ult. contendit superesse X. Tribus, a reliquis distinctas, ne nosciri ubi sint. XI. Sed abstinuit Scriptura.*

I.

CÆTERUM quum plerique eorum oblatum sibi Euangelium proterve rejecissent, Christumque ipsum, dein & Apostolorum viam vitæ commonstrantes, male exceperunt, *communis cum Judæis*, quibus crimine jungebantur, *exitio implicati sunt.* Et illi quidem qui in terra *Israelis* erant, & quos Christus primo Evangelii sui præconio dignatus fuerat, primi etiam sæva Romanorum arma sentire.

II. *Titus Alexandriæ* cum duabus legionibus veniens, quibus copiarum omnes cum Regum auxiliis jungebantur, *Galilæam* pervenit, *Gadarensium* urbem, qui porcos suos Evangelio prætuleraut, primo impetu capit, evertit, incendit. Deinde *Jotapatam* venit: quam fortiter a Josepho, qui isthuc cum imperio erat, defensam, tandem post XL. dierum obsidionem, vi occupat & in cineres redigit. *Jotapata* excisa *Vespasianus* ad *Tiberiadis* & *Taricheæ* obsidionem se parat, & *Tiberienses* quidem quum statim se dederent, precibus *Agrippa* Regis data est civitas, ne excideretur: *Taricheæ* autem, quum se passa esset obsideri, excisa est. Navali prælio in lacu *Genesar Israelitarum sex millia & quingenti* cecidere. Urbe capta *Vespasianus* seniores cum imbellibus, qui ad mille ducentos erant, iussit occidi: juvenum autem validissimos, *sex millia*, lectos, ad *Isthmon* *Neroni* transmisit. Cæteram multitudinem, *triginta millia & quadringentos*, vendidit. Et sic tota paullatim *Galilæa*, quæ in territorio X. Tribuum erat, victoribus *Romanorum* copiis cessit, antequam ad *Hierosolymorum* se excidium accingerent.

III. Deleta autem *Judaorum* politia, & qui ex nefanda clade supererant miserabiliter dissipatis, genealogiisque una cum templo ac urbe crematis, ac toto corpore gentis *Israelitica* Divino anathemate percusso, omnibusque populis exolo, confusa paullatim omnes Tribus sunt in terris dispersionis suæ; longisque itineribus alii aliò profecti, prout necessitas cogebar, vel spes commodioris habitationis invitabat: adeo ut totum fere terrarum orbem ad extremos illius angulos exsulibus repleverint.

IV. II

IV. Ii vero *Israelitarum* qui in *Affyria*, *Media*, vicinisque locis hactenus substituerant, cum *Judeis* ibidem commorantibus confusi mixtique sunt: quum nullam causam digladiandi de templo aut regno haberent. Iisdemque consimul fatis acti omnes sine discrimine in gentibus palantur. Neque demonstrari ex ulla fide digna historia potest, decem tribus distinctum a reliquis *Judeis* populum nunc esse, nedum Rempublicam aut Politiam aliquam habere. Quanquam negare nolin, reliquias fortasse earum aliquas hic illic reperiri, non magnæ tamen illas existimationis, sed inopes afflictæque, & quas non facile a cæteris *Judeis* discreveris.

V. Et hoc quoque secundum Prophetias iis evenit. Hof. IX. v. 17. *Reprobat ipsos Deus meus, quia non obediaverunt ipsi; & erunt PALABUNDI IN GENTIBUS.* Continent hæc verba extremam partem Divinæ sententiæ in rebellem *Ephraimum*, quam Propheta velut actuarius Dei, ipsius ore populo prælegit. Docetur autem, eos propter inobedientiam & incredulitatem à Deo rejectos fore, fœderis gratiæ omniumque beneficiorum salutarium exsortes, ac sine certa sede in quibusvis gentibus palabundos, *sine rege* nimirum & *sine principe*; *sine sacrificio*, & *sine cippo*; & *sine Ephod*, & *sine imaginibus*: donec tandem convertantur filii *Israël*, & *quærant Jehovah Deum suum*, & *Davidem*, id est, Messiam, *regem suum*, & *trepident ad Jehovah & bonum ejus in extremo dierum*. Hof. III. v. 4. 5.

VI. Atque ita nunc historiam decem Tribuum, inde ab initio suæ separationis à *Juda*, per distincta sæculorum spiramenta, ad illud usque tempus persecuti sumus; ubi memoria eorum cessat ex hominibus, partimque vel in gentibus tabuerunt, vel variis casibus inter se confusi, discerni, tam a se mutuo, quam a fratribus *Judeis*, desistere.

VII. Si contractam totius historiæ summam velis, ut uno velut obtutu conspici queat: numero exhibebo. Stante adhuc tantæ *Israëlis* quam *Juda* regno, variis occasionibus multi se ex decem tribubus Reipublica & Ecclesia *Judaica* adgregarunt. Quum *Salmanassar* regnum *Samaria* delevisset, aliqui tamen in terra Patria remanserunt. Qui abducti sunt a *Salmanassere*, in ea sunt transportati

tati loca quæ postea sub ditione *Nebucadnetzaris*, dein *Cyri*, fuerunt. Post captivitatem *Juda* *Babylonicam*, tam *Israelita* quam *Judei* eisdem agnoscentes Dominos, sibi que invicem contigit in terrâ exilii, uti pridem fuerant in patria, multis vinculis confecti sunt. *Cyri* & *Artaxerxis* edicto omnibus sine discrimine qui de Populo Dei & *Israelis* erant facultas facta est in Patriam redeundi. Hac libertate usi pars magna ex omnibus tribubus reversi sunt in terram *Canaan*, partim ducibus *Zorobabele* & *Ezra*, partim privato consilio captataque commoditate. Ubi in suis singulis urbibus habitaverunt, sub uno Senatu, idem omnes templum frequentantes, in eandemque rempublicam adunati; quæ ob multas tribus *Juda* præminentias *Judasca* dicta est. Multi etiam ex omnibus tribubus, præsertim decem illis, manserunt in terris ditionis *Persarum*, *Gricorum*, & postea *Romanorum*, ac *Parthorum*. Qui quotquot adhæserunt legi *Mosis* pro uno populo habiti, omnesque *Judei* nominati sunt. Quumque libere in peregrinis istis terris manerent, quoties libuit *Hierosolymam* ad sacra sunt profecti. Qui in patriam redierant ex decem tribubus, primi in terra sua *Evangelium* ex ore *Christi* & discipulorum ejus audiverunt. Ad eos qui in *Babylonia* & *Assyria* remansere *Petrus* cum sociis excurrit. Urbe ac Politia everfis, librisque genealogicis crematis, vel certe deperditis, tribus magis magisque confusæ sunt: omnesque quotquot *Christianismus* non receperunt, sine discrimine in gentibus palam sunt, cæli ac soli sui extorres, unus populus, eidem nunc obnoxio calamitati, & mira numinis providentiæ in eandem spem hæcenus reservatus, porro reservandus.

VIII. Hæc nos e sacris plerumque literis, continua fere serie, & evidentibus, quantum res patitur, argumentis deduximus: multum profecto anteposenda iis quæ de decem adhuc tribuum innumerabili numero, aut regno etiam in *Tartaria*, & vicinis *Persia* ac *Media* regionibus, & ultra fluvium *Sambationem*, aut in *America* etiam, nonnulli nugantur, & novissime omnium *Mannasse*, *Ben Israel*, in futile libello quem sub titulo *מקו ישראל* *SPES ISRAELIS* anno hujus seculi quinquagesimo edidit, ac *Parlamento Britannico* dicavit. Verum enimvero ea omnia nihil aliud sunt quam ineptientium deliria agyrtarum, a quorum ore pavida

pavida veritas fugit : immensa fabularum strues , in quam si intuearis , tale aliquid dicas se in infantia inter somni difficultates a nutricula audisse.

IX. Non paullo doctius Viri Præstantissimi , Cadusios Media Aquilonaris & Montanæ incolas , Colchos , Tataros , Turcas , aliasque gentes ex israelitis , paullatim in gentilismum degenerantibus , ortos hariolantur : sed quam tenuibus tamen conjecturis , & , ut quod rei est dicam , eruditis erroribus , in proclivi nobis esset ostendere , nisi hanc operam summa diligentia subactoque judicio occupasset magnus , dum viveret , amicus noster , WILHELMUS WILHELMIUS : qui tam copiose id caput pertractavit , ut solidum nobis otium fecerit.

X. Cautius fociis suis Judæus ille egit ; cujus *Responsiones* libro singulari examinavit Celeberrimus Coccejus. Ille , inquam , Judæus Cap. XXIV. rogatus , *Ubi nunc sunt decem tribus Israelis , quæ ab Assyriis captivæ abductæ sunt ; & quid de illis futurum est ?* In hæc verba regessit : *Propheta Isaias ad utrumque questionis hujus membrum exacte respondet , quando ita loquitur Is. XXVII. v. ult. Et erit in die illo , ut magna infletur tuba ; ac tum venient perditii in regionibus Assur & ejecti in regionibus Egypti , & Deum adorabunt in monte sancto Hierosolymis. Nam quum eos qui in terram Assur captivi abducti sunt perditos vocet , indicat , nemini compertum esse posse ubi nunc sint. Alias si sciri hoc posset , quomodo perditii dicerentur ? Quum ergo scriptura eos perditos dicat , consequens est abditos & occultos mansuros , donec infinita Dei sapientia visum fuerit eos in apertum rursus producere , perinde ut Josephus duobus & viginti annis in Egypto occultus fuit , antequam de eo quippiam innotesceret , Deo rem sic disponente. Et quum Propheta ait : & adorabunt Dominum in monte sancto Hierosolymis , respondet ad secundum membrum hujus questionis , quid futurum sit.*

XI. Cæterum etiamsi qui ita responder minoribus quam cæteri audaculi difficultatibus prematur : non tamen ingenue agit , sed scriptura ad stuporis sui velamentum abutitur. Ponit decem tribus a cæteris distinctas superesse & alicubi in exilio esse , sed nesciri ubi sint. Verum si nemo sciat ubi sint , quis scit eos alicubi esse , &

lateré ? Quis id ei dixit ? Non certe Jesaias eo quem infeliceiter exponit loco. Nam *אֲבִירִים*, *perditi*, non significat eos qui latet, & nesciuntur ubi sunt, sed qui male habentur, & miseri sunt. *Deut. XXVI. 7. 5. אֲרִמִי אֲבִיר*. *Syrus miser erat pater meus, & descendit in Egyptum.* Job. XXIX. 7. 13. *בֵּרַכְתָּ אֲבִיר*. *Benedictio perennitatis habebat super me.* Prov. XXXI. 7. 6. *תֵּן שֶׁכָּר לְאֲבִיר*. *Date potum ebriantem perituro.* Quid autem de reliquiis decem tribuum participatur lubricantes ex sacrorum monumentis vaticiniorum discendum ad quorum meditationem nostra se nunc accingit oratio.

C A P. IX.

De salutari Israelis Restitutione.

- I. Expectanda aliquando est efficax totius Israelis, sine Tribuum crimine, ad communionem Christi vocatio : nec desperandum de reditu in Patriam. II. Utrumque continetur in fœdere Deum Abrahamo Gen. XVII. 7. 8. III. Ubi Fœderati sunt, hinc inde Abraham, cum semine suo, tum spiritali, tum naturali, sed restricto ad posteros Jacobi. IV. Promissio gemina est ; altera naturalis, de electis semper in posteritate Abrahami servandis. V. Danda ei hereditate gentium. VI. De qua non posset sibi gratulari Ecclesia Israelitica, si bonorum Testamenti exsors maneret. VII. Altera promissio magis terrestris est, de possessione terra Canaan, ad millesimam extensa generationem. VIII. Qua omnia æternis fœdere, & immutabili iurejurando addicta sunt. IX. Cui nulla gentilis indignitas, ullumve peccatum obicem ponere potest. X. Omnes nationes & promissiones qua exstant Levit. XXVI. conditione posita absolutas prophetias transeunt. XI. Com. 31. & seq. agitur de expulsiōe X. Tribuum per Assyrios, & Judea per Nebucadnezarem. XII. Com. 41. pradicatur nova calamitas, per quam redditis terra sua populus, redigendus est in potestatem gentium. Sed & tunc nova promittitur gratia. XIII. Denique com. 43. & seq. pradicatur ultima desolatio per Romanos : sed & in illa se tandem fœderis sui recordaturum pollicetur Deus.

I. AT-

I.

ATQUE id quidem ex iis tuto nos sperare posse arbitramur ; fore aliquando tempus , ut *Israel universus* , corpus posteritatis Jacobi , non ii modo qui ex tribu *Juda* superstites sunt , sed & cæterarum tribuum reliquæ , ubi ubi sint , sive fortassis alicubi tam a cæteris gentibus quam a fratribus suis secretæ degant , sive immistæ aliis omnes discriminis notas amiserint , vi fœderis cum Abrahamo , Isaac & Jacobo pacti , ad *salutarem Christi Domini cognitionem* , fidem , ac communionem vocentur : non certe *omnes & singuli* , neque ex *singulis* tribubus *panci* , verum *populi universitas* , sine ulla *Juda* præ cæteris familiis prærogativa. Sed nec de *reditu in patriam* desperare jubemus : non ut eam , uti ante , ceu *pignus cæli* possideant , cum *ulla subjectione ad elementa mundi* : sed ut *libera ab anathemate* cui nunc subjacet , & erepta tyrannidi gentium a quibus nunc calcatur , *Christi & Ecclesia* sit , imprimis *Ecclesia Israelitica* , ut ibidem Messiam pie adoret , ac regnum ejus agnoscat , ubi a majoribus impie spretus ac crucifixus est. Quæ istam nobis spem faciunt vaticinia , e multis hæc potissima sunt.

II. PRIMO solemne illud fœdus quod cum *Abramo Deus* pepigit. Gen. XVII. v. 7. 8. *Stabilio fœdus meum inter me ac te , ac semen tuum post te per atatus suas* לְבְרִית עִלָּם *ut* FOEDUS SIT ÆTERNUM , *me esse tibi Deum & semini tuo post te.* Daturumque tibi & semini tuo post te *terram peregrinationum tuarum , universam terram Canaanis* לְאַחֲזָתָהּ עִלָּם *IN POSSESSIONEM ÆTERNAM , ut sim illis Deus.* Observa hic I. *Personas fœderatas.* II. *Fœderis promissa.* III. *Ejusdem firmitatem ac constantiam.*

III. *Fœderati sunt hinc Deus , אל אמונה Deus fortis veritatis* Deut. XXXII. v. 4. *אלהים אמת אלהים חיים Deus veritas, Deus vita* Jer. X. v. 10. inde *Abrahamus & semen ejus.* Non solum spirituale illud , id est fideles undecunque sint oriundi , sed & *naturale* , cui primo competit promissio hæreditatis. Agitur enim de *semine ex Sara nascituro.* v. 16. de *semine quod possessurum erat terram Canaan* : de *semine circumcidendo.* v. 10. de *semine per generationes suas multiplicando* : quæ omnia ad *naturales Abrahami posteros* pertinent ,

rinent. Non omnes quidem illos : ipso enim Deus restrinxit primo ad *Isaacum* illiusque semen, excluso *Ismaele*. *ψ. 18 21.* deinde ad *Jacobum* & filios ejus, excluso *Esauo*. Gen. XXV. *ψ. 23.* XXVI. *ψ. 24.* Hic terminatur exclusio, omnesque *duodecim Patriarchæ* hæredes promissionis cum posteritate sua dicti sunt. *O semen Israelis servi ejus : filii Jacob electi ejus. Hic est Jehova Deus noster : in tota terra judicia ejus sunt. Recordamini in SEULUM FOEDERIS ejus ; in MILLE ETATES verbi quod precepit : Quod pepigit cum Abrahamo, & JURAMENTI ejus cum Isaaco : Quod stabilivit etiam Jacobo in statutum, Israelis in FOEDUS PERPETUUM* 1. Chron. XVI. *ψ. 13. 14. 15. 16. 17.* Hic ordine & accurate enumerari fœderatos videmus, Abrahamum, Isaacum, Jacobum, & filios Jacobi, semen Israël, per mille generationes. Sub quâ universalitate non minus *X. Tribus* quam illa *Juda & Benjaminis* comprehenduntur.

IV. *Promissio duplex est, altera spiritalis, altera terrena magis. Spiritalis hæc est : Ero Deus tuus, & seminis tui post te. Quo significat se passim in ea posteritate Abrahami omnibusque tribubus Israelis aliquos habiturum, qui sibi populus sint, quosque intima ac mystica sui communione beet. Plurimi quidem eorum futuri erant increduli atque carnales : futurum quoque erat ut magna pars populi a fratribus suis, & a communione templi ac religionis separaretur : utque tota tandem populi universitas a Deo sperneretur. Non tamen illud impeditur erat quo minus sibi Deus in ista gente aliquos passim habeat, in quibus promissi hujus impleat veritatem. Num igitur abiecit Deus populum illum suum ? absit. Non abiecit Deus populum illum suum quem præcognovit. Igitur & hoc tempore reservatio SECUNDUM ELECTIONEM GRATUITAM facta est. Electi affecti sunt : reliqui vero occalluerunt. Rom. XI. *ψ. 1. 2. 5. 7.* Nolim enim vos ignorare, fratres, mysterium hoc, obdurationem EX PARTE ISRAELI evenisse. *ψ. 25.* Neque fas est promissionem illam intra temporis alienius limites arctare, ut cessare existimeretur cum tremenda illa populi rejectione quam comitata est templi terræque excidio. Deus enim ipse fœdus hoc æternum vocat, extenditque, ut modo audivimus, ad millesimam generationem.*

V. Sed

V. Sed neque conservatio ejusmodi *λοιμωαλ* & reliquiarum ex universo Israël omnem hujus promissi magnitudinem exæquat. Nam & id Abrahamo dixit Deus : *fecundabo te quamplurimum, efficiam tibi gentes multas.* Gen.XVII.v.6. Quod si ad gentes quoque Abrahamo accensendus extendendum est, uti est, includit certe multiplicationem *spiritualis seminis* in *naturali* Abrahami posteritate. Ilti enim semini promissa est hæreditas gentium & mundi. Rom.IV.v.13.

VI. *Israëlitica* Ecclesia *matris* instar habet : ii qui ex gentibus sunt, instar *filiorum* & *filiarum* : ut passim Scriptura loquitur. Non potest ergo de *hæreditate gentium* gratulari sibi Ecclesia *Israëlitica*, si ipsa bonorum testamenti exfors maneat, aut naturalibus filiis orba, ut adscititii eorum locum impleant. *Initio quidem opulencia gentium, illius fuit imminutio* : sed non ita futurum est *quum plenitudo gentium intrabit* ; tunc *totus Israël servabitur.* Rom. XI.v.12.25.26. Totus, inquam, Israël, tam *naturalis* quam *mysticus*. Et fideles Abramidæ, & fideles ex gentibus insigniter se multiplicatos videbunt. Atque hæc est promissa illa *gentium hæreditas*, quam gratulabitur sibi aliquando Ecclesia *Israëlitica*, quando ipsa, alma innumerosum liberorum mater, una cum gentibus, sibi accensitis, in Deo salutis suæ deliciabitur. *Nam dextrorsum ac sinistrorsum prorsumpes : & semen tuum gentes hæreditaria jure possidebit.* Jes.LIV.v.3. Omnis gloria gentibus & Israël com-munis erit : atque ita quidem ut in illius communionem veniant etiam *X eribunum* reliquæ. Non minus *domui Israël* quam *domui Juda* dicitur, *Quomodo te reposueris sum inter filios ? & daturus tibi possessionem decoram exercitum gentium ?* Jer.III.v.19. Nihil horum est quod non fundetur in fœdere Abrahami, & exinde deduci non debeat.

VH. *Spirituali* huic promissioni alia rei *terrena* accessit, quæ tamen *typus*, symbolum, & pignus rei *spiritualis* ac *cælestis* esset, *possessio* scilicet *totius terra Canaan*, in *possessionem aternam* : ut quamdiu aliqui superessent de semine Abrahami jus haberent in illam terram ex donatione Dei. *Possessio* quidem non *mox* Abrahamo aut semini ejus *adenda*, & adita aliquoties *interrumpenda* erat : *jus* tamen in Dei fundatum donatione factum *tectum* Israël

B b b

manet ;

manet; adeo ut vel in longissimo exilio spem fovere liceat postliminio ad illam redeundi. Dico, vel in *longissimo exilio*: obstrinxit enim se Deus ad *millesimam generationem*. Ps.CV.v.8.11. *Recordatur in seculum foederis sui, verbi quod praecepit, in mille generationes: Dicendo tibi daturus sum terram Canaan: funiculum possessionis vestra.* Non solum de obtinenda, sed & de servanda possessione illius terrae loquitur. Ne quis dicat exhaustam nunc esse promissionem & satisfactum foederi, *millesima generationi*, id est maximo intervallo ab Abrahamo distante, fidem suam obstringit Deus. Et quum ne *quingentesima* quidem generatio nunc praeterierit, habent adhuc hodiernorum Israëlitarum posterum, ferique nepotes quo se consolentur: non enim magis se mendacem praebebit Deus nascituris, quam praebeuit majoribus.

VIII. Consideranda denique est foederis hujus *firmitas*, cujus ratione FOEDUS AETERNUM vocatur. Non enim est promissio aliqua ab incerta conditione suspensa, sed *testamenti* firmissimi & irrevocabilis rationem habet. Hinc Ps.CV.v.8. & seq. variis insignitur nominibus quae omnia ad immobilem ipsius firmitudinem inculcandam comparata sunt. Vocatur *Fœdus, Verbum praecepti, statutum, ius jurandum, fœdus aeternum*, cujus Deus *in aeternum recordetur*. Quid validius dici potuit ad exprimendum τοῦ αἰωνίου τοῦ θεοῦ θυμῶς;

IX. Neque hic ullum obicem ponet Israëlitis *indignitas*. Ea enim gratiose erit removenda, condonato reatu, & expurgata pravitare. Ne ipsam quidem *Messia rejectionem* atque indignissimam caedem excipio: quae caeteroquin atrocissima quaevis scelera longo post se relinquit intervallo. *Veniet ex Sione ille liberator, Et avertet iniquitates a Jacob. Et hoc illis a me pactum, quum abstulero peccata eorum.* Rom.XI.v.26.27. Iterumque: *quid tum enim, si infidi fuerunt quidam? num ipsorum infidelitas fidem Dei inanem reddet? Absit: imo esse Deus verax, omnis autem homo mendax.* Rom.III.v.3.4.

X. SECUNDO loco ea expendamus quae LEVITICI XXVI. suggeruntur. A commate 16 ad finem usque capitis telam invenimus terribilium *comminationum*, interspersis tamen subinde gratiae

tæ promissis. Comminationes istæ prædictiones sunt: licet enim sub conditione inobedientia hic proponantur, alibi tamen testatur Moses, non ambulaturum esse populum in præceptis Dei, & fœdus irritum facturum. Deut. XXXI. v. 27. 29. Ea ergo conditione posita, in absolutas prophetias transeunt: tantaque arte sunt concinnatæ, ut historia singulis ordine respondeat.

XI. Longum esset per singula ire. Sufficit ad institutum nostrum observare, non unam *expulsionem* e terra in vastitatem redigenda, non unam etiam *reductionem* in terram prædici. Commate 31. & sequentibus, agit de vastatione terræ, desolatione sanctuariorum, dispersione populi in gentes, Sabbatis terræ quibus acquiescet, omnibusque iis malis ac calamitatibus quibus expositi futuri erant in gravi isthoc exilio. Quæ quid aliud notant nisi *expulsionem* primo *X tribuum* per *Tiglat-Pilearem & Salmanassarem*, dein *Juda* per *Nebucadnezarem*? Sed addit Deus com. 40. fore ut *confiteantur iniquitatem suam, & iniquitatem patrum suorum, & temere se cum Deo ambulasse.* Cujus rei historiam habemus Dan. IX. & Neh. IX. Porro alienum est a Dei misericordia ut hujusmodi peccatorum confessio veniam non consequatur. Quod & eventus docuit. Terræ enim suæ redditi sunt.

XII. Dehinc minatur Deus versu 41. *se quoque cum illis ambulaturum temere*: sic ut non videatur eos curare aut pensi habere. *Et introducturum eos in terram inimicorum suorum.* Hæc nova calamitas est, reductionem consequens. Et significare videtur redigendos eos esse in potestatem gentium, quibus ipsi cum sua terra futuri erant tributarii. Quod variis temporibus gradibusque consummatum est: dum primum *Alexandri Magni* successoribus servire coacti sunt, dein *Romanis*, a *Pompejo* subjugati; ut mox uberius sumus exposituri. Addit Deus fore ut *tunc humilietur cor ipsorum præputiatum, utque acquiescant in pœna iniquitatis suæ: ac tunc se recordaturum fœderis sui cum Jacobo, Isaac atque Abrahamo, ac terra ipsius recordaturum.* Nimirum exhibendo semen promissum *Messiam*, in quo est benedictio gentium; eumque exhibendo in terra, stante Sanctuario, & relictis omnibus tribubus Israël. Quod factum est eo tempore, quando per Johannis ministerium *multi filiorum Israel conversi sunt ad Dominum*

Deum ipsorum, & corda Patrum ad filios, & rebelles ad prudentiam iustorum: & paratus est Dominus populum instructum. Luc. I. v.16.17.

XII. Pergit Dominus, v. 43. *Et terra relinquetur ab iis, hoc est ab illa parte quorum cor præputiatum manferit, & acquiesces in sabbatis suis dum desolata illis est, diu ab omni cultura cessabit, quasi læta quod impiis illis hominibus servire non subigatur; sed & ipsi quoque tandem acquiescent in pœna iniquitatis suæ, agnoscetes ejus justitiam: quia multis modis judicia mea spreverunt, & statuta mea fastidivit animus eorum. Sed insuper hoc quoque erit; quum erunt in terra inimicorum suorum, ut non spernam eos, neque fastidiam eos ad consumendum eos, irritum faciendo fœdus meum cum eis, quia ego sum Jehova Deus eorum. Recordabor erga illos fœderis priscorum, quos eduxi ex terra Aegypti ante oculos gentium, ut essem ipsis Deus. Ego Jehova. Quibus verbis diserte pollicetur Deus in nullo exilio, & speciatim non in hoc novissimo, se plane rejecturum populum Israëliticum; sed in eorum gratiam staturum se promissis prisci fœderis, cum Abrahamo, Isaac & Jacobo pacti, & cum populo quem ex Aegypto eduxit. Quo fœdere quum non sola Jûda tribus sed & cæteræ omnes comprehensæ sint, ad eas quoque omnes pollicitatio hæc extenditur.*

C A P. X.

Ostenditur ex Deut. XXX. geminam adhuc expectandam esse Israelis restitutionem.

- I. Vaticiniis Mosaiici partitio. II. Promissio ista toti Universitati Israëlitis fit. III. Addicisque bona tam spiritualia quam corporalia. IV. Temporis epocham & Moses indicat & res ipsa. V. Moses docet de eo tempore se agere quod novissimam gravissimamque Dei in Israelitis maledictionem, quam per Romanos executus est, consequitur. VI. Et res ipsa loquitur, stante templo secundo Israelitis consecutos non esse eam cordis circumcisionem qua toti populo hic promittitur. VII. Quamque Moses ipse, uti & Jere-

Jeremias, ad extremisatem dierum differunt, postquam defecit turbo excandescens Jehova. VIII. Nunquam etiam post captivitatem Babylonicam tam ampla fuerunt res Israelitarum, uti temporibus Davidis ac Salomonis: quod tamen hic futurum promittitur. IX. Mox a captivitate, in re tenui, eribitarii fuere Persis; dein Alexandro. X. Postmodum Ptolomæi Aegypti, & Antiochii Syria Regibus, a quibus graviter fuerunt pressi. XI. Maxime ab Antiocho Epiphane & successoribus ejus: quorum tamen jugum excussere, vindicantes se in libertatem, & imperii sui fines extendentes. XII. Asmonæi fratribus de regno contendebus, Pompejus se pro arbitro & propemodum pro Domino gerit. XIII. Gabinius, Crassus alique Romani, pro imperio, & severe cum Judæis agunt. Donec Herodes ex senatusconsulto regnum consecutus Tyrannice illud exercet, & Judæa pulso Archelao in Provinciam redacta Syria accensita est. XIV. In omni hac historia nullum occurrit tempus, quo res Judæarum equiparari nedum præferri possint iis rebus quas sub Davide aut Salomone habuerunt. XV. Nam qua de Alexandri Jannai tempore narrat Josephus, ea quantumvis ab ipso amplificata, non excedunt Davidici regni felicitatem. XVI. Atque ea quoque tempora multis fuerunt calamitatibus fœdata. XVII. Si quis Moabitaram & Idumæarum profelytismum objiciat, is sciat profelytos illos pestem fuisse Israeli. XVIII. Non abnuente Cl: Coccejo. XIX. Quum Prophetia isti nondum satisfactum sit, concluditur ad sciora eam spectare tempora. XX. Respondetur ad Neh.I.v.8.9.

I.

TERTIO. Non absimilis sententiæ esse videtur pericopa ea quæ extat DEUT. XXX. versibus decem prioribus. In quibus similiter observo I. *Eos quibus hac promissio fit. II. Promissas res. III. Tempus quo promissiones præstandæ sint.*

II. Promissio fit *Universalitati* totius populi *Israelis*, cui & benedictiones & maledictiones antecedenti capite memoratæ obvenire debebant; cunctis expulsis dispersisque in omnibus gentibus, & exulantibus in extremo cælorum, ejusdem calamitatis confortio junctis: sine ulla tribuum distinctione. Non enim existi-

Bbb 3

man-

mandum est tam magnificam pollicitationem absolvi beneficiis quibusdam quæ in *paucos* quosdam ex immensa multitudine *selectos* conferantur? sed sicut ea quæ de recollectione & amplificatione dicuntur, ad *publicam rem* populi spectant, ita & cætera promissa ad *universa gentis* multitudinem & quasi *corpus* referenda sunt. *Universa*, inquam, *gentis*: cujus publicam panegyrim Moses nunc alloquebatur, & cujus posteris sine ullo familiarum discrimine hoc quicquid est addicitur.

III. *Promissa* ipsa duum generum sunt. *Alia spiritualia* de *conversione ad Jehovah Deum ipsorum*, quæ non est sine fide in Messiam; de *obedientia voci ejus exhibenda*, maxime Evangelio, idque ex *toto corde & ex tota anima*; de *circumcisione cordis ad Deum omnibus viribus diligendum*, eaque hæreditaria propaganda ad semen; & si quæ ejus generis plura sunt. *Alia magis corporalia*, de *recollectione exsulum ex omnibus terris dispersionis suæ*; de *reductione in terram a patribus hæditario jure possessam*; de *amplificatione* in numero, opibus, & gloria *præ majoribus suis*. Quæ omnia tam grandi sermone proferuntur, ut exile quicquam aut mediocre cogitare nefas sit.

IV. *Temporis* Epocham *partim* designat *Moses*, *partim res ipsa* indicat: si enim res tanta quæ omnem dictorum granditatem impleat, nondum in Israël visa sit, necesse est ut in futurum eam præstolemur.

V. *Moses* de tempore in hæc verba fatur. Vers. I. *Et eris QUUM OBVENERINT TIBI OMNES RES ISTÆ, BENEDICTIO ET MALEDICTIO HÆC QUAM PROPOSUI TIBI, TUM revocabis in animum tuum apud omnes gentes quo depuleris te Jehovah Deus.* Videndum ergo quænam sit maledictio novissime a Mose proposita, cui hæc tam insignis benedictio subjungitur. Memoratur ea capitis anterioris com. 23. & seq. Sulphure nimirum & salsagine exustum iri totam terram, ut neque sereretur, neque pullularet, neque proveniret in ea herba ulla, ad instar Sodomæ vicinarumque urbium, quas ira & excandescencia sua Jehovah subvertit. Adeo ut gentes prorsus obtupefactæ in causam tam horrendi judicii inquisitionis essent; ac re bene perpensa agnitionis, evenisse hoc Israël quia deseruerunt fœdus Jehovah Dei majorum

jorum suorū , cultumque uni illi debitum peregrinis transcripserunt numinibus. Quis non videt contineri iis verbis peremptorium illud iudicium quod per *Romanos* executus est Deus ? Tunc enim tota terra , quali fulmine cœlesti tacta , quavis sui parte Divinæ indignationis indicia ostentavit. Tunc deserta ab incolis , occupata latronibus , ac repetitis bellorum vicibus desolata , inculcata jacuit , sementis & frugis omnis , tam naturalis , quam spiritalis , expers. Tunc gentes verbum Dei , ab Israëlitis spretum , magna animi alacritate amplexæ , iustitiam numinis piis sermonibus prædicarunt : ad animum revocantes defectionem Israëlitis a fœdere majorum ; ad cujus beneficia a Christo illiusque Apostolis tam comiter nuper invitati fuerant. Tunc agnitum est a gentibus , abnegationem iustitiæ Dei , fiduciam in propriis operibus , exercitium caerimoniarum cum opinione justificationis per eas , rejectionem Christi & receptionem Caesaris pro Rege , qualibus tunc se criminibus Israëlitaë obstrinxerant , esse *cultum peregrinorum Deorum*. Denique istius hic temporis delineationem videmus , quo Israëlitarum rejectio , & Gentilium , fœdifragium atque idololatriam ipsorum detestantium , Deum autem iustificantium , pietas , pari incedunt passu. Quod factum non est nisi in novissimo Judææ excidio. Quum ergo ea quæ hic promittit Moses , eventura dicantur , postquam omnis ea maledictio Israëlitis obvenisset , non est quod eorum implementum stante secundo templo quaeramus.

VI. Et incassum sane quaereremus. Nam sive *internum* ac *spiritualem* , sive *externum* & *Politicum* populi statum attendas , nihil invenies quod tam magnificæ pollicitationi satisfaciatur. Fuere quidem , si singulos spectes , *millia aliquot Judæorum qui crediderunt*. Act. XXI. v. 20. Si tamen *populi universitatem* consideres , tantum abest ut data ei fuerit cordis circumcisio ad diligendum Deum omni animæ nisu , & quæ porro de conversione ac obedientia ipsorum prædicantur , ut contra dicendum Stephano fuerit , *duri cervicis & incircumcisi corde & auribus , vos semper Spiritui Sancto obnitimini , quales fuerunt patres vestri , tales & vos estis*. Actor. VII. v. 51. Jesaias eadem tempora describens , pervicacissimam populi incredulitatem , & pinguefactionem cordis , & obturationem

nem aurium , & occæcationem oculorum loquitur. *Jes. LIII. v. 1. VI. v. 9. 10. col. cum Joh. XII. v. 38. Act. XXVIII. v. 25.* Et quisquam in animum inducet, ut tam blandam liberalemque Mosis, tam duram diramque Jesaiæ prophetiam, ad eundem populum eodem tempore referat? Adeone tempus *ira & gratia, obdurationis ac conversionis* in eandem compingemus periodum? Nihilne aliud amplissimo hoc sermone populo Israëlitico promissum autumabimus, præter id quod tunc ei concessum est, quando ipse a Deo, Deus ab ipso averisissimus fuit?

VII. At ipsum Mosen audiamus ad seriora nos tempora revocantem. *Deut. IV. v. 30. 31. Quum angustia fuerit tibi, & obveniens tibi omnes res ista: נַחֲרִית הַיָּמִים IN EXTREMITATE DIERUM converteris ad Jehovah Deum tuum, & auscultabis voci ejus. Quandoquidem Jehovah Deus tuus est Deus fortis, misericors, non deferet te, neque perdet te: nam non obliviscetur fœderis majorum tuorum quod juramento sancivit illis.* Quæ pericopa, nisi quod verbis brevior sit, huic nostræ plane gemina est. Quidnam autem est illud, *In extremitate dierum?* Jeremias id dicat *cap. XXX. v. 23. 24. Quum deservierit turbo excandescencia Jehovah, indefinenter hospitans super caput improborum, & quum perfecerit Jehovah ac præstiterit omnes cogitationes animi sui: נַחֲרִית הַיָּמִים IN EXTREMITATE ILLORUM DIERUM ANIMADVERTETIS ILLUD.* Per *tempestatem* illam excidium Reipublicæ per Romanos designari, & quæ illud comitata ac secuta sunt; non puto esse dubium.

VIII. Accedit quod inde a soluta captivitate Babylonica nunquam tam Augustæ Israëlitarum res fuerint, uti Davidis aut Salomonis felicibus imperiis anteferendæ videantur: quod tamen hic promittitur *ψ. 5. ET BENEFACIET TIBI ET AUGEBIT TE SUPRA QUAM MAJORES TUOS. Et ψ. 9. Excellentem efficiet te bonis Jehovah Deus tuus in omni opere manus sue &c.* Non infiteor profecto populum valde multiplicatum esse, multas quoque gentes vicinas subactas & ad communionem fœderis adductas: rempublicam etiam sublato schismate duodecim fuisse tributum: nunquam tamen puto eos accessisse ad fastigium illud opulentæ ac gloriæ quo gavisî fuere majores in rebus suis florentissimis.

mis. Neque refutandum arbitror *Abarbenelem*, qui, in מִשְׁכַּן הַיְּהוָה ad hunc locum, negat hoc verbum impletum fuisse sub domo secunda, quia tum, si non *semper*, quod ille ait, saltem plerumque, in servitutem redacti fuerint, aliquando *Persis* & *Medis*, aliquando *Græcis*, aliquando *Romanis*, & nunquam pertigerint ad gradum hominum domus prima. Res ipsa loquatur.

IX. Mox a soluta captivitate Respublica tributaria erat *Persis*: & in re tam tenui, ut vexationibus fannisque vilissimorum vicinorum expositi essent: *Nehemia* ac *Ezra* testibus. *Tacitus*: Dum *Assyrios* penes *Medos*que & *Persas* Oriens fuit, despectissima pars servientium. Ab *Alexandro* parum abfuit quin pessime haberentur, & plane actum fuisset, nisi insigni numinis favore per *Laddum* pontificem exoratus fuisset animolus Macedo: cui tamen, ut *Persis* olim, tributa pendere coacti sunt, septimi duntaxat anni immunitate concessa. Post mortem *Alexandri* Judæa primum paruit *Ptolomæo Lagi* filio, *Ægypti* Regi, qui illam armis occupavit: inde *Ptolomæo Philadelpho*: tum *Ptolomæo Energeti*: ad extremum *Ptolomæo Eupatori* filio ejus. Huic *Antiochus* cognomento *Magnus* *Syriam* eripuit. Quod *Ptolomæus Epiphanes*, *Eupatoris* successor, quum ferre non posset, misso *Scopa* duce *Antiocho* illam extorsit. At *Antiochus*, repetito prælio, juxta fontes *Jordanis Scopam* fugavit, *Sidonem* cepit, arcem *Sionis* obsedit multo tempore, & expugnavit, Judæamque totam, male jam dudum bellis, sive vinceret *Antiochus* sive vinceretur, multatam, ditioni suæ adjecit, quam filia *Cleopatra*, *Ptolomæo* nubenti, una cum *Cæle Syria*, *Phœnice* & *Samarina*, dotis nomine concessit.

X. Quemadmodum interjecto tempore *Antiochus Epiphanes* Judæam vastaverit, Hierosolymam occupaverit, templum ingressus spoliaverit, multos occiderit, plurimos venundederit, tanquam nolens aliquem esse populum veri Dei, ex libris *Maccabæorum* cuiusvis constat. Non cessavit cum *Antiocho Epiphane* furor hostilis: novas expeditiones moliti sunt *Antiochus Eupator*, *Demetrius*, *Alexander*, *Demetrius* II. filius prioris, *Antiochus Alexandri* filius qui *Sedesus* vocabatur. Quæ molimina prædicta videntur *Zach. XII. v. 3.* Deo interim populus curæ fuit: & sola ejus ope effectum est ut *Israëlitæ* liberarentur aliquantisper, non so-

C c c

lum

lum a violentia & rapinis, sed etiam a iugo & servitute gentium, imo & ipsi imperium suum in vicinas regiones proferrent: procul tamen ab eo imperii splendore, quem prisci sub Salomone viderant.

XI. *Judas Aristobulus*, *Hyrcani* Filius, *Philellen* dictus, primus *Asmoneorum* diadema regum capiti suo imposuit: sed successu parum prospero. Continua enim & cruenta inter ipsum & fratres, ceterosque abhinc successores, de imperio ac sacerdotio contentiones fuerunt: donec *Aristobulo* & *Hyrcano* fratribus coram *Pompejo* Damasci de sacerdotio atque regno certantibus, *Pompejus Aristobulum* in vincula conjicit, Hierosolyma ab *Hyrcani* parte receptus, Templum, quod a parte *Aristobuli* occupatum erat, post trium mensium obsidionem vi capit, Judaeorum duodecim millia occidit, templumque ingreditur, *Antonio* & *Cicerone* consulibus? *Hyrcano* precarium regnum & sacerdotium restituit, *Judaïs civitates eas adimit quas supra finitimas occupaverant, jussis ut intra veteres ac proprios limites sese continerent.*

XII. *Hyrcanus* autem quum ab *Aristobulo* filioque ejus *Alexandro* vix sese tueretur, *Gabinus*, cujus ope adversus fratrem indigebat, res Judaeorum pene pro arbitrio constituit. *Crassus* deinde expeditionem contra *Parthos* parans in Judæam pervenit, & pecuniam sacram quam *Pompejus* non attigerat, duo millia talentorum abstulit, totoque reliquo auro, cujus summa accedebat ad octo talentorum millia, templum spoliavit. Tulit etiam trabem ex auro solidam, trecentas minas pendentem. Mina autem constat duabus libris cum dimidia. Post *Crassum Cassius* Judæam invisit: *Taricheas* primo impetu cepit, & ferme XXX millia captivorum abduxit. Idem *Cassius* post cædem *Cesaris* iterum Judæam afflixit, plus quam septingentis argenti talentis impetratis: tantaque severitate exactis, ut quatuor præcipuæ civitates cum incolis suis venum darentur. Non multo post regnum invadit *Herodes Magnus*, *Antipatri* Idumæi filius, qui Romæ Senatusconsulto, *Antonio* procurante, Judaeorum rex declaratur, semperque exinde magnitudinis Romanæ servus fuit. Post illius obitum *Judas* in provinciam redacta: & *Syria* accensita est.

XIII. Ubi ergo eum temporis articulum inveniemus, - quo
Deus,

Deus, stante secunda Æde, Judæos non numero solum, sed & opibus, honore, regni Majestate, & consimilibus beneficiis, præ majoribus suis, sub *Davide* v.g. ac *Salomone*, auxit atque ornavit? An fortassis *Alexandri Jannai* temporibus? de quibus *Josephus*: *Per hac tempora jam Syrorum & Idumæorum & Phœnicum urbes tenebant Judæi: ad mare, Stratonis turrim, Apoloniam, Joppen, Jammiam, Azotum, Gazam, Anthedona, Raphiam, Rhinocuram. In mediterraneis per Idumæam regionem, Adora & Marisam, totamque Samariam, & montes Carmelum & Itabyrium. Ad hac Scythopolin, Gadara, Gaulanitidem, Seleuciam, Gabala, & Moabiticas urbes, Efebonem, Medabam, Lembam, Oronas, Telithonem, Zaram, Aulonem Cilicium, Pellam. Hanc ultimam diruerunt, quod incolæ recusarent Judaicos ritus suscipere. Possidebant & alia Syria non obscura oppida, quæ imperio suo noviter adjecerant.*

Antiq. lib.
XIII. cap.
XXIII.

XIV. Magnifice quidem hæc a *Josepho* narrantur, uti non parvus esse solet in prædicanda gentis suæ gloria: nihil tamen videmus quod majorum res, quando florentissimæ erant, superet. Nam & *David Philistæos* percussit ac depressit: *Moabitas* superavit ac tributarios fecit: *Syros* item *Tzoba* & *Syros Damascus*: in tota quoque *Edomaa* stationarios posuit. 2 Sam. VIII. Tandem & *Ammonitas* debellavit, ipsa civitate Regia capta, & corona Regis suo imposita capiti. 2 Sam. XII. v. 29. 30. Ipse hac de re brevius quidem, sed longe magnificentius *Josepho*. Pl. LX. v. 8. 9. 10. *Distribuo Sichem, & vallem Succoth meam: cis & ultra Jordanem regnum meum extenditur: & ut Dominus ac rex tribubus singulis hæreditatem suam admittor. Meus est Gilead: extremi omnium Gadiza, ultra Jordanem in monte Hermonis & Gileaditide positi, me amplectuntur. Manasses meus est. Ephraim arx capitis mei, arx primaria in qua caput meum secure ac tuto servandum deponere queam. Juda Legislator meus: sub me Rege ac præside judicium & justitiam exercens. Moab pollubrum meum, vilissimum mihi præstans ministerium. In Edomum conjicio calceos meos: sic mihi serviunt ut mediastini, calceis meis excipiendis & auferendis destinati. Super me, o Palestina, júbila. Cane in mei gratiam, Io triumphæ, vivat Rex David. De Ammonitis hic nihil, quippe quos*

quos postea demum subegit. Et certum est majorem adhuc gloriam & opulentiam fuisse Salomonis.

XV. Adde, res prosperas Judæorum sub *Alexandro Jannæo* multas fuisse calamitatibus sædatis. *Ptolomæus Lathurus* triginta millia, aut secundum *Simagenem* quinquaginta millia Judæorum, in prælio occidit: mulieres ac pueros promiscue iugulatos, & in frustra concisos, in lebetes ferventes membratim conjici jussit, ut superstites hostem humanis carnibus vesci crederent. *Alexander* ipse crudelem potius tyrannum, quam legitimum regem egit. Offensus enim Judæis potentissimos eorum compulso in *Bethoma* expugnavit, & ad DCCC jussit suffigi crucibus, & in conspectu adhuc viventium uxores & liberos jugulavit. Sed à suis compulsus est ut quæ loca in *Moabitica* & *Galaaditica* regione subegerat restitueret *Arabibus*. Post *Alexandri* hujus & *Alexandra* conjugis obitum accidit filiorum ejus *Hyrcani* & *Aristobuli* disceptatio de regno apud *Pompejum*, de qua modo diximus. Ex eo tempore multum sibi *Romani* in Judæam licere voluerunt. Hæcine florentissimo Davidis ac Salomonis imperio paria sunt?

Josep. An-
tiq. lib.
XLII. cap.
XLI. XLII.

XVI. In eo fortassis superiores iterum illius temporis Judæos dices, quod gentes subjugatas ad communionem fœderis adduxerunt, rursus Judæorum suscipere coactas. Uti *Moabitas* ex parte & *Idumaos*, validam sane gentem: cui nihil olim simile factum est. Cæterum, si usquam, hic certe verum fuit Judæorum illud proverbium: קשים להם גרים לישראל כנגד צרעת, *Difficiles sunt Israëlitis profelyti sicut plaga leprosa*. Earum enim gentium profelytismo, qui coactus magis quam sincerus fuit, effectum est, ut Judæi non minus in eorum mores, quam illi in Judæorum transiverint: adeo quidem, ut, si Celeberrimo interpreti, qui diversum hic a nobis sentit, credere fas sit, propter eam morum ac religionis, certe non bonæ, communionem, *Israëlitæ* apud Prophetas *Moabitarum* ac *Idumæorum* nomine veniant.

Disput. Se-
lect. XXV.
§ 10.

XVII. Verum ipsa potius Magni Interpretis verba demus. *Johannes Hyrcanus Levita & Dux populi coegit Edomitæ, Moabitas, aliosque istiusmodi peregrinos suscipere circumcisionis ritum. Sed quum hi essent & manerent præputiati corde, Scriptura interpreta-
tur, eos, ut ruptores fœderis, etiam mansisse præputiatis carne.* Quip-
pe

pe circumcisio illis non erat signum fœderis, σφραγὶς διακρίσεως πίστεως, ut Abrahamo: sed potius accusatio fœderis rupti. Quid ergo circumcisio illorum nisi praputium fuit? ... Levita igitur, quando pro ipsis obtulerunt sacrificia, eosque ipsi non edocuerunt ut fœdus Dei servarent, cui adoleverunt, nisi stercorebus eorum, hoc est, demonibus? Ita hi populi Israël offendiculum fuerunt, & maxima parti hoc conciliarunt, ut & ipsi Edom ac Moab nuncuparentur, & cum illis peregrinis iudicarentur.

XVIII. Et profecto adductio Idumæorum ad communionem fœderis fecit ut Israëlitz ipsi Idumæum Herodem pro Rege suo agnoscere coacti sint: quod quanto fuerit religionis ac libertatis dispendio, quis ignorat? Concludimus ergo, nondum plene satisfactum esse promissioni illi Divinæ, de rebus Israëlitarum reducum amplificandis supra quam res majorum amplificatæ fuerunt; ideoque expectandum id esse in futurum.

XIX. Non nescio verba quædam hujus qua de agimus prophetiæ a Nehemia allegari, & applicari, uti videtur, restitutioni ex captivitate Babylonica. Neh. I. v. 3. 9. At non ea mente quasi reductio ista id omne absolveret quod a Mose prædictum erat, sed potius ut allegatione majorum promissionum Deum urgeret, sibi que spem faceret ad impletionem minorum. Nam revera in ista reductione typus quidam est & quasi arrha alterius. Prolioxiores paululum in sensu hujus vaticinii inquirendo fuimus, quod videre-mus in alia omnia ire Celeberrimum interpretem; cujus cæteroquin observationibus plurimum nos in hac ipsa exercitatione adjutos esse grati lubentesque fatemur.

C A P. XI.

Jesaiæ, Hoseæ & Jeremiæ quædam in hanc rem vaticinia.

- I. Jesaia Prophetia XI. v. 11. 12. 13. II. Temporis ibi designati character de eo quod adhuc futurum est agi demonstrat. III. Iterata populi Israël eductio ex terris dispersionis sua exponitur. IV. Pertinetque ea non minus ad X Tribus quam ad Judam. V. Non esse consilium hac in allegoriam vertere graviter observat Musculus.

culus. VI. *Hosea vaticinium.* Cap. III. v. 3. 4. 5. VII. *Quod vel directe ad X Tribus pertinet, vel saltem ad totum Israël cum sine exclusione X Tribuum.* VIII. *Illius & desertio pradicuntur, & reassumptio.* IX. X. *Desertorum status ita describitur, qualis est Israëlitarum hodiernus.* XI. *Reassumptio itaque futuram eorum conversionem notat.* XII. *Jeremias etiam Cap. XXXI. v. 1. pollicetur Deum, post novissimum ira sua in rebelles Israëlitas turbinem, Deum fore omnibus familiis Israël.* XIII. *Fœdus novum quod eodem capite com. 31. & seq. promittitur, ad electos quidem omnes, sed & nominatim ad Israëlitas pertinet: inferque eam populi Israëlitici conversionem quam non est consecutura populi aversio.* XIV. *Quod invictè demonstratur ex com. 35. & seq.* XV. *Firmitas huius promissionis.* XVI. *Amesius laudatus.* XVII. *Com. 38. 39. 40. promittitur readificatio Hierosolymorum, distincta ab ea qua facta est per Zorobabelem & Nehemiam.* XVIII. *Quæ an spiritualiter an mystice intelligenda sit optime docebit eventus.*

L

QUARTO. Ad aliud transeamus vaticinium quod JESAIAS nobis exhibet CAP. XI. v. 11. 12. 13. *Erit tempore illo ut adhibeat Dominus secundo manum suam ut acquirat reliquum populi sui, quod reliquum fuerat ab Assyria, & ab Egypto, & a Pathroso, & a Cusch, & ab Elamo, & a Sinear, & a Chamata, & insulis maris. Et sublato signo gentibus recipiet DEPULSOS ISRAELITARUM, & DISPERSOS JUDÆ colliget ex quatuor oris terra. Et amota invidentia Ephraim, hostibusque Juda excisis, Ephraim non invidetbit Juda, & Juda non ager hostiliter contra Ephraim.*

II. Attendenda hic ante omnia est designatio temporis. *Erit die illo.* Quis autem hic dies sit, discendum ex antecedentibus. Nimirum prædicta hoc capite est salutifera Christi Domini natiuitas ex familia Davidis multis cladibus attrita, & ubertas quiescentis in ipsum spiritus, & judicium ad piorum vindictam, impiorum deletionem; quo pertinet novissima Politicæ Israëliticæ per Romanos eversio. Consequitur vocatio gentium, & incredibilis illa rerum immutatio quæ Constantino Magno imperante contigit. Tunc enim cum agno lupus, pardus cum hædo cohabitavit, vaccamque &c

& *ursam* unum pascuum habuit. Mundus, nuper horrens ac furens contra Christianos sub *Diocletiano*, *Maximiniano*, *Galerio*, *Maxentio*, *Licinio*, usque adeo se in alia omnia conversum miratus est, ut qui modo ferre non poterant Ecclesiam apud se peregrinantem, ii nunc Ecclesiae cohabitare gauderent, desertaque superstitione patrita, ipsi *Christiani* nuncupari vellent. Innuitur etiam, ex quorundam interpretatione, quam ego nunc neque confirmare neque refellere habeo, exortus *Antichristi* sub emblemate *Aspidis* & *Basiliſci*; illiusque detectio ac pudefactio, quum *puer lacerans ludet apud foramen Aspidis*, & *ablatus manum suam projiciet in cavernam Basiliſci*; id est, doctores mundo contemptibiles Antichristianae doctrinae nugae exhibilabunt, atque impugnabunt. Certe ea nobis novissime tempora delineantur, quibus Ecclesia Christiana *Sancti montis* instar habet, ac *terra cognitionis Jehova plena: est* quibus *Radix Isai* *stabit in signum populorum*, hoc est Messias evidentissimis demonstratus argumentis, quibuscunque populis pro pharo ac turri receptus erit: quibus denique *quies ipsius gloriosa futura* est, dum in amplissimo Ecclesiae territorio pacate regnabit. Eo demum die eventura sunt quae allegata a nobis pericopa praedicuntur. Tota prophetiae series ad futura nos tempora deducit.

III. Quid autem tunc facturus Deus est? *וְיִרְדֵּף יְהוָה אֶת־עַמּוּלָּאֵי יִשְׂרָאֵל* *Addet exserere manum suam, ut acquirat sibi populum.* Id est immensam potentiam suam demonstrabit in vindicatione populi redempti. Idque faciet *secundo*. Quod cum plus una antegressa vindicatione contendi potest. Nimirum ut referatur; vel ad liberationem *ex Aegypto*, quae totius populi fuit, & cui haec altera signis & prodigiis futura sit simillima, quemadmodum *Aberbenel* vult: vel ad reductionem *ex Babel*; ea mente, ut eorum hic recollectionem Dominus polliceatur qui tunc dispersi manserant; sed eam potissimum *Spiritualem*: vel denique ad vindicationem *electorum ex gentilibus*, de qua in anterioribus sermo fuit commatibus, ita ut quemadmodum olim manum suam extendit Deus ad vindicandos sibi *gentiles*, nunc iterum eandem extensurus sit manum ad vindicandos *Israelitas*. *Residuos* videlicet eorum qui restant ex deportatis vel transfugis in *Assyriam*, *Aegyptum*, *Pachros*, hoc est, ut *Bochartus* probat, *Thebaidem*, *Cusch*, ea est *Arabia* & *Aethiopia*

pia Africana, Elam, quæ est *Persia, Sinear*, sive *Babylonem, Chamatam*, quæ regio ad mare mediterraneum vergit, e regione *Cypri*, in quo tractu nunc est *Tripolis*, tandemque in *insulas maris*, quibus maxime significatur *Europa*. Nulla enim harum regionum est quæ non frequentes habuerit Israëlitarum propulsorum colonias.

IV. Id autem ut quod maxime est observandum, totius *universitati gentis Israëlita* promissionem hanc factam esse: quippe quæ non minus *propulsos Israël* colligendos esse dicitur, quam *disiecta Iuda* membra: idque tam distincte, ut addatur priscam illam quæ *Iudam* inter & *Ephraïmum* intercessit æmulationem plane abolitum iri; sublata videlicet omni de regno aliisve privilegiis contentione, confusis mistisque tribuum reliquiis, nullo Sanctuario terrestri de quo altercentur, omniumque animis in uno Messia regno, quod spirituale ac cœleste est, per eandem fidem ac communionem caritatis secure acquiescentibus.

V. In *allegorias* ea verba transferre, quæ tam planum facilemque ex se sensum gignunt, non video quid nos cogat. Lubet appingere *Musculi* sermonem ita in hunc locum commentantis: *Versu precedenti de vocatione gentium vaticinatus est Propheta: jam sequentibus ad finem usque capitis, de reliquiis Israël undique recolligendis specialiter subijcit. Quod autem de illis tantum loquatur, ex ipsis verbis arbitror satis esse manifestum: non modo quæ hoc præsentis, sed & quæ duobus sequentibus versibus leguntur. Quam inconsulto faciunt, qui hunc contextum ad eos quoque Christianos trahunt, quos Evangelica doctrina ex gentibus traxit ad Christum. Quæ autem de modo magni hujus operis commate 15 & sequentibus ænigmatice proponuntur, in arcanis fatorum latent: quæ ut ipso se eventu pandant fide & spe expectare, quam audaci mente & ore temerare satius est.*

VI. QUINTO. Non immerito quoque huc pertinere creditur HOSEÆ prophetia CAP. III. v. 3. 4. 5. *Et dixi ad illam: diebus multis* לִי שְׂדֵבָה *sedebis mihi, non scortaberis, neque eris viri aliqujus.* וגם אני אליך, *atque ego etiam ad te. Nam diebus multis* *sedeant filii Israël, nullo Rege, nulloque principe, & nullo sacrificio, ac nulla statua; denique sine Ephod, & Theraphim, amiculo &*
imagi-

imaginibus. Postea revertentur filii Israel & quarent Jehovah Deum suum; & Davidem Regem suum; & pavidus accedent ad Jehovah & ad bonitatem ejus, כְּחֹדֶר הַיָּמִים in extremo dierum. Alibi ^{Confer. E. gyp. lib. II. cap. XII.} quoque vaticinium hoc pro parte expoluiimus; ea nunc solummodogyp. lib. II. cap. XII. observaturi quæ ad præsens institutum faciunt.

VII. Totus hic sermo dirigitur ad Israelitas, & si non potissimum ad eos qui ex decem tribubus erant, saltem ita ad totum populum ut hi excludi nulla ratione queant. Jonathan Chaldeus primam vaticinii hujus pericopam, qua caput tertium inchoatur, ita, παραφράζει: וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל Vade, vaticinare prophetiam super domum Israel, qui sunt similes mulieri, qua dilecta est marito suo, & mæchatur apud ipsum, & nihilominus diligit illam, & non vult eam dimittere. Vide sodes & expende argumenta quibus pugnat Riverus, prophetiam hanc potissimum de decem tribubus intelligendam esse. Ego saltem eo sensu hic Israelitam sumo, quo sumitur cap. I. v. 10. Et fiet numerus filiorum Israel ut arena maris, qua non mensuratur, nedum ut numeretur: quibus verbis pollicetur Deus se misericordiam exerciturum esse, non modo erga tribum Juda, sed & reliquias totius Israelis post exercitiam severitatem in utramque domum, in captivitate Assyriaca & Babylonica. Eo enim ducunt nos sequentia. v. 11. Et congregabuntur filii Iehuda & filii Israel una, & ponent sibi caput unum & ascendent ex terra.

VIII. De Israelitis istis duo hic exponuntur. I. Longa ipsorum desertio. v. 3. 4. II. Desertorum reassumptio. v. 5.

IX. In desertorum statu memorantur. I. Respectus ipsorum ad Jehovah, & Jehova ad ipsos. Diebus multis, id est seculis aliquot, sedebis mihi, Scripturam veteris Testamenti habens ac legens, promissiones scrutans, quamvis velo cordibus imposito, & promissionis exhibitionem, quam factam esse ignorare non debebas, frustra quidem, sed respectans tamen, Non fornicaberis, castam te servabis ab Idololatria gentili, neque habebis potestatem aliquam extraneam cui innitaris contra regnum Christi. Conf. Cap. IV. v. 14. V. v. 13. Non eris viri alienijus. Et meo carebis commercio, neque habebis principes & seniores ex tua gente qui legitimum in te imperium habeant. Conf. Jes. IV. v. 1. Atque ego etiam ad te. Ani-

D d d

mus.

mus meus ad te. *Cara mihi eris propter Patra.* Rom. XI. v. 28. neque abolebo fœdus meum tecum.

X. II. Distinctius 1. *Remotio Regni & Politia.* *Sine Rege, sine Principe.* Non potuit autem cum sceptro Legislator prorsus a populo Dei recedere ante adventum Silo : unde arguitur de iis hic temporibus agi quæ Messia consecuta sunt *ἐκίχθηναι*. Quæ Benjamin aliique habent de *Aichmalotarcha* ex familia Davidis, nulli rei sunt, & pompam magis *pedagogicam* redolent quam majestatem *principatus*. II. *Remotio carimoniarum.* *Sine sacrificio & Ephod.* Confer Dan. IX. v. 36. *Ephod* est amiculum sacerdotis summi, ad quod pertinebat pectorale judicii, cum *Urim & Thummim*, quibus consulebatur Deus. Et sic symbolum erat tam potestatis *judicialis*, in *sacerdote* quam *prophetie*. Hæc sub templo secundo paullatim deficientia, nunc plane cessant. III. *Remotio Idololatria.* *מִן הַמִּצַּח*, quæ vox vel *statuam* significat, 1. Reg. III. v. 2. vel *cippum*, lapidem, qui *מִנְחָה* ac *עֹמָה* est. Gen. XXXI. v. 25. Erat instrumentum idololatriæ Levit. XXVI. v. 1. Sicut & *Theraphim*. Vide *Egyptiaca nostra lib. I. cap. XI* Quid clarius est quam talem hic Israelis conditionem describi, qualis est hodierna? Unde ipsis etiam recentioribus Hebræorum interpretibus confessionem hanc vis veritatis extorsit, ea per Hoseam tempora delineari quæ nunc vivunt.

XI. Sequitur *Reassumptio*. *Postea*, elapsis multis seculis, *revertentur filii Israël, a viis suis pravis quas insisterant* hætenus : quomodo & Paulus loquitur 2. Cor. III. v. 16. *Quando vero se converterit ad Dominum, tolletur velamen illud.* Et *quarent Jehovah, studentes eum cognoscere, ei grata facere, eoque frui. Deum suum, juxta testamentum gratiæ, ad cujus communionem cum maxime anhelabunt : & Davidem, Messiam Davidis Filium ac antitypum.* Conf. Jer. XXIII. v. 5. XXXIII. v. 15. Ezech. XXXIV. v. 23. *Regem suum, de quo in cœcitate atque obduratione sua olim dixerant ; nolimus hunc nobis Regem esse, cui autem tunc acclamabunt, Benedictus qui venit in nomine Domini.* Et *pavidum accedent ad Jehovah* ; id est festini accurrent, & cum sancta reverentia ac confessione indignitatis suæ. Et *ad bonitatem ejus*, gratiam Evangelio prædicatam. *In fine dierum* : tempore Testamenti Novi, & quidem ultima illius periodo.

XII. SEXTO. Nonne & eodem spectat? JEREM. XXX. §. 1. *Tempore eo, dictum Jehovah, ero Deus OMNIBUS FAMILIIS ISRAELIS, & ipsi erunt mihi populus.* Ubi ante omnia attendendum, quam temporis pericopam Propheta designet. Nisi vim iudicio nostro faciamus, fatendum est, de eo tempore agere Prophetam quod descripserat in antecedentibus. Descripserat autem commate penultimo & ultimo novissimi capitis *turbinem excandescencia Jehovah indefinenter hospitaturum super capite improborum, neque avertendum donec perfeceris Jehovah & præsiteris omnes cogitationes cordis sui.* Quæ vix est ut aliter intelligere possimus quam de iustissima numinis vindicta rebelli Judæorum populo ob spreum Messiam incubitura. Ejus enim Messiam, & gratiam per ipsam fidelibus Israëlitis conferenda, paulo ante fecerat mentionem. Nunc exponit, quæ poena pervicaces maneat: quam & Paulus exsequitur 1. Thes. II. §. 16. *Occupavit enim eos ira ad extremum usque.* Futurus tamen, si populi universitatem spectemus, ira aliquando finis est. Nam *quando perfecerit & præsiterit Jehovah omnes cogitationes cordis sui,* tum quæ de ira exercenda, tum quæ de gratia effundenda decreta sunt, nimirum *dum plenitudo gentium intret Roma.* XI. §. 25. tunc cessabit cœcitas atque induratio. *In fine dierum,* in extremo tempore, postquam omnia illa facta fuerint; tum, inquit Jehovah, *tandem animadvertetis illud,* ea considerantes & intelligentes ad quæ patres stupuerunt. *His ipsis temporibus,* ita nunc pergit Jehovah, *ero Deus omnibus familiis Israelis.* Tota contextus series docet, de Israël secundum carnem agi; qui post exercitam in eum iram in gratiam postliminio recipiendus sit. Idque non uni alterive solum tribui; sed omnibus Israëlitis familiis promittitur; uti & vaticinantem audivimus Apostolum, Rom. XI. §. 26. *ita totus Israel salvabitur.*

XIII. Et erraverit meo iudicio, si quis huc pertinere neget quæ eodem capite, vers. 31. & seq. prædicuntur. *Ecce dies venturi sunt, dictum Jehovah, quibus pangam CUM DOMO ISRAELIS & cum DOMO JEHUDÆ fœdus novum &c.* Ubi ea quidem Novi Testamenti bona describuntur, quæ fidelibus quibuscunque ex æquo communia sunt; sed & prædicatur fore aliquando ut *domus Israel ac domus Juda fœderis illius cum suis bonis particeps sit.* Quod

quidem, si electos ex ea gente attendamus, fieri coëptum est in prima Euangelii prædicatione. Conjuncta enim fuit *novi pãcti introductio* cum antiquatione *Veteris*. Heb. VIII. v. 13. Attamen ne quis existimet, promissioni huic tunc plane satisfactum esse; addit Deus, *non simile fore hoc pãctum alteri illi quod pepigerat cum majoribus illorum, quo die apprehenderat eorum manum, ut educeret eos ex terra Egypti, quod fœdus ipsi fecerunt irritum*. Hoc autem fœdus duraturum erat; non solum quoad electos singulos, sed & quoad *populi universitatem*. Ut postea quam hæc gratia in plenitudine sua semel iis facta fuerit, non iterum populus Israëliticus fœdifragio se obstringeret, quemadmodum fecit die *μοχονίας*. Nam hoc est fœdus meum quod pangam cum domo Israelis post dies hos, dictum *Jehova*, *indam legem meam menti eorum &c.*

XIV. Neve de *Israele* proprie sic dicto sermonem esse dubitemus, sic ait *Jehova*, *qui disponit solem ad lucem interdum &c. si amovebuntur statuta ista a conspectu meo, dictum Jehova, etiam semen Israelis cessabunt esse gens in conspectu meo omnibus diebus*. Sic ait *Jehova*, *si poterunt mensurari cœli superne, aut pervestigari fundamenta terra inferne; etiam ego spernam totum semen Israelis propter omnia quæ fecerunt, dictum Jehova*. Haut pauca notatu digna verbis istis continentur. I. Multa horrenda peccata commissum iri ab Israëlitis, quibus omni se rejectione dignos faciant. II. Multos ipsorum propterea iuste spretum iri. III. Non tamen *totum semen*: partim quia in initio servabit *τὴν ἐκλογὴν*, & *populum quem præcognoverat*. Rom. XI. v. 2.7. partim quia in fine, elapso rejectionis tempore, servabit *populi universitatem*. IV. Non cessaturum semen Israelis, quo minus *gens sit in conspectu Domini*. Non excindetur plane. Non commiscebitur aut confundetur cum gentibus. Et quainvis id aliquamdiu futurum sit ut videatur esse non gens: non tamen id semper ita erit. Rejicietur ad tempus; sed & reassumetur.

XV. Quia vero magni admodum momenti erat hæc promissio, quæ labente tempore incredibilis propemodum videri poterat, uti etiam nunc multis incredibilis est; hinc placuit sapientissimo atque optimo numini eam confirmare gemino statuto æque firmo atque immutabili. Quorum alterum est de perenni vicissitudine noctis

8c

& diei : alterum de immensurabili magnitudine cœli, & impermeabili peruestigatione terræ. Nimirum spondit olim Deus non esse cessaturum diem & noctem. Gen. IX. v. 1. Atque hætenus post tot decursum seculorum ipso facto ostendit se hujus sponsonis esse memorem. At non minus, inquit, memor ero sponsonis qua Abrahamo & semini ejus me obstrinxi. Neque velim nimis vos sollicitos esse de modo : sicuti enim potentiam immensam & sapientiam imperuestigabilem ostendi in fabrica naturæ ; ita non minus sensum captumque omnem humanum superant, ea quæ patramus sum in regno gratiæ. Quis hæc aliò, saltem in primo & literali sensu, quam ad *Jacobi* posteros, fœderatum olim Deo populum, retulerit? Huic autem domui Israëlitis promittitur Novi fœderis pactio, quæ postquam semel a *domo Israëlitis* plene accepta erit, nunquam a *domo Israëlitis* iterum repudiabitur.

XVI. Non abs re erit, si ad deprecandam novæ, uti nonnullis, sed perperam, videtur, interpretationis invidiam, acutissimi subjungam *Amesi* verba ; prout ea exstant in *Coronide ad Collationem Hagiensem*. FACTA EST REVERA PROMISSIO TOTI Artic. v. cap. II. POPULO ISRAELIS QUOAD CARNEM ET STATUM EXTERNUM ; sed *Typice*. Facta est electis, vel vocandis, secundum veritatem, ut Paulus ipse in ejusdem fœderis applicatione ostendit. Heb. VIII. v. 8. 9. & X. v. 16. 17. ad singulos vocatos illud extendens. FACTA EST ETIAM TOTI POPULO, QUOAD COMMUNEM EORUM STATUM, NON PRÆSENTEM, SED FUTURUM POST GENTIUM PLENITUDINEM INGRESSAM ; quum maxima eorum pars ad veram fidem trahentur, sicut idem Apostolus, in applicatione altera promissionis ejusdem, non obscure docet : Rom. XI. v. 26. Tum totus Israël servabitur, secundum statum communem ; vel multitudo magna tum victurorum.

XVII. Sed & amplius aliquid promittitur, vers. 38. 39. 40. Ecce dies venturi sunt, dictum *Jehova*, quum adificabitur *Jehova* civitas hac a turri Cananeelis usque ad portam anguli : Et procedet adhuc linea mensoria e regione illius, versus collem scabiosi, sive *Gareb*, ac desilect *Goham* versus. Et tota convallis cadavernum & cineris, cum omnibus agris illis usque ad torrentem *Kidronis*, ad angulum usque porta equorum Orientem versus, erit sancta *Jehova* : non ex-

D d d 3

stirpabitur,

struabitur, neque destruetur amplius unquam. Multa sunt quæ per-
suadent, non posse hæc intelligi de reedificatione ea Hierosoly-
morum quæ facta est per *Zorobabelem & Nehemiam*. Nam I. Ex
tota prophetiæ serie patet de iis agi temporibus quæ Messie in car-
nem adventum consequuntur. II. Jeremias dicit, non templum
modo, sed & totam urbem, & vallem, & agros proximos, etiam
vallem impurissimam filiorum *Hinnom*, quam a cadaveribus &
cineribus denominat, fore *sancta Iehova*, id est, non minus san-
ctos fore istos locos, atque solum templi olim fuerat. Prorsus
quemadmodum *Ezechiel* Cap. XLIII. v. 12. prædicit hanc legem fore
domus struendæ sub temporibus Testamenti novi, *ut omnis termi-
nus totius mentis circumquaque sit sanctum sanctorum*. Non potest
hoc intelligi de reedificatione Hierosolymorum quæ facta est per
Zorobabelem. Nam in urbe ea aliud *sanctum* fuit, aliud *prosa-
num*. Quamvis & tandem per adventum Messie urbs tota factum
sit *solum gloria*. Jer. III. v. 17. Hic autem significatur, statim
atque inædificata fuerit, totam sanctam fore Domino. III. De-
nique negat eam urbem vel evulsam vel destructam iri usque ad
diem novissimum. Quod iterum argumento est, non agi de ea
Hierosolyma cujus excidium prædixit Daniel, & executi sunt Ro-
mani.

XVIII. Quid ergo? Nihil reliquum est, nisi ut novam pro-
mitti intelligamus Hierosolymam, a domo Israël in habitandam,
postquam ad novi fœderis communionem *παιδηναι* vocati fuerint.
Utrum tamen de urbe *materiali* agatur, an vero *spirituali*, qualis
Ezechiel præfigurata est, & *Johanni* in sua Apocalypsi, æfas
non sit ignorare, donec fata ipsa se rerum eventu explicant. Li-
bet interim appingere Celeberrimi Interpretis commentarium.
Spondet, inquit, *reedificationem Hierosolyma*, & *quidem ut sit*
Iehova. Dicit enim: ædificabitur Domino. Non potest autem in
Novo Testamento esse urbs *Iehova*, nisi sit Christi & a Christianis
teneatur. Non peculiare hoc beneficium est ejus urbis, sed pertinet
ad promissionem de restituendis jacturis *Jacobi*. Innuit, adeo damna
Ecclesia restituenda esse, ut & urbs Hierosolyma restitatur, & qui-
dem Domino. Facile intelligitur, quanti momenti hoc sit, & quan-
ta mutatione rerum in mundo opus sit, ut hoc fiat. Hæc autem om-
nia

nta, qua necesse est fieri, ut Hierosolyma habitetur a Christianis : & quidem Israëlitis Christianis, & ut populi ipsis serviant, his subintelligenda sunt. Christum Luc. XXI. v. 24. innuit, gentium tempora esse definita, &, postquam ea effluerint, Hierosolyma restitenda esse. Haec tunc ille. Nobis impræsentiarum sufficit, hæc, qualitercunque exponenda sint, sive literaliter, sive mystice, ita promitti, ut cedant in commodum totius domus Israël, sine ulla tribuum distinctione : imo vero ita ut tam domus Israël, quam domus Juda, æquis partibus ad tanti boni communionem vocetur.

C A P. XII.

Ezechielis Vaticinia de restitutione Israelis.

- I. Ezech. XVI. v. 53. 55. II. Multum hic locus torset interpretes qui promissionem Divinam in comminationem vertunt. III. Sine ulla probabili causa. IV. Vastatio Sodoma ac Gomorra non erit absolute aeterna. V. Samaria & Sodoma apud Prophetam non tam urbes, quam reliquias earum gentium notant. VI. Restitutio earum in statum pristinum, significat concessionem prosperitatis, sed melioris quam olim, id est spiritualis. VII. Errant Judæi Interpretes, qui contendunt promissionem de dandis Hierosolyma Samaria & Sodoma pro filiabus, non esse ex fœdere Abrahamico. VIII. Sed non est promissio ista ex fœdere Typico : quasi Samaria & Sodoma danda sint Hierosolyma in communionem caritativarum. IX. Omnia hæc in futurum prospiciunt. X. Ezech. XX. tota propemodum Israël historia narratur. XI. Introductio Israël in desertum populorum cum Reipublica Israelitica statum notare videtur quando Provincia fuit Imperii Romani. XII. Tunc futura prædicatur Christi iniqua, cum beneficiis eam consecuturis. XIII. XIV. Vindicta Dei in rebelles, excludendos prerogativis fœderis. XV. Promissio gratia post hæc omnia facienda domui Israël. XVI. Cujus summa capita distinctim enarrantur. XVII. Ezech. XXXVI. Caput prope totum huc pertinet. XVIII. Promittuntur ibi multa beneficia, tam corporalia,

lia, quam spiritalia, nondum Israeli præsita. XIX. Nam qua-
 inisso Evangelio Israelitis obviare, non absolvunt propheta hujus ama-
 plitudinem. XX. Ad Allegorias despectere in sermone liquido non est
 tutum. XXI. Capitis XXXVII. Priore parabola representantur
 fata Israelis, inde a captivitate Babylonica usque ad primum Christi
 adventum. XXII. Altero emblemate figuratur Juda ac Israelis san-
 ctæ beatæque sub Christo unio. XXIII. Recollectio totius prophetia,
 quatenus ad institutum facit.

I.

SEPTIMO. Præclara quoque hujus rei vaticinia apud EZECHIE-
 LEM exstant; quorum aliqua saltem hic memorare lubet. CAP.
 XVI. v. 53. Ita fatur אֶת שְׁבוּתָהּ אֶת שְׁבוּתָהּ כְּרָם
 וּכְנָתִיָּהּ וְאֶת שְׁבוּתָהּ שְׁמָרָן וּכְנָתִיָּהּ וּשְׁבוּתָהּ שְׁבוּתָהּ בְּתוֹכָהֶן
 Id, nisi addere textui quicquam ausimus, sic sonat. *Et reducam re-
 ducem urbem earum, reducem urbem Sodomi & filiarum ejus, ac
 reducem urbem Samaria ac filiarum ejus: etiam reducem urbem mul-
 titudinis captivorum tuorum inter illos.* Iterumque versus 55. secun-
 dum Hebraicam veritatem ita habet: *Et Soror tua Sodoma & filia ejus
 revertentur ad pristinum statum suum, ac Samaria & filia ejus rever-
 tentur ad pristinum statum suum: & tu quoque & filia tua revertemini
 ad pristinum statum vestrum.*

II. Diei vix potest quantopere hæc vaticinia torserint interpre-
 tes, qui quum concipere non possent quomodo restituenda sit cum
 filiis suis Sodoma, ac de Samaria restitutione nihil admodum de-
 terminati haberent, nescio quid non commenti sunt ut in sensum
 aliquem tolerabilem tam inexpectata Prophetæ verba exirent. Vi-
 de fides ea quæ Cornelius a Lapide congestit. Ii ex interpretibus
 quorum nos fidem, diligentiam ac judicium plurimi facimus, ar-
 bitrantur enunciationes has conditionatas esse, sic ut postremæ pe-
 ticoparum partes cum primis per particulam hypotheticam con-
 necrendæ sint; hoc sensu: *Si reducam Sodomam & Samariam,
 etiam te reducam.* Porro, subsumendum putant: atqui non redu-
 cam Sodomam & Samariam. Ergo nec te. Et sic plane contraria
 mens esset illi, quam verba Hebræa primo obrutu exhibere Lectori
 videntur. Neque haberemus hic promissionem ullam boni, sed de-
 negationem irretractabilem.

III.

III. Verum non puto interdictum nobis esse, ne eas rationes expendamus ob quas alii Viri doctissimi professi sunt, se in istam sententiam descendere non posse. I. Quia nihil tale portendit phrasibus & sermo propheticus, sed plane contrarium. II. Quia certum est, Deum aliquando reducturum esse eum populum quem per Prophetam alloquitur. Id hoc ipso capite dicitur vers. 60. *Et recordabor fœderis mei tecum in illis temporibus pueritia tua, & prestabo tibi fœdus perpetuum.* III. Quia ipse se Deus exponit, ut cum Hierosolymis sorores suas Sodomam & Samariam se restitutum dicat vers. 61. *Nam recordata viarum tuarum, pudore suffunderis, assumendo sorores tuas majores te cum minoribus te.* ET DABO TIBI EAS IN FILIAS, *quamvis non ex fœdere tuo.* Poruitne disertius?

IV. Unum tamen obstare videtur, quod alibi iuraverit Deus vastationem Gomorra æternam fore, sicut & illam Moabitarum & Ammonitarum. Zephan. II. v. 9. *Idcirco ut vivo ego dictum Jehovah exercituum, Dei Israelis, Moab tanquam Sodoma erit, & Ammonitæ ut Gomorra, locus derelictus urtica & fœdina salis, וְשִׁמְרָה עַר עָלֶיהָ* ET DESOLATIO IN ÆTERNUM. Attamen hoc ipsum vaticinium, rite expensum, satis evincit, non esse hic absolutam æternitatem intelligendam quæ nullo unquam tempore in lætiorem finem exeat. Eiusdem enim generis æternitas vastationi Sodoma atque Gomorra attribuitur, cujus generis est æternitas vastationis Moabitarum atque Ammonitarum. Atqui eorum vastatio habitura est aliquando finem. Ita enim Jeremias, qui eodem cum Zephania tempore vixit, breviores hujus prophetias suis prolixioribus exposuit. Jer. XLVIII. v. 47. *Attamen reducam multitudinem captivam Moabi, ultimis temporibus, dictum Jehovah.* Et XLIX. v. 6. *verumtamen postea reducam captivam multitudinem Ammonitarum.* Designatur itaque vastatio multis quidem seculis duratura, attamen aliquando finienda.

V. Cæterum quando promittitur restituendas esse cum Hierosolyma Samariam & Sodomam, sorores ejus; non tam de urbibus cogitandum est, quam de reliquiis & posteritate earum gentium. Et per Samariam quidem decem tribuum Israelitas intelligi posse, qui regni sui Metropolim apud Samariam habuere, res per se
E c c plana

plana est. De *Sodomitis* molestior est quaesitio. Hoc certum, non omnes incolæ Pentapolios periisse. Servata est *Tzoar*, & fortasse quidam aliarum civitatum qui peregre aberant. Alii intelligunt *Ammonitas* & *Moabitas*, illi enim orti sunt ex incestuosa, & Sodomiticis fœditatibus simili, mixtura *Lathi* cum filiabus suis, in tractu *Sodomitico*. Sunt qui suspicari malint, emblematicè alias gentes designari, quibus aliqua cum *Sodoma* similitudo intercedit. At non male *Castalio*: *cujusmodi futura sit ea restitutio, sciatur suo tempore*. Nobis quidem de *Sodoma* non lubet nunc esse sollicitis: ipsa se explicabunt fata. Satis ad institutum nostrum est, quod *Samarina*, id est *decem tribubus*, dicitur, una cum Hierosolymis restituenda.

VI. At in quem statum? In *prius*. Sed is, inquis, pessimus fuit, non modo si *Sodomam* spectes, sed & si *Samariam*; cuius & primordium, & progressus malus fuit. Ita fiet ut, si in prius reponentur, perpetua fiat vicissitudo, ut peccandi, ita & poenas dandi. Sciendum tamen, habuisse olim tam *Sodomam* quam *Samariam* res suas florentes atque prosperrimas. Similem prosperitatem, neque tamen omni modo similem, posteris ipsorum nunc pollicetur Deus: sic ut majorum terrenam felicitatem, qua ad luxum & scelera pessimo exemplo abutebantur, cum spiritali felicitate, per Christi gratiam sibi concedenda, commutatam cerant. Et *Samariam* quidem quod attinet, fuerunt illius incolæ, Israëlita, sacro quondam fœdere numinis amicitiae innexi. Id ipsi fœdus quum turpiter violassent, sprete a Deo abjectique ad tempus, probroso nomine *LO AMMI* & *LO RUCHAMA* nuncupati sunt; Deo edicante, *non estis populus meus, neque consecuti misericordiam*. At nunc, inquit Deus, restituentur in prius, reassumentur in fœdus, diceturque ipsis *AMMI* & *RUCHAMA*, *o popule mi*, & *o misericordiam consecuta*. Hof. II. 7. 1.

VII. Sed & illud considerationem meretur, quod 7. 61. dicitur, fore ut *Hierosolyma accipias sorores suas filias non ex fœdere suo*. Quid illud fœdus est? Sunt ex Judæis qui suspicantur hic fœdus Abrahamicum. Quasi dixisset Deus: *לֹא מִפְּטוּרֵינוּךְ שָׁלַךְ לֹא נָתַתִּים לְאֶחְרָהֶם אֵינֶךָ בְּכֵרִית בֶּן הַבְּתָרִים*. *Non ex patrimonio*

monio tuo: non enim dedi eos Abrahamo Patri tuo in fœdere inter-segmenta. Ita memorat *Abarbenel* ex *Deraſch*. Sed fallitur quisquis est ille Judæus. Nam, Gen. XV. v. 18-21. promittit Deus Abrahamo, se semini ejus daturum terram illam a fluvio Egypti usque ad Euphratem. In eo patrimonio *Samaría* ac *Sodoma* continentur. Et de *Samaría* quidem non potest esse dubium. De *Sodoma* autem ita probatur. Orta inter pastores suos contentione *Loth* & *Abraham* terram inter se partiebantur. *Loth* prospiciens in tractum *Sodoma*, illiusque amœnitatem cernens, hunc eligebat. Gen. XIII. v. 10. Post illius discessum pollicetur Abrahamo Deus, se totam eam terram quaquaversum respicere poterat ei daturum: v. 14-15. *Iehova* autem edixit Abrahamo. postquam sese *Loth* separavisset ab eo, attolle nunc oculos tuos, & circumspice ab isto loco ubi es: ad Septentrionem & ad Meridiem. & ad Orientem & occidentem versus. Nam totam hanc regionem quam vides tibi daturus sum & semini tuo usque in seculum. Unde infertur, etiam *Sodoma* tractum Abrahamo datum fuisse; quippe quem, non minus quam *Loth*, ex loco ubi consistebat, oculis tunc suis poterat usurpare.

VIII. Aliud ergo fœdus intelligi necesse est, quum dicentem *Hierosolyma* audimus Deum, at non ex fœdere tuo. Nimirum fœdus fecerat cum *Hierosolyma* Deus ceremoniale ac typicum. Eo fœdere constituta erat *Hierosolyma* Metropolis populi quem Deus hæredem fecerat terræ Canaan, ut in ea templum esset, Sacerdotium Aaronicum, & Senatus populi, Principes atque imperium habentes. Sed non ex hoc fœdere, quod terrestri *Hierosolyma* proprium est, *Samaría* ac *Sodoma* ei filix dantur, ut ad materiale aliquod templum ibi accedant, typicorum habentes communionem sacrorum, & dependentes a Senatu principum ibi residentium. Aliud est ac multo præstantius fœdus, cujus participatione tam *Sodoma* quam *Samaría* in unum cum *Hierosolyma* corpus coalescere debeant. Fœdus videlicet pacis, quo illi qui procul semoti erant admoventur propius, quo utraque fiunt unum, intergerini parietis septum solvitur, inimicitias, id est lege præceptorum in fœdibus, per carnem Christi abolitis. Uno verbo, Testamentum novum: cujus virtute, & in cujus communione, pulchra hæc hæreditas assignanda *Hierosolyma* est. Cujus vi & ipsa ali-

E e c 2

quando

quando ad Dei sui communionem revocanda est, uti modo ex Jeremia audivimus, & sororum suarum spiritali possessione donanda. Hoc est *foedus seculi* quod se cum ipsa erecturum esse Deus pollicetur, *ψ. 60 & 62.*

IX. Et sic simul *tempus* assignari intelligimus, quando hæc complementum suum sortientur. Enimvero in futurum omnia prospiciunt. Tunc quando vigebit Testamentum æternum, ab altero illo umbratili distinctum: quando *Hierosolyma*, id est Judæi, bonis illius Testamenti gaudentes, *recordabuntur viarum suarum*, sancto suffusi pudore, *& cognoscent Deum esse Jehovaham*, qui fidem suam liberavit maximorum promissorum præstatione, & quod caput rei est, Messiae exhibitione; imo cognoscent ipsum Messiam esse Jehovaham, quem majores ob hoc assertum sibi nomen blasphemix postulaverunt. Cognoscent autem illud non sola mentis speculatione, sed experientia, & sensu Divinæ in Messia veritatis, bonitatis & omnimodæ ad salutem sufficientiæ: Nam expiabuntur ab omnibus quæ fecerunt; peccatis condonatis propter ἀντιλήψεως sponсорis fide apprehensum. *Sicut scriptum est, veniet ex Sion ille liberator, & avertet iniquitates a Jacob. Et hoc est illis a me pactum, quoniam abstulero peccata eorum.* Rom. XI. *ψ. 26. 27.*

X. OCTAVO. Nunquid & eodem pertinet ea EZECHIELIS pericope quæ legitur CAP. XX. vers. 41. 42. 43. 44. Nimirum totam propemodum Israëlitis historiam compendioſo sermone exponit Deus. Orsus ab *Aegypto* ordine enarrat quæ ab iis in *deserto* male, a se iuste ac sancte gesta essent; tum persequitur quæ facta erant in terra *Canaan*, ad ea usque tempora quibus hæc prophetia Israëliti data est. Inde ad futura prædicenda se accingit; com. 32. Desperatas fovebant cogitationes Judæorum quam plurimi, fore ut nullus impoſterum Dei cultus in mundo reliquus esset; renunciantes ita nobilissimæ isti promissioni de adventu Messiae, & foederi perpetuo quod cum majoribus eorum pepigerat Deus. *Et nos*, inquebant, *erimus aliquando ut ista gentes, servientes ligno & lapidi.* Id indigne ferebat Deus. *Iurat* igitur hac occasione, *se in ipsis regnum habiturum manu valida, & brachio extenso, & excandescencia effusa, atque ita eos ex populis, in quibus dispersi erant, reduciturum.* Quod & re ipsa præstitit: asserto sibi in Israelitis dominio,

minio, notabilibus gratiæ, potentiæ, atque iræ suæ effectis. Iræ, inquam, primo in *Israelitas*, dein in *gentes*, inter quas captivi degabant, effusæ. Nam ut *Israelitæ* captivitate liberarentur, *Babylonii* per *Persas* oppressi sunt. Utque paulatim res ipsorum florentiores in mundo fierent, ingentes regnorum mutationes accidere debuerunt. Donec omnia in ditionem pervenirent *Romanorum*. Sub quibus data omnibus commoditas est commeandi per totam terram; & Judæis plenissima libertas concessa ex omnibus mundi partibus accedendi ad suum templum.

XI. Sed & tum ii introducendi fuerunt in *desertum populorum*. *ψ. 35.* Qua phrasi, uti acute a Celeberrimo interprete observatum arbitror, designari videtur, *Judaam* futuram esse partem ditionis *Romanorum*, sive *provinciam Romani Imperii*, quod factum est post exilium Archelai. Adeo ut ab eo tempore Judæi, partim in terra sua, partim extra terram, inter medios gentiles habitarent. Nam *desertum* in emblemate dicitur mundus non habens culturam ad fructum ferendum Deo. Cui opponitur *ἡ οἰκουμένη habitabilis*, significans populum in quo cultus & fructus est. Ergo *desertum populorum* est ea mundi pars quæ a profanis infesta gentibus vera pietate destituta est. In tale desertum deducti sunt Judæi, quando ipsa eorum terra pars *deserti*, id est *imperii gentilis*, facta est.

XII. Atque ibi, sic pergit Deus, *disceptabo vobiscum facie ad faciem*; hoc est, veniam ad vos, ut me præsentem videatis, & loquentem audiat, disceptantem vobiscum de justitia & fide. *Quemadmodum disceptavi cum patribus vestris in deserto Egypti*; ibi visus in nube, & auditus ex tonitru; hic videndus in carne, & audiendus in præconio Evangelii. Addit: *ψ. 37. Et adducturus sum vos sub virga*; similitudine a pastore petita, qui isthoc modo oves suas numerare ac recensere solet: intelligi potest secretio electorum a non electis per vocationem efficacem, & cura Christi circa singulas oves suas ne qua ex iis pereat. *Et adducturus sum vos in vinculum fœderis*: per fidem uniturus mihi, ad participationem bonorum fœderis gratiæ, per charitatem colligaturus vos inter vos, vinculo indissolubili fraternæ amicitiae. Facta sunt hæc omnia in *ἰερουσαλὴμ*, Christi Domini, qui est pastor ille bonus; & cognoscit

sua, neque venit nisi propter perditas oves domus Israël. Joh. X. v. 14. Matth. V. v. 24.

XIII. Hactenus clara satis est Dei per Prophetam concio. Quod sequitur v. 38. magis est ænigmaticum; exponendum tamen ut prophetiæ seriem videamus. *Et excerpam, inquit Deus, rebelles & deficientes a me, separans eos in malum a tribubus Israelis*, excludens prærogativis fœderis, atque exponens justissimæ vindictæ meæ. Conf. Deut. XXIX. v. 21. Matth. XXV. v. 31. *ex terra peregrinationis ipsorum educam ipsos*, facta indiscriminatim tam rebellibus ac reprobis, quam electis ac morigeris, potestate relinquendi terras exilii sui, & commorandi inter se eodem loco, in eodem templo iisdem Synagogis.

- XIV. *Et in terram Israelis non intrabunt.* Non videtur id aliter explicari posse nisi sensu mystico. Nam si per *terram Israelis* terram *Canaan* secundum literam intelligas, certum est improbos in ea terra tempore Christi immensum prævaluisse. Cogitandum igitur est de arcaniore significato. Qui tamen non nostro nobis est fingendus arbitratus, sed colligendus ex collatione Prophetiarum. Ex iis discimus, quod *terra Israelis* aliquando notet pulchram eam *hereditatem gentium*, qua, olim promissa, post exhibitum Messiam gavisi sunt pii Israëlitiæ. Hujus rei interpretem ipsum habemus Deum Jer. III. v. 16. *Et ego dixi, quomodo ponam te in filiis? & dabo tibi TERRAM DESIDERII, HÆREDITATEM DECORAM EXERCITIUM GENTIUM.* Neque multum abludit Jesaiæ illud, Cap. XIV. v. 1. 2. *Nam miserebitur Jehova Jacobi, & eliget rursus Israelitas quos repones in terra ipsorum*, hæc est terra *Canaan*, *adjugetque se advena*, proselytus, *ipsis, & associabunt se domui Jacobi.* *Nam accipient ipsos populi, & introducent eos in locum suum*, scilicet populorum, in quibus ecclesia sedem inveniet, *& eos sibi hereditatem vindicabunt domus Israel in TERRA JEOVÆ.* Ergo *terra gentium* fiet *terra Domini*, & *domus Israelis*. Cæterum rebelles isti atque immorigeri tanti boni possessione excludentur, perituri maximam partem in terra nimis carnaliter adamata, quum eam percutiet Deus anathemate. Observationes hæc Celeberrimò acceptas ferimus Coccejo; quem debita sibi laude velle ærugo mera est: cujus nos causas præcul habemus.

XV.

XV. Sequitur nunc in serie prophetiæ post increpationem rebellium Israëlitarum, ironica concessione exornatam, promissio illa gratiæ erga totam domum Israël, quæ nostræ nunc potissimum considerationis est. Ea autem gratia quando facienda sit domui Israël, ipse Divini sermonis ordo satis docet. Nempe post apparitionem Christi, post collectas reliquias secundum electionem, post rejectos rebelles Judæos, post vocationem gentium. Tunc implebitur Id quod magnifice promittit Deus *ψ. 43.* *Nam in monte Sanctitatis meæ, in monte celsitudinis Israël, dictum Domini Jehova, ibi colent me tota domus Israël quanta quanta erit in ea terra: ibi acceptos habebō eos, ac ibi requiram oblationes vestras, & primitias munerum vestrorum cum omnibus rebus sanctis vestris. Cum odore grato acceptos habebō vos, quando eduxero vos ex populis, & congregavero ex regionibus in quas dispersi fueritis: & sanctificabo me in vobis ante oculos ipsarum gentium. Et experiemini me esse Jhovam quum reduxero vos in terram Israël; in terram illam, quam sublata manu mea juraveram me daturum majoribus vestris. Ubi recordati viarum vestrarum, omniumque actionum vestrarum quibus vos ipsos impurastis, fastidio eritis vobis ipsis propter omnia mala vestra qua feceritis. Ita agnoscetis me esse Jhovam, quum hac fecero erga vos propter nomen meum, non secundum vias vestras pessimas, & secundum actiones vestras corruptissimas, o domus Israël, dictum Domini Jehova.*

XVI. Nihil attinet ut prolixo hæc commentario exsequamur; suffecerit paucula quæ ad institutum nostrum faciunt breviter observasse. I. De *Israële* secundum *carnem* sermonem esse, quem continuato ejusdem orationis filo inde ab initio usque ad finem hujus prophetiæ compellat Dominus, & cujus majoribus sublata manu terram istam promiserat. II. Imo de *tota domo Israël*, quanta quanta est, sine familiarum ac tribuum distinctione. III. Totius illius Israël *futuram prædici restitutionem*; eamque geminam, alteram *externam & civilem*, quando congregati e terris dispersionis suæ reducentur in terram Israël, alteram *spiritualem*, quando poenitentia actionum suarum corruptissimarum ducti fastidio sibi ipsis erunt, oblationes grati odoris Deo offerent, colentes eum in spiritu & veritate. Nam sic solet spiritualis novi Testamenti cultus,

phrafi

phrasi ex veteribus ritibus desumpta, prophetice significari. IV. Denique, nisi prophetiæ seriem turbare velimus, futurum hoc esse post ea omnia quæ exposita sunt in antegressis, de adventu Messiae, excidio rebellium, vocatione gentium: & consequenter nondum hæc esse implera, sed expectanda in posterum.

XVII. NONO. Vix est ut sine torsione aliò referas CAPUT XXXVI. EZECHIELIS totum. Solatur ibi Deus *montes Israelis* misere vastatos; pollicetur iis cultum & sementem; frondem & fructum; addit vers. 10. 11. *Multiplicabo in vobis homines, totam DOMUM ISRAELIS QUANTA QUANTA EST, ut inhabitentur civitates, & vastitates readificentur. Multiplicabo, inquam, in vobis homines & jumenta, qua auferantur & satiscabunt; faciamque ut habitetis sicut priscis temporibus vestris, benefaciens AMPLIUS QUAM PRIMORDIIS VESTRIS, ut agnoscatis me esse Jehovam.* Porro quum terra ista voratrix hominum, & orbatrix gentium per opprobrium ab hostibus diceretur; sive quod tributum id fuerit terræ ipsius ingenio; sive propter situm, quod undiqueque ei immincant gentes infestæ, & inter se de imperio digladiantes, uti *Aegyptii & Assyrii*; sive quod istius terræ populus propter religionem gentibus omnibus exosus esset: declarat Deus non futurum amplius ut devoret homines aut gentes suas orbas faciat, & ignominia aut probro populorum exposita sit. v. 13--16. Sed & alia addit, quæ non paullo sunt augustiora; vers. 24. & seq. *Recipiens enim vos ex gentibus, congregabo vos ex omnibus regionibus, ac reducam vos in terram vestram: Et aspergam vos aquis mundis ut mundamini &c. Ita habitabitis in terra quam dederam majoribus vestris; eritisque mihi populus, & ero vobis Deus, Iterumque vers. 33. Sic ait Dominus Jehova: quo tempore mundabo vos ab omnibus iniquitatibus vestris; faciam quoque ut habitentur civitates, & adificentur vastitates illæ &c. v. 36. Ut cognoscant gentes quæ reliqua facta fuerint circa vos, me Jehovam edificare destructa, & plantare vastatam: ego Jehova dixi, & faciam.*

XVIII. Negari non potest, quin ampla admodum atque præclara hæc promissa sint, quorum vim quæsitæ interpretationis exilitate elidere, a fide nostra & pietate perquam debet esse alienum. Sed & illud palam est, de *Israele secundum carnem* agi; & quidem

dem de Israëliti *populi universitate*, quanta ea quanta est, sine tribuum discrimine; illiusque *in terra sua* commoratione. Porro duum generum bona promitti cernimus, *spiritualia & corporalia*; atque ea quidem junctim eodemque tempore Israëlî conferenda. Jam velim mihi ostendi, quando hæc omnia, sine ulla tam augusti sermonis imminutione, impleta sint. Nam utut fateamur per *Cyrum* factam esse Israëlitis omnibus remeandi copiam; neque inficias eamus admodum in terra multiplicatum Israëlẽm fuisse, quo tempore cum Evangelio & Spiritu suo ad eos accessit D. Jesus: non tamen invenimus, quod ad priscorum temporum sub *Davide* aut *Salomone* felicitatem assurrexerint, nedum ut eam superaverint, de qua re prolixè supra egimus: non invenimus opprobrium illud a terra prorsus devolutum, ut *incolarum suorum voratrix* aut *orbatrix* dici non potuerit; quum post captivitatem Babylonicam non minus quam antea gentium de Imperio certantium præda fuerit, & , sive *Assyrii* vincerent sive *Aegyptii*, æque male mulctata; deinceps etiam a *Romanis*, sive cum hostibus externa, sive inter se civilia bella gererent, pessime habitata, ac tandem anathemate percussa, incolas suos omnes evomuerit: non invenimus *populum Israeliticum* eo tempore *aquis mundis aspersum*, *corde novo*, *spirituque novo præditum*, *a corde lapideo curatum*, *iniquitatum & abominationum suarum poenitentia tactum*, sic ut beneficia ea *nationalia* fuerint, quemadmodum Prophetæ verba ita tinunt; Deusque tunc Israëlî dixerit, *Vos estis mihi populus & ego vobis sum Deus*.

XIX. Nam quæ in Evangelii initio per Christum data Israëlitis est peccatorum remissio & sanctificatio, ea paucis obtigit, si cum populo universo conferantur: cui quoad partem longe maximam tunc dictum est *Lo Ammi*. Aut si omnino statuendum nobis sit, augusto huic promisso satisfactum esse ea gratia quam reliquiis Israëlî secundum electionem dedit Deus, paullo ante novissimum reipublicæ excidium: velim mihi exponi, quo sensu hæc a Domino jungantur; *quo tempore mandabo vos, faciam ut habitentur civitates, & adificentur vastitates, neque terra addat amplius incolas suos orbos facere*. Adeo quidem ut gentes illud cum stupore quodam aspecturæ sint; quum Christus ultimis suis concionibus, quas mox securam volunt eam gratiæ concessione, dixerit, *Ec-*

Fff

ce

ce relinquetur vobis domus vestra deserta. Matth. XXIII. v. 38. Et, *Non relinquetur hic lapis supra lapidem qui non dissolvatur.* Matth. XXIV. vers. 2. Credibile est, tam contraria prædicata eidem populo iisdem temporibus applicanda esse? Iterum igitur rogare liceat, quando id factum sit, ut & Israël a peccatis suis per sanguinem & Spiritum Christi sit mundatus, & vastitates cum stupore gentium ædificatæ & habitatæ?

XX. Si quis regerat, notum esse ex Actibus Apostolicis, quanta fuerit pax in terra Israëlita per id tempus, quo Evangelium primo prædicatum est: & quomodo in omnibus locis Ecclesiæ creverint, & pace usæ sint: Respondeo ego, neque tunc ædificatas esse vastitates, neque tantam fuisse pacis illius abundantiam ut in stuporem dare gentes potuerit: quum brevis solummodo fuerit a malis respiratio, quam post annuæ lapsum hebdomadis graviora secuta sunt incommoda. Ad allegorias autem deflectere, & quæ hic de *Israele* dicuntur priscos suos montes habitaturo, ea ad Ecclesiam Christianam ex gentibus collectam, eamque Ecclesiæ reformationem, quæ patrum nostrorum ævo contigit, applicare; quippe quæ sine persecutionibus, bellis & everisionibus urbium ac terrarum fieri non potuit; & quam deinceps insecuta pax ac locorum vastatorum reædificatio est: ad ejusmodi, inquam, allegorias deflectere, id; ut mollissime loquar, est convertere מלצור in חירור, & ex sermone perspicuo & plano, facere obscurum & ænigmaticum, sine necessitate ullâ. Quum itaque ostendi non possit, ea quæ Israël promissa sunt præstita ei esse, neque tamen promissum Dei nunquam fallat; interdici nobis non debet, quo minus in futura id expectemus tempora, ut illibata Deo bonitatis veritatisque suæ maneat gloria.

XXI. DECIMO. Sed & sequens CAPUT XXXVII. expendi meretur. Ibi primo per parabolam vallis aridorum osium plenæ, quæ tamen ossa nervis & carne & cute superinducta, & spiritu donata revixerunt, repræsentat Deus fata populi Israëlita inde a captivitate *Babylonica* usque ad *primum Christi adventum*. Nam ossa hæc tota domus *Israel* sunt, quæ spem suam perisse dolenter nimis querebatur. *Terræ inimicorum* in quas deportati erant, habebant instar *vallis & sepulcrorum*. *Reductio in terram*, & restitutio Reipublicæ,

blicæ , est quædam ad vitam civilem resuscitatio. Inductio nervorum carnis , cutis , significare potest successiva reipublica augmenta atque ornamenta , & recuperationem pristini decoris & vigoris. Sed tunc Spiritus nondum erat in iis, vers. 8. Prorsus quemadmodum Johannes dicit : *nondum erat Spiritus Sanctus , quia Christus nondum erat glorificatus.* Joh. VII. vers. 39. Ministerium Ecclesiasticum totum propemodum erat literale , adeoque corruptum ut omnis fere spiritus efficacia abesse videretur : certe nondum exstabat id tempus quo effundendum esse Dei Spiritum prophetæ vaticinati sunt. Eum tamen Spiritum paullo post pollicetur Deus : vers. 14. *Et dabo Spiritum meum in vobis , Et vivetis , Et constituam vos in terra vestra Et cognoscetis , quod ego locutus sim , Et fecerim.* Id impletum est Christo in cælos exaltato , & Israëlitis adhuc in terra sua commorantibus.

XXII. Dehinc novam ordiri jubetur Ezechiel prophetiam , quæ uti ordine posterior est , ita & posteriora describit tempora , ea prædicens , quæ impleta nondum cernimus. Jubetur duo sibi ligna sumere , quorum alteri inscriptum sit , JUDÆ ET FILIORUM ISRAEL SOCIORUM EIUS ; alteri , JOSEPHI LIGNUM EPHRAIM , ET TOTIUS DOMUS ISRAEL SOCIORUM EIUS. Ea ligna jubetur admoveere sibi invicem , *ut unum lignum fiant in manu ejus* : sive innuatur , per Dei potentiam cohæsurus istos baculos in unum lignum continuum ; sive tantum officium Prophetæ significetur , ita duos baculos manu tenentis , ut unus baculus videantur. Sensus autem hujus Emblematis ita exponitur ; fore aliquando ut Deus recipiat filios Israelis e medio gentium quo abiverint , ac reducat eos in terram suam. *Et tunc* , inquit Deus vers. 22. & seq. *efficiam eos gentem unam in illa terra in montibus Israelis , Et Rex unus erit ipsis omnibus Rex : neque erunt amplius due gentes , neque dividantur amplius in duo regna deinceps. Neque impurabunt se amplius diis stercoreis suis , Et rebus desestandis suis , aut ullis defectionibus suis : sed servabo eos ex omnibus habitationibus ipsorum in quibus peccaverint , Et mandabo ipsos ut sint mihi populus , Et ego sim ipsis Deus.* Porro quod de uno Rege dixerat , id declarat de Davide , id est Messia , Davidis filio & Antitypo , esse intelligendum , qui & Rex simul & Pastor is sit futurus : sub cu-

jus pio ac felici regimine , ipsi *statuta Dei observantes* cum filiis ac nepotibus in seculum terram patribus possessam sint inhabitaturi : habituri etiam in medio ipsorum *Sanctuarium & Tabernaculum* ipsius in seculum, id est *eximium* & præsentians Divinæ bonitatis, de qua Apoc. XXI. vers. 3.

XXIII. Nisi præjudiciis nos abripi patiamur , nonne liquido cernemus ? I. De eodem *Israele* sermonem continuari cujus historia in antecedentibus descripta est. II. Prædici arctissimam unionem *decem tribuum* cum tribu *Juda*, in *unitate* tam *Reipublica* quam *Religionis*. III. Universos Israëlitas ita unitos *Messiam* pro Rege suo agnitu- ros esse , non lingua solum , sed & animo ; sic ut relictis sterco- ribus & detestationibus suis in Domini viis constanter ambulent. IV. Tunc fore ut ipsi cum seris nepotibus *in terra sua habitent* , præsen- temque sibi Divinam Bonitatem , non in symbolo , sed reapse , in seculum habeant. V. Nondum huic prophetiæ satisfactum esse. Nam quamvis sub eodem senatu Israëlita sine tribuum separatione post ca- ptivitatem Babylonicam in terra sua vixerint : quamvis aliquot eo- rum millia Messiam agnoverint : non tamen populus Israëliticus *na- tionalis* , ut ita dicam , *pietate* , reliquit stercora sua & agnovit Mes- siam : sed *is quum ad sua venit, sui non receperunt ipsum*, Joh. I. vers. 11. & ipse morti jam vicinus cum dira interminatione e templo di- scedens, *nequaquam me videbitis*, inquit, *ab hoc tempore usque dum di- catis, Benedictus qui venit in nomine Domini*. Matth. XXIII. vers. 39. Quod nondum ipsos dixisse, omnes, nisi fallor, consentimus. Adde, ne illos quidem ex Israëlitis qui receperunt Messiam, in terra quæ Ja- cobo data erat, cum filiis & nepotibus suis permanuisse, ibique multi- plicatos esse : quum constet triginta & septem plus minus annis a morte Christi totam Israëlitis rempublicam internecione deletam esse. VI. Nullum in toto sermonis contextu exstare indicium , quo relictæ litera ad allegoricas interpretationes confugere compellamur. VII. Consequenter , ne quicquam sacri sermonis auctoritati decedat, pie- tatis nostræ esse , ut in silentio ac spe vaticinii hujus interpretamen- tum per ipsos rerum eventus expectemus.

CAP.

C A P. XIII.

Restitutio Israël, uti quod ad circumstantias non nimis curiose ruspanda, aut temere definienda est ; ita nec ad eum est concipienda modum, ut Spiritualitati , Universalitati aut Libertati Regni Christi præjudicet.

I. *Circa restitutionem Israël in silentio ac spe expectandum est quid par-
turiant fata.* II. *Absit vel sciscitandi curiositas, vel definiendi temeritas.* III. *Utrique fibulam imponit Paulus, quum Mysterium vocat.* IV. *Non præjudicat hæc restitutio Israël, Spiritualitati Regni Christi.* V. *Aut Universalitati.* VI. *Aut Libertati.* VII. *Nam loco militiæ carimonialis obtinebis Regnum Calorum.* VIII. *Et Respublica Israël iisdem similibusve gubernabitur legibus, quibus cetera gentes qua Christi regno subsunt.* IX. *Quem promittit Jeremias Cap. XXXIII, vers. 17. 21. Davidis filium, dominaturum in solio Israël, is est Messias.* X. *Sacerdotes quibus juris dicendi potestas in Nova Hierosolyma ab Ezechiele promittitur, Ecclesia Doctores no-
tant; Princeps cum suis filiis, pios Magistratus.* XI. *Non possunt conversi Israelitis restitui carimonia sine abnegatione Evangelii.* XII. XIII. XIV. XV. XVI. *Templum ab Ezechiele delineatum, non est materiale, sed Mysticum.* XVII. *Mystica item circumcisio.* XVIII. *Mystici Sacerdotes.* XIX. *Qui cur secundum Ezechielem ex solis filiis Zadoki, secundum Jesaiam ex omnibus fratribus esse dicantur.* XX. *Mystica Sacrificia.* XXI. *Epilogus, quo cuncta iudicio submittuntur Ecclesia.*

I.

ATQUE hæc sunt quæ e multis alijs Sacratissimarum literarum vaticinijs, qualia tam in *Veteris* quam in *Novi Testamenti* libris exstant quam plurima, expendenda nunc Lectori dare lubuit.

Fff 3

buit. Nullo equidem alio affectu, nisi quod Divinæ gloriæ, nostræque consolationis; ac piorum omnium gaudii interesse arbitramur, ne ea prorsus ignoremus quæ Dei Bonitas se aliquando effecturam esse prædixit. Sicut tamen hæc minus liquida esse videantur; nostrum non est fidem imperare, quam solus Dei Spiritus, per humilem mansuetamque verbi sui meditationem animis ingenerat. Modeste saltem præstolemur, quid parturiant fata; nec præjudiciis nostris aut præcipiti determinatione divinæ destinationi ullos ponamus limites. Neque quia ea res *mirabilis est in oculis nostris*, idcirco eam *mirabilem quoque esse* opinemur *in oculis Dei*. Zach. VIII. v. 6.

II. Absit nimia aut *sciscitandi curiositas*, aut *definiendi temeritas*. Neque fatigemus nos id genus quæstionibus: *An Israelitarum, in toto tunc orbe existituro, conversio processura sit eodem temporis puncto, an successive? An per ordinarios Ecclesiæ ministros, an per extraordinarios, immediate ad id a Deo submissos? An ista Iudeorum multitudo sit prius convertenda quam in Palestinam reducat, vel prius eo reducenda quam convertatur? Quo duce, quo auspice, illa tam conversio, quam reductio sit peragenda? Quibus gentibus, & qua ratione inductis, transitum præbentibus?* Et quæ id genus plura comminisci cuius est facilitimum. Non satis pie interrogationes istas proponi existimamus. Quid enim credimus responsuros fuisse Prophetas Israelitis, circa reductionem ex captivitate *Affyriaca & Babylonica* easdem difficultates moventibus? Nunquid sine indignatione atque increpatione eam sciscitandi libidinem transmisissent? Nonne iussissent Dei verbis inhærere, promissionis effecta certa fide expectare, modum interim ac media cæteraque *παρακαλῶν* Divinæ expedienda committere Providentiæ? Non amat Deus nimium curiosos.

III. Credibile est futurum esse in novissima hac populi Israelitici liberatione, quod factum esse memorant sacra cantica in reductione ex Babele, ut nimirum *veluti somniantibus* obveniat. Psal. CXXVI. vers. 1. Et sane Paulus veluti destinato consilio curiositati nostræ fibulam imposuit; dum harum rerum prædictionem *mysterii* nomine insignivit. Rom. XI. vers. 25. In quem locum pulcra exstat *Calvini* observatio: quæ omnibus quæstiunculis illis elidendis sufficere debebat. *Quoties, inquit, desperationem nobis inquit, longior mora, occurrat MYSTERII nomen: quo Paulus clare admonet, con-*
ver-

versionis modum non vulgarem neque usitatum fore : ideoque perperam facere qui cum proprio sensu metiri tentabunt. Quid enim magis perversum , quam incredibile ducere quod a sensu nostro remotum est ? quum ideo vocetur mysterium , quia incomprehensibile est usque ad tempus revelationis. Porro nobis , sicut Romanis , patefactum est , ut fides nostra , verbo contenta , expectatione nos sustineat , donec effectus ipse prodeat in lucem. Pie & graviter.

IV. Neque hæc quam nos credimus restitutio populi Israelitici , quicquam præjudicat aut *Spiritualitati* , aut *Universalitati* , aut *Libertati* Regni Christi. *Spiritualitatem* illius non imus imminutum. Quum toto animo detestemur crassas illas carnalium *Judeorum* & *Chiliasarum* imaginationes , qui felicitatem sibi *Muhammedico Paradiso* similem somniant , & *auream gemmatamque Hierosolymam* , Nos omnem veri Israelis felicitatem collocamus in cognitione , in fide , in Sanctimonia , in communione Dei & Christi , in iustitia & pace & gaudio per Spiritum Sanctum ; quibus accedere potest ea vitæ hujus civilis prosperitas , quam pii non in Veteri solum Testamento , sed & in Novo Divini numinis Bonitas addixit. Matth. VI. v. 33. 1. Tim. IV. v. 3.

V. Nec quicquam de *Universalitate* regni Messiae demimus. Non enim *populum* aliquem fingimus , aut *terram* , cui se *speciali* fœdere obstringat , aut *corpore presentem* sistat *Messias* ; sed quum id aliquando futurum credimus , quod magnis in cœlo vocibus dici audivit Johannes : Apoc. XI. v. 15. *Facta sunt regna mundi Domini nostri & Christi ejus* , qui *regnabit in secula seculorum* ; non existimamus excludendum esse *populum Israeliticum* , ut non & is quoque regno Christi subsit. Et quemadmodum *tota terra cum omni plenitudine sua Domini est* ; ita & eam terræ portionem quæ suos Domino natales dedit , quam Evangelio , Miraculis , Morte , Resurrectione sua honoravit , quam non modo in diebus carnis suæ , sed & postquam ad vitam suscitatus esset cœlestem , pedibus ipse suis perambulavit ; & quæ tot jam seculis , propter pravitatem incolarum suorum , proculcata ab hostibus , ad Domini gratiosum regnum non pertinuit ; eam , inquam , terræ portionem , non minus aliquando quam cæteras Domini futuram esse expectamus. Nunquid injuriam Domino facimus sperando , ut ubi in ipsum conspiravit furor atque impietas , ibi de perfidia triumphet , ut in medio populi ac terræ Israelis æterna victoriæ suæ trophæa erigat ? Me quod

quod attinet , *Audiam quid loquatur Deus ille fortis Jehova : nam eloquatur pacem erga populum suum , & erga eos quos beniginitate prosequitur : sed ne revertantur ad stultitiam.* *Utiq;e propinqua est timentibus eum salus ejus ,* (sic Israëlita canit Ecclesia) *HABITATURA EST GLORIA IN TERRA NOSTRA.* Psal. LXXXV. vers. 10. Quæ quum Israël faciet Deus , exultabunt gentes. *Quum attendat ad egentes Jehova , & vinctos suos non spernet ; Laudabunt eum cæli & terra , maria & quicquid repit in eis.* *Quia Deus servat Sionem & instaurat civitates Juda , ut habitent ibi , & hereditario jure possideant eam terram : Posteris , inquam servorum ejus possideant eam , & amantes nominis ejus habitent in ea.* Psal. LXIX. vers. 34. 35. 36. 37.

VI. Denique nec *Libertati* , quam in regno Christi vigere par est , nostra adversatur sententia. Quid enim obstat quo minus ea terra æque libere a libero Dei populo possideatur ac quævis alia ? Non arbitror illi terræ , vel *naturalem* aliquam *servitutem* præ cæteris orbis partibus incumbere ; vel *arbitrariam aeterno* & immutabili *statuto impositam esse*. Memorabile est quod apud Ezechielem Cap. XLVIII. Terra XII. tribubus longe aliter distribuenda assignetur , quam olim distributa est patribus. *Quo docemur* , uti erudite a Celeberrimo est observatum Interprete , *prisca illa præteruisse , & desisse terram esse pignus rerum futurarum & cælestis gloria , quemadmodum olim fuerat ; neque adeo igitur Israëlitas requirituros , quibus limitibus data fuerit olim hereditas & ager patribus ipsorum.*

VII. Et sane quæ antiquitus terræ illius fuit servitus , ea in hoc potissimum consistebat , quod sub ista Oeconomia Israël ut sedes *πολιτείας* cærimonialis data esset. Cessante ergo ista cærimoniali *πολιτειᾳ* , cessat & servitus. Cessaturam autem istam *Politiam* , neque restituendam in æternum , nos quidem nulli dubitamus. Quum loco terreni istius apparatus , quo olim sibi rempublicam formaverat Deus , cujus quia ipse singulari modo Rex & Dominus esse voluit , hinc ea *Theocratia* merito a *Iosepho* dicta est : *terreni* , inquam , istius imperii loco , quo gens ea a cæteris mundi nationibus distinguebatur , quodque *typicæ* accommodatum *œconomia* , ipsum etiam *typi* rationem habebat , creari a Messia *cælestis* im-

imperii forma debuit ; cujus a primis illis mundi elementis diversissima est ratio ; & quod omnes ex æquo gentes complectens , felicioribus dignum temporibus *Regnum colorum* dici meretur.

VIII. Non quia populus Israëliticus *Rempublicam* aliquando in *Palastina* habebit , necesse aut conveniens est ut ad priscam ea formam comparata sit. Alia tempora alios mores poscunt , alias leges. Quod in antiqua Israëlitarum Politia ex *juris naturalis* principiis deductum fuit , id ut *æterna necessitatis* ætèrnum obligat. Quod pro Legislatoris *arbitrio isti* accommodatum *tempori* ; aut inservivit *cari-*
monii ; aut eorum pars aliqua fuit ; id suis nunc defunctum partibus correctionis tempore melioribus cedit statutis , quæ lætiori dignæ sunt libertate. Et quid obstat denique quo minus Israëliticus populus iisdem similibusve gubernetur legibus , quibus & cæteræ gentes quæ Christi sceptrum venerantur.

IX. Vaticinatur quidem de hoc rerum statu Jeremias cap. XXXIII. *ψ. 17.21. Non fore tunc ut excindatur Davidi vir sedens in solio domus Israelis , neve ut sit et filius regnans in throno ejus. At filius ille Davidis Rex Messias est ,* cujus solium ac regimen non terrenum est , sed cœleste. De quo Zach. VI. *ψ. 13. Idemque reportaturus est decorem , & sessurus ac dominaturus in solio suo.* Et angelus apud Lucam cap. I. *ψ. 32.33. Hic erit magnus & Filius Altissimi vocabitur , dabitque ei Dominus Deus sedem Davidis patris ipsius. Regnabitque in domo Iacobi in ætèrnum , & regni ejus non erit finis.* Thronus *Israelis* , Thronus etiam omnium gentium est aggregandum *Israelis* , ut unum absolvant *Israëlem mysticum*. *Cedite Jehova familia populorum , cedite Jehova honorem & laudem. Dicite in Gentibus , Iehova regnat.* Ps. XCVI. *ψ. 7. 10. Ecce testem nationum constituo eum , נָגִיד וְסֹדֵד לְאֻמִּים Ducem & qui præcepta dat nationibus.* Jes. LV. *ψ. 4. Præter hunc Regem , hunc Thronum , nullus Israelis in terris promissus.*

X. Meminimus Ezechielem , dum in novæ Hierosolymæ πολιτείæ describenda totus est , Sacerdotibus , ut olim , juris dicundi potestatem ex veteri formula concedere. Sic enim apud ipsum Deus : Cap. XLIV. *ψ. 24. In lito ipsi insistent juri , secundum jura mea iudicanto illam ; legesque meas & statuta mea cum omnibus solemnitatibus meis observanto.* Neque ignoramus *Principem* aliquem *Israelis* de-

G g

signari,

signari, cui cum *filii* sua præscribuntur jura. cap. XLV. v. 7. & seq. XLVI. v. 16. Cæterum omnia isthæc mysticam habent significationem. *Israel Ecclesia* est, cujus non contemnenda aliquando pars erunt Patriarcharum nepotes. *Sacerdotis Israël*, sunt *Ecclesia Doctores*, qui res Dei apud Ecclesiam, res Ecclesiæ apud Deum peragunt. Illis committitur *judicium super lites*, nimirum in negotio *religionis & fidei*, ut informet rudiores ad omnem prudentiam & discretionem, & demonstrent ad conscientiam, quid secundum voluntatem Dei amplectendum aut rejiciendum sit. Hoc faciendum ipsis est *secundum jura*, sive *judicia Dei*, id est, secundum *Canonem verbi* ipsius: ne ratio credendi, dicendi, faciendi alia sit, quam Divinæ voluntatis per Scripturas declaratio. *Princeps* autem ille cum *filii* suis, significat *pios* populi Christiani *Magistratus*, quales etiam conversi Israëlitarum habebunt, sub quibus non tanquam rigidis victuri sunt Dominis, sed tanquam patribus aut fratribus, suam sibi portionem in hæreditate communi habentibus, & Ecclesiam protegentibus juvantibusque.

XI. Multo minus credimus, conversis reversisque in terram suam Israëlitis veteres restitutum iri *cerimonias*. Nam, quod alibi a nobis demonstratum est fufius, est in *cerimoniis jugum*, quod *libertatis* tempore confringi debuit. Est *padagogia*, & exprobratio *pueritia*, quæ *adultæ ætate* non potest habere locum. Est *septum parietis intergerini*, confringendum quando omni *nationum discrimine sublato*, Messias futurus est *omnia in omnibus*. Est *inimicitia*, abolenda eo tempore quo Messias *pacem* annunciaturus est gentibus, tam cum Israël, quam cum Deo. Est denique *Chirographum*, convincens reatus noudum expiati, ac non præstitæ solutionis; quod, omnibus per Messiam consummatis, eique in resurrectione concessa *apocha*, de medio tollendum est, ne ullum Dei institutum contra veritatem & filium Dei testari comperiat.

XII. Non nescio, Ezechielem *Novi Templi* sub Messia regno struendi accuratam nobis ideam prolixè describere. Sed omnes circumstantiæ clamitant, non esse illud intelligendum de *Templo materiali*, qualis fuit ædes a Salomone ædificata. Nam materiale templum debet esse in *tribu Juda*, in *urbe Hierosolyma*, & in *monte Sionis*. Exstant verba Dei quibus profitemur
se

se alibi templum materiale non esse habiturum. Pl. LXXVIII. v. 68. *Et elegit tribum Judæ, montem Sion, quem diligit.* Jer. III. v. 17. *Hierosolyma vocabitur solium Jehova.* Pl. CXXXII. v. 13. 14. *Elegit Jehova Sionem, appetivisti in habitationem sibi. Hac est requies mea in perpetuum, hic habitabo, quia appetivi eam.* Hujus autem templi locus non est in tribu Juda, aut Sione, sed monte excelso valde, qui, extra urbem Ezechieli monstratam, prope modum in medio terra situs est secundum longitudinem & latitudinem, ita ut septem tribus, & inter eas tribus Juda versus septentrionem sortiantur, quinque versus meridiem. Ezech. XL. v. 2. XLVIII. v. 3. Quæ descriptio monti Sionis nequaquam convenit; quippe qui mœnibus urbis Hierosolymæ inclusus erat, neque tantæ celsitudinis, ut mons altus valde dici mereatur. Nisi fortasse insanire nobis lubeat, montem istum non modo in proceritatem iri elevatum, quod quidam *Hebraorum* Magistri somniant, verum etiam e loco suo alioversum transferendum. At ne sic quidem confecta res esset. Quid enim fiet declarationi de tribu Juda; extra cujus possessionem hic mons est? Merentur hæc conferri cum Apoc. XXI. v. 22. *Et templum non vides in illa, scilicet urbe.* Ecclesia enim T. N. non respicit locum in terra, quem præ cæteris elegerit Deus, ut ibi quæri, adorari, aut sacrificiis placari velit. Et si quæ alias *Templi* fiat mentio, id interpretandum est *spiritualiter*, sic ut *Deus* ipse *factus* censeatur in *Sanctuarium* Jes. VIII. v. 14. per cujus inhabitationem in singulis fidelibus tota sanctificetur Ecclesia. Atque ut id intelligeretur, alius illius templi atque antiqui fuit describitur situs.

XIII. Præterea *Lex* hujus templi est, *ut universus illius terminus sit undique Sanctum Sanctorum.* Ezech. XLIII. v. 12. Unde consequitur, omnes qui ingrediuntur terminum ejus venire in communionem juris *Pontificis maximi.* Quod & innuitur Zach. XIV. v. 10. Hoc autem non potest nisi mystice intelligi. Nimirum in novi Fœderis libertate omnibus sine discrimine fidelibus, ut qui unctionis Christi participes sunt, potestas facta intrandi in penitissimorum mysteriorum communionem sine formidine ac metu,

XIV. Accedit quod longe alio modo viderit Ezechiel *gloriam Dei* intrantem in hoc templum, quam venerat olim in templum Salomonis. Ibi enim *descendit Deus in Sanctum specie nubes, qua exornatis e sancto sacerdotibus implebat templum.* 1. Reg. VIII. v. 10. 11. Hic autem venit *gloria Dei Israelis, via orientali, via porta qua spectat versus orientem: sonus illius similis erat sono aquarum multarum, & a gloria ejus relucebat terra.* Aspectus visionis prorsus similis visioni illi quam viderat de perdenda civitate prophetans, illisque visionibus quas viderat ad flumen Chebaris. Ezech. XLIII. v. 2. 3. 4. 5. Forma autem quam viderat ad flumen Chebaris erat *species hominis, insidentis Throno, super Cherubinis.* Cap. I. v. 26. X. v. 1. 18. 19. 20. Scilicet gloria templi mystici non est symbolica *nubes*, sed *Dens manifestatus in carne.* Is ingreditur per *portam orientalem*, quemadmodum & Johannes vidit Angelum *ascendentem ab oriente solis, & habentem sigillum Dei vivi.* Apoc. VII. v. 2. quia regnum in Oriente primo fundatum, inde se virtute sacrosancti Spiritus diffudit ad Occidentem, & ad *insulas maris.* Vox venientis fuit sicuti *sonus aquarum multarum.* Venit enim cum prædicatione Euangelii, & cum sermone plurimorum hominum de ea per totum orbem frequentato. Confer Ap. I. v. 15. *Lux gloria a qua tota reluxit terra*, opponitur *caligini nubes*, in qua olim habitavit Deus, notatque splendorem sapientiæ Euangelicæ, & gaudium ac consolationem latissime diditæ Ecclesiæ. Conf. Luc. II. v. 32. Jes. XLIX. v. 6.

XV. Adde, quod ab ipsis animadversum est Judæis, Ezechielem *novam de festis instituta*, & quasi novam legem dare, a Mosaica diversam. Cap. XLV. v. 17---25. XLVI. v. 4. 5. 6. 7. Hinc misere sese torquent illi qui inhærent literæ, quum constet nefas esse ut quicquam Legi Mosaicæ addatur, quicquam ab ea dematur. At quidquid comminiscantur, frustra sunt, nisi de novo anno gratiæ cogitent, cujus alia atque antiqui illius sacrificia & pietatis exercitia sunt: spiritualia omnia. Quorum umbræ quidem antiqua ista fuerunt: attamen ne cum umbris res ipsa confundatur, eum in finem alia Ezechiel repræsentata sunt emblemata.

XVI. Plura quæ huc afferri possent brevitatis causa transmittito: id unum præterire non possum quod Cap. XLVII. v. 1--- Prophetamarrat

narrat de aquis exeuntibus ex inferiore parte liminis domus Orientem versus, & descendantibus a latere domus dextro ab Australi parte altaris, & quo magis versus Orientem procederent eo altioribus, donec excreverent in torrentem, qui vadari non posset, & quæ in hanc rem sequuntur alia. Nunquid & illa secundum literam interpretabimur? Etiam si fortassis, quæ nostra est tarditas & indiligentia; ænigmatum istorum explicationem nondum didicerimus; hoc certe facile animadversum est, ænigmata esse, conferenda cum ænigmatibus Apocalypticis. Ap. XXII. v. 1. Interim dum certiora exspectamus, cogitare liceat; per aquas illas doctrinam Evangelii designari faciam Divino Spiritu, & hunc quidem imprimis, cum diversis suis χαρίσμασι. Procedere autem eas a limine domus, cujus liminis est firmare posset, & transitum præbere introeuntibus, id est a Deo ipso, unde Ecclesiæ omnis sua firmitas; quique nobis aditum ad domum suam in Christo dat. Porro has aquas Orium versus fluere, aliter ac olim, & fluxu retrogrado. Initio Evangelii processit verbum cum Spiritu ab Oriente versus Occidentem, uti modo observavimus. Sed processu temporis futurum erat aliter, ut ab Occidente verbum Dei in Orientem refundatur. Ut revercantur inde ab Occasu nomen Jehovah, & inde ab Ortus solis gloriam ejus. Jes. LIX. v. 19. Nempe Ecclesia Novi Testamenti ab Oriente in Occidentem deducta, uti verbum quod ab Oriente venit toto excepit animo; ita & ostium illis aperiet qui ad Orientem sunt, id est Judæis, quorum conversionem desiderat, & enixis a Deo precibus contendit. Quod autem de Australi parte Altaris additur, liceat hætenus ignorare; nisi cum solertissimo interprete de Africa suspicari libeat, ubi per Augustinum & discipulos ejus vena verborum salubrium aperta est, videlicet doctrina de gratia. Auctus aquarum ad torrentem qui transiri non posset; quid aliud notat nisi exuberantiam sacri sermonis, donec terra cognitione Jehovah impleatur, quemadmodum aqua maris alveos tegunt. Jes. XI. v. 9. Cætera pii ac diligentis lectoris commendo meditationibus. Sane quales hæc aqua sunt, tale oportet esse Templum. Nihil materiale. Mystica omnia.

XVII. Eiusdem generis sunt quæ de Circumcisione, Levitis, Sacerdotibus, Sacrificiis sub Regno Messie, aut hic, aut alibi in sacris vatum carminibus leguntur: quod ipsa rerum evidentia

palam faciet attendenti. Invenio *Circumcisionem* non *cordis* tantum, sed & *carnis*, exactam ab eo cui fas erit intrare in Sanctuarium. Ezech. XLIV. v. 9. *Ullus alienigena, preputiatus carne, non veniso in Sanctuarium meum.* Cæterum quum hic sermo non sit de *Israëlitis* ad Messiam conversis, sed de *alienigenis*, quibus & suus in Novo hoc Templo locus erit Jes. LVI. v. 6. 7. iis autem nulla imponi possit circumcisionis necessitas; consequitur aliam hic circumcisionem intelligendam esse atque olim Abrahamo in fœderis sui signaculum dedit Deus. Atqui, ais, non *cordis* solum sed & *carnis* preputium abesse vult. Recte, inquam. *Preputium* quamcumque *moralement immunditiam* & pravam hominis dispositionem notat, Immundities autem illa vel *carnis* est, vel *spiritus*, secundum Pauli distinctionem 2. Cor. VII. v. 1. id est, vel *externarum actionum* quæ corporis membris exercentur, vel *mentis* atque interiorum *affectionum*. Hinc & de *preputio labiorum* Exod. VI. v. 11. & *aurium* legimus Jer. VI. v. 10. Act. VII. v. 51. Utramque immunditiam ei deponendam esse docet Ezechiel, qui communioni populi Dei accensebitur. Prorsus sicut Psalter: Ps. XXIV. v. 3. 4. *Quis ascensurus est montem Jehova, & quis staturus in loco Sanctitatis ejus? Innocens manibus, & purus animo.*

XVIII. Invenio *Sacerdotes Levitas*. Jer. XXXIII. v. 18. *Etiams Sacerdotibus Leviticis non excindetur vir a conspectu meo offerens holocaustum.* v. 21. *Fœdus meum cum Davide servo meo non fiet irritum, & cum Levitis Sacerdotibus ministris meis.* v. 22. *Ita angebo semen Davidis servi mei, & Levitarum ministrantium mihi.* Sed id quod de Sacerdotibus prædictum est aliquando ita amplificatur, ut neutrum cum *Sacerdotio Levitico*, quale a *Mose* institutum est, consistere possit. In Ezechielis templo sacerdotium datur solis *filiis Zadock*, Ezech. XL. v. 45. XLIII. v. 19. XLIV. v. 15. Quod si literaliter intelligendum est, reliquæ familiæ *Aaronidarum*, utcunque religiosæ, excluduntur a jure quod ipsis Moysi lege datum est. Contra Jes. LXVI. v. 21. prædicit Deus se etiam exiis qui *neque Sacerdotes neque Levita* sunt, assumpturum in *Sacerdotes & Levitas*. Quæ conciliari prorsus non possunt, si Legis tenenda sit litera. Quid ergo? *Sacerdotes* notant *Ecclesiæ Antecessores*, fratribus suis in publico verbi & precum ministerio præeuntes,

XIX.

XIX. Hos filios *Zadoki* vocat Ezechiel, ut ostendat officium eorum esse in omni de regno Ecclesiæ contentione soli Christo firmiter adherere, quamvis multi qui proximi Christo esse videntur in alia omnia cant; quemadmodum *Zadok* adhæsit *Davidi* & *Salomoni*, in fide promissionis utrique factæ, quando controversiam iis de regno faciebat *Adonia*. *Jesaias* autem ex omnibus fratribus *Sacerdotes* & *Levitas* assumptum iri prædicit, sine tribuum, sine gentium discrimine; quod omnium opera uti destinaverit Deus, ut ex omnibus sibi gentibus munus offerant. Munus illud, sunt ipsæ gentes, dicantes se Domino, & membra sua sistentes sacrificium vivum. Ii quorum ministerio adducuntur, *Sacerdotes* vocantur & *Levita*, propter sacram illam Evangelii *Antegyiam* de qua Paulus Rom. XV. v. 16. *Ad hoc ut sum minister Jesu Christi apud gentes: operans Evangelio Dei, ut oblatio gentium fiat accepta, sanctificata per Spiritum Sanctum.* Sacerdotes isti ac *Levitæ* sumuntur ex ipsis quoque gentibus; nam & qui ex gentibus convertuntur fratres Israëlitis sunt; quia sunt filii Dei.

XX. Invenio denique *Sacrificia*: sed & ea describuntur ab *Instituentis* *Mosaicis* diversa, quod & supra monuimus. Et omni loco rite offerenda esse dicuntur. Mal. I. v. 11. Et in ipsa adeo *Agypto*. *Jes. XIX. v. 19.* Quod si secundum literam intelligas, aperta est *Mosaicæ* legis abrogatio. Restat igitur ut de *sacrificiis precum, laudum, elemosynarum* intelligamus; uno verbo de cultu illo rationali, quo corpora nostra sistamus *hostiam vivam, sanctam & placentem Deo*. Rom. XII. v. 1. Unde colligimus, in magno errore versari Judæos, & qui iiscum faciunt ex Christianis nimium Judaizantes, quando conversis ad Messiam & reversis in terram suam Israëlitis ea attribuunt, quæ Libertate ac Spiritualitate Testamenti Novi sunt indigna. A quibus imaginationibus nos toto animo abhorremus.

XXI. Atque hæc ea sunt, quæ nobis de Israëlitis commentari datum est. Nullo certe contendendi aut cuiquam obrectandi, nullo novitatis studio: sed casto veritatis amore. Quæque idcirco piorum Doctorumque in Ecclesia Christiana, (a cujus sacris placitis ne latum quidem pilum discedendum nobis esse arbitramur) iudicio, quæ per est animi modestia, submittimus: ea formula

Edit. in
Octavo.

mula qua sua in Aristarchum Prolegomena conclusit Magnus
Heinsius. *Si quid quod per leges Sacras, aut doctorem placita ac
scita, PROMULGARE, ABROGARE, DEROGARE, OB-
ROGARE, SINE FRAUDE EORUM NON LICEAT, NON
LICUERIT; QUODVE EI QUI PROMULGAVIT, ABRO-
GAVIT, DEROGAVIT, OBROGAVIT, FRAUDI
ESSE POSSIT, dictum scriptumve sit, dictum
scriptumve non esse.*

DIA-

DIATRIBE
DE
LEGIONE
FULMINATRICE
CHRISTIANORVM
SUB IMPERATORE
MARCO AURELIO ANTONINO.

D I A T R I B E

D E

LEGIONE FVLMINATRI-
CE CHRISTIANORVM,

SUB IMPERATORE

MARCO AURELIO ANTONINO.

Ad Clarissimum Virum ,

Dn. GULIELMUM SALDENUM ,
SS. Theologiæ Doctorem, & HAGIENSIS Ec-
clesiæ Ministrum Fidelissimum.

Urgenti operi augustum ponendum esse fron-
tispicium , vetus verbum est. Operis qui-
dem nomen nostra hæc opella non mere-
tur ; quippe ad Academicam primum exer-
citationem tumultuaria propemodum festina-
tione composita. At quid ni liceat, quod
scriptioni deest elegantiaæ atque decoris, id
a splendido mutuatum titulo ei apponere ? Splendidum au-
tem titulum voco , non quem prosapiæ nobilitas , aut opum
fulgor , aut dignitatis magnificentia secularis , sed quem
subacta ac non vulgaris sacrorum nostrorum eruditio com-
mendat. Ea quam laude inclutus Tu sis , SALDENE Cla-
rissime , liberalius dicerem , nisi Tibi. Sed me tacente lo-
quun-

H h h 2

quantur elaboratissimæ conciones tuæ ; loquitur suspensa auditorum in tot Belgii Ecclesiis turba , stupens os illud Venerabile atque disertum ,

Os dignum aeterno tinctum quod fulgeat auro ;

loquuntur scripta tua examussitata ac polita non rudi ungue, in quibus cum meditationis accuratione , ordinis concinnitate, dictionis perspicuitate, rerum gravitas & sanctitas quasi de palma certant : & loquentur porro OTIA tua THEOLOGICA, eximum opus, magna diligentia ac mira arte elucubratum, cujus quum pro tua humanitate nobis non ita pridem fecisti copiam, dici non potest quantum salivæ moveris, & quam impense communi id orbis literati commodo publicari desideremus. Ne grave modestiæ tuæ sit , parco id nunc sermone repêri , quod nuper Academiæ nostræ Patres prolixius me dicere iusserunt , quum raro prorsus exemplo, summos quos possunt in Theologia honores, sola eruditionis tuæ æstimatione inducti , nihil tale ambienti, imo, si licuisset , deprecaturus , vocis meæ ministerio conferrent. At neque mihi vitio vertatur, quod tam præclari nominis præscriptione exiguum hanc *Diatribem* exornare sustineam. Multum mihi fiduciæ conciliat non modo explorata illa morum tuorum comitas , qua obvios quoscunque humaniter excipis ; sed maxime arctissimæ illius amicitiae familiaritas , ad quam me juvenem admodum admisisti, quamque ante complures annos eruditissimi operis inscriptione publico contestari dignatus es. Ne itaque & hunc qualemcunque ingenii mei foetum tuo de nomine dici dedigneris : sciatque posteritas non iniquum neque ingratum meritum SALDENI æstimatorem fuisse *Wissum*.

DIA-

DIATRIBE

DE

LEGIONE FVLMINATRI- CE CHRISTIANORVM,

SUB IMPERATORE

MARCO AURELIO ANTONINO.

BREVIARIUM.

I. *Stupendis prodigijs doctrina sua Divinam Veritatem asseruit Ie-
sus.* II. *Ac consimilia, vel majora etiam, patrandi virtute se-
ctatores suos imbuunt.* III. IV. *Qua virtus per aliquot seculorum
decursum in Ecclesia viguit.* V. *Historia miraculi, quo, Marco
Aurelio Antonino imperante, ad Christianorum militum preces ser-
vatus fertur Romanorum exercitus.* VI. *Ad fidem ei Historia con-
siliandam multa proferuntur. Et primo quidem nomen Fulminatri-
cis Legioni isti inditum.* VII. *Tum litera super ea re Imperatoris
ad Senatum.* VIII. *Quarum exhibetur exemplar.* IX. *Porro,
Edictum Imperatoris in Christianorum favorem.* X. *Quod sub Com-
modi imperio etiamnum viguisse creditur.* XI. *Accedit Ulpiani
fragmentum, quod ad Christianos pertinere Alciatus disputat.* XII.
*Gentiles Historici rem quidem gestam non dissimulant: at neque
Christianis imputant, neque Christianorum Deo.* XIII. *Meretur
que disquiri num firma satis laudata modo argumenta sint. Nam
Augusti aeo Duodecima Legio Fulminea nuncupata fuit.* XIV. *E-
pistolam autem illam qua Imperatori attribuitur videri conviserunt
viri eruditissimi.* XV. *Nec longe post depulsam sitim Germanicam*

Hbb 3

GM-

crudeliter adversus Christianos sevitum est. XVI. Adhuc exstat columna Marci victoris exsculpta, Jovis Pluvii, non Dei Christianorum representans imaginem. XVII. Id quod sub Commodio accidisse Eusebius narrat, non videtur ad aliquod Marci edictum pertinere. XVIII. Minus, id quod profertur ex Ulpiano. XIX. *Enixeque nostra*: Historiam veram esse, sed argumenta prolata non aque valida. XX. XXI. XXII. In confesso utique est, servatum esse cum exercitu Marcum prodigioso imbrum in suos delabentium, fulminum in hostes vibratorum, impetu: omnibus in eo illorum temporum historicis consentientibus. XXIII. Jovi Pluvio id vindicant Gentiles. XXIV. At nos scimus Jehova deberi. XXV. Non eos solum pluvii imbres, qui amicos resciant; sed & qui hostes perimant. XXVI. Idem tam bellorum quam Imperiorum fata moderatur. XXVII. Et vento ac fulgetris sapius profigavit hostes. XXVIII. Denique quod in Marci columna improbe Jovi Pluvio imputabatur, id sua admirabili providentia palam sibi asseruit. XXIX. Qua de Magicis in hoc negotio artibus, Claudianus, Dio, Lampridius nugantur, ea ridicula sunt. XXX. Non enim ars est Magia, sed vanissimi cuiusque ludibrium. XXXI. Saltem in imbres ac fulmina nihil valere, falsis disertiis disputat Seneca, XXXII. Et res ipsa loquitur: si enim quicquam Magia valet, cur tot adversa iis acciderunt Regibus atque Imperatoribus, qui & ipsi artis Epopta erant, & celeberrimos artifices circumducebant? XXXIII. Cur non & Christianorum nomen, tam sibi inimicum, Magia delevit? XXXIV. Cur cedere Christianismo coacta est? XXXV. Docente id *ἀντιψήφιστος*. XXXVI. Et Christianis se noxa dedentibus, nisi rei evidentia contestationem hanc suam evincerent. XXXVII. Idcirco apageistas de magicis carminibus ineptias. XXXVIII. Maxime quum Marcus ipse detestatum se id genus hominum protestetur, eo libro quem in hac ipsa expeditione apud Quados ad Granuam conscripsit. XXXIX. Verius est, Sanctis piorum hominum precibus hanc pluviam, hac fulmina impetrata esse. XL. At quinam illi sunt? Non Marcus, quicquid aduletur Claudianus, aut de sua alibi pietate jactet Marcus. XLI. Verum Christiani milites. XLII. XLIII. XLIV. XLV. Militasse Veteres Christianos, etiam ante susceptum ab Imperatoribus Christianismum multis argumen-

gumentis confirmatur. XLVI. XLVII. Neque ab omni veri similitudine procul repulsum est, Legionem aliquam ex solis vel plerique Christianis fuisse compositam. XLVIII. Thebea Legio, sub Diocletiano, tota Christiana. XLIX. Christiani milites, qua milites telis pugnaverunt, qua Christiani precibus. I. Neque pro persecutoribus orare desierunt. LI. Quod & Marco nostro inculcavit Athenagoras. LII. Est autem quadam talium precum omnipotentia. LIII. LIV. LV. Tribus id probatur historiis qua magnam cum hac nostra affinitatem habent. LVI. Sed & quartum additur exemplum, omnibus aliquanto mirabilius. LVII. Quamvis & alia Legiones ob alias causas antiquitus Fulminea dicta fuerunt, non tamen idcirco idem nomen huic occasione huius prodigii est datum. LVIII. Quum ad literas Imperatoris tam confidenter Terentianus provocet, credibile est eas suo tempore existisse. LIX. Quamvis eas quas produximus, germanas non opinemur. LX. LXI. LXII. LXIII. Ulpiani illud de Judeis, ad Christianos non pertinere, multis rationibus ostenditur. LXIV. Non tamen quod de edicto Terentianus prætendit falsum esse credibile est. LXV. Qua sub Marco mota est persecutio, ea victoriam Germanicam quinquennio antecessit. Eusebii numeri correcti. LXVI. Neque arguit infecunda persecutio, Christianis Edicto Imperatorio non fuisse cautum. LXVII. Multa enim crudeliter agebant Praefides & Procuratores, iniussi. LXVIII. LXIX. Causa, certe prætectus, savitia, scelera Gnosticorum, per immenam calumniam Christianis communiter imputata. LXX. Quamvis Christianis accepto tulerit victoriam, habuit tamen Imperator Gentilis, & popularis aura studiosus, rationes suas, ob quas Jovis Pluvii potius quam aliam cuiuscunque imaginem, in columna sua expresserit.

I.

Postquam Deus Unigenitum Filium suum a se sanctificatum, ad prædicandum Evangelium pacis, definito tempore, in orbem immisit terrarum; iis tanti præconis missionem ac doctrinam admirandæ potentæ operibus confirmavit, quæ

^a Hebr. II. 4. ^a quæ & spectatores universos in stuporem dederunt ^b & invitis pe-
^{Joh. V. 36.} storibus ^c ipsisque adeo dæmoniis, ^d veritatis extorsere confessio-
^{VII. 31.} nem.
^{Marth. XI.}

^{4. 5.} II. Virtutem consimilia, vel majora etiam miracula, sed in
^b ^{Marth. I. 37.} suo nomine, patrandi, his Dominus Jesus indulgit, quos rerum a
^{Marth. VIII.} se gestarum testes, ac cœlestis disciplinæ, post suum in cœlos ad-
^{27.} scensum, magistros designaverat. Et quo latius sese vis diffunderet
^c ^{Luc. VII.} mirifica, idem iis quoque est pollicitus, qui Apostolicæ institutio-
^{16.} ni fidem adhibitori essent. Ita enim ipse: *Amen, Amen dico vobis,*
^d ^{Marth. I.} *qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora illis fa-*
^{24.} *ciet.* Joh. XIV. v. 12. Adde Marc. XVI. v. 15. 16. 17. 18. 1. Cor. XII.
 v. 9. 10. 11.

III. Neque paucorum modo hæc virtus annorum fuit, aut cer-
 tis adstricta locorum finibus: sed qua patet orbis, ubicunque pu-
 blicata fuit doctrina fidei, solidis se aliquot seculis exseruit: donec
 sufficienter confirmato Evangelio, tot Divinitatis argumentis, &
 arcana Spiritus obfignatione contentos nos esse Deus voluit. Apud
 priscos enim rei Christianæ procures, *ὁ κηρύσσων πῶς λόγοις ἐλευ-
 θερίαν ἔπειστο τοῖς πειρίμασι τῶν ἐπισημίων.* Erant, quod recte cen-
 suit Augustinus, *miracula necessaria priusquam crederet mundus, ad
 hoc ut crederet mundus: ita, ἕως ὅτε ἐπεισε κηρύττειν γλῶσσα, τῷ τῷ
 ὁφθαλμοῖ ἐλπίσσει μαρτυρήντες, ut, quos non persuaserat lingua præ-
 conium, ii oculorum convincerentur testimonio; quemadmodum e-
 leganter Basilidus dixit Selenciensis.* Illustria, neque ignara eruditiss
 sunt, *Iustini Martyris, Irenæi, Tertulliani, Origenis, Cypriani,*
Lactantii, aliorumque testimonia, qui ad miracula suis adhuc tem-
 poribus frequentata passim provocant. Vide sis *Grotium ad Marc.*
XVI. v. 17. 18.

IV. Una nunc nobis *Irenæi* sufficiat contestatio, quam *Ense-
 bius* exhibet, *Hist. lib. V. Cap. VII.* Quapropter qui vere sunt ejus di-
 scipuli, in nomine illius, per gratiam ab eo acceptam, ejusmodi præ-
 stant, quo reliquis hominibus gratificantur, sicut quisque eorum ab eo
 donum acceperit. Quidam enim demones sic pro certo & vere ejiciunt,
 ut non raro hi, qui malis & nequam Spiritibus purgati fuerint, cum
 fidem recipiant, tum in Ecclesia & fidelium hominum societate constan-
 ter perseverent. Nonnulli rerum Divinarum præscientia, divina visione
 & præ-

Et praelectione prophetica, imbuuntur. Alii eos, qui gravibus morbis affliguntur, per manuum impositionem curant, Et ad pristinam valetudinem restitunt. Jam vero mortui suscitati sunt, Et multos annos post apud nos commorati. Alio loco, idem Irenaeus, citante ibidem Eusebio: Multos fratres in Ecclesia ipsi audivimus, Et quidam Prophetia habens, Et variis linguis per Spiritum S. gratiam loquuntur, Et occulta hominum in apertum proferunt ad aliorum commoditatem, Et mysteria Dei perspicue Et evidenter aperiunt. In Concilio Niceno multi miraculis incluti Episcopi comparuere. Paphnutius Thebaidis Episcopus, qui vix Apostolis cessisse dicitur. Ruff. lib. I. c. IV. Jacobus Nisibensis, Theodor. lib. I. c. VII. Spiridion, Ruff. lib. I. c. V. De Augustini & Chrysostomi aetate vide Montacut praefat. ad Analect. Hist. p. b. 3. v.

V. Inter caetera miracula quibus Christianismi est asserta veritas, illud imprimis memorabile est, quod ad preces Christianorum militum, sub Imperatore MARCO AURELIO ANTONINO factum esse perhibetur. Cujus rei haec fertur historia. Imperator Antoninus acri cum Quadis (hi Germaniae populus erant) bello implicatus, locorumque difficultatibus ita sepe, ut cum universo exercitu in extremo versaretur discrimine, ipse cum suis in summa aquae penuria, fervido sole, torridoque solo, saeva siti laborans, hostibus interim pugnae copiam non facientibus, consiliis suis omnibus excussis, novissima quaeque expectabat. Hoc rerum cardine accedit ad eum Praetorianorum praefectus, submonens esse in exercitu LEGIONEM MELITENAM Christianis constantem militibus: nihilque esse quod hi qui Christiani dicuntur precibus suis impetrare non valeant. Qua re cognita Marcum ab eo petiisse narrant, ut Deo suo supplicarent. Illi igitur quum genibus humi positis toti se ad supplicia convertissent, derepente fulminum caelo ruentium impetus, & grando ignis specie ac similitudine, hostes in fugam versus magnam partem interemit, & insperata prorsus frigidissimorum imbrium copia Romanos siti confectos focillavit. Meminere Tertullianus Apologet. Cap. V. Ad Scapulam cap. IV. Ex eodem, atque Apollinaris, Eusebium Histor. Lib. V. cap. V. Et Chron. Lib. I. Nicephorus Callistus Lib. IV. cap. XII. Zonaras Annal. Tom. II.

Xiphilinus Epi. Dionis in Marco. Orosius Histo. Lib. VII. cap. XV alique.

VI. Historia hæc quum maximè ad res Christianorum momentè esse non immerito videretur, multa etiam ad fidem ei faciendam argumenta a variis congesta sunt. Urgetur nomen ΚΕΡΑΤΝΟΒΟΛΟΥ, sive FULMINATRICIS, ad prodigii hujus memoriam ab eo tempore legioni isti inditum. *Apollinaris apud Eusebium*: ἔξ ἱεῶν τῆν δὲ εὐχῆς τὸ παράδοξον πεποιηκῶσαν λεγῶντα, εἰκείαν τῶ γενομένῳ πρὸς τὸ βασιλεὺς ἐληφέναι προσηγορίαν, ΚΕΡΑΤΝΟΒΟΛΟΝ τῇ Ρωμαίων ἐπικληθεῖσαν Φωνῇ. *Ab eo tempore legionem cuius precibus miraculū edebatur, Latino sermone ab Imperatore FULMINATRICEM appellatam, nomine quod rei eventum scire exprimit.* Xiphilinus pariter τὸ τάγμα τῶ στρατιῶν τὸ ΚΕΡΑΤΝΟΒΟΛΟΝ ἰδίως καλεῖσθον--- ἀπ' ὑδμείας ἐτέρας αἰτίας (ὑδὲ γὰρ ἀλλή τις λέγεται) ἢ ἀπὸ τῆ κατὰ τὸ δὲ συμβάντος τὸ πόλεμον ἔτι προσηγορεύθην. *Legio militum qua FULMINATRIX appellatur proprio nomine, nulla alia causse (neque enim alia circumfertur) quam ex ea qua hoc in bello accidit id nomen accepit. Consimiliter Zonaras.*

VII. Provocatur etiam ad LITERAS Imperatoris, quibus Senatum populumque Romanum tantæ rei scitiores facit, non sine insigni Christianorum elogio. *Tertullianus, in Apologetico*: At nos e contrario edimus procellerem: si LITERÆ Marci Aurelii gravissimæ Imperatoris requirantur, quibus illam Germanicam sitim Christianorum forte militum precationibus impetrato imbro discussam contestatur. *Orosius*: Exstant etiam nunc apud plerosque litera Imperatoris Antonini, ubi invocatione nominis Christi per Christianos et sitim illam depulsam et collatam fatetur fuisse victoriam. Quin imo apographum sive exemplar earum literarum existat ad calcem Apologetici posterioris apud Iustinum. Quod ne desideret Lector hic exhibebo.

VIII. *Imperator Cæsar Marcus Aurelius Antoninus (Philosophus) Germanicus, Parthicus, Sarmaticus, populo Romano et sacro senatui salutem. De magnitudine consilii institutique mei vos certiores feci. Supra modum consequente sunt in Germania erumna graves, ad consinium periclitantibus laborantibusque, et septuaginta quatuor draconibus nono miliario oppressis nobis in Cotino. Cum autem hostes*

non longe abessent, exploratores id nobis indicarunt: & itidem Pompeianus copiarum nostrarum militarium praefectus ea significavit, quae prius nobis cognita erant. Oppressus autem eram ab ingenti multitudine, cum mecum essent copia delecta legionis Prima, Decima, Gemina, Fecentiarum, Misti. Quum ergo renunciatum esset, exercitum ex omni turba confecta noningentorum septuaginta septem millium adesse; ipse quoque vires meas inquirens, & copiarum numerum iniens, & cum multitudine Barbarorum atque hostium conferens, ad rem divinam diis patriis per preces faciendam decurri. Neglectus autem ab illis, & vires meas in angustum redigi cernens, evocavi eos qui apud nos CHRISTIANI dicuntur, ac per inquisitionem magnum eorum inveni numerum: acrimque in eos infremui. Quod quidem minime factum oportuit, propter eam quam in eis comperi esse virtutem: unde illi pugnam, non autem a telorum armorumque expeditione, neque atubarum classico, exordiantur: quod ingratum hoc eis sit, propter Deum, quem in conscientia gerunt. Quapropter aquum est, quos aditus, a Deo alienos esse suspicati sumus, ut eos norimus Deum in conscientia suapte sponte illapsum, atque ibi inclusum habere. Nam projicientes se in terram, non pro me tantum, sed & pro exercitu qui tunc ibi aderat universo precati sunt: ita ut solatio nobis essent in praesenti fame & siti: in quintum enim jam diem aquam, quod ea defecisset, non ceperamus. Nam in medietate Germania, & in sinibus hostium eramus. Simul atque vero illi in terram sunt provoluti, & Deum precatione invocarunt, quem ego ignorabam, confestim aqua de caelo est consequuta: ad nos illa quidem frigidissima, in Romanorum vero imminentes hostes grando ignea. Sed & cum oratione illa illico praesentia Dei adfuit, sanguinem insuperabilis & invicti. Inde igitur incipientes, permitemus hisce Christianis esse: ne illi id genus armorum adversus nos petentes, voti compotes fiant.

IX. Porro memoratur EDICTUM aliquod Imperatoris, quo Christianos hororavit, eorumque accusatoribus intentavit poenam. Tertullianus: Qui sicut palam ab ejusmodi hominibus poenam removet, ita alio modo palam dispersit, adjecta etiam accusatoribus damnatione, & quidem tetriore. Pertinent huc quae in laudata modo Epistola persequitur Imperator in haec verba: Quocirca consulens statuo, ne hominem hujusmodi quod videlicet Christianus sit,

accusare liceat. Si quis autem inveniatur Christianum, propterea quod Christianus sit, deferre; delatum ipsum Christianum, qui hoc se professus, nulloque alio crimine accusatum quam quod Christianus sit, manifestè se pro eo gerere; delatorem vero ipsum vivum comburi volo. At Christianum confessum, ac proinde eo nomine tutum atque securum, is cui provincia præfectura credita est, ad pœnitentiam ejusmodi professionis, & statum illiberalem non traducet. Hac vero etiã Senatus consulto confirmari volo: & constitutionem hanc meam in foro Trajani proponi jubeo, ut legi possit. Eam quoque in alias provincias mittendam curabit Verasius Pollio Præfectus. Quicumque autem hac uti, & exemplar ejus habere voluerit, ne recipere id ex eo quod a nobis propositum est prohibeatur.

X. Quod edictum, temporibus Commodi, Filii ejus ac Successoris, adhuc viguisse, servi illius pœna docere videtur, cui, quod Apollonium Senatorem Christianitatis reum fecisset, nullo alio ei crimine intentato, ex sententia Perennii Judicis, cœura Romæ confringebantur: reference *Ensebio. Hyst. Lib. V. cap. XXI.*

XI. Eodem refertur illud Ulpiani Icti; qui cæteroquin infestus Christianorum hostis fuit. L. III. *In si. ff. de Decurionibus: Eis qui Judaicam superstitionem sequuntur*, Divi VERUS ET ANTONINUS honores adipisci permiserunt; sed & necessitates eis imposuerunt, quæ superstitiones eorum non laderent. Quæ de Christianis esse intelligenda Celeberrimus Juris Interpretes *Alciatus* disputat, asserens editam esse hanc sanctionem post victoriam de Marcomannis beneficio Christianorum acceptam. *Disputat: Lib. III. cap. VII.* Et favet ratio. Nam Christianos sub Judæorum sæpe nomine apud gentiles venire, quippe ex Judæis ortos, notius eruditur, quam ut probari debeat. Et Christianorum religionem *Superstitionem Tacitus, Plinius, Suetonius* passim dixerunt. Saxum visitur Romæ; Neroni inscriptum: OB. PROVINCIAM. LATRONIBUS. ET. HIS. QUI. NOVAM. GENERE. HUMANO. SUPERSTITIONEM. INCULCABANT. PURGATAM. Quæ quia ad Christianismum spectent, vix est ut dubitemus. Neque commodiori ratione sanctio hæc cum aliis conciliari posse videtur, quibus Judæis, proprie sic appellatis, aditus omnis ad honores intercluditur.

XII.

XII. Gentiles tamen Historici in alia omnia eunt: & quamvis rem gestam neque inficientur, neque prorsus dissimulent, non tamen *Christianorum Deo*, sed suo *Jovi Pluvio*: nec *Melitena Legionis supplicis*; sed vel *Armenis*, *Aegyptii Magi*, qui Marco aderat, *carminibus*, ut *Dio* credi vult; vel, ut alii apud *Snidam*, nescio cujus *Juliani* praeftigiis; vel, ut *Julius Capitolinus*, ac *Claudianus*, ipsius *Marcis precibus ac meritis*, adscribunt.

XIII. Nec tam valida esse quæ pro Christianis modo adduximus argumenta videntur, ut non difficilioribus ingeniis contra disserendi materia dubitandive rationes remanserint. Non enim id peritiores facile dabunt, ante illa tempora nullam Legionem *Fulminatricem* Romanis dictam fuisse, aut hoc demum miraculum primam illi cognomento dedisse originem: quum constet ex *Dione*, & antiquis inscriptionibus, jam Augusti ævo *Duodecimam Legionem* eodem cognomine fuisse nuncupatam. Quæ de re videri possunt *Scaliger*, in *animadversionibus ad Eusebium*, ad Num. MMCLXXXVIII. *Lipsius*, *Analectis ad Militiam Romanam*, Lib. II. Dial. V. *Baronius*, ad Annum DLXXVI. Sect. XVIII. XIX. Quæ observatione primi argumenti acies non parum retunditur.

XIV. *Epistola* autem illa quæ ad calcem Apologetici posterioris apud *Justinum* legitur, *Scaligero* iudice, & contellerante *Salmasio*, nec abnuente *Huetio*, at quantis viris! tantum abest ut ab ipso Imperatore Græce dictata, aut ex Latino ipsius in Græcum sermonem translata sit; ut, infra seculum *Justiniani* Imperatoris, ab imperitissimo rerum Romanarum Græculo confictam fuisse manifeste appareat.

XV. *Edictum* quoque tale in favorem Christianorum illa occasione, Anno XIV. *Marci*, in quem refertur bellum *Quadicum*, sanctum fuisse, quis in animum suum inducere potest, qui norit non ante modo, sed & mox post *Germanicam* sitim tam mirabiliter depulsam, anno nimirum *Marci* XVII. innumeram Christianorum multitudinem diris subjectam fuisse quæstionibus, & Christianos passim ingenti persecutione acerbè nimis esse exagitatos? *Euseb. Hist. Lib. V. c. 1.*

XVI. Porro non voluisse *Marcum*, ut hæc sua de Christianis constitutio in foro *Trajani* publice legenda proponeretur: ex eo
 lli ; colligi

colligi potest, quod adhuc dum columna exstet victoriis Marci exsculpta, in qua imago quidem expressa hujus rei tam insigniter gestæ visitur, sed his plane signis, ut Jovis imbres dantis, & illis fulgura admiscantis, repræsentet æstivam, quam ex ea graphice incisam *Baronius* exhibet. Sed accuratius, ut arbitror, *Casalius*. Confer *Bibliothecam Vaticanam Angelii Rocho. p. 288*. Qui autem Jovi Pluvio se victoriam illam debere tam insigni professus est monumento, quomodo is publice in foro proponi jussit Edictum, quo Christiani, Jovis jurati hostes, eo nomine honorarentur?

XVII. Sed nec servi istius pœna, qui ob accusatum Christianitatis Dominum suum Apollonium, crurifragium passus est tempore Commodi, edictum hoc valide satis firmat. Nam nec pœnæ species convenit (quum edictum: saltem si præsentæ illi epistolæ standum sit, *vivicomburium* statuatur; hæc autem historia de *crurifragio* loquatur) & ipse Apollonius Christianitatis reus, Senatus sententia capitis damnatus est. Quid ergo Christiano illi Edictum Marci profuit?

XVIII. Denique quod ex *Ulpiano* profertur, an huc pertineat, merito dubitaveris: nam & *μύγα λαια ἀιτημα* est *Judaicam superstitionem de Christiana religione* interpretari; & dubium an de nostro ibi *Antonino* sermo sit: & si vel hæc omnia certa essent, id tamen incertum, an occasione hujus miraculi hoc quaecunque scriptum ab Imperatoribus emanaverit: imo uti a *Baronio* observatum, temporis ratio prorsus repugnat. Qua propter ea *Alciati* expositio, temere ab aliis atrepta, displicet *Antonio Augustino*, Libro singulari ad *Modestinum*.

XIX. Quæ quum in utramvis partem non improbabiliter disputentur, rem haud ingratam studiosis me facturum arbitror, si quid ex vero statuendum sit exponam, & quantum suscepti negotii ratio patitur, firmis id argumentis addicam. Atque hæc quidem mea est sententia: nimis hanc historiam ad Jesu Christi Domini Deique nostri gloriam, nimis ad populi Christiani decus facere, quam ut pro ea tuenda homini pio, rerumque huc pertinentium gnaro, laborandum non sit: firmioribus quoque eam ribicibus niti, quam ut commenta gentilium ei convellendæ paria sint:

sint : non tamen ἀκαταρίτως atque indiscriminatim omnia ea arripienda esse , quæ a Viris cætera eruditissimis , inconsiderato for-
tean pro veritate zelo , producta sunt. Quæ singula fufius nunc pro-
sequi animus est.

XX. Atque id primum pro certo mihi ac confesso sumo , Mar-
cum , cum exercitu , vicino interitui exemptum esse , imbrium in
suos insperato delabentium copia , fulminumque hostes profligan-
tium impetu. Nam , uti bene observavit *Ensebius* , ἰσχυρῶς τε καὶ ἰσοκύβητος , ἀπὸ τῆς πίστεως ἀνοικτείῃς , τίθεται τὸ τοῦ παρὰ τοὺς
ἔθνη , e seculo historicis , licet a fide nostra alienis memoratum hoc mira-
culum est : quamvis veram ejus causam ignorantes , vel prave dissi-
mulantes , alioversum id traxerint.

XXI. *Julus Capitolinus* subinnuit id potius quam exponit : *Ful-*
men de cælo præcibus suis contra hostium machinamentum extorsit , suis
pluvia impetrata quum sit laborarent. *Claudians* , Gentilis Poëta in
sexto Honorii consulatu Lib. I. eleganter quidem & poëtica , sed ta-
men ex vero cecinit :

LAUS IBI NULLA DUCUM : nam flammens imber in hostem LIB. LXXI.

Decidis : hunc dorso trepidum flamman te ferebat

Ambustus sonipes : hic tabescente solutus

Subsedis galea : liquefactaque fulgure cuspis

Canduit , & subito fluxere vaporibus enses.

TUNC CONTENTA POLO MORTALIS NESCIA TELI

PUGNA FUIT.

XXII. Sed omnium disertissime *Dio Cassius* , cujus , quantum-
vis proluxa , narratio digna est quæ hic inferatur. Atque in hunc
quidem sese modum habet. Post hæc ei prælium acre , bellumque
magnum cum iis , qui *Quadi* appellantur , fuit : quo ex bello victoria
præter spem , vgt POTIUS DEE BENEFICIO feliciter consecuta
est : propterea quod *Romani* , quum essent in prælio , atque in maxi-
mum periculum venissent , mirabiliter sane ac Divinitus conservati
unt. Quam enim interclusi a *Quadis* in locis opportunis , conferti
pugnarent fortiter , atque interim *Barbari* differrent prælium , speran-
tes eos calore & siti perituros , quos circum occupatis locis omnibus
sic conclusérant (erant enim multo plures,) ut aquam habere nullo pa-
cto possent : quumque *Romani* in tantæ difficultates incurrissent , ut
morbo,

morbo, vulneribus, ardore solis & sui vexarentur, nec ob eas res pugnare possent, aut aliò secedere, sed in acie stantes, atque in iis locis constituti arderent: multa nubes repente ita coacta sunt, καὶ ὕδατος πολὺς ὅτι 'ΑΘΕΕΙ' κατεψάγη, ut maximus imber aqua ceciderit NON SINE DEI BENEFICIO.

XXIII. Quum igitur reipsa nihil factius sit; in causam inquiramus. Ubi omnibus confessionem hanc rei mirabilitas extorquet, DIVINUM aliquid agnoscendum esse. At cui Deo tanti prodigii laus debetur? JOVI PLUVIO, inquit Gentiles, ad stipulante, quam supra memoravimus, exsculpta Marci columna. Hæc enim gratia identidem cœli Domino repensa est, ut quod Jehova, & precibus populi ejus debebant, Jovi acceptum tulerint mortaliū vanissimi. Tertullianus, Apolog. cap. XL. Denique quum ab imbribus æstiva hiberna suspendunt, & annus in cura est, vos quidem quotidie pasti statimque pransuri, balneis & campis & lupanaribus operati, aquilicia Jovi immolatis, nudipedalia populo denunciatis, cœlum apud Capitolium quaritis, nubila de laquearibus expectatis, aversi ab ipso Deo & cœlo: nos vero jejuniis aridi, & omni continentia expressi, ab omni vita fruge dilati, in sacco & cinere volutantes, invidia cœlum invidimus, Deum tangimus; & quum misericordiam extorserimus, Jupiter honoratur.

XXIV. Sed quidquid miseri Gentiles delirent, nos scimus idolum nihil esse in mundo, & nullum esse Deum alium nisi unum. 1. Cor. VIII. 5. 4.

Εἰς ταῖς ἀληθείαις ἔς ἐς Θεός.

Ὅς ὑψανὸν τ' ἔτευξε καὶ γαῖαν μακρὰν.

Jehova nimirum, Deus tam novi quam antiqui Israël, qui facit ut sol suus exoriat super malos & bonos, & pluit super justos & injustos: non Jupiter Nubicogus, Pluvius, Grandistrepus, Fulminator, Descensor, & si quæ plura nominum elogia sunt, quibus, vero Deo surreptis, suum illum fictitium cœca ac fatua decoravit gentilitas. Ipsum hic Apollinis audiat oraculum, quod Macrobius Lib. I. cap. VIII. in hæc verba refert:

Φράξιο τὸν πάντων ὑπατον Θεὸν ἑμάρη 'ΙΛ'Ω,
Χοίματι μὲν τ' ἀίδην, διὰ δ' ἱερῶν ἀρχομένωντοιο,
'Ηέλιον δὲ Θέρινος, μετοπύρεθ' ἀβρὸν 'ΙΛ'Ω.

Εἰμυ,

Huius, inquit Macrobius, *oraculi vim. numinis nominique interpretationem, qua Liber Pater & Sol* Ἰα'Ω *significatur, exsecutus est Cornelius Labeo in libro cui titulus est, De Oraculo Apollinis Clarii.* Et merito sane hanc edundæ pluviz gloriam soli JEHOVÆ nostro sacra vindicant commentaria. *An sunt inter vanitates gentium qui pluviam edunt? an cœli edunt imbres? nonne tu is es Jehova Deus noster?* Jer. XIV. v. 22. Imo verò *Jehova efficit nimbos, & pluviam imbriferam edat.* Zach. X. v. 1. *Tonat voce excellentia sua, neque differt illa quum audienda est vox ejus. Tonat Deus fortis voce sua mirabiliter, facit res adeo magnas ut non possimus cognoscere. Quum nivi dicit, esto in terra, aut imbrui, aut pluvia: mox imber pluviazque roboris ejus adfuit.* Job. XXXVII. v. 4. 5. 6.

XXV. Neque ex modo *pluvia*, quæ *amicos resciant*: sed & quæ *hostes perimant.* Ad testimonium huic veritati perhibendum *Sodoma* citetur, & *Gomorra*, & quæ olim vicinæ iis fuerunt civitates, quæ tot seculorum cineribus ac fumo, ab eo se Numine ignitis imbribus exultas fatentur, quod imminentem iis pestem Abrahamo prædixerat. Gen. XIX. v. 24. Et *Ægyptus* respondeat, quis Deus ille fuerit, qui pluviani grandinemque gravem valde dimittens, homines jumentaque quotquot in agro reperiebantur trucidaverit, igne simul terram obeunte, herbasque atque arbores *Ægypti* perimente? Nonne Jehova ille, qui id antequam fieret per Moſen Pharaoni denunciaverat, & cujus hos sonos, hanc grandinem esse fateri coactus fuit Pharaon? Exod. IX. v. 27. 28.

XXVI. Idem ille Jehova est qui tam *bellorum* quam *imperiorum* fata moderatur. Utrorumque enim eventum prædicendo, & uti prædixerat præstando, numinis sui venerationem ab hostibus quoque meruit. Neque sane Monarchiarum periodos vatum suorum voce ac calamo tot ante seculis delineare potest, nisi qui pro arbitrio eas suo statuit ac destituit. Dicito tu *Nebucadnezar*, quis ille est, qui *pro voluntate sua disponis in exercitu cœli, & habitatoribus terra?* Nonne ille ipse cœli Rex qui per Danielelem, somnii tui arcana interpretantem, & casum tuum incredibilem, & celsitudinem postliminio recuperandam, regnorumque in mundo successiorem, jam ante præmonuerat? Dan. IV. v. 34. 35. Et tu testare *Alexander*, quis ille Deus fuerit, qui tibi in Dio Macedoniæ de Asia

K k k

inva-

invadenda deliberanti apparuit, fortique animo esse iussit, quippe suo ductu Persarum imperio potiturum? Nonne ipse ille, quem, stupentibus tuis, in servo suo Jaddo, Judæorum Pontifice, apud Hierosolymam adorasti? *Joseph. Antiq. lib. XI. cap. VIII.*

XXVII. Nec bellis modo, a quibus imperiorum fata pendent, præest Jehova, sed iisdem sæpe armis hostes profigat de quibus nunc agimus. Id fecit olim. Quum quinque Philistæorum Reges adversus Josuam conjurassent, magnos e cælo grandinis lapides projecit, quibus plures occidebantur quam persequentium Israelitarum telis. *Jos. X. v. 11.* Hoc est quod Psalteris canit: *Psal. XI. v. 6. Jehova depluet super improbos prunas, ignem & sulphur: ventusque procellosissimus portio calicis eorum.* Iterumque *Psal. XVIII. v. 14. 15. Tonante in cælis Jehova, & excelsa edente vocem suam, grando exstat & pruna ignea: ita emissens sagittas suas dispergit illos: & fulgura jaculans fundit illos.* Idem se contra Gogi copias facturum minatur: *Ezech. XXXVIII. v. 22. 23. Disceptabo cum illo peste, & cade; & imbrem inundantem, lapidesque immanis grandinis, ignem & sulphur depluam super illum, & super agmina illius, ac super populos multos, qui erunt cum illo. Ita magnificabo me, & sanctificabo me, & innotescam in oculis gentium multarum, ut innotescat me esse Jehovam.*

XXVIII. Et ne longius ab instituto abeamus, hujus ipsius miraculi gloriam, nefario ac sacrilego ausu Jovi Pluvio transcriptam, sibi Deus noster vindicavit. Id adoranda sua providentia agens, ut tam præclarum Christianæ fidei monumentum quod *Themase XVI.* memoravimus, ad aliorum convictionem post tot secula superaret. Quia tamen superstitione gentilicia obscuratum fœdatumque erat, barbarico olim furore ab imis partibus incendi curavit, ipse vero desuper fulmine tetigit: iuste sacrilegium illud ulciscens, quo ex fulmine datam victoriam Jovi suo malefana Gentilitas attributum iverat. Vide *Baronium ad Annum CLXXVI. Sect. XXVIII.* In solidum ergo tanti miraculi gloria Jehovæ Deo nostro remanet.

XXIX. Sed *qua quorum intercessione* impetratum est? Lubuit hic nonnullis ad *Magicas* artes confugere. *Clandianus:*

— *Chaldaea mago seu carmina ritu
Armavire Deos.*

Dio

Dio : *Fama est Arumphi magum Aegyptium, qui una cum Marco erat, Mercurium illum qui est in aëre, aliosque demonas quibudam magicis artibus invocavisse, & per eos pluviam extorxisse. Suidas id ab aliis Juliano cuidam celebri præstigiatori adscriptum narrat. Lampridius in Heliogabalo : Dicitur est a quibusdam, per Chaldaeos ac Magos Antoninum Marcum id egisse, ut Marcomanni populo Romano semper devoti essent atque amici, idque factum carminibus & consecratione. Cæterum hæc tam inepta, tam ab omni ratione ac fide aliena, friði ciceris fortasse probet aut nucis emptor, non ii qui pleno pectore sapiunt.*

XXX. Quis enim cordatior paulo *circulatorias magicæ artis præstigias* non exhibet ? relegandas, ut cum *Plutarcho* dicam, *eis τῶν ἰώλων καὶ ψυχρῶν ἀγορῶν, in evanidorum ac frigidorum classem.* De quibus differentes audire operæ pretium est sapientiores Gentilium. *Curtius : Erat in eo convivio Cobares, natione Medus, sed magica artis (SI MODO ARS EST, NON VANIS-SIMI CUIUSQUE LUDIBRIUM) magis professione, quam scientia celebr.* *Plinius* Magicas vanitates, redarguit, indignaturque *fraudulentissimam artium, plurimum in toto terrarum orbe, plurimique seculis valuisse : atque in tantum fastigii adolevisse, ut in Oriente Regum Regibus imperet.* Post aliqua, *Neronis studia, quicquid poterat industriæ Magiæ addiscendæ impendentis, IM-MENSUM ATQUE INDUBITATUM FALSÆ ARTIS EXEMPLUM* esse docet ; & in hæc demum verba concludit : *PROINDE ITA PERSUASUM SIT, INTESTABILEM, IRRITAM, INANEM ESSE.*

XXXI. Atque uti generatim in eam sapientiores quique inve-
sti sunt, ita abs se impetrare non potuerunt uti crederent, *im-
brum, grandinis, fulminumque* beneficia aut injurias in magica
esse potestate. *Seneca* false Cleonensium ridet ineptias, qui quan-
do speculatores futuræ grandinis, illius jam imminentis signum
dederant, non ad penulas discurrebant aut scorreas, sed vel agnum
immolabant, vel pullum, vel illis deficientibus, digitos bene a-
cuto graphio pungebant, & suo litabant sanguine : sperantes de-
pulsuros se *οὐδ' αὖ καὶ θύμασι τ' ἀγνῆς τὸν αἰπὸν*, ut de iisdem Cle-

Stromy. Lib.
vi. p. mibi
621.

mens Alexandrinus. Perstringit etiam XII. tabularum leges, quibus cavetur, *ne quis alienos fructus exansasset.* Addit demque seriam hanc *Ἰνδιαν.* Rudis adhuc antiquitas credebat, *Et attrahi imbres, cantibus, Et repellere: quorum nihil posse fieri, tam palam est, ut huius rei causa nullius Philosophi schola intranda sit.*

XXXII. Sed demus, non semper *prestigiis* illudere magos, demus, aliquid eos in *imbre, grandine fulmine* ciendis posse. Nemo, opinor, tam exensam a nobis mentem postulabit, uti arbitremur, *bellorum eventus, Imperatorum, atque imperiorum fata*, de quibus hic agitur, a magorum pendere carminibus. Quod si ita se haberet, quæ probabilis causa dici potest, cur non *Aegypti ceterique Orientis* Regibus, & *Tiberio, Neroni, Hadriano, Caracalla, Juliano*, aliisque Romanorum Imperatoribus, in imperio, in bello, fausta omnia prosperaque acciderint, quum vel ipsi arcanæ artis Epoptæ essent, vel illius saltem peritissimos secum Magistros haberent, tam ob auctoritatem Principum, quam spem ingentium munerum, ad quævis officia obsequiosos?

Tertul. A-
pol. cap.
xxiii.

XXXIII. Cur non id imprinns effecit magia, ut Christianorum nomen, tam suo inimicum honori atque efficacitati, penitus interiret? Cur non saltem sibi ipsis Divini isti, dum in tantis rebus aliis ministrant, opes illas dignitatesque procurant, quibus anhelata aviditate inhiare probantur? *Quanto magis illa potestas de suo arbitrio, Et pro suo negotio, studeat totis viribus operari, quod aliena prestat negotiationi?*

pag. mibi
74.

XXXIV. Ac quantumcunque olim valuerit Magia, id certum est, *Christianismi* invictâ valentiâ vim ejus plurimum *imminutam* esse. *Athanasius de Incarnatione verbi Dei*: *Τί ἦ παρὰ τὸ ἰωαννοῦ καὶ αὐτοῦ μαγείας ἂν τις εἴποι; ὅτι πρὶν μὲν Ἰνδιαν καὶ λόγον. Ἰσχυς καὶ ἐνέργει παρὰ Αἰγυπτίους, καὶ Χαλδαίους, καὶ Ἰνδοῖς αὐτῇ, καὶ ἐξέπληττε τὴν ὁράντας, τῇ δὲ παρουσία τῆ ἀληθείας καὶ τῇ Ἰνδιαν καὶ λόγον διηλυθῇ καὶ αὐτὴ καὶ κατηργῇ παντελῶς.* *Quid autem de magia loquar, qua apud illos in summa admiratione fuit? nisi Et illam quoque qua ante adventum Verbi apud Aegyptios, Chaldaeos, Indos floruit, Et spectatores admiratione sui complebat, presentia Veritatis Et Verbi apparitione, victam, ac plane obliteratam esse?* Tertullianus: Sed Et alia illa species Magia, qua mi-
raculis

Deidolola-
ria cap. x.

raculis operatur, etiam adversus Moysen amulata, patientia Dei traxit ad Evangelium usque. Nam & exinde Simon Magus jam fidelis, quoniam aliquid adhuc de circulatoria secta cogitaret, ut scilicet inter miracula professionis sua etiam Spiritum Sanctum per manuum impositionem enundinaret, maledictus ab Apostolis de fide ejectus est: & alter magus, qui cum Sergio Paulo, quoniam iudem adversabatur Apostolis, lumen amissione multatus est..... Post Evangelium nunquam invenies aut sophistas, aut Chaldaeos, aut incantatores, aut conjectores, aut Magos, nisi plane punios. Vide eundem De Anima Cap. LVII.

XXXV. Nec est quod suspiceris, nimia hæc confidentia asseri.

Ad ipsam provocarunt αυτοψίαν. Athanasius: Ταῦτα δὲ τὰ λεγόμενα παρ' ἡμῶν, ἢ ἀχρηὶ λόγων εἶναι. ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς πείρας ἔχει τὴν τ' ἀληθείαν μαρτυρίαν..... ἡκίτω δὲ ὁ πείραν τ' προλεχθέντων βυλόμην λαθεῖν, καὶ ἐκ' αὐτὴν τὴν φαντασίαν τ' δαιμόνων, καὶ τ' μαγικῶν ἀπάτης, καὶ τ' μαγείας θάυματων, καὶ χρησάτω τῷ ζητεῖν & γελοῦναι παρ' αὐτοῖς ταυτῶν, τ' Χριστὸν ἐνομάσαι μίσην, καὶ ὁφεται πῶς δι' αὐτῶν δαίμονες μὴ φύγῃσι. μαγεία δὲ πάντως, μαγεία δὲ πάντα καὶ φαρμακεία κατήργηται. Et hac quidem non verborum a nobis iactantur, sed reipsa veritatibusque experimentis demonstrantur..... Veniat qui istorum dictorum experimentum capere velit, & in ipsis prestigiis demonum, & imposturis vaticiniorum, & in miraculis Magia, natus signo crucis ab ipsis deriso, nomenque Christi invocet, & videbit quomodo ejus rei metu daemones fugiant, vaticinia conquiescant, magia & veneficia irrita jaceant.

XXXVI. Tertullianus autem non veretur Christianos noxæ dare, nisi ipsa rei evidentia contestationem hanc suam evincant. Illa ipsa Virgo Cælestis pluviarum pollicitatrix, iste Æsculapius medicinarum demonstrator, aliàs demorituris socordii & denariis & asclepiadoti subministrator, nisi se demones confessi fuerint, Christiano mentiri non audentes, ibidem Christiani illius procacissimi sanguinem fundite. Quid isto opere manifestius? quid hac probatione fidelius? Simplicitas veritatis in medio est. Virum illi sua assistit: nihil suspicari licebit, Magia aut aliqua fallacia fieri. Dicitis non stetis, si oculi vestri & aures permiserint vobis. Quid autem inniti potest adversus id quod ostenditur nuda sinceritate.

Kkk 3

XXXVII.

Ibidem p. 75.

Apolog. cap. xxviii.

XXXVII. Quum ergo Magia universa circulatoriis consistat *præstigiis* vanarumque mentium ludibriis; quum imperium ei in *imbres*, *grandinem*, *fulmina*, Philosophorum sapientissimi quique abrogaverint; quum etiam *quando maxime excolebatur*, neque *bellorum* ancipitem aleam, neque *imperatorum* fortunas moderari potuerit; quum denique, quicquid valuerit *olim*, per *Christi Evangelium* plurimum de efficacitate sua amiserit: quis tantum nescio cujus Chaldæi magici carminibus effectum esse crediderit, ut frigidus imber in Romanos, igneus in hostes eodem tempore deciderit, nisi non sapientia solum, sed & sanitas hominem deficiat?

XXXVIII. Sed & illud addo: non testari historias, Marcum Imperatorem Magis fuisse addictum, eosve in comitatu suo aut pretio habuisse. *Xiphilinus*: ἡδὲ γὰρ μάγων συνάταις καὶ γοηταῖς ὁ Μάρκος χαλεπὴν ἰσόχηται. Imo ex adverso testari ipsum Marcum, se id genus hominum esse detestatum. Ita enim ipse: Παρὰ Διογνήτην, τὸ ἀκρετέπυδον, καὶ τὸ ἀπιστητικὸν τοῖς ὑπὸ τῷ τερατευομένῳ, καὶ γοητῶν περὶ ἐπαδῶν, καὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς, καὶ τῶν τοιούτων λεγομένων. *A Diogenete accepisse me agnosco, ne rebus inanibus studium impenderem, neve eis fidem adhiberem, qua a præstigiatoribus magisque de incantationibus, deque demonibus averruncandis, aliisque ejusmodi imposturis, dicuntur.* Neque omittendum, librum hunc conscriptum esse, uti ipse ad calcem monet, APUD QUADOS AD GRANUAM, in eadem illa expeditione de qua nunc nobis sermo est. Merito ergo jure *Scaliger* dixit: ad *Dionis Claudianique* vaniloquentiam confodiendam, non posse telum testimonio hoc efficacius inveniri, si quis omnem industriæ suæ vim intendat.

Strom. lib.
vi. p. mihi
629.

XXXIX. Quum itaque Magica carmina, neque adhibita esse credibile sit, neque si adhibita fuissent, tantæ rei efficiendæ idonea sint: restat, ut sanctis piorum hominum *precibus* salutem illam Romani exercitus procuratam esse statuamus. Quod neque Gentiles abnuunt, & nostri pro certo habent. Precibus enim pluvias olim impetratas esse, tam profana historia quam sacra fidem facit. Labet id *Clementis Alexandrini* verbis exponere: cujus hic exstat discursus. *Quum disturna siccitas Græciam aliquando affligeret, & fructuum esset maxima sterilitas, qui remanserant, inquirunt, propter famem Delphos supplices venientes, rogarunt Pythiam quomodo*

do liberarentur a tam gravi calamitate, Ea respondit, calamitatis unum esse remedium, SI UTERENTUR PRECIBUS ÆACI. Eis ergo morem gerens Æacus, quum in Gracum montem ascendisset, MUNDIS IN COELUM EXTENSIS MANIBUS COMMUNEM DEUM INVOCANS, precatus est ut adflicta miseretur Gracia. Simulac autem capis precari, felix statim tonitru insonnit, & totus aer circum circa fuit obductus nubibus. Vehementes autem & continui imbres erumpentes, totam implere regionem. Hinc efficitur abundans & copiosa fructuum feracitas, qui Æaci, tanquam agricultura, fuere impetrati precibus. Et invocavit, inquit, Samuel Dominum, & dedit Dominus voces & pluviam in die messis. 1. Sam XII. 7. 18. Vides, unum esse Deum, qui per subjectas potestates pluit super justos & injustos? Plena autem est nostra scriptura Dei exaudientis, & unamquamque efficientis petitionem, per justorum orationes.

XL. At cujus hic preces tantum valere? Julius Capitolinus & Claudianus Marcum laudant. Illius verba supra exhibuimus. Hic precibus sanctimonie merita addit:

seu (quod reor) omne Tonantis

Obsequium Marci mores potuere mereri.

Nihil equidem detractum volo tanti Imperatoris virtutibus, quas pro homine gentili eximias fuisse agnosco, & stupeo. Non obstrepto elogiis illis quæ magno numero ex quibusvis auctoribus collegit Gatakerus, in suis ad aureos Marci libellos notis. Cæterum quum verum Deum, cujus in hoc miraculo gloriam retro asseruimus, tunc ignoraret, precesque suas ad quosvis alios potius, quam ad Unum illum dirigeret, quin imo cultores ipsius indigna hætenus crudelitate persequeretur: neque precibus, neque pietate qualicunque sua, tanta ab eo, qui solus dare potest, beneficia meruisse, consentaneum est. Quicquid religionem vocabant Gentiles, vana fuit superstitio: quicquid pietatem ac sanctimoniam, artificiosa affectatio: quicquid virtutem, splendidum ac bracteatum vitium. Omnia, spiritu cassum cadaver. Nulla pietas est sine cognitione & cultu Dei in Christo. Nullæ preces Deo gratæ, sine fide in Filium Dei. Nullæ nomine isthoc dignæ, nisi quas Spiritus gratiæ ac precum fidelibus dictavit. Desinite quotquot Christum

stum ignoratis & Spiritum ejus non habetis, de sanctitate gloriari. Umbram pro corpore amplexamini, &, ut vestra vobis verba reddam, pro Junone nubem. Et tu, Marce Aureli, cave iterum scripseris, *Dii me tuentur : Dii pietas nostra cordi est.* Neque illi Dii sunt quos tu vocas ; sed aut defuncti homines, aut mali dæmones : neque pietas illa est quam tu jactas, ex Saliorum hausta institutis : sed occæcata mentis ludibrium, & superstitio abominanda, cujus pudere vel philosophum decuit. Si quid autem externi præmii in veteri ac vana religione precibus suis consecuta Gentilitas est, id a nostro quidem est profectum Deo : sed qui imaginem quandam ac speciem religionis munerando, ostendere voluit, quid in vera facere soleat.

XLI. Id ergo superesse videtur, ut *Christianorum milium precibus* gratiam hanc debere fateamur. Quicunque enim miraculum hoc narraverunt Historici, alterum ex tribus hisce jaciunt, ut vel *Magica arti*, vel *Imperatoris pietati*, vel *Christianorum supplicationibus* attribuat. *Isto* autem, & *illo* refutato, hoc solum remanet. Quod porro nunc nobis deducendum est, atque confirmandum.

XLII. Id utique constat, *Christianos* circa illa tempora frequenter *militalse*. De *Trajano* referunt, quum in expeditione Orientali, more majorum, lustraret exercitum, inventos in eo fuisse *decem mille Christianos*, sacra diis facere recusantes, quos a cæteris segregatos in Armeniam relegaverit, ut ea ignominia notati Christiani esse desinerent. Sic milites Christianos quadraginta sex Romæ decollatos legimus sub *Flavio Claudio* qui *Gallieno* successit, circa annum Domini CCLXIX. Alios LXV. milites de Christianitate delatos, extra portam *Salariam* duci jussos, sub *Aureliano* : item alios quinquaginta milites in *Portu Romano* illustre martyrium subiisse, sub eodem *Aureliano*. Certumque est *Maximianum*, quum præter expectationem exercitum suum Christianis militibus repletum comperiret, tanto in eos exarsisse odio, ut trucidatis innumeris, exercitum omnino iis purgandum statuerit, quos adversarios diceret esse Deorum : tunc enim sibi *Herculem*, quem præcipue colebat, a quo & cognomen deduxerat ut *Herculeus* vocaretur, existimabat fore propitium, si milites numen ipsius spernentes

Baron. ad
An. CVIII.

tes morte mulstarentur. Et quid in rei exploratissimæ probatione inanem propemodum impendo operam?

XLIII. Animose, ut solet *Tertullianus*, *Hesterni sumus & vestra omnia implevimus, urbes, insulas, castella, municipia, conciliabula, CASTRA IPSA.* Quum castra Christianis impleta ait, non utique de lixis & calonibus loquitur, uti non nemini cavillari libuit, sed de militibus. Quod ut alia quæ sine numero sunt prætermittam, vel solus ille liber probar, quem *de Corona Militis* inscripsit. Occasionem illi dedit, quam initio narrat historia. *Proxima*, inquit, *facta est liberalitas præstantissimorum Imperatorum.* Ii erant *L. Sept. Severus Pater*, & *M. Aurel. Antonin. Caracalla* filius. *Expungebantur in castris milites laureati. Adhibetur quidam illic DEI MILES CÆTERIS CONSTANTIOR FRATRIBUS, qui se duobus dominis servire posse præsumerat, solus libero capite, coronamento in manu otioso.* Post alia quæ referre prolixum est: SOLUS FORTIS INTER TOT FRATRES COMMILITONES. Nimirum recusabat miles iste donativum accepturus lauream in capite gestare, quod alii tamen Christiani milites & ante ipsum fecerant, & etiam nunc faciebant: Hoc militis factum, quod novæ persecutionis occasio fuit, improbabant commilitones ejus Christiani. Tuetur *Tertullianus*. Certe hinc apparet Christianos tunc militasse. Et quid ambagibus opus? Diserta *Tertulliani* verba audiamus: *Navigamus & nos vobiscum, & MILITAMUS, & rusticamur, & mercamur: proinde miscemus a res, opera nostra publicamus usui vestro.* Apologet. c. XXXVIII.

XLIV. Non dissimulo exstare aliquid apud *Origenem*, ex quo concludas, iis temporibus non militasse Christianos: quum enim eos hortaretur *Celsus*, ut opem ferrent Imperatori omnibus viribus, ejusque auspiciis justa ac pia bella gererent, neve detrectarent militiam, si res ita postulet; ita responder *Origenes*, ut suos bellum detrectare aperte fateatur, quos non armis, sed precibus pugnare ait. *Ἡμεῖς καὶ μᾶλλον ὑπερμαχῶμεθα τῷ Βασιλεῖ. Καὶ ὁ συστρεφόμεθα μὴ αὐτῷ καὶ ἐπὶ οὐκ. συστρεφόμεθα δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ, ἰδίων στρατοπέδον ὑποστάτας συγκροτούντες, διὰ τῶν πρὸς τὸ Θεὸν ἐνθύνων.* Sic nos pro aliis pugnamus pro Imperatore: cum ipso, LICET NOS IMPELLAT, NON MILITAMUS; sed propter ipsum in-

firmius castra propria pietatis auspiciis, rem deprecationibus gerentes,

XLV. Sed non est difficilis admodum responsio. Non idem de militia Christiani Veteres senserunt. Fuerunt qui eam improbarent aut evitarent, ob temporum circumstantias, quæ vix ferebant militiam exerceri sine actibus quibusdam cum Christiana lege pugnantibus. Eorum nunc opinioni se sociat *Origenes*. Sed non fuit hæc communis Ecclesiæ sententia. In *Constitutionibus* quæ *Clementis Romani* nomen præferunt, *Lib. VIII. cap. XXXII.* agitur de iis, qui antiquitus ad baptismum admitti, aut ab eo rejici solerent: atque inter alia hæc exstant: *Στελεσθῆναι προσίων διδασκίαν μὴ ἀδικεῖν, μὴ εὐφραντεῖν, ἀρκεῖν δὲ τοῖς διδομένοις ὁψωνίοις. Παιδαγωγῶν προδεχέσθαι. Miles baptismum postulans doceatur ab injuriis & vexationibus abstinere: contentus esse suis stipendiis. Si his pareat, admittitor.* *Cyprianus de Laurentino & Ignatio Afris: in castris & ipse quondam secularibus militans, sed veri & spirituales Dei milites, dum Diabolum Christi confessione prosternunt, palmas Domini & coronas illustres passionis meruerunt.* Sed nec ipsi sibi satis constat *Origenes*, qui alibi de apum politia differens, *πάρα δὲ, inquit, καὶ οἱ ἰσχυροὶ πῆλεμοι τῶν μελισσῶν, διδασκαλία ἐγκύλιαι, πρὸς τὸ δικαίως καὶ τεταγμένως πολεμεῖν, ἵπποτε δέοι, γίνεσθαι ἐν ἀνθρώποις, fortasse etiam apum bella docent nos JUSTE BELLUM GERERE SI RES ITA POSTULET.* Satis ex his omnibus liquidum est, Christianos crebro militasse, etiam tum quum Imperatores nondum essent Christiani.

Lib. IV. p.
217.

XLVI. At si cui nimis incredibile videatur, integram existisse *Legionem* solis constantem militibus Christianis, ei uti refragari admodum nolo, ita nec prorsus assentiri possum. Neque ab illius rei fide tota narrationis hujus certitudo pendet. Non enim antiquissimi Veterum, qui *militum Christianorum* meminere, *Legionem Christianam* laudant. Ne ipsæ quidem quæ prætenduntur Imperatoris literæ id innuunt. Sed contrarium potius. Si enim *evocari Christianos* iusserit, & per *inquisitionem* demum *magnum eorum inveneris numerum*, non utique in una collecti omnes fuerunt legione. Dein, quo fato contigit, ut vel omnes illi ex quibus conflata ea legio erat Christianismi spiritu tacti fuerint; vel qui Christiani erant sub eodem recepti fuerint signo?

XLVII.

XLVII. Non sine specie hæc dicuntur : at nec talia sunt, quibus nihil regeri possit. Ac literæ quidem illæ quanti sint æstimandæ, mox indicabimus. Veterrimi Christianorum quum *militēs* laudant, non quidem unius illos *Legionis* fuisse dicunt; sed nec negant. Ac tantus profecto Christiani Spiritus eo tempore ardor fuit; ut sacri ignis instar vicina quæque corrupuerit: similisque fuit Euangelii fides, paucorum primum animis concepta, fermenti alicujus quod brevi totam infecit massam. Pone Legionis Præmicerium Christo dedisse fidem, atque invenisse aliquam multos ejusdem sectæ milites; parumne credibile est, eum & alios confimiles quævisse, alios etiam qui eadem sacra sectabantur quavis data occasione ad eum confluisse, ut sic paullatim, si non omnino omnes, plerique saltem Christiani facti sint?

XLVIII. Hoc modo collectam existimo celebrem eam *Thebaam Legionem*, quæ sub *Diocletiano* & *Maximiano* Imperatoribus meruit, &, ut Acta nos docent, militibus constabat sexies millibus sexcentis sexaginta sex, Christianis omnibus, qui glorioso martyrio ad *Agaunum* vicum, quod sacra Diis Gentilibus facere negarent, defuncti sunt. Cujus rei historiam copiose atque eloquenter conscripsit *Encherius*. Nos pro instituto nostro hæc paucula excerpeamus. Quum *Maximianus* decimum quemque interfici jussisset per apparitores, qui nemine repugnante facile imperium sunt exsecuti: eoque supplicio peracto, superstitionibus eadem quæ ante præciperet; sic omnes respondent: *Militēs quidem, Cesar, tui sumus, & ad defensionem Reipublicæ Romanæ arma suscepimus: nec unquam aut desertores bellorum, aut proditores militia fuimus, aut ignava formidinis meruimus subire supplicium. Tuis etiam obtemperavimus præceptis, nisi instituti legibus Christianis, demonum cultus & aras sanguine pollutas vitaremus.* Quo sermone protestantur se, quantumvis Christianos, nulla militaris disciplinæ obsequia detrectasse.

XLIX. Porro Christianorum omnium est *intendere Orationi*. Quod militum quoque id nomen profitentium frequentissimum simul ac dulcissimum fuisse exercitium, quis dubitet? Præsertim ubi ad prælium eundem erat, aut quum fervorem inflammabat discriminis atrocitas. Nec pro se solum ac suis, sed nominatim *pro*

Contra
Cels. lib.

VIII. p. 426.

T. 427.

*Imperatoribus orabant, ex Pauli præcepto. 1 Tim. II. v. 1. 2. 3. Ter-
tull. Apol. Cap XXX. Nos pro salute Imperatorum Deum invocamus
æternum, Deum vivum; quem & ipsi Imperatores propitium sibi præ-
ter ceteros malunt,.... Illis (in cælum) sufficientes Christiani, manibus
expansis, quia innocuè; capite nudo, quia non erubescimus; denique
sine monitore, quia de pectore oramus; precantes sumus semper pro omni-
bus Imperatoribus, vitam prolixam, imperium securum, domum tutam,
EXERCITUS FORTES, Senatam fidelem, populum probum, or-
bem quietum: quæcunque hominis & Caesaris vota sunt. Uno verbo,
quum & Christiani & milites essent, quæ milites telis dimicarunt, qua
Christiani precibus. Præclare Origenes: Ἀγήγομεν κατὰ καιρὸν τοῖς
Βασιλεῦσι Θεῶν (in ἑτοῖς ἱππὶ) ἀερεῖν, καὶ παντοπλίαν ἀναλαττεσθαιον-
τες Θεῷ, καὶ ταῦτα ποιῶμεν περὶ πόλεως Ἀποστολικῆς φωνῆς. Ferimus
Imperatori auxilia suo tempore, sed Divina (ut ita loquar) armatura
freti: idque facimus Apostoli monitis obediētes, 1 Tim. II. v. 1. 2. Et
post pauca: non contemnenda est nostrorum hominum militia, maxime
quidem puras servantium, decertantium autem fufis ad Deum precibus,
pro legitimo Imperatore, & pium iustumque bellum gerente mīsse, ut
destruatur quidquid est iuste facientibus adversarium.*

L. Tantaque pietatis illius constantia erat, ut nulla persecutio-
num sævities, nulla cruciatuum acerbitas impedire eos potuerit quo-
minus pro iis ipsis Deum suum sollicitarent quorum crudelitate tam
immania perpetiebantur. In hunc enim modum eruditus notter Afer
pergit: Sic itaque nos ad Deum expansos ungula fodiant, cruce suspendant,
ignes lambant, gladii guttura detruncant bestia insiliant; paratus
est ad omne supplicium ipse habitus orantia Christiani. Hoc agite boni
Præsides, extorquete animam Deo supplicantem pro Imperatore. Hic
erit crimen ubi veritas, & Dei devotio est.

LL. Neque passus est id M. Antoninum nostrum ignorare. Aibe-
nagoras, ita pro Christianis ad eum perorans: Nos pro vestro Im-
perio preces ad Deum fundimus, & ut Filius (quod iustissimum est)
in regno olim parenti succedat, utque Imperium vestrum magis ma-
gisque semper augeatur, denique omnia ex animi sententia vobis eve-
niant, oramus: quod & nobis salutare fuerit, ut quietam tranquil-
lamque vitam degentes, vobis interim ad qualibet imperata promissa
inserviamus.

III.

LII. Dici porro non potest, quam *gravis* Jehovah cultus iste famulorum suorum sit, *qui enim solum observant, qui propter disciplinam ejus occiduntur, qui ei offerunt non grana thuris unius assis, Arabica arboris lachrimas, nec duas meri guttas, nec sanguinem reprobi bovis mori optantis: sed optimam & majorem hostiam, quam ipse mandavit, orationem de carne pudica, de anima innocenti, de Spiritu Sancto proflatam: ut hæc iterum mihi de suo Tertullianus largiatur.* Est quædam talium precum omnipotentia. Nihil est quod a Deo non valeant impetrare. Cælum ipsum pro lubitu fere claudunt & recludunt, cæli numen in partes suas trahunt: nullaque phalanx formidabilior est hostibus, quam orantium turma fidelium. *Multum valet deprecatio justis efficax: Elias homo erat isdem quibus nos affectionibus obnoxius & ardentissime oravit ne plueret: & non pluit super terram annos tres, & sex menses. Et rursum oravit, & cælum dedit pluviam, & terra produxit fructum suum.* Jac.V.v.16.17.18. Ad illiusdem preces ignis plus semel cælo descendit, ut hostes suos consumeret. 2Reg.I.v.10.12. Isdem armis Amalekitas superavit Moses. Exod.XVII.v.11. Isdem David non victoriam modo impetravit, sed & terræ motum, & fumum, & ignem, & prunas ardentes, & turbinem & tonitru, & fulgura, quibus, ut sagittis Dei, hostes Regis sternebantur. Ps.XVIII.v.7....11. Numero dicam, id orantibus servis suis indulsit cæli Dominus, *ut si quis velit eos ladera ignis prodeat ex ere ipsorum, & devoret inimicos eorum: nam si quis velit eos ladera ita oportet eum occidi. Hi habent potestatem claudendi cælum, ne pluat.... & potestatem habent in aquas, convertendi eas in sanguinem: & percutiendi terram omni plaga, quotiescunque voluerint.* Ap.XI.v.5.6. Quæ quidem dicta uti non prorsus secundum literæ sonum intelligenda esse arbitror; ita ex translationibus istis constare pugno, quomodo elementa ipsa fidelibus ad auxilium præsto sint, quoties eorum necessitas, & Dei gloria id exigit. Quum ergo & olim similia ad preces piorum patrata sint, nec minora Deus in futurum polliceatur; cur nefas est credere, Christianos precantes tam frigidis quam igneos imbres, ad conservationem Romani Imperatoris atque exercitus, impetrasse?

LIII. Idque eo magis, quod & post ea tempora haut absimilia alibi contigerint. Cujus rei, ex multis, tria nunc exempla produ-

cam. *Sebaste* in *Armenia* quadraginta milites martyrii coronam adepti sunt. Eorum laudes post *Basilium Magnum* tribus orationibus copiose celebravit *Gregorius Nyssenus*. Inter cætera præclare ab ipsis facta, *Oratione Secunda*, id refert, quod licet prolixiusculum sit, ob magnam tamen cum nostro adfinitatem verbatim transcribere non pigebit. Ita ergo ille: *Erat vetus quædam circa vicinam urbem militum manus, præsidium totius gentis adversus impetum Barbarorum. Illis, ex quadam ante oblata Divinitus apparitione, majori studio fides erat quam res ac disciplina militaris. Ac forsitan non intemptivum fueris, unum quoddam fidei virorum illorum facinus egregium obiter commemorare. Bello enim adversus Barbaros aliquando conflato, quum omnibus locis opportunis ab exercituum hostium præoccupatis, aqua quoque in eorum potestate essent, ad extremum periculum redacti, siue imperitia nostrorum ducum, siue meliore ac Divino magis consilio atque dispositione, ut vel per hoc maxime appareret, quid interesset inter Christianos, atque externos & a fide alienos; quàm nulla ratione rebus presentibus mederi possent, magnaque trepidatio ac desperatio esset; quum nullus fons in eo loco, aut aliunde provenientis aqua facultas eis appareret; periculumque esset ne siti expugnati ab adversariis subigerentur: tunc præclari illi atque egregii, omisso armorum præsidio, invictum, cuius resisti non possit, auxilium in rebus asperis animadverterunt. Relictis enim in castris qui nondum fidem receperant, ac per se separati, imitantur id quod tempore *Elia Propheta* factum est miraculum; communi atque conjuncta voce precibus petentes, ut ex rebus desperatis, in quas incidissent, eriperentur. Atque illi quidem precabantur: preces vero extemplo in opus convertebantur. Quum enim adhuc ipsi in oratione perseverarent, statim violento nubes aliunde coacta sublimis in aëre castris hostium imminebat: deinde fragoribus ingentibus superintonans, & fulgurum in subiectos incendia immittebat, aquam fluminibus vehementiorem precipitavit; adeo ut adversariis quidem tum continentia fulmina, tum continuationis imbrium vis, extremi exitii causa; his vero qui precum aciem opposuerant, ad utraque sufficeret, tam ad vincendos hostes, quam ad sitis levamen: quippe defluentibus torrentibus abunde potum ipsis suppeditantibus. Hactenus *Gregorius*. An ovum ovo potest esse similis, quam hæc historia illi nostræ?*

LIV. Neque multum dissimile est & illud prodigium, quo *Engenii* & *Arbogastii* rebellionem fregit *Theodosius*, qui, ut *Augusti* ni hoc verbis dicam, *adversus robustissimum exercitum magis orando quam feriendo pugnavit*. *Milites nobis*, ita pergit *Augustinus*, *qui aderant resulerunt, extorsa sibi esse de manibus quacunq[ue] jaculabantur, quum a Theodosii partibus in adversarios vehementer ventus iret, & non solum quacunq[ue] in eos jaciebantur, concitatissime raperet; verum etiam ipsorum tela in eorum corpora retorqueret*. Unde & *Poeta Claudianus*, *quamvis a Christi nomine alienus, in ejus tamen laudibus dixit*:

O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Æolus armatas hiemes, cui militat asher;
Et conjurati veniunt ad classica venti.

Media hemistichia, quæ aliis literis excudi curavimus, omisit *Augustinus*, forassis quia non ex libro, sed memoria scripsit. Eandem historiam habent *Theodoretus Lib. V. cap. XXIV. Socrates Lib. V. cap. XXV. Rem inusitatam & incredibilem dicendo amplificavit Orosius. Lib. VII. cap. XXXV. Rufinus* autem & ipsam Imperatoris Orationem exhibet: TU OMNIPOTENS DEUS NOSTI QUIA IN NO-
MINE CHRISTI FILII TUI, ULTIONIS JUSTÆ, UT
PUTO, PRÆLIA ISTA SUSCEPI. SI VERO CUM CAUSSA
PROBABILI, ET IN TE CONFISUS, HUC VENI, POR-
RIGE DEXTRAM TUAM, NE FORTE DICANT GENTES,
UBI EST DEUS IPSORUM. Vide *Baron. Tom. IV. ad Annum*
CCCXCIV. pag. 700.

LV. Sed & digna memoratu est *Gazenzium* Christianorum historia. Quo anno *Gaza* Episcopus datus erat beatus *Porphyrius*, Christi nimirum CCCXCVIII. magno pluvie defectu cives tantum non enecabantur. Eorum pars magna, nescio cujus *Marna* impio cultui addita, quem Dominum imbrium esse credebant, *Porphyrii* ad se adventui tantam imputabant calamitatem. Ipsi autem in *Marnæo* congregati haut profuturis sacrificiis ac suppliciis cœcum fur-
dumque numen fatigabant. Cui rei quum totos septem dies im-
pendissent, hymnos dicentes, egressique extra urbem in locum qui
dicitur *Orationis*; tandem nulla re effecta, animum despondentes,
ad solitas operas rediere. Tunc Christiani cum viris ac pueris nu-
mero

De Civitat.
Dei lib. V.
cap. XXVI.

Lib. II. cap.
XXIII.

mero ducentis & octoginta rogarunt Sanctum *Porphyrium* ut ad preces iiscum egrederetur. Qui piæ obsecundans petitioni, fidelium gregem ad Ecclesiam Christo dicatam eduxit. Tantumque Christianorum orationibus, suspiriis ac lachrymis effectum est, ut reduci Eliæ tempora viderentur. Mox enim cælum nubibus regi, fulguribus coruscare, tonitruis perstrepere, ac tam densum imbrem pluere, ut existimarentur non guttæ sed grando de cælo dejici. Adeo ut Gentilium complures, in stuporem tantis miraculis acti, crediderint; commixtique Christianis palam proclamaverint, CHRISTUS SOLUS DEUS, IPSE SOLUS VICIT. Tradidit hæc *Marcus*, Gazensis Ecclesiæ Diaconus, qui rebus præsens interfuit. Vide *Baron. Tom.V. ad Ann.CCCXCVIII.*

Lib. II.
cap. XXX.

LVI. Cæterum aliquanto his omnibus prodigiosius est, quod in *Nisibis*, quam nonnulli *Antiochiam Migdonia* appellant, obsidione factum memorat *Theodoretus*. Ubi hostes profligavit non exercitus Romanorum, sed piorum hominum apud Romanos degentium Deus. Modus victoriæ ita se habebat. Episcopus urbis & servator *Jacobus* erat, Apostolica gratia radiis cornescens. Persæ post septuaginta dierum obsidionem, arte quadam fluminis Migdonii aquas, structo aggere supra urbem retentas, repente velut arietem in muros immiserunt. Cujus impetus violentiam quum murus sustinere nequivisset, inclinatus corruit. Idem & alteri murorum parti contigit. Quibus visis, de victoria Sapor, Persarum Rex, non dubitabat. Postero autem die omnibus copiis urbem aggressus, quum per subversas murorum partes intraturum se speraret, murum utrumque instauratum videt, & laborem a se frustra susceptum fuisse. Nam Divinus ille vir, quum precationis sua virtute militum ac reliquorum civium animos roborasset, & murum edificavit, & impositis ei machinis irruentes hostes repulit. ATQUE HÆC PERFECIT, NON AD MURUM PROPIUS ACCEDENDO, SED INTRA ECCLESIAM UNIVERSORUM DEUM AC DOMINUM DEPRECANDO. Porro Saporem non sola substructionis celeritas obstupescit, sed aliud quoque visum exterruit. Vidit enim stantem in muro quendam imperialis cultu ornatum, & purpura ac diadematis fulgorem eminui radiantem conspexit. Quumque Imperatorem Romanorum eum esse conjiceret, mortem minatus est iis qui procul abesse nati-

tave-

tiaverant : illis contra affirmantibus vera esse qua dixissent, & Constantium Antiochia morari asserentibus, intellexit quid visum illud significaret, DEUMQUE PRO ROMANIS PUGNARE dixit. Tunc vero admirandus Ephrem, qui apud Syros praestantissimus fuit scriptor, Divinum Jacobum rogavit, ut in murum conscendens, Barbaros adspiceret & imprecationis tela in eos immitteret. Cui obsecutus admirabilis ille vir, in quandam turrim conscendit, visaque innumerabili hominum multitudine, nullum aliud malum eis imprecatus est : sed oravit tantum, ut cinifes ac culices in eos immitterentur, ut ex minutis animalculis ejus qui ipsis auxiliabatur potentiam cognoscerent. Orationem Jacobi nubes cinisum & culicum protinus excepere. Elephantorum quidam proboscides, instar tuborum cavas, equorum vero & reliquorum jumentorum aures simul ac naves compleverunt. Qui cum hujusmodi animalculorum impetum sustinere non possent, abruptis loris seffores suos excutere ceperunt, & ordines conturbarunt, relictoque exercitum totis viribus conciti in fugam dederunt. Quum itaque infectis etiam temporibus Christianorum preces quasi claves fuerint, quibus fulgurum, ventorum, imbriumque claustra referata sunt, telaque non solita hostibus intorta ; quae causa dici potest cur id M. Antonini tempore factum negemus ?

LVII. Sed nec spernenda universim illa rationum firmamina sunt, quas Exercitationis hujus initio protulimus. Earum nunc pro nostri copia judicii selectum faciamus ; exauctoratis reliquis. Temerarium foret Scriptorum omnium Christianorum fidem sollicitare, qui consensu tradunt, dictam esse hanc Legionem *Fulminatricem*, vel *Fulmineam*, ob fulmen ac nimbos precibus suis impetrata. Quod quum dicunt, non negant idem olim cognomen fuisse in alia legione, & ob aliam causam : ab insigni fortasse scutorum desumptum, per quae fulmen se diffudit, &

— *Dispersi tristidis ardoribus ignes :*

vel ab impetu, quod fulminis in morem rueret, prosterneret. Sed nihil vetat, insolens aliquod ac prodigiosum factum Legioni alicui novi nominis causam fuisse : & tam magnificum Elogium, cui jam militum aures assueverant, nulli justius hac nostra impertiri potuit. Neque obstat, quod Dio, qui Severi Imperatoris temporibus scripsit, & legiones exacte enumerat, unius duntaxat *Fulmi-*

M m m

natri-

natrix meminerit : nimirum *Duodecima* illius quæ jam sub Augusto fuit. Fieri enim potuit, vel ut antiqua legionum cognomina *Dia* retinuerit, infuper habito hoc noviore : vel etiam, quæ *Baronii* conjectura est, ut ex duabus *Legionibus Fulminatricibus Alexandri Severi* tempore una fuerit confecta ; eaque quæ nuper hoc cognomine decorata fuerat accensita priori. Idem namque *Dio* ibidem testatur, exhaustas militibus Legiones aliis quandoque admisceri, duasque in unam conflari. Accedit, quod *Scaligero* observante, & alia *Legio Fulminatrix*, ab utraque hac diversa, *Constantino Porphyrogeneta* sit ; - αὐτὴ ἡ λεγόμενη ἡ Μαρτύρων ἐλέγεται ΚΕΡΑΥΝΟΒΟΛΟΣ, καὶ ἀπὸ Παιδινῶν. Imo ex *Golfis* nummis patet, sex fuisse *Legiones Fulmineas*, suis singulas cognominibus distinctas.

LVIII. Sed & id quod de *litteris* Marci Imperatoris ad Senatum nostri tradiderunt, vix est ut fabulosum esse potuerit. Tantamve innatam fuisse *Tertulliano*, viro perspicaci, serio, gravi, & in multa hominum luce versato, vecordiam, ut in re tam memorabili, cujus adhuc testes viverent, qui mendacia redarguere possent, imo & coram illis qui Christianos alioqui levi ex causa deridere ac jurgiis insectari tolerent, tam splendide mentiretur ? præsertim quum gravissimam ageret causam ; pro fidei Christianæ veritate, vitæque Christianorum innoxia perorans : quum causa se cadere intelligeret, si vel levioris mendacii convinci potuisset : quum maximum fraudis crimen incurrisset, si, quæ parta esset meritis Imperatoris victoria, eam Christianis suis transcriberet : quum denique se vel ut temeratorem Divinæ humanæque fidei, vel ut hominem insanum ac furiosum, odii ipse publici victimam fecisset, falso ad eas Imperatoris provocando literas, quas in rerum natura nunquam fuisse totus Senatus populusque sciebat Romanus.

LIX. Non tamen quia tales olim literas existisse credimus, necesse est ut opinemur illas germanas esse quæ in Beati *Iustini* operibus nunc vulgo visuntur. Facile enim ad sensum a nobis impetrant *Scaliger*, *Salmasius*, *Huetius*, asserentes confictas eas esse ab aliquo non erudito, non Græco, sed semibarbaro homine. Scilicet, quum verarum copia, quas omnes exstare vel existisse credebant, vulgo non fieret, placuit nonnemini aliorum credulitati infelici hac suppositione illudere.

LX.

LX. Idem statuimus de Imperatoris *Edicto* pro Christianis. Non audemus profecto eo trahere, neque historiam illam *Eusebii* de qua *Thesi IX.* ob rationes supra allegatas; neque *Ulpiani* illud de *Judaïs.* Quod ad hanc rem non pertinere, tam in proclivi est palam facere, quam imber quum pluit. Nam etiamsi verum sit, *Judaïs* aliquando accensitos fuisse *Christianos*, horumque religionem Ethnicis scriptoribus per *ἡστιασμοὺν superstitionem* dictam esse: non tamen credibile est, Imperatores recenti beneficio *Christianis* obstrictos, eos vel cum *Judaïs* voluisse confundere, vel dum eorum causam aliis commendabant, non abstinuisse a convitio. Qua enim specie eam Christianorum religionem, quam ad sui, totiusque Romani exercitus conservationem tam validam compererant, mox odioso *Judaica superstitionis* convitio traduxissent?

LXI. Sed, quod caput rei est, non constat rescripti hujus auctores Divos Fratres *M. Aurelium Antoninum & Lucium Verum* fuisse: optimi enim codices legunt, *Severus & Antoninus.* Qui *Antoninus Caracalla*, *Severi Filius*, ab hoc nostro diversissimus est. Et suffragatur ratio: nam in rescriptis *Divorum Fratrum*, *Antoninum Vero* passim præponi videmus; contra quam hic sine ulla causa fieri creditur. Et si vel constaret *Antoninum* nostrum cum Fratre *Vero* hic laudari; nihil tamen inde causæ huic præsidii esset. Etenim quicquid a *Divis Fratribus*, ut in jure Romano dici solent, simul justum est, id ad minimum quinquennio vel saltem quadriennio miraculosum nimbum antecessit, & consequenter illum pro fundamento habere non potest. Bellum quippe *Quadicum* incidit in annum *Marci XIV.* quod & supra monuimus. *Vernus* autem anno *IX Marci*, ad extremum *X*, in vehiculo cum fratre sedens apoplexia correptus periit. Unde concludimus, rescripti illius allegationem prorsus esse *ἁπορριωτόν*: & *Gethofredo* adstipulamur, qui id de *Judaïs* proprie sic dictis intelligendum docet: quum & alibi notum sit, cujuscunque superstitionis viros ad *Decurionatum* promoveri posse, & collegia Judæorum ab Imperatoribus interdum probata interdum improbata esse.

LXII. Firmat hanc expositionem *Francisci Baldini* observatio in erudito libro *ad edicta Principum Romanorum de Christianis*, cujus mihi copiam fecit Vir Humanissimus idemque literatissimus

T. 97.

Lib. v. cap.
25.

ANSELMUS A BENTHEM, Amicus meus non e multis. Is ergo *Baldunius* observat *Domitium Ulpianum* infenso admodum adversus Christianos animo fuisse, qui, *Lactantio* teste, de *Officio Proconsulis* libris septem rescripta principum nosaria collegit, ut doceret, quibus panis affici oporteret eos, qui se cultores Dei considerentur. Cujus collectionis hanc credibile est fuisse occasionem: *Ulpianus Alexandrum Severum* regebat, & ejus nomine proconsulibus in provincias ituris mandata dabat. Sed quum videret abs Christianis non alienum, ab eorum certe sanguine abhorrentem, vix impelli posse uti de iis exterminandis aliquid ediceret: videtur vetera impiorum Tyrannorum rescripta Proconsulibus objecisse, ut ex iis suum in hoc genere officium æstimarent. Non extant quidem hi de officio *Proconsulis* libri *Domitii*. Multa tamen in *Pandectis* supersunt eorum fragmenta: sed in his nullum verbum de Christianis. Unus locus extat ex libro tertio, ubi laudatur hoc de quo disputamus *Severi & Antonini* rescriptum, quo Judæis permittitur honores adipisci. Hæc quum retulisset *Baldunius*, ita inquit: *An Ulpianus quo magis Christianos uret, hoc commemoravit? Ut Julianus Imperator odio Christianorum favisse Judæis dicitur.* Quum ergo totus in eo fuerit *Ulpianus*, ut ea quæ adversa Christianis erant ad eos vexandos colligeret, faventia vero maligne supprimeret, non est probabile hoc quod de *Judæis* prodere voluit ad *Christianos* pertinere.

LXIII. Id autem certum, magnum fuisse Imperatorum *Severi* atque *Antonini* adversus *Judæos* favorem: adeo ut, *Hieronymo* teste, *Hebræorum* quidam ea *Danielis* verba quæ extant Cap. XI. v. 34. *Quumque corruerint sublevaruntur auxilio parvulo*, de *Severo & Antonino* Principibus intellexerint, qui *Judæos* plurimum dilexerunt. Non tamen semper. Multatos fuisse a *Severo Palæstinos*, e *Spartiano* liquet, quod pro *Nigro* diu in armis stetissent: sed & idem testatur, *Severum Palæstinis* pœnam remisisse, quam ob causam *Nigri* meruerant. Porro quum pœna iis inflicta fuerit, excidisse jure civitatis Romanæ: remissio pœnæ, est juris illius restitutio. Dubitat quidem *Petitus*, num *Palæstinorum* nomine *Judæi* intelligantur: neque nobis libet contendere. Id constat, anno *Severi* nono *Judæos* bello fuisse vexatos; unde *Antonino* Senatus *Judaicum triumphum* decrevit. Quumque Romam rediret, anno Imperii sui deci-

Diatriba de
Jure Principum
edictis
Ecclesiæ
quæstio.
p. 66.

decimo, Coss. ipso Severo III. & Antonino Augusto, in itinere *Judeos & Christianos fieri sub gravi poena vetuit*. Sed animum videtur in *Judeos* mutasse *Severus*, & quantum oderat prius tantum postea dilexisse: hactenus ut *Judeis* honores adipisci edicto permiserit. Cæterum hæc ad illud *Ulpiani* fragmentum paulo fortasse fufius a nobis disputata sunt. Tempus est ut ad institutum redeamus.

LXIV. Non tamèn quia hæc Imperatoris Edictum in Christianorum favorem male probant; totum illud de Edicto fictitium est. Neque enim ausus fuisset *Terentianus* falso id prætere, paucis post annis, in ipso exordio persecutionis quæ sub *Severi* imperio fuit, idque publicis in scriptis, quorum alia ad *Romanos Antislites*, alia ad *Scapulam*, Asiæ proconsulem, legenda darentur.

LXV. Sed, inquires, ipsa rerum lux Edictum illiusmodi refellit: quum *septimo decimo Marci anno violentior adversus Christianos persecutio commota* sit, quæ, *Eusebio* teste, *Lib. V. c. l. innumerabiles prope martyres per universum orbem fecit*. Cæterum non uno modo tolli difficultas ista potest. Primo non levis est suspicio, numeros *Eusebi* in mendo cubare, & pro anno *septimo decimo* ipsi vel scriptum, vel saltem scribendum fuisse, anno *septimo*. *Ado Viennensis, Chroni: Lib. VI. cap. XV.* graves illas persecutiones in Asia & Gallia existisse ait, *in diebus Belli Parthici*. De Parthis autem Romæ triumphus actus est Anno Domini CLXVI. qui est Marci VI. juxta computationem *Blondelli*, in *Apolog. pro sent. Hiero. de Episc. & Presby. Sect. II. Cap. IX.* Quicquid sit, illud constat, bellum Germanicum Parthico recentius esse. Ita enim *Capitolinus*: *Dum Parthicum bellum geritur, natum est Marcomannicum, quod diu eorum qui aderant arte suspensum est, ut finito jam Orientali bello Marcomannicum agi posset.* Adde, ex *Martyrologio Romano* ad II. Jun. *Lugduni Sanctorum Martyrum Photini Episcopi &c. fortia & iterata certamina tempore Marci Aurelii Antonini & Lucii Veri* fuisse. Verum autem anno Marci IX vel X. excessisse, modo monuimus. Unde inferitur, eam persecutionem quæ *Photinum* sustulit, quamque dicto loco *Eusebius* narrat, non demum exarsisse Anno Marci XVII. Sed ante annum IX quinquennio ante victoriam Germanicam: consequenter non posse obtendi edicto Marci.

M m m 3

LXVI. At

versabantur) palam diu nocturne grassantur, spoliantque homines innoxios. Quod si hac tuo jussu fiant, recte atque ordine facta sunt. Non existimabat ergo volente jubente Imperatore hæc tam iniqua & acerba fieri.

LXVIII. Savitiæ autem hujus hæc potissimum causa fuit, quod Christiani quasi Deorum hostes, malorumque omnium quæ Rempublicam premebant auctores, odio humani generis jam prædamnati essent: quodque *Gnosticorum* portenta, aliorumque hæreticorum turpitudines, Christianis omnibus per calumniam adscriberentur. Quarum rerum fama adeo percrebuerat, ut, sepositis clementioribus Imperatorum rescriptis, Judices provinciales ipsum Christianorum nomen ad supplicium sufficere arbitrarentur. Sed quid ipsa *Lugdunensium* & *Viennensium* verba referre cesso, quibus causam crudelitatis adversus se exercitæ luculenter exponunt? Ita illi: *Capiti sunt etiam quidam nostrorum servi qui Gentiles erant, quando-* Euseb. lib. v. cap. l.
quidem Praeses nos omnes requiri palam jusserat. Qui demonis impulsu, quum tormenta reformidarunt qua sanctos perpeti videbant, militibus ad hoc ipsum eos incitantibus, Thyestes quasdam cænas & incestos Oedipi concubitus, & alia qua nec proloqui nobis nec cogitare fas est, ac ne credere quidem sustinemus apud homines unquam gesta fuisse, adversus nos ementiti sunt. His in vulgus sparsis, omnes continuo in nos adeo efferrati sunt, ut qui forte cognationis causa moderati erga nos hætenus existissent, nunc acerbissima indignatione commoti adversus nos infremerent.

LXIX. Eadem & Maximino imperante acta esse *Eusebius* pro-Lib. ix. Cap. v.
didit. Dux enim quidam in urbe Phœnices *Damascus*, quum ita puras nescio quas mulierculas ex foro rapuisset, tormenta se ipsis admoturum minatus, eò miseras adegit, ut publicè editis apud acta testimoniis faterentur se olim Christianas fuisse, & flagitiorum quæ a Christianis gerantur conscias esse; eos ipsis ædibus sacris obscœna quædam perpetrare asseverantes, & quæcunque alia ad infamandam religionem nostram effutiri eas Dux voluerat. Harum mulierum testimonia Actis inserta, & ad Imperatorem missa, Principe jubente in singulis urbibus ac locis publicata sunt. Atque hinc Christianorum fuga rursus & acerbissimæ persecutiones renovari cœperunt, Provinciarum rectoribus acriter contra eos insurgentibus.

LXX.

LXX. At quid tandem de *columna* ista dicemus ? Quomodo Christianorum precibus acceptam ferre victoriam Imperator potuit, qui publico ac perennaturo monumento *Jovi* eam *Pluvio* imputavit ? Difficile, fateor, hoc argumentum est : non tamen, opinor, insolubile. Quantumvis Christianis se devinctum esse professus fuerit *Marcus*, non tamen ipse Christianus factus est. Mansit in ignorantia veri Dei, & in cultu falsorum numinum. Prorsus ut *Nebuchadnezzar*, *Cyrus*, *Darius* non unus, & *Artaxerxes*, apud Danielem & Ezram, qui quamvis alibi magnifica pro Deo Israëlitis rescripta ediderint, suis tamen meriti superstitionibus, ad Deorum non-Deorum cultum laudesque identidem relapsi sunt. Ad eundem modum noster, qui quum monumentum exstare rei tam memorabilis vellet ; neque aliam unquam Dei qui imbribus imperat imaginem in Romano imperio conspexisset præter illam *Jovis Pluvii* ; Christianorum autem Deus, qui omnibus id genus imaginibus suis interdixit, nullam sibi propriam imaginem habeat : mirum non est, Deum imbriferum, quicumque demum ille fuerit, sub Jovis Pluvii signo a Gentili Imperatore expressum esse. Qui quum Philosophus esset, ipse picturam hanc non nisi pro Emblemate numinis habuit, in quantum imbribus ac fulminibus præest. Id enim ex Stoicorum disciplina hauerat, unum esse Deum, cui, ut *Seneca* inquit IV. *De Benef. cap. VII. quacunque voles nomina proprie aptabis, vim aliquam effectumque celestium continentia : tot appellationes ejus esse possunt, quot munera.* Sed *Antoninum* ipsum audire præstiterit. lib. VII. §. IX. κόσμος τε γὰρ ἓς διὰ πάντων, καὶ θεὸς εἷς διὰ πάντων. Est enim & mundus unus, & DEUS UNUS EST IN OMNIBUS. At tamen quum Imperator esset, & Politicus, auram captans popularem, populum superstitionibus mancipatum, peregrini & exoti Dei insuetis simulacris noluit offendere. Recte huc applicueris *Lactantii* illud Lib. I. Cap. II. *Convicti de uno Deo, quum id negare non possunt, ipsum se colere affirmant : verum hoc sibi placere, ut Jupiter nominetur.*

Atque hæc ad Dei nostri populique ejus vindicias dicta nunc nobis sunt.

INDEX

INDEX

Locorum S. Scripturæ , quæ ,
pro re nata , hoc opere explicantur.

Cap.	Vers.	Pag.
II.	24.	103.
III.	24.	154.
XI.	29.39.	99.100.
XV.	19.	277.
XVII.	7.8.	375.
XX.	12.	99.
XXVIII.	18.	144.
XXXI.	32.	43.
XXXIV.	31.	105.
XXXVI.	34.	63.
XXXVIII.	7.8.	237.
	23.	101.
XLIX.	21.	361.362.

EXOD.

VIII.	25.26.	62.
XII.	12.	219.
XIII.	16.	122.
XXIV.	10.	61.
XXV.	18.19.20.	155.
XXXII.	4.	65.

LEVIT.

X.	6.	26.
----	----	-----

Cap.	Vers.	Pag.
XVI.	7---10.	120.&c.
XVIII.	24.25.	101.
XIX.	19.27.	284.
XXI.	10.	26.
	13.	21.
XXVI.	16---ult.	378.&c.

NUM.

XIX.	2.	114.&c.
XXI.	8.9.	114.
XXXIII.	4.	219.

DEUT.

IV.	16.17.	63.
	30.31.	384.
XXII.	5.	284.
XXV.	5.	20.
XXIX.	23.&c.	382.
XXX.	1---10.	381.

JOSU.

XIX.	29.	199.
Nnn		VIII.

J U D I C.

Cap.	Vers.	Pag.
VIII.	27.	43.151.
XVII.	4.5.	41.
	6.	134.
XVIII.	6.	140.
	30.	138.

I. S A M.

XIX.	13.	142.
XXX.	7.	40.

I. R E G.

XI.	40.	65.
XII.	31.	316.

I. C H R O N.

IV.	24.	332.
VII.	21.	215.
IX.	1.	353.
	2.	348.

II. C H R O N.

XXVIII.	11.12.	249.
---------	--------	------

E Z R.

II.	64.	347.
VI.	16.17.	348.349.
VIII.	15.17.	348.

N E H E M.

I.	8.9.	389.
----	------	------

E S T H.

Cap.	Vers.	Pag.
III.	8.	366.

P S A L M.

XIII.	6.	16.
LI.	8.9.	117.
LX.	8.9.10.	387.
LXVIII.	11.	161.
CV.	8.11.	378.

J E S A I.

VI.	2.	165.
VII.	8.	326.&c.
VIII.	14.	354.
IX.	2.	355.
	11.	322.
XI.	11.12.13.	390. &c.
XVII.	3.	331.
XVIII.	1.	29.66.
XIX.	19.	146.413.
XXVII.	15.	373.

J E R E M.

III.	12.14.	350.351.
	14.	354.
	16.	360.
XXII.	19.	16.
XXX.	3.4.10.18.	351.
	23.24.	384.
XXXI.	1.	395.
	6.	362.

XXXIII.

Cap.	Verf.	Pag.
	31.&c.	395.
	38.&c.	397.
XXXIII.	17.21.	417.
	18.	422.

E Z E C H.

I.	5.&c.	157.166.&c.
VIII.	14.	66.
X.	14.	159.
	20.	158.
XVI.	53.55.	400.&c.
	61.	401.
XX.	4—14.	54.
	25.	289.290.
	32.	365.
	35—44.	404.&c.
XXXVI.		408.
XXXVII.		410.
XLI.	20.21.	156.
XLIII.	19.	422.
XLIV.	9.	422.
	24.	417.
XLVII.	1.&c.	420.421.

H O S.

I.	4.	321.
	6.7.	364.365.
III.	3.4.5.	392.&c.
	4.	39.143.&c.
VII.	1.2.3.	323.324.
IX.	17.	371.
X.	5.6.	1504

Cap.	Verf.	Pag.
I.	5.	325.
III.	12.	331.
V.	27.	324.

O B A D.

17—21. 358.&c.

M I C H.

II.	12.13.	350.355.
-----	--------	----------

Z E P H A N.

II.	9.	401.
-----	----	------

Z A C H A R.

IX.	9.10.	354.
-----	-------	------

M A L A C H.

I.	11.	423.
II.	15.	102.

M A T T H.

V.	27.	106.
	22.	16.
XVI.	14.	15.

L U C.

X.	33.	339.
----	-----	------

Nnn 2

IV.

468 INDEX LOCORUM S. SCRIPTURÆ.

J O H A N.		
Cap.	Vers.	Pag.
IV.	9.	339.
VII.	22.	225.

A C T.

II.	5.6.	367.
VII.	43.	324.
XIII.	18.	291.
XV.	10.	287.

R O M.

XI.	1.2.5.7.	376.
	25.	414.

1. C O R.

VI.	13—18.	103.
-----	--------	------

G A L.		
Cap.	Vers.	Pag.
III.	23.	287.
IV.	1.2.3.	286.
V.	1.	287.

E P H.

II.	14.15.	287.
-----	--------	------

A P O C.

IV.	6.7.8.	169.168.
V.	8.9.10.	168.
XI.	5.6.	453.

INDEX

INDEX

Rerum Præcipuarum.

A.

A Aroni soli ejusque filiis com-
petebat Sacerdotium. 138
Abenephius quis? ipsius Testimo-
nium de Thammuz. 67. 68. &
de Theraphim. 72. Item de He-
braorum ritibus. 285
Abib primus anni sacri mensis, quid
denotaverit mystice? 111
Abominatio Egyptiorum. 62. 63
Abraham non rediit in Syriam. 70.
dicitur Egyptios docuisse Arith-
meticam & Astrologiam 110.
descendit in Egyptum, cum mul-
tis, ut credibile est, Cananais.
212. promittendo ejus in filio offe-
rendo non obscuratur pravis apud
Egyptios exemplo. 229. &c.
Philonis Judæi de facinore illo
sententia. 230
Abraham est Saturnus Sanchunia-
toni. 231. Marshamio objectionibus
respondetur. 232. Venerandus erat
Cananais atque Egyptiis Regi-
bus ac Sophis. 264. 265
Adami animam in Davidem migra-
se, & inde migraturam in Mes-
siam, Cabbalistarum opinio est. 15.
Immortalitas anima ei fuit nota.
178. 179 ejus nomen in Asia no-

tum, ex Adana urbe colligit Vos-
sius. 463
Adonis idem quod Osiris. & Tham-
muz. carimonia in ipsius cultu.
66. pro Sole etiam sumebatur. 67
Egyptii & Hebræi moribus simil-
limi: illorum cum his, de fine Re-
ligionis convenientia. 5. discre-
pantia. 79. de cultu numinis dis-
crepantia. 19. 79. & seq.
Egyptii, secundum Apollinem, pri-
mi viam ad Felicitatem monstra-
runt. 5. eorum tamen de Beatitu-
dine philosophatio Mose recentior.
78. Cultum extraneum detestati
sunt. Theologiam habuisse dicun-
tur non tam ineptam, quam pri-
ma fronte videtur: unius Deipote-
statem in variis symbolis vene-
rati sunt & Deos habuerunt gemi-
nos, Cælestes & Terrestris. 80.
primi dicuntur inventores eorum
qua ad Religionem pertinent. 50.
talitatis erant genii ut aliarum gen-
tium moris ritumque despicerent.
Ibid. Hebræos odio & contemptui
habuere. 51. Coluerunt bruta an-
te Israëlitarum Exodum. 61. 62.
Non fuere authores primi 7 Te-
raphim. 70. & seq. Eorum Sacra,

N n n 3

alii

aliis deridiculo, sero in Romam illata sunt. 84. Theologia eorum prima, mere historica 82. 83. Quod in religione habuerunt boni, id illis fuit commune cum aliis Gentibus. 170. & seq. 190. & seq. In Sacrificiis minus fuere Hebrais similes quam alia Gentes. 188. Ab iis alia Gentes multa hauserunt. 192. ea quae in Religione laudabilia sunt, antiquiora fuisse apud eos quam apud Hebraeos, probari nequit. 194 & seq. Antiquissima eorum de rebus Hebraicis commentationes mera sunt nania. 209. Eorum de Hebraeis fabula unde sint orta? 214. Nihil apud eos de Hebraeorum antiquitatibus intemeratum 216. Eorum consuetudinibus Mosen statuisse inimica, docet Manethos. 216. Multa iis ut invento-ribus attribuntur, quae apud Hebraeos antiquiora fuerunt, 223. Circumcisionem ab Hebraeis accipere. 226. Res Hebraeorum imitati sunt ut pueri virorum. 261. Magna prosequerantur veneratione quosvis inclutos, vel sapientiâ, vel praeclaris erga se factis. 263. Hinc forte etiam Abrahamum, Iosephum, Mosen, &c. 264. & seq. Per quos multa ad eos pervenire Hebraeorum scita. 262. 270. Insigniter fuere incommunicabiles & inhospitales. 279. 280

Enigmatica Aegyptiorum Theologia, quanti sit aestimanda recentius commentum est. 87. Neque altius exsurgit, quam ad rerum naturalium elucidationem. 88. In qua etiam a Gracorum fabulis plurimum superatur. 89. Ἀλφειά Sacerdotum Aegyptiorum, quid? ejus a Thumminim discrepantia. 256. & seq. Antiquitas ejus dubia. 260. Alexandro M. tributa pendere Israelita coacti sunt. 385. Alexandri Jannæi regnum Tyrannis, &c. 387. 388. Amenthes dicitur Aegyptis quod Græcis ἄδης. 14, & Hebrais Scheol. 15. Amyleta Aegyptiorum, originem dicuntur dedisse Frontalibus Hebraeorum. 46. 47. contrarium ostenditur. 122. & seq. Anaxagoras cur Mens dictus sit. 171. Anaxandridis Satyra in Aegyptios. 51. Angeli antiquitus Seraphim dicti: eorum respectu Imaguncula Theraphim dicuntur vocata. 44. 45. Per Cherubinos, & Animantia Johannis, significabantur. 166. &c. eorum virtutes imitanda. 169. Animæ immortalitatem, & statum post mortem, secundum Marshatum sciverunt Aegyptii, ignoraverunt Hebraeorum multi. 13. 14. Illorum ea de re doctrina ad hos transisse

transfuisse ab eodem contenditur. 15
 Animæ immortalitas non primum
 Ægyptiorum inventum. 178. Ar-
 tculus erat Fundamentalis apud
 Hebræos. 180. 181. Adamo quo-
 que cognita; inde ad populos fere
 omnes manavit. 179

Animæ post mortem diversus status,
 unde sit apud Gentes cognitus?
 180

Animalia Exechielis visa, quam
 fuerint? 158. & seq. Is affinia
 sunt qua Johannes vidit. 160
 Quaque a nonnullis, sed perperam
 creduntur alludere ad Israëlita-
 rum vexilla in deserto. 160. Ani-
 malia Exechielis & Johannis
 dissimilia; cur, & quatenus?
 161. 164. Illorum mysterium.
 167. 168. Sicut & horum. 168

Animalium mundorum & immun-
 dorum definitio, Ægypto non de-
 betur. 188. Fœminas animantium
 immolare, Ægyptiis, nefas: Ani-
 malia tantum integra & eximia
 Deo offerenda. 189

Anni mensiumque rationem primi
 invenisse dicuntur Thebani. 233.
 sed falsò. 109. 110. Anni duplex
 modus apud Ægyptios, Sacer &
 naturalis. 23. qui unica diei qua-
 drante distinguebantur. 110

Annus Hebræorum duplex: Civilis
 & Sacer. 24. plurimum inter se
 differentes. 110. Sacri illius my-
 sterium. 111. Annorum, Mensi-

umque ordinationem Hebræi Æ-
 gyptiis non debent. 109

Anni duodecim mensium; & Mensis
 triginta dierum, in usu fuisse ante
 diluvium. 109

Antiochi imperium &c. in Judæos.
 385

Antiquitatis Religionis Ægyptia-
 ca, testes vix idonei. 194. & seq.

Antonini exercitus precibus Christi-
 anorum servatus. 433. id factum
 aliis causis adscribunt Gentiles.
 437. Rei hujus imago in Foro
 Trajani, 438. a Barbaris tandem
 incensa; & fulmine etiam tacta.
 442. Res ipsa certissima est, atte-
 stante etiam Gentilium narratio-
 ne. 439. qui tamen Jovi Pluvio
 eam impie adscribunt. 440. Non
 deerant causa cur id Antoninus
 faceret. 464. Soli Jeebova adscri-
 benda est. 441. 442. Nonnulli id
 factum Magicis attribunt arti-
 bus. 442. 443. sed quam inepte,
 ostenditur. 443. 446. Victoria
 illa in Quados Antonini precibus
 & pietati male adscribitur. 447.
 quum solis Christianorum mili-
 tum precibus debeatur. 448

Antonini Littera ad Senatum de
 Victoria Christianorum precibus
 parva. 434. vobisq; convicta. 437.
 fuisse tamen Epistolam ipsam quan-
 dam ejusdem natura probatur.
 461

Antonini edictum, in gratiam Chri-
 stiano-

- stianorum.* 435. *rejecitur a quibusdam.* 437. *Quod tamen de edicto illo Tertullianus pretendit, verum videtur.* 461. *Persecutio Christianorum, anno ipsum septimo decimo.* 461. *Magorum odium.* 446
- Antonini edictum de iis qui superstitionem Iudaicam sequuntur, ad Christianos pertinere Alciatus disputat.* 436. *Asperperam.* 459. *Edicti illius Auctor fuit Antoninus Caracalla, cum fratre Severo.* *ibid.* *Antonini illius mutabilis in Iudeos animus.* 460. *& a Christianorum sanguine abhorrens.* *ib.*
- Apis & Mnevis, boves sacri a Memphis & Heliopolitis culti.* 61
- Apis & Osiris idem erat numen, cuius Symbolum bos.* 63. 64
- Apis & Serapis quid significant? An Iosephus iis nominibus notatus?* 312. 313. *Apis est Moses, Huesio.* 114
- Apollinis Oraculum de Via Felicitatis, ab Aegyptiis primum monstrata.* 77
a Marshamo imprudenter, apud Christianos, laudatur. 201. *Hebraeis favet plusquam Aegyptiis.* 203. 222
- Apollonii martyrism, & servientem accusantis curisfragium.* 438
- Apologia funebris Aegyptiorum.* 17. 18
- Ἀποκομπαί. Hircus, quare sic dictus?* 119
- Aqua in lustrationibus adhibita.* 185
- Archangelus, quis? an plures duntur?* 166
- Aristinus primus δευτεροτόμων.* 186. 187
- Aristobuli regnum parum felix.* 386
- Aristoteles qualis tandem evaserit secundum Iudeos? 272. Multa a Iudaeo didicit.* 275
- Asmonzis Fratribus de regno contententibus, Pompejus se pro Arbitrio, & propemodum pro Domino gerit.* 386
- Aspergilli ex cedro, byssopo & coccino, mystica significatio.* 117
- Aspergillum Romanorum ex Laurus, aut Oliva.* 187
- Aspersio Romanorum trina.* 187
- Assyrii nihil minus credebant quam Aegyptios fuisse mortalium primos.* 221. *Eorum instituta, Mosaicis quam Aegyptiis similiora.* 222
- Astrologiam Aegyptios ab Abrahamo didicisse ferunt.* 110
- Auctoritas Recentiorum exigua in rebus antiquissimis.* 294. *Antioritatibus, quas pro se Spencerus citat, respondetur.* 293. 299
- Averrunci Dii apud Gentem.* 35. 36
- Augustini Testimonium de Philosophia Aegyptiorum.* 78
- Azazel quid significet & qualis sit vox? 35. 36. Non notat Typhonem, aut Numen aliquod averruncum.*

runcum.

119 120.

B.

Baalpeor, Baalim, Baalzebub;
ab Hebræis colebantur, vicinorum amulio. 68.69

Bætylia & Bætyli, quam fuerint? 145. & seq.

Balduini observatio de Ulpiani infenso adversus Christianos animo. 452

Baptismus tam Israelitarum quam Profelytorum, an ex Egyptiorum exemplo? 31. Contrarium ostenditur. 186.---188

Baptismus in lustrationibus a gentibus fere omnibus, præsertim Græcis, adhibitus. 185. 186. a Persis, (quibus primus fuit ritus ex octoginta in sacris Mithra) & a Romanis. 187. Item ab Indis. &c. 188

Bethele erectus lapis in idololatriam gentibus cessit. 145

Elasphemia apud Egyptios prohibita. 19. Ea abstinendum esse natura notum gentibus etiam aliis. Platensis & Socratis Testimonia. 182

Bocharti explicatio fabula de Osiride & Typhone. 217. & seq. Anteponenda frigidis aliorum commentationibus. 220

Bos auratus in Osiridis cultu ostendit solitus. 63

Bullæ Sacerdotum Egypt. discrepantia a Thummin. 256. Antiquitas incerta. 260

C.

Cadmus non Ægyptius, sed Phœnix. 277

Cærimoniæ veteræ non restituerentur Israelitis converfis. 416

Vide Ritus.

Campanulæ Sacerdotis summi ex cultu Ægyptiaci pompa, secundum Spencernum. 29

Canaan terra possessio æterna promissa. 377. 378

Cananæi, qui cum Abrahamo descenderant, Ægyptum forte postmodum vexarunt. 212

Cappelli discursus de Ægyptiaca disciplina, a Diodoro nimium laudata. 97

Captivitas Jûda Israelitis deportatis profuit. 342

Cassii severitas in Jûdaos. 386

Chæremonis aias, inficitia & mala fides. 196

Chaldæis sua adscribit Orpheus. 175

Chami progenies inseruiis derivandis peregrinis sacris ad Hebræos. 52. 53

Cherubini, collati cum Hempta stipatoribus. 46. 47. Parum aut nihil habent commune. 154. erant typi hieroglyphici, non imagines prohibita. 130. Eos non representavit sculptile & fusile Mithra. 136. 137. De eorum forma pauca certo definiri possunt. 154. Ea non exprimitur. Gen. 111. Ubi prima eorum fit mentio. 154. Diversum

O O O

- versum habuere situm in Tabernaculo & in Templo Salomonis* 156. *In Ezechielis templo, Ezechielis visi, quales fuerint?* 157 *Ab hisce ad Cherubinos Moysi non valet consequentia.* 158. *Facies Cherubi erat facies bovis.* 159 *Cherubinarum descriptio.* 159 *Ezechielis Cherubini affinia sunt Animalia Johannis.* 160. *Hac illis, quatenus & cur dissimilia.* 161. 164
Cherubinarum in Propitiatorio mysterium 165. *Animantium quoque Ezechielis mysterium.* 165
Choris & commessionibus, die qui visito sacer erat, Israelita Aegyptios sunt amulati. 64. 65
Christianorum militum precibus adscribenda Antonini in Quados victoria. 448. *Christianos circa illa tempora sapius militasse constat.* 448. 449. *Non tamen idem de Militia Christiani veteres senserunt.* 450
Christianos quas ob causas Gentes persecuti sint? 461. & seq.
Chrysostomi discursus de Templo Judaico. 26. *Refutatur.* 245 *Ejusdem discursus de omnibus carimoniis.* 57. 58. *Auctoritas ejus refellitur.* 294
Cippus Bethle a Jacobo erectus legitimus, vicinis offendiculum. 143 *Cippis religiosis postmodum interdixit Dens; interdicto non tem-*
porario. 146. *Infana circa illos Gentilium superstitio.* 147
Circumcisio apud Aegyptios & Hebraeos. 26. *ejus origo ab Aegyptiis.* 30. *negatur.* 223. & seq. *Vera ejus origo & finis.* 224. *Gemma illius institutio.* 225. & *verus processus.* 227. *Pierii de ea discursus.* 227. *Item Origenis adversus Celsum.* 298. *Non circumcisorum fuga utrique Genti communis.* 331
Circumcisio cordis, promissa Deo. XXX. *stante secundo templo universitati populi Israelitici data non est.* 383. 384
Circumcisio spiritalis. 422
Cnephi ovum ore effundentis emblemate, Rationem mundi effectricem adumbrabant Aegyptii. 11. 12. *Vide Creatio.*
Colchi a principio Circumcisionem non habuere. 226
Columna Marci in Foro Trajano. 436. 437. 442
Comas alere in Nazareth, unde profluxerit? 294
Concubitus illicitus apud Hebraeos & Aegyptios; de eo inter illos convenientia & discrepantia. 20 *Hebraeorum leges, hac de re Aegyptiacis consuetudinibus adversissima.* 98
Crassi Sacrilegium, Hierosolymis patratum. 386
Creatio Mundie Aegyptiis cognita. 11. 12. *de ea nihil scire Aegyptii, quod*

- quod non & alia gentes ex iisdem
haufere fontibus. 170. Prafer
tim Graci. 171. 172. Qui de
Creationis etiam ordine multa
dixerunt, Moſaïcis affinia. 173.
174. Talia, unde ſint haufſta?
174. 175
- Cultus extraneus, Aegyptiis ſimul
ac Hebrais execrabilis. 6. 80
- Cultus numinis Aegyptiis & He-
brais valde diverſus. 19. Cultum,
non privatum ſolum, ſed & pu-
blicum, natura docet. 184
- Cultus Brutorum & quidẽ Bonum,
Aegyptiis antiquus. 62
- Cuthæi. vid. Samaritani.
- Cyclus dierum ſeptenarius, an ex
Aegyptiaca antiquitate deprom-
tus? 24. 25. contrarium oſtendi-
tur. 241. & ſeq. Adamo coævus
eſt. 241
- Cyrilli Alexandrini teſtimonium de
ritibus Judaicis. 57
- D.
- Danielis, & Nehemia &c. an-
thoritas, multum ſplendoris
Judaica religioni addidit. 268
- Danitis fuere exitiales Dii Micha-
erepti: eorum Transmigration.
138. & ſeq.
- Darii bonos apud Aegyptios. 263
- Dea Syria, apud Lucianum. 220
& ſeq.
- Decalogo undecimum præceptum
addidere Samaritæ. 337. Quan-
do id factum ſit, incertum. 338
- Delubra Aegyptiorum vetuſtiſſima:
eorum apparatus & ſtructura. 25.
2. de eo diſputatur. 243. 244
& ſeq. vide Templum.
- Deportatio populorum veteribus in
uſu. 341
- Deucalionis fabula, ex Noachi
Hiſtoria eſt. 220
- Dei animi poteſtatem, in variis Sym-
bolicis, venerati dicuntur Aegyptii.
6. a quibus tamen eſt Deorum di-
ſtinctio in bonos & malos. 36. Qui-
que Deos habuerunt geminos, ſic-
ut Gentiles reliqui. 79. 80. Sed
ultra Hiſtoricos, non alios quam
Naturales, Solem, Lunam &c.
88
- Deorum ſibi a Typhone metuentium
fuga. 219
- Deum Graci, non minus ac Aeg-
ptii vocarunt Mentem & Sermo-
nem. 171. 172. Et nunc ſuo om-
nia feciſſe docuerunt. 173
- Dii Medioxumi apud Romanos, alii
ſunt atque præſentis Græcorum. 79
- Deorum Gentilium quanta ſit ve-
ruſtas: ex Arnobio, Schoſani &
Petavii calculo. 234. 235
- Deus non indiget, nec utitur politi-
corum hominum vaſtramento.
282. Sed pro omni ſtatutorum ra-
tione ſuam obtendit voluntatem.
283. Noluſit a Judæis coli, quemad-
modum Aegyptii aliique ſuos co-
lebant Deos. 283. 284
- Diabolus res ſacrorum divinatorum
000 L. am-

- amulans,* 188
 Dies festi *Aegyptiorum vetustiores dicuntur Hebraicis.* 24. *A religione seungi nequeunt.* 185
 Dierum apud Romanos distinctio. *Festorum religiosa observatio apud Gentem.* 183. 184. *Dierum denominatio a septem Planetis, Aegyptiorum fortasse inventum.* 241. 242. *Vide Festa & Feriæ.*
 Dio Cassius, quis? & quando vixerit? 194
 Diodori Siculi *atq.* *Is antiquitati Aegyptiorum parum faveat.* 195. *Nimium est in Aegyptiaca disciplina laudibus.* 97
 Disciplina *Aegyptiorum a Diodoro nimium laudata.* 97
 Discrimen pecudum & sexus in sacrificiis, unde? 33. 34. 88. 189.
 Divinationi inservierunt *Tera phim.* 125. 126
 Dolus malus, apud *Aegyptios & Hebraeos debitas dabat pœnas.* 21

E.

- E**cclésiastici quidam scriptores plus dixerunt, quam *Mars-hamius & Spencerus* vellent. 294
 Edictum Antonini 435. *vide Antonini.*
 Elementis mundi *Israëlis erant in servitudinem redacti.* 286
 Eleusinia sacra. 186
 Ephod *Vulgare & Pontificium.* 40
 143

- Ephod Gideonis quo consilio factum, secundum *Spencerum?* 43. *At causa hujus non faveat.* 151
 Everfio regni Decem Tribuum per *Assyrios: primus ejus gradus.* 321. *Secundus & tertius gradus.* 323. 324. *Prædictiones varia de singulis.* 322. & seq.
 Eximii in sacrificiis vocabulum, sacerdotale nomen est. 189
 Expiationis anniversaria carimonia male derivantur ex *Sacris Aegyptiorum averruncis.* 119. & seq.
 Ezræ apocryphi narratio, de itinere *X. Tribuum, refutatur.* 343. & seq.

F.

- F**elicitatis viam *Aegyptii primi monstrasse dicuntur. sed perperam.* 78
 Feriarum genera apud Romanos. 184. *Vide Festa.*
 Festa *Aegyptiorum an vetustiora Hebraicis?* 24. 183. *Ille fuerit retrograda.* 23. 110. *Hac certis tempestatibus alligata.* 110
 Festorum & Feriarum cum religione nexus. 183. & religiosa observatio 184. *Specialia Festa, aut sibi quæque Gens formavit, aut a Vicinis sumpsit.* 185
 Filium Dei *Trismegistus Patri dixit consubstantialem, per quem Pa-ter*

ter mundum condidit. 9. De eo
disputatur. 92. & seq.
Fœdus Abrahamicum 375. & seq.
Ejus promissio gemina. 376. &
Firmitas. 378. Fœdus illud Ezech.
XLV. v. 9. non est fœdus Hiero-
solyta typicum. 422
Fratrum cum sororibus matrimonia,
Ægyptiis licita. 78. contra ius
natura. 99. vide Leviri.
Frontalia Hebraorum ex Ægyptio-
rum Am. letis. 46. ejus contra-
rium evincitur. 122. & seq.
Fulminatrix legio unde sic dicta?
434. 457. Duodecima legio sub
Augusto apud Romanos Fulmi-
nea olim dicta 437. Item alia:
idque unde factum sit? 458
Funebris Ægyptiorum Apologia.
17. 8
Funera Ægyptiaca. 14. 15. 17
Furum Princeps, sodalitium, privi-
legia, apud Ægyptios. 107. 108
Furtum Ægyptiis prohibitum, ac
Hebrais. 21. Illis quadammodo
licitum, autoritate Legis per-
quam singularis. 107. 108

G.

Gadarensium urbs a Tito capta,
eversa. 370
Galilæa a Tito debellata. ibid.
Gauri qui sint? eorum Lustratio-
nes. 116
Gazenzium Christianorum preces

efficaces. 456
Gehenna. De ea Petiti erudita Ob-
servatio. 16
Genealogiæ deportatorum Tribunal
plurimum desiderata. 353
Gentium ruditati consultum esse di-
citur transcriptione rituum vete-
rum in legem Dei. 56. sed per-
peram: ut ostenditur. 282. &
seq. Gentium superstitio circa sta-
tuas. 147. 148
Gessenis angustiis inclusi Israelita;
secundum Manethonem. 213
Gideonis Ephod quale fuerit Spen-
cero? 43. Gideonis mentio a San-
chuniatone facta. 106
Gladii sese vibrantis flamma. Gen.
111. quidnam fuerit? 154
Gnosticorum scelera Christianis
imputata, savitia in Christianos
caussa. 463
Græci jusserunt patriam tueri Re-
ligionem, 81. Baptismum in Lu-
strationibus adhibuerunt in sacris
Elenisiiis & in δαυτε, ορότμοικ.
186. 187. multa ab Hebrais di-
dicerunt. 271. & seq. Quorun-
dam, sc. Megasthenis, Clearchi
&c. de Judæis testimonia. 272
Græcorum incuria ante Captivitatem
• Babylonicam, pro Marshamo ni-
hil facit. 277. 278. Unde fa-
ctum sit quod Ægyptiis liberali-
ter nimis multa attribuerint? 293
Grotii discursus de scortatione.
107. de Manethone &c. 214.
O o o 3 De

De Judaeorum ritibus; nobis non adversus. 298. 299. *Audacia in textu Jesu. VII. 8. emendando.* 326

H.

Harfaret, quo deportati Israëlita dicuntur profecti. 343

Hebraeorum ritus ab Aegyptiis accessit Marsham & Spencerus. 2. 3

Hebraei moribus simillimi Aegyptiis, ea in quibus consensus est, ab Aegyptiis dicuntur accepisse; non contra. 50. & seq. sed falso. 193. & seq. In aliorum mores, sacros praesertim, facile se induerunt. 52. 68. sacra suacum aliis communicare, nec voluisse dicuntur, nec potuisse. 53. 54. quod falsum esse ostenditur, 268. & seq. 279

280. Aliorum populorum iudicio admodum dicuntur contemptibiles. 54. Quod non universaliter verum esse docetur. 268. & seq.

Aegyptiorum idololatriam amulati sunt. 60. id illis exprobratur. 64. 65. Non fatentur se ab Aegyptiis Circumcisionem accepisse. 226. Eorum antiquitates ex Luciano confirmata. 220. & seq. Inter Philosophos praestantissimos numerati sunt. 271. 272. Eorum Republica, apud scriptores etiam Gracos antiquissima. 227

Hecateus quis? ejus de Judaeis sententia. 276

Hempræi numinis stipatores, cum Cherubinis collati. 46 47. nihil aut parum habent commune. 154

Herodes regnum tyrannice exercuit. 386

Herodoti atas & errores 196. Tria, quod ad Circumcisionem, mendacia. 226. 227

Hieroglyphicum Trinitatis symbolum. 10. 95

Hieroglyphica Aegyptiorum sapientia; quanti? 87. & seq. Infra Græcicarum fabularum solertiam subsidet. 89

Hierosolymæ adificatio, secundum Manethonem. 210. Readificatio, distincta ab ea quæ per Zorobabelem & Nehemiam facta est, 397. 398

Hircani & Aristobuli dissidium. Illius regnum precarium. 386

Hirci emissarii ritui pleraque in Aegyptiorum sacris dicuntur similia. 35. 36. Hircus ille, quare sit dictus ἀποπομπῆς. 119. Diabolo sacer non fuit, sed Domino. 120. Illius instituti ratio ex intimis Christianismi penetratibus petenda est. Ibid. Non fuit præcipitatus de rupe. Ibid.

Hiskiz Pascha & Reformatio, concurrentibus ex X. Tribubus, præcessit deportationem Israelis ultimam. Grotio respondetur. 329

Homi-

Homicidium *Aegyptiis capitale, sicut & Hebrais.* 19

Hominem ad Dei exemplar formatum esse, ex Pythagora disciplina, *Eurytus tradit.* 13. Ejus corpus et terra conditum, animam a Deo infusam esse, prater *Aegyptios multi docuere.* 176. 177. In anima ejus similitudinem Dei constituisse, ex *Mose potius quam Aegyptiis, didicit Plato.* 177. 178

Hominum immolatio Deo ingrata. 229. ex oblatione *Isaaci videtur orta.* 233

Huetius convenientiam *Mosis & Mercurii prolixè executus.* 204. 205. In *Apide quoque & Serapide Mosen invenit.* 314

Hycos, apud *Manethonem, quinam fuerint.* 209. & seq. Si vox illa *Pastores captivos notet, optime Israëlitis convenit.* 213

Hysopi usus an ex *Aegypto?* 34. 35. *Et aliter Aegyptii, aliter usi sunt Hebraei.* 117. 118. *Ejus in aspersione mysterium.* Ibid.

I.

Jacobus minime favebat *tois Tetrachis.* 133. *Cippum Bethle legitime erexit, ad memoriam, non ad cultum.* 145

Jacobus *Nisibis Episcopus, miraculis clarus.* 456

Jannes & Jambres, *duces multitu-*

dinis mixta quæ cum Israëlitis ascenderat. 219

Idæa Mater Pessinunte Romam ad-vecta. 147

Idololatricæ prætextus Aegypti Idolis dedita felicitas. 53. *Aegyptiorum Idololatriam Judæi imitati.* 60. 61

Idolorum ablatio, certo aspectu, malis annumerari potest. 150

Idumæi alias Phœnices dicebantur. 227

Jehu pœnas dedit pro sanguine liz-reelis.

Jephtæ Historiam ex Abrahamica ampliarunt Gentiles. 234

Jeroboami cum decem tribubus secessio: a Deo prædicta. 308. 309. *Is variis motus rationibus, ut Regnum sibi firmaret suos prohibuit, ne communia cum Judæis in eodem Templo haberent sacra.* 310 *Non totam religionis faciem immutavit: Duntaxat locum, ritusque colendi.* 311. & seq. *Item Ministros.* 316. & Tempus. Ibid. *omnia fæde & infelicitèr.* 317. & seq.

Jerombalus apud Sanchuniatonem est Gideon. 206. 207

Imagines animalium coluerunt Aegyptii. 63

Imaginibus omnibus in re Religionis interdixit Deus. 130

Immortalitas animæ an Aegyptiis magis quam Hebræorum multis fuerit

fuerit cognita. 13.180
 Imprecatio *Egyptiorum* in caput
 victima. 36. Ritus fuit omnibus
 fere *Gentibus* communis. 121
 Ineptiæ dicuntur tolerabiles quidam
 ex *Hebraeorum* ritibus a Deo dati.
 3. 282. At perperam. 283
 Infantes exponere *Hebrais* & *E-*
gyptiis nefas. 20
 Initiatio quibus constiterit carimo-
 niis apud *Egyptios* & *Hebra-*
os? 30. & seq.
 Intercalationis hostes *Egyptii* Sa-
 cerdotes. 23. *Hebrai* studiosissi-
 mi. 110
 Jojadx filius, quem fugavit *Nehe-*
mias, quis? 333
 Josephus *Egyptiis* venerabilis. 265
 ei dicata *Bovis* figura. 312. 313
 Jotapata a *Tito* obfessa, capta. 370
 Iphigeniæ fabula apud *Gentiles*, ex
Abrahami historia ex parte mu-
 tuata. 234
 Isaacum vere maculatum credi voluit
Diabolus, & credidisse videntur
Gentiles. 232. 233
 Isis, *Osiris* &c. mortales fuere quon-
 dam. 87. 88
 Isidis sacra quam stolidi? 89
 Israëlitarum pii, etiam post defectionem,
 ad festa solemnia *Hierosolymam*
 ascenderant. 319
 Israëlitarum nonnulli in terra relictæ ab
Affyris. 331. eorum inficitia, &
 impietas. 332
 Israëlitarum deportatorum a *Salma-*

nassare status. 340. 341. Sedes
 in *Affyria* & *Media*, impietas.
 341. his profuit *Juda* captivitas.
 342
 Israëlitarum reditæ petiere suas quisque
 possessiones. 152. Coaluerunt in
 unam Remp. & nomen cum *Ju-*
da. 353. Eorum incrementum.
 355. & seq. 361. Dispersio &
 confusio. 370. 371
 Israëlitis totius expectanda conversio.
 375. & seq. Gemina expectanda
 restitutio. 381. & seq. Eorum res,
 post captivitatem *Babylonicam*,
 nunquam tam ampla ac tempore
Davidis ac *Salomonis*. 384. De
Israelis Restitutione Testimonium
 primum. Gen. XVII. 375. Se-
 cundum. Levit. XXVI. 378.
 Tertium. Dent. XXX. 381. Quar-
 tum. Jer. XI. v. 11. 390. Quin-
 tum. Hof. III. v. 3. 392. Sextum
 Jer. XXXI. v. 1. 395. Septimum
 Ezech. XVI. v. 53. 400. Octavum.
 Ezech. XX. v. 40. &c. 404. No-
 num, Ezech. XXXVII. 408. De-
 cimum. Ezech. XXXVII. 410.
 Curiositas circa *Israelitarum* hanc
 conversionem cohibenda est. 414
 Restitutio *Israelis* non præjudicat
 spiritualitati, universalitati aut
 libertati Regni Christi. 415. 416
 nec infert priscam *Israeliticam* Rei-
 publicam formam. 417
 Vide. *Hebræi*.
Judæ & *Thamaris* historia perpe-
 ram

- ram a Maimonide exposita* 101.
Argumenta. suppeditat adversus
scortationem ut eo jam tempore
illicitam. 105
- Judæorum nomen post captivitatem*
Babylonicam non Tribum, sed po-
pulum, vel etiam Religionem no-
tat. 366. 367. *Eorum res prospe-*
ra Alexandri Jannai tempori-
buz. 388. *multis etiam calami-*
tatibus fœdata. 388
Vide Hebræi.
- Jurisjurandi apud Gentem Religio.*
 182
- Jus natura prohibet matrimonia fra-*
trum cum sororibus. 99 *Non ob-*
stat quod Abraham duxerit Sa-
ram. Ibid.
- K.
- K** *Adæquata Græcorum & Mas-*
silienfium. 121
- Kira (Amos. -1.) quam fuerit?*
 325
- Kircheri sententia de Trismegisto,*
ejusque libro & doctrina. 8. &
seq. 91. Item de origine τῶν Te-
raphim; eaque refutata. 72. &
seq.
- Knephi, monstri serpenti, sym-*
bolica explicatio. 6.90
- L.
- L** *Abanis Teraphim, quo ani-*
mo a Rachel surrepta. 43.
132. 133. *Is superstitionem Te-*
raphim ab Abrahami vernaculis
non didicit. 70
- Lactantii manifestus error de Pere-*
grinatione Pythagora & Platonis
 276. 277
- Lapides Divi seu Vivi a Gentibus*
adorati. 148
- Lavatio quotidiana Sacerdotum a-*
pod Egyptios & Hebræos. 27
- Legio Melitena seu Fulminatrix.*
 433. 434. *An fuerit ulla Legio*
solis aut plerisque Christianis con-
flans? 450
- Legio Thebæa martirium passa.*
 451
- Legiones varia fulminatrices dictæ*
unde? 437. 457. 458
- Lepra Egyptiis peculiare malum*
unde? 215
- Leviri jus apud Hebræos, & Egypti-*
ptios. 20. *ex Egypto natum non*
est. 237. *Ejus prima mentio in*
Historia Onani, quotamen anti-
quius existit. *Ejus origo.* 238. &
seq. Zenonis Augusti Lex, ab hoc
prorsus aliena, Marshamo nequa-
quam faver. 239
- Levita Micha Sacerdos, dein Dani-*
tarum, quis fuerit, cujusque in-
doli. 138. & *seq.*
- Levitæ non necessario membra Syne-*
drii. 258
- Lex de furto perquam singularis*
apud Egyptios. 108
- Leges Moïsi consuetudinibus Egy-*
priorum
- P p p

- ptiorum inimica. 216. *Legum in Sinai datarum fama apud Gentes.* 267
- Lex Dei in plerisque opposita *Aegyptiorum institutis; & Zabiorum &c.* 284. *A Samaritis corrupta.* 335
- Legis caerimonialis fines 286. & seq. *Ea cur dicta sit paries intergerinus & inimicitia.* 288
- Lichtfooti observatio de reditu Decem Tribunalium. 347. *De Israelitarum divisione.* 369
- Loca cultus commodissima *Ieroboam selegit.* 311. *Vide Templum.*
- Abyor vocabant conditorem Mundi, una cum *Aegyptiis Graci.* 171
- 172
- Lotiones poculorum. 31. 32
- Lucernarum accensio in *Sacris ab* *Erroneo nota dicitur.* 48. 49
- De vero eius ortu *disquiritur.* 190
- Lucernarum Festum *originem forte debet iis qua Moſis tempore in Aegypto acta sunt.* 191
- Lúciani atas, & *testimonium de Aegyptiis.* 194. *Ejus historia de Dea Syria, Hebraorum potius quam Aegyptiorum antiquitates firmat.* 220. & seq.
- M.
- Magix inferviebant *Teraphim artibus magicis fabricata.* 126. 127. *Ea, ipsis Gentilibus, vana & impotens.* 443. *Bellorum ac Imperiorum fortunas moderari nunquam potuit.* 444. *Ejus via qualiscunque Chriſtianiſmo imminuta.* Ibid.
- Maimonidis *diſcurſus de ritibus eternis Iſraeli permiſſis.* 56. *De Teraphim.* 71. *Ejus commentarius in Hiſtoriam de Iuda & Thamare.* 101. 102. & *Teſtimonium de Ritibus Iudaorum.* 284
- Spenceri ex eo *Objectioni reſpondetur.* 295. *A nobis potius quam a Spencero ſtat.* 296
- Manaſſes caput ſecta *Samaritanorum.* 334
- Manethonis atas, patria, *functio, mendacia.* 197. 198. *Ejus de Hebraorum introitu, & exitu ex Aegypto ſtolidiſſima ineptia.* 209. & seq. *Item, reſeſſus a veritate Moſaica.* 213. *Oſcaſo illiſſimam quam ſcripſit Hiſtoria.* 197. 198
- Mare cur *execrentur Aegyptii & ſalem apponi vetent.* 219
- Marſhami Canon *Chronicus laudatur, culpatur.* 1. 2. *Is Hebraorum ritus ab Aegyptiis arceſſit.* 2. *Ejus opinio de ſerpente Aſeco Moſis.* 48. 49. 113. *In citationibus non ſemper aequè candidus.* 197. *Ei adverſantur quos adducit teſtes.* 202. & seq. *abutiſſur Philonis Iudaei nomine.* 219
- Matrimonium *fratrum cum ſororibus Aegyptiis licita.* 98. *contra jus natura.*

- natura*. 99. *Non obstat quod Abraham duxerit Saram*. 100. *Mortuoribus Gentibus illicita*. 101
- Matrimonia cum Barbaris inita a residuis X. Tribunalibus*. 332. *Mixtura ita ut sit, Religionis consecuta est*. 333
- Mattseba מַטְסֵבָה quid significet?* 144. *Et seq. Gentilium superstitio circa ejusmodi statuas, etiam sub novissima Regni Judaici tempora*. 147. 148. *Judei sub idem tempus eas detestabantur*. 148. *Mattseba, Jes. XIX. promemoriali ponitur*. 149
- Maximi Tyrii discursus elegans de summi Numinis imperio ac nutu*. 172. 173
- Menasse Ben Israël Libellus futilis, Spes Israël dictus*. 372
- Mendessii Hirco suo mulieres substernere soliti*. 86
- Mens dictus est Deus, Gracie pariter ac Aegyptiis*. 172
- Menfes. Vide Anni*.
- Mercurius primus, qui et Hermes dicitur, nullos libros scripsit: secundum Mose recentior, nec Author librorum qui Trismegisti dicuntur*. 92. 93. *Libri Mercuriales genuini dudum perierunt*. 94. *Hermesici illi qui dicuntur libri, spurii sunt*. 95. *Mercurius, seu Hermes, quis fuerit? forte Moses vel Mose recentior*. 204. *ejus cum Mose convenientia*. 204. 205.
- Multa illi adscripta sunt a subdolis hominibus*. 206
- Vide Trismegistus*.
- Metempsychosin tenebant Aegyptii*. 14. *De eadem Aegyptiis similia narrantur Hebraei*. 15
- Michæ Ephraimitæ factum, a Spencero explicatum, laudatum*. 41. *Et seq. improbat, ex origine, et tempore*. 134. *Ex resp. a*. 135. 136. *Ex loco*. 137. *Ex Ministris denique quos adhibuit, et turpitrifque sequela*. 137. 138
- Mycilli annotatio ad Historiolam de Dea Syria*. 222
- Militæ additi plurimi Christiani, Imperatoribus etiam nondum Christianis*. 449
- Militum Sebaste in Armenia martyrium passorum historia*. 454
- Miracula Christi Apostolorum, aliorum etiam fidelium qua seculis aliquos vignerunt* 431. *Et seq.*
- Mithræ Sacra in multis affinia Christianis*. 187
- Moabitæ et Idumæi Judæorum ritum suscipere coacti*. 398. 389
- Moralis vita symbolum, ex Aegyptiorum Apologia funebri*. 17. 18
- Mores quos Deus tulisse dicitur. Act. XIII. consuetudines fuisse extra culpam positas*. 55. *improbat*. 292
- Mores quidam veteres in cultum et legem Dei transcripti dicuntur, in gratiam cum Judæorum, cum*

Gentilium. 54. *Et seq. sed perperam id asseritur.* 282. *Et seq.*
Moses, Musaeus dictus Et Orphes praeceptor. 175. *Ejus vetustas.* 200. *An fuerit Mercurius.* 204. 205. *fuit Aegyptiis Typho.* 217. *Et seq. Rufus erat.* 218. *Ejus apud Aegyptios honor quantus, Et unde?* 268. 267
Mundities Sacerdotum. 26
Mundum a Deo ortum omnes pene Gentes agnoscunt. 170. 171
Vide Creatio.
Mundarum Et immundarum animantium anxia discriminatio. 34.
Antiquior diluvio; non debetur Aegyptio. 188

N.

N *Africatus origo.* 294
Neroni saxum inscriptum Roma. 439
Nicolai Abrami observationes de fabulis Aegyptiorum circa Hebraeos. 214
Nisibis Obsidia miraculo soluta. 456
Noach idem qui Dencaion. 220. 221
Noachidarum praecepta quam fuerint? 18. Qui consenserint cum Aegyptiorum praeceptis. 19. 22
Nobiles putant Hebraei Israelitas omnes; sicut Et Aegyptii suos. 17
Numen summum Aegyptii ita non agnoscunt ut Hebraei. 79

Nutu Deum omnia fecisse docebant Graeci. 173

O.

O *Dium Aegyptiorum in Hebraeos.* 51
Onanus primus quem Fratrem dixisse Scriptura narrat. 237. *Nummi in faciem istud commentatio.* 239 240. *Item Et Riveti.* 240
Opifex Mundi quis fuerit Aegyptii, Graeci, aliisque 170. *Et seq.*
Origenes nobis potius quam a Spencero stat. 297. 298
Oraculum Apollinis. 5-77
Vide Apollinis.
Oracula per Urin certiora loquacitate Teraphim. 128
Ordo Et successio Sacerdotum Aegyptiorum Et Hebraeorum. 27. 28
Ornatus symbolicus summis sacerdotibus apud Aegyptios Et Hebraeos similis. 28. 29
Orpheus sua a Chaldaeis habuit. 175
Osiridis lactus. Osiris Et Apis idem Numen, cuius symbolum Bos. 63. 64
Osiris, Isis &c. homines fuerunt bene de Rep. meriti. 87
Osiris per Tanaiticum Nilis ostium Bibulum delatus fingitur, quare? 217. 218. *Eum discerpit Typhon, in quatuordecim partes: hoc Mosi applicatur.* 218
Ovum Mundi symbolum. 11

P. Paries

P.

Paries intergerinus (*Eph. II.*)
respicere videtur duplex Tem-
pli septum. 288
 Parthicum Bellum. 461
 Pastores extranei qui Hycfos dice-
bantur Hebraei fuerunt. 210. &
seq.
 Pentateuchus Samaritanus non ma-
gni aestimandus. 338
 Perjurium *Aegyptiis capitale.* 19.
Aliis etiam exitiale habitum. 182
 Persecutio Christianorum sub Anto-
mino, quando & unde orta sit?
 461. 462. *Savitia adversus Chri-*
stianos causa. 463
 Personæ sacræ. 26
 Pharaonis & *Aegypti propter Sa-*
ram calamitas. 212
 Philo Judæus *Marshamisententia,*
de Oblatione Isaaci, non favet.
 229
 Philosophia Peripatetica partim ex
Mose & Prophetis. 272
 Phœnices seu Idumæi Circumcisi-
onem ab Aegyptiis non accepere.
 227
 Phylacteria *Israëlicarum, quanam,*
& unde? 46. 47. *Mose longo re-*
centiora. 123. 124
 Pierii *discursus de Circumcisione.*
 227
 Pietas *Aegyptiorum erga parentes*
tam vivos quam mortuos. 22
 Plato ex *Hebrais fontibus multa*

hausit. 272. 273. *Ejus atas.* 273
 Plutarchus *laudat religiosa Aegy-*
ptiorum scita. 6. *Es adversatur*
Gentium fere omnium præjudici-
um 82. 84. *Ipse facit ut Aegyptios*
Religionem suam ridiculam fecif-
se. 84. 85. *Non ex vero, sed ex suo*
genio representat Aegyptios. 89.
Ejus atas. 195
 Pluvix qua *amicos resciant, quare*
Hostes perimant, a solo Jehova
 440. 441
 Poculorum lotiones *Hebraei in usu*
& Aegyptiis. 31. 32
 Porphyrii *illatio ex Apollinis Ora-*
culo. 203
 Porphyrius *Gazensium Episcopus.*
 455
 Prædictioni *commentitia respondere*
poterit eventus. 141
 Præfecturæ *juridicae antiquioris*
apud Aegyptios quam Hebraeos. 21
 Prætextus *Idololatriæ Aegyptiacæ*
recipienda, magna Aegypti felici-
tas. 53
 Precum *vis, in excitandis pluvii,*
 446. & *seq. Preces Christiano-*
rum pro Imperatoribus &c. 452
Cultus ille Deo gratus, & potens
admodum. 453
 Precantur *omnia fausta Hebraei pro*
defunctis, sicut & Aegyptii. 16.
 17
 Processio *sacra Sacerdotum apud*
Aegyptios. 20. 21.
 Profelytorum *initiatio apud He-*
braeos.

*braos. 31. Iis etiam interdictum
Idololatrarum ritus amulari, et-
fi abesset Idoli cultus. 285*
Profelytismus Moabitarum & Idu-
maorum, Judaeis pestiferus. 388
Ptolomæi Lathuri crudelitas in Ju-
deos. 386
Pul Affyriorum Rex, qui Israëliti-
dem invasit, secundum Usserium,
Pater fuit Sardanapali. 323. In-
vasionis illius prædictio. 324
Purificationes Sacerdotum. 27
Purificationis Lepre mysterium. 117
Pythagoras quando sit peregrinatus:
Ejus præceptor Ezechiel forte. 273
274. Multa ab Hebraeis habuit.
272. 274. 275. Estque iis in Do-
ctrina similis admodum. 273.
277. Ejus atas. 273. 274

O.

Quadicum Bellum 459. Vide
Antoninus.

R.

Rachel quo animo patrios Tera-
phim furata sit. 43. 132. 133
Rebellio X. Tribuum punita. Non
fuit universalis. 318. 319
Regibus Decem Tribuum infelix
fors. 317. 318
Rehabeami imprudens responsio ad
petitionem Tribuum. 309
Religio tribus comprehenditur par-

tribus. Ejus finis est Felicitas. 5
Religionem patriam tueri, genti-
bus omnibus solemne. 81. 82
Religio Egyptiorum ridicula, ab-
surda &c. 84. 85. 86
Religio Judaica non adeo abjecta
visa est Gentibus, ut quidam vo-
lunt. 268
Religionis Samaritanæ origo, pro-
gressus &c. 333. & seq.
Residui Decem Tribuum in Terra
relictæ ab Affyriis. 331. Eorum
inscientia & impietas. 332
Vide Israël. Tribus
Respublica a Mose condita, qualis
fuerit? 246. Respublica illius pris-
ca forma, non restituenda cum
conversi fuerint olim Israelitæ.
417
Revelatio Turpitudinum. Vide
Concubitus.
Rex Israëlitis, Deus ipse. 247
Ritus antiquissimi, apud diversas
Gentes, non admodum diversi. 4
Rituum corporeorum origo & usus.
Eos Israëlitis indulgisse Deus dicitur.
ne per eos Dæmoni cultum defer-
rent, si minus Deo licuisset. 55
& seq. Quæ opinio refutatur. 281
& seq. Ritus a Deo jussi non per-
missi. 283. Egyptiorum & alio-
rum ritibus directe oppositi. 284.
285. Eum in finem dati ut po-
puli ferociam edomarent. 286.
Onus fuere & jugum; imo præsidium
quo custodiebantur. 287. &
paries

paries quoque intergerinus, Israelitas inter & Gentes, imo Inimicitia. 287. 288. *Dati etiam ut rerum spiritualium umbra forent & figura.* 289. *Ritus quosdam in mundoolim usitatos, de novo prescripsit Deus.* 295. *Maimonidis de Ritibus Testimonium, adversarios non juvat.* 296. *nisi nec Origenis.* 297
 Romanorum cura de tuenda Religione Patria. 81. *Romani non nisi sero intulere Aegyptiaca sacra, indignantibus etiam sapientioribus.* 84. *Aspersio illorum trina.* 187

S.

Sabbathi religio Aegyptiis in usu. 24. 25 *Cum Lege Sabbathi convenit Doctrina Gentium & praxis.* 183. 184. *Sabbathum ex Aegypto non esse.* 242
 Sacerdotes unicum ducebant uxorem apud Aegyptios pariter ac Hebraeos. 21. *Eorum mundities purificatio, ordo, successio, ornatus symbolicus.* 26. & seq. 253. & seq. 261
 Sacerdotes Aegyptii Intercalationem non admisserunt. 23
 Sacerdos Hebraeorum summus potuit non esse iudex 258
 Sacerdotes ab extremis populi. 316
 Sacerdotes notant Ecclesie Antecessores.

cessores. 422
 Sacerdotium Aaronis familia proprium. 138
 Sacrificia ex hominibus Abrahami exploratione dicuntur vetustiora. 32. *Et inter Aegyptios etiam obtinuisse.* 33. *Sententia hac discutitur.* 229. & seq. *In aliis Sacrificiis secundum sexusque discrimen ex Aegypto in Religionem Hebraicam transisse dicitur.* 33. *sed refutatur.* 188
 Sacrificia non offerenda in locis privatis. 137. *Non nisi integra & prestantissima Deo offerenda, omnes sciscunt.* 189. *Preces aliquando Sacrificia vocantur.* 423
 Salomonis nuptiae communicationem Religionis cum Aegyptiis promovere poterant. 269. & seq.
 Samaritanorum ~~Legem~~ 333. *Legem Mosaicam agnovērunt. Interdum tamen vacillantes.* 335. *Eos inter & Iudeos seditio in Alexandria de Templo Garizitano.* 336. 337. *Dei legem corruerunt.* 337. *Sed quando id fecerint, in obscuro est.* 338. *Israelitis admodum exosi.* Ibid.
 Samaritanus Pentateuchus non magni estimandus. Ibid.
 Sammaeli non est oblatus Emissarius Hircus. 120
 Sanchuniatonis, etymologia, fides, antiquitas. 198. & seq. *Unde hausserit sua, & quam parum super*

- perfit ex ipsius scriptis.* 201. 204.
Consentanea qua habet veritati ac pietati, ex Mosis forte scriptis hauserat. 206. 207
Saporis expeditio adversus Nisiben, precibus Jacobi, urbis Episcopi, infelix reddita. 456
Sara cujus fuerit filia; An soror Abrahami germana? 99
Saturnus auctor sacrificiorum ex hominibus. 32. *An Noë fuerit? sub eo nomine de Abrahamo Sanchi niaton loquitur.* 232. *Secundum Theophilum fuit Mosis suppar.* 234. *Ejus aetas ex Arnobii, Schotani ac Petavii calculo.* 235. & seq.
Scottatio quibusdam Gentibus illicita: aliis licita habita est ex Dei in ipsos iudicio. 106
Scotti nomen Israelitis propudiosum, etiam ante datam legem. 105
Sepharad non est Hispania. 359
Septimanas observabant Sacerdotes Aegyptii. 24. 25. *Ratio per eas computandi est omnium antiquissima.* 241
Sepulturae Aegyptiacae ritus eorum fidem de diverso post hanc vitam animarum statu testatur. 14. 15. *Cura sepulturae similis Aegyptiis & Hebraeis.* 15. *Sepulturam Hebraeis quibusdam negarunt.* 16
Serapis significat cistam bovis. 73. 314. *Ejus antiquitas non tanta: & origo a Sinopensibus.* 73. & seq. 313. *Fugetio est Moses: alia vocis origo.* 314. *Serapidum cultus apud Aegyptios.* 38
Serpens aeneus, ad instar Aegyptiacarum prestigiatarum formatus, secundum Marshamum. 48. 49. *Sed institutum illud male arcessitur ex Aegypto.* 113. & seq. *A. Magistris Judaicis explicatum.* 114
Serpentum incantatio apud Aegyptios aliosque in usu. 113
Severi favor adversus Iudeos. 460
Sigalionis Harpocratis mysterium. 7
Sigillatores Sacerdotes apud Aegyptios. 34
Signum visibile quasi praesentis Dei, & Vitulos elegit Ieroboam. 311
Simeonitae, tempore Hiskia, novas terras occuparunt. &c. 332
Similitudo Dei in hominis anima secundum Platonem. 177
Simulacra, non ad hominis sed bestiarum similitudinem, in Templis suis coluere Aegyptii. 25. 63
Sodomae & Gomorrae vastatio non erit absolute aeterna. 401
Sororem ducere, est jure naturali prohibitum. 99. *Vide Fratrum Matrimonia.*
Spencerus Hebraeorum ritus ab Aegyptiis arcessit, & parum pie. 2. 3. *Ejus iudicium de Teraphim, & eorum convenientia cum Iudeorum Urim.* 38. *Argumenta ejus praecipua* 39. 45. *Sententia ejus de statu refutatur.* 146. & seq. *Observationibus ipsius obviamitur.* 293. 299
Statuis religiosis, a Deo simpliciter inter-

interdictum. 146. *Gentium circa eas superstitio.* 146. 147. *Maimonidis & Vossii de his sententia.* 149
Statuta non bona, quanam fuerint?
& quare sic dicta? 54. 55. 189.
 290

Status animarum diversus post mortem, unde tot Gentibus sit cognitus? 179. 180

Strabonis atas. 195

Superstitio Ægyptiorum vasana, fœda &c. 84. 85

Sus impurum Hebrais & Ægyptiis animal. 34. *& aliis etiam Gentibus.* 190

Synedrii Hebr. Preses, non necessario Pontifex, nec membra, Levita. 258

Syringes fuere subterranei quidam secessus &c. 92

T.

Tabernaculum non factum ex imitatione Ægyptiorum. 246
Vide Templum.

Taciti narratio de Serapide. 75. *& seq.*

Talismanicæ figuræ. 113

Templa Ægyptiorum vetustissima; eaque sine statua, saltem humana: eorum structura respondere dicitur Moysi ac Salomonis sanctuarium. 25. *cujus tamen fabrica male deducitur ex Ægypto.* 243. *Templorum origo incerta. Plerique eam ex sepulchris arcessunt.* 244. *Probabilius venerationi Numinis*

adscribitur. Ibid. *Chrysostomi sententia.* 26. *ea refutatur.* 245

Templum Hierosol. speciem habuit palatii Regii. 247. *Hebraeorum super hac re sententia.* 247. 248. *Templi & Tabernaculi mysterium.* 248. *Neutrum fuit structum ad formam quandam Ægyptiacam.* 248. 249. *Structura illius mysterium.* 249

Templa Ægyptiorum ad imitationem Salomonici forte exstructa. 250

Templa Christianorum & Gentilium etiam antiqua, formam Salomonici referebant. 250

Templi Salomonici mensura cum disciplina Vitruvii collata. 251. *Ejus duplex septum.* 288

Templum Samaritanum exstructum in monte Gerizim. 334. *Mulorum tutum causa.* 336

Templum Ezechielis non intelligendum de templo materiali, quale Salomonis. 418. *& seq.*

Tempus fixum religioni dicatum apud inhumanissimos etiam populos. 184

Thephillim quanam fuerint? 47
Thebanian primi inventores Anni, Mensumque? 23. 109

Theodosii Victoria, in Eugenium & Arbogastem precibus impetrata. 455

Theologia Ægyptiaca. 87

Theraphim, quid? unde? eorum usus

usus in Abrahami familiam derivatus dicitur, unde? 37. 38. Usus eorum apud Egyptios antiquus: Item convenientia cum Iudaorum Urim. 38. 40. Graeci vertunt ἰδὴν vel Φολισμὺς. 41. 151. Ea Rachel quo affectu suffragata sit; & Jacobus ac posterius persecuti sint. 43. 132. 133. Teraphim pro Seraphim ponitur, ejusdem, fore significationis cum Urim. 44. Haec observationi respondetur. 152. Non Aegypto, sed Syria ortum suum debent: Idola fuere domestica quorum usus Deo displicuit. 70. Vox Theraphim a Serapis male derivatur. 72. 73. cum Serapide non conveniunt. 73. Conjectura. Lud. de Dieu de vocis illius Etymologia. 75. Instrumenta fuere superstitionis, a Deo nunquam approbata. 125. & seq. Inserviunt Divinationi, Idololatria & Magia. 126. Prestigiis magicis loquela illis conciliata. Piis fuere invisae. 127. Deus confimile Idolum arcanorum suorum internuncium non fecit: sed longe diversum Oraculi instrumentum concessit. 128. Nusquam illorum meminisse ut in ulla cultus sui parte adhibendorum. 129. Sed interdixit illorum usum. 130. Cherubinorum alia prorsus ratio. Ibid. Michae factum, prorsus damnandum. 133. 134. Deus nullo per Theraphim

Oraculo religioni Michae testimonium perhibuit. 140. Istam abuti poterat ad praesagienda vera. 141. Theraphim Hof. III 7. 4. an instrumenta Idololatriae? 40. 143. Eorum ibi carentia in bonum sonat. 151. Eaque pro Urim adhibuerunt forte. Apostata. 151. Thummim Pontificis Hebraei an Veritati Sacerdotis Aegypti responderint? 18. 256. Cum ea non conveniunt, neque nomine. 257. neque usu. 258. neque situ. 259. Quid fuerint, sub Templo secundo ignotum. 253. De eorum natura conjectura probabilis. 254. Thoyt. Vide Mercurius. Tiglat-Pilearis victoria praedicta. 323. Timaeus Rex, de quo Manethon, erat Pharao propter Saram afflictus. 212. Titus Galilaam invadit &c. 370. Tonfura Sacerdotum. 26. Totaphot, quid significent, Scaligero & Petito? 47. Eorum mentio ter facta in Scripturis. Orientalibus fuerunt ornamenta capitis & brachiorum. 122. 123. Ea facere Deus nusquam iussit. 123. Petiti etymologia vocis illius, minime scita. 124. Transmigratio Danitarum. 139. Tribuum Decem Israelis Periodi quatuor. 308. Periodus prima. Defectio a Rege Iuda. 309. qua cessit infe-

infelicitate. 317. non tamen fuit
universalis. 318, 319. Periodus
secunda. *Everſio Regni Iſraelis per
Aſſyrios.* 321. *Cujus præſagia fue-
re confuſiones & latrocina Reip.
a Jeſaia prædicta.* 322. Nonnulli
ex plebe ab Aſſyriis in terra re-
lictæ. 331. prædicente id Jeſaia
& Amoſe ; ætæſtante etiam Hi-
ſtoria. 331. & ſeq. *Eorum iter in
Harſaret fabuloſum.* 343. Propa-
gines ſucceſſu temporis in remo-
tiſſima loca delatæ. 345. 361. Pe-
riodus tertia. *Soluta captivitate
Babylonica, nonnulli, ſed pauci,
in terram ſuam reverſi.* 346. Lon-
ge maxima multitudo in terris diſ-
perſionis ſue manſerunt. 363. Eo-
rum nonnulli; profanis Gentibus
mixti, inque iis abſorpti ſunt. 365.
Periodus quarta. *Decem tribuum
in Iſraeliſide homines, primi ſen-
ſere Romanorum arma.* 370. Con-
tracta decem Tribuum Hiſtoria
371. 372. Aliorum de iſdem nu-
ga. 372. Eorum exſpectanda reſti-
tutio, variis teſtimoniis compro-
bata. 375. & ſeq. *Vide Iſraël.*
Trinitatis ſymbolum hieroglyphicum.
10. 95. 96. *Triunum rerum om-
nium principium Egyptii ex Her-
mete credidiſſe dicuntur.* 9. Tri-
nitas in Egyptiorum Theologu-
menis non Dei, ſed Mundi eſt. 95
Trimegiſtus antiquam Patriar-
charum Theſophiam Egyptios

docuiſſe dicitur. 8. *Quomodo ad
tam abſtruſa rei cognitionem per-
venerit, & illius Libri quam cer-
ta Authoritas ?* 10. 11. *Supra fi-
dem laudatur a Kircherò, Can-
dalla, Roſſelo.* 91. 92
Vide Mercurius.
Trojanum excidium quando accide-
rit ? 199
Turpitudinum Revelatio. 20
Vide Concubitus.
Typhonia lacra. 36. 65. *Nihil cum
Abrahami ſaclo, Iſaacum offeren-
tis commune habent.* 236. 237
Typhon non Deus, ſed Cacodæmon
Egyptiis. 65. *An in ejus odium
Egyptii boves rufos immolave-
rint ante Moſis tempora, non con-
ſtat.* 114. 115. *Typhonis fabula,
ex Moſaica hiſtoria deſumpta vi-
detur.* 216. & ſeq. *Variæ cum
Moſe collatio.* 217. & ſeq. *Typhon
ab inundatione dictus, qua deletus
eſt Pharaò cum copiis ſuis : Ab
Egyptiis cultus ut Febris a Ro-
manis.* 219. 220
Tyri antiquitas. 199

V.

VAccæ rufæ carimonia ex Ty-
phoniis ſacris illuſtrata. 34.
Neutiquam tamen inde arceſſenda.
115. *Fuit in iis Typus Chriſti.* 116.
Verbum Dei, Mundi conditor di-
ctus eſt a Græcis ac Egyptiis. 171.

Vespasianus *Galileam pervadit.* 370
 Vestes lineæ *Sacerdotibus Hebrais & Aegyptiis necessaria.* 27
 Vexilla *Israelitarum in deserto, qualia fuerint?* 160
 Via salutis vera *Aegyptiis non cognita.* 77
 Via felicitatis, via vitæ *Græcæ phrasæ sunt Græcis & Romanis vulgarrissima.* 77. 78
 Victus tenuis & Vini abstinencia *Sacerdotibus præcepta.* 27
 Victimæ debere esse integras & eximias omnes *sciscunt.* 189
 Victimæ in caput imprecatio, *Aegyptiis.* 36. *Et alius etiam Gentibus usitata.* 121
 Villalpandi sententia de *Architectura templi.* 252
 Villi per regionem suam transitum *deprecati sunt Judæi.* 162
 Vitulus aureus ab *Aarone confectus est, ex amulatione Aegyptiorum* 61. *Ad similitudinem Apidis aut Mnæis.* 61. *Non ad representandum Cherubim, aut bovem illum ad Josephi sepulchrum.* 61
 Vitulum stylo formatum ab *Aarone, qui intelligendum sit?* 64. 65
 Vituli 2 *Jeroboamo erecti, in imitationem Aegyptiorum.* 61. 65. 315. *Grotii super hac re commentatio.* 312. *Alia de eo negotio conjectura.* 315
 Ulpiani fragmentum, quod ad Chri-

stianos pertinere Alciatus disputat. 436. *Dubia super ea re mota.* 438.
Ad Christianos illud non pertinere, multis rationibus ostenditur. 459.
 Ulpianus ipso *infecto admodum animo adversus Christianos.* 460
 Urim augustissimum religionis *Israelitica sacramentum.* 37. *Quid fuerint secundum Spencernum.* 39. 143. *Qui putat Urim significare ignes flammantes, fere idem quod Theraphim.* 44. *Et Israelitis pro Theraphim fuisse data.* 45. *Urim nomen, siue Theraphim, quare fuerit Incunculis inditum.* 44
 Urim non ejusdem cum Theraphim *muneris & figura.* 125. 143
 Certissimarum *Responsionum instrumenta.* 128. *Parti sacratissima pontificalis apparatus.* 143. *In eorum locum Theraphim ab Apostatis adhibiti.* 151
 Uxorem unam *Sacerdotes ducebant apud Hebræos & Aegyptios, alii quot quisque vellet.* 21

Z.

Zabii tñ *Theraphim inventores.* 71
 Zachariæ *abnepotis Johæ excidium Regni Israelitici terminus.* 321. *Ejus successores non tam Reges quam Fures.* 321
 Zadoki *filiorum nomine Ecclesia antecessores indignantur. Quare?* 422. 423

F I N I S.

